

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ШЕСТО
РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ
ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА

(ДРУГИ САЗИВ)

20—22 маја и 7—10 септембра 1953

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

КЊИГА ДРУГА

1953
БЕОГРАД

637/A

10-08-1990 / 514

05508/23

Лич. бр. 2199/14

ИЗДАЊЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Штампа Југословенског штампарског предузећа, Београд

ВЕЋЕ НАРОДА

Двадесеттрећа седница

(20 маја 1953)

Почетак у 17,30 часова.

Претседавала потпретседник Већа народа **Митра Митровић** (НР Србија).

Потпретседник: Настављамо рад VI редовног заседања Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије (другог сазива).

Отварам XXIII седницу Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар **Скендер Куленовић**.

У времену од последњих седница Већа народа умро је народни посланик Народне скупштине ФНРЈ, члан Савезног извршног већа **Борис Кидрич**.

Позивам народне посланике да минутом ћупања одамо пошту **Борису Кидричу**. (Сви народни посланици устају и минутом ћупања одају пошту преминулом **Борису Кидричу**. — „Слава му!“)

Предлажем да се пре преласка на утврђивање дневног реда претходно одлучи о молбама извесних народних посланика који због болести или службених разлога траже отсуство са ових седница VI редовног заседања.

Молбе су стигле од народних посланика: **Моше Пијаде**, **Буре Пучара**, **др Милоша Жанка**, **Анке Берус**, **Радивоја Давидовића**, **Фируза Назима**, **Вере Ацеве**, **Саве Брковића**, **Владимира Кривица**, **Франце Бевка**, **Иве Андрића**, **Јосипа Видмара**, **Влајка Беговића**, **Едварда Коцбека**, **др Рада Прибићевића**, **Јованке Бринић**, **Фрање Будимира**, **Добриле Ојданић**, **Пунише Перовића**, **Хивзи Сулејманија**, **Саве Косановића** и **Николе Котлеа**.

Предлажем да се одобре пражена отсуства. (Прима се).

Објављујем да су отсуства одобрена.

Од Савезног извршног већа добили смо следеће законске предлоге:

1) Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама;

2) Предлог закона о правном положају верских заједница.

Ови законски предлози били су упућени Законодавном одбору који их је претресао на својим седницама и о томе поднео Већу своје извештаје. Законски предлози су раздељени народним посланицима али без извештаја. Извештаји ће се разделити накнадно.

Такође од Савезног извршног већа добили смо на потврду уредбе, и то:

а) које је донела Влада ФНРЈ у времену од 1 до 10 јануара 1953 године на основу члана 1 Закона о овлашћењу Владе ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди са новим привредним системом;

б) које је донело Савезно извршно веће у времену од 14 јануара до 19 маја 1953 године на основу овлашћења из члана 20 тач. 1 и 2 Закона о спровођењу Уставног закона.

Савезно извршно веће поднело је такође предлог за доношење резолуције о формирању Комисије за реформу школа општег образовања.

Од Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ добили смо на потврду:

а) Обавезно тумачење става 2 члана 5 Општег закона о занатству;

б) Обавезно тумачење чланова 91, 94, 97, 98 и 100 Закона о извршењу казни, мера безбедности и васпитно-поправних мера.

Прелазимо на утврђивање дневног реда.

Предлажем за дневни ред следеће:

1) претрес Предлога закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама,

2) претрес Предлога закона о правном положају верских заједница,

3) потврда уредаба Владе ФНРЈ и Савезног извршног већа,

4) доношење резолуције о формирању Комисије за реформу школа општег образовања,

5) потврда обавезних тумачења закона Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ.

Да ли Веће прихвата овај дневни ред? (Прихвата).

Објављујем да је Веће прихватило предложени дневни ред.

У договору са Претседником Савезног већа предлажем да се о првој и другој тачки дневног реда одржи заједничка седница на којој ћемо саслушати извештаје известилаца законодавних одбора и образложење претставника Савезног извршног већа, а дискусија да се обави на посебним седницама већа. Да ли Веће прима овај предлог? (Прима).

Такође саопштавам да сам се споразумела са Претседником Савезног већа, а на основу члана 3 и 4 Пословника Народне скупштине ФНРЈ за заједничке седнице, да се претрес 4 и 5 тачке дневног реда обави на заједничкој седници.

Пошто смо утврдили дневни ред, ову седницу закључујем, а у споразуму са Претседником Савезног већа заказујем заједничку седницу оба већа за сутра у 11 часова.

(Седница је закључена у 17,35 часова).

Dvadesetteća sednica

(20 maja 1953)

Početak u 17,15 časova.

Pretsedavao pretsednik **Vladimir Simić** (*Izborni srez Beograd III, NR Srbija*).

Pretsednik: Nastavljamo rad VI redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije (drugog saziva).

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća Naum Naumovski.

Pre uobičajenih saopštenja i pre prelaza na utvrđivanje dnevnog reda imam tužnu dužnost da saopštim Saveznom veću da su u vremenu od poslednjih sednica Narodne skupštine do danas umrli naši drugovi narodni poslanici: Boris Kidrič, Ivan Granda i Milorad Škipić.

Drugovi, smrt Borisa Kidriča, nezaboravnog i istaknutog revolucionara i prvoborca, visokog rukovodioca KPJ, čoveka nesaumljive energije i ogromne radne sposobnosti, čoveka koji je ostavio dubok odraz svoje ličnosti i svog nesebičnog i plodnog požrtvovanja u delu izgradnje socijalizma, za bolji i pravedniji život naših naroda i za srećniji život budućih generacija, izazvala je u širokim narodnim masama širom naše zemlje duboku žalost i osećanja iskrenog saučešća.

Dani odavanja zaslužene pošte ovom heroju Narodne revolucije i izgradnje socijalizma u našoj zemlji ostaće u trajnoj uspomeni njegovih prijatelja, poštovalaca i širokih slojeva naših naroda.

Tih dana naši ljudi, ujedinjeni u bolu za ovim narodnim velikanom i dičnim sinom slovenačkog naroda, sagledali su i evocirali vedar i pun vere lik Borisa Kidriča i duboko osetili njegov amanet, da se još upornije i istrajnije produži delo izgradnje socijalizma, delo kome je on posvetio ceo svoj život i sve vrednosti svoje ličnosti.

Smrt simpatičnog i dragog našeg starijeg druga Ivana Grande, narodnog zastupnika za srez Zelina, istrajnog i u svakom pogledu ispravnog borca za demokratska prava naroda i značajnog pretstavnika u dugogodišnjoj borbi hrvatskog naroda za osnovna prava i pravicu,

doslednog radnika u izgradnji socijalizma u našoj zemlji, stvorila je jednu prazninu u našim redovima i žalost za izgubljenim drugom.

Ništa manji gubitak nije i smrt narodnog poslanika za Srez Ljubičko-trnavski, u Srbiji, Mišorada Škipića, jednog od najistaknutijih političkih radnika u tom kraju, predsednika jedne od prvih i najbolje organizovanih seljačkih radnih zadruga, člana Komiteta i Narodnog odbora, savesnog borca za izgradnju socijalizma u našoj zemlji.

Drugovi narodni poslanici, pozivam vas da ćutanjem izrazimo poštu našim umrlim drugovima. (Svi prisutni ustaju i jednim minutom ćutanja odaju poštu umrlim narodnim poslanicima.)

Slava našim umrlim drugovima! (S l o Ź a n o d z i v : Slava im!)

Pre utvrđivanja dnevnog reda predlažem da rešimo pitanje odsustava. Narodni poslanici: Slavko Komar, Cvijetin Mijatović, Janko Rudolf, Marko Belinić, dr Jakov Grgurić, Dušan Borić, Adem Zečiri, Nikola Cvijetić, Šefket Maglajlić, Franjo Gaži i Rista Antunović, ova poslednja trojica iz razloga što su otišli na put u Tursku, a ostali zbog bolesti, molili su odsustvo sa ovih sednica VI redovnog zasjedanja.

Predlažem Saveznom veću da se odobre tražena odsustva. Da li se slaže Savezno veće sa ovim predlogom? (Slaže).

Odobrena su odsustva koja su tražena.

Od Saveznog izvršnog veća dobili smo sledeće zakonske predloge:

- 1) Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama;
- 2) Predlog zakona o pravnom položaju verskih zajednica.

Ovi zakonski predlozi bili su blagovremeno upućeni Zakonodavnom odboru. Zakonodavni odbor je poslao svoje izveštaje. Zakonski predlozi su razdeljeni narodnim poslanicima, a izveštaji će naknadno biti podeljeni, ukoliko to do ovog trenutka nije već učinjeno.

Od Saveznog izvršnog veća dobili smo na potvrdu i uredbe, i to:

1) one koje je donela Vlada FNRJ od 1 do 10 januara 1953 godine i to na osnovu člana 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za donošenje uredaba radi usklađivanja odnosa u privredi sa novim privrednim sistemom;

2) koje je donelo Savezno izvršno veće u vremenu od 14 januara do 19 maja 1953 godine na osnovu ovlašćenja iz člana 20 tačke 1 i 2 Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona.

Dalje, primili smo od Saveznog izvršnog veća predlog za donošenje rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja.

Pored toga, od narodnog poslanika Đurice Jojkića dobili smo predlog za donošenje rezolucije o obezbeđenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama, a od narodnog poslanika Mehmeda Hodže primili smo ovaj predlog (čita):

Iz štampe a i iz ličnog saznanja prilika u pojedinim krajevima naše zemlje konstatuje se da se prilikom izvođenja građevinskih radova i uopšte u izgradnji zgrada pa i čitavih naselja ne poštuju ili se nedovoljno poštuju postojeći propisi o građevinarstvu i postojeći urbanistički planovi. Nesumnjivo je da ove pojave nediscipline imaju nezgodne posledice kako za plansku izgradnju naših gradova i naselja tako i za uslove pri kojima se građevinski radovi izvode.

Usled toga predlažem Narodnoj skupštini da se u smislu Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ i saveznim organima vlasti pozove savezni Sekretar za poslove narodne privrede radi davanja objašnjenja i obaveštenja o pojavama koje sam napred istakao.

Mehmed Hodža, s. r.

narodni poslanik Saveznog veća

Prelazimo na utvrđivanje dnevnog reda.

Predlažem sledeći dnevni red:

1) pretres Predloga zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama,

2) pretres Predloga zakona o pravnom položaju verskih zajednica,

3) potvrda uredaba Vlade FNRJ i Saveznog izvršnog veća,

4) donošenje rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja,

5) donošenje rezolucije o obezbeđenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama,

6) predlog narodnog poslanika Mehmeda Hodže da se pozove Državni sekretar za poslove narodne privrede da da obaveštenja po stvarima koje su u pismu izložene,

7) potvrda obaveznih tumačenja Komisije za tumačenje zakona, koja se, u smislu Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona, dostavljaju Narodnoj skupštini na potvrdu.

Prema prirodi predloženog dnevnog reda, a u vezi Poslovnika za zajedničke sednice, izvesni predmeti spadaju u nadležnost zajedničke sednice oba veća Narodne skupštine FNRJ, i u saglasnosti sa Potpredsednikom Veća naroda, predlažem Saveznom veću da se pored onih predmeta koji su napred citirani, a koji po svojoj prirodi spadaju u nadležnost zajedničke sednice oba veća Narodne skupštine FNRJ, da o prvoj i drugoj tački dnevnog reda na zajedničkoj sednici saslušamo obrazloženje i izvestioce zakonodavnih odbora, a da se posle toga održe posebne sednice radi pretresa, eventualnih amandmana i glasanja o tim zakonskim predlozima.

Ako Savezno veće ovaj predlog primi, onda bi dnevni red zajedničke sednice oba veća Narodne skupštine FNRJ bio ovakav:

1) ekspozé i izveštaj izvestioca Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama;

2) ekspozé i izveštaj izvestioca Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o pravnom položaju verskih zajednica;

3) donošenje rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja;

4) donošenje rezolucije o obezbedenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama;

5) objašnjenje Državnog sekretara za poslove narodne privrede povodom pitanja narodnog poslanika Mehmeda Hodže;

6) potvrda obaveznih tumačenja po predlogu Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ.

Pored toga, dužan sam da saopštím narodnim poslanicima da su ova dva predloga od strane narodnih poslanika potekla od narodnih poslanika iz Saveznog veća, jer i narodni poslanik Đurica Jojkić i narodni poslanik Mehmed Hodža su poslanici Saveznog veća. Prema tome, ta dva predloga u ovom trenutku ne nalaze se pred Većem naroda, mada je Potpredsednik Veća naroda o tome obavješten, pa predlažem da Savezno veće stavi i ove dve tačke dnevnog reda kao predlog za dnevni red zajedničke sednice, s tim što će se o tim dvema tačkama dnevnog reda članovi Veća naroda izjasniti na zahtev i na predlog predsedavajućeg zajedničke sednice da li i oni prihvataju ove dve tačke dnevnog reda.

Moje izlaganje, drugovi narodni poslanici, bilo je duže i ja vas sada pitam: da li se Savezno veće slaže sa predlozima koje sam saopštio? (Slaže).

Pošto se Veće slaže sa predlogom, ja ću ukratko da rekapituliram.

Posle utvrđivanja dnevnog reda, zaključićemo ovu sednicu. Zajedničku sednicu Narodne skupštine zakazujemo za sutra u 11 časova, sa dnevnim redom koji je Veće prihvatilo. Posle toga zajednička sednica biće prekinuta da bi veća produžila rad u posebnim sednicama pretresom Predloga o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama.

Zajednička sednica produžiće rad u petak 22 maja u 9 časova pre podne po dnevnom redu, naime, donošenjem rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja, donošenjem rezolucije o obezbedenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama, objašnjenjem na pitanje narodnog poslanika Mehmeda Hodže i pretresom o predlogu za potvrdu obaveznih tumačenja koji pre-

dlaže Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ. Posle toga, u zasebnim sednicama oba veća Narodne skupštine produžiće istog dana rad po dnevnom redu, i to, prvo, pretresom Predloga zakona o pravnom položaju verskih zajednica, i, drugo, potvrdom uredaba koje su doneli kako Vlada FNRJ tako i Savezno izvršno veće.

Prima li Savezno veće ovakav predlog rada na ovom zasedanju? (Prima).

Zaključujem ovu sednicu. Zajednička sednica Narodne skupštine FNRJ održaće se sutra u 11 časova.

(Sednica je zaključena u 17,35 časova).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Dvadesetšesta sednica

(21—23 maja 1953)

Početak u 11,20 časova.

Pretsedavao **Vladimir Simić**, pretsednik Saveznog veća.

Pretsedavajući: Otvaram 26 zajedničku sednicu oba veća Narodne skupštine.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Saveznog veća Naum Naumovski.

Za današnju sednicu određen je dnevni red na taj način što su u zasebnim većima, uz predlog za održavanje zajedničke sednice, stavljena na dnevni red sledeća pitanja:

1) podnošenje izveštaja izvestilaca zakonodavnih odbora oba veća i obrazloženje pretstavnika Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama;

2) predlog za donošenje rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja;

3) pretres i potvrda obaveznih tumačenja po predlogu Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ.

Razlika u dnevnom redu pojavila se usled toga što su se u Saveznom veću javila dva predloga od strane dva narodna poslanika, pa je Savezno veće, s obzirom na Poslovnik o zajedničkim sednicama za rešavanje pitanja koja spadaju u nadležnost zajedničke sednice, odlučilo da se na dnevni red pored navedenih stave još i sledeća pitanja:

prvo, pretres predloga za donošenje rezolucije po predlogu narodnog poslanika druga Đurice Jojkića o obezbedenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama, i

drugo, predlog narodnog poslanika druga Mehmeda Hodže da se pozove Državni sekretar za poslove narodne privrede da dâ obaveštenje o izvesnim popisima u građevinarstvu.

Pošto se o ovim dvema tačkama dnevnog reda Veće naroda nije izjasnilo, pitam Narodnu skupštinu da li odobrava da se na dnevni red zajedničke sednice, pored tri tačke koje sam pročitao, stave i ove dve tačke dnevnog reda o kojima je Savezno veće već donelo odluku. Da li prima Narodna skupština ovako predložen dnevni red zajedničke sednice? (Prima).

Objavljujem da je predloženi dnevni red zajedničke sednice Narodne skupštine prihvaćen.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: podnošenje izveštaja izveštilaca zakonodavnih odbora oba veća i obrazloženje predstavnika Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama.

Izveštilac Veća naroda o ovom zakonskom predlogu je narodni poslanik Dimitrije Bajačica. Molim druga Bajačicu da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda.

Izveštilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Dimitrije Bajačica (NR Bosna i Hercegovina) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Reč ima izveštilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Vančo Burzevski.

Izveštilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća Vančo Burzevski (Izborni srez svetonikolski, NR Makedonija) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: U ime Saveznog izvršnog veća, kao predlagача ovog zakona, govoriće član Saveznog izvršnog veća drug Jovan Veselinov.

Član Saveznog izvršnog veća Jovan Veselinov (Izborni srez grad Novi Sad II, AP Vojvodina — NR Srbija): Drugovi i drugarice, Savezno izvršno veće podnosi Narodnoj skupštini na pretres Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama. Predlog zakona o kome treba da raspravljamo spada u značajnija akta koja je rešavao ovaj dom od oslobođenja do danas. Usvajanjem zakona mi rešavamo jedno od najvažnijih pitanja daljeg razvitka naše poljoprivrede i društvenih odnosa na selu. Predlog ovog zakona je na liniji naše opšte politike, koja ide za tim da se stvore što povoljniji uslovi za jačanje socijalističkih snaga u oblasti poljoprivredne proizvodnje i onemogućiti jačanje kapitalističkih elemenata na selu.

Značaj ovog zakona ne može se meriti samo po brojkama o količini zemlje koja će se njegovim usvajanjem uneti u opštenarodni zemljišni fond, nego se pre svega mora ocenjivati sa stanovišta budućeg razvitka društveno-ekonomskih odnosa na selu, jer on u velikoj meri daje određenu ekonomsku osnovu tog razvitka. Zakon predviđa da zemljišni maksimum treba i sada i ubuduće da iznosi 10 ha obradive površine. Time se u najvećoj meri sprečava kapitalistički razvitak na selu i stalna i sistematska eksploatacija tuđe radne snage. Ovim se istovremeno težište naše borbe za unapređenje poljoprivredne proizvodnje prenosi na zemljoradničko zadrugarstvo i druge oblike poljoprivrednih organizacija, koje u našim socijalističkim uslovima jedino mogu i da prime na sebe taj zadatak.

Zakon koji tretira samo pitanje zemljišnog fonda ne ulazi niti može da ude u ostala pitanja naše politike na selu. Ali se iz njegovog teksta jasno vidi da on u najvećoj meri vodi računa o srednjem seljaku, seoskoj sirotinji i bezemljašima. Baš donošenjem ovog zakona i merama koje su dosada preduzete još više će se osloboditi i inicijativa individualnih radnih domaćinstava, koja teže da unaprede svoja gazdinstva i povećaju proizvodnju. Dobar deo bezemljaša i seoske sirotinje doći će do zemlje kojom će sami upravljati i obrađivati je, stvarajući takve oblike poljoprivredne organizacije koji će biti socijalistički i po svojoj unutrašnjoj organizaciji i po načinu rada.

Jednom reči, osnovni cilj ovog zakona jeste jačanje socijalističkih demokratskih snaga na selu i u oblasti proizvodnje i u političkim odnosima.

Jasno je da, kad ovo konstatujemo, time ne mislimo reći da sprovođenje ovog zakona samo po sebi rešava sva ta krupna političko-društvena pitanja o kojima smo govorili, niti želimo da prećemo materijalnu stranu pitanja (količina dobijene zemlje) koju rešava ovaj zakon. Demokratske, socijalističke snage na selu, uz političku i materijalnu pomoć koju će im pružiti naša radnička klasa i zajednica kao celina, treba u narednom periodu tek da se bore za jedan takav razvitak, koji već sada, naročito u ravničarskim i poljoprivredno bogatijim rejonima, ima dosta jaku materijalnu osnovu.

Ne radi se o tome da se momentalno reši jedno ili drugo pitanje, niti samo o tome da jedan broj bezemljaša i siromašnih seljaka dođe do zemlje i tako izbegne eksploataciju od strane seoskih bogataša, niti da se od ove mere napravi politička demagoška reklama. Ne radi se ovde ni o nekom današnjem strahu od kapitalističkih elemenata na selu. Radi se o dalekosežnim odlukama vezanim za našu opštu politiku razvijanja proizvodnih snaga u poljoprivredi i stvaranju novih društvenih odnosa na našem selu.

Kada se tako gleda na predloženi zakon onda je njegova i društvena i politička opravdanost očigledna.

Iznećemo ovde neke konkretne podatke koji govore o stanju u našoj poljoprivredi, naročito o posedovnim odnosima.

Zaostajanje poljoprivrede za našeg opšteg razvitka ima niz uzroka, među kojima su na prvom mestu: sitnosopstvenička struktura poljoprivrednog poseda, nerazvijene proizvodne snage — niski tehnički nivo, nizak kulturni i tehnički nivo poljoprivrednih proizvođača. Sve to za sobom povlači slabo iskorišćavanje privrednih uslova u poljoprivrednoj proizvodnji, koji su sa gledišta k'ime i zemljišta vanredno povoljni.

Iako stanje naše poljoprivrede nije jednako u svim krajevima naše zemlje, jer je ono rezultat različitog istoriskog i ekonomskog razvoja pojedinih republika i oblasti, ipak se za poljoprivredu u proseku može reći da je u celini zaostala. Čak i naši najrazvijeniji krajevi zaostaju u proizvodnji kad se uporede sa poljoprivredno naprednijim evropskim zemljama.

Posedovna struktura naše poljoprivrede je, kako smo napred rekli, uglavnom sitnosopstvenička. To najbolje karakterišu sledeći podaci: od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava 65% je ispod 5 hektara i ona drže 34% ukupne površine, odnosno 38,2% obradive površine. Prosečna veličina ovih gazdinstava je 2,5 hektara ukupne ili 1,9 hektara obradive površine. Gazdinstava od 5 do 10 hektara ima 21,3% od ukupnog broja koja drže 31,3% ukupne, odnosno 33,1% obradive površine. Njihova je prosečna veličina ukupne površine 6,9 hektara a obradive 5 hektara. Gazdinstava od 10 do 15 hektara učestvuju u ukupnom broju sa 5,6% a drže 14,6% ukupne površine, odnosno 13,7% obradive. Njihova prosečna veličina ukupnog zemljišta je 12,3 hektara, a obradiva 7,9 hektara. I najzad, gazdinstava preko 15 hektara učestvuju u ukupnom broju sa 4%, drže 19,4% ukupne površine, odnosno 14,4% obradive. Gazdinstava preko 10 hektara ima oko 221.000 ili 9,6%. Ona drže 34% ukupne površine a 28,1% obradive površine. Prosečna veličina ukupnog zemljišta je 16,6 hektara a obradivo 9,5 hektara.

Prednji podaci nam očito govore da je selo posmatrano u celini, s jedne strane, sitnosopstveničko i da su poljoprivredna gazdinstva sasvim usitnjena, a, s druge strane, da mali procenat poljoprivrednih gazdinstava — ispod 10% — drži preko $\frac{1}{3}$ zemljišnog fonda (34%) a nešto manje od $\frac{1}{3}$ obradive površine (28,1%). Prosek veličine obradive površine od 9,5 hektara takođe govori da ni ovih 220.000 poljoprivrednih gazdinstava u svojoj strukturi nisu jedinstveni i da je ovde nešto više od polovine porodičnih gazdinstava koji zemlju obrađuju svojom radnom snagom, a ne najamnom, i da je oko 90.000 takvih gazdinstava koja za obradu zemlje stalno iznajmljuju radnu snagu i na taj način održavaju kao trajnu pojavu najamne odnose, protiv kojih se moramo boriti u našoj društvenoj stvarnosti.

Struktura poljoprivrednih gazdinstava nije svuda jednaka a pogotovu nije jednako učešće u ukupnom broju gazdinstava i u obradivoj

površini onih iznad 10 hektara. Tako, naprimer, ako posmatramo poljoprivredna gazdinstva iznad 10 hektara po oblastima onda dobijamo sledeću sliku: u Vojvodini 7% od ukupnog broja gazdinstava, iznad 10 hektara, drže 30,9% obradive zemlje a prosečna veličina gazdinstava je 14,6 hektara obradive zemlje; u Beogradskoj oblasti 12,5% ovih gazdinstava drži 35,4% obradive zemlje; u Osiječkoj oblasti 3,9% takvih gazdinstava drži 15,6% obradive zemlje; u Banjalučkoj oblasti 9% ovih gazdinstava drži 27,2% obradive zemlje; u Tuzlanskoj oblasti 8,7% ovih gazdinstava drži 28,5% obradive površine; u Bitoljskoj oblasti 5,9% ovih gazdinstava drži 27,7% obradive zemlje itd. Ove oblasti su navedene kao karakteristične. Međutim, sigurno je da i u ostalim oblastima i rejonima postoje gazdinstva sa preko 10 hektara obradive površine, koja za normalnu obradu svoje zemlje upotrebljavaju tuđu radnu snagu.

Iz ovog što smo naveli proizilazi, kao opšta karakteristika, da je u našim najplodnijim krajevima najveća koncentracija zemlje u rukama pojedinaca i da je eksploatacija razvijena baš u tim krajevima. Na drugoj strani, u ovim krajevima ima najviše poljoprivrednih radnika — bezemljaša, koji su dosad bili članovi seljačkih radnih zadruga i u njima našli puno zaposlenje, a koji žele i dalje da obrađuju zemlju, ali ne kao najamni radnici kod seoskih gazda, već društvenu zemlju na bazi radničkog ili zadružnog samoupravljanja. Oni sa punim pravom traže da proizvodnjom na zemlji upravljaju oni koji zemlju i obrađuju i da prestane eksploatacija radnog seljaka.

Brojke koje smo izneli potpuno opravdavaju ove težnje i ciljeve kojima se rukovodi naša socijalistička zajednica donoseći ovaj zakon.

Polazeći od današnjeg stanja proizvodnih snaga u našoj poljoprivredi, predložen je agrarni maksimum od 10 hektara obradive zemlje (njiva, vrtova, voćnjaka, vinograda, hmeljanika i livada), kao površina koju prosečna seljačka porodica može uglavnom obrađivati sopstvenom radnom snagom.

Prema statističkim podacima, na osnovu ovog predloga zakona u društveni zemljišni fond ući će oko 200.000 hektara obradive zemlje. Ona će, uz naknadu, biti oduzeta od oko 90.000 domaćinstava, a to znači da će zakonom biti obuhvaćeno ispod 4% od ukupnog broja domaćinstava.

Društveni fond zemlje koji nastaje ovom merom, kao i postojeći društveni fond zemlje koji nije organizovan u poljoprivrednoj proizvodnji, a koji se procenjuje na preko 100.000 hektara, i društveni fond zemlje kojim su dosada upravljale seljačke radne zadruge, a koji takođe iznosi preko 100.000 hektara, treba da odigra krupnu ulogu u unapređenju poljoprivredne proizvodnje i socijalističkom preobražaju sela. Društveni zemljišni fond od preko 400.000 hektara obradive zemlje predstavlja solidnu bazu, naročito u žitorodnim rejonima, za brže organizovanje solidnih socijalističkih poljoprivrednih preduzeća. Posle spro-

vodenja ovog zakona, u našoj najrazvijenijoj i najbogatijoj poljoprivrednoj oblasti — Vojvodini — biće u opštedruštvenom zemljišnom fondu 25% obradive zemlje. To će, pored zemlje zadrugara, članova seljačkih radnih zadruga, činiti jaku osnovu novih društvenih odnosa i ubrzaće razvijanje proizvodnih snaga baš u ovom kraju, koji proizvodi tržišne viškove, gde svako unapredjenje proizvodnje znači povećanje tržišnih viškova.

Napominjemo da je u prošlom periodu, iako u celini nisu bitno porasle proizvodne snage u poljoprivredi, stvoren veliki broj novih solidnih poljoprivrednih preduzeća, kao što su »Pančevački Rit«, »Sloboda«, »Žobnatica«, »Mačva« itd. Zatim rekonstruisan je i dograđen niz bivših kapitalističkih poseda i pretvoren u napredna socijalistička preduzeća — »Belje«, »Čoka« itd. U ovom periodu investirano je u državni sektor poljoprivrede oko 10 milijardi dinara u nižim jedinstvenim cenama. Time je osposobljeno i organizovano 270 državnih dobara sa preko 500 hektara i oko 2.200 manjih državnih dobara i ekonomija. U celini posmatrano, mi smo u ovom razdoblju glavnu pažnju obratili na krupna državna poljoprivredna dobra. Ona su danas po proizvodnji na jedinici površine i po grlu stoke daleko iznad proseka, neka su po produktivnosti za 70% iznad proseka, a u celini državna dobra daju veću proizvodnju za preko 30%.

Ove primere smo naveli zbog toga što oni govore da se dobrom organizacijom socijalističkih gazdinstava, uz pomoć koju zajednica može da pruži u vidu kredita, mogu očekivati dobri rezultati u pogledu proizvodnje i produktivnosti rada.

Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu, o kome će raspravljati danas naša Narodna skupština, razlikuje se od Zakona o agrarnoj reformi iz 1946 godine. Ovde se ne radi o agrarnoj reformi u starom smislu reči, jer sve ono što proizilazi iz predviđenih mera treba da dovede ne do rascepanosti poseda, već, naprotiv, do grupisanja zemljišta i do stvaranja, na osnovi toga, i novog odnosa među ljudima. U tom smislu je ovaj zakon korak napred u odnosu na Zakon o agrarnoj reformi.

Nekoliko reči o konkretnim odredbama zakona.

Pre svega, o veličini maksimuma. U Izvršnom veću se diskutovalo koliki treba da bude taj maksimum. Kao što se iz predloga zakona vidi, gornja granica je 10 hektara obradive površine. Toliki maksimum se predlaže zbog toga što se smatra da je to otprilike granica između radnih domaćinstava i onih domaćinstava koja ne mogu da obrađuju zemlju sopstvenom radnom snagom. To, razume se, ne znači da neka domaćinstva i sa ovakvim maksimumom neće povremeno, za vreme sezone, upotrebljavati i tuđu radnu snagu, ali im tako postavljena granica u najvećoj meri onemogućuje stalnu i sistematsku eksploataciju najamne radne snage i bogaćenje na račun drugih.

Zakon vodi računa o patrijarhalnim porodičnim zadrugama, kojih ima na Kosovu i Metohiji, Sandžaku, Makedoniji i Bosni, koje su se održale zbog velike zaostalosti proizvodnje i nedovoljno zemlje, a u kojima je proizvodnja uglavnom prirodna — zemlju obrađuju članovi porodice i u onom slučaju kada ta površina prelazi zakonski maksimum. U tim slučajevima zemlja se, po pravilu, neće uzimati u zemljišni fond.

Isto tako, zakon vodi računa i o onim rejonima gde je zemlja slabog kvaliteta i daje male prinose. Republička veća će odrediti te rejone gde će agrarni maksimum moći da se penje i do 15 hektara.

U ostalim krajevima i rejonima agrarni maksimum će, po pravilu, biti 10 hektara.

Posle sprovođenja ovog zakona biće potrebno da se ukine i poslednja administrativna mera u ograničavanju seljačkog poseda. Treba dozvoliti slobodan promet zemljom u okviru postavljenog zakonskog maksimuma. To znači da će svi seljaci kao slobodni vlasnici zemlje moći njome i slobodno raspolagati: prodavati, kupovati, unositi u zadrugu, poklanjati i slično. Ovako postavljeni maksimum treba da pruži i maksimum sigurnosti i garancije radnom seljaštvu da svojim posedom slobodno raspolaze, da ga može razvijati i unapređivati bez svake bojazni da će biti ograničeno administrativnim merama ili nekim novim zakonom o novom agrarnom maksimumu, kao što bogati seljaci, koji će biti zahvaćeni ovim zakonom, time pokušavaju da plaše srednjeg seljaka. Radno seljaštvo može biti sasvim sigurno da ga naša narodna vlast neće uznemiravati niti mu sprečavati da razvije svoje domaćinstvo i unapredi svoju proizvodnju koliko god mu to današnji opšti ekonomski uslovi dozvoljavaju. Uostalom, dosadašnje iskustvo koje imamo posle ukidanja administrativnih mera pokazuje da radno seljaštvo s poverenjem gleda na odnos zajednice prema njemu. O tome svedoče obradena polja, povećanje stočnog fonda, čak i u prošloj sušnoj godini, itd.

Predlog zakona predviđa stvaranje poljoprivrednog zemljišnog fonda opštenarodne imovine i dodeljivanje zemlje poljoprivrednim organizacijama, a ne i davanje zemlje pojedinim bezzemljašima i siromašnim seljacima. Ovo je neobično značajan momenat, jer se time određuje kako će se postupiti sa dobijenom zemljom, da li će ona biti iskorišćena kako treba, u interesu cele zajednice i seoske sirotinje koja tu zemlju očekuje. Davanjem pojedincima po hektar-dva zemlje ne bi se postiglo što se želi: unapređenje proizvodnje putem stvaranja krupnijih i naprednijih socijalističkih poljoprivrednih organizacija. Rasparčavanjem zemlje stvorili bismo samo još više sitnih i za samostalan život nesposobnih gazdinstava i time unazadili poljoprivrednu proizvodnju. To, u celini uzevši, ne bi koristilo ni seoskoj sirotinji, jer bi vuklo ceo proces razvitka unazad.

Davanjem ove zemlje, kao i one koja se od ranije nalazi u društvenoj svojini, poljoprivrednim organizacijama, preduzećima i zemljo-

radničkim zadrugama — mi ne samo da stvaramo rentabilna i napredna gazdinstva nego i širu osnovu za unapređenje poljoprivrede u celini i za stvaranje novih društvenih odnosa na selu. Da bi oni koji dobiju zemlju mogli i da je koriste u tom smislu — moraju stvoriti i takvu organizaciju rada i poslovanja koja će to obezbediti. Zato predlog zakona i nabroja uslove pod kojima će se davati zemlja poljoprivrednim organizacijama.

Zemlju iz opštenarodnog fonda, kao što predviđa zakon, dobijaće i seljačke radne zadruge i zadruge drugih oblika u kojima su udruženi radni seljaci. Ali, to će biti nove zadruge organizovane na novim principima. Te nove principe već je uglavnom odredila Uredba o imovinskim odnosima u seljačkim radnim zadrugama, a uslovi za dobijanje zemlje od strane tih organizacija koje predviđa ovaj zakon još više učvršćuju te nove osnove našeg zemljoradničkog zadrugarstva. Takve seljačke radne zadruge moraće se sve više razvijati na principu naših socijalističkih preduzeća. Inače, neće biti u stanju da krenu dalje, da postignu ono što je najbitnije: da povećaju proizvodnju. Društvo će takve napredne zadruge pomoći time što će im dati zemlju iz fonda, kredite za investicije, za melioracije, za navodnjavanje itd.

Pomenuta uredba istakla je kao osnovni princip dobrovoljnost kod ulaska i izlaska iz zadruge i demokratsko uređivanje međusobnih odnosa među zadrugarima na bazi ekonomskih interesa celine i pojedinaca. Uredba je otvorila puteve zaista slobodnog i demokratskog razvitka zemljoradničkog zadrugarstva u skladu sa našim objektivnim mogućnostima. Proizvodnjom u zadružnim poljoprivrednim organizacijama odlučivaće oni koji rade, koji stvaraju materijalna dobra. Nagradivanje će se vršiti prema radu, slično kao i u drugim socijalističkim preduzećima. Pojedincima koji unose zemlju, inventar, stoku i drugo u zadrugu, zadrugari daju određenu zakupninu. Zadruge organizovane na tim osnovama moći će da se učvrste i da se i dalje razvijaju, jer će biti otklonjene glavne smetnje koje su dosad vukle naše seljačke radne zadruge unazad. U tome se i ogleda značaj ove uredbe, zbog toga je ona najuže povezana sa zakonom koji treba da donesemo.

Ovde smo pomenuli seljačke radne zadruge u prvom redu zbog toga što dobar deo bezemljaša i sirotinje koji se sada nalaze u njima željno očekuje ovaj naš zakon. To potvrđuju mnogobrojna pisma i telegrami koje su oni poslali Saveznom izvršnom veću. Ovim ne mislimo reći da samo ovakvim zadrugama treba dati zemlju, niti verujemo da su seljačke radne zadruge jedini ili glavni oblik ujedinjavanja individualnih proizvođača. Drug Kardelj je u poslednje vreme o ovome mnogo pisao i govorio. U tim radovima druga Kardelja pravilno je kritikovano shvatanje mnogih naših drugova koji su smatrali da su seljačke radne zadruge ne samo glavni oblik našeg zadrugarstva, nego i jedini put za socijalistički preobražaj sela. »Svi su oblici za nas važni i glavni, svaki na svoj način i u određenim uslovima. Ali nijedan od

tih oblika sam po sebi ne može biti odlučujući ako ne bude potpomognut odgovarajućom ekonomskom politikom na selu» (Kardelj).

Isto tako, iz opštedruštvenog zemljišnog fonda zemlja će se davati i za stvaranje poljoprivrednih imanja u kojima će bezzemljaši i seoska sirotinja raditi i njima upravljati po principima koji već važe u našim socijalističkim preduzećima.

Prema tome, zemlju iz opštedruštvenog zemljišnog fonda mogu dobiti sve poljoprivredne organizacije koje pruže maksimalne garancije da će tu zemlju što bolje iskoristiti i unapređivati proizvodnju.

Može se desiti da se na izvesnim površinama obradive zemlje neće moći organizovati državne ili zadružne proizvodne jedinice, niti će pak biti mogućnosti da se uključe u postojeće. U tom slučaju predvideli smo da zemlja ostane na iskorišćavanju kod ranijeg vlasnika, s tim što je on dužan da na njoj dobro gazduje, da plaća porez, i što se neće vršiti nikakva otplata ove zemlje sve dok je na korišćenju kod njega. Čim se stvore uslovi da se ove površine mogu dati na iskorišćavanje državnim ili zadružnim poljoprivrednim organizacijama — treba tome odmah prići. Jasno je da se postupak koji predlog zakona predviđa mora u svim slučajevima sprovesti, izvršiti uknjižavanje itd.

Organi vlasti koji će sprovođiti ovaj zakon moraju voditi računa o tome kome će davati zemlju, da li je bolje da stvore poljoprivredno dobro ili da dodele zemlju zemljoradničkoj zadruzi. Ono čime se organi vlasti tom prilikom moraju rukovođiti jeste da se stvore dobra i napredna proizvodna preduzeća, koja će unapređivati poljoprivrednu proizvodnju i razvijati produktivnost rada, preduzeća koja će po svojoj naprednosti i ekonomskoj snazi moći da služe kao primer i kao centar za unapređenje poljoprivredne proizvodnje u čitavoj okolini. To, drugim rečima, znači da se ne sme ni u kom slučaju dozvoliti rasipanje dobijene zemlje niti stvaranje takvih gazdinstava koja ne mogu rentabilno poslovati ili čak takvih koja bi vukla proizvodnju unazad. Zato velika odgovornost za sprovođenje ovog zakona leži na republičkim i sreskim komisijama, na narodnim odborima srezova i opština.

Sreski narodni odbori moraju proučiti probleme sreza kao celine i za svaki opštinski odbor, posebno i u skladu sa perspektivom razvoja poljoprivrede na svome području, rešavati o korišćenju opštedruštvenog fonda zemlje. Jer, u novostvorenim uslovima biće moguće stvarati solidne zemljoradničke zadruge, proširiti postojeća i organizovati nova poljoprivredna dobra, stočarske farme, podizati ugledne sortimentne vinograde i voćnjake, pripusne stanice, semenske parcele, rasadnike itd. Sve se ovo mora imati u vidu kada se bude odlučivalo šta da se uradi sa zemljom.

Važan problem u sprovođenju ovog zakona biće, bez sumnje, arondacija zemlje koja ulazi u društveni zemljišni fond. Racionalno iskorišćavanje ove zemlje nužno traži sprovođenje arondacije. Pri

oceni ovog problema mislimo da su važna dva momenta o kojima treba voditi računa, i to:

prvo, da se već izvršena arondacija u seljačkim radnim zadrugama uzme kao baza i da se stvari rešavaju, gde god je to moguće, na toj osnovi. To će biti moguće u svim ravničarskim rejonima a naročito u Vojvodini. I upravo je olakšavajuća okolnost da se ova mera sprovodi istovremeno kad i Uredba o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga, što obezbeđuje da se što manje pomeranje vrši u seljačkim posedima. Ovo je najlakše sprovodljivo za ona gazdinstva koja padaju pod udar ovog zakona a koja su već članovi seljačkih radnih zadruga; i

drugo, da se pri odluci o oduzimanju pojedinih parcela od njihovih vlasnika vodi računa o mogućnosti grupisanja u okviru pojedinih potesa i lake zamene pri arondaciji. Zemlja ne mora biti grupisana u jednom kompleksu. Može zemljoradnička zadruga ili poljoprivredno dobro imati zemlju i u više parcela. Na taj način treba omogućiti grupisanje njiva, livada, terena za voćnjake, vinograde i dr.

U svakom slučaju, naša nastojanja treba da idu za tim da arondacija bude svedena na najmanji mogućan obim i da ta mera ne izazove neka velika pomeranja u posedovnim odnosima sela.

Ovako stvorene poljoprivredne organizacije imaju u najviše slučajeva i dosta brojnija i krupnija sredstva za proizvodnju — oruda rada. A tih sredstava ima najviše baš tamo gde ćemo imati najviše zemlje u opštenarodnom zemljišnom fondu — u Vojvodini i drugim ravničarskim i bogatijim oblastima i rejonima gde su postojale i postoje seljačke radne zadruge. Tako, naprimer, u Vojvodini gde će $\frac{1}{4}$ ukupne obradive površine biti u zemljišnom fondu, zadruge raspolažu sa 2.593 traktora, 1.464 vršalice, 4.284 kosačice, 10.219 sejalica. Te zadruge su izgradile mnogo ekonomskih zgrada i arondirale zemlju. U Vojvodini i drugim sličnim rejonima postoje osnovni materijalni uslovi koji su neophodni da se ove nove poljoprivredne organizacije postave na solidne temelje.

Ovo, dakako, ne znači da neće biti i teškoća oko stvaranja pojedinih gazdinstava ili zadružnih proizvođačkih organizacija. Biće ne malo slučajeva u kojima će se morati hitno priteći u pomoć kreditima ili dodeljivanjem sredstava za rad iz onih zadruga koje će se sasvim rasformirati ili koje će imati posle reorganizacije viškove sredstava za proizvodnju. Ali sve te teškoće moći će se savladati za relativno kratko vreme.

Neki skeptici i kritičari ovoga zakona proriču veliki pad proizvodnje i smanjenje tržišnih viškova. Ovi isti kritičari smatraju da je, u našim današnjim uslovima, za povećanje produktivnosti rada i proizvodnje najpogodniji individualni, pa i kulački posed. To su tehnokrati sa nategnutim brojkama u ruci kojima plaše i sebe i druge dokazujući da ove mere mogu samo da unazade proizvodnju za duži period vremena.

Ovim »teoretičarima« odgovorio je drug Kardelj u svom govoru na Kongresu Socijalističkog saveza Slovenije. U shvatanjima tehnochrata ima više slabih mesta. Iz tih mnogobrojnih slabih mesta proističe jedna nova linija u odnosu prema selu i poljoprivredi uopšte. Ta nova linija u suštini znači: nesmetani razvitak kapitalističkih elemenata na selu i, blago rečeno, slabljenje naših napora za socijalistički preobražaj sela. I zato je sasvim obrnuto tačno od onoga što tehnochrati tvrde — njihova linija bi u praksi dovela do zaostajanja u poljoprivredi, jer seoski bogataš kod nas nije, niti može biti, faktor ekonomskog napretka, a da i ne govorimo o tome da naša socijalistička država ne može i neće dozvoliti nesmetanu eksploataciju bezemljaša i siromašnih seljaka od strane seoskih bogataša.

Nasuprot ovim shvatanjima, mi ne smatramo da će u novim poljoprivrednim preduzećima i novim zadrugama opasti proizvodnja i smanjiti se produktivnost rada. Kad ovo kažemo ne isključujemo mogućnost da će u pojedinim slučajevima, ali vrlo retkim, proći izvesno vreme dok te pojedine jedinice organizuju proizvodnju i da će možda u prvoj godini i slabije raditi. Ali, u ogromnoj većini te jedinice će pravilno raditi već od samog početka.

Na osnovu čega se to može tvrditi?

Napred smo govorili o novoj proizvodnoj organizaciji osnovanoj na principima socijalističkih privrednih preduzeća, koja po svojoj organizaciji rada i poslovanja isključuje oživljavanje ranijeg načina rada i upravljanja u zemljoradničkim zadrugama. Govoreno je i o tome da će se te nove poljoprivredne organizacije najviše stvarati baš u onim rejonima gde imamo iskustva i prilično materijalnih sredstava kao osnovu za napredno obrađivanje zemlje i razvijanje stočarstva. Samo ako se poslovi u poljoprivredi na vreme obave može se očekivati da prinos bude veći od sadašnjeg prosečnog za oko 20%. Duboko oranje može da poveća prinos za oko 30%. To potvrđuju i podaci koje smo izneli o našim poljoprivrednim dobrima. Ja hoću ovde da kažem da su i mnoge dosadašnje seljačke radne zadruge, i pored svih svojih ogromnih unutrašnjih slabosti, imale veći prosečni prinos nego individualna gazdinstva, i to zahvaljujući u prvom redu mehanizaciji, koja im je omogućila da na vreme poru zemlju, izvrše duboko oranje itd.

Zašto mi onda ne bismo imali poverenja u nove zadruge koje stvaraju seljaci i u nova poljoprivredna gazdinstva koja će nastati posle donošenja ovog zakona i sprovođenja u život Uredbe Saveznog izvršnog veća o imovinskim odnosima u seljačkim radnim zadrugama? Nov način poslovanja koji će se uvesti u ove privredne jedinice mora dovesti do povećanja produktivnosti rada i povećanja tržišnih viškova.

Isto tako, pesimisti nemaju pravo ni kada se radi o individualnim proizvođačima. Već napred smo govorili da seljaci dobro obrađuju svoju zemlju i da se trude da povećaju proizvodnju. Ovaj zakon neće ni najmanje uticati da stvari teku drukčije. Radno seljaštvo će ga

pozdraviti, jer u njemu ne vidi i ne može videti napad na sebe niti ma kakvo sputavanje njegove inicijative i slobodno raspolaganje plodovima svoga rada i svojim imanjem.

Medutim, društveno-ekonomski značaj novih mera u oblasti naše politike na selu neće se dovoljno sagledati ako se pojedine mere posmatraju izolovano, pa to važi i za predloženi zakon. Radi se o tome da se stvore uslovi koji će u perspektivi omogućiti ekonomsko povezivanje radnih seljaka sa socijalističkom privredom putem raznih oblika zadrugarstva, poljoprivrednih organizacija, privrednih preduzeća, zadružnim kreditom itd. Na taj način treba voditi borbu za povećanje poljoprivredne proizvodnje u celini i povećanje produktivnosti rada. Takav splet ekonomske povezanosti, konkretni zadružni oblici koji će seljacima biti najbliži i najpotrebniji dovešće do povećanja proizvodnje, razvijanja socijalističkih odnosa na selu, a ujedno će biti i brana protiv kapitalističkih tendencija, koje se mogu i dalje pojavljivati.

Zbog toga radno seljaštvo, gledajući u njima elemente svog razvitka, pozdravlja mere koje preduzima naše državno rukovodstvo.

Možda će se ipak neko pitati: da li će radno seljaštvo u svojoj većini poći tim putem, da li će naša linija dovesti do toga da se ono sve više ekonomski povezuje sa socijalističkom privredom i da li će tražiti pomoć za svoj napredak u zadruzi? Što se tiče prvog dela ovog pitanja, seljaštvo je sa socijalističkim sektorom već ekonomski povezano kroz tržište, a sa čitavom zajednicom kroz našu opštu ekonomsku politiku. Socijalistički sektor toliko je ekonomski jak da ima odlučujući uticaj na čitavu našu privredu, da on već samim tim nužno utiče na ceo tok ekonomskog života, i u stanju je da ekonomskim sredstvima taj razvitak usmerava u pravcu socijalizma. Sa ovakvim ograničavanjem kapitalističkih elemenata, kako to predviđa ovaj zakon, ekonomske snage našeg socijalističkog sektora delovaće da se ovaj proces brže odvija. Te ekonomske veze socijalističkog sektora sa individualnim proizvođačima mogu se samo produbljivati novim formama, od čega radno seljaštvo može da ima samo koristi. Radno seljaštvo će tražiti izlaz iz svoje zaostalosti i kroz raznovrsne i mnogobrojne oblike zadrugarstva. Ono će poći tim putem u prvom redu iz ekonomskih razloga, jer se ne može sumnjati u to da je njegova glavna težnja da poveća proizvodnju, da ima više materijalnih dobara, da bolje živi. Gazdinstvo individualnih radnih seljaka zaostalo je u svakom pogledu. Iz te zaostalosti ono ne može da se izvuče sopstvenim snagama, njegovo domaćinstvo nije toliko razvijeno i ne može se do te mere razviti da bi moglo da učini značajniji napredak. A da bi se učinio napredak nisu dovoljne samo neke nove forme organizacije u kojima bi se ujediniili seljaci, kao što je u najviše slučajeva bilo dosada. Potrebna su nova sredstva, nova oruđa rada — mašine, traktori, vršalice, sejačice, kosačice itd. potrebna je masovnija upotreba hemijskih sredstava, melioracije itd. Ta nova sredstva, koja će doprineti unapređenju naše poljoprivrede, tra-

žiće i nove oblike zadugarstva, zajedničko korišćenje tih sredstava, ili da zadruga svojim sredstvima, uz određene uslove, obrađuje zemlju individualnim seljacima. Mi već sada imamo zadružna proizvodna sredstva koja će se koristiti na ovaj način.

U vezi sa pitanjem unapređenja naše poljoprivrede postavlja se i zadatak stvaranja industrije i raznovrsnih manjih preduzeća koja će preradivati poljoprivredne proizvode. Potrebno je prići rešenju i ovog problema. Intenzivna poljoprivreda nužno traži svoje dalje usavršavanje. Treba stvarati, gde god za to ima uslova, preduzeća za preradu voća, povrća, mleka, jaja, mesa itd. i razne radionice za popravku mašina i drugog poljoprivrednog inventara. Ovu vrstu delatnosti treba da razvijaju i zadruge i druge poljoprivredne organizacije. Takva delatnost naših poljoprivrednih jedinica doprineće i povezivanju individualnih proizvođača sa socijalističkom privredom, jer će i oni imati povoljnije uslove za realizaciju viškova svojih proizvoda. Razvijanjem i ove vrste delatnosti naći će zaposlenje i onaj deo poljoprivrednih proizvođača koji će povećanjem produktivnosti rada biti suvišan u neposrednoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Kad govorimo o putevima unapređenja poljoprivredne proizvodnje i novim društvenim odnosima na selu moramo u prvom redu imati u vidu ono što je o tome govorio drug Tito na VI kongresu Saveza komunista, a što je i uneseno u odluke tog Kongresa. Taj proces, brzina njegovog kretanja, zavisiće od naših opštih materijalnih mogućnosti, od stepena razvitka proizvodnih snaga u poljoprivredi i čitavoj našoj privredi. Ako o ovome ne bismo vodili računa stvarali bismo opasne iluzije i nešto što nema ni ekonomskog ni društvenog opravdanja. A to niko ne želi.

Naša zemlja već čini ozbiljne napore da pomogne poljoprivredi. Grade se i gradiće se mnoge fabrike koje će proizvoditi mašine i hemiska sredstva. Razvitak proizvodnih snaga kod nas stalno ide napred. Davaće se velika sredstva za melioracione radove. Zajedno sa naporima koje će učiniti sama poljoprivreda — sve to treba da stvori povoljne materijalne uslove za napredak našeg sela a samim tim i čitave zajednice kao celine.

Predlog zakona predviđa davanje nadoknade bivšim vlasnicima za višak obradive zemlje koji ulazi u fond. I ova mera je pravilna i opravdana. Postavlja se pitanje kakvu cenu treba odrediti za oduzetu zemlju. Mi zasada nemamo slobodan promet zemlje niti realno formiranu cenu. Ona je sasvim različita u pojedinim rejonima. Zato je Savezno izvršno veće pri određivanju predložene cene pošlo od jednog logičnog i u ovim uslovima najpravilnijeg principa, tj. od cene zemlje u Vojvodini, gde je ona i najboljeg kvaliteta, i na toj osnovi utvrdilo cenu koja se nalazi u predloženom zakonu. Na toj osnovi zemlja koja ulazi u fond biće obračunata sa 100.000 dinara po jednom hektaru

I klase, a 30.000 dinara za najslabiju — VIII klase. Rok otplate je 20 godina a zemlja će se isplaćivati iz saveznog budžeta.

Drugovi i drugarice, predlog ovog zakona i mere koje je Savezno izvršno veće preduzelo, i koje će preduzimati i ubuduće, sastavni su delovi celine naše politike prema selu. Sve to ima za cilj: unapređenje i podizanje poljoprivredne proizvodnje na viši nivo, u skladu sa našim društvenim i ekonomskim razvikaom, razvijanje socijalističkih odnosa na selu i onemogućavanje kapitalističkih tendencija u našoj poljoprivredi. Ovim se završava period administrativnih mera u poljoprivredi. I u oblasti poljoprivrede potpuno će delovati slobodni ekonomski zakoni bez ikakvog administrativnog ograničavanja. To će dati velikog potstrekta svim poljoprivrednim proizvođačima: zadrugama, poljoprivrednim dobrima i privatnim gazdinstvima.

Socijalističke snage na selu moraju biti aktivne u borbi za sprovođenje naše politike. Aktivnim i napornim političkim radom Socijalističkog saveza i Saveza komunista treba onemogućiti kapitalističke i druge neprijateljske elemente da iskrivljuju smisao naših revolucionarnih mera i rade protiv interesa radnog seljaštva i naše socijalističke zajednice. U borbi za napredak sela svesne socijalističke snage treba da odigraju prvorazrednu ulogu.

U ime Saveznog izvršnog veća molim Narodnu skupštinu da usvoji predloženi zakon. (Aplauz).

Pretsedavajući: Pošto je Narodna skupština saslušala izveštioce zakonodavnih odbora oba veća i obrazloženje koje je u ime Saveznog izvršnog veća povodom ovog zakonskog predloga dao drug Veselinov, to će se pretres u načelu i pojedinostima nastaviti prema odluci Narodne skupštine u posebnim većima. Zato ovu zajedničku sednicu prekidam. Ona će se nastaviti kad bude završen načelni pretres i glasanje o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu.

Posebne sednice počće za 10 minuta.

(Zajednička sednica prekinuta je u 12,15 časova.)

(Nastavak 22 maja u 11,20 časova)

Pretsedavao predsednik Saveznog veća **Vladimir Simić.**

Pretsedavajući: Nastavlja se rad 26 zajedničke sednice Narodne skupštine.

Pre nego što predemo na drugu tačku dnevnog reda, saopštavam Narodnoj skupštini da mi se prilikom predlaganja dnevnog reda desila jedna omaška. Kao što je poznato, u oba veća utvrđen je dnevni red na taj način što je odlučeno da se na zajedničkoj sednici saslušaju izveštaji zakonodavnih odbora i izlaganja predstavnika Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o zemljišnom fondu i o Predlogu zakona o

pravnom položaju verskih zajednica. Međutim, saopštavajući to nisam pročitao i to da će se na zajedničkoj sednici podneti izveštaj i zakonodavnih odbora i dati obrazloženje Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o pravnom položaju verskih zajednica, pa molim Narodnu skupštinu da primi ovo znanju. (Prima).

Prelazimo na pretres predloga za donošenje rezolucije o formiranju Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja. Taj predlog podnelo je Savezno izvršno veće. U ime Saveznog izvršnog veća govoriće predsednik Odbora za prosvetu drug Rodoljub Čolaković.

Molim druga Čolakovića da izloži svoj predlog.

Član Saveznog izvršnog veća Rodoljub Čolaković (Izborni srez Bijeljina I, NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, gotovo svakog dana u dnevnoj štampi pokreću se razna pitanja našeg školstva, pokreće se pitanje naših nastavnih planova i programa, i to od strane raznih ljudi. Javljaju se svojim dopisima radnici, zanatlije, oficiri. To je sigurno zdrava i pozitivna pojava, jer se vidi da se za pitanje našeg školstva zanimaju ne samo prosvetni radnici nego i široka javnost. S druge strane, pak, to dokazuje da su izvesna pitanja našeg školstva već zrela za temeljitije rešavanje, da je potrebno izvesti reformu naših škola za opšte obrazovanje. Mislim da tom poslu treba pristupiti što pre, ako hoćemo da razvitak našeg školstva ide u korak sa celokupnim našim društvenim razvitkom.

Rezolucija Trećeg plenuma CK KPJ postavila je samo opštu osnovu našeg školstva, postavila je u najopštijim linijama vaspitno-nastavne ciljeve za kojima treba težiti kroz naše škole. Sigurno da je u to vreme — krajem 1949 godine — to značilo krupan korak napred u razvitku našeg školstva, jer je — a to je ono što je osnovno u rezoluciji — odlučno udareno protiv birokratskih metoda rukovođenja našim školama, s jedne strane, a s druge strane je važnost aktivne uloge samih prosvetnih radnika u rešavanju pitanja naše škole.

Međutim, to je danas nedovoljno. Treba ići dalje, i to treba ići odlučno dalje. Trebalo bi danas naći konkretne organizacione forme kroz koje bi najbolje mogli da ostvarimo postavljene vaspitno-nastavne ciljeve. Treba, dalje, za duži period, izraditi konkretne nastavne planove i programe naših opšteobrazovnih škola. Treba, mislim, iznaći i utvrditi one forme samoupravljanja u školstvu, koje bi, s jedne strane, likvidirale, nažalost, još znatne ostatke birokratizma u rukovođenju školama, a s druge strane osigurale što šire učešće građana, na prvom mestu roditelja u upravljanju školama.

To je ogroman posao i po svom obimu, a još veći po svom društvenom značaju. Mi ga možemo solidno obaviti samo ako na njega pokrenemo naše pedagoške i prosvetne radnike, i ne samo njih, nego i sve one građane koji se za ta pitanja interesuju. A u uvodu sam rekao kako štampa odražava sve dublje interesovanje naše javnosti

za ta pitanja. Takvim pokretanjem široke naše javnosti na izučavanje tih pitanja, koje bi dalo savesnu i solidnu ocenu našeg iskustva, dobili bismo rezultate koji bi bili čvrsta osnova za konkretne predloge ovoj Skupštini i drugim našim organima.

Zbog važnosti ovog posla, ja u ime Saveznog izvršnog veća, predlažem Skupštini da ona odredi komisiju, čiji bi naziv bio »Komisija za reformu škola za opšte obrazovanje«, a ona bi trebalo da organizuje i da sprovede diskusiju po sledećim pitanjima:

Prvo, da prouči sistem naših opšteobrazovnih škola, njihovu fizionomiju, nastavne planove i programe.

Rekao bih samo reč-dve o ovom pitanju. Vi dobro znate, drugovi narodni poslanici, da kod nas postoji osmogodišnje obavezno školovanje. Ono se u našoj zemlji sprovodi jednim određenim tipom osmoletke, koja je jednaka po svom nastavnom planu i programu nižoj gimnaziji. Pitanje na koje ja danas ne mogu odgovoriti, a na koje treba da da odgovor anketa sprovedena širom naše zemlje je, da li je za potrebe naše zajednice ponajbolji način da se samo kroz ovakav tip škole sprovodi naše osmogodišnje obavezno školovanje. Drug Đilas je na pomenutom plenumu CK govorio i o našim produžnim školama, petom i šestom razredu osnovne škole, čiji bi nastavni planovi i programi bili prilagođeni potrebama kraja u kome se otvaraju. U tom pogledu mi smo učinili vrlo malo. Najlakše je bilo prići toj stvari idući na osmogodišnje obavezno školovanje po planu i programu kao što se sprovodi u nižoj gimnaziji. To je bila linija manjeg otpora. Treba to pitanje izučiti da bi se mogao dati odgovor koji bi doista unapredio naše školstvo i koji bi osmogodišnjom obaveznom školovanju dao onaj sadržaj i društveni značaj koji ono zaslužuje.

Isto tako, kada je reč o nastavnim planovima i programima, a baš o tome se najviše govori u našoj dnevnoj štampi, istakao bih da to nije stvar za improvizaciju. Tu se improvizirati ne može. Mislim da bi tom pitanju trebalo prići sa jedne čvrste osnove. Mi smo u našem školstvu, baš što se tiče planova i programa dosta improvizirali, uveli nove predmete, menjali programe svake godine. Trebalo bi zato da se i stručni ljudi, i svi oni koji se interesuju tim pitanjima, dublje pozabave, da izuče naša vlastita iskustva, da upoznaju iskustva drugih zemalja, da onda utvrdimo za duži period nastavne planove i programe naših opšteobrazovnih škola.

Drugo pitanje kojim bi trebalo ova komisija da se pozabavi jeste pitanje materijalne baze naših opšteobrazovnih škola.

Materijalna baza naših opšteobrazovnih škola je slaba. Tu se ne radi samo o zgradama, nego i o školskoj opremi, o kabinetima, laboratorijama, školskim radionicama. Mi mnogo pišemo o politehnizaciji nastave, tj. o mogućnostima da se deca od ranog uzrasta u školi upoznaju sa stvarima, ne samo verbalno, nego da se u toku nastave

upoznaju i sa praktičnim iskustvima. Međutim, mnoge naše škole nemaju ni najosnovnija sredstva. Nesumnjivo da se to odražava na kvalitet nastave i znanje školske omladine.

Treće pitanje je pitanje materijalnog i društvenog položaja učitelja osnovnih škola i nastavnika i profesora srednjih opšteobrazovnih škola.

Četvrto je pitanje samoupravljanja u oblasti prosvete, i to samoupravljanja sa gledišta strukture i funkcionisanja prosvetnih organa a zatim i sa gledišta stvaranja posebnih tela oko škole, na prvom mestu roditeljskih saveta i slično.

Drugovi, saveti za prosvetu stvoreni u gradovima i srezovima značili su znatan korak napred u pogledu demokratizacije našeg školstva. Nesumnjivo da sada, naročito posle promena koje su izvršene donošenjem Ustavnog zakona, u tom pogledu treba ići dalje. I u toj oblasti je nužno boriti se protiv ostataka birokratizma. Mnogi naši saveti nisu organi samoupravljanja građana u oblasti prosvete, nego je to prosto još uvek ostatak ranijeg povereničkog sistema. Jedan čovek, bilo da je službenik ili član saveta, drži sve u svojim rukama, a samoupravljanje se pretvara u puku frazu. To je jedno pitanje i tu ima različitih shvatanja. Ali uz to pitanje strukture i funkcionisanja saveta za prosvetu, ide i pitanje prava same škole. Treći plenum je govorio iscrpno o tim pitanjima, ali mi se još nismo izborili za prava škole; iako je u tom pogledu učinjen izvestan korak napred, treba ići dalje. Treba videti kakva tela da stvorimo oko škole. Prvo pitanje odnosi se na prava i dužnosti škole, a druga, na tela oko same škole sastavljena od građana, tela koja bi osigurala učešće građana u upravljanju školom, na prvom mestu roditelja.

To bi bila pitanja po kojima bi trebalo da komisija organizuje diskusiju širom naše zemlje. Komisija bi, razume se, radila samostalno, ona bi stvarala potkomisije u republikama i ostale potrebne organe. Troškovi rada komisije, a taj rad može da traje i celu godinu dana, išli bi na teret budžeta Narodne skupštine.

Eto, drugovi i drugarice, to su razlozi koji su rukovodili Savezno izvršno veće da predloži Narodnoj skupštini da se ova komisija što pre imenuje, i ja vas molim da prihvatite ovaj predlog i da komisiju obrazujete još na ovoj sednici. (Aplauz).

Predsedavajući: Za ovaj predlog drug Čolaković nije pročitao rezoluciju. Međutim, predlog rezolucije je već pripremljen. Dopuštate li da ga ja pročitam? (Odobranje). Tekst rezolucije glasi (čita):

Na osnovu člana 15, stav 2 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ i saveznim organima vlasti, Narodna skupština FNRJ na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, održanoj na dan 22 maja 1953 godine donosi:

REZOLUCIJU
O OBRAZOVANJU I ZADACIMA KOMISIJE ZA REFORMU ŠKOLA
OPŠTEG OBRAZOVANJA

Već duže vremena vodi se u našoj javnosti diskusija o stanju i sistemu nastave i upravljanja u našim školama opšteg obrazovanja. Izvesna mišljenja i činjenice ukazuju na potrebu dublje reforme ovih škola. Da bi se ovi problemi mogli svestrano i tačno proučiti, da bi se nastavni sistem u školama opšteg obrazovanja uskladio sa nastavnim i vaspitnim ciljevima naše socijalističke zajednice i da bi se utvrdili najprikladniji oblici društvenog upravljanja ovim školama, Narodna skupština odlučuje sledeće:

1. Obrazuje se Komisija za reformu škola opšteg obrazovanja, sa ovim zadacima:

a) proučiti sistematski i svestrano, uz aktivno učešće prosvetnih radnika i javnosti stanje u školama opšteg obrazovanja i predloge i mišljenja za reformu ovih škola;

b) predložiti novi nastavni sistem za ove škole i najbolje oblike upravljanja njima;

c) proučiti i dati predloge za rešenje i drugih pitanja u vezi sa reformom ovih škola, kao što su naročito pitanja: materijalne osnove i sistem finansiranja škola, materijalni i društveni položaj učitelja, nastavnika i profesora, položaj ovih škola u celom prosvetnom sistemu zemlje i t. sl.

2. Komisija će utvrditi način svog rada, nastojavajući naročito da se sva pitanja u vezi s reformom ovih škola prouče i pretresu svestrano i kompetentno. U tu svrhu Komisija će obrazovati potkomisije u republikama ili druga potrebna tela.

3. Materijalni izdaci Komisije padaju na teret predračuna prihoda i rashoda Narodne skupštine FNRJ.

4. Komisija može tražiti podatke i obaveštenja od državnih organa i ustanova koji su dužni da ove podatke i obaveštenja obezbede Komisiji.

5. Po završenom radu Komisija će podneti svoj izveštaj Narodnoj skupštini.

Ja se izvinjavam Narodnoj skupštini što ova rezolucija nije blagovremeno umnožena i svima poslanicima prethodno podeljena. To je trebalo učiniti u svakom slučaju, ali se zbog hitnje nije moglo. Ja mislim da sam je ja polako pročitao i da, u vezi sa govorom predlagača i tekstom koji je saslušan, može da se pristupi pretresu ovoga teksta rezolucije. Ko od narodnih poslanika želi reč o ovom pitanju? (Niko se ne javlja. — Glasovi: Da se glasa!). Za reč se ne javlja niko. Onda mi dopustite da ja dopunim ovu rezoluciju predlogom za izbor Komisije, u kontaktu sa predlagačem. Ja bih predložio Narodnoj skupštini sledeću Komisiju, što bi bilo tač. 6 rezolucije (čita):

Pretsednik: dr Miloš Žanko, narodni poslanik,

Članovi:

- 1) Mitra Mitrović, narodni poslanik,
- 2) Lidija Šentjure, narodni poslanik,
- 3) Radovan Papić, narodni poslanik,
- 4) Puniša Perović, narodni poslanik,
- 5) Lazar Mojsov, narodni poslanik,
- 6) dr Borislav Blagojević, predsednik Udruženja univerzitetskih nastavnika,
- 7) Milivoje Urošević, predsednik Udruženja profesora i nastavnika srednjih škola,
- 8) Milisav Mijušković, predsednik Udruženja učitelja,
- 9) Josip Gnos, predsednik Udruženja nastavnika srednjih škola,
- 10) dr Radovan Teodosić, predsednik Pedagoškog društva NR Srbije,
- 11) Gligor Vujović, učitelj osnovne škole »Branko Radičević«, Beograd,
- 12) Živorad Đušić, nastavnik osmogodišnje škole »Jovan Cvijić«, Beograd,
- 13) Milica Smiljanić, direktor II ženske gimnazije, Beograd,
- 14) Aleksandar Vučo, sekretar Saveza književnika Jugoslavije, i
- 15) Stevan Filipović, koji je jednovremeno i sekretar Komisije.

Ima li kakvih drugih predloga? (Niko se ne javlja). Da li ima kakvih primedaba u vezi s pročitanim predlogom, naročito u pogledu naimenovanja Komisije, jer ćemo glasati jednovremeno i za rezoluciju i za naimenovanje? (Niko se ne javlja). Prema tome, može se smatrati da je pretres o predlogu ove rezolucije završen.

Stavljam na glasanje rezoluciju onako kako je pročitana sa svih njenih šest tačaka, tj. i sa tač. 6 kojom se imenuje Komisija. Ko je za rezoluciju koju predlaže Savezno izvršno veće, molim, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Rezolucija o obrazovanju i zadacima Komisije za reformu škola opšteg obrazovanja, onako kako je predložena, u Narodnoj skupštini prihvaćena.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: pretres Predloga odluke o potvrdi obaveznih tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ.

Narodni poslanici dobili su ova dva tumačenja, i mi smo u Predsedništvu pripremili odluku po kojoj treba glasati. Molim sekretara da pročita ovu odluku.

Sekretar Naum Naumovski (Izborni srez grad Skopje I, NR Makedonija) (čita):

PREDLOG

ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O POTVRDI OBAVEZNIH TUMAČENJA KOMISIJE ZA TUMAČENJE ZAKONA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ DONESENIH U VREMENU IZMEĐU 14 JANUARA DO 18 MAJA 1953 GODINE

Na osnovu člana 69 stav 3 Ustavnog zakona, Narodna skupština FNRJ na svojoj XXVI zajedničkoj sednici, održanoj na VI redovnom zasedanju (drugog saziva) 22 maja 1953 godine donela je odluku koja glasi:

Potvrđuju se obavezna tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ donesena u vremenu između 14 januara 1953 do 18 maja 1953 godine, i to:

1. Obavezno tumačenje stava 2 člana 5 Opšteg zakona o zanatstvu;

2. Obavezno tumačenje članova 91, 94, 97, 98 i 100 Zakona o izvršenju kazni, mera bezbednosti i vaspitno-popravnih mera.

Pretsedavajući: Otvaram pretres. Želi li ko reč? (Ne javlja se niko). Stavljam odluku koja je pročitana na glasanje. Ko je za? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Odluka Narodne skupštine o potvrdi obaveznih tumačenja primljena.

Prelazimo na četvrtu tačku dnevnog reda: pretres Predloga rezolucije o obezbeđenju uslova za proširenje stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama. Predlagač ove rezolucije je narodni poslanik drug Đurica Jojkić, pa ga molim da nam obrazloži svoj predlog

Đurica Jojkić (Izborni srez bečejski, AP Vojvodina — NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, poznato je da su se naši gradovi i veća mesta posle ovog rata, usled brzog industriskog i drugog privrednog razvitka, naglo povećavali. Poslednji statistički popis stanovništva, izvršen ove godine, ukazuje kojim su tempom rasli naši gradovi. Radi ilustracije, navodim samo nekoliko podataka:

U Beogradu prema popisu 1948 godine bilo je 390.082 stanovnika, a prema popisu od 1953 godine 470.134 stanovnika. Bilo je, dakle, za oko 80.000 stanovnika više, ne računajući tu studente i druge koji su računati u privremeno prisutne a ustvari su stalno prisutni a čiji broj iznosi još oko 20.000. Može se reći da je broj stanovnika Beograda povećan za ukupno 100.000. Ako uzmemo indeks, uzimajući za osnovu 1948 godinu, onda taj indeks iznosi 120,52. Kod Zagreba: 1948 godine 314.866 stanovnika, 1953 godine 350.452, porast 35.586, indeks 111,30; Ljubljana: 1948 godine 121.492, 1953 godine 135.582, porast 13.090, indeks 111,59; Skoplje: 1948 godine 89.466, 1953 godine 121.551, porast 32.085, indeks 135,80; Sarajevo: 1948 godine 115.166, 1953 godine 135.657, porast 20.491, indeks 117,79; itd.

I u svim drugim gradovima, bez izuzetka, zabeležen je veliki porast stanovništva. Pored toga, veći broj gradova pretrpeo je u toku rata

znatna oštećenja. Ukazujem samo na Beograd jer imam pri ruci podatke. Za vreme rata u Beogradu je porušeno ili oštećeno: porušeno 1.350 zgrada sa 4.000 stanova, a teško oštećeno 2.500 zgrada sa 6.000 stanova. Lakše oštećeno 8.200 zgrada sa 30.000 stanova. Odmah posle rata činjeni su zamašni naponi da se obnovi ono što je porušeno i oštećeno, kao i da se pristupi novoj izgradnji. Nesumnjivo da smo u tom pogledu učinili mnogo, ako se uzmu u obzir sve teškoće sa kojima smo morali da se borimo, ako se uzme u obzir kapitalna izgradnja u koju smo morali mnogo da ulažemo radi podizanja privrednog razvitka i odbrane naše zemlje. Međutim, sve to nije moglo da zadovolji rastuće potrebe u stanbenom prostoru, naročito zbog brzog priliva stanovništva u gradove te zbog toga još uvek imamo veoma veliku oskudicu u stanbenom prostoru. Perspektiva našeg razvitka je takva da će se gradovi i dalje povećavati. Svima nama je jasno da jedini efikasan put rešenja ovog problema jeste nova stan-bena izgradnja.

Međutim, tome nastojanju stoji na putu jedna ozbiljna prepreka. Mali deo neizgrađenih površina u užim gradskim rejonima pripada opštenarodnoj imovini. Većina neizgrađenih površina nalazi se u privatnom vlasništvu.

Sada kada su uslovi za stanbenu izgradnju u poslednje vreme postali nešto povoljniji, kada se sve veći broj privrednih organizacija prijavljuje za stanbenu izgradnju, naročito posle izlaska uredbe po kojoj se neće oporezivati viškovi platnog fonda ukoliko se oni ulažu u stanbeno-komunalnu izgradnju, i kada još uz to postoje povoljniji izgledi za to da će naša zajednica u skorijoj budućnosti biti u stanju da odvoji više sredstava za stanbenu izgradnju, pojavljuje se nagli skok cena građevinskim placevima privatnog vlasništva. Tako se u Beogradu cena građevinskih placeva popela od 1.000 do 2.000 dinara po kvadratnom metru u roku od tri i po meseca na 10 do 12.000 po kvadratnom metru, usled toga što su neka građevinska preduzeća u nedostatku neizgrađenih zemljišta opštenarodne imovine bila primorana da se obraćaju na neizgrađeno zemljište privatnog vlasništva. Ovakav skok cena nužno vodi u špekulaciju ovim dobrom koje, u osnovi i po svojoj prirodi, a naročito po svojoj nameni u gradovima i gradskim opštinama, predstavlja društveno dobro.

Kako je stanbena izgradnja najkrupniji društveni zadatak gradova, kako je sam stanbeni fond društveno dobro po cilju kome služi, smatram da se ova smetnja u nedostatku zemljišne površine za izgradnju u opštenarodnoj imovini može otkloniti jedino tako, ako se čitav zemljišni fond na području gradova, namenjen podizanju objekata niske i visoke gradnje, stavi van prometa odnosno nacionalizuje uz pravičnu naknadu sopstvenicima, da bi se potom kao zemljište opštenarodne imovine izdavalo graditeljima zgrada, pravnim i fizičkim licima na besplatno, trajno korišćenje. (Aplauz).

Stoga predlažem da se donese zakon o nacionalizaciji i uslovima nacionalizacije zemljišta u gradovima i gradskim opštinama koja služe za podizanje stanbenih zgrada. Pošto izrada ovakvog zakona zahteva duže pripreme, a nastala situacija već je takva da zahteva brzo rešenje, jer je već postala kočnicom stanbene izgradnje, predlažem da se do tog vremena da ovlašćenje gradovima i gradskim opštinama da mogu svojom odlukom vršiti eksproprijaciju zemljišta za stanbenu izgradnju, s tim što bi se imovinski odnosi, tj. pitanje naknade regulisali odredbama zakona čije donošenje predlažem.

Stoga predlažem Narodnoj skupštini sledeću rezoluciju:

»Na osnovu čl. 15 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, Narodna skupština, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, održanoj na dan 22 maja 1953 godine donosi

REZOLUCIJU

O OBEZBEĐENJU USLOVA ZA PROŠIRENJE STANBENOG FONDA PO GRADOVIMA I GRADSKIM OPŠTINAMA

Narodni odbori gradova i gradskih opština iz cele zemlje ukazuju na svojim sednicama, preko javnosti i pretstavkama upućenim Narodnoj skupštini FNRJ i Saveznom izvršnom veću na znatne teškoće koje stoje na putu šire građevinske delatnosti radi proširenja stanbenog fonda. Među ove teškoće dolaze naročito: odsustvo veće zemljišne površine radi podizanja stanbenih zgrada u fondu opštenarodne imovine i pojave špekulacije u prometu građevinskim placevima koji se nalaze u privatnoj svojini. Radi otklanjanja ovih teškoća i obezbeđenja uslova za širu delatnost u podizanju stanbenih zgrada, Narodna skupština smatra za potrebno da se preduzmu sledeće mere:

1) Pripremiti za jedan od sledećih sastanaka Narodne skupštine Predlog zakona o nacionalizaciji i uslovima nacionalizacije zemljišta u gradovima i gradskim opštinama koja služe za podizanje stanbenih zgrada.

2) Do donošenja ovog zakona ovlašćuju se narodni odbori gradova i gradskih opština da svojom odlukom mogu izvršiti eksproprijaciju zemljišta namenjenih za podizanje stanbenih zgrada s tim da će se pitanje naknade za eksproprijisanu zemlju i druga pitanja u vezi sa ovom eksproprijacijom regulisati odredbama zakona čije se donošenje predlaže.

3) Stavljaju se u zadatak Saveznom izvršnom veću da se stara o izvršenju ove rezolucije.«

Smatram da bi usvajanje ove rezolucije a kasnije i donošenje zakona bilo veoma korisno po društvenu zajednicu, jer bi olakšalo sre-

divanje ovih pitanja, a s druge strane onemogućilo pojedincima da na račun opštih teškoća dođu do neopravdane koristi za koju nisu uložili svoj sopstveni trud. Mislim da i oni sami neće moći prigovoriti ovome ništa shvatajući tešku situaciju u gradovima, shvatajući interese čitave naše društvene zajednice. Pored toga, siguran sam da će radni ljudi u gradovima toplo pozdraviti predložene mere.

Napominjen da je, koliko je meni poznato, u zemljama čije društveno uređenje počiva na privatnom vlasništvu, u velikim gradovima došlo do ograničenja, a u mnogima i do nacionalizacije uz oštetu zemljišta potrebnog za stanbenu i komunalnu izgradnju gradova.

Na kraju, želim da naglasim da iako ovaj predlog podnosim u svoje ime, da je on izraz želje i zahteva skoro svih naših gradova, o čemu je bilo reči na osnivačkom sastanku stalne konferencije gradova i gradskih opština FNRJ. Tada je u diskusiji povodom rešavanja stanbenog problema u gradovima, došlo do jedinstvenog zajedničkog stajališta koje je izraženo u predloženoj rezoluciji. Stoga smatram, drugovi narodni poslanici, da ćete moj predlog podržati, a naročito oni poslanici koji su izabrani od stanovništva na gradskim teritorijama, koji neposredno osećaju svu težinu ovog problema. (Dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Stavljam tekst rezolucije i ovaj predlog na glasanje. Ko želi reč, neka se javi. (Niko se ne javlja).

Ja bih ovde dodao »sednice održane 22 maja 1953 godine«. Naime, to je izrađeno na zajedničkoj sednici Narodne skupštine održane 22 maja 1953 godine.

Ko je za ovu rezoluciju, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Rezolucija o obezbeđenju, rukovođenju i proširenju stanbenog fonda u gradovima i gradskim opštinama onakva kako je predložena u Narodnoj skupštini jednoglasno prihvaćena. (Dugotrajan aplauz).

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda.

Ja sam pred Narodnom skupštinom pročitao pismo narodnog poslanika Mehmeda Hodže. Mislim da nije potrebno da drugu Hodži dajem reč, jer je on tako izjavio, a nije potrebno ni da ponovo čitam ovo pismo. Zato molim Državnog sekretara za poslove narodne privrede druga Čalića da da obaveštenje, pošto je ranije bio o ovom pitanju izvešten.

Državni sekretar za poslove narodne privrede Dušan Čalić: Drugovi narodni poslanici, 1948 godine donesena je Uredba o građevinskoj inspekciji, koja i danas važi, a koja propisuje pod kojim se uslovima i kada vrši gradnje u našoj zemlji. Ta uredba reguliše u prvom redu to da se prilikom podizanja svakog građevinskog objekta treba da vidi odakle su sredstva, prvo finansiska, da li je osiguran ma-

terijal, zatim da li su svi proračuni dobro izvedeni da ne dode do nesreća, da ne stradaju ljudi, da li je određena lokacija, kako uža tako i šira, tj. da se vide svi uslovi koji će garantovati da objekt potpuno odgovara svojoj nameni. Mi smo imali dosta slučajeva da se radilo bez građevinske dozvole i da smo imali od toga štete ne samo u privredi, neko čak i u ljudskim žrtvama na nekim objektima odnosno na onim građevinama koje nisu bile dobro izvedene.

Ja ću navesti samo jedan primer koji i lično dobro poznajem. U pitanju je građenje naše fabrike u Sesvetama. Ona je zbog toga što je građena otprilike oko 500 metara južnije prema Savi koštala za 20% više nego da je građena 500 metara dalje, jer je teren podvodan i trebalo je čitav teren dići za otprilike 1 metar i 30 santimetara i to je poskupelo građenje. Takvih i sličnih slučajeva bilo je više. Ja ne bih hteo da se detaljno na tome zadržavam.

U zadnje vreme, naročito u vezi sa ovim što je govorio drug predgovornik, pošto je oživela mogućnost građevinske delatnosti, imamo pojavu da se u nekim srezovima i gradovima grade objekti, naročito veliki, bez građevinskih dozvola. Građevinska inspekcija ima dužnost da kontroliše građevinsku delatnost i da takve gradnje sprečava. Ali, nažalost, mi do danas nemamo organizovanu građevinsku inspekciju po svim srezovima i gradovima onako kao što je to propisima predviđeno. Naprimera, mi na teritoriji Narodne Republike Srbije imamo u Izvršnom veću Srbije jednog inženjera koji vrši dužnost građevinskog inspektora. U nekim srezovima uopšte nemamo građevinske inspekcije, i to u NR Srbiji u pet a, u NR Hrvatskoj u 12 srezova. U NR Sloveniji je građevinska inspekcija najbolje organizovana i postoji u svim srezovima iako nisu inspektori sa onom stručnom spremom koju treba da imaju, jer to treba da su mladi građevinski inženjeri ili stariji građevinski tehničari, ali je zadovoljavajuće to što postoji u svim srezovima. U NR Bosni i Hercegovini takode nemamo u 17 srezova inspekciju. U NR Makedoniji u svim srezovima postoji inspekcija, samo je kadar najslabiji itd. Tako imamo kod Republičkog izvršnog veća samo jednog inženjera građevinskog inspektora, a drugo su sve mladi građevinski tehničari. U NR Crnoj Gori građevinska inspekcija je slabo organizovana. Zbog toga što građevinska inspekcija dovoljno ne kontroliše imamo pojavu da se u mnogim mestima, srezovima i gradovima gradi bez građevinskih dozvola.

Ja ću navesti iz svake republike po jedan do dva primera koji samo karakterišu to stanje: u NR Srbiji pravi se put Okruglica—Božica bez građevinske dozvole u vrednosti od 30 miliona dinara. Kada je pitano zašto se radi bez dozvole objašnjavano je da je to privredni put, premda to ustvari nije. Razume se, takav objekat od 30 miliona dinara ne može biti raden bez građevinske dozvole. U Vladičinom Hanu pravi se preko reke provizorni most od drveta, za koji je republička građevinska komisija trebalo da izradi statički proračun.

Medutim, izgradnji toga mosta pristupilo se bez prethodne dozvole i kada je došla komisija ona je sama morala da pomogne da se to svrši. U NR Hrvatskoj, Brodarski institut u Zagrebu počeo je graditi četiri objekta bez dozvole sanitarne inspekcije grada Zagreba. U Đakovu je gotova termoelektrana koja ni sada još nema građevinsku dozvolu. U Sloveniji, u Sežani, Uprava carina pristupila je izgradnji koloseka, sreska građevinska sekcija je to dopustila dok je, međutim, republička iz opravdanih razloga odbila. Kao što izveštava republička komisija Uprava carina je izjavila: »Šta se to nas tiče, mi ćemo graditi bez obzira na zabranu!«

Ne bih sada hteo da nabrajam sve. Ipak moram reći ovo. U Makedoniji, u dva sreza skoro sve se gradnje preduzimaju bez građevinskih dozvola: vinarski podrum u Valandovu, regulacija reke Lomnice itd. Tako je i u Crnoj Gori i u Bosni i Hercegovini. Ovih nekoliko primera naveo sam samo da bih okarakterisao kakvo je stanje. Međutim, ne treba dokazivati da tim putem i takvim načinom građevinskog rada ne možemo ići, pogotovu što će građevinska delatnost oživeti. S time se mora prestati, odnosno sve treba da se radi na osnovu građevinskih dozvola, na osnovu dozvola koje daju građevinske inspekcije.

Postavlja se pitanje šta se namerava preduzeti?

Sekretarijat za privredu ima čitavo odeljenje inspekcije. Međutim, postoji i građevinska inspekcija koja je osnovana i koja treba da pomogne organizaciju svih građevinskih inspekcija po republikama i srezovima. Inspekcije u republikama i srezovima postaju, razume se, organi tamošnjih vlasti. No, tu se mora, po čisto tehničkom radu, obezbediti koordinacija poslova. To je jedna od prvih mera. Ako sami kotarski odbori ne shvate važnost toga, onda neće biti uspeha koji je potreban za ovakav posao. Drugo, treba zabranjivati sve one gradnje za koje nisu izdate dozvole i koje se ne podižu u smislu važećih propisa. Bilo je slučajeva, recimo, da je jedan objekat već napola napravljen i kada je trebalo da se zabrani dalje gradnje često je dolazilo i do intervencija narodnih poslanika. Govorilo se: »Nema smisla, već je napola napravljeno«. Itd. Tačno je da ti objekti mogu biti korisni i potrebni, ali ipak to može ići zakonskim putem: da se pribave i prokontrolišu elementi koji daju sigurnost i pravilnost, da se takvi objekti na najbolji način grade. Inspekcija će preduzeti mere da po zakonu kažnjava i zabranjuje, bez obzira na sve intervencije, gradnju objekata koji ne odgovaraju po ovome ili onome elementu građevinske dozvole i uslovima gradjenja.

Imamo jednu pojavu da se svi prekršaji, na koje naide građevinska inspekcija, ne kažnjavaju prema uredbi. Prema uredbi se ne kažnjava onaj ko izvodi kakvo gradjenje objekta koji može da košta milione dinara nego se svi ti prekršaji upućuju sudijama za prekršaje

koji kažnjavaju prekršioce sa par stotina dinara. To je smešno i neozbiljno!

Imamo još jednu lošu pojavu. Mnogi se inženjeri i tehničari u srezu, koji su građevinski inspektori, upotrebljavaju za operativu, tj. da oni pomažu u gradnji. Međutim, apsurd je da onaj ko gradi da taj isti i kontroliše te iste poslove. Zbog toga, uz sve mere koje će se preduzeti po liniji upravnih organa, mislim da je dobro da se ovde naglasi da i narodni poslanici, a u prvom redu kotarski odbori treba da preduzmu sve mere da se samo po zakonu gradi. Gradićemo sve više i zato treba preduzeti što je potrebno da bi štete, kako ekonomski tako i u sigurnosti ljudskih života, bile što manje, odnosno da objekti budu što bolje i celishodnije sagrađeni. (Aplauz).

Pretsedavajući: Čuli smo objašnjenje na pitanje koje je postavio narodni poslanik drug Mehmed Hodža. Pitam narodnog poslanika druga Hodžu da li je zadovoljan odgovorom državnog sekretara druga Čalića.

Mehmed Hodža (Izborni srez podrinski, Autonomna Kosovsko-metohiska Oblast — NR Srbija): Drugovi, ja sam zadovoljan odgovorom, ali nisam zadovoljan stvarnim stanjem koje vlada u građevinarstvu. Ja mislim da je to vrlo važno. Ja nisam spremio ništa pismeno, ali predlažem da u vidu preporuke dostavimo odluku Skupštine sreskim odborima da ubuduće strogo poštuju sve propise u pogledu gradjenja. Toliko samo.

Pretsedavajući: Predlog je u tome da se u vidu preporuke naloži od strane Narodne skupštine svim organima vlasti, koji se bave, po svojoj nadležnosti, primenom propisa o građevinarstvu da te propise strogo primenjuju. Da li se slažete? (Glasovi: Nema potrebe, to je i u zakonu već rečeno). To je, istina, rečeno u zakonu, ali ovo je preporuka da se strogo vodi računa o primeni zakona. Ako neko ima neki predlog, neka se javi za reč. Ima reč narodni poslanik dr Leon Geršković. (Dr Ivan Ribar: Nema ovdje diskusije, ovo je samo pitanje na koje se daje odgovor).

Dr Leon Geršković: Ja bih htio povodom postavljenog pitanja da kažem samo dvije-tri riječi.

Ova pojava na koju je ukazao drug Čalić nije usamljena. Radi se o tome da narodni odbori nisu u dovoljnoj mjeri shvatili zadatke državne uprave, sadržane u novom sistemu naše državne vlasti. Oni još nisu shvatili da je osnovni zadatak državne uprave da pazi na to da se propisi primjenjuju. Zato mislim da je ovaj prijedlog, koji je postavio drug Mehmed Hodža, vrlo umjestan, tj. da treba uputiti narodnim odborima preporuku da oni te propise primjenjuju.

Ali, ja se ne bih zadržao na tome nego mislim da bi i republičkim izvršnim vijećima trebalo preporučiti da se postaraju da služba gra-

devinske inspekcije bude tako organizovana da bismo zaista obezbijedili puno poštovanje propisa.

Pretsedavajući: Drug Šestan ima reč.

Josip Šestan (NR Hrvatska): Drugovi, ja bih učinio samo jednu konstataciju. Ja mislim da Narodna skupština ne može dati preporuke, nego donosi zakone, jer to je stvar Izvršnog vijeća. Ja mislim da se da prijedlog Izvršnom vijeću da takvu preporuku da narodnim odborima da se strogo drže tih odredaba.

Pretsedavajući: Prema tome, mi možemo ovu tačku dnevnog reda smatrati zaključenom.

Ostala je još samo sedma tačka dnevnog reda. Predlažem da se ova sednica prekine i da se nastavi rad posle podne u 16 časova. Na dnevnom redu zajedničke sednice su izveštaji izvestilaca zakonodavnih odbora i reč pretstavnik Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o verskim zajednicama.

(Sednica je prekinuta u 12,20 časova).

(Nastavak sednice u 16,15 časova)

Pretsedavajući: Nastavljamo rad 26 zajedničke sednice Narodne skupštine.

Na dnevnom redu je podnošenje izveštaja izvestilaca zakonodavnih odbora i obrazloženje Saveznog izvršnog veća o Predlogu zakona o pravnom položaju verskih zajednica.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda je narodni poslanik Aleksandar Šević. Molim druga Ševića da saopšti izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Veća naroda Aleksandar Šević (AP Vojvodina — NR Srbija) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o pravnom položaju verskih zajednica. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Ima reč izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Metod Mikuž.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr Metod Mikuž (Izborni srez Kočevje, NR Slovenija) čita izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća o Predlogu zakona o pravnom položaju verskih zajednica. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: U ime Saveznog izvršnog veća daće obrazloženje ovog zakonskog predloga potpredsednik Saveznog izvršnog veća drug Aleksandar Ranković. (Izlazak druga Aleksandra Rankovića na govornicu Skupština pozdravlja burnim aplauzom).

Potpredsednik Saveznog izvršnog veća Aleksandar Ranković (*Izborni srez grad Beograd VIII, NR Srbija*): Drugovi-narodni poslanici, ako posmatramo istoriju odnosa između crkve i države uopšte, kao i u pojedinim državama, možemo zaključiti da ti odnosi nisu baš uvek imali miran i ustaljen karakter.

Ovakvo stanje dolazilo je najčešće usled različitih tendencija s jedne i druge strane. S jedne strane, crkva je smatrala da raspolaže snagom koja joj daje pravo da igra političku ulogu u zemlji. S druge strane, država nije mogla ostati ravnodušna prema ovakvim tendencijama, držeći se principa da u državi može postojati samo jedna, i to državna vlast. Ali ništa manje značajan razlog za ovakve i slične odnose između crkve i države bio je postojanje u jednoj državi nekoliko vera, koje su se borile između sebe za okupljanje što većeg broja pristalica, za privilegije i političku prevlast u državi.

Iz ovakvih shvatanja u odnosu između države i crkve u novije vreme postala su uglavnom tri sistema, na osnovu kojih se određuje položaj crkve u državi: državna crkva; priznate veroispovesti; odvojenost crkve od države.

Sistem odvojenosti crkve od države, prema kome država priznaje sve veroispovesti i ne meša se u njihove poslove, ali ne dozvoljava da se crkva meša u državne poslove, dobio je svoj pravni značaj još u vreme Francuske revolucije i danas ovaj sistem usvaja većina evropskih, kao i veliki broj vanevropskih demokratskih zemalja.

U doba stare Jugoslavije, prema ustavima od 1921 i 1931 godine, položaj svih veroispovesti u državi nije bio ravnopravan, jer su bile ravnopravne samo one crkve koje su bile priznate od države. One su formalno samostalno upravljale svojim verskim poslovima, ali je država vodila nadzor nad takvim upravljanjem da ne bi bili povređeni državni zakoni i interesi. Crkveni predstavnici nisu smeli u vršenju svojih svešteničkih dužnosti zloupotrebiti crkvu u političke svrhe. Materijalnu pomoć država nije bila obavezna da dodeljuje, već je to činila ukoliko je smatrala potrebnim, ali je to moglo biti samo priznatim verskim zajednicama.

Prema tome, važio je sistem priznatih veroispovesti i time su ostale verske zajednice, koje od države nisu bile priznate, bile u neravnopravnom položaju, pa su u vršenju verskih poslova često i na razne načine bile ometane od strane državnih organa. Pri ovome dolazio je do izražaja i unutrašnji sukob između pojedinih verskih zajednica, u kojem su one sa većim brojem članova imale povoljniji položaj od manjih verskih zajednica, kojima je ponekad i zabranjivano delovanje ili izražavanje verskih osećanja čak i onda kada njihovo špovedanje ili delovanje nije bilo protivno zakonskim propisima.

U Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji odnosi između crkve i države postavljeni su na sasvim druge osnove. Društvene i političke promene nastale kao rezultat borbe narodnih masa protiv

okupatora i njegovih domaćih saradnika, protiv starog društvenog uređenja i njegovih reakcionarnih nosilaca, nužno su tražile postavljanje ovih odnosa na sasvim druge osnove. Smatrajući da je sloboda savesti i ispovedanja vere stvar ubedenja svakog pojedinca, da je to uslovljena društvena pojava, naše rukovodstvo je još u toku Narodne revolucije postavilo i sprovodilo princip ravnopravnosti svih gradana bez obzira na verska ubedenja. Samim tim više se nisu priznavale posebne privilegije ili bilo kakva ograničenja prava koja proizilaze iz razlika u veroispovesti. Raspirivanje verske mržnje i netrpeljivosti sprečavano je svim idejnim, a i drugim sredstvima. Bratstvo i jedinstvo naših naroda — bila je osnovna parola naših boraca i gradana, a ona se odnosila i na problem odnosa između vera.

Doslednost u sprovođenju ove linije u svim krajevima naše zemlje doprinela je da je jedan, istina veoma mali broj, u prvom redu pravoslavnih sveštenika našao svoj pravi put sa ostalim borcima Narodnooslobodilačkog rata. Dok su rodoljubivi sveštenici, u najtežim danima za našu zemlju i za naše narode, shvatili da je njihovo mesto u borbenim redovima naših naroda, dotle su se rukovodstva nekih crkvenih zajednica u ocelini našla na strani političke reakcije i time upregla crkvu u krvavo koło fašističkih okupatora i njihovih kvislinga. To su istoriske činjenice koje se ne mogu izbrisati, niti ikakvim izmišljotinama pravdati, pa ni poznatom parolom »svaka je vlast od boga«. Jer, kad bi to zaista bilo tačno po njihovom verovanju, onda bi isto tako bez rezerve saradivali i sa ovom vlašću, sem ako ne misle da je ona došla od nekog đavola. (Smeh). Mislim da nije potrebno dokazivati od koga i kako je došla ova vlast, ali moram reći ako je neko imao s »đavolom« nekakva posla, onda su ih imali oni i u toku rata i posle njega. Pre svega, mesto ispovedanja bratstva i jedinstva među građanima različitih vera i nacionalnosti u najsudbonosnijim danima za našu zemlju, oni su raspirivali versku i nacionalnu mržnju. U tome se osobito istakao viši kler rimokatoličke crkve, koji je u zločinačku radnju Pavelića uklopio i dobar deo sveštenstva, razume se, uz blagoslov tadašnjeg nadbiskupa Štepinca, vrhovnog poglavara crkve u zemlji. Proglašavajući načelo rimokatoličke vere za državnu veru ubijani su na najsvirepiji način ljudi, žene i deca koji su bili pravoslavne ili jevrejske veroispovesti. Ti klerikalni vrhovi bili su povezani s najvišim okupatorskim i kvislinškim funkcionerima, dajući im punu moralnu i materijalnu pomoć, ne prezajući ni od pomaganja okupatoru ni od kvislinških formacija.

Svoje ratne zločine »misionarskog« pokrštavanja danas opravdavaju tobožnjim nastojanjem da se spasu oni koji su bili pravoslavne ili jevrejske veroispovesti, jer da drukčije nisu mogli delovati na zločinačku delatnost ustaških ubica, s obzirom da je postojala mržnja ovih prema Srbima i Jevrejima. Kakve li naivnosti i koliko besmislica u ovakvoj odbrani! Nije nikako uverljivo da je formalno pokrštavanje

Srba i Jevreja moglo da utiče na zločince koji su bili zadojeni mržnjom iz rasističkih pobuda i shvatanja, a da se ozbiljno ne postavi pitanje o postojanju unutarnjih veza i dogovora ovih zločinaca sa predstavnicima rimokatoličke crkve, na čelu sa Stepincem, kako bi, koristeći ratom nastalu situaciju, rimokatolička crkva mogla vršiti — pod pretnjom ubistva — svoju »misionarsku« dužnost pokrštavanja. Oni nisu digli svoj glas protesta i time izrazili svoje neslaganje, već su i dalje održavali najtešnje veze preko raznih ugodnih prijema, svečanim dočekivanjima fašističkih zločinaca, blagoslovima i molitvama za dobro Pavelića i njegove tvorevine NDH prilikom pojedinih »državnih« praznika, zatim primanjem odlikovanja, počasnih zvanja i funkcija itd. Ovo su nesumnjiva dela i ponašanja Stepinca i drugih njemu sličnih, kojima su oni izražavali saglasnost i bez ikakvih rezervi podržavali na bajonetu okupatora donetu ustašku fašističku tvorevinu, s kojom hrvatski narod ne samo da nije imao nikakve veze, nego se listom digao da s oružjem u ruci brani svoju čast i slobodu.

Ali, pod uticajem jednog dela visokog klera, na čelu s Nikolajem Velimirovićem i drugima, jedan deo sveštenstva i kaludera pravoslavne veroispovesti takode je aktivno pomagao okupatora, kvislinga Nedića i izdajničku vojnu i političku organizaciju Draže Mihailovića. Mnogi su uzimali učešća u borbi protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske u sastavu naoružanih nedelčevskih i ljotičevskih kao i četničkih formacija. Čak su i neki istorijski manastiri bili pretvoreni u utočišta izdaje i zločina.

Ali bez obzira na neprijateljsku delatnost sveštenstva nekih verskih zajednica u toku Narodne revolucije, a u želji da se odnosi sa istim postave na osnovu koja danas odgovara načelima slobode savesti i veroispovesti, državno rukovodstvo je odmah posle oslobodenja uspostavilo odnose sa svim verskim zajednicama koje su to htele. Dosledno tome, smatrajući da crkva treba da bude odvojena od države, priznate su sve veroispovesti, prepuštajući njima da određuju svoje unutar-crkvene odnose, s tim da se ne mešaju u poslove države i da svoja crkvena pitanja rešavaju na način koji ne bi bio u protivnosti sa državnim zakonima. U toj težnji uspostavljaju se odnosi sa Patrijaršijom Srpske pravoslavne crkve, rukovodstvom Islamske verske zajednice i Jevrejske verske zajednice, a takode i diplomatski odnosi s Vatikanom, obezbeđujući nesmetan rad svim verskim zajednicama.

Polazeći od toga, u januaru 1946 godine u Ustavu FNRJ propisana su osnovna načela odnosa crkve i države, i to: prvo, građanima je zajemčena sloboda savesti i veroispovesti, drugo, crkva je odvojena od države, treće, verske zajednice čije se učenje ne protivi Ustavu slobodne su u svojim verskim poslovima i u vršenju verskih obreda, četvrto, zabranjena je zloupotreba crkve i vere u političke svrhe i postojanje političkih organizacija na verskoj osnovi, peto, verske škole

za spremanje sveštenika slobodne su, ali stoje pod nadzorom države, i šesto, država može materijalno pomagati verske zajednice.

U vezi s ovim u Ustavu je određeno da su svi građani FNRJ jednaki pred zakonom i ravnopravni bez obzira na veroispovest i da je kažnjiv svaki akt kojim se građanima daju privilegije ili ograničavaju prava na osnovu razlike u veroispovesti, kao i svako propovedanje verske mržnje i razdora. Brak i porodica stavljeni su pod zaštitu države i određeno je da država svojim zakonima uređuje pravne odnose braka i porodice. Smatra se punovažnim samo onaj brak koji je zaključen pred nadležnim državnim organom, dopuštajući da posle zaključenja braka mogu građani izvršiti sklapanje braka i po verskim propisima. Škola je odvojena od crkve.

To su bili dosadašnji pravni propisi kojima su regulisani odnosi crkve i države.

Međutim, i pored nastojanja državnog rukovodstva u pravcu uređenja što normalnijih odnosa s verskim zajednicama, u prvo vreme posle oslobođenja pravljene su znatne teškoće od strane njihovih predstavnika. To je poticalo iz njihovog stava kao predstavnika reakcionarnog starog društvenog poretka i kao takvi nisu mogli da se pomire s korenitim društveno-ekonomskim i društveno-političkim promenama koje su nastale u izgradnji naše socijalističke zajednice. U toj fazi naše socijalističke izgradnje imali smo zbog neprijateljskog delovanja sveštenstva takvih poteškoća, koje su našim narodima u njihovom nastojanju obnove i izgradnje zemlje nanosili prilične štete. Koliko se u tome naročito isticala rimokatolička crkva ne treba ni dokazivati, jer je to poznato čitavoj našoj javnosti. Dok su rukovodstva ostalih crkava i sama uvidela da su mogućni sasvim normalni odnosi sa državom ako se njihovo delovanje bude razvijalo u granicama crkve, dotle je rukovodstvo rimokatoličke crkve ostalo i dalje na neprijateljskim pozicijama, pre svega iz političkih razloga, ne vodeći mnogo računa o stvarnim interesima crkve i njenih vernika.

U čemu su ove razlike u stavu rimokatoličke crkve od stava ostalih verskih zajednica?

Pre svega, nepobitna je činjenica da sve verske zajednice deluju pod sasvim jednakim uslovima, za sve njih vrede isti državni zakoni i drugi propisi, što razumljivo, znači da ih država u svemu tretira ravnopravno. Ali, uprkos tome, postoje krupne razlike u stavu rimokatoličke crkve i stavu svih ostalih verskih zajednica prema državi. Danas je sasvim jasno da te razlike potiču uglavnom otud što je rimokatolička crkva slepo potčinjena ne verskim, nego političkim interesima Vatikana. I zato je sasvim razumljivo da Vatikan, podržavajući imperijalističke interese onih koji još uvek misle da imaju prava na gospodstvo u našoj zemlji ili na deo naše nacionalne teritorije, kod upravljanja katoličkom crkvom u Jugoslaviji radi na zaoštavanju odnosa između crkve i države. U toj — isključivo političkoj — težnji on orga-

nizuje kampanju u svetu i svim silama napada naš društveni poredak, našu socijalističku demokratiju i upravo radi toga ne dozvoljava da se odnosi ove verske zajednice rešavaju s nama i u našoj zemlji već ih stalno potkopava i raspiruje preko vrhova crkvene hijerarhije. U ovoj svojoj antijugoslovenskoj politici Vatikan ide toliko daleko da katoličkom episkopatu kao celini i svakom pojedinom biskupu ne dopušta u upravljanju svojim područjima čak ona prava koja su im kanonskim propisima dozvoljena, već ih potčinjava svojim direktivama i pretvara u slepa oruda jedne politike koja je uperena protiv nacionalnih interesa naše zemlje. Time se Vatikan bezobzirno i ne poštujući pravo naših naroda na svoj ustavni poredak, meša u unutrašnje stvari naše zemlje, koje treba da budu regulisane samo državnim zakonima. S druge strane, ono što je u većini evropskih i velikom broju vanevropskih država već regulisano državnim zakonima oglašava se kao proganjanje vere, s ciljem da se u zemlji i dalje raspiruje nacionalna i verska mržnja i razdor, a u inostranstvu da se potkopa ugled Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Drugovi narodni poslanici, znam da u svetu, pa možda i kod nas, ima čak i dobronamernih i iskrenih ljudi koji su često — i ne bez razloga — skloni da sve političke govore trpaju u jedan koš i da ih unapred odbace kao nešto što je smišljeno doterano i zaokrugljeno u cilju da se postigne neki politički i prvenstveno propagandni efekat. I baš zbog toga, ja ću biti veoma zadovoljan ako uspem da se i takvi ljudi uvere u ono što sam tvrdio u svom dosadašnjem izlaganju. Mislim da ću uspeli u tome ako ovde pred vama citiram jedan službeni originalni dokument koji, po svom sadržaju, značaju i vremenu u kome je pisan, više od svega i najrečitije govori o tome kakav je cilj vatikanske politike prema našoj zemlji. Taj dokument, koji je upućen g. nadbiskupu dr Ujčiću, glasi (čitaj):

Državni sekretarijat
Njegovoj Svetosti
br. 930/53

Vatikanski grad
16. II. 1953 god.

Presveti i mnogopoštovani gospodine,

Iz novina i radio vesti, bilo jugoslovenskih bilo drugih zemalja, ovde se saznaje da je Tito, vrhovni upravljač jugoslovenske Republike, sazvao neke katoličke biskupe kojima si Ti, kao rukovodilac Biskupske konferencije, bio na čelu, da bi između katoličke crkve i te nacije došlo do sporazuma ili »modus vivendi«. Takođe se vidi iz javnih vesti da je posle tih razgovora obrazovan neki »mešoviti« odbor u nameri da ispita sporna pitanja.

Iako je jasno da Ti sigurno poznaješ zakone i odredbe kanonskog prava koji se odnose na stvar, ipak se čini da je potrebno potsetiti na neke stvari na koje treba najviše paziti. Nastoj da ovo saopštiš i svojim episkopskim kolegama.

Snagom ovih crkvenih zakona crkveni poglavari te zemlje ukoliko nemaju prethodno odobrenje i potrebno ovlašćenje Apostolske stolice, na ni jedan način ne mogu nešto obećati, ni bilo šta potvrditi, pa čak ni usmeno, ni zamisao ni predlog bilo kakvog sporazuma o kojem bi se radilo.

Što nije u skladu sa normama o kojima smo govorili štetno je u najvećoj meri dobru i Crkve i duša.

Otvoreno Ti saopštavam da je ovaj ured ubeden da ćeš Ti i tvoje kolege usvojiti ova čvrsta i sveta pravila i da ćete ih se ubuduće pridržavati.

Apostolski blagoslov koji Tebi i ostalim episkopima Jugoslavije milostivo podeljuje Presveti Otac neka bi savesnim pastirom Crkve doznao višnju svetlost i pomoć i svakom pojedincu pribavio duhovnu snagu.

Koristim priliku tvojoj svetlosti najodaniji

Dominik Tardini, s. r. »

Kao što sam već rekao, ovakav stav Vatikana i njegovih diplomatskih predstavnika u Jugoslaviji našao je svoje izvršioce kod većeg dela predstavnika katoličke crkve, pa je sasvim jasno da je to imalo odraza i na jedan deo nižeg sveštenstva.

U vezi s rečenim, navešću samo nekoliko donekle poznatih podataka o uticaju ovakve politike na kriminalnu delatnost u zemlji: sekretar nadbiskupa Stepinca Šalić Ivan blagosilja i posvećuje zastavu koju su vezle časne sestre za ustaške odmetnike, organizuje pomoć prikupljanjem sanitetskog i drugog materijala, pomaže nekim ustašama da se odmetnu u križare, te daje utočište ratnim zločincima Moškovu i Lisaku, koji su se iz inostranstva prebacili u našu zemlju; kapuciner Canjuga Anzelmo održava veze sa terorističkim grupama za koje prikuplja i upućuje im sanitetski materijal, a u samostanskoj crkvi skriva odbeglog ustašu s ciljem da mu omogući prebacivanje u šumu; Kljajić fra Emanuel, franjevac iz Bosne, organizovao je 1950 godine jednu križarsko-terorističku organizaciju kamuflirajući je pod imenom pevačkog društva. Ova grupa pod njegovim rukovodstvom organizuje provala u štampariju železare u Zenici kao i u prostorije sreskog suda i gradskog narodnog odbora u cilju krađe pisanih mašina; franjevac Gomijero Albino 1947 godine smešta radio-stanicu u samostan i preko nje šalje špijunske izveštaje u Veneciju, a pomažu mu i s njim saraduju i ostali franjevci u samostanu; početkom 1947 godine franjevci iz Zagreba organizuju diverziju u fabrici »Gaon«, a časne sestre Jurković Brigita i Cerovski Florentina organizuju sakupljanje i dostavljanje sanitetskog materijala ustaško-križarskim odmetnicima itd. itd. Mogao bih navesti još mnogo primera o broju i formama krivičnih

dela koja su vršena od strane sveštenih lica ove verske zajednice na štetu lične i imovinske sigurnosti naših građana, kao i našeg društvenog uređenja. Naročito neprijateljski stav bio je izražen u periodu izlaska rezolucije Informbira, kada su pojačali svoju delatnost, koristeći nastalu situaciju, stvorenu ovom famoznom rezolucijom i stalnim provokacijama na našim granicama. Za ovakvu i sličnu kriminalnu delatnost, a naročito za krivice iz rata, učinioci krivičnih dela osuđivani su od strane redovnih sudova na vremenske kazne i prema statističkim podacima iz meseca februara u kazneno-popravnim ustanovama na izdržavanju kazne nalazi se ukupno 161 svešteno lice.

Jedan deo nižeg sveštenstva ove crkve izgleda u poslednje vreme uvida štetnost ovakvog i sličnog delovanja i ne želi da bude oruđe jedne imperijalističke politike koju Vatikan aktivno pomaže protiv nacionalnih interesa naše zemlje, ne želi da za tuđe interese radi protiv svojih naroda. S druge strane, ono je došlo do uverenja da su mogući sasvim drugi odnosi s državom, upravo onakvi kao što su već uređeni s drugim verskim zajednicama. Uvidevši ovo, takvi sveštenici razvili su svoju delatnost u pravcu saradnje s narodnom vlašću, bez obzira na mišljenje i stav višeg crkvenog rukovodstva. Rezultat takve delatnosti ispoljio se, pored ostalog, i u tome što se u svim narodnim republikama prišlo osnivanju sveštenečkih udruženja u cilju srediavanja odnosa između crkve i države putem saradnje s narodnim vlastima, kako u pogledu normalnijeg vršenja verskih poslova tako i u pogledu zaštite materijalnih interesa sveštenstva, kao naprimer dobijanja socijalnog osiguranja i sl. Tako je u ova sveštenečka udruženja učlanjeno u Narodnoj Republici Sloveniji više od 60%, u Bosni i Hercegovini 80% sveštenika, u Istri je veoma mali broj onih koji nisu učlanjeni, a u narodnim republikama Hrvatskoj i Srbiji već su osnovani inicijativni odbori koji će za kratko vreme verovatno osnovati slična udruženja katoličkih sveštenika.

Ova inicijativa sveštenika primljena je s velikim zadovoljstvom od ogromne većine vernika i pripadnika ove crkve, jer oni u tome vide opravdanu potrebu i želju nižeg sveštenstva za srediavanjem odnosa s državom. Međutim, ova je akcija naišla na otpor kod mnogih biskupa i oni su, u skladu s direktivama Vatikana, održali u mesecu septembru prošle godine biskupske konferencije i tom prilikom doneli »Deklaraciju o sveštenečkim udruženjima«, kojom ova udruženja zabranjuju i proglašavaju ih protivnim crkvenim kanonima. Iako im je veoma dobro poznato crkveno pravo, a i sami priznaju da njihova tumačenja nisu u skladu sa istim, oni ipak zloupotrebljavaju svoj položaj crkvenih starešina i preduzimaju i najgrublje mere protiv onih sveštenika koji iz vlastitog uverenja prisustvuju konferencijama sveštenečkih udruženja ili se nalaze u njihovim inicijativnim odborima. Ovakva delatnost biskupa suprotna je ne samo ustavnim i drugim propisima ove zemlje, nego — po vlastitoj izjavi biskupa dr Salisa —

i crkvenim propisima. Međutim, jedno je jasno: niko ne mora da se učlani u ova udruženja ukoliko to ne želi, ali bićemo primorani da osiguramo zakonskim propisima sveštenicima pravo slobode organizovanja u staleška udruženja.

Ne mislim ovim da crkvi treba uskratiti njena prava koja potiču iz njenih propisa, ali ovakav stav pomenutih biskupa, kao što sam već rekao, protivan je i crkvenim i državnim propisima.

Imajući u vidu sve ove činjenice, koje osvetljavaju odnose pojedinih verskih zajednica prema društvenoj zajednici, prema državi i državnoj vlasti, Savezno izvršno veće, u želji da se ovi odnosi reše i poboljšaju, pristupilo je raspravljanju pitanja pravnog položaja verskih zajednica u FNRJ, polazeći od toga da se zakonom, kao i u toku rada na zakonskom nacrtu, mogu razmatrati i naći takva rešenja koja bi bila korisna i za crkvu i za državu. U težnji da se pri rešavanju ovih pitanja pruži mogućnost zainteresovanoj javnosti — svim građanima, ustanovama, udruženjima i organizacijama — da iznese svoje mišljenje, u mesecu februaru ove godine objavljen je preko štampe prvi nacrt Zakona o pravnom položaju verskih zajednica. Preko komisija za verska pitanja upućeni su posebni pozivi verskim zajednicama kako bi i one dale svoja mišljenja. Posle svestranog proučavanja dobivenih primedaba i predloga izraden je drugi, novi nacrt, koji je bio osnov za dalja razmatranja.

Polazeći od činjenice da će biti od koristi i za verske zajednice i za državu ako se u neposrednim razgovorima predstavnika verskih zajednica i izvršnih veća razmotre sva pitanja, Savezno izvršno veće i izvršna veća narodnih republika formirali su odgovarajuće komisije.

Kako je već poznato, postignuti su pozitivni rezultati u rešavanju svih pitanja, što je našlo svog izraza i u predloženom zakonu. Istina, ovi rezultati su postignuti obostranim naporima sa svim verskim zajednicama, osim sa rimokatoličkom crkvom, čiji predstavnici, iz poznatih razloga, nisu konstruktivno prišli ovim razgovorima. Svi, osim predstavnika rimokatoličke crkve, smatraju da donošenje Zakona o pravnom položaju verskih zajednica znači veliki korak napred i da osigurava njihovo slobodno delovanje kao i regulisanje i onih pitanja koja su do danas bila nerešena. Prema tome, usvajanjem ovog zakona i donošenjem propisa na osnovu njega biće tačno određen pravni položaj verskih zajednica, detaljnije propisana i ostala njihova prava i dužnosti, čime će se preciznije odrediti odnosi crkve i države. Jasno je, da će i pored ovoga ostati još neka pitanja koja ubuduće treba rešavati na drugi način, jer ne spadaju u oblast ovog zakona. Ali, ako se budu održavali i razvijali odnosi uzajamnog razumevanja i poverenja, neće biti teško u granicama pozitivnih propisa rešavati i ostala dnevna praktična pitanja.

Međutim, ja moram opet podvući da su ostala bez rezultata nastojanja da se sporna pitanja i s katoličkom crkvom reše na isti način

kao i sa ostalima. Nema sumnje da se pred svakog nedovoljno upućenog čoveka postavlja pitanje: zašto i s katoličkom crkvom nije moguće postići izvesnu saglasnost i pozitivne rezultate u rešavanju tekućih pitanja i zašto samo ova verska zajednica odbija da razmatra ovaj zakonski nacrt?

Kad se analiziraju prigovori koje su predstavnici katoličkog episkopata u Jugoslaviji stavili odmah na početku rada Komisije Saveznog izvršnog veća, onda se oni svode na ovo: prvo, da nisu nadležni za razmatranje bilo kakvih pitanja, jer da je to nadležnost Vatikana, i drugo, da se odnosi katoličke crkve i države ne mogu rešavati ovim zakonom, jer je to jednostrano i da oni zato ne mogu snositi pred Vatikanom odgovornost za njegove odredbe, a ona bi, ustvari, postojala kada bi oni samo saradivali na njegovoj izradi, pa prema tome oni samo mogu Komisiji postaviti njihove zahteve. Dakle, iz ovih prigovora, kao i iz vodene diskusije, jasno izlazi da predstavnici katoličke crkve u Jugoslaviji ne mogu rešavati nikakva, pa ni konkretna pitanja koja se svakodnevno pojavljuju, jer im je to pravo uskraćeno od strane Vatikana. S druge strane, Vatikan, smatrajući da je sklapanje sporazuma — konkordata — jedino mogućna forma za rešavanje odnosa katoličke crkve s našom državom, očito želi da ima privilegisani položaj u odnosu prema drugim verskim zajednicama u Jugoslaviji.

Navešću samo jedan primer kako Vatikan sprovodi ovu svoju politiku rešavanja verskih pitanja kod nas: u svojoj radio-emisiji od 24 marta ove godine prenosi deo članka rimskog lista »Kvotidijano« i posle klevetanja o tobožnjem proganjanju Stepinca završava: »Kakvo poverenje se može imati u spoljnopolitičke teze jednog takvog režima, potpuno je jasno. Lako je shvatljivo da Tito negira svaku mogućnost jednog korisnog sastanka s predstavnicima vlade jedne demokratske nacije kao što je Italija, u cilju rešenja problema pravde, kao što je Trst i njegova teritorija«. Eto, i to su pitanja, i to glavna, radi kojih Vatikan naređuje katoličkom episkopatu da zaoštava odnose s državom i sprečava da se oni uredi.

Dozvolite, drgovi i drugarice, da se opet poslužim jednim dokumentom koji će najbolje osvetliti pozadinu ove ili one političke kampanje koja se često inspiriše od Vatikana i drugih reakcionarnih krugova u inostranoj štampi o tobožnjim progonima vere i sveštenika u Jugoslaviji. Ja ovom dokumentu pridajem naročitu pažnju, ali samo utoliko što se iz njega, kao i nekih drugih okolnosti, jasno vidi da u inostranstvu nema takvih reakcionarnih krugova koji ne bi među sobom mogli naći neke dodirne tačke u lažnoj i klevetničkoj kampanji protiv nove Jugoslavije. U ovom članku očigledna je sprega između vatikanskih krugova, Kenterberiskog biskupata i krugova izdajničke emigracije, kojoj stoji na čelu poznati ratni zločinac Slobodan Jovanović. Ovaj stari gospodin u svom pismu od 10 aprila 1953 godine,

upućenom, ili tačnije rečeno, namenjenom Svetom sinodu Srpske pravoslavne crkve, piše između ostalog i ovo:

»U svetskoj štampi održava se mišljenje da u Jugoslaviji strada samo katolička crkva i Stepinac se prikazuje kao mučenik. Na našu sreću, istupio je kenterberiski arhiepiskop i izjavio kako se u Jugoslaviji proganja i Srpska crkva. Ali odmah zatim patrijarh je dao izjavu da su odnosi između Srpske crkve i režima dobri i da niko ne treba da se meša u naše unutrašnje stvari. Na taj način utvrđuje se uverenje da Srpska crkva, za razliku od katoličke, pravi kompromis s režimom. Mi, međutim, znamo koliko je Srpska crkva stradala i koliko još strada. Stoga se mora učiniti kraj ovako pogrešnom uverenju, koje širi svetska štampa. Ugled svetosavske crkve mora se spasavati.

Titova poseta Velikoj Britaniji poljuljala je komunistički režim u Jugoslaviji. Tito za ovaj mah ne bi smeo da javno proganja crkvu. Sada je prilika da naša crkva učvrsti svoj položaj i da dade narodu nove moralne snage u njegovoj borbi za pravoslavlje.

Svešteničko udruženje crkva ne bi trebalo nikako da prizna. Pošto je već crkva odvojena od države, udruženja se mogu stvarati isključivo u krugu crkve, van svakog uticaja državnih vlasti.

U ovo vreme kada komunistički režim goni religiju uopšte i kada radi što potpunijeg uspeha u toj bezbožničkoj akciji gleda da poseje razdor između katoličke i pravoslavne crkve, trebalo bi u interesu same hrišćanske zajednice da ni pravoslavna ni katolička crkva ne zaoštravaju svoje zajedničke odnose.«

Sam bog zna kako je sve ovo oko pisma iskombinovano i ko stoji iza ove promašene kombinacije. Ali, bez obzira na sadržaj pisma i nepoznavanje prilika ni u pravoslavnoj crkvi ni u našoj zemlji, što je, zbog starosti i prilične udaljenosti njegovog autora, i razumljivo i opravdano, može se zapaziti da je ono ipak došlo u vreme donošenja ovog zakona, pregovora sa predstavnicima verskih zajednica i neposredno pred zasedanje Svetog arhijerejskog sabora. Mi, doduše, nemamo ništa protiv toga da u našu zemlju dođe i gospodin Vodoms, kao izaslanik Kenterberiskog arhiepiskopata, pa čak i kad se taj njegov dolazak poklapa i s gore pomenutim momentima. Ali, smatramo da mu nije naročita čast i da ne spada u dobar ukus da prenosi ovakvu poštu i još od ovakvih ličnosti.

Blagodareći razumevanju interesa i crkve i države, patriotskim osećanjima višeg i nižeg sveštenstva, danas je položaj, rad i život pravoslavne crkve toliko obezbeden da je teško verovati da će ma ko iz inostranstva uspeti da je odgura na nepatriotske pozicije rukovodstva rimokatoličke crkve. Pitanje udruženja pravoslavnih sveštenika takode je bilo predmet razgovora između predstavnika Saveznog izvršnog veća i predstavnika Svetog sinoda. Udruženje je redigovalo svoja pravila prema ranijim primedbama Sinoda i time su otklonjene

i poslednje smetnje da sabor, koji ovih dana zaseda, i formalno prizna udruženje.

Drugovi narodni poslanici, na osnovu svih tih i takvih okolnosti Savezno izvršno veće predlaže Narodnoj skupštini da donese Zakon o pravnom položaju verskih zajednica. On je u suštini razrada već normiranih ustavnih načela. Smatram da će ovaj zakon doprineti još boljem sredenju odnosa koji se njime regulišu. U suštini, propisima ovog zakona reguliše se naša dosadašnja praksa i on će doprineti u pravcu jačanja zakonitosti, preciziranja i osiguravanja prava i dužnosti kako verskih zajednica i njihovih članova, tako i državnih organa. Ali njegove pravne odredbe treba primenjivati s dobrom voljom i razumevanjem, jer je to u interesu i verskih zajednica i njihovih pripadnika i državnih organa.

Osnovni principi Zakona o pravnom položaju verskih zajednica jesu: sloboda savesti, sloboda veroispovesti i odvojenost crkve od države.

U skladu sa ovim principima regulisana su i sva ostala pitanja, kojima se uređuje pravni položaj verskih zajednica i ove pravne odredbe treba smatrati osnovnim pravilima, jer će ona detaljnije biti regulisana propisima koje će na osnovu ovlašćenja ovog zakona donositi Savezno izvršno veće i izvršna veća narodnih republika.

Sloboda savesti sastoji se u pravu svakog građanina da se prema svom ubedenju opredeli u pogledu pripadništva određenoj veroispovesti. Ukoliko ne veruje u dogme nijedne vere, građanin ne mora nijedinci mogu slobodno da prisustvuju verskim obredima i drugim ispoljavanjima verskih osećanja, da koriste versku štampu i da slobodno prisustvuju verskoj nastavi.

Sloboda veroispovesti sastoji se u pravu građana da slobodno ispovedaju svoje verovanje. Za osnivanje verskih zajednica nije potrebno nikakvo prethodno odobrenje nadležnih državnih organa. Pojedinci mogu slobodno da prisustvuju verskim obredima i drugim ispoljavanjima verskih osećanja, da koriste versku štampu i da slobodno prisustvuju verskoj nastavi.

Prema tome, svaka verska zajednica može nesmetano vršiti svoje verske poslove, obrede ili versku nastavu. Svako korišćenje ovih prava u političke svrhe ne može se dozvoliti, jer bi to značilo preuzimanje onih zadataka i funkcija koje crkvi ne pripadaju i samim tim ona bi se mešala u državne poslove. Crkve, hramovi, bogomolje i druga javna mesta za vršenje verskih obreda i ispoljavanje verskih osećanja, ne mogu biti sredstva i mesto za bilo kakav politički rad, ali su zato za verski rad potpuno slobodna. Ukoliko sveštenstvo smatra da pojedine mere organa vlasti nisu pravilne ili da se pravni propisi pravilno ne primenjuju stoje mu na raspolaganju sva pravna sredstva određena zakonima i propisima, a i štampa, zborovi birača i druge pogodne forme, da iznosi svoja mišljenja.

U skladu sa izloženim principima zakon rešava i ostala pitanja koja su od važnosti za rad i razvoj verskih zajednica. Tako zakon pušta verskim zajednicama da osnivaju prema svojim potrebama svoje verske škole radi školovanja sveštenika. Štaviše, njima se mogu priznati sva prava koja uživaju prema postojećim propisima i ostala lica na školovanju, iako su to čisto privatne škole.

Država može verskim zajednicama odlukom saveznog ili republičkih izvršnih veća dodeljivati i materijalnu pomoć. Ta pomoć može biti data za opšte potrebe prema raspodeli rukovodstva verske zajednice ili za određene svrhe. Gradani mogu poklanjati svoje priloge crkvi i to u prostorijama crkve, hramovima ili drugim prostorijama za to određenim, a uz odobrenje nadležnog državnog organa i izvan ovih mesta. Sem toga, sveštenici mogu od pripadnika verskih zajednica primati naknadu u novcu ili na drugi uobičajeni način za obavljanje verskih obreda koji se vrše na njihova traženja i to bez obzira da li se ovi vrše u crkvi, hramu ili na drugom uobičajenom mestu (groblje, privatni stan i slično).

Kao što sam već ranije naglasio, može se reći da su pomenute odredbe uglavnom bile i do danas primenjivane u praksi u odnosu na verske zajednice. Tako, u vremenu donošenja ovog zakona u FNRJ deluju slobodno sve verske zajednice koje su željom svojih pripadnika htele svoje osnivanje i postojanje. Do danas nije nijednoj verskoj zajednici zabranjeno delovanje na području naše državne teritorije i pravo ispoljavanja svoje verske dogme. Sve verske zajednice svoje verske obrede i ispoljavanja verskih osećanja vrše slobodno. Doduše, od strane lokalnih organa narodne vlasti u nekim slučajevima pravljene su izvesne smetnje predstavnicima crkve i u vršenju verskih poslova. Ali razlozi za ovakve mere u većini slučajeva posledica su zloupotrebe vršenja verskih dužnosti u političke svrhe.

Verska štampa je slobodna. Pored štampanja molitvenika, raznih slika sa biblijskim motivima, svecima i kalendarima sa oznakom verskih praznika, štampaju se i mnogi mesečni ili polumesečni listovi.

Da bi se pomoglo verskim zajednicama u materijalnom pogledu država im svake godine dodeljuje dotacije u znatnom iznosu. Tako je prošle godine izdato na ime ove pomoći verskim zajednicama preko 82 miliona dinara, ne računajući izdatke za socijalno osiguranje, te popravke za održavanje crkava i drugih crkvenih objekata, oproštaj carina za primanje paketa i slično.

Na osnovu Uredbe o socijalnom osiguranju sveštenika, koja je od strane Savezne vlade donesena u maju 1951 godine, do danas su zaključili ugovor sa državom: Srpska pravoslavna crkva, pravoslavni sveštenici rumunske nacionalne manjine, starokatolička crkva u Jugoslaviji, Islamska verska zajednica i Ćirilo-metodisko društvo katoličkih sveštenika u Narodnoj Republici Sloveniji.

Preko Crvenog krsta u Jugoslaviji uspostavljeni su odnosi sa mnogim crkvenim organizacijama van zemlje i u sporazumu s njima primljen je i raspodeljen verskim zajednicama ili pripadnicima pojedinih verskih zajednica ogroman broj paketa. Svi su paketi oslobođeni plaćanja carinske i poštanske takse. Tako su uspostavljeni odnosi i primljeni pokloni u vidu paketa od Ekumenskog saveta crkava iz Ženeve, Saveta svetskih crkava iz Njujorka, Evangelističke svetske pomoći iz Ciriha, Luteranske svetske pomoći iz Njujorka i drugih.

Drugovi narodni poslanici, ovim izlaganjem podvukao sam kakav je pravni položaj verskih zajednica u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji u času donošenja ovog zakona. Takode sam izneo i stav pojedinih verskih zajednica u odnosu na regulisanje njihovog pravnog položaja ovim zakonom. Njegov značaj je, prema tome, u činjenici što se pravnim pravilima dalje razraduju ustavne norme i time pobliže određuju prava i dužnosti verskih zajednica, s jedne, i državnih organa, s druge strane. Njegovo donošenje će doprineti uređivanju odnosa lokalnih verskih organizacija i lokalnih organa vlasti i time će se izbeći oni nesporazumi koji su postojali i usled odsustva ovih i ovakvih pravnih propisa. Za njihovu pravilnu primenu potrebno je obostrano razumevanje i svest da se ovi odnosi i ubuduće pravilno razvijaju. (Buran i dugotrajan aplauz).

Pretsedavajući: Drugovi narodni poslanici, dnevni red zajedničke sednice, 26 po redu, završen je. Zato zaključujem ovu sednicu i molim Narodnu skupštinu za odobrenje da zapisnik sednice mogu potpisati sa sekretarom. Da li Narodna skupština daje ovo ovlašćenje? (Daje).

Prema tome, zajednička sednica Narodne skupštine je zaključena.

Posebne sednice Veća naroda i Saveznog veća održaće se za 10 minuta.

(Sednica je zaključena u 17,10 časova).

VEĆE NARODA

Dvadesetčetvrta sednica

(21 i 22 maja 1953)

Početak u 12,40 časova.

Pretsedavala potpredsednik Veća naroda **Mitra Mitrović**.

Potpredsednik: Otvaram XXIV sednicu Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar **Joža Horvat**.

Molim sekretara da pročita zapisnik XXIII sednice.

Sekretar Joža Horvat (NR Hrvatska) čita zapisnik XXIII sednice Veća naroda od 20 maja 1953 godine.

Potpredsednik: Da li ima kakvih primedaba na zapisnik? (Nema).
Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Prelazimo na dnevni red.

Pošto smo na zajedničkoj sednici saslušali izvestioca i obrazloženje Predloga zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i o dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, prelazimo na diskusiju.

Reč ima narodni poslanik **Joza Milivojević**.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, u zemljama naših naroda samo u zadnjih 100 godina, gledano unatrag, neprestano je akutno agrarno pitanje. Agrarne revolucije permanentne su pojave; one izbijaju u raznim oblicima već kako ih uslovljavaju dane prilike i odnosi, ali je činjenica da su one žilavo probijale put tražeći rješenje čak i danas.

Tako, u godini 1848 agrarna revolucija dala si je oduška, srušila dotrajali feudalni sistem kao vladajući, ali nije mogla ići do kraja da razriješi i ukloni sve feudalne odnose. Bila je oružanom silom ugušena. Ona si daje opet revolucionarog oduška 1918—1919 u našim zemljama i atakira na zaostale još polufeudalne odnose i nove kapitalističke odnose. Ali, ni tada nije još dorasla da ukloni sve zaostale polufeudalne odnose i obračuna sa kapitalističkim velikim posjedom. I ona

je bila oružanom silom u svom začetku ugušena, jer se sa njezinom revolucionarnom motornom snagom nisu znale tadanje naše organizirane (politički) revolucionarne i progresivne snage u zemlji da povežu i da joj se stave na čelo (kao što nisu znale šta da počnu sa motornim snagama nacionalnog revolucionarnog gibanja 1918/19), tako da je sav rezultat bio: famozna političko-trgovačko-korupcionaška agrarna reforma monarhističke velikosrpske Jugoslavije. Tako su ostali neriješeni akutni agrarni odnosi, a i akutni nacionalni odnosi, koji su razdirali — pored neriješenih socijalnih pitanja uslijed kapitalističko-zelenaške eksploatacije — monarhističku Jugoslaviju, i to joj je u osnovi iskopalo grob, da je za 14 dana propala napadom fašista na našu zemlju.

U godini 1945, nakon oslobođenja cijele naše zemlje od fašističkih agresora, naša oslobodilačka revolucija, kao jednu od prvih zadaća uzela si je rješavanje agrarnih odnosa. Tako je već Privremena narodna skupština, u avgustu 1945, donijela Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji. Agrarna reforma i kolonizacija, na temelju tog revolucionarnog zakona, odmah je provadana, od jeseni 1945 godine, i tako su se naše progresivne snage stavile na čelo agrarne revolucije u zemlji. Mase, životno zainteresirane u agrarnim odnosima, dobile su riječ. Agrarna revolucija, prvi put kod nas, dobiva tom radikalnom agrarnom reformom svoj prirodan, historiski, zakoniti put. Nema više opasnosti da ju oružane sile spriječe, već, naprotiv, oružane snage naše Revolucije, naše oslobodilačke snage čuvaju njen hod i slobodu odlučivanja samih radnih masa.

Rješavanje nacionalnih odnosa naših naroda još u toku same borbe, pored ostalih gorućih pitanja koja su u toku rata rješavana, te revolucionarno rješavanje agrarnih odnosa odmah nakon oslobođenja 1945 godine, — sve je to dalo one jedinstvene političke rezultate u svim zemljama naših naroda, onu podršku politici druga Tita i Partije, kakovo povjerenje, ja mislim, nikada nitko u našim zemljama kod radnog naroda u našoj historiji nije imao niti je dobio, mislim na izbore u novembru 1945 god.

Donošenje ovog zakona značiti će za našu Revoluciju daljni korak naprijed u rješavanju još neriješenih agrarnih odnosa u našoj zemlji, kao i što to znači i donesena Uredba o zadrugama.

Rješavanje agrarnih odnosa kod nas još je uvijek jedan od najvažnijih i najtežih problema i naša Revolucija još daleko nije taj problem privela kraju i dala trajnije rezultate. Nove mjere koje sada ovim zakonom donosimo, kao i Uredba o zadrugama koja je već donesena, ulijevaju nade seljačkim radnim masama naših naroda u bolje, naprednije, demokratskije, socijalnije agrarne odnose — socijalističke odnose.

To je uostalom i dug naše Revolucije i Narodnooslobodilačkog rata, poslijeratne obnove i socijalističke izgradnje seljačkim radnim

masama naših naroda, koji su u krvi i materijalnim žrtvama dali toj borbi svoju masovnu podršku kao i poslijeratnoj obnovi i socijalističkoj izgradnji do danas.

Ja dijelim sa seljačkim radnim masama te nade i izjavljujem stoga da ću glasati za ovaj predloženi zakon. (Aplauz).

Potpretsednik: Reč ima narodni poslanik dr Miloš Moskovljević.

Dr Miloš Moskovljević (NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, kada je ovaj zakonski projekt pretresan u Zakonodavnom odboru ovoga Veća ja sam, svestan važnosti njegove, uzeo učešća u diskusiji načelnoj i tada sam izneo mišljenje, upravo jednu zamerku zašto se ovaj zakon ovako na brzu ruku donosi i zašto mi nismo imali više vremena da ga proučimo nego, evo, čak i vi koji niste članovi Zakonodavnog odbora tek ste sada našli na svojim mestima izmene u samom zakonu, koje su često vrlo važne. Ja sam ostao u manjini. (Glasovi: I ovde ćeš ostati!). Jedino sam ja ustao protiv ovoga zakona i predložio ne da se on odbaci nego da se vrati Izvršnom veću na dalje studiranje i na preradu. To moje mišljenje nije primijeno. I ja ću ovde izneti te svoje razloge koje sam izneo i tamo i ja ću u neku ruku ovde biti izvestilac samog sebe (smeh), to jest mišljenja manjine. Ja sam ostao pri onim istim razlozima čak i posle ekspozee druga Veselinova. Naprotiv, one moje zamerke su dobile potvrdu čak delimično i njegovim izlaganjem. Pošto je, kao što rekoh, ovo u neku ruku izveštaj manjine dopustite da preko običaja pročitam taj svoj izveštaj. (Glasovi: Je li dugačak?) Nije.

Predlažem da se Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu vrati Saveznom izvršnom veću na dopunsko proučavanje i razradu iz ovih razloga:

1. Ovaj zakon obraduje materiju od vrlo velike privredne i političke važnosti, te bi njegova primena bila od vrlo osetljivih i dalekosežnih posledica po našu zemlju. Pre njegovog donošenja trebalo je izvršiti mnogo svestranije i dublje studiranje i izaći pred Zakonodavni odbor s mnogo većom dokumentacijom nego što je data u obrazloženju. Zakon treba da omogući stvaranje socijalističkih gazdinstava kao savršenijeg oblika poljoprivrede, koji bi visoko podigao poljoprivrednu proizvodnju i izvukao našu poljoprivrednu zemlju iz nezgode da već godinama mora uvoziti hranu. Namera je doista pohvalna, ali je trebalo i dokazati da li će se taj oblik poljoprivredne proizvodnje moći i ostvariti i da li će moći uspešno zameniti individualnu poljoprivredu i apsorbovati višak poljoprivrednog stanovništva. Zato je potrebno bilo pokazati ne samo koliko ima domaćinstava sa ovim ili onim brojem hektara, već i koliko ima radnih lica u tim domaćinstvima, zatim, koliko ima u pojedinim selima zemljišta iznad maksimuma i koliko siromašnih seljaka koji bi radili na nadnicu, da bi se videlo da li će se moći obrazovati socijalistička poljoprivredna organi-

zacija u tom selu. Oni koji se zalažu za socijalistička gazdinstva, pretpostavljaju da će kao viši oblik poljoprivrede i kao velika gazdinstva, s mogućnošću mehanizacije i primene svih agro-tehničkih mera, davati daleko veći prinos nego individualna gazdinstva. Ali pretpostavke i ime, makar bilo i socijalističko, nisu dovoljan dokaz, gde trebaju stvarne činjenice.

2. Iskustvo u zapadnim kulturnim zemljama pokazuje da su manji poljoprivredni posedi najrentabilniji, pa zato u najnaprednijim poljoprivrednim zemljama Evrope, Danskoj, Belgiji i Holandiji nema velikih poseda, a nema ih ni u Francuskoj. Pa ipak je tamo prinos po hektaru tri puta veći nego kod nas. Nema ih čak ni u kapitalističkoj Americi, a da su veliki posedi rentabilni, kao praktični ljudi, Amerikanci bi sigurno uložili u njih svoj novac. Ostaju socijalistička gazdinstva u Sovjetskom Savezu — čuveni kolhozi, ali kako stvar stoji s njima nismo načisto, jer se ranijih godina o njima govorilo i pisalo samo najlepše, a danas se govori sasvim suprotno.

Što se tiče naše zemlje, nisu nam pruženi nikakvi podaci o poljoprivrednom prinosu u vezi s veličinom gazdinstva, naročito o prinosu u radnim zadrugama, bar onim najboljim, koje su preživjele krizu. Interesantno bi bilo znati kada su one držale istu količinu zemljišta da li su imale iste prihode, jer se pretpostavljalo da zadruge treba kao viši stepen poljoprivrede da daju veće prihode. To je nama trebalo izneti. Sudeći po stanju Pančevačkog Rita, ne bi se moglo reći da su veliki posedi rentabilni, iako su socijalističko gazdinstvo.

3. Snižavanje zemljišnog maksimuma na 10 hektara, čak i tamo gde domaćinstva imaju više radnih lica, potkopaće opstanak najproduktivnijih i najnaprednijih gazdinstava i kompromitovati napore koji su preduzeti da se zanemarena poljoprivreda izvuče iz teške krize. To će se pojačati odredbom da domaćinstva kojima se ostavlja 10 hektara ne smeju više ni obradivati! Izlazi da ona domaćinstva koja su dosad imala 10 hektara mogu i više obradivati, a ona koja sad spadnu na 10 hektara ne mogu, pa makar imala i više radne snage. Znači, ona se zbog nečega kažnjavaju! Zbog malog odliva a velikog prirasta seoskog stanovništva, kao i zbog deljenja seoskih gazdinstava vrši se sve veća atomizacija seoskih poseda. Ovaj zakon, progresivno oporezovanje i druge administrativne mere ubrzaće taj proces i toliko smanjiti zemljišni posed da on ne samo što neće moći davati tržišni višak, nego neće biti dovoljan ni za ishranu porodice vlasnika. Evo šta o tome kaže jedan stručnjak. (Mijalko Todorović: Ime?) Reći ću vam. Evo šta on kaže: »Ako se zemljišni maksimum spusti ispod 30 hektara, pod udar dolaze pre svega gazdinstva ekonomski najstabilnija, sa najvećom radnom sposobnošću za proizvodnju tržišnih viškova. Znatan deo njih obrađuje se uspešno i bez primene najamne radne snage. Da li se nešto dobija i da li će se uopšte nešto dobiti ako se oduzimanjem zemlje i na tim imanjima stvori ili zaoštri problem viška radne

snage i izazove padanje produktivnosti?« To je objavljeno u »NIN«-u od 19 aprila 1953 godine. Ako idemo tim putem, stvorićemo potpunu pauperizaciju sela, a to znači i veliku imobilizaciju radne snage i sniženje životnog standarda na selu, koji je i inače najniži u celoj Evropi. Jer po istom piscu: »Danas tri četvrtine našeg stanovništva živi još uvek od rada u poljoprivredi i njihovo siromaštvo, njihova zaostalost ekonomska i kulturna znači u velikoj meri siromaštvo i zaostalost čitave društvene zajednice.«

4. Uredba o reorganizaciji seljačkih radnih zadruga koja je doneta pre dva meseca izraz je sazrelog uverenja da su one promašile svoj cilj i da dotadašnja politika u poljoprivredi nije odgovarala objektivnim i subjektivnim uslovima. U svom govoru na Kongresu Narodnog fronta drug Kardelj je, pored ostalog, rekao i ovo:

»Praksa je pokazala da je svako prisiljavanje u privredi donelo samo negativne rezultate. Sitna seljačka proizvodnja treba da se razvija svojim sopstvenim zakonitim putevima ka višim formama. Taj se razvitak ne može ni preskočiti ni ubrzati političkim sredstvima.«

Ja se s time potpuno slažem... (U sali smeh. — Glasovi: I mi se slažemo!).

Kada sam pre dva meseca ovde govorio, meni su dobacivali: »nemoguće«. Ovoga puta ja sam se snabdeo svedočanstvima vrlo pouzdanih svedoka, pa mislim da mi ovoga puta niko neće moći dobacivati.

A u svome članku u »Borbi« od 29 marta o. g. rekao je: ... (Glasovi: Čitali smo mi to!). Dobro je da čitate dobru stvar još jednom. (Smeh). »Izvori zaostajanja u privredi, a naročito u radnim zadrugama proizlaze iz naše poljoprivredne politike, iz naših administrativnih i drugih intervencija na selu.« (Glasovi: Tačno!).

A samo pre tri dana drug Tito je na velikom mitingu u Brodu, govoreći o radnim zadrugama, rekao:

»Mi smo tome poslu prišli dosta nesrećno. Dole na terenu ljudi su to nesrećno izvršivali i pokazalo se da je nemoguće da ovako ostane. Ono što smo htjeli postići, da bude više hljeba, da bude više poljoprivrednih produkata — mi nismo postigli, nego je došlo da je bilo manje.«

I dalje: »Najbolji primjer da nisu valjale je to što su se raspale. Ako ljudi vide da je u zadrugi dobro, neće izići iz nje, ali ako nije dobro, oni odlaze.«

A u svome pismu konferenciji Saveza komunista Zagreba 9 i 10 maja drug Tito je rekao:

»Uredba o reorganizaciji radnih zadruga zbunila je neke drugove. Ti su drugovi mislili da mi idemo natrag. Ali mi nismo išli natrag, već smo pošli da ispravimo ono što smo u jednom zaletu htjeli preskočiti.«

»... što smo u jednom zaletu htjeli preskočiti« to naročito podvlačim.

Dakle, drug Kardelj je sasvim pravilno rekao: To ne znači da ako se pokuša i nešto drugo ili vrati se unazad na polaznu tačku, da to znači napuštanje krajnjeg cilja. Ja ću vam ovaj posao stvaranja socijalizma uporediti sa penjanjem na najviši vrh Himalaja: Mont Everest. (Upadice: Visoko je to!). Tamo su neki ljudi došli na nekih 200 do 300 metara od najvišeg vrha pa su se odatle vratili, pa ponovo pokušali a ipak nisu odustajali, ali su se poslužili iskustvom koje su imali na tome putu pa će, naoružani tim iskustvom, gledati da nađu bolji put.

Logična posledica ovakvih shvatanja morala je biti promena kursa u poljoprivrednoj politici, što nikako ne znači da se napušta socijalistička linija. Pobijajući takvo pogrešno shvatanje nekih komunista, drug Kardelj je na Kongresu Socijalističkog saveza u Ljubljani rekao:

»Individualni seoski proizvođač koji radi na svojoj zemlji ni u kom slučaju nije klasni neprijatelj. On isto tako može biti uključen u socijalistički sistem kao i svaka fabrika sa radničkim savetom na čelu. Društvo nema nikakve potrebe da ih nasilno ekspropriše.«

To je on zato rekao što su ti drugovi sa kojima on polemise, zakoreli doktrinari, koji su smatrali da je svaki seljak klasni neprijatelj. (Svetozar Vukmanović: To nije tačno, to nije istina!). Možemo naći novine pa ćemo videti. (Svetozar Vukmanović: Koje novine?). Koje hoćete, zvanični organ. (Svetozar Vukmanović: Daj dokumenta!). Pa ja ne mogu sve proveriti. Celokupna politika prema selu vodena je u znaku klasne mržnje. (Glasovi: To nije tačno!). Nije tačno!? To ste zaboravili kao što ste zaboravili da ste hvalili Sovjetski Savez. (Jedan glas: Druga Kardelja nemojte da citirate niti ostale, znamo šta oni govore!). Bolje je da ga vi prorađete pa će ispasti i zakon dobar.

Taj princip drug Kardelj je potvrdio i u svojoj izjavi »Politici« od 1 maja, gde je rekao: »Suština našega sistema je u ovome: slobodna akcija ekonomskih snaga bez ikakvih administrativnih ili kakvih drugih smetnji na bazi društvene svojine nad sredstvima proizvodnje i na bazi lične svojine nad sredstvima ličnoga rada«.

Da je ovakav novi stav prema poljoprivredi opravdan vidi se iz pisanja ekonomskih stručnjaka u pomenutom članku »NIN«-a u kome se, između ostalog kaže: »Prinudni otkup i druge administrativne mere pritiska još su više smanjile zainteresovanost seljaka za proizvodnju tržišnih viškova«. A u 213 broju »Privrednog pregleda«, u članku pod naslovom »Trgovinski bilans naše zemlje kroz izvoz i uvoz poljoprivrednih proizvoda« kaže se da je na smanjenje poljoprivrednog prinosa, pored porasta stanovništva i suše, uticalo i to što sistem centralizovanog administrativnog upravljanja privredom i režim obaveznog otkupa poljoprivrednih proizvoda nisu mogli pružiti poljoprivredi one uslove za razvitak koji mu daje novi privredni sistem i tržište oslobodeno svih administrativnih ograničenja.

Međutim, nije prošlo ni dva meseca od donošenja Uredbe o reorganizaciji seljačkih radnih zadruga, koja je bila odraz toga novog pravca u poljoprivrednoj politici, i samo tri dana posle izjave druga Tita o neuspehu sa radnim zadrugama, a mi evo treba danas da izgla-samo zakon koji ima sasvim suprotne ciljeve, koji makoliko da su uzvišeni, u današnjim uslovima još manje mogu biti ostvareni nego pomoću radnih zadruga. Jer je on sav u znaku administrativnog rukovodenja i ometanja slobodne utakmice ekonomskih snaga. A kako izgleda to administrativno rukovodenje u poljoprivredi, vidi se iz izjave druga Rankovića date 18 maja dopisniku »Politike« o sprovođenju Uredbe o reorganizaciji radnih zadruga. On je tom prilikom rekao: »Sprovođenju uredbe ne prilazi se sa stanovišta interesa i želja zadrugara, već se... donose konkretne odluke samo u zadružnim rukovodstvima bez konsultovanja zadrugara sa izrazitom tendencijom da se na administrativni način održe radne zadruge.« I dalje veli da se u nekim srezovima »na razne načine pokušava da spreči ili odugovlači sprovođenje volje većine zadružnog članstva u pogledu reorganizacije seljačkih radnih zadruga«. I dalje kaže: »...ova tendencija dolazi od onih drugova koji nisu shvatili suštinu naše linije u politici na selu i u poljoprivredi, koji još ne mogu da se odreknu od administrativnih metoda u zadrugarstvu«.

5. Seljačke radne zadruge su demokratska i socijalistička ustanova, pa ipak nisu uspele. Iz citiranih izjava naših najkompetentnijih autoriteta vidimo da su tome, pored drugih uzroka, krivi oni drugovi koji su suprotno zakonu i volji vrhovnih rukovodilaca na zadruge primenjivali administrativne metode, tj. svoju ličnu volju i svoje čefove. Sasvim je prirodno strahovanje da će i poljoprivredna gazdinstva, kao viši socijalistički tip pod rukovodenjem istih tih ljudi pretrpeti neuspeh, kompromitovati jednu lepu zamisao i zemlji naneti grdnu štetu. A kolika ona može biti, može se suditi po podacima iznetim u pomenutom članku »Privrednog pregleda«.

Prema zvaničnim podacima, neto izvoz žitarica u periodu od 1935 do 1939 godine iznosio je 2,808.000 tona, voća i povrća 367.000 tona, stoke i stočnih proizvoda 669.800 tona, svih poljoprivrednih proizvoda ukupno 3,744.900 tona, dok je neto izvoz tih proizvoda u periodu od 1948 do 1952 iznosio samo 512.500 tona. Pretvoreno u novac, ukupan deficit trgovinskog bilansa za poslednje 4 godine iznosi 158 milijardi dinara, uglavnom zbog smanjene poljoprivredne proizvodnje, zbog čega moramo uvoziti hranu. (Svetozar Vukmanović: Ko to iznosi?). »Privredni pregled«. (Jedn glas: A koliko su seljaci pre rata trošili žita?). Nomina sunt odiosa — ako niste zaboravili latinski.

6. Radi povećanja poljoprivredne proizvodnje predložio sam u Zakonodavnom odboru da se zemlja oduzeta licima obuhvaćenim Zakonom o amnestiji vrati ispod maksimuma. U selima gde nije bilo

radnih zadruga, ovo konfiskovano zemljište je neekonomično obrađivano, čak je ostajalo i zaparloženo. To će isto biti ako se u nekom selu ne bude moglo stvoriti socijalističko poljoprivredno dobro. Pošto su bivši vlasnici konfiskovanog zemljišta vrlo često bili žrtve suvišne administrativne revnosti nekih drugova, a inače su najsposobniji proizvođači, zajednica bi samo dobila ako bi im se oduzeta zemlja vratila u granicama maksimuma. (Svetozar Vukmanović: Kakva zemlja?). Žitarima, ali ne svima. (Jedan glas: Dosta!). Ko kaže dosta? Vi ste to čuli u Zakonodavnom odboru, ali drugi nisu čuli, i oni su pogrešno obavješteni preko »Borbe«.

Iz razloga poštovanja ustavne odredbe da zemlja pripada onome ko je obrađuje, iz razloga socijalističkog principa ukidanja kapitalističkog najamnog odnosa u privredi, u interesu bezzemljaša i siromašnih zemljoradnika, kao i u interesu povećanja poljoprivredne proizvodnje, predložio sam da u zemljišni fond uđe i zemlja nezemljoradnika, ako je sami ne obrađuju. Moj predlog je samo delimično prihvaćen, tako da će stari zemljišni rentijeri imati do 3 hektara, a novi socijalistički rentijeri imaće do 10 hektara. To nije ni pravedno, ni socijalno, ni korisno po zajednicu. (Jedan glas: To nisu rentijeri koji imaju 10 hektara!).

Iz svih ovih razloga ja molim Narodnu skupštinu, ja apelujem na nju, ja je preklinjem da ovaj zakonski predlog vrati Izvršnom veću na reviziju. Inače ću biti prinuđen da glasam protiv njega.

Potpredsednik: Reč ima Svetozar Vukmanović-Tempo. (Aplauz).

Član Saveznog izvršnog veća Svetozar Vukmanović (NR Crna Gora): Ja bih odgovorio usmeno, jer nisam imao vremena ništa pismeno da pripremim.

Pre svega, odmah bih hteo da postavim da smo mi ljudi koji svaku svoju meru i svaki naš zakon koji sprovodimo proveravamo u praksi. Mi nismo nikakvi doktrinari, nego ljudi koji sve svoje mere, sprovodeći u praksi, istovremeno proveravamo i u tom smislu kakve rezultate one donose. I kada se uverimo da su izvesni rezultati nepovoljni, mi te mere obustavljamo, ispravljamo, i to uglavnom u jednom cilju, da blagostanje naših radnih ljudi ide napred. To je jedini interes koji nas rukovodi pri donošenju svake mere. (Aplauz).

Pošto se očigledno interesi svih ljudi ne mogu složiti, jer nisu isti, — nisu istovetni interesi radnih ljudi i interesi bogatih, interesi kapitalista, — očigledno da se mi orijentišemo pri donošenju novih mera time da svaka ide u korist blagostanja radnih ljudi, onda se neminovno mora udariti po bogatim ljudima, po kapitalističkim elementima, oni će očigledno biti nezadovoljni svakom našom merom. (Jedan glas: I njihovi eksponenti! — Dr Miloš Moskovljević: Ja sam eksponent njihov?!). Ja ću da se osvrnem na ono što vi zastupate, pa što izade.

Prvo, gospodin Moskovljević izlazi sa predlogom da se ovaj zakon povuče, jer je donesen na brzu ruku, nije dokumentovan, pa zbog toga predlaže da se povuče na ponovnu razradu. Kad ne bi bilo čitavog niza ovih i drugih stavova koje je on iznosio ovde, pa čovek i da poveruje, jer stvarno, svaki naš čovek, svaki naš radnik, seljak, intelektualac, mora da misli da li smo, prilikom donošenja neke mere, sve dobro proučili, da li je sve dobro dokumentovano, da li treba tražiti još dokumentacija, da vidimo da li ćemo se prevariti ili ne u sprovođenju izvesnih mera. Zaista, svaki naš čovek treba tako da radi i da tako postupa.

Gospodin Moskovljević je izašao malo demagoški sa ovom tezom, jer čitav niz njegovih teza, koje je kasnije izneo, govore upravo da ceo ovaj zakon po njemu ne valja, da ga ne treba uopšte ni donositi, da je u načelu protiv ovog zakona. Prema tome, gospodin Moskovljević nije ni zato da se prikupe još neki podaci, da se ustvari još pogleda, nego je definitivno i uopšte protiv donošenja ma kakvog zakona ovakvog karaktera. Zato je ova njegova prva teza demagoška. Ustvari, gospodin Moskovljević je hteo da nam prikaže kako je on, eto, zajedno sa nama za socijalizam, ali da stvari treba još videti, da li baš ovaj zakon vodi socijalizmu. (Dr Miloš Moskovljević: Da nisam za socijalizam ne bih bio ovde). Ja ću u daljem izlaganju da malo razmotrim ovo pitanje Vašeg socijalizma i zašto ste vi za socijalizam.

Ja, drugovi, mislim da je zakon dovoljno dokumentovan. On, istina, jeste pripremljen u relativno kratkom roku, ali nije predložen bez dokumentacije, nije izrađen bez proveravanja, bez diskusije, diskusije u kojoj je učestvovala skoro cela zemlja, jer se diskutovalo po srezovima, po seljačkim radnim zadrugama, po opštinama, u republikama, itd. Vodi se o ovom predlogu diskusija, i to prilično živa, već mesec-dva dana. A zašto smo mi požurili sa ovim zakonom? Zato što je on sastavni deo Uredbe o uredenju imovinskih odnosa i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga, zato što bi ta uredba bez ovog zakona bila nepotpuna, jer samo sprovođenje te uredbe ostavilo bi bez posla hiljade i hiljade bezemljaša, koji su ranije radili u onim zadrugama koje se raspuštaju. Ti bezemljaši traže zemlju, traže zaposlenje, traže rad. Kakva bi bila naša zemlja, kakvi bismo bili mi socijalisti kada bezemljašima ne bismo dali mogućnost da dobiju zemlju i da je obrađuju! Odakle zemlju da uzmemo, to je drugo pitanje. Očigledno, nisu postojala dva puta, bila je jedina mogućnost uzimanja zemlje od kulaka, od posednika koji imaju preko 10 hektara zemlje. Ja ću malo kasnije govoriti o tome šta znači 10 hektara zemlje. Iskustvo je pokazalo da su domaćinstva preko 10 hektara zemlje, a neka to, ako može, demantuje gospodin Moskovljević, zasnovana na iskorišćavanju najamne radne snage. Znači, privatni sopstvenici, bogataši, mogu da uzimaju najamnu radnu snagu, — i to je za gospodina Moskovljevića socijalistički princip! — i mi kao socijalistička zemlja treba to da

tolerišemo. To bi hteo gospodin Moskovljević, a mi to nikada nećemo. (Dr Miloš Moskovljević: A zašto ostavljate zemlju nezemljoradnicima? To su novi kulaci). I na to ćemo pitanje doći, ali nešto kasnije. Ja samo ukazujem na to zašto je gospodin Moskovljević za kulačka imanja, zašto je za upotrebu najamne radne snage, zašto se uporno bori da u Jugoslaviji treba, po njegovom mišljenju, da postoji u poljoprivredi najamna radna snaga i eksploatacija čoveka po čoveku. (Dr Miloš Moskovljević: Nije to istina! Ja to nisam rekao). Ja sam zapisao sve Vaše reči koje ste malo pre izrekli.

Dalje, gospodin Moskovljević se pita da li će socijalistička gazdinstva da zamene individualna gazdinstva. To je problem za gospodina Moskovljevića. I onda, njegova dalja teza: manji poljoprivredni posedi su najrentabilniji, uzimajući kao dokaz za to Zapadnu Evropu i Ameriku itd. Za kolhoze, međutim, kaže da ne zna. Zbog svega toga on postavlja pitanje da nije siguran da li će socijalistička gazdinstva da daju veće prinose, da li će moći da opstanu. (Dr Miloš Moskovljević: Nisam siguran; nemam podatke, dajte podatke). Prvo, mi imamo podatke, oni su izneseni u ekspozeu koji je u ime Saveznog izvršnog veća dao drug Veselinov. Drugo, gospodin Moskovljević je kao član Zakonodavnog odbora mogao dobiti podatke o prednostima krupnih socijalističkih gazdinstava, naših poljoprivrednih dobara, pa i izvesnih zadruga. (Dr Miloš Moskovljević: Pančevački Rit je slika!). Ali uzmite »Belje«, »Čoku«, »Zobnaticu«, »Karadordevo«, uzmite niz naših poljoprivrednih gazdinstava u kojima je produktivnost rada daleko veća. Ja se neću mnogo zadržavati na tom pitanju. Ja ne mogu da diskutujem sa gospodinom Moskovljevićem o tome da li je »Zobnatica« rentabilnija ili nije od nekog privatnog, malog, sitnog gazdinstva. Konačno, postoje statistički podaci, oni se javno daju. Gospodin Moskovljević može u to da se uveri. Ja o tome neću da govorim. Opšte je poznato, gospodine Moskovljeviću, da su krupna gazdinstva, pod izvesnim uslovima, daleko rentabilnija nego individualna sitna gazdinstva, nego gazdinstva od dva, tri ili četiri hektara.

Uzmite sada našu strukturu. Ona otprilike po domaćinstvu iznosi 2, 3, 4 ili 5 hektara, itd. To je glavnina. To je sitnosopstvenička struktura. Da li naša zemlja može da računa sa unapredenjem poljoprivrede pri takvoj strukturi? Ne može. Ona mora da stvara veća gazdinstva. Stvaranje većih gazdinstava je neminovno. Pri sadašnjim uslovima gazdinstvo od oko 10 ha neminovno upotrebljava najamnu radnu snagu. (Dr Miloš Moskovljević: Ne mora!). Kažite mi jedno domaćinstvo od oko 10 ha, koje pri današnjim uslovima materijalne tehnike kojom raspolaže naša zemlja, ne upotrebljava najamnu radnu snagu. Nema danas takvog gazdinstva. Zašto ste vi, gospodine Moskovljeviću, za takva gazdinstva, zašto ste za upotrebu najamne radne snage, kad se ne radi o većem prinosu? Drugo bi pitanje bilo kad bismo

mi to zemljište preko 10 hektara koje oduzimamo davali sitnim seljacima. Vi biste tada bili u pravu da kažete: »Zašto još rasparčavate zemljište u Jugoslaviji?« To bi u tom slučaju s pravom svako morao da reče. Zašto? Zbog toga što bismo mi veća domaćinstva rasparčavali na sitne posede. Ali mi to ne radimo. Mi od onoga što oduzimamo od bogataša i kulaka stvaramo veće komplekse zemljišta, zemlju koncentrišemo i stavljamo na raspolaganje bezemljašima. Na taj način omogućujemo i veći prinos i zapošljavanje naših bezemljaša.

Vi postavljate pitanje da li je tačno da ćemo dobiti veći prinos ili ne. (Dr Miloš Moskovljević: Videćete). Zašto pretpostavljate da na jednom imanju od 30 hektara, kojim upravlja kulak, koji uzima najamnu radnu snagu, može da se postigne s tom najamnom radnom snagom veći prinos nego na drugom imanju koje iznosi 30 hektara i na kome rade radnici koji upravljaju proizvodnjom, koji rade sami za sebe? Zašto pretpostavljate da će tamo biti veći prinos nego ovde? Očigledno zato što nisu čista posla, što vam nije savest čista, gospodine Moskovljeviću. (Povici: Tako je! — Aplauz). Vi ste za najamnu radnu snagu! (Dr Miloš Moskovljević ustaje i protestuje, ali se njegove reči ne čuju zbog burnog, dugog aplauza). Vi ste ovde tvrdili da je veće domaćinstvo, privatno, kulačko domaćinstvo sa najamnom radnom snagom od 30 hektara rentabilnije nego socijalističko gazdinstvo u kome bi radnici upravljali zemljištem i proizvodnjom. To su vaše reči. (Dr Miloš Moskovljević: Dajte podatke o rezultatima pa ćemo videti ko je u pravu. Što bežite od podataka?). Mi ne bežimo od podataka, jer smo ih javno objavili. Nego, odgovorite vi meni zašto kažete da veći doprinos daje kulačko gazdinstvo sa najamnom radnom snagom od socijalističkog? (Dr Miloš Moskovljević: Zato što su radne zadruge propale). Ovo nije radna zadruga, gospodine Moskovljeviću, nego socijalističko gazdinstvo. (Dr Miloš Moskovljević: Nego još viša forma).

Da predemo sad na pitanje radnih zadruga i socijalističkih gazdinstava, o čemu diskutuje gospodin Moskovljević. Tačno je, gospodine Moskovljeviću, da bi radne zadruge, ako bi bile osnovane na principima na kojima su bile osnovane, propale. (Dr Miloš Moskovljević: To sam i ja govorio). Ne, vi ste drugo govorili. Vi ste protiv ovog zakona. Ja sam tačno rekao: ako bi radne zadruge ostale na ovim principima, to znači na kolhoznim, one bi propale. Mi smo toga svesni. Mi se toliko osećamo jakim u ovoj zemlji da to možemo svakome smelo da kažemo. Mi smelo možemo da kažemo da je postavljanje zadruga na kolhoznim principima bilo pogrešno, da ih je praksa demantovala, i mi tražimo da se likvidiraju takve zadruge, ako to zadrugari hoće, i da osnuju zadruge na novim osnovama koje će razvijati proizvodnost rada. Nama je to praksa pokazala. Mi smo za onaj put koji daje rezultate, koji nas vodi ka boljoj budućnosti. Nego, recite: zašto ste vi za kulačko gazdinstvo, a protiv socijalistič-

kog? (Aplauz). (Dr Miloš Moskovljević: Pročitajte pažljivo što je tamo napisano pa ćete videti. Ili uzmite stenografske beleške). Ovde tačno stoji: »...gazdinstva ispod 30 hektara neće davati prinos...« (Glasovi: Tačno je tako rekao).

Sada prelazimo na još jedno delikatno pitanje. Gospodin Moskovljević koji ovde voli da operiše demagoški, kaže ovako: »naša politika u poljoprivredi dovela je do opadanja prinosa«. (Dr Miloš Moskovljević: Nisam ja to rekao). Citirali ste druga Leona Ripa, koji se nalazi na odgovornom mestu u našoj državnoj administraciji, i koji kaže da smo u izvozu izgubili toliko i toliko. Ja ću sada pokazati kako demagogija ima kratke noge. Jer, gospodine Moskovljeviću, uzmite sve podatke iz našeg Zavoda za statistiku i naći ćete da ukupni prinos u poljoprivredi u odnosu na predratni iznosi 102%. Ako uzmete samo žitarice onda ćete videti da iznosi svega 88%. Zašto? Zato što je prinos industriskog bilja povećan na račun žitarica. Vi ćete tamo videti da proizvodnja duvana, šećerne repe, konoplje, sveg industriskog bilja iznosi preko 200%. Dakle, ukupna poljoprivredna proizvodnja iznosi preko 102%. Žitarice zaostaju iz ovih razloga, a stočarstvo relativno zaostaje zbog toga što je u toku rata stočni fond prilično istrošen, jer smo ovu zemlju branili od okupatorskih trupa, u ono vreme — ne znam da li je to tačno ili ne — kada se vaš potpis nalazio na onom apelu u kome se kaže da partizani i rodoljubi, koji se s puškom u ruci bore za nezavisnost Jugoslavije, sramote srpsko ime jer se bore iz zasede. To je sramota! (Aplauz).

Neka se ne brine gospodin Moskovljević za prinos iz poljoprivrede. Mi smo faktički nezadovoljni, jer možemo da ostvarimo veće prinose. Mi smo nezadovoljni sa ovim, ali smo već ostvarili veće prinose od predratnih. A što se tiče podatka da je naš izvoz poljoprivrednih proizvoda sveden na jednu trećinu u odnosu na predratni, to je tačno. Samo to pokazuje obratno od onoga što gospodin Moskovljević pokušava da baci insinuaciju na ovaj dom. To pokazuje da ova Skupština, ova Vlada vode takvu politiku da preko dve trećine poljoprivrednih proizvoda ostaje za prehranu našeg stanovništva. Ja sam iz kraja u kome se odvajkada pšenični hleb jeo samo na božić i na uskrs. Danas se jede pšenični hleb širom naše cele domovine. Mi se nismo ni za moment kolebali da u ovoj suši damo 140 miliona dolara za ishranu našeg stanovništva, iako je time prilično zakočeno podizanje novih fabrika, dalji privredni razvitak naše zemlje itd. Nas je suša teško pogodila. Ali, mi težimo da i u nerodnoj godini naš narod ne ostavimo bez pšeničnog hleba. Jer, za vreme stare Jugoslavije naše seljaštvo i radništvo izgladnjavalo je, a danas to nije. (Aplauz). Gospodine Moskovljeviću, mogli ste sada malo poštenije iznositi stav seljaštva, nego da pokušavate da zavaravate inostranu javnost, jer je za nju ovaj vaš govor, a ni za koga drugog. (Aplauz).

A zašto ste vi, gospodine Moskovljeviću, napisali svoj govor? Hoćete li da vam kažem zašto? Jer ste se bojali da ne izbije ono što vi nastojite da sakrijete. I, u momentu kad su vas upadice naterale onda je to izbilo, pa ste kazali da je za komuniste »svaki seljak klasni neprijatelj« i da je »celokupna politika prema selu« vodena u znaku klasne mržnje. Šta ste sada, gospodine Moskovljeviću? Ko ste vi sada? (Dr Miloš Moskovljević: Ja sam pošten radnik ove zemlje. — Negodovanje). Pre svega, kažite, gospodine Moskovljeviću, gde ste ovo pročitali? Ko je ikada u ovoj zemlji rekao da je svaki seljak neprijatelj naše zemlje? Zna li vi da je u Narodnooslobodilačkoj borbi poginulo na stotine hiljada seljačkih sinova? Zna li da u ovim domovima ima stotine seljačkih sinova? (Aplauz). (Dr Miloš Moskovljević: Ja znam da borba ne bi ni uspela da nije bilo stotine hiljada seljaka. Ja to znam, ali kako je sada?). Pa kako mogu voditi nekakvu politiku protiv seljaka ljudi koji sede u ovom domu: koji su rođeni na selu i zajedno sa radnicima i seljacima izvojevali najveću bitku u istoriji naših naroda?

Ja bih se samo još kratko osvrnuo na neke detalje:

Gospodin Moskovljević izgleda da voli da se bavi i demagogijom. On kaže: »Zar prinudni otkup i administrativne mere nisu smanjile prinos i zar nisu nastupile štete za našu zemlju?« itd. Jeste, gospodine Moskovljeviću, prinudni otkup i sve administrativne mere koje smo sprovodili u poljoprivredi imale su negativne posledice, dovele su do smanjenja prinosa. A mi smo se ipak bili orijentisali na sprovođenje tih mera, jer da nismo njih sprovodili, u situaciji posleratne blokade, u situaciji teških razaranja naše zemlje, mi bismo naše gradsko stanovništvo i stanovništvo u našim pasivnim krajevima, koje je trebalo ishranjivati, osudili na to da trpi posledice špekulacije itd. Slobodan promet se sprovodi kad ima rezervi. I tek kad smo uspeli da stvorimo kakve-takve rezerve, mi smo onda mogli da ukinemo prinudni otkup. Vi vidite sada sa kakvom se mukom mi borimo zbog toga što nas je suša pogodila, pa nemamo dovoljno rezervi. A šta se krije iza vaše insinuacije, gospodine Moskovljeviću? Krije se, ustvari, to što ste vi za seljačkog špekulanta, za špekulaciju žitom, a za bedu gradskog stanovništva, za bedu u našim pasivnim krajevima. (Aplauz). Šta se drugo krije iza tog vašeg predloga?

U čemu je, gospodine Moskovljeviću, u ovom zakonu administrativno uplitanje prema zemljoradnicima, i administrativno rukovođenje? Nemojte pri tome da upotrebljavate terminologiju koju pozajmljujete od druga Kardelja. Ne uspeva! Reči druga Kardelja nisu za vaša usta! (Aplauz). U čemu je to administrativno ograničavanje o kome vi govorite? Dajte da vidimo. Zakon kaže ovako: iznad 10 hektara oduzima se, a u okviru 10 hektara dozvoljeno je svakome da razvija ovu ili onu proizvodnju, da prodaje po ovim ili onim cenama, da proda ovo ili ono, kako hoće, da seje ovo ili ono, kako hoće. U čemu je, dakle,

to vaše »administrativno upitanje«? To administrativno upitanje za vas znači to što mi zabranjujemo iskorišćavanje radne snage! Izjasnite se, gospodine Moskovljeviću!

I zadnja insinuacija, veoma drska, da smo ove godine u nedostatku hrane zbog toga što nije bilo prinosa, pa je zbog toga nastala glad, seljak je ostao gladan itd. itd. Pre svega, činjenica je da se naša zemlja u ovim poslednjim mesecima zaista borila sa oskudicom u žitaricama. Mi smo iz te krize uglavnom izašli. Istina je, isto tako, da je prinos žitarica bio svega $\frac{1}{3}$ prosečnog. Razlog za oskudicu nije, prema tome, bio onaj kako bi ga hteo da prikaže gospodin Moskovljević, nego je razlog bila suša. No, mi smo iz te krize u ishrani izašli.

Istina, možemo se kritikovati zašto nismo poklonili veću pažnju razvijanju poljoprivrede, zašto smo u današnjem periodu celu našu težnju i naše napore usmerili u industriju, a zapostavljali poljoprivredu i da li ne bi možda bilo bolje obratno. Te su stvari za diskusiju. Mi smo se orijentisali iz ovih ili onih razloga na industriju i stvorili na taj način jaku materijalnu bazu za dalji privredni razvitak, pa prirodno i za razvitak poljoprivrede. Ali vi ne govorite o tome pitanju, nego govorite, sasvim demagoški, o drugim stvarima: da ovaj zakon koči poljoprivredu.

Molim, za koga vi, gospodine Moskovljeviću, radite kada tražite da se konfiskovana imovina vrati žitarima? Vi kažete da to treba vratiti zbog povećanja prinosa. A zar ta zemlja, konfiskovana zemlja, u rukama radnika na jednom dobru neće dati prinos? Zašto neće? Ako kažemo tim radnicima: »Evo vam zemlje, mašine«, zašto ona ne bi dala prinose? Zašto radnici neće u tome uspeti? Ako se vrati žitarima, koji su većinom kulaci, koji rade sa najamnim radnicima, onda će oni uspeti? Vi se, dakle, borite za one ljude koji su u najtežim danima bili protiv radnih ljudi. Zašto se za njih borite i zašto vi to javno ne kažete? (Dr Miloš Moskovljević: Nemojte da mi podmećete ono što nisam rekao! Tražite stenografske beleške pa vidite!).

I na kraju, da se dotaknem i pitanja ove zemlje nezemljoradnika, onih koji žive u gradovima. Oni imaju pravo na zemlju do 3 hektara. Međutim, činjenica je da su mnogi zadržali zemlju i preko 3 hektara. Nesumnjivo je da će naši organi morati u tim slučajevima da sprovedu zakon. To je jedno osetljivo pitanje. Ima tu gradske sirotinje koja nema nikakvih drugih prihoda, a ima i advokata i raznih drugih koji imaju prihode. Ja otvoreno kažem da sam bio za to da se uzme i ta zemlja, ali su me stvarno ubedili u to da bi to značilo dirati u gradsku sirotinju, a da se pravi diskriminacija između grada i sela u tom pogledu, to ni ja neću. Mi ćemo drugim putem pristupiti tom pitanju, putem zabrane upotrebe najamnog rada, porezom i slično. Tim zakonskim merama mi možemo napraviti diferencijaciju prema tim ljudima, jer ima i u gradu sirotinje. A zašto vi, gospodine Moskovljeviću, ne tražite tu diferencijaciju? Na selu ste za kulaka, a u gradu

tražite da se uzme i srotinji. Šta je pozadina svega toga? Vaši predlozi idu za tim da izazovete revolt seljaka i gradske sirotinje. Ali, znajte vrlo dobro da tu vašu politiku niko pošten u ovoj zemlji neće prihvatiti, kao što je nije prihvatio ni onda kada ste se slizali sa Njemcima. (Aplauz). Vi računate na izvesnu podršku stranih reakcionarnih krugova, ali znajte da Jugoslavija nikada nije bila spremna da poklekne ni pred kim. (Aplauz).

Potprirednik: Današnju sednicu prekidam s tim da Veće nastavi rad sutra u 9 časova.

(Sednica je prekinuta u 13,55 časova).

(Nastavak 22 maja 1953 godine u 9,15 časova)

Priredavala potprirednik **Mitra Mitrović.**

Potprirednik: Nastavak zapisnika 24 sednice vodiće sekretar Skender Kulenović.

Drugovi narodni poslanici, u vremenu od prošlog zasedanja Narodne skupštine do danas umro je narodni poslanik Veća naroda drug Dimitar Vlahov, a verovatno ste čuli da je sinoć umro i narodni poslanik dr Rade Pribićević. Pozivam narodne poslanike da ćutanjem odadu poštu narodnim poslanicima Dimitru Vlahovu i dr Radu Pribićeviću. (Svi poslanici ustaju i minutom ćutanja odaju poštu preminulim poslanicima Dimitru Vlahovu i dr Radu Pribićeviću). Slava drugovima! (Glasovi: Slava im!).

Prelazimo na dnevni red: nastavak diskusije o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine.

Reč ima drug Aleksandar Šević.

Aleksandar Šević (AP Vojvodina — NR Srbija): Drugovi narodni poslanici, o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama prilično je govoreno juče, i u obrazloženju koje je dao član Izvršnog veća drug Jovan Veselinov i u diskusiji. Mislim da je ipak potrebno da se naglasi još jedan politički naročito važan a i jedan važan ekonomski problem koji je u vezi s ovim zakonom i koji je na putu da se dobro reši. U prvom redu da naglasim ekonomski problem.

U sadašnjoj etapi razvoja naše socijalističke poljoprivrede postoji bojazan kod izvesnih, možda više kod teoretičara, zbog toga što može doći do opadanja poljoprivredne proizvodnje posle donošenja ovog zakona. Ja mislim da je potrebno da se ovde naglasi da ta bojazan nema nikakvog opravdanja, niti može da dode do toga da se dovede u pitanje donošenje ovog zakona, jer mi njime dobijamo krupne političke prednosti. Da vidimo koje teze mogu ovde da postave oni koji ne poznaju suštinu stvari o eventualnom opadanju proizvodnje.

Radi se o neznatnom procentu zemljišta, s obzirom na celinu proizvodnog zemljišta kod nas, dakle o sasvim neznatnom procentu zemljišta koje će sada doći u obzir da bude otkupljeno i uzeto za taj fond. Ako se radi o tome da će zemlja koja će se otkupiti biti lošije obrađivana to može da bude samo jedan prelazni momenat, to može da bude samo vrlo kratak period. Evo zašto. Zato što je to postepeno prilagodavanje koje se kao i svaka promena u strukturi vlasništva može da pojavi. Ali mi smo preživeli već mnogo krupnije promene u strukturi vlasništva pa smo videli da smo i to prebrodili. Ja ću ovo da naglasim. Svi znamo za veliku promenu u strukturi vlasništva izvršenu neposredno posle rata, još 1944 godine, još u uslovima rata koji se vodio u zapadnoj polovini naše zemlje, kada smo sproveli konfiskaciju zemlje od narodnih neprijatelja, pretežno Nemaca i njihovih domaćih pomagača i izdajica. Tada se radilo o ogromnim površinama. Ja ću da naglasim samo jedan primer koji je karakterističan za Vojvodinu, koja je i naše glavno poljoprivredno područje. Tamo je tadašnja konfiskacija dovela do najvećih poremećaja. Možemo reći da je trećina obrađive zemlje, zajedno sa zemljom Nemaca i zemljom koja je došla pod udar agrarne reforme od 1945 godine, da je, donekle, na preko jedne trećine zemljišta došlo do promene vlasništva. Formirana su nova poljoprivredna gazdinstva i moralo je doći do prilagodavanja koje je trajalo malo duže jer su bila formirana nova gazdinstva i od ljudi koji nisu bili poljoprivrednici, to jest od kolonista koji su došli iz krajeva u kojima se nisu bavili intenzivnom zemljoradnjom ili su se bavili na primitivniji način. Ja ne govorim da je u Vojvodini najintenzivnija poljoprivredna proizvodnja, ali je ona relativno intenzivna. Pa ipak smo prebrodili tu krizu prilagodavanja.

Posle nekoliko godina na tim površinama, a naročito onim gazdinstvima koja su ušla u seljačke radne zadruge, stvorili smo nove proizvodne odnose i danas oni postižu predratni nivo proizvodnje. To je veliki uspeh. To prilagodavanje je sprovedeno tako da smo već u poslednjim godinama imali normalnu proizvodnju. Naravno, dve suše, 1950 i 1952 godine, ostavile su osetne posledice. I sada ovi koji kritikuju žele da ove teškoće iskoriste i da pokažu kako je do opadanja proizvodnje došlo zbog toga što menjamo strukturu naših gazdinstava. Međutim, mi znamo da je to netačno. Netačno je da će ova sadašnja nova struktura, ova promena kod sasvim malog procenta domaćinstava, procenta koji ne čini ni 5% celokupne proizvodnje, uticati da se ne dostigne ni predratni nivo, akamoli da ga predemo. Evo zašto. Ljudi neće morati odjedanput da napuste svoje imaje koje su dosad obrađivali, mislim na višak preko 10 hektara. Drugo, mi smo stekli iskustvo u seljačkim radnim zadrugama pa ćemo nove poljoprivredne organizacije sa mnogo većim iskustva i sigurnosti organizovati, ta će gazdinstva sa mnogo većim iskustvima ući u rad. I verovatno neće se raditi samo na toj zemlji nego i na zemlji koju su zadrugari uneli i na

zemlji zadružnog fonda na kojoj su zadrugari već radili. Prema tome, ne postoji bojazan da će taj mali procenat biti sposoban da se aktivno uključi u rad.

Međutim, kada gledamo kakve će biti političke koristi koje ćemo mi time dobiti, onda moramo smatrati da ako i bude malog zastoja u ekonomskom razvoju to je još uvek sitno i prebrodićemo ga za godinu-dve, ali ćemo ogromno postići time što ukidamo eksploataciju.

Drugovi, ja sam mislio o eksploataciji na selu malo više da govorim, jer o tome nije juče dosta rečeno. Ja ću naglasiti jednu vrstu radnih odnosa koju odobravamo i moraćemo podržati u ovoj etapi razvitka socijalizma na selu, kažem još neko vreme, a to je da zemljoradnici kada dođu u ekonomsku situaciju da ne mogu sami da obrađuju zemlju, da mogu da vrše jednu vrstu iznajmljivanja svog zemljišta drugima bilo pod zakup ili napolicu da bi osigurali svoju egzistenciju. Uzmimo samo ljude koji su ostarili ili nisu imali dece ili su im deca otišla na druga zanimanja. Oni su i danas zemljoradnici, ali su toliko oslabili i ostarili da su nesposobni za rad. Oni nemaju drugog izlaza nego da svoja tri, pet i sedam hektara dadu da ih drugi obradi. Ali, ako posle donošenja ovoga zakona domaćinstvo koje ima 10 hektara ne može da obrađuje svoj posed, moći će da se na njemu zaposli višak radne snage porodica sa posedom od dva ili tri hektara, one radne snage koja dosad nije mogla da se zaposli. Tako smo i ovima stvorili uslove za jedan bolji život, jer će ostvariti veću produktivnost članova porodice a osigurali smo i starije ljude da se mogu dalje održati, pošto nemamo uslova da ih sve primimo na socijalno osiguranje.

Da li stvaramo nesigurnost, to je jedno pitanje o kome se govorilo, o kome se govori i govoriće se možda i sutra. To je pitanje o kome bih hteo samo malo da govorim.

Tvrđi se da ovaj zakon stvara nesigurnost u svesti naših ljudi. Imali su ranije pravo na 20 hektara a sad im se ostavlja 10 hektara, pa se kaže: »Ko garantuje da se neće to pravo sutra smanjiti na 5 ili 2 hektara«. Čak smo te primedbe čuli i od narodnog poslanika koji je juče pokazao nepoverenje u sve ono što mi radimo. Ja mislim da je to nabacivanje o nesigurnosti izraz neprijateljskih namera. Ne može se govoriti o nesigurnosti kada znamo da se ove naše mere rade po planu i da imaju svoju svrhu. Kada govorimo o našoj prvoj agrarnoj reformi, kada je seljacima ostavljeno do 20 hektara, mi smo imali pred sobom krupna gazdinstva koja su u nekim slučajevima išla čak do 1.000 hektara. Kada smo išli na to da ta krupna gazdinstva likvidiramo, onda nam nije bilo moguće da ugušimo baš svaki, najmanji vid eksploatacije na selu i da kulake u tome sprečimo, jer smo imali mnogo krupnije probleme pred sobom. Ali, u ovoj drugoj etapi imamo već jasnu granicu koju treba da povučemo jer sada imamo posla sa užim odnosima u selu.

Ja bih sada hteo da ovo što sam napred izneo izrazim procentualno. Koliki je broj ljudi koji će se osećati nesigurnim? Ja ću uzeti za primer Vojvodinu u kojoj će ovim zakonom biti pogodeno svega 8% gazdinstava. Medutim, ja hoću da naglasim da nije ni svega 8% lično pogodjenih. Kad kažem lično pogodjenih onda to znači da oni neće biti protivnici ove naše mere zato što je dobar deo tih ljudi koji su došli sada pod udar ovog maksimuma bio u seljačkoj radnoj zadrugi i ostao u seljačkoj radnoj zadrugi. Ne treba da se obmanjujemo da su samo bezemljaši ostali u zadrugama, a da su svi ostali izašli. Ima i među tim »ostalim« vrlo dobrih ljudi koji su bili i učesnici u Narodno-oslobodilačkoj borbi, pa su ostali u seljačkim radnim zadrugama, radiće u novim zadrugama i stvoriti od njih bolje zadruge. Ti ljudi koji dolaze pod udar maksimuma, ostali su u seljačkim radnim zadrugama i oni uopšte ne prave pitanje, čak smatraju da je to pravilno. Drugi deo među njima su oni svesni politički ljudi, koji nisu bili u seljačkim radnim zadrugama, ali znaju da je to jedan viši put u poljoprivrednoj proizvodnji. I oni smatraju da je to pravilno i prihvataju ove mere. Ostaće im 10 hektara i živeće dalje kao što su dosad živeli. Postoji tu i treća kategorija ljudi. To su, mogu čak da kažem oportunisti, koji su imali više zemlje, pa nisu znali šta bi s njom. I to se događalo. Bilo je ljudi oportunistički koji su hteli da smanje svoj posed pa su ga nudili zadrugama, natezali se sa svojom zemljom, jer su hteli da izbegnu onaj progresivni porez. Hoću, dakle, da kažem da lično pogodjenih ljudi neće biti ni 4%. Ne znam onda da li je to problem ako se 4% ljudi oseća nesigurnim, jer se, s druge strane, 96% ljudi oseća vrlo sigurnim, oseća da je ovo pravična mera, da je ovo jedna mera u interesu proizvodnje.

Ja sam hteo tu stvar da malo ilustrujem, da je uporedim sa našim odnosima u drugim privrednim granama. Uzmimo, naprimer, zanatstvo. Iz početka je bilo povike na njih. Tvrđilo se da zanatstvo treba industrijalizovati ili da zanatlije treba nabiti u jednu zadrugu. Tako se tvrdilo, iako to nikada tako nije bilo postavljeno od naših rukovodilaca i ideologa. Medutim, pokazalo se da je nemoguće da se u jednom malom mestu u kome rade jedan ili dva berberina da se oni udruže u jedno socijalističko preduzeće. Isto tako, videlo se da nije moguće u takvom kraju udružiti krojače, koji rade po meri, u jedno preduzeće koje bi radilo konfekciju. Nema danas još uslova za to, a da li će to biti u daljoj etapi, to će se tek videti.

Medutim, kako izgleda naš individualac koji radi sa 10 hektara? Isto tako. On nije eksploator tude radne snage kao što nije eksploator ni onaj berberin ili krojač koji radi sa jednim pomoćnikom. U zanatstvu je potreba za najamnom radnom snagom čak i veća, pošto se zna da se zanat ne nasleđuje već ga mora preuzeti i neko drugi, dok se u zemljoradnji zemlja nasleđuje. Prema tome, kao što ima kod nas sada uslova da zanatstvo, koje ne proizvodi u formi industrije,

slobodno postoji kao privatna delatnost, isto tako će svaki pametan čovek, koji prati razvoj na selu i razvoj socijalističkih odnosa, shvatiti da je to kod nas jedna sasvim normalna pojava, koja ide paralelno sa razvojem, da je potpuno neosnovana »teorija« o tzv. »nesigurnosti«, tj. da će seljaku sa 10 hektara zemlje neko sutra uzeti još 5 hektara. Načelno je stvar jasna.

Sad, nastaje pitanje: da li mi, politički ljudi, zauzimamo prema tome jasan stav. O tome smo juče imali prilike da čujemo jedan govor, koji je izrečen i u Zakonodavnom odboru. Ja mogu da kažem da je naš odnos prema ovom zakonu zaista jasan. Bilo je samo nekih ispada koji su juče dosta javno žigosani u ovoj diskusiji. Neću da spominjem ime. Međutim, da li smo mi pozvani da podržavamo pravi smisao ovog zakona kada budemo radili na terenu, kada budemo išli dole na teren do naših birača, tj. da li ćemo izvrtati činjenice, da li da kvarimo i karadimo smisao zakona. Ja mogu da kažem da su se takve stvari i desile juče i da su se desile i u Zakonodavnom odboru. Miloš Moskovljević je, da bi prikazao nepravilnost ovog zakona, iznosio otprilike ovakve stvari: Kako može neko da se zadovolji time da mu se zemlja otkupi za 100.000 dinara, kada znamo da svega jednogodišnji prinos sa jednog hektara iznosi vrednost od 100.000 dinara. Ako vrednost jednogodišnjeg prinosa iznosi 100.000 dinara po hektaru, onda to znači da jedan čovek sa imanja koje iznosi 10 hektara dobija godišnje prihod 1.000.000 dinara, pa makar to bio i bruto prihod. Ja vas pitam da li jedno gazdinstvo sa 10 hektara ima 1.000.000 prihoda. Mi znamo da toga nema, da su to tako neozbiljna preterivanja, tako niske stvari. Jedno sadašnje gazdinstvo koje obuhvata 20 ha ima, prema toj računici, prihod od 2.000.000 dinara. Da li je onda i po toj liniji pravedno da mu ostane 20 hektara. Jasno je da je to ordinarna demagogija. Nije pravilno da ona ostane skrivena u zapisnicima Zakonodavnog odbora. Takvim argumentima operiše samo jedan neprijatelj našeg naroda.

Pala je još jedna primedba u Zakonodavnom odboru, primedba kako ti seljaci kojima mi oduzimamo višak iznad 10 hektara, žive kao stoka, neobučeni su i tako dalje. A ja pitam kako to da jedan čovek koji ima 2.000.000 prihoda živi kao stoka? To je isto tako jedna ordinarna demagogija.

Moskovljević, međutim, nije ništa rekao kako žive oni sa svega jedan ili dva-tri hektara, oni siromašniji. Kako će oni živeti, o tome se nije setio da razmisli.

I, konačno, rekao je on još i ovu demagošku stvar. Uzimate, veli, zemlju onima koji znaju da je obraduju i dajete je onima koji ne znaju. To znači imanje predstavlja znanje, a nemanje predstavlja neznanje, ili ko ima znači da je pametan čovek. To je tolika jedna moralna srozanost da o tome ne treba ni diskutovati.

Izvinite mi što ovo iznosim. Mi znamo da ima još deplasiranih ljudi koji tako misle, pa sam smatrao za potrebno da naglasim da mi to znamo. To je još žalosnije zato što se tako izražava i dosadašnji naš drug poslanik. (Smeh). Tih 40% kulaka možda ima u njegovom Tamnavskom srezu, pa ako oni mogu da ga ponovo izglasaju za poslanika pa neka im bude. Isti taj poslanik bio je dugogodišnji ministar u vladi Srbije. On je, prema tome, učestvovao u svim tim poslovima koji su doveli do toga da smo mi danas došli do ovog zakona. Za sve te mere, koje navodno upropašćuju naše ekonomske odnose, znači za tu tobožnju »klasnu borbu« protivu seljaka, za sve to i on snosi odgovornost. Ne mislim da mi treba da tražimo da on podmetne leđa za to. Ne, mi ćemo podmetnuti leđa i boriti se za sve te stvari. Ali, on nema moralno pravo da osuđuje ono u čemu je i sam učestvovao, i kao ministar i kao član Skupštine i Zakonodavnog odbora. U svim tim telima on je učestvovao, a danas to kritikuje.

Pošto su sve te stvari toliko jasne i ubedljive nemam više potrebe da dalje govorim. Hoću samo da dodam: nijedan narodni poslanik neće otići iz ove Skupštine a da mu stvar neće biti jasna, nego će svi umeti da se nose sa ovakvim malobrojnim pojedincima.

Potpretsednik: Reč ima narodni poslanik dr Vaso Čubrilović.

Dr Vaso Čubrilović (NR Bosna i Hercegovina): Drugovi narodni poslanici, ja ću celu problematiku svesti na dva osnovna pitanja.

Ovaj zakon je samo deo opšteg sistema nove organizacije naše poljoprivredne proizvodnje, koja je došla do izražaja u čitavom nizu reformi, naročito u vezi sa reorganizacijom seljačkih radnih zadruga, zavodenjem principa dobrovoljnosti u zadrugarstvu i pružanjem mogućnosti malom i srednjem seljaku da se organizuje mimo radnih zadruga, u drugim oblicima zadrugarstva u okviru socijalističkog sektora poljoprivredne proizvodnje. Kod toga se postavlja osnovno pitanje, koje je načelno, o kome se mnogo diskutovalo juče, o kome se diskutovalo u svetu pre sto pedeset godina, i teoretski i praktično, i glasi: da li je u eposi industrijske civilizacije, koja je počela pre sto pedeset do dve stotine godina i dovela do razvitka kapitalizma, preko njega socijalizma, moguće održati mali i srednji posed kao samostalni privredni činilac u privredi jedne zemlje, ili ne. To je suštinsko i osnovno pitanje. Iz tog pitanja i odgovora na to pitanje proističu sve konsekvence. Mi danas imamo po tom pitanju dovoljno iskustva, ne samo kod nas, ne samo u Evropi, nego i u celom svetu. I teoretski i praktično ovaj je problem proučen od naučnika svih vrsta, pokreta, ideoloških shvatanja itd.

Sve se svelo na jedno da se srednji seljački posed u okviru kapitalističke proizvodnje nije mogao nigde održati, sa izuzetkom donekle severnih germanskih zemalja. Međutim, malo bolje proučavanje razvitka poljoprivredne proizvodnje i u tim zemljama pokazuje da je

tamo raspadanje srednjeg seljačkog poseda samo usporeno specifičnošću naslednog prava germanskih zemalja da se imanje ostavlja najstarijem sinu, a ne deli se drugim; zaštitne carine, ako su te zemlje industrijske i oslon tih zemalja na moćna tržišta susednih industrijskih zemalja, ako su te zemlje u susedstvu tih zemalja. To je slučaj, na primer, sa Danskom i Holandijom. U svim drugim zemljama proces dezagregacije srednjeg seljačkog poseda poslednjih sto pedeset godina išao je strahovito brzo.

Ja mislim da za proučavanje ovog problema boljeg primera nema nego što je Srbija. Tu je seljaštvo 1804 godine počelo revoluciju protiv osmanliškog feudalizma i završilo je 1830, dobijajući državu i rešavajući agrarno pitanje stoprocentno u svoju korist, onako kako je ono želelo. Ali, onog časa kada je agrarna reforma u Srbiji izvršena, 1830 godine, i kada počinju u njoj kapitalistički odnosi, javlja se i problem seljačkog poseda. Već 1836 godine Miloš Obrenović pravi zakon o okućnici, za zaštitu sitnog i srednjeg seljačkog poseda u Srbiji od raspadanja. Međutim, to nije ništa pomoglo. Kroz ceo XIX vek i prvu polovinu XX veka proces raspadanja seljačkog poseda u Srbiji se produžio. Ono, što je bilo tu najteže, pošto je zemlja bila privredno zaostala, akumulacija kapitala mala, industrijalizacija spora, jeste činjenica da seljak u Srbiji nije mogao da napusti zemlju i da ide u industriju. On je cepkao posed, držeći se usko monokulture kukuruza i pšenice. Na kraju je to dovelo dotle da je u Srbiji već krajem XIX veka, kako je to utvrdio Mihailo Avramović, već 60% seljaka imalo posed ispod minimuma za održavanje svog života na imanju. Proces cepkanja imanja, pauperizacija sela u Srbiji, nastavio se i u prvoj polovini XX veka.

I, ako bi se danas postavilo pitanje da li se ovim zakonom udara na srednji seljački posed, moglo bi se postaviti pitanje da li postoji srednji seljački posed u Srbiji. Nije Revolucija u ovoj zemlji došla zato da likvidira srednji seljački posed. Ona je došla zato što tog poseda više nije ni bilo. Statistike koje imate pred sobom o tome najbolje govore. U celoj NR Srbiji višak preko 10 hektara koji će zahvatiti ovaj zakon iznosi jedva 120.000 hektara. Ali, pored toga ima tri miliona onih koji imaju ispod tri hektara. I tih tri miliona u Srbiji, ti koji imaju ispod tri hektara, s potpunim pravom traže da, dok ova zemlja industrijalizacijom ne omogući tom višku stanovništva na selu da prede na druga zanimanja, dobije kakve—takve mogućnosti da iskoristi zemlju onoliko koliko je danas ima. To je, sa etičkog stanovišta gledano, osnovna zašto se mogao zavešti maksimum od 10 hektara.

Postavlja se drugo pitanje: da li je u ovom trenutku ekonomski racionalno bilo izvršiti tu reformu, da li socijalistička dobra i državna poljoprivredna dobra mogu bolje tu zemlju obrađivati, nego što ju je obrađivao srednji seljak? To se uglavnom tiče Vojvodine, Severne Srbije, Slavonije i Bosanske Posavine. Prilično dobro poznajem te obla-

sti da bih mogao tvrditi da se pretežan deo tih seljaka bavio tipičnom monokulturnom proizvodnjom u poljoprivredi: proizvodio je kukuruz i pšenicu, a pored toga gajio svinje. Nema nikakvih izgleda da bi ta kategorija zemljoposjednika u dogledno vreme, ma kakva sredstva da im se stave na raspolaganje, mogla preći na intenzivniju obradu zemlje nego što u ovom trenutku naša stvarnost zahteva. Međutim, mi baš u interesu seljačkih masa moramo ubrzati industrijalizaciju. Sa 2 miliona seljačkih poseda na 7 miliona ha niti je bila niti može postojati racionalna poljoprivredna proizvodnja. I dogod mi najmanje $\frac{2}{3}$ seoskog stanovništva ne prebacimo u industriju i druga zanimanja, a ostatku što ostane na zemlji ne damo potpuna tehnička sredstva da tu zemlju obrađuje kako treba, mi nećemo imati zdravu poljoprivrednu proizvodnju. To je suštinsko i osnovno u našoj Revoluciji, a isto tako osnovno i u našoj poljoprivrednoj politici u okviru Revolucije i izgradnje socijalizma. Dok se dode do toga u ovakvim prelaznim epohama od neophodne je važnosti imati jedan deo zemljišnog fonda čvrsto u svojim rukama, koji ne podleže stihiskoj proizvodnji sitnog posednika, nego gde se mogu planski, na vreme zasejati i proizvesti bar osnovni poljoprivredni proizvodi, bez kojih zajednica ne može da izlazi na kraj.

Porast stanovništva u gradovima kod nas ide vrlo brzo. Još pre nego što je došla do izraza industrijalizacija koja je počela 1947 god., od 1931 do 1948 god. gradsko stanovništvo, neseljačko, poraslo je kod nas prema statistikama za 1.400.000 ljudi. Pretpostavimo — a to ćemo videti iz popisa u martu ove godine — da je samo još 1.000.000 prebačen iz poljoprivrede u druga zanimanja; treba tome dodati i povećani životni standard širokih narodnih masa, — ne dolazi uopšte u sumnju ono što je drug Tempo rekao za Crnu Goru da važi i za Bosnu i Hercegovinu i za čitav niz pasivnih krajeva; naš čovek počinje da jede bolje, da se hrani bolje, potrošnja šećera, pšenice, masnoća je zato povećana. Da bi zadovoljili te veće potrebe za boljom ishranom kod širokih narodnih masa, mi moramo utrostručiti napore. Povećanje životnog standarda, spojeno sa prebacivanjem velikog dela masa iz sela u grad zahteva ubrzanu akciju na povećanju poljoprivredne proizvodnje. Rekao sam da nema izgleda da bi ovaj posednik između 10 i 30 hektara, koga je zahvatio zakon, bio u stanju da u dogledno vreme ubrza tu proizvodnju. Diskusija o rentabilnosti srednjih seljačkih poseda, velikih kapitalističkih poseda i socijalističkih poseda vodi se već niz godina. Teoretski i praktično ona je izvedena načisto. To su teoretski učinili ne samo najbolji teoretičari marksizma i lenjinizma, nego i kapitalistički. Praktično u kapitalističkom svetu to je došlo do izraza u slomu i propasti srednjeg poseda. Uzmite klasičnu zemlju kapitalizma XX veka SAD. U Vašingtonu sede vodi nekadašnjih zemljoradničkih pokreta iz jugoistočne Evrope. U birou su Mikolajčik, Gavrilović, Georgi Dimitrov, Vlatko Maček. Ja im preporučujem, kada su

već tamo, da iskoriste priliku da prođu kroz Ameriku, pa da vide kojim metodama likvidira američki kapitalizam svoga farmera, i pored toga što američka administracija sve preduzima da ga zaštiti (carinama, politikom cena, finansiranjem, itd.), on ipak propada. Samo za poslednjih 10 godina to se dogodilo sa preko 700.000 farmera. Ništa bolji nije položaj te vrste poljoprivrednih proizvođača u Engleskoj, farmera zakupca. Bar prethodne godine, dok je laburistička partija bila na vlasti, Velika Britanija je davala godišnje oko 420 miliona funti da pomogne tu poljoprivrednu proizvodnju, a ipak nije rešila pitanje svoga snabdevanja. Iako se u poslednje vreme kod leveice laburističke partije javljaju predlozi, kao što je bio slučaj pre 10—15 dana, da u plan nacionalizacije sredstava za proizvodnju u Velikoj Britaniji treba uneti i zemljišne posede, to nije izraz nekog revolucionarstva, nego ljute nevolje britanskog naroda kako nabavljati devize za ishranu stanovništva, dok se u isto vreme poljoprivredna proizvodnja kod kuće vodi stihiski i neracionalno.

Mi imamo iskustva poslednjih sedam godina sa državnim dobrima. Ja bi ih uzeo u zaštitu. Bio sam jedan od onih koji su pomagali da se osnuju 1945—1947 god., pratio sam njihovu izgradnju, organizaciju, dobre i rdave strane. Na njih je vikano više nego što je bilo potrebno. Bez sumnje da je kod njih bilo dečijih bolesti. Ali jedna je činjenica: prema njima smo bili i nepravedni. Trgovački sektor naš, u eposi prinudnog otkupa, išao je uvek linijom manjeg otpora. Dok je od slobodnog seljaka uzimao samo određeni procenat poljoprivrednih proizvoda i određenu vrstu poljoprivrednih proizvoda po maksimalnim cenama s ostalim je išao na slobodnu pijacu, od državnih dobara je uzimano 100% sve po maksimiranim cenama; a ona su morala plaćati više činovnika, više radnika, davati akumulaciju, vršiti nove investicije, nabavljati novu stoku itd. U poslednje vreme, otkako je državni poljoprivredni sektor pušten na slobodnu konkurenciju, podaci koje imamo, mada ih nemamo dovoljno, govore da on prolazi kud i kamo bolje od privatnog sektora, više proizvodi, jeftinije i racionalnije. Drug Veselinov je o tome izneo brojeve, prema kojima ima državnih poseda koja proizvode preko 70% više, a prosečno 30% više nego privatni posed. Ja mislim da će taj proces racionalnije proizvodnje na državnim dobrima ići sve dalje i dalje, ukoliko se pusti kolektivima da oni osete vrednost proizvodnje i da idu slobodno na pijacu, da se tamo bore sa privatnim seljakom, a zaradu posle država neka uzima. Zato ja ne bih mogao dovoljno preporučiti da se zemlja iz fonda koji se sada stvara da ovome sektoru. Tu se ima najčvršće u rukama proizvodnja, najbolje se može planirati, racionalizovati i dirigovati, a u ovoj prelaznoj eposi mislim da je to vrlo važno.

Obratio bih pažnju na čl. 8 ovog zakona. Ja bih se i s tim potpuno složio da zemljišne fondove treba davati onim zadrugama koje prime uslove postavljene na ovaj način. Jedan od najvećih nedostataka se-

ljačkih radnih zadruga bio je ipak u nekoj vrsti stihijnosti koja je zadržata u unutrašnjoj strukturi njihove organizacije. Ovaj način poslovanja dobar je za selo u specijalnim vrstama proizvodnje: vinogradarstvu, voćarstvu, mlekarnstvu; kompleksna proizvodnja suviše je pružala mogućnosti za neodgovornosti u načinu rada i poslovanju ljudi koji su bili u zadrugama. Izvlačili su se da što manje rade u zadrugama, a prilikom raspodele prihoda postavljali što veće zahteve.

Ima još jedno pitanje, a koje je vrlo važno, naime, postavljen je zahtev da se u agrarni fond unese i zemlja nezemljoradnika, tj. od radnika i činovnika. Ja mislim da je vrlo dobro urađeno što to nije učinjeno. Evo zašto? U našoj zemlji ima preko 3.000.000 seljaka ispod 3 hektara. To je onaj sloj koji je pre rata bio na granici između sitnog seljaka i proletera. Odatle se najveći broj radnika i regrutovao i došao u fabrike. I danas iz tih slojeva dolazi radništvo u rudarstvo, drvenu industriju, na poljoprivredna dobra itd.

Tempo naše industrijalizacije, mislim, za dugo vremena neće dopuštati ono što smo mi hteli da za kratko vreme učinimo, da u isto vreme izgradimo fabričke instalacije i sve uređaje koji su potrebni za samo radništvo, kuće, higijenske uređaje itd. Zato će se morati ići bliže ne samo u sirovinama i energiji, nego i radnoj snazi i u odnosu prema njoj, u ovom slučaju postupati onako kako se to postupa u kapitalističkom svetu. Treba ići ka poluzaposlenoj seoskoj masi na selu, uvesti je u industriju, dati joj status radnika a neka posluje na svom malom imanju. Korisno je to iz ekonomskih, higijenskih i drugih razloga. Takva vrsta seljaka najzgodnija je za rudare i radnike u državnoj administraciji. Zatim, sami znate, takav seljak čim postane fabrički radnik, dobija sasvim drugi duh, mentalitet itd. i on ga unosi u svoje selo. Sa tog stanovišta ako želimo da toga sitnog malog seljaka polagano prevedemo u industriju i od njega napravimo industriskog radnika, mi ne smemo naglo da ga odvojimo od njegovog malog seoskog poseda. Iako bismo hteli to da učinimo, da mu oduzmemo taj njegov mali posed, on ne bi hteo da ide u fabriku za dugo vreme.

Ja sam dao svoje mišljenje o pojedinim pitanjima ovoga zakona, i iz mog izlaganja ste videli da se slažem i u načelu i u pojedinostima. (Dugotrajan aplauz).

Potpredsednik: Narodni poslanik dr Miloš Moskovljević traži reč da ispravi neke stvari iz izlaganja nekih narodnih poslanika.

Dr Miloš Moskovljević: Ja se ne bih osvrtao na jučerašnje i današnje uvrede lično protiv mene, kao i na pojedine besmislene insinuuacije. Ja sam vrlo neosetljiv prema uvredama koje se meni lično čine. (Više glasova: To znamo!). Ali, ja sam vrlo osetljiv kada se čine uvrede istini, i zato sam prinuden da ovde ispravim jedan navod narodnog poslanika Ševića. On ima moć da prekida pojedine

izraze i da ih vezuje mada oni nemaju nikakve veze. (U dvorani žagor). Molim da mi ne upadate u reč, inače ćemo odužiti sa radom.

Stavljena mi je primedba da sam ja tvrdio da jedan hektar zemljišta daje 100.000 prihoda. Pa, vi se sećate da ja juče nisam o tome govorio. Ako je to bilo u Zakonodavnom odboru, to je sasvim neloyalno govoriti pred vama koji niste bili tamo prisutni. (Smeh). (Miloš Dilas: A ako je istina!). Ja se pozivam na članove Zakonodavnog odbora da kažu da li je onako kako je on rekao, ili kako sam ja rekao. Tamo sam ja postavio pitanje pretstavniku Izvršnog veća: na osnovu čega je izračunata ta visina za oštetu konfiskovane zemlje od 30.000 do 100.000 dinara — da li to na osnovu prosečne vrednosti, ili na osnovu godišnjeg prihoda po hektaru? I, tamo se vodila diskusija, i neki su drugovi tamo dokazali da to otprilike predstavlja prihod od 6 godina. Tode Nošpal je o tome govorio. Ja sam samo tražio podatke. Prema tome, sudite kako to izgleda da on meni podmeće nešto što ja nisam tvrdio i da to vezuje sa onim milionom, a da su s druge strane seljaci goli. To je besmislica. (Smeh). Sudeći po onome što je poslaniku Ševiću promaklo kada je rekao: »kao dosadašnji poslanik«, ja bih rekao da on možda ima nameru da mi se oduzme mandat, čemu se ja ne bih čudio ako bi se ovo uradilo, i ne bih žalio. (Smeh).

Potpredsednik: Reč ima Aleksandar Šević.

Aleksandar Šević: Rekao bih samo dve reči radi ličnog objašnjenja. Ono što sam ja rekao, to su čuli svi članovi Odbora. I to je tačno. Ovde se ne radi ni o kakvom izvrđavanju. Stvarno sam rekao ovo u pogledu reči »dosadašnji poslanik«. Ako će ga kulaci izabrati, onda će biti poslanik. (Dr Miloš Moskovljević: Ja nemam nikakvih političkih ambicija!).

Potpredsednik: Reč ima narodni poslanik Kosan Pavlović.

Kosan Pavlović (NR Srbija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pred nama je jedan od vrlo važnih zakona o zemljišnom fondu, o kome ja mislim da kao seljak kažem svoju reč, tim pre što se ja 50 i više godina bavim praktično poljoprivredom i zadrugarstvom u isto vreme.

Ovde je bilo reči da je naša zemlja prenaseljena, da se mora i treba ići napred s obzirom na izgradnju socijalizma u našoj zemlji. To sve govori da je zakon bio vrlo nužan, potreban i hitan. Nije tačno ni to što su neki drugovi govorili da on nije dovoljno proučen. On je, po mom mišljenju, dovoljno proučen, on predstavlja stepen našeg socijalističkog razvitka, on govori o tome da mi zemlju ne možemo razvlačiti kao harmoniku. Mi moramo u ovakvoj situaciji pristupiti ovakvom oduzimanju zemlje. Mi ne možemo ići natrag, ne možemo oživljavati tendencije onih ljudi koji su ranije monopolisali zemlju, koji su je u

svoje uske interese otkupljivali na razne načine — mi ne možemo a da tim ljudima danas ne oduzmemo zemlju.

Po mom dubokom uverenju, ovde se radi o jednoj pravednoj stvari. Danas se sav taj višak rada vraća opet u zemljišni fond da bi se kolektivno produžio rad. Ja mislim da je to socijalno i pravedno, da se protiv toga ništa ne može reći.

Što se tiče one druge stvari: da je u staroj Jugoslaviji bilo bolje — ja mislim da nije bilo bolje, već, naprotiv, gore. Bilo je bolje, ali za mali broj ljudi, a mnogo gore za ogroman deo radnog naroda, seljaka i radnika, koji su eksploatisani i mučeni. Ja ću vam izneti jedan primer iz svog ličnog života kada sam ja išao kolima na obrenovačku pijacu, noseći puna kola žita. Kada sam došao na obrenovačku pijacu, tamo je bilo 7 dugačkih redova seljaka sa kolima, koji su čekali da im se izmeri žito, čekajući po ogromnoj žezi. Tadašnji predsednik opštine, Nikola Kostić, odjednom zamlatara štapom po vazduhu i viknu na okupljene seljake: »U red, stoko seljačka«. To nam je bila nagrada što smo radeći i mučeći se preko cele godine došli da se pečemo po ceo dan na suncu da bi nas opljačkalo nekoliko ovakvih ljudi. Baš ti seljaci koji su najviše radili, koji su najviše proizvodili, oni su bili najviše i pljačkani. To su bili pravi proleter. Ali, blagodarci našoj vladi svi seoski dugovi su otpisani, koji su iznosili milijarde, što pretstavlja ogromnu pomoć našem narodu.

Jedino što bi prigovorio, a to je ono što sam juče čuo od druga Tempa, koji je priznao da nam je proizvodnja opala. Ali, ovde treba voditi računa o tome da se protiv prirode čovek ne može da bori. S tim u vezi za sve to odgovornost ni u kom slučaju ne može da snosi jedna partija. Nisu komunisti u moći, i ne mogu da znaju, ne predstavljaju oni neku snagu koja bi mogla da ukoči prirodu, nisu oni krivi što smo imali dve uzastopne sušne godine koje su osakatile našu poljoprivredu. Tu smo krivi svi mi. Mi nismo krivi što nismo moćni da se protiv prirode borimo. U to vreme su stvarane i seljačke radne zadruge i, razume se, to je nešto novo, nešto što treba da se uhoda; trebalo je preći na nov sistem rada i prilagoditi se životu u zadrugama. Otuda je došlo toliko kritika zbog brzo formiranja zadruga i, zahvaljujući ljudima koji su radili na donošenju Uredbe o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga, to pitanje je rešeno. Mi smo se sada oslobodili kolhoštine, prave sovjetske kolhoštine, koja nas je dovela dotle da smo imali negativnih bilans u našim zadrugama.

Ja podvlačim da se ovde ne radi o tome da se zemlja oduzme a da se ona da ovom ili onom bezemljašu, već se ona daje kolektivu koji njome rukovodi. To je socijalno, napredno, i ja to pozdravljam.

U bivšoj Jugoslaviji je bilo mnogo gore. Juče je drug Tempo govorio o tome da je životni standard našeg naroda daleko veći nego što je bio pre rata. To je tačno. Kada je, naprimer, naš seljak o božiću ili uskrsu okusio šećera ili mesa, dok je to danas njegova svakodnevna

potreba. On danas svega toga ima. Prema tome, naš izvoz ne može biti izražen u onim brojkama kao ranije kada su braća ubirala med. To su bili trutovi. Medutim, danas nema trutova — mi smo ih pobili.

Ja računam da je ovaj zakon dobar, ne dobar nego i odličan, i ja ću za njega glasati kako u načelu, tako i u pojedinostima.

Hteo bih da stavim samo jednu malu primedbu. Kada je došao Zakon o agrarnoj reformi, još tada sam ja govorio drugu Moši Pijade da je mnogo da se tri hektara zemlje ostavi onima koji je ne obrađuju. Sa tri hektara zemlje može da živi jedna porodica, i zašto im toliko ostavljate. Ja to govorim, jer bi to imalo političkog odraza i narod bi to prihvatio. Jer, Komunistička partija ne gleda kad su u pitanju opšti interesi koga seče. Ona ide neustrašivo u socijalizam.

Potpredsednik: Reč ima narodni poslanik Milija Kovačević.

Milija Kovačević (*Autonomna Kosovsko-metohiska Oblast, — NR Srbija*): Drugovi narodni poslanici, u Oblasti Kosova i Metohije mi nemamo, nijesmo ni imali, onog klasičnog kapitalističkog poljoprivrednog proizvođača kao što ih ima, naprimjer, Vojvodina, ili imamo vrlo rijetko. Ali imamo izvjestan broj bogatih seljaka sa povećim posjedima, a koji u našim uslovima pokazuju stalnu tendenciju za eksploatacijom siromašnih seljaka putem napolice, zatim preko zaduživanja siromašnih seljaka u najtežem zimskom i prolećnom periodu, s tim da bogati seljak koristi njihovu radnu snagu u toku leta. Uz to bogati seljaci iznajmljuju tuđu radnu snagu pod nadnicu, drže sluge i slično.

Poslije izlaska Uredbe o imovinskim odnosima ovaj dio seljaka, iako po brojnosti svega 3—4% od svih seljaka ukupno, znatno je oživeo, podigao je glas, nagovijestio je i odmah počeo da ucjenjuje siromašne seljake, da ih unajmljuje, da ih vezuje za sebe i da im prijeti ako se budu odlučili da ostanu u seljačkoj radnoj zadruzi itd. U jednoj zadruzi, neki zadrugar Lazo, koga su svi zvali u zadruzi čika-Lazo, izjavio je javno, kad je komisija došla da uredi odnose u zadruzi, ovo: »Otsad niko ne treba da me zove čika-Lazo, otsada sam za vas, kao i ranije, gazda-Lazo«. Tako su ga zvali u staroj Jugoslaviji, jer je bio najbogatiji seljak u selu.

Razumljivo je da su u početku seljaci bez zemlje i oni sa malo zemlje sa zabrinutošću gledali kako bogati a i srednji seljaci masovno hoće da izlaze iz seljačkih radnih zadruga i iznose zemlju i druga sredstva za rad. Može se kazati da su bili zaplašeni da ne budu ponovo prepušteni pljački od strane bogatih seljaka. Oni su u prošlosti imali teško iskustvo sa najbogatijim seljacima i znaju šta znači biti u zavisnosti od njih, kod njih se zadužiti, od njih tražiti zaradu i sl. U nekim selima srezova Sitničkog i Gračaničkog, siromašni seljaci su držali i sastanke u vezi sa tim, davali podršku Saveznom izvršnom vijeću za donošenje ovakvog zakona.

Zbog svega ovoga primjena novog zakona o određivanju maksimuma na 10 hektara po jednom posjedu naišla je na veliko odobravanje i ohrabrenje kod naših siromašnih seljaka, što je i razumljivo. Tri stvari koje prije toga nijesu baš bile jasne ovim zakonom i njegovom pripremom, uglavnom su postale jasne, i to:

Prvo, da bogati seljak neće moći da kapitališe i eksploatiše kako je on u prvi mah krenuo, da on nema perspektive, da on kod unapređivanja poljoprivrede i socijalističkog preobražaja našega sela, ne može igrati nikakvu značajniju ulogu; ako bi mu se to dozvolilo — mogao bi igrati samo negativnu ulogu. To mu nije samo administrativna osuda, a i ukoliko je ona formalna, njega je ustvari osudio i pregazio naš socijalistički razvitak.

Drugo, da narodna vlast i socijalističko društvo, u svim uslovima brine o siromašnim seljacima i onim bez zemlje da im omogući uposlenje i da ih zaštiti od kulačke eksploatacije.

Treće, da unapređenje poljoprivrede i preobražaj našega sela ima ići socijalističkim putem i u zavisnosti od cjelokupne naše socijalističke privrede koja već sada postaje dovoljno jaka da selo izvuče iz zaostalosti.

Gledajući sa ove strane priprema ovog zakona i njegovo donošenje imalo je već dosad, a ubuduće imaće još i više, vanredno veliki značaj. Donošenje ovakvog zakona u sadašnjim uslovima bilo je nužno u svakom pogledu.

Medutim, i kroz našu štampu se uočilo da su baš najbogatiji seljaci, ustvari eksploatatori na selu protiv ovog zakona. U diskusijama u skupštinskim odborima a i ovde u Skupštini oni su našli svoga branioca i prestavnika dr Moskovljevića. Ja ove najbogatije seljake koji će biti zahvaćeni ovim zakonom prilično poznajem. Poznajemo ih svi baš otuda što sve mjere koje smo imali da sprovodimo na liniji izgradnje socijalizma morali smo ih sprovoditi baš u najžešćoj a i najraznovrsnijoj borbi sa njima. Sigurno je da bi smo i više postigli da nije bilo njihovog otpora, — bar kod nas na Kosovu i Metohiji. Kao što su i ranije bili protiv svih naših socijalističkih mjera, tako će, razumljivo, biti i protiv ovog zakona. Ali, stvar je u tome što su oni uopšte protiv socijalizma, što su oni sa njim stalno nezadovoljni a i socijalizam sa njima.

G. Moskovljeviću se dala prilika da govori u skupštinskim odborima i u samoj Skupštini i da brani eksploatatorske i antisocijalističke interese tih elemenata. Postavilo bi se pitanje šta hoće Moskovljević, ako on hoće što bi htjeli ti najbogatiji seljaci, onda je jasno da oni neće socijalizam, pitanje je da li ga hoće i Moskovljević. Ali, to više ne zavisi ni od tih seljaka ni od njihovog branioca Moskovljevića. I na kraju, hoću da kažem da politika Moskovljevića, da ono što on priča i brani možda je interesantno za nekoga preko granica Jugosla-

vije i za šačicu kulaka, inače i on sam zna da naši radni seljaci to niti slušaju niti primaju.

A što se tiče ekonomske strane ovog pitanja, tj. koliko će se sprovođenjem ovog zakona izmijeniti struktura poljoprivrede u našoj Oblasti to neće biti većeg obima. Uglavnom iz ovih razloga:

Naša Oblast spada u krajeve Jugoslavije sa najvećim godišnjim porastom u stanovništvu. Tako mi imamo na 100.000 hektara poljoprivredne površine 155,6 stanovnika; Republika Srbija ima 93, Vojvodina 59, a prosjek za Jugoslaviju 83,5. Naša Oblast je skoro dva puta više naseljena i od prosjeka Republike Srbije i od prosjeka cijele Jugoslavije. Zbog jakog prirasta stanovništva, koji je takode najveći u Jugoslaviji, naš posjed, iz godine u godinu, pokazuje jaku tendenciju daljeg ustaljivanja.

Tako, naprimjer, 1931 godine broj seoskih gazdinstava do 5 hektara iznosio je 40.600 sa prosječnom veličinom posjeda od 2,6 ha, a 1952 godine broj posjeda do 5 ha popeo se na 66.700 sa prosjekom manjim od onog iz 1931 godine. Ovako veliki porast sitnih posjeda išao je na račun krupnijih. Tako je svaki krupniji posjed, tj. onih preko 5 ha u 1931 godini imao u prosjeku 9,7 hektara, a u 1952 godini spao je na 6,8 ha. Dalje, imamo posjeda do 2 ha, koji se mogu kod nas smatrati u krajnje teškom položaju s obzirom na primitivnost i nerazvijenost proizvodnje, 31,7% od ukupnog broja posjeda u Oblasti, sa ispod 17 ari, mahom najslabije zemlje, po članu domaćinstva. Dok posjeda preko 10 ha imamo 5% od ukupnog broja posjeda ili oko 4.000 domaćinstava. Ovakvo stanje prenaseljenosti kod nas pretstavlja težak problem na selu, koje će tek dalji razvitak socijalizma moći da riješi.

Kod nas postoje i neke posebne specifičnosti u pogledu strukture naših domaćinstava. Kod nas postoje u znatnoj meri brojne porodične zadruge koje često predstavljaju skup nekoliko užih porodica. Tako u našoj Oblasti sva domaćinstva koja imaju od 10—20 ha posjeda imaju oko 14 članova u jednoj porodičnoj zadruzi, a kod onih sa preko 20 ha prosječno ima 19 članova porodice. Istina, ima izuzetaka da pojedine porodice imaju po 40 do 50 članova a ponekad i više. Zbog ovoga je opravdano što se vodilo računa o primjeni ovoga zakona na ovakve porodice, bez obzira što su one ostatak prošlosti i najčešće nosioci primitivnosti i zaostalosti. Mislim da je nadeno dobro rešenje da se i takvim porodicama ostavi određeni maksimum od 10 ha, a da im se od zakonom zahvaćene zemlje, prema konkretnim prilikama, ostavi još po jedan dio zemlje na izvjesno uživanje i korišćenje. Naravno, i kod ovoga osnovno mjerilo treba da bude da li se zemlja isključivo obraduje svojom radnom snagom i da ne upošljava tuđu radnu snagu. Ovdje se podrazumeva i davanje u napolicu.

Drugi problem koji se u vezi sa ovim zakonom postavlja jeste pitanje domaćinstava u planinskim i takozvanim pasivnim srezovima

gdje je zemlja slabog kvaliteta. Kod nas su takvi skoro u cjelini dva sreza, i to Zvečanski i Gorski, a skoro svi ostali srezovi u Oblasti imaju po nekoliko takvih pasivnih opština. Razumljivo je da tamošnji posjed od 10 ha ne može dati ni prihoda ni upošljenja porodici kao posjed od 10 ili manje ha u ravnici. Ovo pogotovu tamo gdje seljaci nemaju drugih poljoprivrednih površina u posjedu, kao što je kod nas slučaj u Zvečanskom srezu. Mada neobrađive površine, koje neki seljaci imaju u posjedu a neće doći pod udar ovog zakona, treba uzimati u obzir, jer one mogu biti često izvor i većih prihoda, naprimjer šuma i sl. Ovo zbog toga što neki seljaci iz takvih mjesta takode gazduju na bazi iskorišćavanja okolnih siromašnih seljaka ne toliko preko oranica, koliko koristeći pašnjake ili šumu koja im je ostala.

Kod sprovođenja ovog zakona u život kod nas će se, kao sigurno i na drugim mjestima, javljati problem grupisanja i arondiranja zahvaćene zemlje. Ovo će utoliko biti teže što broj, po svemu, neće biti veliki kad se tiče domaćinstava, ali će zato biti nerazmerno veliki broj parcela. Postojeća uredba o arondaciji je za ovakve slučajeve sasvim preuska. A ako se na neki način ne izvrši grupisanje tih površina teško će se moći na njima organizovati neka naprednija i rentabilnija proizvodnja. Dosadašnje iskustvo sa tako razbacanim parcelama to potvrđuje.

Prema dosadašnjim ocjenama kod nas će se ovim zakonom zahvatiti oko 3—4.000 hektara obradivih površina. Sama za sebe ta brojka nije velika u odnosu na 250.000 hektara obradive površine, koliko imamo u Oblasti, ali kada se ona doda uz već postojeći opštedruštveni i zadružni zemljišni fond, to će sve ukupno biti ipak značajno. U prvom redu značajno zbog toga što će, pod uslovom da se te površine pogodno grupišu i pravilno na njima organizuje proizvodnja, moći pozitivno da utiču i da počnu povezivati privatnu seosku proizvodnju, što će se jedan dio te najkritičnije seoske sirotinje uposliti i što će, na kraju, ostale seljake povezivati sa našom socijalističkom privredom, a u znatnoj mjeri izolovati i onemogućiti bogate seljake da vrše uticaj i da eksploatišu siromašne seljake.

U svakom pogledu ovaj zakon još jasnije ukazuje na našu perspektivu socijalističkog preobražaja sela. Zbog toga ću glasati za njega.

Potpredsjednik: Reč ima Taško Grujoski.

Taško Grujoski (NR Makedonija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pozdravljam ovaj predlog zakona kao i raniju Uredbu o reorganizaciji seljačkih radnih zadruga i glasaću za njega zato što sam siguran da će ovaj zakon pomoći radnom seljaštvu da nađe put za izgradnju socijalizma na selu onako kako našim prilikama danas najbolje odgovara.

Drugovi i drugarice, ja sam hteo nešto dr Moskovljeviću da odgovorim. On je juče hteo da oka'ja prosto zadrugarstvo u našoj zemlji.

Ja prosto ne mogu da se složim sa time da može jedan narodni poslanik da govori stvari iz džepa, da govori ono u što ni on nije siguran a naime kada je kazao: »gde su rezultati našeg zadrugarstva«. Ja ću mu kazati gde su rezultati našeg zadrugarstva. Dr Moskovljević je rezultate našeg zadrugarstva mogao da nade, ako je hteo, mogao je da čita jer se pisalo. Ali on se hvatao samo za slabosti koje smo i sami kritikovali i koje smo sami uvidali. Ja mislim da mi nismo krivi što nam je sudbina dodelila da prvi tražimo razvojne puteve socijalizma u svetu i da prvi socijalistički izgradujemo naše selo. Svaki početak, drugovi i drugarice, vrlo je težak. Naravno, i zadrugarstvo je vrlo složena stvar, to nije tako jednostavna stvar. Naše uzastopne suše i onaj birokratski sistem koji smo nasledili od Rusa otežao je ceo naš razvoj, da bi naše selo moglo tako naglo ići napred. Ali, nije tačno da nemamo rezultata, drugovi i drugarice. Ja ću kazati samo jedan primer iz našeg sreza. U našem srezu, u četiri seljačke radne zadruge imamo danas preko 45.000 ovaca. Samo naše zadruge danas daju za izvoz preko 100 tona ovaca i preko 60 tona vune. Počeli smo sa svega 80 ovaca. Zar to nisu rezultati? Zar nisu rezultati da državno gazdinstvo na Bistri, koje ima preko 300 ovaca, danas zapošljava one čobane koji su nekada kulacima čuvali stado za dve, tri hiljade dinara godišnje. Danas su naši čobani plaćeni po 9.000 dinara mesečno.

Ja mislim da nije časno i pošteno da se u ovom domu govore stvari koje nisu sigurne. Naše zadrugarstvo ima uspeha i to je tačno. Moskovljeviću će stotine zadrugara pisati pisma i pobiti ono što je kazao.

Ja ponavljam da ću glasati za ovaj zakon, jer je on garantija za pravilan razvoj našeg sela. (Aplauz).

Potpredsednik: Ima reč Tode Nošpal.

Tode Nošpal (NR Makedonija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja sam glasao za Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu i u načelu i u pojedinostima u Zakonodavnom odboru, ali ovde ću da iznesem — mada ću glasati opet — zašto sam glasao za. Zato, drugovi i drugarice, pošto sam ja jedan od onih koji je stvarao zadruge. Ja ću izneti neke pojedinosti. Nije Uredba o reorganizaciji radnih zadruga došla odozgo, kao što je govorio dr Moskovljević, iako je on zbog toga radostan, ali je žalostan što se donosi ovaj zakon, jer tvrdi da je bilo potrebno duže vremena da se on donese i da je potrebno da se vrati na ispitivanje. Zadruge nisu stvarane odozgo, jer se sećam da su još 1944 godine, oktobra meseca, u Kruževo došli drugovi i izvestili nas da su već stvorili zadrugu. Otvorili su školu na makedonskom jeziku i stvorili prvu zadrugu. Mi smo im kazali da je to prerano a oni su nam odgovorili: »Kako ćemo razvijati našu proizvodnju ako nemamo zadrugu; — mi smo, eto, stvorili zadrugu«. Godine 1947, u Marifovu, jednom selu, 14 porodica je stvorilo zadrugu.

Mi smo im kazali da čekaju, jer je to prebrzo, ali su je oni ipak stvorili. Od 800 ovaca koliko su imali, odgajili su za godinu i po dana oko 8.000 ovaca, iako su primitivno radili.

Onda je došlo masovno stupanje u zadruge. Ja sam išao i cele noći ubedivao ljude u to kako treba izgrađivati socijalističko selo, naše socijalističke zadruge, na koji način to treba da se vrši itd. Imali smo mi dosta kulaka u zadrugama i trebalo je da ih izbacimo iz zadruga. A šta su oni radili? Zna se šta su radili, oni su uvek kočili posao.

Ima masa primera gde su se kulaci uvukli u zadruge da bi ih rasturili. Nije tačno da naše zadruge nisu bile dobre. Mi imamo masu zadruga koje su radile vrlo dobro. U mnogim selima podignute su nove kuće, mnoga sela imaju po 30—40 radio aparata; po kućama ljudi imaju ormane i krevete itd. To je stvar koju svako može da vidi.

Reorganizacija koja je sada došla opet nije došla odozgo, već odozdo. Ja sam povodom te uredbe objašnjavao da mi nećemo administrativnim sredstvima da se borimo. Međutim, kulaci su počeli da govore siromašnim seljacima kako će opet oni doći kod njih da rade. Nije tačno to što kaže drug Moskovljević da ova pitanja nisu bila pretresana. Sve je to mnogo pretresano i analizirano, i kad su naši siromašni seljaci videli šta hoće kulaci, oni su tražili da se smanji maksimum.

Drug Moskovljević kaže da mu mi stvari podmećemo. Međutim, kad je bila reč u Zakonodavnom odboru o tome da maksimum bude 10 hektara zemlje, ja sam zapitao zašto on to neće, valjda ne želi da jedan seljak može da obraduje 100 hektara. On je rekao: »Zašto da ne obraduje 100 hektara ako je dobar gazda?« A to bi bilo opet stvaranje kulaka. Da li je drug Moskovljević za vraćanje na staro, ili je za socijalizam, ili brani nešto treće? Zašto on traži da se smanji maksimum od 3 hektara onima koji ne obrađuju zemlju? Zato što je svoje imanje prodao svojoj braći. (Smeh).

Ono što govori dr Moskovljević ima i političku pozadinu. Ako bismo se vratili na staro, ako bi se dalo kulacima do 100 hektara zemlje, što je njegova želja, razume se da se onda ponovo uvodi kapitalistički poredak, i onda bi valjda trebalo da se vrati i kralj Petar. A da li to hoće naš narod, da li srpski narod hoće to? To nijedan naš narod neće. Jer, oni koji su krv prolivali za slobodu, za ovakvu slobodu sa socijalnom pravdom, ne žele to.

Još jednu stvar hoću da kažem. Iz analiza koje smo mi pravili u našim zadrugama vidi se da će i oni koji će izaći iz zadruga uvideti da je bilo bolje u zadrugama. Oni će biti željni života u zadrugi, oni će biti željni da kolektivno rade ovako kao što su dosada radili.

Drugovi i drugarice, mi ćemo imati raznih kurjaka, ali mi treba da čuvamo bratstvo i jedinstvo i ljubav naših naroda od svih unutrašnjih i spoljnih neprijatelja.

Potpredsednik: Reč ima drug Radisav Nedeljković.

Radisav Nedeljković (NR Srbija): Čuli smo juče govor Moskovljevića o ovom zakonskom predlogu, koji je na jedan demagoški način, sa puno cinizma, pod parolom »još je rano« (taman kao i nekad Draža Mihailović), pokušao da obezvaži ovaj zakonski predlog izvrćući naučne istine i naša praktična iskustva, navodeći citate druga Tita i Kardelja, kojima je hteo da pribavi sebi argumente, a, naprotiv, oni su ga sami tukli posred glave.

Ne prvi put kod nas, a i u svetu, čuli smo juče o tome da je kulački posed proizvodniji i napredniji od krupnog socijalističkog gazdinstva. Za to je on sebi napabirčio razne citate, veštački istrgnute i izvrnute. To mu je bilo potrebno da bi dokazao »bezumnost« uzimanja zemlje od kulaka i stvaranja socijalističkih poljoprivrednih organizacija, a samim tim i ovekovečenje sitne poljoprivredne proizvodnje, »nužnost« kapitalističkih krupnih gazdinstava, bez kojih bi, po Moskovljeviću, poljoprivreda propala.

Sa samim ovekovečenjem sitne poljoprivredne proizvodnje i kulačkih gazdinstava on hoće da ovekoveči sve ono što takva poljoprivreda donosi seljaku: zaostalost, nisku proizvodnost, nemaštinu, eksploataciju. A najveća drskost leži u tome što je on sve to govorio u ime socijalizma, znači i u ime seljaka. A u ime koga je on to govorio lepo je to rekao juče drug Tempo.

Čemu su potrebne laži Moskovljevića i pozivanje na praksu sa Zapada o rentabilnosti poseda od 30 hektara nad krupnom poljoprivredom. Podimo od naše zemlje i naše prakse, naših uslova i naših potreba. Zar nije Moskovljević čuo pre rata za veleposednika Ledera i njegov posed Čoku od 2.000 jutara, za Dunderskog i druge. Koji je vojvodanski kulačić sa 30 hektara mogao da se meri sa njima? Koliko li su oni progutali poseda ne samo siromašnih i srednjih seljaka, nego i tih Moskovljevićevih od 30 hektara?

Ja ću uzeti jedan primer iz naše socijalističke prakse, uzeću poljoprivredno dobro »Mačvu« kraj Šapca, njene prinose i prinos privatnika. (Dr Miloš Moskovljević: A kvalitet zemljišta? »Mačva« ima najbolju zemlju oko Šapca). Govorim o Pocerskom srezu, molim. Poređiću njenu akumulaciju u porezu koju plaća, napr., moj srez.

»Mačva« ima oko 800 hektara. Sastavljena je od više kompleksa rasturenih oko Šapca. Ona je postigla ovakve prinose po glavnim ratarskim kulturama:

	1947	1948	1949	1950	1951
Pšenica	9	14,90	20,44	20,75	22,60
Ječam	20	25	35	30	30
Kukuruz	25	30	28	19	20

dok su prinosi na privatnom sektoru bili sledeći:

	1947	1948	1949
Pšenica	9	14,9	14,4
Ječam	10	13,5	12,2
Kukuruz	14	21,4	23,8

Dakle, vidi se da su prinosi na poljoprivrednom dobru mnogo veći, i što je vrlo važno, stalno rastu, dok na privatnom sektoru stagniraju ili imamo mali porast. Poljoprivredno dobro »Mačva« sa 800 hektara zemlje daje akumulaciju od 16,676.000 dinara, njihova stopa akumulacije je 75%, a na privatni sektor 18%. Ako to uporedim sa mojim srezom, onda ovo dobro daje četvrtinu poreze moga sreza koji ima 32.000 hektara obradive površine.

Moskovljević se poziva na Pančevački Rit. Ja znam kakav je bio Pančevački Rit dok su ga obrađivali zakupci, i to uglavnom špekulanti i bogatiji ljudi uz korišćenje najamne radne snage. U Vojvodini nije bilo zemlje koja je ekstenzivnije obrađivana i na kojoj je više pljačkaški gazdovano. (Dr Miloš Moskovljević: Tačno!). Od Pančevačkog Rita mi smo stvorili socijalističko preduzeće kojim upravljaju oni koji ga obrađuju. Oni se bore sa velikim teškoćama, jer je stvoren na zemlji bez ikakvih zgrada, puteva i drugih potrebnih objekata, i sve ono što možeš zameriti toj socijalističkoj poljoprivrednoj organizaciji nije ništa kad se imaju u vidu naponi, problemi sa kojima se ona bori — mada su oni prolazni, početnički problemi, kad se vidi kakvi su rezultati postignuti. Pančevački Rit danas ima hiljade krava, desetine hiljada svinja i živine, hiljade hektara pod povrćem itd. i ako ostane nešto neokopano, zbog problema smeštaja radne snage, onda je to za Moskovljevića dokaz da su socijalistička poljoprivredna gazdinstva neopravdana i nemogućna. A što Pančevački Rit sa 11.000 hektara daje hiljade vagona povrća, mleka, mesa i drugih stočnih proizvoda, što daje akumulaciju od 140 miliona dinara, dva puta veću nego moj srez koji ima 32.000 hektara obradive površine sa imovinom seljaka koja je tečena od Karadorda i Miloša, — to za Moskovljevića nije važno, važno je da ima tamo neki problemčić za koji može da se zakači i da ga iskoristi za svoje prljave ciljeve.

Moskovljević je izneo da je zakon donet na brzinu. No, iako je vreme kratko ono je intenzivno iskorišćeno na tome da se detaljno prodiskutuju svi problemi. Mi smo u srezu gotovo u svim selima držali konferencije na kojima je bilo vrlo živih diskusija i na kojima su davani razni predlozi i prigovori. Dva osnovna prigovora bila su:

Prvo, napraviti izuzetke za domaćinstva sa većim brojem članova i, drugo, napraviti razlike za domaćinstva sa izuzetno slabom zemljom.

Zakonski predlog omogućava da se o ovim problemima povede računa i da se povoljno reše.

Nije problem u kratkom vremenu, problem je u tome da Moskovljević nije za ovakav zakon, on je za staro, zašta i njegov kolega Dragoljub. On je za gazdice u selu i poslušnu sirotilnju raj, koja kod njih nadniči da bi se hlebom ishranila. Ali premnogo je krvi dato da bi to staro moglo da živi. Da se da premnogo krvi doprineli su pored Draže, Nedića, Mačeka, i »ugledne političke ličnosti« koje su pozivale narod da se brani od partizanske nemani, koji i danas hoće da otežavaju i sabotiraju narod u pobedonosnom hodu ka socijalizmu.

Jučerašnji govor Moskovljevića ne razlikuje se ništa od raznih apela narodu za vreme rata da se brani od »partizanske nemani« i da se tobože sačuva.

Potpretsednik: Reč ima narodni poslanik Čedo Kapor.

Čedo Kapor (NR Bosna i Hercegovina): Nema nikakve sumnje da ovaj zakonski predlog, o kome diskutuje ovaj dom, predstavlja veći doprinos daljem razvijanju naših socijalističkih odnosa. Juče je mister Moskovljević ovde počeo da nas proklinje — ustvari ja mislim da nas je proklinjao — baš zbog toga što naša zemlja neminovno ide u pravcu razvoja socijalizma i socijalističkih odnosa. On je, između ostalog, izneo neke podatke o izvozu poljoprivrednih proizvoda u staroj, kapitalističkoj Jugoslaviji. Nije gospodin Moskovljević toliko neinteligentan da ne zna kakva je bila ishrana seljaka i radnika u staroj, kapitalističkoj Jugoslaviji. Ja sam grafički radnik i vrlo dobro znam kako smo jeli kada sam radio u Beogradu. Isto tako dobro znam kako smo jeli kada nismo radili. A što se tiče seljaka u Dalmaciji, Hercegovini, Lici, Kordunu, Bosni, pa i u nekim drugim krajevima (Sandžak, Makedonija itd) — njima su u proletnjim danima oticale noge od jednolične i slabe ishrane. Šećer se na selu nikad nije kupovao na kilograme, nego na 200 grama uoči praznika, božića, uskrsa ili bajrama. Danas toga više nema na selu. Obišao sam niz zemljoradničkih zadruga, razgovarao sa trgovcima i pitao ih kako se danas kupuje šećer. Oni kažu da se on kupuje upravo neverovatno. Niko ga više danas ne kupuje samo na pola kilograma ili samo uoči božića. Ja to ovde konstatujem, a to je poznato i gospodinu Moskovljeviću, samo njemu nije potrebna nikakva objektivna statistika. Gospodinu Moskovljeviću je potrebna izvesna nazovi argumentacija koja će opravydati jačanje kapitalističkih elemenata. On nas proklinje odnosno proklinje baš zbog toga što naša zemlja ide sigurno ka socijalizmu i socijalističkim odnosima. Mi znamo koga ovde predstavlja gospodin Moskovljević. To znaju radnici i radnička klasa. Njegovo proklinjanje je ustvari farisejsko, lažno i licemerno. On nas proklinje baš zato što idemo putem socijalizma.

Ja izjavlujem da ću u načelu i u pojedinostima glasati za ovaj zakon, zato što on predstavlja dalje jačanje socijalističkih odnosa u našoj zemlji, učvršćenje radničke klase i radnog seljaštva, protiv svih onih neznatnih grupa koje bi htele da to ometu. (Dr Miloš Moskovljević: Recite koga zastupate pa da i ja znam). Ja zastupam seljake i radnike koji su zajedno ratovali i koji se danas bore za socijalizam i socijalističke odnose. (Dr Miloš Moskovljević: Zašto ne kažete koga ja zastupam, pa ću vas pitati na sudu. Ima suda u ovoj zemlji).

Potpretsednik: Nemate reč, gospodine Moskovljeviću...

Odredujem odmor posle čega ćemo pristupiti glasanju o ovom zakonskom predlogu.

(Posle odmora)

Potpretsednik: Nastavljamo rad. Pošto je pretres završen, stavljam Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama na glasanje. Molim narodne poslanike da pristupe glasanju. Ko je za, neka digne ruku. (Svi, sem dr Moskovljevića, dižu ruku). Ima li ko protiv? (Dr Miloš Moskovljević: Ja!). Konstatujem da je Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama izglasan u Veću naroda većinom uz jedan glas protiv.

Obaveštena sam da je i u Saveznom veću usvojen u istom tekstu ovaj zakonski predlog te je Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije konačno usvojila Zakon o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama. (Dugotrajni aplauz).

Drugovi, zakazana je zajednička sednica, koja će sada početi. Sednicu Veća naroda nastavićemo po podne.

(Sednica je prekinuta u 11,20 časova).

(Nastavak u 17,25 časova)

Potpretsednik: Nastavljamo dvadesetčetvrtu sednicu Veća naroda.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o pravnom položaju verskih zajednica. Pošto smo na zajedničkoj sednici saslušali izveštaj izvestilaca i obrazloženje druga Rankovića uz ovaj zakonski predlog, otvaram diskusiju. Za reč se javio drug Jože Lampret.

Jože Lampret (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, pre početka svog izlaganja ja ću se izviniti kolegi Smiljaniću

koji pretstavlja većinu veroispovesti u našoj zemlji, pravoslavnu crkvu, on bi zapravo morao prvi da govori. (Smeh). Ipak, po 21 članu Ustava sve su veroispovesti ravnopravne i zato mislim da neće biti nikakve zamerke u tom pogledu.

Pre svog izlaganja hteo bih da kažem da se potpuno slažem sa ekspozeom potpredsednika Saveznog izvršnog veća druga Rankovića.

Pošto sam u Zakonodavnom odboru Veća naroda učestvovao u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu i u diskusiji u pojedinoštima, ja se neću toliko zadržati na samom zakonskom predlogu. Ja bih u svom izlaganju uzeo možda nekoliko problema iz ekspozea druga Rankovića. Hteo bih da govorim o sledećim problemima: prvo, o odvajanju crkve od države, drugo, o tzv. kompetencijama katoličkog visokog klera, jednog dela ovog klera u pitanju odnosa između crkve i države, i, treće, hteo bih da pokažem gde je više dobre volje za uređenje odnosa između crkve i države, da li na strani naše narodne vlasti ili na strani visokog katoličkog klera.

Drugovi narodni poslanici, pred nama se danas nalazi jedan specijalan zakonski projekt, zakonski projekt naročite sadržine, Predlog zakona o pravnom položaju verskih zajednica. U socijalističkoj državi koju kleveću inostrani reakcionarni elementi svih konfesija da progona veru, donosi se danas Zakon o pravnom položaju verskih zajednica. Nije li to čudnovato? Reakcionarni visoki crkveni i verski dostojanstvenici govoriće sada: »Evo, popuštaju, popustili su pred zapadnim kapitalistima, a tako će polagano i pred nama popustiti.« A kao dokaz za to služi im donošenje Zakona o pravnom položaju verskih zajednica u našoj zemlji. I drugi reakcionarni elementi govoriće da smo donošenjem ovog zakona dokazali da je bilo progona crkve i veroispovesti u našoj zemlji. Neka oni tako govore i neka misle šta im je drago. Mi znamo da ovim zakonom, kao i svakim drugim, učvršćujemo socijalističku demokratiju i ispunjavamo osnovne tačke prava čoveka.

Vrlo je interesantno da se ovaj zakonski predlog stavlja na dnevni red Skupštine kada naša socijalistička država nema više diplomatskih odnosa sa Vatikanom. Ovaj zakonski predlog je posledica ustavnog načela da je crkva odvojena od države, ali ipak, crkva, odnosno verske zajednice žive zajedno sa državom na istoj teritoriji; državljani su više ili manje uključeni u jednu ili u drugu versku zajednicu. Ovu činjenicu treba imati u vidu. Ovo odvajanje crkve od države, ali ipak zajednički život verskih zajednica sa državom na istoj teritoriji, nije nekima po volji, a naročito nije po volji nekim visokim predstavnicima katoličke crkve, naročito kada se ovo zbiva u socijalističkoj državi kao što je Jugoslavija. Ako im nije po volji odvajanje crkve od države, ja bih njih potsetio samo na nekoliko krupnih slučajeva toga odvajanja koji su stari više stoleća.

Prvi put se u istoriji odvojila crkva od države, mislim na katoličku crkvu, u Britanskim kolonijama, 1636 godine, zatim u Pensilvaniji

1682 godine, a u Sjedinjenim Američkim Državama odvajanje crkve od države utvrđeno je u Ustavu od 1787 godine. Ova situacija se još do danas nije promenila. Odvajanje crkve od države izvršeno je u Sjedinjenim Američkim Država a politički Vatikan i čitav reakcionarni kler polaže baš svoje ufanje da ih Sjedinjene Američke Države pomognu i spasavaju od tobože nepodnošljive verske situacije u Jugoslaviji. U Francuskoj odvajanje crkve od države traje, sa malim vremenskim prekidima, od 1794 godine. Ali možda najnoviji datum u Portugalu je odvajanje crkve od države počev od 1911 godine, zatim u Čileanskoj Republici 1925 godine, u Belgiji 1831 itd.

I tako se stanje u istoriji katoličke crkve, bar tacite priznaje, to se, kažu, toleriše. Pitam se zašto se posle tolikih slučajeva ne priznaje odvajanje crkve od države u našoj zemlji? Zato, jer smo socijalistička država, jer smo različitim verskim organizacijama oduzeli razne materijalne i moralne privilegije, pa naravno i političke privilegije. Kod nas ne mogu više zlopotrebljavati vere u nacionalno-šovinističke i druge političke ciljeve. Gubitak svih tih dobara ne ide im u račun. Zato se žale i govore: »Poslovni odbor katoličkog Episkopata FNRJ sastao se ovih dana u Zagrebu radi raznih pastoralnih poslova. Tom je prigodom razmatrao i stanje katoličke crkve u našoj državi. Nažalost, konstatovao je razne činjenice koje nisu u saglasnosti s odredbama Ustava«. Ovo je jedan citat iz pisma upućenog Predsedništvu Vlade i Saveznoj verskoj komisiji 26 aprila 1950 godine.

Drugovi narodni poslanici, i naši narodi sa žalošću konstatuju da je veliki deo visokog klera, pa i nižega, za vreme Narodnooslobodilačkog rata podupirao okupatora i domaće izdajnike. I to nije bilo samo protiv raznih crkvenih ustava, »kodeska juris kanonici« protiv verskog morala, nego, na kraju, i protiv osnovnih nacionalnih i čovečanskih prava. Oni se žale, tobože, protiv neispunjavanja ustavnih načela od strane pojedinih nižih državnih organa, i to u pojedinim slučajevima, a faktički su se borili protiv toga Ustava, nisu ni glasali za njega, nisu ga ni priznavali. Jedan dokaz da ne priznaju Ustav jeste kod našeg katoličkog visokog klera i to da veliki deo crkvenih dostojanstvenika nije išao ni na izbore, a time su oni stvarno bojkotovali Ustav i čitav naš socijalistički poredak. Ja mislim da takvi crkveni dostojanstvenici nemaju ni najmanje prava da se žale i da se pozivaju na Ustav i druge zakone koji se bave verskom problematikom. Sada se dosta govori, i oni su govorili o sporazumu i lojalnosti, a do poslednjeg časa nisu hteli da prihvate od države ponudenu ruku, nego prebacuju svu krivicu što ne dolazi do sporazuma, do modus vivendi, na državu. Oni ovako govore: »Potrebna je dobra volja sa obe strane. I država mora imati smisla za stanovište crkve«. To je citat iz pisma osam biskupa koji su se okupili 29 jula 1947 godine u Ljubljani. Kada ih pitamo zašto oni ne mogu da sklapaju sporazum ili da razgovaraju o pojedinim problemima koji su u interesu crkve, oni se uvek pozivaju

na kompetencije, ili na nadležnost. Kao što je rekao Potpredsednik Saveznog izvršnog veća drug Ranković, propali su i poslednji razgovori koji su se vodili od strane pretstavnika Saveznog izvršnog veća i one verske komisije koju su oni bili sastavili sa svoje strane. Prilikom vođenja tih razgovora govorili su da nemaju kompetencije, da nisu nadležni. Ja bih se sada pitao kakva je ta nadležnost i kuda ide ova kompetencija.

Kada smo imali diplomatskog izaslanika Vatikanske države, koji je ujedno obavljao poslove nuncijature ili nuncija, tada nisu kazali da bi hteli da razgovaraju sa pretstavnici narodne vlasti o pojedinačnim pitanjima ili možda o kakvom zakonskom projektu koga mi danas imamo na dnevnom redu. Tada nisu kazali da nemaju kompetencija, jer kompetencija je bilo. Tu je bio izaslanik papin, izaslanik vatikanske države i mogao je na svaki način da im da one kompetencije ili nadležnosti. Sada kada su prekinuti odnosi između Vatikanske države i FNRJ oni kažu: »Nemamo izaslanika, nemamo nuncija, treba Vatikan da pošalje jednog delegata, pa bismo onda mogli razgovarati.«

Sada, da li su ove kompetencije uvek bile ovakve? Ja mislim da nisu. Ako mi samo pogledamo na one kompetencije koje su neki biskupi sami sebi dali, a koje su čak bile i protiv codex juris canonici, protiv crkvenih kanona i crkvenih propisa; oni su bili oduševljeni šovinisti pa su zloupotrebili i svoje nove kompetencije koje su prisvojili. Uzmimo samo Prvi svetski rat.

Mi znamo kako je mariborski biskup tada govorio o pravednom ratu crno-žute Austrougarske. Kako je tada agitovao za onaj ratni zajam i dao čak i poslanicu; on je tada imao kompetencije, uzeo je sebi kompetencije. Dalje, kako je kompetencije uzeo sebi Vatikan posle Prvog svetskog rata kada je ustanovio Riječko-zadarskog biskupa samo na želju italijanskog imperijalizma, italijanskog nacionalnog šovinizma. I ove administrature i ove biskupije još i danas postoje. Ili, kakve je kompetencije imao i na koji način je mogao Vatikan da šalje u mirovinu našeg poznatog patriotskog nadbiskupa goričkog Sedeja ili paškog nadbiskupa Kordata koji se izjasnio više puta protiv kapitalističkog sistema, i tržičkog biskupa. To su bile kompetencije koje su bile protivnarodne.

I dalje, ako uzmemo posledice ovakvih kompetencija za vreme Drugog svetskog rata treba da napomenemo da su oni najednput 1941 godine odmah priključili Prekomurje po crkvenoj teritorijalnoj nadležnosti kao administraturu sumbateljskom biskupu. Isto tako, onaj deo slovenačke Koruške administrature oni su odmah uključili kod biskupa sa sedištem u Celovcu. To je išlo. Ali, kada je primorsko katoličko sveštenstvo, svi do jednoga, tražilo da se osnuje jedna jedinstvena biskupija na teritoriji jednog dela goričke nadbiskupije, koji sada spada u teritoriju NR Slovenije i FNRJ, oni još do danas, ovi sveštenici nisu dobili odgovor na svoju molbu. Jer, oni misle granice

će se promeniti i potpašće opet onaj deo direktno pod goričku nadbiskupiju ili administraturu.

Imamo puno ovakvih slučajeva u kojima se ne upotrebljava direktno, kako bih rekao, nadležnost ni po kodeksu ni po kakvom drugom crkvenom propisu ili po funkciji.

Dalje. Opet bih se pitao kako je mogao jedan biskup da goni jednog sveštenika i da ga suspenduje pa makar da je bio podređen jednom drugom biskupu. To je, na kraju krajeva, zloupotreba nadležnosti i kompetencija. Kao što vidite, u svima ovim slučajevima pokazalo se da su oni imali kompetencije a sada kada se želi učvršćivanje i smirenje odnosa između crkve i države, onda visoki katolički kler kaže: »Nemamo kompetencija, ne možemo«. Međutim, oni neće, imaju oni kompetencija, mogli bi ih imati, ali ih oni neće.

Kao što vidite, drugovi narodni poslanici, vrlo je širok pojam njihovih kompetencija, pa ih oni prevrću i izvrću kako im to konvenira.

Sada bih da postavim još jedno pitanje. Na čijoj strani je bilo više dobre volje za saradnju crkve i države, za nekakav sporazum, za neki modus vivendi. Drugovi narodni poslanici, iskreno da vidimo na čijoj je strani bilo i još danas je još više dobre volje za sporazumom ili za modus vivendi između katoličke crkve i države. Ja ću ovde govoriti samo o katoličkoj crkvi u Jugoslaviji, jer, koliko mi je poznato, sa ostalim veroispovestima odnosno sa njihovim poglavarima već je ostvaren odnosni položaj kao što smo čuli danas iz ekspozea druga Rankovića.

Pitam vas da li se pokazuje dobra volja od strane katoličkog episkopata? Citiraću čuveno pastirsko pismo od 20 septembra 1945 godine. Kada je bio drug maršal Tito u Zagrebu, 2 juna 1945 godine, bila je delegacija katoličkih sveštenika, onih viših hijerarha i predstavnika katoličke crkve kod njega, a posle toga izišla je ona čuvena poslanica, pastirsko pismo od 20 septembra iste godine. Ja neću sada da diskutujem sa sadržajem ili da ocenjujem tu poslanicu ili ono čuveno pastirsko pismo. Ja mislim da je to dobro okarakterisao sam naš Predsednik Republike maršal Tito. On kaže ovako (čita): »Tako zvano pastirsko pismo, potpisano od svih biskupa koji se nalaze u zemlji, na čelu sa nadbiskupom Stepincem, svojom sadržinom jasno potvrđuje da su njegovi inicijatori duboko neprijateljski raspoloženi prema novoj federativnoj Jugoslaviji. Sadržina pisma, i vrijeme u koje je ono izdano, takode potvrđuju da je ono potpuno u skladu sa planskom hajkom i napadima svih neprijatelja nove, preporodene Jugoslavije, tj. federativne, demokratske Jugoslavije.«

Tako je pastirsko pismo ili poslanicu jugoslovenskog biskupata ocenio drug maršal Tito.

Ili, možda je nadbiskup Stepinac pokazao dobru volju time što je posle oslobođenja, kao što smo i danas čuli, primio ratnog zločinca i čuvenog ustašu Lisjaka u svome nadbiskupskom dvorcu. Sigurno je

pokazao, ali ne za sporazum između FNRJ i katoličke crkve, već je pokazao dobru volju, i utvrdio i potvrdio, da je još uvek na strani ustaša.

Evo, nabrojao sam samo nekoliko slučajeva da bi se videlo ko ima dobre volje za sporazum. Već iz ovih slučajeva možemo zaključiti da je bilo svega više nego dobre volje. Možda je i Štepinac pokazao dobru volju time kada je već 28 III 1941 godine, to jest drugog dana posle puča u Beogradu, pibeležio u svome dnevniku sledeće. On je ovako zabeležio: »Sve u svemu, Hrvati i Srbi dva su tijela, severni i južni pol koji se nikada neće približiti osim čudom Božjim. Šizma (tj. pravoslavlje) je najveće prokletstvo Evrope, skoro veće nego protestantizam. Tu nema morala, nema načela, nema istine, nema pravde, nema poštenja«. Ovako je nadbiskup Štepinac 28 III 1941 godine zabeležio u svoj dnevnik (knjiga IV, str. 176). Time je on pokazao kakav on ima stav prema pristalicama srpske pravoslavne crkve i prema srpskom narodu.

Sada bih hteo da pokažem da li je bilo dobre volje na strani naše narodne vlasti za miran život između pojedinih veroispovesti i narodne vlasti. Već u početku kažem da hoću da nabrojim više slučajeva. Mislim da će mi i suprotna strana oprostiti. Ništa zato ako je na našoj strani više dokaza dobre volje nego na njihovoj. Na njihovoj je više dokaza loše volje ili uopšte nikakve volje da se dode do sporazuma.

Još u toku rata, Narodnooslobodilačka vojska pozvala je sveštenstvo svih postojećih veroispovesti da pristupi Narodnooslobodilačkoj borbi, time što bi se uključili u vojne jedinice, da pruže svoju pomoć na terenu, ili da se barem drže neutralno. Za vreme rata već su formirane verske komisije, ili komisije za verska pitanja sa namerom da regulišu odnos između narodne vlasti i veroispovesti.

Ja ću ovde izneti neke izjave koje govore kakav je odnos između crkve i države. Drug Tito, govoreći katoličkim sveštenicima u Zagrebu, 2 juna 1945 godine, između ostalog rekao je: «Sa svoje strane, rekao bih, da naša crkva treba da bude nacionalna da se više prilagodi naciji. Možda vam je malo čudnovato što ovako čvrsto zastupam nacionalnost. Ali, proliveno je i suviše krvi, vidio sam i suviše narodnih patnji, pa želim da katoličko sveštenstvo u Hrvatskoj bude dublje povezano sa narodom nego što je povezano sada. . . to bih želio, a to je ono što bismo željeli svi da riješimo, a sva ostala pitanja su sekundarna, i ona se mogu lako riješiti».

Ili, imamo drugu izjavu maršala Tita delegaciji stranih studenata iz 11 zemalja koju je dao 26 IX 1946 godine. Drug Tito kaže: »U Jugoslaviji je zagarantirana potpuna sloboda veroispovesti — Ustavom je to zagarantirano«.

I još jedna izjava: »Mi znamo da crkva ako se stavi u službu naroda, a kad služi našim interesima i kad ne radi protiv države, da postojeći zakon može biti koristan državi«. To je izvod iz govora druga

Tita sa predstavnicima evangelističke crkve, koji su boravili 1946 godine u Jugoslaviji.

Da vidimo sada da li se teorija i praksa poklapaju. Maršal Tito je 1945 godine primio predstavnike raznih veroispovesti, zastupnike raznih sveštenečkih udruženja. U smislu člana 25 Ustava država je materijalno pomagala različite veroispovesti.

Iz ekspozea druga Kardeja se vidi da potpore crkvama iznose od 19 XII prošle godine 82 miliona dinara godišnje. Od toga samo katolička crkva prima 50 miliona. Ovo priznanje i sam katolički episkopat kad kaže: »Istini za volju, ovom prilikom rado priznajemo da su narodne vlasti velikim novčanim doprinosima pritekale u pomoć nekim crkvama i vjerskim ustanovama u Istri, te na području senjske, šimeničke i zardarske biskupije...« (Zagreb, 26 IV 1950 god.).

Prvi projekat zakona izašao je u novinama 12 februara a drugi popravljeni nacrt 6 maja. To je izgledalo kao neki referendum. I vernici i sveštenici mogli su da učestvuju i da daju predloge, kao i udruženja, kao što je slučaj Udruženja Čirilo i Metodije u Sloveniji, koje je dalo svoje primedbe. Tako se pokazalo od strane naše narodne vlasti da ona ima ogromnu volju da se reše ovi problemi između crkve i države. Sa tim novim poklonom ja bih ispitao sa čije strane postoji dobra volja. Na čijoj je strani više dobre volje, sudite i presudite, gospodo predstavnici katoličke crkve: da li je više dobre volje na strani narodne vlasti ili na vašoj strani. Ja znam da taj zakon vodi ka sporazumu između crkve i države, koji će koristiti crkvi i državi, i zato kao katolički sveštenik izjavljujem da ću glasati za taj zakon. (Ap'auz).

Potpredsednik: Reč ima narodni poslanik Milan Smiljanić.

Milan Smiljanić (NR Srbija): Drugovi i drugarice narodni poslanici, potpredsednik Saveznog izvršnog veća drug Aleksandar Ranković dao je danas jedno lepo obrazloženje, i ja bih čak rekao u istini lepše nego što bi ga dao jedan pravoslavni vladika. U vezi s tim obrazloženjem i obrazloženjem zakonodavnih odbora ovoga Veća i Saveznog veća izjavljujem da to u svemu usvajam i da ću glasati kako u načelu, tako i u pojedinostima za predloženi zakon o pravnom položaju verskih zajednica.

Donošenje ovog zakona, drugovi i drugarice narodni poslanici, detaljnije se u članu 25 našeg Ustava da u slobodnoj demokratskoj državi i religije budu slobodne. Te kompetencije, ta prava detaljno su izneta i poštovana našim Ustavom i u praksi, što su naši vernici pozdravili, a koja se sada ovim zakonom još jasnije i preciznije izražavaju.

Ja bih mogao da kažem da sam potpuno zadovoljan ovim zakonskim projektom, jer on daje potpunu slobodu aktivnosti našoj veri, daje slobodu vršenja verskih obreda, daje pravo na versku nastavu, daje pravo da možemo otvarati škole za vaspitanje sveštenika, daje nam pravo da slobodno prikupljamo priloge od svih vernika za izdržavanje

naših verskih zajednica. Sada je ostalo da se verske zajednice odluče: ili da se te kompetencije koje su postojale ukinu, ili da se u okviru tih kompetencija nađe put i način za realizaciju svih odnosa između crkve i države. Ja bih rekao da podemo linijom ukoračenja, a ni u kom slučaju da neko iskorači iz tih kompetencija i da se meša u prava i kompetencije države. S obzirom na razne specifičnosti pojedinih verskih zajednica u ovom zakonu je ostavljeno da se sve te pojedinosti regulišu uredbama koje će doneti Savezno izvršno veće i pravilnicima i uredbama koje će, na osnovu ovog zakona, doneti izvršna veća republika. Tako će doći do toga da mnogi neće moći da se hvale ili pak da šalju te egrame drugu Titu ako njihova prava budu povređena.

Ovim se zakonom, drugovi i drugarice narodni poslanici, preporučuje da se izbegava verska netrpeljivost, razdor i verska mržnja. Verujte, nema zemlje u Evropi sa više verskih zajednica nego što je kod nas slučaj. To je utoliko gore što su te verske zajednice kod nas bile različito politički rukovodene, što su pojedinci iskoristili za svoje političke ciljeve. I, nema naroda koji je po toj liniji verske netrpeljivosti toliko stradao kao što je to naš narod, o čemu najjasnije govori poslednji rat.

Ja bih hteo da podvučem da sve religije preporučuju bratsku ljubav, slogu, jednodušnost, praštanje, i sada je došao ovaj zakon koji nas upućuje na tu trpeljivost.

Član 9 ovog zakona govori da svi mi sveštenici imamo pravo da stvaramo staleška udruženja. Mi smo prvi to pravo koristili. Od strane pravoslavnog sveštenstva Jugoslavije učlanjeno je u pet republičkih udruženja oko 1800 pravoslavnih sveštenika. To je imalo i te kakvog pozitivnog dejstva u pravcu sredivanja odnosa između pojedinih organa narodne vlasti i predstavnika verske zajednice. Zato je udruženo sveštenstvo postiglo naročite uspehe kod organa narodnih vlasti, gde komunisti imaju vodeću ulogu, što ranije nijedna partija, ni radikalna, ni zajednica radikala, ni sve druge stranke nisu mogle da nam učine. Tako, naprimer, mi smo dobili socijalno osiguranje, koje ranije nismo imali, o čemu je drug Ranković govorio.

Osim toga, mi smo kao udruženje sveštenika došli u vezu sa rimokatoličkim sveštenicima, sa predstavnicima muslimanske verske zajednice i sa predstavnicima drugih zajednica, da se u tome aktivno zblizimo i sporazumemo i da na taj način i mi sa svoje strane damo svoj prilog u stvaranju bratstva i jedinstva, u učvršćenju bratstva i jedinstva među našim narodima. Ali, kad smo radili bilo je i podozrenja. Neki vodeći krugovi su govorili kako mi hoćemo da stvorimo crkvene prozviterije itd. Ali, mi smo postigli svoj cilj, postigli smo ono što smo hteli. Mi smo se borili i rešavali sva ona pitanja koja su nam se u toku rada nametala, vodeći računa da sačuvamo i da radimo po kanonima i dogmama naše crkve. Bilo je i anatemisanih sveštenika zbog takvog rada. Ja sam vrlo često posle održanih govora, bilo u Skupštini, bilo na nekom sastanku ili konferenciji dobijao preteća pisma od pojedinaca, ali

to mene nije, kao ni ostale, uplašilo, nego, naprotiv, dalo nam je potstrek da radimo u pravcu u kome radi čitava naša zajednica, jer mi znamo da ne možemo i jednima i drugima udovoljiti. Vi znate kada je Kraljević Marko delio carstvo da se rukovodio onom iz narodne pesme »ni po babu ni po stričevima, već po pravdi boga istinitoga...« »Car ga kune, a Uroš blagosilja«. Tako i sa nama mora biti. Sve te kletve ne mogu da nas spreče na putu kojim idemo i trasom koju smo sebi postavili.

Kod nas, a naročito u inostranstvu, ima nepravilnih shvatanja. Tako, naprimer, oni komunizam smatraju kao neki bauk koga se treba plašiti i sa kojim ne treba imati nikakve veze. Nama se, naprimer, kaže da smo izdali pravoslavlje. To ste mogli da vidite i iz poruke gospodina predsednika vlade Slobodana Jovanovića. Mi mu odgovaramo da je komunizam stvarnost u našoj zemlji, pa hteli ne hteli, želeli ne želeli, voleli ne voleli komunizam, oni koji su ovde i koji žive zadovoljni su tim životom i mi zajedno sa njima — komunistima — hoćemo da živimo i izgradujemo socijalizam u našoj zemlji. Bolje socijalizam, nego kapitalizam! (Aplauz). To je istina, to je stvarnost koju sam hteo ovde da iznesem. Ja bih svima njima rekao da mi nećemo propasti od komunista, nego naprotiv, od onakvih lažnih pravoslavaca i fariseja koji navlače na sebe pravoslavnu odeću, koji u svojim srcima imaju ono sa čim je naš narod davno raskrstio, i od kojih će naša pravoslavna vera imati više štete nego od poštenih komunista.

Kao dokaz koliko država vodi računa o našoj crkvi jeste i ovaj zakon koji će posle 8 dana po objavljivanju u »Službenom listu FNRJ« postati stvarnost. Naše verske zajednice u svom daljem radu pokazaće koliko su sposobne i jake, konstruktivne i inicijativne na svom terenu.

Meni je lično poznata procedura izrade ovog zakona. Poznato mi je, naprimer, koliko je sastanaka održano, koliko je bilo razgovora, koliko je bilo sugestija sa raznih strana od pretstavnika crkve, sveštenika, našeg udruženja i vernika. Meni je poznato da je komisija radila sa pretstavicima Srpske pravoslavne crkve ovde u Skupštini i da taj zapisnik, da te stenografske beleške razgovora između pretstavnika narodne vlasti i pretstavnika Srpske pravoslavne crkve iznose preko 400 kucanih stranica na mašini. Sve to, drugovi i drugarice, nije znak slabosti, nije znak pritiska sa strane, kako pojedini neprijatelji hoće da pretstave, nego znak želje da se ovo pitanje što pravilnije i konstruktivnije postavi i reši. Ja znam da je pred zasedanje Zakonodavnog odbora bilo mnogo sugestija koje su dolazile od pojedinih sveštenika i da su te sugestije uzimane u obzir, pa i onda kada je zakon bio štampan unošene su i izvesne izmene. Zato, drugovi i drugarice, po mom mišljenju ni jedan od rodoljubivih sveštenika i pretstavnika verskih zajednica nema pravo da kaže »Doneli ste ovaj zakon a da se niste sa nama savetovali«, ili »Izradili ste ga bez naše saradnje.«

Mi znamo, drugovi i drugarice, da ima ovde, a naročito u inostranstvu, ljudi koji na ovom verskom terenu žele da mute i da u mutnom love. Oni misle na ono što je bilo u staroj Jugoslaviji, na ono sa čim je naš narod davno raskrstio i što je bacio pod noge, na ono što se, po mom mišljenju, nikada neće vratiti. Kod nas postoji ljubav i sloga. Međutim, kod njih toga nema, jer oni ni sami sebi ne žele dobro, a kako će onda nama. Narodna poslovice kaže: »i dva bi oka u glavi zavadili«. Jer, oni u sređivanju prilika u našoj zemlji vide jačanje naše države, a po njihovom »što gore to bolje, a što bolje to gore«.

Po mom mišljenju, sve sugestije, sve napomene, koje su dolazile u toku izrade ovog zakona od strane naših sveštenika, udruženja itd., sve su one uzimane u obzir prilikom izrade konačnog teksta zakona. Međutim, ima i takvih, koji, naprimer, žele da izvrgnu pojedine formulacije. Kada je pravljen prvi zakonski projekt i objavljen, 15 marta, stajalo je »dozvoljava se sloboda savesti«. Međutim, razni neprijateljski elementi su govorili: »Dozvoljava se sloboda komunističke savesti, a o veroispovesti nema ni govora, i to će biti zabranjeno«. Ja ću tim i takvim pokazati da su komunisti, savetujući se sa našim verskim zajednicama, rekli da se pod slobodom savesti podrazumeva i sloboda veroispovesti.

Drugovi i drugarice, mislim da slobodno mogu reći u ime vrhova, viših vrhova Srpske pravoslavne crkve i srpskog pravoslavnog sveštenstva, naših vernika, da sam sa ovim zakonom zadovoljan i da ću glasati za ovaj zakonski projekt sa puno volje. (Aplauz). Mislim, takođe, da će sa ovim zakonskim projektom biti zadovoljne i druge verske zajednice i njihovi vernici. Sa njim će biti zadovoljni ne samo oni koji su u njegovoj izradi učestvovali, nego čak i oni koji su istinski rodoljubi, koji se istinski osećaju kao građani ove zemlje. Svi, kažem, pa bilo da imaju simpatija ili ne, svi oni koji se krste sa tri prsta, šakom ili klanjanjem, svi oni koji piju uz ramazan vino, svi oni koji praznuju božić, svi oni koji na ovaj ili onaj način veruju u boga. Svi iskreni rodoljubi koji žele dobro sebi i svojoj otadžbini i religiji, glasaće za ovaj zakon.

Uvaženi predgovornik Jože Lampret, kada je izišao da govori, izvinio se što govori pre mene. Nije to morao da kaže. Jer, ja i on jedno mislimo, i ja što govorim ovo on to misli, a što je on govorio, ja sam to isto osećao. Ja i Jože Lampret govorimo i isto mislimo, pa nam je želja da se tako odnose, govore i misle i naš vladika i njihov biskup.

Najzad, dozvolite mi drugovi i drugarice da završim izjavom da ovaj zakon zadovoljava i daje mogućnosti svim religijama za slobodu veroispovesti i da ću zato glasati za njega.

Najzad, dozvolite mi još jednu malu napomenu. Ja sam 8 godina i nekoliko meseci u ovom visokom predstavničkom domu radio i uložio mnogo truda oko sređivanja odnosa pojedinih religija sa našom državom ne samo pravoslavne i katoličke, nego i onih manjih. Ja sam lično

zadovoljan što je sada, posle 8 godina, došlo do zakona koji je sinteza svega onoga što sam ja sa pojedinim drugovima radio i saradivao.

S obzirom da je ovaj zakon izraz apsolutne konstruktivnosti i pozitivnog smera, s obzirom da će doći do sredivanja odnosa između crkve i države, ja ću glasati i u načelu i u pojedinostima za ovaj zakonski predlog. (Aplauz).

Potpretsednik: Ima reč drug Joza Milivojević.

Joza Milivojević: Drugovi narodni zastupnici, ja bih se u ovoj debati osvrnuo na član 5 stav 1 ovog zakona, u kome se govori o zabrani upotrebe vjerskih poslova, vjerske nastave, vjerskih obreda itd. i drugih vjerskih osjećanja u političke svrhe. U politici te političke svrhe vjere imaju svoj naročiti izraz — klerikalizam.

Htio bih o njemu nešto da kažem, naročito o klerikalizmu Vatikana.

Klerikalizam svih boja u našoj zemlji ima svoje političke nade, pa nastoji da učvrsti što više svoje vjerske pozicije i drugo, da bi preko njih došao i do političke riječi sa željama za vlast u zemlji.

Klerikalizam svih boja tome se nada, jer drži da je naša revolucija u opadanju, to jest, da nam slabe pozicije kod vjernika, a naprotiv simpatije vjernika spram njih da rastu, jer, eto, crkve su im pune.

Stoga oni na svom planu iskorišćuju, uveličavaju itd. greške naših pojedinaca, a naročito u pitanju slobode savjesti i slobode vjeroispovijesti, a s druge strane, prepredeno povezuju nacionalne osjećaje svojih vjernika sa vjerskim osjećajima. Vide oni da iza ovoga rata na Zapadu porast klerikalizma, u Italiji, Francuskoj i Belgiji itd. pod svim mogućim političkim bojama, od hrišćanskih socijalista, demohrišćana, kršćanskih radnika, monarhista, neofašista itd. To im služi za uzor i nadu.

Naročito je rta tome aktivna politika Vatikana. Tako, Vatikan trudi se da se stvore politički autoriteti u našem narodu, naprimjer, Štepinac, a u inozemstvu diplomatskim akcijama Vatikan nastoji da nam što više naškodi.

Politika Vatikana — klerikalna politika trudi se već preko 50 godina u zemljama našim, gdje žive Slovenci i Hrvati, da bi razvila vjerski osjećaj tako da bi on bio jači i mjerodavniji od nacionalnog, tj. nacionalni treba da mu se podredi. Glavno je katolik Hrvat, katolik Slovenac itd.

U Italiji je politika Vatikana, klerikalizam, suprotan. Tamo je nacionalni osjećaj vjernika i za njih klerikalce primaran, a vjerski, klerikalni u službi nacionalnih osjećaja, nacionalnog šovinizma, imperijalizma, a sve radi jačanja političke vlasti klerikalizma. Konkretno danas demokršćana.

To je stara religijsko-politička taktika Vatikana, njegove katoličke akcije i kršćanskih političkih stranaka u borbi za političku vlast u zemljama Evrope. Taj borbeni klerikalizam Vatikana dobio je za hrvatske

i slovenačke zemlje svoju političku inicijativu već 1900 godine, na katoličkom kongresu u Zagrebu. Već 4 godine nakon toga katolička akcija oformljuje klerikalne stranke u Sloveniji i Hrvatskoj.

Opća je politika Vatikana da u našim zemljama njeni vjernici moraju biti najprije katolici, a onda Hrvati, Slovenci itd., doživjela od 1900 godine naovamo stalne neuspjehe. Narod, ni hrvatski ni slovenski, nije svoje nacionalne interese i težnje podredio interesima Vatikana, to jest njegovoj politici. Prvi neuspjeh, od 1904 do 1918: nade Vatikana u katoličku habsburšku monarhiju propale su iako se cijela crkva katolička u Prvom svjetskom ratu zalagala za pobjedu te katoličke države, za njeno održanje. Ta je država propala baš zato jer je ugnjeteni slavenski narodi nisu htjeli, pa ni Hrvati i Slovenci, iako katolici. Drugi neuspjeh je od 1918—1941 godine. Takođe nade u misiju katoličanstva u monarhističkoj Jugoslaviji propale su, čak nije došlo ni do konkordata. Naši narodi, napredne njegove snage onemogućile su ga, a ne u suštini vlastodršci stare Jugoslavije. Treći neuspjeh je od 1941 o 1945 godine. Nade u pog'edu fašizma kod nas, s kojima se politika Vatikana spojila kao i sa fašističkim organizacijama takođe su propale, osujetila ih je naša Narodnooslobodilačka borba, naša Revolucija, a politički klerikalizam, naročito u Hrvatskoj ustaše i u Sloveniji bijela garda itd., pred našim narodima otkrio je svoje političko, odvratno, izdajničko lice osnovnih nacionalnih interesa. Četvrti neuspjeh je od 1945 godine do danas. Opet klerikalizam diže glavu skrivajući se iza vjerskih osjećaja, iskorišćujući te osjećaje, povezujući ih sa nacionalnim.

Tako staru svoju politiku još iz 1900 godine podržava, naprimjer, za vjernike Hrvate: da je, tobož, katolička crkva danas čuvar jedinstva hrvatske nacije — onih u Bosni, Srijemu, u cijeloj Vojvodini sa onima u Hrvatskoj, zatim da je, tobože, ona jedina veza i kontakt među njima jer »uskogrudost« Srba ne da im ni kulturni kontakt sa Hrvatima, a niti imaju svoj vlastiti kulturni nacionalni razvoj, kao Srbi u Hrvatskoj itd.

Mi vidimo danas nepomirljiv stav Vatikana i katoličkog episkopata po pitanju suradnje kod pretresa Prijedloga zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. Njihova prepotentnost zasniva se na nadama sve teže naše ekonomske a time i političke situacije u zemlji, s jedne strane, i na političkoj propagandi Vatikana u inostranstvu, posebno kod naše emigracije, kako one kraljevsko-četničke i mačekovske, tako i ustaško-klerikalne, s druge strane.

Ali od 1945 godine naovamo diplomatska aktivnost Vatikana protiv naše zemlje doživjela je i danomice doživljava neuspjehe u zapadnim zemljama, naročito od 1948 godine naovamo. U naprednom svijetu naša zemlja stiže sve veće simpatije javnog mnijenja i pored sve akcije Vatikana i naše reakcionarne emigracije.

Vatikan se sada trudi da pred našom emigracijom i u njenim očima ispadne bar kao neki dosljedni, principijelni borac, rukovodilac katoličke političke akcije, koji se ne da kupiti tim zakonom. Tako je

na niske grane spao neuspjehom svoje kampanje protiv naše zemlje, da mu je ostala još jedina nada naša propala, avanturistička emigracija. Naš narod kaže: »Našao lonac zakrpu«! Od oslonca apostolske habzburške monarhije spasti na oslonac jedne krahirane, avanturističke ustaško-mačekovsko-četničke kraljevske emigracije, jasno pokazuje na šta se srozala vatikanska politika zadnjih 50 godina u pogledu naših zemalja.

Što se tiče naroda hrvatskog on je u svojoj većini religiozan. Zato treba poštovati slobodu savjesti i vjeroispovijesti. Ali hrvatski narod, poglavito seljački, nije klerikalni, nije za popovsku politiku, za političku podređenost Vatikanu i crkvenoj hijerarhiji u zemlji, episkopatu itd. na liniji politike. Tu su ga politički već škovali Ante i Stjepan Radić baš od 1904 naovamo, tako da su Klerikalna pučka stranka u Hrvatskoj i druge proklerikalne stranke bile takoreći likvidirane u narodu od Hrvatske seljačke stranke već za vrijeme stare Jugoslavije. Napori Vatikana, od katoličkog kongresa 1900 godine, i cijela katolička akcija u Hrvatskoj, koju su vodili Štadleri, Baueri pa sve ovamo do Štepinca, propali su da od Hrvata stvore u prvom redu katolički narod, koji je, kao član katoličke crkve, pokoran svojim biskupima i Svetoj stolici u prvom redu. Hrvat voli svoju slobodu, domovinu, nezavisnost i zato voli ovu našu državnu zajednicu Jugoslaviju, jer mu ona osigurava, u bratstvu i jedinstvu sa svim našim narodima, sve njegove nacionalne, kulturne i socijalne težnje. Vjera je kod njega stvarno kroz ovih 50 godina, a naročito kroz naš revolucionarni period od 1941 do danas, postala privatna stvar. Nacionalnost nije mu privatna stvar. Ona je još snažan pokretač njegov, kao što je i kod Makedonaca, Slovenaca, jer se mi nismo u svojoj prošlosti slobodno nacionalno razvijali. Do 1918 godine u tudinskoj državi, nacionalno, kulturno i socijalno ugnjetavani, a od 1918 do 1941 godine u mačekovskoj državi, Jugoslaviji, sto puta gore od one prve, u njoj mu se htjela izbrisati njegova nacionalnost. Tek, eto, od 1941 godine do danas u Titovoj Jugoslaviji, uz iskovanu bratstvo i jedinstvo naših naroda, u Revoluciji od 1941 do 1945 godine mi se i nacionalno počinjemo oformljavati jednim prirodnim, zakonitim putem, slobodnim putem na novoj materijalnoj osnovici, što sve ranije u svojoj historiji nismo imali mogućnosti, jer nas je sve gušilo, kočilo, zatiralo i tako usporavalo naš progres prirodnog, zakonitog nacionalnog razvitka.

Katolička crkva će se danas truditi, nakon što je izgubila »katoličku« bitku da se unese pod svaku cijenu u taj kontakt, konkretno kod Hrvata, da tako kažem, novovjerski, socijalistički proces dovršavanja izgradnje hrvatske nacije uz istovremeno stvaranje jedinstva radnih masa svih naših narodnosti, cijele Jugoslavije. Ali će ona, kao i sve ostale crkve, ako bi joj to uspjelo, posve prirodno postati kočnica tog slobodnog prirodnog procesa našeg kretanja naprijed k jedinstvu radnog naroda, kočnica po svojoj klerikalnoj, politički konzervativnoj,

reakcionarnoj koncepciji, katoličkoj, pravoslavnoj, muslimanskoj itd. Danas naši radni ljudi koji izgrađuju socijalističku ekonomsku podlogu, jedni su ateisti, a drugi vjeruju, ali su i jedni i drugi graditelji materijalne budućnosti koja će ih osloboditi i vjerskih i nevjerskih predrasuda i učiniti od njih odnosno od njihovih potomaka prirodne, jednostavne, slobodne ljude, socijalističke ljude. Ako ovim Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica oslobodimo »vjeru« odnosno vjeroispovijest od političkih tendencija, klerikalizma, onda smo napravili, odnosno napravili ćemo veliki korak naprijed. Ja vjerujem da ćemo i tu bitku dobiti. Za to govore dosadašnji neuspjesi Vatikana, klerikalne politike u našim zemljama kroz prošlih 50 godina.

Izjavljujem da sam u načelu i u pojedinostima za ovaj Prijedlog zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica.

A sada bih htio staviti još neke svoje primjedbe na pojedine članove ovog zakonskog prijedloga. Prvo, u članu 4, stav 3, govori se da vjerske zajednice imaju pravo na škole za spremanje svećenika. Tu se govori o nepotpunim, srednjim i srednjim višim školama. U članu 9, stav 2, kaže se da škole za spremanje svećenika mogu pohadati samo ona lica koja su svršila obavezno osnovno školovanje.

U vezi ovoga ja sam ranije govorio o klerikalizmu od 1900 godine naovamo, od kongresa. Ja sam to govorio o katoličkom klerikalizmu radi toga jer se Vatikan trudio da u zemlji stvori svoj katolički laikat, a taj je laikat praktično izlazio iz tih vjerskih škola. Mnogi od tih koji će pohadati vjerske škole, pa i ako skinu mantije, imaće dosta od toga što su tamo naučili. Zato mislim da bi trebalo to jasno da bude istaknuto da te nepotpune srednje, srednje i više škole nemaju niti mogu imati karakter naših državnih škola, a po pitanju njihovih svjedodžbi da one ne mogu služiti za prijelaz u državne škole, odnosno da svjedodžbe iz tih škola vrijede kao kvalifikacija jedino za određene vjerske zajednice. Katolici imaju i bogosloviju i tu, znam, treba imati 8 razreda škole. Ali mislim da ima vjerskih zajednica koje imaju svoje škole u koje se može ići i sa osnovnom školom. Ja ne znam da li je tako, ali to ne bi trebalo da bude da se ide sa 4 razreda osnovne škole u vjerske škole (Milan Smiljančić: To je kod muslimana). Mislim da je vrlo važno da se ustanovi u članu 19 da treba da se svrši redovitih osam godina školovanja, to jest ono školovanje koje je određeno ili koje će biti određeno ako se promijeni zakon. To će biti garancija da će oni koji po svršetku osmogodišnjeg školovanja odu u vjerske škole imati opću naobrazbu koju imaju svi građani naše države. Ako se dozvoli da se ide sa 4 razreda škole u takve vjerske škole znači da te vjerske škole mogu da od takve djece naprave vjerske fanatike, napraviti takvu osnovu za katoličku borbu da bi od njih moglo imati težih posljedica, kao što smo imali teških posljedica od onih koji su svršavali gimnaziju i veliku maturu pa otišli u katoličku bogosloviju, pa se možda i skinuli, ali su bili laici koji su pokazali, naročito u vrijeme

ustaštva, kakva je to bila škola. Ja baš iz tog razloga strahujem i mislim da bi trebalo ovdje dodati jedan, četvrti stav, koji bi glasio: »Posebne vjerske škole za spremanje svećenika imaju značaj škola samo unutar stanovite vjerske zajednice. Ispitne svjedodžbe ne mogu biti osnova školske kvalifikacije izvan određene verske zajednice«. Ovim će se izbiti sve nade klerikalizma da putem nekih svojih škola ipak izgrade svoj laikat, jer putem naših škola neće ga moći izgraditi. Ja mislim da to treba da bude jasno u zakonu. Ako on izade iz te škole pa se i obračuna sa vjerom i bogom, izvinite i ja sam bio pa sam se obračunao, to je drugo, ali velika većina ne obračuna se ni sa jednim ni sa drugim nego izlazi iz škole kao veći pop od onoga koji je u mantiji i vrši one stvari koje ni jedan svećenik neće da vrši.

To bi bio prvi amandman.

Drugo, u članu 10 stoji: »Odluke vjerskih zajednica u bračnim sporovima i u predmetima disciplinskog karaktera, kao i druge odluke vjerskih zajednica, nemaju dejstvo van vjerske zajednice«. Ja bih predložio da se izostavi »u bračnim sporovima«, jer po Ustavu, član 26, svi bračni sporovi, pa i kad priznajemo crkveni brak i ako bi iz njega proizašao neki bračni spor, i ti bračni sporovi spadaju u nadležnost redovnih sudova. Ne možemo mi po duhu i slovu Ustava to dozvoliti. Dovoljno je da se u članu 10 kaže: »Odluke vjerskih zajednica u predmetima disciplinskog karaktera, kao i druge odluke vjerskih zajednica, nemaju dejstvo van vjerske zajednice«. Dakle, mogu vjerske zajednice po pitanju brakova sklopljenih od pripadnika te vjerske zajednice kazati da se pomire ili ne i u tom pravcu voditi, usmjeriti svoju djelatnost, ali priznati da imaju pravo u bračnim sporovima, kompetenciju sudovanja, to nije u skladu sa članom 26 naših ustava. To bi bio drugi amandman.

Izjavljujem da u cjelini i u pojedinostima glasam za predloženi zakon.

Potpredsjednik: Molim narodnog poslanika Milivojevića da još jedanput definiše svoje amandmane.

Joza Milivojević: Moj prvi amandman sastoji se u tome da se doda nov stav članu 4, četvrti stav, koji bi glasio: »Posebne vjerske škole za spremanje svećenika imaju značaj škola samo unutar stanovite vjerske zajednice. Za ispitne svjedodžbe te škole ne mogu biti osnova školske kvalifikacije izvan određene vjerske zajednice«.

Drugi amandman se sastoji u tome da se u drugom redu člana 10 brišu riječi: »u bračnim sporovima« tako da član 10 glasi: »Odluke vjerskih zajednica u predmetima disciplinskog karaktera, kao i druge odluke vjerskih zajednica, nemaju dejstvo van vjerske zajednice«.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Aleksandar Šević: Drugovi narodni poslanici, ovaj zakonski predlog je dosta iscrpno diskutovan u

Zakonodavnom odboru i stalo se na stanovište da nije potrebno, bez nužde, unositi u zakon neke odredbe koje bi vršile neka ograničavanja za koja država nije zainteresovana. Zato ja mislim da ta ograničenja koja je izneo drug Milivojević mogu da postoje, ali da nije potrebno da se izraze u ovom zakonu. Iako ovi amandmani nisu bili pred Zakonodavnim odborom, ali u duhu diskusije u Zakonodavnom odboru, ja mislim da pogadam stav članova Zakonodavnog odbora kad kažem da ovaj predlog ne primimo, nego da ostane da se rešava na neki drugi način, da usvojimo zakon kako je predložen. Predloženi zakon izražava slobodu verskih zajednica do onog momenta kada se u tome ne bi došlo do sukoba sa društvenom zajednicom kao celinom.

Potpredsednik: Izvestilac Zakonodavnog odbora Šević ne prima amandmane koje je predložio narodni poslanik Joza Milivojević.

Potrebno je da se Veće izjasni o podnetim amandmanima.

Ko je za predložene amandmane neka didigne ruku. (Joza Milivojević diže ruku). Ko je protiv? (Ogromna većina diže ruku).

Konstatujem da smo istovremeno glasali o oba amandmana koje je podneo narodni poslanik Joza Milivojević i da su isti odbačeni.

Nastavljamo diskusiju. Reč ima narodni poslanik drug Šestan.

Josip Šestan (NR Hrvatska): Drugovi narodni poslanici, ja ću biti vrlo kratak. Opšti smeh i veselost). Znam da je vaše strpljenje iscrpeno. Ja ću konkretno da se osvrnem na čl. 4, st. 2, koji govori o vjerskoj nastavi u crkvi, hramovima i drugim crkvenim prostorijama koje su za to određene i koja je tu slobodna. Mislim da bi trebalo dodati — nije to amandman nego smatram da bi trebalo time popuniti — da se ta nastava vrši na maternjem jeziku.

Zašto o tome govorim? I dosad je katehizacija bila dozvoljena konkretno u mome izbornom kotaru, gdje većina katoličkog svećenstva nije samo politički nego i nacionalni neprijatelj. Vidite oni vam vrše katehizaciju hrvatske djece, djece koja polaze hrvatske škole, na italijanskom jeziku. I jasno, ako to ne bude predviđeno, ne bi moglo doći do toga da se zabrani katehizacija na italijanskom jeziku, a morala bi se zabraniti, jer ne možemo dozvoliti da se u crkvi vrši denacionalizacija naše hrvatske djece, pogotovu ne u tome kraju koji je toliko godina bio pod fašizmom, gdje su bili takoreći prisiljeni da govore samo italijanski i danas govore slabo hrvatski. Vidite oni hoće da vrše katehizaciju na italijanskom i to baš hoće zato da bi denacionalizirali našu djecu.

Od čega to dolazi? Kotar Lošinj bio je prije pod zadarskom nadbiskupijom, tj. za vrijeme fašističke okupacije Istre i Zadra. Taj nadbiskup Montani iz Zadra bio je lični prijatelj Musolinija i on je kupio mlade dječake, mladiće, odvodio ih u Italiju i spremao za svećenički stalež. Bila su to hrvatska djeca i kada su bile ferije i kada su se oni vraćali u domovinu on ih nije puštao da idu roditeljima u hrvatska sela

nego ih je koncentrisao u Lošinj gdje su smjeli govoriti samo italijanski. Većina takvih poturica evo danas su svećenici u tome kotaru i može se desiti da i drugdje dodu.

To nije amandman, možda nije ni potrebno da se nešto doda, jer ima 23 član koji govori da Savezno izvršno vijeće odnosno republičko izvršno vijeće može donijeti uredbu o tumačenju pa se to može učiniti tamo, ali sam smatrao za potrebno da iznesem samo radi nas. Jer, jasna stvar, ako se zabrani takva katehizacija onda će doći međunarodna javnost pa će reći: »Evo kako poštujemo zakone koje sami donose«. To sam želio da kažem i da dodam u vezi sa drugim stavom čl. 4 (Glasovi: Ne može!). To nije amandman, nego sam samo smatrao za potrebno da iznesem pred ovaj dom da vidi kako oni iskorišćavaju našu demokratiju i našu dobrotu a poslije će pokušati da dignu harangu. (Glasovi: Zašto ne amandman? Milovan Đilas: Ako je riječ i o zapeti, onda je to amandman).

Potpretsednik: Reč ima izvestilac Odbora drug Aleksandar Šević.

Izvestilac Aleksandar Šević: Svaki predlog izmena u zakonskom predlogu treba da se smatra kao amandman, pa ako je to i zapeta, to je amandman i ništa ne smeta da stvar objasni.

Kao izvestilac mogu da kažem da ovde nije spomenut nikakav jezik nego je ostavljeno da ostane slobodno pa neka se opredele kakav ko jezik želi. Nama je svejedno ako roditelji koji imaju dece žele da uče ma na kom jeziku neka daju decu tamo. Ne vidim zašto bi bilo potrebno da se država meša kojim će se jezikom govoriti. Jezik ne znači ništa rdavo. Međutim, ako on u toku te nastave vrši neku neprijateljsku propagandu ili političku aktivnost koja nije u skladu sa ovim zakonom i njegovim intencijama, onda će biti pozvan na odgovornost zbog te političke aktivnosti a ne zbog jezika.

Smatram da u ime Zakonodavnog odbora mogu da izjavim da ostajem pri tome da se jezik ne poteže ovde nego neka stvar ostane kakva je.

Potpretsednik: Ima reč narodni poslanik drug Šestan.

Josip Šestan: Drug Šević je slabo shvatio. On kaže da roditelji neće slati djecu tamo gdje se vrši denacionalizacija. Ali, shvatite situaciju da ti roditelji nisu tako čvrsti. Oni su bili tamo godinama pod fašističkim terorom. Imamo slučajeva gdje je zakon donesen o promjeni prezimena u tim krajevima i prije nego što smo bili mi iz tih krajeva u ovome domu i donijeli su na želju ljudi da mogu mijenjati ona prezimena koja su bila nasilno naturena od strane fašističkog okupatora. Tamo naš narod nije tako svjestan kao što drug Šević misli i mali broj ljudi dode na kotarsku vlast i kaže ja sam Petrović a ne Petrići ili ja sam Pavlović a ne Pavlini. To je njima nasilno natureno i mi smo predlagali da se to prilikom same revolucije izbriše.

Vidite vi ćete reći da to nema veze. Nije tako lako reći: »Nemojte slati djecu na katehizaciju na italijanskom«. To je velika stvar, nije mala.

Ja ne insistiram na tome da dode taj amandman nego to govorim zato da poslije Savezno izvršno vijeće odnosno republička izvršna vijeća u svojim uredbama o tumačenju ove tačke postave taj stav da se katehizacija mora vršiti na maternjem jeziku. Nije to od male važnosti. (Milovan Đilas: Ja bih zaveo kineski pa neka niko ništa ne razumije. To je pravilno kada se vodi borba za nacionalno oslobođenje, kada smo tu borbu izvojevali na našoj teritoriji. Ja bih bio zato da to bude što nerazumljivije jer za mene, kao komunistu, religija je zaglupljivanje naroda). Tu se radi o denacionalizaciji. Žao mi je što nećete da me shvatite. (Sulejman Filipović: Predlažem da predemo na glasanje).

Potpredsjednik: Možda ima još diskutantata? (Nema). Pošto je diskusija o ovome zakonskom predlogu završena, prelazimo na glasanje. Ko je za Predlog zakona o pravnom položaju verskih zajednica, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je Veće naroda usvojilo Predlog zakona o pravnom položaju verskih zajednica.

Određujem kratak odmor radi saglašavanja teksta izglasanog u Saveznom veću.

(Posle odmora)

Potpredsjednik: Obaveštena sam od strane Predsjednika Saveznog veća da je u Saveznom veću usvojen istovetan tekst zakonskog predloga kao u Veću naroda. Prema tome, objavljujem da je Narodna skupština FNRJ konačno usvojila Zakon o pravnom položaju verskih zajednica.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: potvrda uredaba Vlade FNRJ i uredaba Saveznog izvršnog veća. Molim druga sekretara da pročita predlog odluke o potvrdi uredaba.

Sekretar Skender Kulenović (NR Bosna i Hercegovina) (čita):

PREDLOG

ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O POTVRDI UREDABA VLADE FNRJ I SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

Potvrđuju se uredbe koje je Vlada FNRJ donela u vremenu od 1 do 10 januara 1953 godine na osnovu čl. 1 Zakona o ovlašćenju Vlade FNRJ za donošenje uredaba radi uskladjivanja odnosa u privredi s novim privrednim sistemom, kao i uredbe koje je donelo Savezno izvršno veće od 14 januara do 19 maja 1953 godine na osnovu čl. 20 tač. 1 i 2 Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona, i to:

I.

Uredbe koje je donela Vlada FNRJ:

1) Uredba o privremenom finansiranju investicija u 1953 godini (»Službeni list FNRJ«, br. 2/53);

2) Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o određivanju i o prevođenju penzija i invalidnina (»Službeni list FNRJ«, br. 2/53);

3) Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o naknadama radnicima i službenicima privrednih organizacija za vreme odsustvovanja sa rada (»Službeni list FNRJ«, br. 2/53);

4) Uredba o izmenama i dopunama Osnovne uredbe o zvanjima i platama službenika državnih organa (»Službeni list FNRJ«, br. 2/53).

II.

Uredbe koje je donelo Savezno izvršno veće:

1) Uredba o primeni odredbe glave IV pod v) i g) stava 2 Zakona o društvenom planu Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1953 godinu (»Službeni list FNRJ«, br. 12/53);

2) Uredba o raspodeli fonda za održavanje zgrada (»Službeni list FNRJ«, br. 12/53);

3) Uredba o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga (»Službeni list FNRJ«, br. 14/53);

4) Uredba o dopuni Uredbe o povećanju zakupnina za stanbene i poslovne prostorije (»Službeni list FNRJ«, br. 14/53);

5) Uredba o prodavanju stanbenih zgrada iz opštenarodne imovine (»Službeni list FNRJ«, br. 17/53);

6) Uredba o pregledu filmova za javno prikazivanje (»Službeni list FNRJ«, br. 19/53);

7) Uredba o ovlašćenju narodnim odborima za propisivanje taksa i poreza na promet (»Službeni list FNRJ«, br. 19/53);

8) Uredba o ovlašćenju preduzeća rečnog brodarstva za donošenje tarifa za usluge prevoza robe i druge usluge u vezi sa prevozom robe u rečnom saobraćaju (»Službeni list FNRJ«, br. 19/53);

9) Uredba o ovlašćenju preduzeća luka i sladišta za donošenje tarifa pretovarnih i drugih usluga u lukama (»Službeni list FNRJ«, br. 19/53).

Potpredsednik: Da li ko želi da govori povodom ovog predloga odluke? (Niko se ne javlja).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam ovaj predlog na glasanje. Ko je za, neka dignu ruku. (Svi dižu ruku). Ko je protiv? (Niko).

Prema tome, odluka je jednoglasno prihvaćena.

Pošto su sve tačke dnevnog reda iscrpene, to dvadesetčetvrtu sednicu Veća naroda zaključujem i molim za odobrenje da zajedno sa sekretarom potpišem zapisnik današnje sednice. (Odobrava se).

(Sednica je zaključena u 19,10 časova).

Двадесетчетврта седница

(21 и 22 маја 1953)

Почетак у 12,30 часова.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам двадесетчетврту седницу Савезног већа VI редовног заседања Народне скупштине ФНРЈ (другог сазива).

Записник данашње седнице водиће секретар Наум Наумовски.

Молим да се прочита записник прошле седнице.

Секретар Наум Наумовски чита записник двадесеттреће седнице од 20 маја 1953 године.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема. Објављујем да је записник прихваћен.

Пре преласка на претрес Предлога закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама, молим да саслушате два извештаја Мандатно-имунитетског одбора. Молим известиоца друга Божидара Томића да прочита извештаје Мандатно-имунитетског одбора.

Извештач Мандатно-имунитетског одбора Божидар Томић (Изборни срез град Београд XI, НР Србија) (ч и т а):

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

Мандатно-имунитетски одбор

Бр. 126

20-V-1953

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно-имунитетски одбор Савезног већа примио је преко Претседника Савезног већа извештај да је народни посланик за Изборни срез љубићко-трнавски Шкипић Милорад умро.

По разматрању изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио да је Шкипић Милорад био изабран на изборима од 26 марта 1950 године за Изборни срез љубићко-трнавски и да је његов заменик Лукић Милисав, службеник Управе државне безбедности у Београду.

На основу изложеног и чл. 44 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ, Мандатно-имунитетски одбор предлаже Савезном већу да се на место умрлог народног посланика Шкипића Милорада позове за народног посланика Савезног већа за Изборни срез љубићко-трнавски Лукић Милисав, службеник из Београда.

Подносећи овај извештај Одбор моли Веће да га изволи усвојити. За известиоца је одређен Божидар Томић.

За секретара

Франц Симонич, с. р.

Претседник

Петар Комадина, с. р.

Чланови:

Саит Затрић, с. р.

Други извештај Мандатно-имунитетског одбора гласи:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

Мандатно-имунитетски одбор

Бр. 127

20-V-1953

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно-имунитетски одбор Савезног већа примио је преко Претседника Савезног већа извештај да је народни посланик за Изборни срез Зелина Иван Гранђа умро 31 марта 1953 године.

По разматрању изборних аката и кандидатских листа, Одбор је утврдио да је Иван Гранђа био изабран на изборима од 26 марта 1950 године и да је његов заменик Антољковић Фрањо, земљорадник из Храстја.

На основу изложеног и чл. 44 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ, Мандатно-имунитетски одбор предлаже Савезном већу да се на место умрлог народног посланика Ивана Гранђе позове за народног посланика Савезног већа за Изборни срез Зелина Антољковић Фрањо, земљорадник из Храстја.

Подносећи овај извештај Одбор моли Веће да га изволи усвојити. За известиоца је одређен Божидар Томић.

За секретара

Франц Симонич, с. р.

Претседник

Петар Комадина, с. р.

Чланови:

Саит Затрић, с. р.

Претседник: Да ли ко тражи реч поводом ових извештаја. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, питам Веће да ли прима извештаје Мандатно-имунитетског одбора? Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Пошто је Савезно веће примило извештаје Мандатно-имунитетског одбора то објављујем да ће се за народног посланика за срез Зелина позвати Фрањо Антолкиновић а за Срез љубићко-трнавски Милисав Лукић.

Прелазимо на дневни ред: претрес у начелу и у појединостима Предлога закона о пољопривредном земљишном фонду општенородне имовине и додељивању земље привредним организацијама. За реч се јавио народни посланик Хајро Капетановић.

Хајро Капетановић (*Изборни срез Бихаћ, НР Босна и Херцеговина*): Другови и другарице народни посланици, прије свега изјављујем да ћу гласати за Приједлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенородне имовине, јер је он у духу нашег Уставног закона, новог привредног система и одговара интересима наше социјалистичке изградње — развоја и унапређења производних снага у пољопривреди. Имајући у виду да је нарочито последице говора друга Кардеља у Крагујевцу велики број беземљаша путем Извршног вијећа и штампе тражио доношење овог закона, можемо са сигурношћу тврдити да ће предложени закон бити примљен са одушевљењем од већине сеоског становништва.

Мада је Уредба о имовинским односима у сељачким радним задругама одговарала интересима сељака, а нарочито средњих, ни овим законским приједлогом ти се интереси ни најмање не крње. То је у духу наше опће политике која се води према селу, у чему нема мјеста никаквој бојазни или причи да ће последице овог ограничења посједа индивидуалних газдинстава поново доћи до новог смањења посједа, о чему најбоље говори члан 6 законског приједлога који зајемчује право својине сопственика на земљи која не прелази максимум одређен овим законом. Ја сам ово изнио из тих разлога, што се већ на појединим мјестима могло чути да ће доношење овог закона створити несигурност нарочито код средњих сељака у погледу правно-имовинских односа на селу. Очекивати је, да ће таквих прича последице усвајања овог закона, а нарочито приликом његове примјене, бити и убудуће. Оне долазе и долазиће прије свега од оних који су гајили наде о несметаном развитку капиталистичких елемената на селу, тежили за личним богаћењем на рачун туђих леђа и туђих жуљева. Нама је познато како су се односи на селу раније развијали, и како су се стварала нека богата сеоска газдинства. Она нису била само капиталистички полип у селу, у економском смислу ријечи, него истурена реакционарна политичка позиција са које се увијек пуцало кад год је то било могућно, на све што је наше — што је напредно.

Моје је мишљење да ће се послѣје примјене овог закона разбити илузије капиталистичких елемената на селу и да ће средњи сељак као индивидуални произвођач постати главни извор тржишних вишкова пољопривредних производа и то све дотле док му под условима индивидуалне обраде буде боље одговарало, него путем удруживања и већег коришћења механизације.

На основу овог законског приједлога нови аграрни односи омогућавају организацију пољопривредних газдинстава на социјалистичкој основи кроз задруге путем добровољног удруживања и путем пољопривредних добара. На другој страни, пољопривредна домаћинства, која из било којих разлога остају на бази приватне својине, укључиће се у социјалистичку привреду кроз мјере које ће се предузимати у циљу развоја и унапређења пољопривредне производње.

Ради постизања овог циља неминовно се поставља захтјев за ограничавањем земљишног посједа на површину коју може једно домаћинство обрађивати углавном својим сопственим радом и да се на тај начин искључи употреба најамне радне снаге.

Исто тако, овим законским приједлогом земљишни фонд у опћенародној имовини постаје основа која заиста претставља почетак оних друштвено-економских односа у пољопривреди који одговарају нашој даљој социјалистичкој изградњи, ослобођеној сваких шаблона и рецепата и изграђеној сопственим искуством.

Запо је доношење овог законског приједлога, како са економског тако и са политичког становишта, нужно и оправдано.

Ваља на овом мјесту истаћи да се Приједлог закона о пољопривредном земљишном фонду у суштини разликује од ранијег Закона о аграрној реформи и да он нема онај значај који је имала аграрна реформа 1945 године. По Закону о аграрној реформи ми смо ликвидирали остатке феудалних односа и велепосједа у нашој земљи и подијелили земљу у власништво сељацима беземљацима или са мало земље. Овим законом ми не вршимо подјелу земље индивидуалним земљорадницима него цјелокупан земљишни фонд додјељујемо пољопривредним организацијама, како то регулише члан 8 приједлога закона. На тај начин стварамо базу за ликвидацију капитализма на селу опће. Када бисмо овај фонд дијелили, како је то рађено по Закону о аграрној реформи и колонизацији (како су се чула извјесна мишљења у току рада законодавних одбора), онда би доношење овог закона значило корак назад, гурало нас на линију очувања ситног посједа са ниском производњом и малим приносима и затварало нам очи пред стварношћу и свим револуционарним промјенама које су настале и које се развијају у нашој земљи.

Ја мислим да се сви ми слажемо у томе и да не гајимо илузије да ће у новоформираним пољопривредним организацијама ићи све у почетку добро. Нарочито што форме пољопривредних организација на бази заједничке обраде преба да никну одоздо из села и да буду такве

које ће одговарати условима сваког краја. Али ја вјерујем да ће већина сељачких радних задруга које су остале послје спровођења Уредбе о имовинским односима и реорганизацији сељачких радних задруга прихватити организационе форме привредне дјелатности које предвиђа чл. 8 приједлога овог закона. Позитивне резултате у производњи нећемо сигурно тако дуго чекати. Развој наше индустрије и помоћ државе путем кредитирања као и опћа брига заједнице за напредак пољопривредне производње неминовно ће убрзати развитак нашег села. У том случају може се очекивати повећање производње тржишних вишкова за разлику од приватног посједа.

Ранијим Законом о аграрној реформи ми смо у Босни и Херцеговини имали земљишни фонд од великих сељачких посједа са 3.510 ха. Примјеном предложеног закона у нашој Републици створиће се земљишни фонд од 20.000 ха што претставља 10,3% у односу на целокупан фонд Југославије. Ако претпоставимо да ће наш фонд бити 20.000 ха онда то претставља 1,2% укупне обрадиве површине у Босни и Херцеговини односно 1,7% обрадиве површине коју је држао приватни сектор 1948 године.

Земљишни фонд опћенародне имовине створен овим законом претстављаће исту онолику површину коју сада држе државна пољопривредна добра у нашој Републици. По структури поменути фонд у Босни и Херцеговини изгледао би овако: оранице и вртови око 15.800 ха, воћњаци и виногради око 900 ха, ливаде око 3.300 ха.

Као што се види, највећи дио овог фонда односи се на равничарски и брежуљкасти рејон наше Републике. Зато је касвим правилно предлагач овог законског приједлога предвидио одређивање максимума земљишног посједа од 10 хектара, јер је то граница до које се употребљава властита радна снага. Исто тако, члан 4 приједлога закона овластио је извршна вијећа народних република да могу прописати остављање сопственицима више обрадиве земље од максимума под условима породичних задруга које сачињавају неколико ужих породица и домаћинстава у крајевима гдје је земљиште претежно слабог квалитета. Овај законски пропис одговара потпуно потребама у нашој Републици, јер постоје наведени случајеви.

На основу изложеног као и на основу образложења претставника Савезног извршног вијећа изјављујем поново да ћу гласати у начелу и у појединостима за приједлог закона. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик друг Милован Батановић.

Милован Батановић (*Изборни срез град Шабац, НР Србија*): Другови народни посланици, пред нама се налази Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду опћенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама. Ова наша Скупштина можда са неким новим изменама сигурно ће га усвојити.

И овај предлог закона, који ми данас овде претресамо као и многи други закони из области привреде, које је ова Скупштина досад донела

има за циљ даље развијање продуктивности у пољопривреди, борбу против експлоатације сиромашних сељака, и даље учвршћивање социјалистичке привреде уопште.

Нови друштвени односи који су настали код нас после увођења радничког самоуправљања у привреди, као и нови привредни систем који се заснива на друштвеној својини и робно-новчаним односима захтевали су да се радикалније приђе решавању аграрних односа на селу и уопште проблема пољопривреде.

Док данас предузећима и привредним установама радници са успехом управљају преко својих управних одбора и радничких савета, у оквиру одређених пропорција доносе планове производње, преко већа произвођача у срезовима и градовима, а ускоро ће и у овом дому одлучивати о расподели националног дохотка, о фонду плата итд., дотле у селу имамо, на једној страни, људе који немају земље, који немају ни минимум земље, који су принуђени да раде код имућнијих сељака, а на другој страни, имамо тако богата домаћинства која имају толико земље да је не могу и неће сами да обрађују већ експлоатишу сеоску сиротињу за обраду земље.

Свима је јасно, и нико се од нас не заноси тиме да ће овај Закон о пољопривредном земљишном фонду решити питање сиротиње и пренасељености на селу. Решење овог питања треба тражити у интензивнијој пољопривреди. Чињеница је да две трећине становника наше земље живи на селу и бави се земљорадњом, а опет када је иоле неродна година тешко могу да произведу довољно житарица колико нам је потребно, а када је озбиљнија суша, као прошле године, онда не произведу ни колико је довољно за исхрану оних који живе на селу. Други услов за решење овог проблема пренасељености села јесте у одлучивању сељака да са села иду у предузећа и градове. А то практично значи подизање нових фабрика, у првом реду прехранбених које могу, због свога механичког састава, да запосле највећи број овакве радне снаге. Мислим на прехранбену индустрију не само због тога што она може да запосли највећи број неквалификованих радника, већ зато што она треба да преради све оне пољопривредне производе као што су воће и поврће па и месо кога преко лета има довољно и у добром стању, јер све не може да се потроши сирово. Само у Округу подринском, који није изразито ни воћарски ни повртарски крај, пропадне годишње за нашу привреду између 5—8 хиљада вагона сељачких производа, односно преради се од онога што има једва 30%. Шта би то економски значило за нашег сељака када бисмо могли све то да му откупимо и колико би то допринело подизању животног стандарда свих наших људи!

Аграрна реформа, спроведена 1945 године, укинула је у нашој земљи феудалне односе, односно ликвидирала капиталистички велепосед какав је дотада постојао и дала земљу у власништво онима који је обрађују. Овај закон, иако нема значај аграрне реформе у оном

старом смислу ликвидације капиталистичког велепоседа, јер је он већ ликвидиран Законом о аграрној реформи из 1945, овај закон је шири, он иде дубље, он ствара базу, — а добрим делом и сам то чини, — за ликвидацију капиталистичких односа на селу, за ликвидацију капитализма на селу уопште. Закон о аграрној реформи из 1945 године дао је одузету земљу сиромашним сељацима у својину, а мањи је део задржан у друштвеном фонду из кога су формирана пољопривредна добра и разне економије. Тада се земља морала дати сиромашним сељацима у својину, јер су је од њих, на разне начине и најгрубљим средствима, отели феудалци и сеоски капиталисти. С друге стране, око 70% учесника у Народноослободилачкој борби, односно Народној револуцији, чинили су сељаци и то углавном сиромашни као и добар број средњака који су, поред осталих циљева за које су се борили, тражили и с правом очекивали да се и та неправда према њима отклони и да се земља да свима који је обрађују.

Овај закон предвиђа да се земља не дели сиромашним сељацима, већ да се од ње ствара друштвени земљишни фонд из кога ће се земља давати социјалистичким пољопривредним организацијама на коришћење. На овај начин само у Републици Србији у земљишном фонду сакупиће се око 160.000 нових хектара земље. Ових 160.000 хектара и оно што већ има у земљишном фонду моћи ће да буде солидан почетак за примену агротехничких мера, за интензивнију обраду пољопривреде, за солидну интервенцију и конкретну помоћ социјалистичког сектора у борби против заосталости у пољопривреди.

Уредба о имовинским односима и реорганизацији сељачких радних задруга, коју је недавно донело Савезно извршно веће, и практична примена те уредбе у сељачким радним задругама, најбоље нам је показала какве су све слабости постојале у радним задругама, колико су и сами задругари задовољни таквим задругама. Због таквог стања у задругама задругари масовно излазе из задруге, а с друге стране знамо у каквом су повлашћеном положају биле задруге у односу на приватни сектор па опет задругари нису с њима задовољни. Све нам то говори да задруге онакве какве су биле нису добре ни за задругаре ни за друштвену заједницу па, према томе, нису могле ни показати предности крупне социјалистичке пољопривреде. Ово важи за већину сељачких радних задруга. Такво стање у задругама, поред тога што се оне нису привредно правилно поставиле, што нису биле самосталне јер су се сувише мешали у њихова права Главни савез земљорадничких задруга, срески савези још и више, народни одбори и други који није требало уопште да се мешају. Али сви они који су се мешали у рад сељачких радних задруга имали су за циљ да помогну задругама, да реше разне проблеме који су проистицали. Због тога мислим да основне гаранције за успех сељачких радних задруга јесу осећај задругара за колективом, поверење у сељачке радне задруге као пут преко кога ће он створити и

боље економске услове за себе, њихов однос према раду, према имовини, њихова заједничка слога, договор у решавању проблема итд.

Ако погледамо пољопривредна добра, која постоје неколико година, како она послују онда ћемо видети да са њима нисмо имали ни приближно онолико тешкоћа ни проблема у поређењу са тешкоћама у сељачким радним задругама. С друге стране, пољопривредна добра су далеко рентабилнија и дају већу производњу по хектару од многих задруга. На пољопривредним добрима нема оних свађа, развлачења и упропашћивања имовине као што је случај у сељачким радним задругама. Тамо владају други односи у производњи, други односи између људи, већа дисциплина и лакше је спроводити организацију рада. Мене радује што је већ овим законом предвиђено да ће се земља из земљишног фонда моћи давати задругама на коришћење како то предвиђа чл. 8 овог закона у коме се, између осталог, каже да за њен начин пословања и организацију рада важе прописи који се примењују за пољопривредна добра.

Предлог закона предвиђа као максимум земље 10 ха по домаћинству с тим што прави изузетак код великих породичних задруга и код патријархалних породичних задруга које постоје у неким крајевима наше земље. Трећи изузетак био би повећање максимума уопште у неким крајевима у којима се земља обрађује екстензивно, у којима је земља слабијег квалитета. Што се тиче овог трећег изузетка да се повећава максимум земље у рејонима у којима је земља слабијег квалитета, иако ових рејона неће бити много, јер се у тим рејонима мало земље и одузима, мислим да ће ово бити добро примљено од народа не само у овим рејонима већ и у равничарским. Овај закон говори да се и овога пута водило рачуна о средњем сељаку, о његовом економском стању, и да наше пољопривредне мере у селу немају за циљ осиромашавање средњег сељака и да он сада, после сеоских кулака, не долази на ред за обрачун, како то реакционарни елементи протурају у намери да повежу средњег са богатим сељаком у борби против овог закона.

Максимум од 10 ха обрадиве земље претставља сасвим довољно за једну породицу да може солидно да живи. Десет хектара прави некако прекретницу са које се може ићи горе ка богаћењу и где већ почиње употреба туђе радне снаге. Истина, има домаћинстава која имају и мали број чланова породице за које је 10 ха земље можда много, и који су већ сада у положају да не морају сами да обрађују земљу, већ могу да користе пућу радну снагу. У селу влада прилично расположење да се оваквим породицама смањи максимум земље, нарочито онима са старијим људима и женама, и онима у којима неће бити прираштаја, а већ сада морају да узимају туђу радну снагу. Ја мислим да су то појединачни случајеви које овај закон не може да реши, нити му је то циљ. Такође мислим да је неземљораднички минимум од 3 хектара висок и да се може смањити.

За доношење овог закона сазрели су сви услови и он је дошао у прави час. Истина, још има људи који сматрају да је прерано за овај закон. Али такво тумачење може бити или непознавање наших услова па и расположење сељака, или заштита капиталистичких елемената на селу.

Да су сазрели услови за доношење овог закона најбоље нам говори расположење људи по селима. Сиротиња, а са њом и слабији средњаки одржали су низ конференција по селима на којима се договарају о одузимању земље и захтевају да се смањи земљишни посед. Средњи сељак, који зна да га закон не хвата, такође стоји у огромној већини уз сиромашног и слабог средњака.

Да земљу треба задржати у земљишном фонду и не делити је говори и само расположење сиромашних сељака, који су највише заинтересовани за земљу. Нема сада ни приближно онакве жеље за поделом земље каква је била 1945 године приликом спровођења аграрне реформе. Главно је да сеоска сиротиња може да се запосли, да ради, а за њих су далеко повољнији услови да раде на пољопривредном добру, економији земљорадничке задруге или у сељачким радним задругама него код приватног имућног сељака. После изласка Уредбе о имовинским односима и реорганизацији сељачких радних задруга сеоске газде почеле су озбиљно да прете сеоској сиротињи говорећи им да ће она доћи да ради за килограм хлеба код њих, да су газде купиле мотике да, кад сиротиња изиђе из сељачких радних задруга да копа код њих, да ће им вратити сада за све оно гођење приликом откупа пољопривредних производа, говорећи да, побож, „Тито више није ваш него наш“. Практично, без доношења овог закона сиромашни сељаци на селу, а са њима и добар број слабијих средњака, који су били ослонац народне власти у спровођењу свих наших мера у борби за социјализам, дошли би у тежак економски положај, а неки у тежи него што су били пре рата. Сиромашан сељак због свога сталног и активног учествовања у борби за социјализам, за ову власт, да тако кажем, посвађао се са имућним сељаком код кога је раније радио у најам или узимао земљу у закуп. И он то сада не би могао да чини, с једне стране, што њему богати сељак не би дао више земљу у закуп нити га узео да ради, а с друге стране ни сиромашан сељак под условима које би му налурио богати сељак не би могао више да ради код њега.

Сматрамо да ће после спровођења овог закона уз наше правилно објашњавање бити много јаснији пут изградње социјализма на селу.

Због свега тога изјављујем да ћу гласати за предложени закон. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Франц Симонич.

Франц Симонич (Изборни срез Марибор — источни део, НР Словенија): Другарице и другови народни посланици, после Уредбе о имовинским односима, која омогућава и у пољопривреди брз и слобо-

дан развитак и спровођење принципа социјалистичке демократије, радничког самоуправљања и слободног деловања економских закона, намеће се као нужно, поготову после реорганизације сељачких радних задруга, да се на нашем селу реши питање беземљаша — напличара, виничара и офера а првенствено да се што више онемогући израбљивање радног човека и шпекулативне тенденције појединих капиталистичких елемената на нашем селу. Решавање ових најтежих проблема омогућиће сада Закон о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине.

У Словенији овај ће закон погодити врло мален постотак највећих сељака. Али, пошто ће то бити у пољопривредно најјачим и најразвијенијим пределима, тамо где је израбљивање радне снаге у пољопривреди било најгоре, то је тај закон погодово за те пределе од необично великог политичког и економског значења. Осим тога, тај је закон са задњим ставом члана 4 за Словенију сигурно међу најважнијим које смо донели након ослобођења у циљу увођења и утврђивања социјалистичких односа на нашем селу. Тај закон, наиме, омогућава да се једном за увек уништи најгрубљи феудални систем израбљивања и друштвених односа који су још све досад остали у неким пределима Словеније и то у виду виничарских, оферских, хуберских и колонских односа.

Због свог најгрубљег начина израбљивања и највећег броја најтежи је сигурно проблем виничара у изричито виноградарским пределима Халоза и Словенских Горица, на подручју срезова Птуј, Љутомер и Марибор. Тај проблем, који смо покушавали да решимо одмах после народног ослобођења а поготову Законом о аграрној реформи, постаје још више критичан после Уредбе о имовинским односима и о реорганизацији сељачких радних задруга када су почели многи капиталистички елементи — богатији сељаци у убеђењу да ћемо сада у лежњи да што више и што брже повећамо пољопривредну производњу дозвољавати или чак форсирати велики посед без обзира на то какав је тај посед и првенствено какви су односи на том поседу између власника и оних који је раде опет по старом капиталистичком обичају — још горе израбљивати јевтину радну снагу, њезину беду и заосталост. Законом о аграрној реформи тај проблем нисмо могли решити, јер закон дозвољава прилично велики земљишни максимум, штити првенствено винограде и пошто дозвољава донекле решавање виничарског и оферског проблема само код власника несељака, и то само у случају када су уговором уређени виничарски или оферски односи. Али таквих уговором уређених односа било је врло мало, премда је био и пре а поготову данас систем израбљивања код неуређених односа много гори.

У Халозама, — где је проблем виничара најтежи и због чега је и данас то подручје, иначе оркужено само са најбогатијим пределима, најзаосталије и најсиромашније у читавој Словенији, најбоље винограде и ливаде поседују власници који живе ван тог подручја, по 10 па и 15 километара далеко. То су власници несељаци из Птуја и сељаци

са Птујског и Дравског Поља. Ти власници, дакле, живе и имају матичне поседе изван Халоза, поседују нешто више од трећине свих халошких винограда и ливада, а поред тога и доста велике површине шума. На тој земљи, — која је у власништву око 60 сељака и око хиљадпетсто сељака из поменутих равничарских предела од којих око 300 има преко 10 хектара обрадивих површина, а од ових просечно на једно газдинство 13,40 хектара обрадиве површине, — ради 660 фамилија халошких беземљаша — виничара, а повремено и 1200 фамилија сеоске сиротиње која има просечно испод једног хектара обрадиве површине.

На подручју Словенских Горица у сва три споменута среза има око 1500 виничарских и оферских породица — беземљаша. Тамо су односи између власника земље и виничара доста слични односима у Халозама. И на овом подручју имућни сељаци држе у својим рукама несразмерно велике површине обрадиве земље. Тако су сељаци са овог подручја од 0 до 5 хектара обрадиве површине, који претстављају око 84% пољопривредних газдинстава, власници само 54% обрадиве површине а око 6% сељака, који имају више од 8 хектара обрадиве површине, држе у својим рукама око 25% све обрадиве површине, док је око 10% сељака, са поседом од 5 до 8 хектара, 21% власник тих површина. Сељаци изнад 8 хектара обрадиве површине углавном су и сви власници винограда у којима раде виничари и офери. На свим виноградарским поседима сељака раде виничари, офери и други беземљашаи.

Неких уређених уговора између газда и виничара нема и на читавом том подручју има само око 100 уговора те се виничари у већини случајева награђују у натури. Како у пракси изгледа то награђивање показале ови конкретни примери. За бедну кућицу од собе и кујне, у којој под истим кровом са својом фамилијом држе и по коју кокошку и свињу, виничари, поготову у Халозама, дају годишње 60 до 80 радних дана од зоре до мрака, углавном уз своју властиту храну, што у овим крајевима кажу „дера“. За рад у винограду добија нешто ливаде и траве из винограда да може прехранити кравицу од које газда узима ђубре за ђубрење винограда, и 10 до 50 ари оранице у брду коју углавном у Халозама може обрађивати само пијуком и мотиком. У Словенским Горицама устаљен је обичан да виничар сам обрађује виноград, који је скоро увек одељен од осталог матичног поседа, најчешће у другој општини па чак и у другом срезу. У Малечнику код Марибора, 3 километра од града, где има око 20.000 индустријских радника, виничар, који има 4 особе способне за рад обрађује своје газди око 1,5 хектара винограда. Све послове од резања и копања па до бербе и муљања грожђа мора обавити сам са својом породицом и то са најпримитивнијим алатима. За обављање тих послова прима годишње 20.000 динара, двоја кола огревног дрвета и прућа а у винограду има, као депутат, још 15 ари обрадиве земље. Све то обрађује уз своју властиту храну коју зарађује углавном на тај начин да у слободном времену, када у винограду нема посла, одлази на рад код свог газде или неког другог бога-

тијег сељака где ради „за редове“. За тај рад газда му за једну годину даје земљу на којој сеје кукуруз или сади кромпир. За површину земље на којој у нормалној години роди 800 до 1.000 кг кромпира (од властитог семена и ђубрива) виничар треба да ради код газде 10 до 11 дана најтежег рада и то онда када то тражи газда што је свакако много скупље него кромпир на тржишту, али за који виничар нема новца.

После реорганизације сељачких радних задруга у лањској години и овог пролећа има много примера да су имућнији сељаци махом излазили из задруга и тиме принудили и виначаре, беземљаше, да и они изиђу јер више није било земље. У тим пределима одмах се појавио вишак радне снаге тако да газдама није било потребно да са виничарима склапају било какве радне уговоре. Разумљиво је да су виничари у несташници долазили и долазе сами те траже посао. Углавном, у оваквим случајевима газде дају аконтацију по неколико килограма кромпира, кукуруза итд. а говоре да ће коначан обрачун правити на завршетку економске године када ће видети каква ће бити летина. Овогодишњом сланом били су приходи из виноградарства на том подручју у великој мери смањени па су, према томе, виничари све послове до сада обављали црбе. Има много примера да власници винограда за рад виничарима плате дневно од 25 до 50 динара. Истина, међу власницима винограда у Халозама и Словенским Горицама има и мањих и средњих сељака од 3 хектара обрадиве површине па надаље, али сви сиромашни сељаци, са ретким изузетцима, обрађују те винограде углавном властитом радном снагом. Овде, дакле, нема виничарског проблема што још више говори за то да је нужно решити те односе најокрутнијег изабљивања на поседима на којима постоје, јер је огромна већина таквих примера на великим поседима и поседима несељака. Наша социјалистичка стварност, нужност за стварањем социјалистичких односа у пољопривреди па и тежња за повећањем пољопривредне производње тражи да се овакви односи што пре ликвидирају. Преко 80% винограда у тим пределима стари су преко 40 година и потребне су темељите и рационалне обнове. Али пракса поготову у последњим годинама показује да приватни власници а поготово имучнији сељаци не показују много воље за обнову винограда и улагање већих инвестиција које су нужне, већ до крајњих могућности искоришћавају постојеће винограде „са резом на смрт — на шпарове“. Све то доказује да је могућно најквалитетнија виноградарска подручја у Халозама и Словенским Горицама обновити на тај начин да обрада буде рентабилна, да приноси и квалитет буду на светској равни тако да би већина радне снаге тих подручја са интензивном обрадом и механизацијом могла да живи на овој земљи тек онда када се отклоне феудални односи који су досад свим снагама кочили даљи социјалистички развитак села и пољопривреде на тим подручјима.

Пошто закон о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине омогућава и даје решење које траже и радни људи овог по-

дручја, поготово виничари и офери, изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Да ли се још ко јавља за реч о овом законском предлогу? (Не јавља се нико).

Ради временског саглашавања нашег рада са радом Већа народа (тамо има још три говорника), ја бих предложио Савезном већу да прекинемо ову седницу, с тим да гласање о овом законском предлогу обавимо сутра у 9 часова пре подне.

Прихвата ли Савезно веће овај предлог? (Прихвата).

Ову седницу прекидам, с тим да је наставимо сутра у 9 часова.

(Седница је прекинута у 13,15 часова).

(Наставак седнице 22 маја у 9,10 часова)

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Продужујемо седницу Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Реч има народни посланик Милан Поповић.

Милан Поповић (*Изборни срез белопаланачки, НР Србија*): Другови народни посланици, ја нисам мислио да говорим поводом овога законског предлога, јер сам имао прилике у Законодавном одбору да гласам за овај законски предлог, и у начелу и у појединостима.

Али после јучерашњег говора Милоша Московљевића ја осећам моралну обавезу не само према овоме Дому већ и према овој земљи и према свима нашим друговима, и зато ћу рећи неколико речи не само поводом овога законског предлога него и поводом онога што је јуче говорио Милош Московљевић.

Једно од основних обележја социјалистичког уређења наше земље јесте у томе, што условљује и стално изискује изналажење и стварање све бољих и бољих социјалистичких услова за живот, рад, усавршавање и материјално и културно уздицање читаве наше друштвене заједнице и сваког појединца у њој. То се изражава кроз наш устав, наше законе, уредбе и све прописе, кроз наше друштвене планове и буџете, кроз све мере и подухвате наше државне управе и самоуправних органа власти.

Стално проширивање и продубљивање наше политичке и економске демократије, нашло је свога израза у предаји државних привредних предузећа на самостално руковање непосредним произвођачима, у децентрализацији и реорганизацији државне управе и у одговарајућим променама организације и структуре органа народне власти на бази најшире народне самоуправе.

Овако успешан развој изградње социјализма у нашој земљи створио је и нове друштвене односе, а нарочито у области друштвене својине и робно-новчаних односа, што је, сасвим природно, условило и решавање аграрних односа у нашој земљи.

Зато је и потребно доношење једног закона као што је овај који се налази пред нама на решавању, који, као што се и у његовом обра-
зложењу каже, треба на једној страни, да омогући организацију пољо-
привредних газдинстава на социјалистичкој основи путем задруга као
добровољних удружења земљорадника, а на другој страни да ограничи
индивидуална газдинства на посед испод 10 хектара земље, заснована
на сопственом раду, и да се кроз цео систем инвестиција, кредита и за-
дружних средстава за унапређење пољопривреде и ова индивидуална
газдинства укључе у социјалистичку привреду.

Поред сузбијања капиталистичких тенденција на селу, овај закон
има за циљ да очува онај основни и племенити социјалистички прин-
цип: не допустити, спречити сваку експлоатацију човека човеком и у
овом сектору пољопривреде и зато он одређује нов режим пољопри-
вредног земљишта у општеном имовини, који даје основу за нову
форму пољопривредних организација у којој ће сиромашни сељаци и
беземљаци наћи свој нови и правични радни однос, а неће бити остав-
љени на милост и немилост сеоских газда. У овоме и јесте, по моме
мишљењу, и основни значај закона који се налази данас пред нама.
Зато ја и поздрављам његово доношење. Ја мислим да га поздравља
читава Народна скупштина, сем једног човека; да га поздравља читав
наш народ а посебно наше сиромашно, радно сељаштво. Њега ће, исто
тако, поздравити и средњи сељак, јер је овај закон чврст ослонац и
заштита и за газдинства која се заснивају на сопственом раду.

Све ове позитивне стране и дубоко социјалне основе овога закона
несумњиво да види и Милош Московљевић, али га је, из њему посебних
разлога, јуче у овом дому злонамерно извртао и тумачио. И ја се на
све ово не бих базирао и придавао томе важност — јер знам да то
Милош говори — да је он јасно нагласио да је то његово лично
мишљење. Али пошто се он трудио стално у своме говору да изазове
утисак као да говори у нечије име, ја ћу се укратко осврнути да ви-
димо у чије име говори Милош Московљевић и на шта указује овакав
његов говор.

Што се тиче нас некадашњих његових другова из Савеза земљо-
радника, ја мислим да је и сам Московљевић начисто с тим да у наше
име не говори, јер је њему познато да се ми и он дијаметрално разли-
кујемо у гледању, јер је он напустио чак и све оне принципе за које
су се некада бориле сељачке радне масе и данас брани интересе оних
против којих су се оне бориле и организовале у задруге. Мислим да
не може говорити ни у име свог рођеног среза, јер је на претпоследњим
изборима једва прошао са пар гласова иако је био помаган од тамо-
шњег Народног фронта, тако да на прошлим изборима није била мо-
гућна његова кандидација у срезу.

У име чије говори и за кога се залаже то је Московљевић рекао
још на прошлом заседању Народне скупштине када се у своме говору
поводом доношења Закона о амнестији залагао за шпекуланте и поли-

тичке злочинце. Још само што није тражио да им се у неку руку кроз нове законе извинимо што смо их донели за њихов злочиначки рад према овој земљи и народу, да признамо своју грешку и да их пустимо да слободно развијају своју експлоататорску делатност и да подривају и разбијају све оно што смо досад створили. Само најопасније побуде, благо речено, могле су да повежу ово питање злочинаца са свечаним актом ратификације Уговора о пријатељству са Грчком и Турском и посетом маршала Тита Великој Британији, као што је то у своме говору учинио Московљевић.

Да не подржава ни оне принципе за које се борио Савез земљорадника види се из следећег.

Ја, другови, имам случајно у рукама предлог Устава од 14 фебруара 1921 године. Онда су све странке, па и Савез земљорадника поднеле своје предлоге Устава. У њему се најбоље види зашто су се борили ти људи, и радни сељаци уз Савез земљорадника. У погледу земље чл. 102 каже ово: „Земља припада онима који је сами обрађују. Сви досадашњи облици држања својине земље који су противни овом начелу, укидају се уколико се законом не одреде изузеци. Нигде не смеју постојати никакви кметски, чивчијски, колонатски ни њима слични односи. За раскидање таквих односа у корист оних који су земљу радили не признаје се награда. Награда се не признаје ни за поседе.“

Па даље се каже: „Подела великих поседа ради давања земље потребитим земљорадницима врше се редом од највећих ка све мањим“.

А у погледу колонизације каже се у члану 103: „У вези са снабдевањем потребитих земљорадника земљом изводиће се насељавање помоћу слободно организованих насељеничких задруга. Осим земље, насељеници морају бити снабдевени неопходним средствима за успешну производњу“ итд. итд.

У погледу задругарства предвиђају се и дотације и то сталне дотације, оно, другови, што у највећој мери ради данашња наша социјалистичка домовина.

О односу савеза радника и сељака каже се у оно доба, у оној етапи, која је већ била напредна: „Учешће радника у добити предузећа у којима раде обавезна је. Величину учешћа одређује закон.“

Дакле, другови, из овога се јасно види, малочас сам рекао, да Милош Московљевић, прво, не говори у име бивших својих другова а још мање говори у име народа. Јер, као што рекох, види се како је прошао у његовом сопственом срезу; види се, другови, да не говори ни у име оних принципа за које су се некада борили његови другови у бившој Земљорадничкој странци, у Савезу земљорадника. Према томе, питам се: у чије име говори Милош Московљевић? За кога се он залаже? Ми смо то видели на прошлом заседању Скупштине. У чије име он говори и чија је он труба? — ја верујем да ћемо и то ускоро дознати.

Да би прикрио своје принципијелно неслагање са овим законом — јер то у сељачким масама није популарно, он је читаву ову своју акцију, уствари демагошку акцију, некако увио сматрајући, — а то је често код њега био случај, — да је ојужило па је, мисли, моменат за акцију. Али, даље његове изјаве јасно доказују да је он у принципу против овога закона који ограничава богаћење на селу и спречава експлоатацију сиромашних сељака.

Када је за Московљевића мало земље за она домаћинства која имају 10 хектара, шта је онда са оних 65% домаћинстава која имају просек од 2—2,5 хектара? Али, видите, другови, он се у овоме моменту залаже за крупан посед и за шпекуланте. А каква би то била социјалистичка земља и правда у њој, када би се и даље у најплоднијим крајевима — например у Војводини, у којој је концентрисана земља у најмање руку, — допустила експлоатација беземљаша, којих баш тамо има у великом броју. Ето видите, другови, то је логика Милоша Московљевића.

Ја нисам могао да бележим све што је говорио, али све што је говорио није добро, он је потурао и извртао ствари, извртао чињенице.

Даље, Московљевић тврди да су боља приватна велика газдинства него велика колективна и поткрепљује своју тезу овим аргументом: кад би колективна газдинства била боља, ваљда би и Американци, као паметни и тачни људи, то завели и код њих. На овакву политичку бесмислицу или Московљевићев шеретлук, ја мислим није вредно давати никакво тумачење и одговор, пошто је свакоме јасно шта се хтело овим да каже.

Даље, другови, он каже да Уредба о организацији сељачких радних задруга и овај закон имају супротне циљеве. А, другови, баш у вези са том уредбом доноси се и овај закон и то због једног реда, који је сасвим законски, природан. После онога што сам малочас напоменуо у погледу продубљавања и проширивања социјалистичке демократије код нас и нових имовинских и робно-новчаних односа, несумњиво је да је после ове уредбе овај закон природна последица нашег развитка. Према томе, Московљевић ни овде нема ни у ком случају право, јер овај закон фактички баш утире пут социјалистичким односима на селу.

Онда он каже: „Људи којима је конфискована земља, најспособнији су и њима треба да се врати земља“. Ту он мисли на житаре, другови. Ми знамо који су то људи. Ми знамо да он таквима чини медвеђу услугу.

У питању неземљорадника, како их он зове, каже да је повређено уставно начело да земља припада ономе који је обрађује. Несумњиво да има и таквих који не обрађују ту земљу. Али, другови, у ситуацији када још немамо тако чисту, јасну границу између земљорадника и неземљорадника, тј. шта је земљорадник а шта градски радник, него се то стално претиче и прелива, онда је несумњиво да бисмо оваквом једном мером многе људе који имају 1—2 хектара довели у питање,

занатлије, рударске раднике и многе другове који делимично раде земљу а делимично се, повремено укључују у нашу привреду. Исто то важи и за печалбаре. А што се тиче повреде овога принципа, он каже да земља припада ономе који је обрађује, а ти људи, нарочито занатлије (то је у источним крајевима и у моме крају) тамо они потпуно ту земљу обрађују са својом породицом и да немају те земље они би дошли у питање.

Даље, другови, он каже: „Док се с једне стране узима земљорадницима преко 10 хектара, с друге стране се допушта рентијерима до 10 хектара“ мислећи на ове за које каже да нису земљорадници. Овде Милош Московљевић говори неистину, јер то није тачно. Ти људи не могу по аграрном закону да имају више од 3 хектара. Али, када се говори злонамерно, онда се тако говори.

И не само то, већ Милош Московљевић, другови, и даље подмеће. Најтежа ствар у говору Милоша Московљевића је она тешка клевета коју је јуче изрекао, а то је да се у овој земљи водила таква политика према земљорадницима као да су они сви непријатељи. То је, другови, толико очигледно, то је толико провидно. Милош Московљевић у овом случају потура клин. Жели да завади, жели да шићари, јер је то својствено Милошу Московљевићу и удара на све нас, на ову земљу и покушава да учини једну овакву дискриминацију, управо да оклевета нашу државну управу и све нас, као да се у овој земљи вршила нека дискриминација према земљорадницима, према тим трудбеницима.

Другови, ја овде не бих имао шта да кажем, јер је овде очигледно потурање. Сви избори у овој земљи јасно показују колико је то злонамерно речено. И борба нашег радног сељаштва, како у рату тако и после рата, доказује само супротно. И залагање радног сељаштва у обнови и изградњи наше земље исто то доказује. Најзад, најбољи одговор на злонамерна извртања Московљевића јесте све оно што је ова земља, идући једним законским редом, инвестирала и учинила за наше радно сељаштво.

Другови, ја знам колико је у бившој Југославији било муке за пољопривредни алат, колико је било муке за пољопривредне машине. Ми смо у довољној мери обезбедили и подигли фабрике које су нужне за производњу и пољопривредног алата и пољопривредних машина. Ја не видим да једна партија, једна влада или управа има неког разлога да има један такав став према најширим слојевима, како то жели да набаци Милош Московљевић. Али, другови, као што сам малочас рекао то је својствено Милошу Московљевићу. То личи на Милоша Московљевића, и у прошлости и у садашњости.

Није он први пут правио овакве екскурзије. Било их је и раније, на пример када се Милош Московљевић завлачио у мишје рупе, а када је по његовом схватању сматрао да је ојужило — онда се појављивао. Ја мислим да Милош Московљевић, по своме данашњем схватању, ве-

рује да је ојужило и да треба да се појави са оваквим демагошким, чисто демагошким говорима, јер сматра да је ово моменат.

Ето, читаво иступање Милоша Московљевића је такво да сам сматрао да треба да кажем неколико речи и да скренем пажњу да то није први пут да Милош Московљевић тако поступа јер је он увек тако радио. А с друге стране, хоћу да кажем да ми треба да се поносимо са свим оним што је створено. (Један глас: Тако је!). Треба да се поносимо са оним што је досад учињено без обзира шта ће ко, лево или десно, да каже, а поготову неко као што је то Милош Московљевић.

Несумњиво је да је требало почети са индустријом. Ако не бисмо имали јаку индустрију, ако фактички не учинимо да се пренасељено становништво на селу може да одлије у варош, онда, другови, не бисмо ништа учинили за пољопривреду. И ја баш сада када се чине највећи напори и када се окрећу погледи ка селу и када се у буџету и друштвеном плану предвиђају велике суме за развој пољопривреде, ја ипак сматрам да је важно да се не упусти индустрија и то индустрија за широку потрошњу, јер ће само то омогућити да се реши и питање земље, питање глади за земљом, питање пренасељености села. Јер, другови, ту треба унети неке новине, ту треба нешто учинити, јер као што једна фабрика може да прими хиљаду радника исто тако и један атар може да прими хиљаду сељака или пет стотина домова. Према томе, једини пут је, ако желимо да станемо на здраве ноге, на обе ноге, не само развој пољопривреде већ и развој индустрије, јер знамо шта би значило ако бисмо само желели развој пољопривреде кад земља није већ и индустријски развијена. То је оно што смо видели пре овога рата и што знамо добро. Видели смо да Немачка није била пољопривредна земља, није довољна сама себи и зато је некада и наш народ јео проју а они су јели бели хлеб.

И зато ја мислим, другови, да све оно што је досада учињено служи на понос и наше земље, и Савеза комуниста, и Социјалистичког савеза радног народа, и читавог нашег народа.

Зато ја на крају, другови, изјављујем да ћу са највећим задовољством гласати за овај законски предлог. (Општи аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Илија Рикановић.

Илија Рикановић (*Изборни срез Славонска Пожега II, НР Хрватска*): Другови народни посланици, Приједлог закона о пољопривредном земљишном фонду, који се налази на разматрању пред Народном скупштином на овом засједању, имаде веома велики економски и политички значај за даљњи развитак друштвених и економских односа у нашој земљи.

Одређивањем аграрног максимума од 10 хектара сељачким посједима, ми ћемо добити прилично велику количину друштвене земље на којој ће се моћи формирати такве пољопривредне организације које ће давати гаранцију за већу производњу у нашој пољопривреди, а то

и јесте најважнији циљ који ми морамо постићи. Како и сам Приједлог закона о пољопривредном земљишном фонду предвиђа, та ће организација бити постављена на бази груписања земљишта и средстава за обраду земље било стварањем пољопривредних подuzeћа или додјелом те земље задружним организацијама. Ово је једино правилан пут, јер ако не бисмо тако поступили, ако бисмо земљу подијелили инокосним сељацима онда бисмо сигурно економски изгубили.

Сељаци који немају своје земље моћи ће на овај начин доћи до зараде и тако неће бити извргнути експлоатацији појединих богатих сељака. Истина, ми овом мјером не рјешавамо у потпуности проблем вишка радне снаге на селу, јер је он прилично велики а даљњом механизацијом пољопривреде он ће још више порастати.

Једна анализа која је рађена у Барањи (котар Бели Манастир) показује нам слиједеће: кад би сви сељаци Барање, који су способни за рад, радили уз постојећу механизацију, не бисмо имали посла више од 80 радних дана у години, или ако би сваки сељак у Барањи, који је способан за рад, радио 200 радних дана у години онда би их било 5.000 незапослених.

Ова нам анализа говори о томе да морамо подузети низ мјера у нашој пољопривреди да би се та радна снага која постоји на селу правилно искористила. Мораћемо бржим темпом изграђивати локалну прерађивачку индустрију, подузимати разне локалне радове и ићи на интензивну обраду земље. У Барањи се подузело неколико мјера у том правцу.

На котару Бели Манастир овим законом добиће се за земљишни фонд преко 5.000 јутара оранице. Досада већ постоји 10.000 јутара друштвене земље. Након реорганизације сељачких радних задруга остало их је 14 са 3.000 јутара земље коју су унијели сами задругари. Пољопривредно добро „Беле“ посједује 30.000 јутара оранице, што значи да у Барањи данас постоји 48.000 јутара оранице у државном и задружном сектору или више од 50% ораничних површина, а цјелокупног земљишног фонда скоро 60%. На подручју Барање постоји могућност добијања још 9.000 ха веома плодне земље исушивањем Копачког Рита који данас стоји неискоришћен. Инвестирани новац у радове око исушивања споменутих површина врло брзо би се повратио. Овдје би се, такођер, запослио један приличан број радне снаге како за вријеме радова око исушивања тако и касније као радна снага на новодобивеним плодним површинама земљишта. Ово су велики радови који превазилазе локалне могућности па ће за то бити потребна помоћ у кредитима.

Из свега наведеног види се да Барања има врло лијепу перспективу даљњег развика и повећања пољопривредне производње. У њој постоји већ и данас доста снажан државни и задружни сектор који ће имати, и већ данас има, добрих резултата који ће знатно утјецати на инокосне сељаке да и они размишљају на који ће начин повећати производњу. Нарочито лијеп примјер инокосним сељацима како се може повећати производња у пољопривреди, моћи ће дати, а и већ данас даје,

пољопривредно добро „Беље“, Овдје ћу навести само пар примјера. „Беље“ је постигло просјек млијека по једној крави 2.600 литара а тамо гдје је извршена селекција крава музност је 4.000 литара у просјеку по једној крави, док је код приватних сељака просјек 900 литара. „Беље“ ће ове године моћи наводњавати 5.000 ха оранице и пашњака. Три сељачке радне задруге такође посједују уређаје за наводњавање и користе их за натапање повртарских култура.

Након Уредбе о реорганизацији сељачких радних задруга и доношењем овог Закона о пољопривредном земљишном фонду наша ће производња у пољопривреди знатно кренути напријед, јер су јој за то створени повољнији објективни услови него што су били раније. Ти повољнији услови огледају се у томе што ће се груписати око 200.000 ха земљишта у Југославији и тако знатно ојачати фонд друштвене земље гдје ће се моћи примјењивати савремена техника и наука у пољопривреди, што је гаранција за већу производњу. У сељачким радним задругама остали су они сељаци који су већ сагледали предност крупног пољопривредног господарства без да их је ико присиљавао, па је сигурно да ће се и залагати да би што више произвели. Приватни сељаци ће такођер морати водити борбу да би што више произвели и у вези с тим боље живјели, на што ће их упућивати и наши економски закони.

На основу свега напријед изложеног, и зато што сам увјерен да ће овај закон знатно помоћи наше напоре за већу пољопривредну производњу и убрзати даљњи развитак изградње социјализма у нашој земљи, изјављујем да ћу гласати за приједлог овог закона. (Аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик друг Стеван Доронијски.

Стеван Доронијски (*Изборни срез новосадски II, АП Војводина, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, прво што бих рекао то је да ја поздрављам закон о стварању општедруштвеног земљишног фонда, јер сам дубоко уверен да он спада међу најважније законе које смо ми досад донели. Немам намеру да овде образлажем његов значај. То је већ учињено. Хтео бих само да кажем да се он не може посматрати изоловано од наших општих напора, мера и стремљења у изградњи социјалистичке демократије, посебно социјалистичких друштвених односа на селу. Ако се овај закон посматра, пре свега, у том светлу, онда се може правилно оценити његов друштвено-економски значај и утицај који ће он имати на стварање слободних односа у пољопривреди и промени друштвених односа на селу.

Ми нашу пољопривреду ослобађамо административних стега и стварамо слободне односе у нашим новим привредним условима где ће пољопривредни произвођачи све више долазити до изражаја на тржишту. Али, имајући у виду баш ту чињеницу ми не смемо да затворимо очи пред једном другом чињеницом. Ми имамо ситну робну производњу, имамо огроман број беземљаша, сиромашних и средњих сељака на једној страни, а на другој, имамо остатке капиталистичке класе на селу,

и ми када не бисмо ишли на ову меру, у нашим новим условима које стварамо, не бисмо били у стању да спречавамо експлоатацију и да лако ограничавамо капиталистичке елементе и њихове тенденције. Зато, мислим, у закону је сасвим добро предвиђен земљишни максимум од 10—15 ха. Ако бисмо посебно погледали поседовне односе у Војводини, где су се они у капитализму најдаље развили, видели бисмо огроман број безземљаша, ситних и средњих сељачких газдинстава па због тога и велики притисак радне снаге у категоријама од 0,5—8 ха. Међутим, газдинства од 8—10 ха, а нарочито ова од 10, стоје једнако на истом лимиту радне снаге као и пољопривредна добра, што значи да, по правилу, не најамљују туђу радну снагу, док домаћинства преко 10 ха не могу сама да обрађују своје поседе и експлоатишу најамну радну снагу. Разуме се да би у таквим условима великог притиска радне снаге, који би се још више повећао реорганизацијом задруга, тешко било спречавати експлоатацију и капиталистичке тенденције. Зато је праведно и оправдано, и са друштвеног и са економског становишта, да се вишак те земље узме уз накнаду како је то и законом предвиђено. У Војводини има 25.385 таквих домаћинстава од укупно око 300 хиљада сељачких домаћинстава и од њих ће се на основу овога закона узети, уз накнаду, 116.342 ха и тиме ће у Војводини општедруштвени земљишни фонд износити око 400.000 ха, што претставља око четвртину обрадиве површине. Као што се види, то је значајна количина земље која ће се налазити груписана у великим комплексима. У већини села добиће се толика површина земље да ће се од ње моћи организовати крупна и напредна газдинства. Даље, треба имати у виду да ће се већина сељачких радних задруга реорганизовати и остати, и да ће те задруге поседовати не мале површине обрадиве земље. Зато се може очекивати да ће се земљишне површине социјалистичког сектора у пољопривреди Војводине приближити оној количини земље коју су пред рат имали велепоседници и богата сељачка газдинства. А позната је ствар да су ова газдинства пре рата била произвођачи великих тржишних вишкова и да су имали одлучујући утицај на тржишту.

Пољопривредне организације и сељачке радне задруге, које ће ову земљу под одређеним условима добити на управљање, могу се за релативно кратко време стабилизovati, под условом да се реше и друга питања, јер располажу солидним машинским парком, комплексним поседима, изграђеним стајама, сточним фондом и др.

Не треба потцењивати ни искуства која су стечена на пољопривредним добрима и у радним задругама, јер су оне ипак заорале социјалистичку бразду на селу, макар да су биле оптерећене разним слабостима. Ту бразду више нико не може затрпати и ослањајући се на досадашња искуства она ће се постепено продубљивати и продуживати. Радне задруге засноване на новим принципима у нашим новим условима постаће солидне и чврсте организације, здраве и способне да подижу пољопривредну производњу. Зато ја мислим да ће ове пољопривредне

организације бити један од најзначајнијих носилаца нових социјалистичких друштвених односа на селу и солидна база за развитак производних снага у пољопривреди.

Овај ће закон са одушевљењем поздравити беземљаши, сиромашни и средњи сељаци, јер он се и доноси у њиховом интересу. Ми ослобађамо пољопривреду административних стега и стварамо могућности да индивидуални сељаци, а нарочито средња сељачка газдинства, несметано повећавају пољопривредну производњу, да сами траже и налазе облике свога удруживања кроз задружне организације.

Посебно ће топло ову нашу меру поздравити сеоска сиротиња. Вероватно да сеоске сиротиње има највише у Војводини, јер је финансијски капитал врло рано почео продирати у војвођанску пољопривреду, па су се у њој рано почели развијати капиталистички односи, у односу на остале крајеве наше земље. На једној страни вршила се концентрација земље, а на другој стварао бројни пољопривредни пролетаријат и бројна сељачка домаћинства са мало земље, од које нису могли да живе и били су принуђени да иду у најам код велепоседника и богатих сељака. Аграрном реформом после Првог светског рата није решено питање сеоске сиротиње. Напротив, она се неумитним законима капиталистичког развитка стално повећавала тако да је 1936 године у Војводини било 420.000 пољопривредних радника. Из овога податка се види да је притисак радне снаге у пољопривреди и пре рата био врло велики. То су велепоседници и богати сељаци користили и стално обарали наднице и сурово повећавали експлоатацију и тако на рачун снижавања стандарда пољопривредних радника повећавали тржишне вишкове. Околности у којима је живео пољопривредни радник биле су скоро беспримерно тешке. Зато су и били чести и многобројни њихови штрајкови. Само 1937 године било је 50 таквих штрајкова. Многи од тих штрајкова забележени су у историји нашег револуционарног покрета. Сеоска сиротиња била је најјаче упориште наше револуције на селу.

Ни нашом аграрном реформом није престала да постоји сеоска сиротиња, иако је велики број добио земљу. Аграрна реформа није ни могла да реши питање сеоске сиротиње, као што ни овај закон нема за циљ да решава у првом реду тај проблем, иако се овим законом знатно проблем ублажава и смањује. Али, када ми овај закон не бисмо донели велики део сеоске сиротиње (сиромашни сељаци и беземљаши) која је досада налазила решење у сељачким радним задругама нашао би се у тешкој ситуацији, када један део средњих и богатих сељака изнесе своју земљу из задруга. Тиме би они били остављени на милост и немилост богатих сељака који су их већ почели уцењивати и претити експлоатацијом. Зато су они тако масовно и одлучно тражили овакву меру. Предајући им на управљање земљу коју ћемо овим законом добити, било да је дајемо сељачким радним задругама, било да стварамо пољопривредна добра, можемо бити сигурни да ће они заједно са осталим сеља-

цима који остају у задругама, оправдати поверење и да ће добро газдовати и даље развити социјалистичке друштвене односе.

Против овога закона могу бити само они који бране интересе богатих сељака, који штите и фаворизују експлоатацију, који би хтели да врате беземљашима и сиромашним сељацима онај тешки, мукотрпни и полугладни живот. И баш нам то говори да ми овим законом доносимо једну крупну и далекосежну, револуционарну меру, којом онемогућавамо повратак свега тога, јер онемогућавамо развитак капитализма, капиталистичких тенденција и експлоатацију и стварамо материјалне услове и могућности за развој социјалистичких друштвених односа на селу, могућности за бољи, лепши и културнији живот радних сељака. Зато ће они са одушевљењем и поздравити овај закон и прихватити га као своју социјалистичку тековину. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез мионички, НР Србија*): Другови и другарице, овај предлог закона је једна нужна мера социјализма и према томе ми, као припадници Социјалистичког савеза радног народа Југославије, поздрављамо ову меру.

Ми смо сељаци — земљорадници у бившој Југославији осетили све тешкоће капиталистичког изабљивања сељака уопште. Питање сиромашних сељака, радних сељака у разна доба на разне начине се и решавало. У феудално доба то питање решавало се силом, проливањем крви и убијањем сељака који су тражили своје право на рад, који су тражили свој хлеб у раду. У капиталистичко доба експлоататори су променили метод. Изабљивањем сељака и сељачког радног народа створили су себи богатства, створили су својој класи бољи живот. Шта је сметало сељаку у тој борби? Сметало му је то што сељак уопште није класа, сељаштво није могло да претставља једну класу па, према томе, тако није могло да дође до заједничке акције у борби за бољи живот сељака. Друг Поповић изнео је мало пре, и ја морам напоменути да сам и сам припадао Савезу земљорадника у бившој Југославији, групи која је почела борбу за бољи живот и просперитет на селу. Али одмах се показала тенденција појединих људи у странци за кочење оних прописа који су били јеванђеље, то јест програм Савеза земљорадника. Даљи развитак те борбе довео је до тога да смо једно време били једноставно подељени на две групе. Другови, ако се подсетимо на стање наших радних сељака у старој Југославији, још ћемо се добро сећати да су били толико презадужени да је капиталистичка клима морала да води рачуна о томе да донесе извешан закон који ће тобоже да спасе сељака. У чему се састојало то спасавање сељака? Састојало се у томе што је створена Аграрна банка да би обезбедила већа потраживања, јер је огромна маса сељака била у таквој ситуацији да више није имала слободне земље. Они су били презадужени и као такви били су неспособни да плате дугове. Аграрна банка је била створена да би капиталисти

могли да наплате своја потраживања. Зато су створили параграф 481, који је штитио минимум сељачког поседа, то јест нешто оранице, пар радне стоке, нешто алата итд. Према тим тенденцијама капиталистичког система јасно је да су они желели да створе од тих малих поседа велике поседе и да земља пређе у руке велепоседника, да помоћу технике произведе више и да више просперира капиталистички систем.

Социјализам, другови, како се мени чини, никако не може да иде тим путем. Он поставља задатак решавања тог питања на тај начин што ће створити заједничке поседе и неће појединац узимати вишкове добити него ће бити створена општенародна имовина. Тамо где су били капиталисти, који су убирали цео вишак, биће сада општенародна својина. Ми смо, другови, да бисмо то спровели, створили у првом моменту базу за сарадњу радника и сељака, базу за координацију заједничке борбе, за стварање бољег живота радника и сељака. Мене јако изненађује, — то је можда и доследност која је морала једном доћи до свог изражаја, кад господин Московљевић каже да је он нашао у штампи, ја то нисам видео, да је Социјалистички савез уопште против сељака. То значи разбијати тај савез, разбијати што је створено, а последица би била враћање на стари поредак. Другови, ово питање које се решава предлогом овог закона јасно се поставља пред Социјалистички савез и пред овај дом, и то питање треба да се реши, јер је то потреба социјалистичке изградње.

Још неколико речи, другови, о самом законском предлогу. Законски предлог предвиђа максимум 10 хектара за просечну породицу. То је сасвим правилно, јер је то доста земље. Када је породица сложена закон је дао право и пренео је то на среске одборе где ће они моћи, од случаја до случаја, да прегледају и задовоље, уколико не би задруга или задругари имали довољно запослења на свом поседу. Према томе, другови, ја мислим да поред тога што је то сељачко питање, тешко од искона до данашњег дана, што није успео да га реши чак ни Совјетски савез него је пошао другим путем. У Италији, у капиталистичкој земљи, то питање решава се пушком. Када тамо беземљаши траже себи хлеб и зараду на земљи онда тај капиталистички систем и господин де Гаспери уместо да њима даје земљу он њима нуди Трст. Другови, видите колико је то скопчано са класном борбом која се стално повлачи и која ће се повлачити док се то питање не реши. И то питање може и мора решити само социјализам. (Аплауз).

Толико, другови, о овом закону. Ја ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик друг Јосип Змаић.

Јосип Змаић (*Изборни срез Славонски Брод II, НР Хрватска*): Другови и другарице народни посланици, прије свега изјављујем да ћу са одушевљењем гласати за Приједлог закона о пољопривредном земљи-

шном фонду опћенародне имовине и додјелјивању земље пољопривредним организацијама зато:

прво, јер овај закон, иако не рјешава у потпуности питање беземљаша, обзиром на пренапученост наше земље, он у највећој мјери онемогућава експлоатацију сеоске сиротиње од стране сеоских богаташа, и

друго, јер овим законом стварамо крупна господарства способна за робну производњу, господарства на којима ћемо запослити један дио сеоске сиротиње и тако ублажити пренапученост наше земље док наша индустрија не буде у стању да апсорбира сувишну радну снагу.

Другови и другарице, како потичем са села имао сам прилике да се на своје властите очи и на својој властитој кожи увјерим шта значи искориштавање туђе радне снаге на селу.

Положај сеоског слуге код сеоског газде познат је свима нама. Прије рата тај сеоски слуга радио је за 160 динара годишње и за једно одијело и ципеле. Сада послје рата нешто се ситуација измијенила па добија 1.000 динара и једно одијело. Онда можете замислити како се може с тим живјети и створити и уздржавати породица. Због тога није чудо што су такви људи, када су постали неспособни за рад, умирали, што се каже, под туђим плотом и што су падали на терет опћина и на терет опћина морали бити сахрањивани.

Даље, проблем ниских надница прије рата. Код нас је била једно вријеме надница 5, 7 до 10 динара за радове у пољу — копање итд. Већина сеоских газда није радила у пољу, није обављала тешке послове, већ је то обављала сеоска сиротиња. Код нас је био случај да су долазили Босанци и обављали све те послове. Било је таквих случајева да је она сеоска сиротиња која није имала својих коња била присиљена да одрађује сеоском газди зато што је он њој поорао један или два јутра земље. Дешавало се често да зато што јој је поорао једно јутро земље треба да ради најмање 10 дана. Ако се узме у обзир да за сијање једног јутра жита треба три дана орања, онда се може видети каква је то била експлоатација. У мом селу било је појединаца који су у мјесецу априлу или мају посуђивали жито од сеоских богаташа. Даван је такозвани миров, врећа жита с тим да му врати жито а још за то треба да одради сеоском газди, јер му је он „помогао“ да би га „спасао“ глади.

Затим, систем наплице је био такође један од облика експлоатације који се овим законом у великој мјери ликвидира. И сада овај закон спријечава експлоатацију овакве врсте, па сам увјерен да ће га радни људи на селу са одушевљењем примити. То је народ већ поздравно на збору у Славонском Броду када је друг Тито говорио о овом питању.

Сматрам да критичари овога закона немају права када тврде да смо донијели закон на брзу руку. Мислим да је овај приједлог закона дошао управо у право вријеме. Ми са Уредбом о реорганизацији сељачких радних задруга имамо такву ситуацију да су на многим мјестима сељачке радне задруге имале арондиране површине, а на овај начин ми

ћемо извршењем овога закона добити земљу у комплексима и на тај начин свакако постићи далеко већи резултат, што ће се позитивно одразити на развитак наше пољопривреде.

Мислим да је корисно што се ова земља неће дијелити беземљашима, као што је учињено посљедњом аграрном реформом, јер нити имамо довољно земље да дамо свима беземљашима, нити би беземљашаи могли без веће помоћи у средствима за обраду земље да обрађују земљу како треба и да дају тржишни вишак који нам је потребан. Подјела земље беземљашима би још више уситњавала посјед што би се свакако негативно одразило на даљи развитак пољопривреде. Предајом ове земље пољопривредним организацијама, пољопривредним добрима и задругама које су се показале способне за живот ми идемо ка стварању и повећавању крупних господарстава.

Има, као што смо видјели, код нас, али у оном другом дому, невјерних Тома који развијају теорије о напредности кулачког газдинства у односу на крупно социјалистичко господарство.

Јуче сам слушао последице наше сједнице једног таквог — Московљевића — и због таквих бих хтио изнијети неколико података о резултатима на пољопривредним државним добрима и у нашим задругама. О томе је говорио друг Рикановић, али бих и ја изнио неке податке.

Прошле године, када је била катастрофална суша, на пољопривредном добру Орловњак било је преко 100 метара конопља по хектару и 60 метара кукуруза у зрну по хектару и преко 25 метара жита.

Друг Рикановић је изнио да на Бељу имамо селекцијску станицу и просјечно по једној крави има 4000 литара млијека. У тој штали има крава које су давале по 7 и по хиљада литара млијека. То говори да се такви резултати могу постићи на социјалистичким подухвима и све приче г. Московљевића о кулачким газдинствима пропадају.

Ја бих навео још једно пољопривредно добро, а то је Кутјево. Прошле године имали смо по једном хектару винограда до 160 хектолитара масуља у производњи вина.

На крају, ко не вјерује нека узме статистичке податке који се издају мјесечно и на основу тих статистичких података моћи ће се увјерити какви су резултати и какви су приноси на државним пољопривредним добрима, какви су на сељачким радним задругама, а какви су на приватним посједима.

Што се тиче самог закона сматрам да је правилно члан 9 остао како је предложен, то јест да у случају престанка земљорадничке задруге земља у задружној својини постаје општенародна имовина и то не само зато што засада друштво даје задругама средства за пословање, него што треба да буде и правило у будућности, макар та земља била купљена и из средстава која су задругари створили својим радом. У томе се не слажем са дискусијом друга Димитрија Бајалице у Законодавном одбору приликом претреса овог члана закона. Осим тога, такав закон постоји у капиталистичким земљама, Данској итд.

У вези са чланом 18 предлажем надопуну односно прецизније тумачење.

Слажем се да се засада утрине и пашњаци, у циљу рационалнијег кориштења, оставе на кориштење селу односно земљишној заједници, али предлажем да се у првој реченици дода — док се не створе услови за њихово привођење култури или мјесто привођења култури — стави „рационално искориштавање“.

И друго, да се одреди колики ти пашњаци могу да буду. Сматрам да ово могу ријешити поједине републике на засједањима својих скупштина.

Ово износим због тога што код нас има ових пашњака нарочито у Славонији, као што су Јелас Поље, Црница Поље, Лоњско Поље. Имамо само на Бродском котару 6.100 хектара таквих пашњака. Поједина села имају и по 2.000 хектара таквих пашњака. Ако оставимо у оваковој формулацији да утрине и пашњаци у опћенародној имовини, који нису приведени култури, остану на кориштењу селу и другим сличним заједницама тешко да ћемо моћи да увјеримо људе да је боље да се послуже мелиорационих радова ти пашњаци приведу култури.

Ја бих могао навести примјер на Јелас Пољу да је подигнуто пољопривредно добро гдје се гаји рижа, конопља и остале културе а прошле године на ризи, обзиром да нисмо могли да је увозимо, довољно имамо напримјер 300.000 чистог прихода по једном хектару. Јасно је да је оваково кориштење утрина и пашњака корисније за социјалистичку Југославију него остављање за пашњаке. У вези с тим не слажем се са мишљењем друга Шевића, из Војводине, који је предлагао да се чак површине које су биле обрађиване оставе појединим селима за пашњаке. Мислим да је потребно оставити извјестан дио за стоку, за пландишта, ако хоћете, али свакако да та количина земље мора да буде ограничена.

И због тога, као што сам напоменуо, предлажем да се допуни члан 18 са овим што сам рекао — док се не створе услови за њихово привођење култури.

Доношењем овога закона ми рјешавамо само један дио питања развитака и унапређења наше пољопривреде.

Пред нама стоје још многи крупни задаци и проблеми које ће морати, у интересу развитака пољопривреде, рјешавати било ова Скупштина или републичке скупштине. Ја ћу навести само неке од тих проблема које треба рјешавати.

Наш порески систем ћемо морати мијењати и умјесто пореза на доходак мораћемо завести порез на чист катастарски приход. То је моје мишљење. Тиме ћемо у великој мјери отклонити произвољност и самовољу појединаца код разрезивања пореза, тиме ћемо отклонити и неправду да се онима који више раде и више производе узима више за порезу, јер то негативно дјелује на повећање приноса и на интензификацију пољопривреде. Ово што смо имали опорезивање на приход у посљератним годинама било је правилно зато што је требало много да

изграђујемо и требало је узети средства тамо гдје их је било, а сада су се услови измијенили. Сада овај начин опорезивања не дјелује стимулативно на повећање производње.

Друго је питање кредитирања и каматне стопе у пољопривреди. То је врло сложен проблем и ја нећу с тим да вас замарам, али сматрам да га треба ријешити. Једно од рјешења овог питања је кредитирање пољопривредних произвођача преко пољопривредних задруга и слично.

Хтио бих се задржати мало више на питању комасације и арондације. Ми имамо у појединим крајевима, као што је наша Посавина, од Славонског Брода до Загреба, такве прилике да је неопходно, ако се жели радити на унапређењу пољопривреде, извршити најприје мелiorационе радове и комасацију. У неким селима ми имамо толико раштркане посједе да је губитак времена за одлазак од једне до друге парцеле и да се готово никакви стројеви не могу користити. Напримјер, у селу Бродски Ступник просјечна парцела је мања од четврт хектара.

Четврто питање на које бих се осврнуо јесте питање наше прерађивачке индустрије (шећеране, конопљаре, уљаре, клаонице, подузећа за прераду воћа и поврћа итд.). Ја сматрам да би сва ова подузећа могла да одиграју далеко већу улогу у унапређењу пољопривреде него што је досад био случај. И до ове године она нису показала већу иницијативу у том погледу. Знамо да су прије рата поједини велепосједници правили уговоре са шећеранама, конопљарама и слично и подизали пруге да би лакше дошли до сировина и да би на тај начин радили са већим капацитетом. Досад наша подузећа, ни произвођачка ни прерађивачка, нису показала довољно иницијативе и мислим да ћемо у том погледу моћи да учинимо више него досад. Могућности су велике, у посљедње вријеме се ради на томе и већ сада имате уговоре између појединих предузећа. Моје је мишљење да треба повезивати поједине гране пољопривредне производње и то на економској заинтересираниости произвођача и прерађивача. Ја сматрам да је децентрализација власти била правилна, али не треба дозволити сада и децентрализацију средстава за производњу. А таквих тенденција има код појединих наших котарева. Ми стварамо од појединих погона нова подузећа не водећи рачуна о економској цјелини. Сматрам да не треба на умјетни начин, административним путем повезивати поједина подузећа већ да удруживање треба да дође на основу економске заинтересираниости и произвођача и прерађивача.

Ми имамо једно велико, можемо рећи највеће, имање — Беље, са укупно 45.000 хектара земље. То је цијели комбинат. Тамо имамо шећерану, кудељару, прерађивање воћа и поврћа, имамо прераду меса, мљекарну итд. Значи, постоје све могућности за прераду пољопривредних производа. И то се показало корисним. Међутим, постоји тенденција, да се добро раздијели у више добара због тога што је тобоже угрожено радничко самоуправљање ако постоји јединствен производни комбинат и да би било лакше управљати ако би се такав комбинат рас-

цјепкао. Моје је мишљење да треба на економској заинтересираниости појединих произвођача, појединих подuzeћа стварати једну цјелину, јер од тога има користи цијела земља. Сада се дешава да једно имање производи кукуруз и продаје га трећем, у Сријему, а постоји товилиште на Бељу гдје се довози кукуруз из Сријема и стварају се тако непотребни трошкови. Али, то удруживање не треба да буде административно него само на заинтересираниости и једних и других.

Наша политика извоза пољопривредних производа била је често према нашим потребама и према нашим могућностима и често се догађало да смо извозили такве ствари које би биле неопходне за развитак наше пољопривреде. Ја ћу навести неколико примјера и сматрам да ће државно и привредно руководство о том питању водити рачуна. Напомињем, на примјер, извоз сачме, мекиња, репиних резанаца. Десило се у прошлој години да је шећерана у Бељу извозила репине резанце у САД, иако је могла да их користи за стоку на Бељу.

Ми смо то, међутим, извозили у САД и Данску и помагали развијање њиховог сточарства. Разумијем да смо били присиљени да због економске ситуације то чинимо, али у будућности ми морамо спријечити такве ствари.

Даље, сматрам да је за развитак пољопривреде неопходан даљи развој наше индустрије. Без развијене и напредне индустрије нема и не може бити ни напредне пољопривреде. Индустрија треба да нам да стројеве, умјетно гнојиво итд. и треба да нам апсорбује дио сувишне радне снаге са села, која је, ако хоћете, кочница бржег развитка наше пољопривреде.

Исто тако, сматрам да је неопходно, што је предложио друг Веселинов, развијати ситну прерађивачку индустрију на мјестима гдје се налази радна снага у селима, као што су кудељаре, мљекаре итд. јер ће то апсорбовати дио радне снаге, јер ћемо на тај начин постићи више резултата у том погледу него досада.

Сматрам да је овај закон, који се налази пред нама, дошао у право вријеме и да ће бити поздрављен од радних људи наше земље.

Изјављујем да ћу гласати за њега и молим Скупштину да овај мој амандман на чл. 18 усвоји.

Претседник: Позваћу накнадно и известиоца да се изјасни о амандману а исто тако и предлагача овог закона.

На листи говорника имамо још једног народног посланика. Реч има народни посланик Јожеф Нађ.

Јожеф Нађ (*Изборни срез бачкотополски II, АП Војводина — НР Србија*): Овај закон који ће се данас изгласати биће одраз жеља читавог радног становништва наше земље, посебно радног сељака по нашим селима. А наша сеоска сиротиња са одушевљењем ће поздравити овај закон. А да је то тако, то смо видели јер смо били сведоци низа захтева и резолуција које је наша сеоска сиротиња упућивала Савезном

извршном већу још пре доношења овог закона, за време припрема овог закона.

Ми немамо скоро села у Војводини, из нашег среза посебно, одакле није стизало по неколико резолуција од великог броја безземљаша које имамо. Мађарска сиротиња ће посебно поздравити овај закон с обзиром на њен велики број.

Неки сумњају у оправданост овог закона, као што је то Московљевић. Међутим, ако би се мало удубио у структуру нашег села, ако би само мало зашао у наше село и упознао се са ситуацијом, и ако не би био на непријатељској линији и њеним позицијама, свакако да не би имао образа да говори о овом закону онако као што је јуче говорио. Конкретно да узмем Срез бачкотополски где од 18 хиљада земљорадничких домаћинстава имамо 2 хиљаде и више безземљаша, не рачунајући оне безземљаше који су већ запослени на државним имањима, чији број износи више од хиљаду. Осим тога, од укупних 18.000 домаћинстава — 9.200 су са непуних 2 кј земље, 5% је ту радника и оних који имају земље до 3 катастарска јутра.

А од кога ми узимамо земљу овим законом? Узимамо је од 510 сељачких домаћинстава, која, ако упоредимо са 18.000 не чине никакав озбиљан проблем. Узимамо је од великих сељака и кулака који су досад експлоатисали радну снагу и то баш сиротињу и код којих је постојала стална тежња за богаћењем, који би се са давањем могућности слободног деловања економских закона сигурно богатали на рачун сиромашних купујући земљу од сиротиње која има 2 до 3 кј земље и створили би таква газдинства каква прижељкује г. Московљевић — од 20 и више хектара земље, а да не узмемо у обзир сиромашне сељаке којих, уствари, имамо највише, и који претстављају већину нашег становништва. Зато је у свом образложењу друг Веселинов дао јасне податке о имовинским односима у читавој земљи, а посебно кад узмемо у обзир Војводину тај однос је још очитији. Ипак Војводину треба узети као базу када говоримо о овом проблему и због тога што је Војводина чисто пољопривредни крај и што Војводина даје највеће количине пољопривредних производа.

Ја сам малопре рекао да ће радни сељаци, нарочито сиромашни сељак, сеоска сиротиња, мађарске националне мањине поздравити овај закон и то због тога што наши сиромашни људи сматрају овај закон у извесној мери као наставак аграрне реформе, али схватају да то није аграрна реформа у оном смислу. Аграрном реформом у нашем срезу додељено је више од 25.000 кј земље сиромашним сељацима чији је број износио 4.800, а од ових 4.800 били су 4.400 Мађари. Одузимањем ове земље у нашем срезу, углавном, од мађарских богаташа биће запослена мађарска сиротиња, која је била у сељачким радним задругама и која не мисли да излази а поготово сада неће да излази из сељачких радних задруга. Овим ће се учврстити сељачке радне задруге, било на државним имањима или новостворена предузећа упослиће ове људе где

ће моћи сами да управљају на принципу радничког самоуправљања или задружног самоуправљања, а не да одлазе код богатих сељака — кулака и да раде, и да им омогуће богаћење куповином земље.

Наши људи су свесни тога да овај закон не решава проблем сеоске сиротиње. Било би илузорно ако би неко мислио да ми ово питање потенцирамо и подржавамо овај закон искључиво са тог становишта. Зато они не рефлектирају на то да им одузета земља од богатих сељака буде подељена као што је то случај са аграрном реформом, јер схватају и знају да се додељивањем 2 до 3 кј земље, њихов економски положај не би битно изменио, него, а то се искристалисало и кроз дискусију по овом законском нацрту, они одлучно подржавају замисао закона да се земља додељује привредним организацијама у којима они већ и раде узимајући у обзир конкретну ситуацију да се земља додељује постојећим државним имањима и да се стварају нова привредна предузећа где ће моћи да управљају овим површинама.

Овај закон заједно са Уредбом о сређивању имовинских односа и реорганизацији сељачких радних задруга свакако ће чинити једну целину, и у економском и у политичком погледу. Свакако да ће то доући непријатељске елементе, нарочито кулачке, и разбијаће на селу у парампарчад њихове илузије о повратку на старо, о чему су почели да говоре, нарочито после изласка Уредбе о сређивању имовинских односа и реорганизацији сељачких радних задруга. После изласка Уредбе о сређивању имовинских односа и реорганизацији сељачких радних задруга богати елементи на селу постали су врло насртљиви и почели су отворено да прете нарочито сиромашним сељацима — беземљашима и говорили: „Опет ћете долазити код нас да радите“; „Опет ћете бити наши бироши“. И у извесној мери та сиротиња је стрепила од тих кулачких елемената. Баш због тога овај закон је добар што ће се донети непосредно после уредбе. Добар је он и због тога што без оклевања, а не као што неки траже, решава питања нашега села а исто тако што ће сами сељаци моћи да се помире са судбином и више неће имати потребе да стрепе од нечега и сваки ко поштено ради моћи ће да просперира на тих својих 10 хектара земље.

Разним колебљивим елементима овај закон ће јасно отворити перспективу о томе — да одлучно идемо ка социјалистичком преображају нашега села и да овај закон коначно то не решава, али ће допринети у знатној мери социјалистичком преображају нашег села. Зато је оправдано, и политички и економски, доношење овога закона.

Ја бих хтео на конкретном примеру да поткрепим неке податке које је изнео друг Веселинов. Да видимо само један случај из Војводине, из нашег среза, у погледу овога што сам малопре почео да говорим о структури нашег села. У проценту богати сељаци држе у мојем срезу у својим рукама досад 25% укупне површине земље, а с друге стране огромна маса, више од 50%, су сиромашни сељаци који не поседују ни 2 кј земље. Мање-више, слична је ситуација у читавој Вој-

водини, а из података које смо чули видимо да је исто и у другим областима. Према томе, и са те тачке гледишта оправдано је доношење овог закона.

С друге стране, економски је оправдано због тога што ситни земљишни поседи омогућују развијање интензивног газдинства. И поред огромних тешкоћа, на државним и задружним пољопривредним имањима, на које се често неоправдано бацало блатом, имамо јасних примера о томе да су та наша велика газдинства знатно више произвела него што су произвела приватна домаћинства од 15, 20 и 30 кј. И не само да су више произвела, него, ако се узме у обзир да су знатно више дала тржишног вишка него приватна домаћинства, онда поготово са одузимањем ове земље, стварајући те крупне поседе, моћи ћемо економски да спроводимо овај закон. Да изнесем конкретан пример. У нашем срезу од укупне површине око 20% поседују државна пољопривредна добра. Нарочито последњих година ова добра су се у знатној мери отргла из заосталости, од разних недостатака које су имала у послератним годинама, а то је дошло до изражаја у прошлогодишњој суши. Тако, на пример, док смо имали у срезу по једном кј просечно принос жита 5 мтц дотле смо на државним имањима имали просек од 8 мтц. Или, док смо на поседу приватном имали кукуруза 8 мтц дотле смо на државном имању имали 15 мтц и то увек на површини која сачињава 20% од укупне површине у једном срезу где има 120.000 кј. земље.

Ако бисмо узели и друге индустријске културе ти би односи били слични, а код неких култура сигурно још и већи.

И са гледишта интензификације пољопривреде овај закон који ће створити већи друштвени фонд земље допринеће баш решавању овог важног питања. Допринеће због тога што ће се на тим великим газдинствима интензифицирати пољопривреда у већој мери. А и са нашег гледишта ово питање има посебну важност. Поред свега тога што ћемо вишак радне снаге да запослимо на јавним радовима, што моментално није могуће из објективних разлога, морамо нужно да се оријентишемо на то да нашу пољопривреду интензифицирамо, да подижемо прераду, да садимо оне културе, које ће тражити више рада, које ће ангажовати већи број радне снаге него што је био случај досад.

Ја не бих овом приликом хтео да наметнем дискусију о томе да ли треба у толикој мери да сејемо жито, које траје 8—9 радних дана или друге културе, о томе треба да размишљамо а не само да агитационо приђемо овом проблему, него да нарочито поведемо дискусију о прерађивачким фабрикама, наиме, оне би требало да стимулирају оне производе који траже више рада и већи број радне снаге, јер ово питање се нужно намеће у нашој ситуацији. Ја мислим да морамо сасвим активно да размишљамо и дискутујемо о нашем проблему у Војводини у погледу вишка радне снаге. Морам да кажем да овај закон не решава то питање, али нашу дискусију морамо да продужимо у том правцу.

Претседник: Листа говорника је исцрпена.

Амандман народног посланика друга Змаића односи се на члан 18. У извештајима законодавних одбора имате и можете да пратите по тексту. Предлог је да се после речи: „утрине, пашњаци и друга земљишта у општенародној имовини која нису приведена култури остају на коришћењу селу и другим сличним заједницама“, стави запета и да се каже „док се не створе услови за њихово рационалније коришћење“.

Молим известиоца Законодавног одбора Савезног већа да се изјасни о амандману.

Известилац Законодавног одбора Ванчо Бурзевски: Ја се као известилац Законодавног одбора не бих могао, сложити са овим амандманом, али не зато што би он у суштини био погрешан. Наиме, уколико сам ја схватио, тај амандман се углавном своди на то да се не би схватило да закон стоји, па према томе да и Скупштина стоји на становишту, да ће утрине и пашњаци бити вечито такви и да се, према томе, спречи интензификација обраде земље. Читав је закон у том смислу да се интензифицира обрада земље, да се на бољи начин, рационалније користи итд. Међутим, овде са овим амандманом добило би се само то да би се компликовао читав тај поступак око појединих проблема. Наиме, говори се у амандману да треба да се дода „док се не створе услови за њихово рационалније коришћење“ — а ко ће утврђивати на који начин итд.? Све су то проблеми које треба тек решавати. Једним оваквим амандманом стварају се проблеми а не решавају питања. На крају, у трећем ставу истог члана се каже: „Ближе прописе о вршењу права коришћења из претходних ставова донеће народне републике.“ Кад се буду ти прописи доносили у народним републикама користиле се онако како којој републици најбоље одговара; тамо ће се прописати сви услови како ће се то користити и према томе ово ће питање бити решено, утолико пре што се став на који се односи амандман тиче само оних категорија земљишта које се приводе култури.

Када се те категорије буду привеле култури онда народне републике могу према овом члану 18 како га је Законодавни одбор поставио решавати. Мислим да нема потребе да стварамо некакве компликације, а у суштини овај амандман ништа не мења.

Претседник: Жели ли претставник Савезног извршног већа по овом питању да узме реч? (Јован Веселинов: Молим за реч). Има реч друг Јован Веселинов.

Члан Савезног извршног већа Јован Веселинов: Ја се слажем са овим што је рекао друг Бурзевски. Хтео сам само да напоменем шта се хтело овом формулацијом да постигне.

Ми смо досад имали случајеве да су мале задруге од неколико чланова узимале сеоску утрину тако да су цела села остајала без пашњака. Овде се хтело да они пашњаци који нису приведени култури остану на

жоришћењу селу, значи што више сељацима и земљорадницима. Ако бисмо унели ову допуну коју предлаже друг Змаић: „док се не створе услови за њихово рационалније коришћење“ — онда треба знати ко је тај ко ће да одлучи да ли су се створили услови. Створиле би се само компликације. Међутим, по овом и другим законима који постоје уведен је такав поредак аграрне производње да се на земљишту које се приведе култури, без обзира ко приведе, ствара одређени радни однос и они који раде имају права на тој земљи која се претвара у културу. Овај члан је тако формулисан да цела ова ствар остаје мирна и једноставна, а ако бисмо унели овај додатак, онда ће се поставити питање ко ће да одреди када је ситуација сазрела да се приведе култури. Зато мислим да овај члан треба да остане како је предложен.

Претседник: Да ли народни посланик Змаић остаје при свом амандману?

Јосип Змаић: Ја остајем код свога, зато што се дешава да остаје много тих пашњака који сада моментално нису приведени култури, а мелиорационим радовима створиће се услови за рационалније коришћење. Ова формулација доводи нас у такав положај да сутра морамо да се погађамо, да молимо сељаке да дају да се приведе култури, да се рационалније користи. Из тих разлога ја остајем при свом приједлогу, јер мој приједлог ништа не умањује већ само објашњава. (Јован Веселинов: Последњи став овога члана баш говори о томе да је могућно урадити све оно што говори друг Змаић. Ми имамо далеко више случајева него ово што говори Змаић. Имамо далеко више разбацаних на разне стране, а све оно о чему је говорио Змаић може да се учини по овом члану).

Претседник: По Пословнику, претходно се ставља на гласање амандман.

Ко је за амандман народног посланика Змаића да се у члану 18 законског предлога, после става првог који гласи: „утрине, пашњаци и друга земљишта у општенародној имовини која нису приведена култури остају на коришћењу селу и другим сличним заједницама“ стави запета и да се после каже: „док се не створе услови за њихово рационалније коришћење“, молим нека дигне руку. (Три народна посланика дижу руку). Ко је против, нека дигне руку. (Већина диже руку).

Објављујем да је амандман народног посланика Јосипа Змаића одбијен већином гласова.

Сада стављам Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама на гласање.

Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је у Савезном већу Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама једногласно прихваћен. (Аплауз).

По Пословнику, ми треба да сазнамо да ли је овај предлог закона прихваћен у истом тексту и у Већу народа. У овом моменту ја о томе нисам обавештен, зато дајем краћи одмор, па ћемо после обавештења из Већа народа продужити рад.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. Саопштавам Савезном већу да је Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама у Већу народа прихваћен у истом тексту у којем је прихваћен и у Савезном већу. На тај начин Народна скупштина прихватила је овај закон, па ће се поступити по Пословнику и одредбама Устава ради његовог објављивања.

Прекидам ову седницу и молим народне посланике да остану на својим местима, пошто ће одмах почети заједничка седница. Седницу нашег Већа наставићемо по подне.

(Седница је прекинута у 11,15 часова).

(Наставак у 17,30 часова)

Претседник: Настављамо рад 24 седнице Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Прелазимо на другу тачку дневног реда, на претрес, у начелу и у појединостима, Предлога закона о правном положају верских заједница.

Има реч први пријављени посланик друг др Златан Сремец. (Аплауз).

Др Златан Сремец (*Изборни срез Винковци I, НР Хрватска*): Друже Претседниче, другови и другарице, пред нама је Приједлог закона о правном положају вјерских заједница. Ово је важан закон који треба да регулира положај вјерских заједница у нашој домовини.

Нашим Уставом је одвојена црква од државе, што се већ и провађа код нас у пракси и ми нисмо прва држава која је то учинила. Ја већ овдје набрајати све државе Европе и Америке које су већ то одавно учиниле.

И уставна поставка о слободи савјести и вјероисповијести, о одвојености цркве од државе и овај сада предложени Закон о правном положају вјерских заједница посљедица су наше социјалистичке револуције, која је ево дала свима грађанима ФНРЈ пуну слободу: слободу да вјерују и ако желе припадају некој вјерској заједници и слободу да не вјерују и не припадају никаквој вјерској заједници.

То је уистину права слобода и мислим да је овај предложени закон у основи и добар и либералан.

Он је либералан јер даје пуну слободу вјерницима да врше обреде и присуствују обредима, дозвољава вјерску наставу у одговарајућим просторијама, препушта вјерским заједницама да саме управљају школама за спремање свећеника, да слободно одређују програм и план наставе и да слободно одређују наставника.

Члан 20 Приједлога закона о правном положају вјерских заједница чак одређује да лица која похађају школе за спремање свећеника могу уживати права која се признају лицима на школовању уопће у нашој социјалистичкој домовини. Но, другови и другарице народни посланици, ја бих ту предложио да се у чл. 19, који говори да школе за спремање свећеника могу похађати само лица која су свршила обавезно школовање, дода „осмогодишње обавезно школовање“; пошто ми још немамо у свим келима осмогодишње обавезно школовање, мени се чини да је боље да пустимо да та дјеца мало одрасту и да мало касније могу сами слободно да одлуче да уђу у те школе.

Јасно је да у ФНРЈ ниједна вјерска заједница ни њени чланови ни претставници не уживају нити могу уживати неке нарочите привилегије, предности или посебну заштиту. Нема код нас више феудалаца, нема грофова и барона, нема велепосједника, нема вирилиста итд., нема монопола једне вјерске заједнице, нити њеног притиска. То је прошлост. Ми данас изграђујемо социјалистичко друштво, а то је слободно, гдје слобода није фраза него реалност. И баш у слободи савјести и вјероисповијести се очитује та лична слобода појединаца, осим других личних слобода, које су код нас такође Уставом загарантоване и које се поштивају. Оне су све тековина наше Народноослободилачке борбе.

Народна скупштина је објавила унапријед текст Приједлога закона о правном положају вјерских заједница, у новинама, добиле су га и вјерске заједнице и можемо одмах рећи да су се све вјерске заједнице у начелу сложиле с предложеним законским пројектом, да су вјерске заједнице Законодавном одбору доставиле неке примједбе о којима се дискутирало, да су неке примједбе вјерских заједница већ и усвојене у Законодавном одбору, а можемо и данас овдје даље о томе дискутирати ако треба. То су мање, ситније ствари, али у основи вјерске заједнице су поздравиле овај приједлог закона. Кажем: све вјерске заједнице, осим једне: римске католичке вјерске заједнице, односно њених претставника у нашој земљи који сједе у врховима. Е, ту је други случај. Римска католичка црква не само да није поздравила овај законски приједлог (она није ни нашу НОБ поздравила, у нашој домовини ФНРЈ ништа није поздравила што је народ извојевао, задобио, изгласао у Скупштини итд., почем од нашег Устава, па аграрне реформе итд.), од ослобођења је против свега овдје, она данас покушава да задобије неки привилегирани положај, што није код нас могућно по нашем Уставу.

Када говорим о римској католичкој вјерској заједници у нашој земљи, молим да се уважи да под тим мислим само врховну хијерархију и то не сву, чак ни већину. Заправо: мањину односно неке бискупе и неке свећенике који не само да нису патриоти него су оружје страног и то талијанског империјализма.

Не говорим сада о оним свећеницима који су патриоти и вјерни синови свога народа и који одбијају да буду пета колона талијанског империјализма, којег овдје неки покушавају водити као ватиканску политику, или борбу за вјеру итд.

Ватиканска политика је отворено непријатељска нашој домовини ФНРЈ и она стоји у првом реду наших непријатеља. (Аплауз). То није ни ново, ни случајно.

Још и прије стварања нове Југославије очитовала се та нама непријатељска политика не једанпут. Занимљиво је читати писма Штросмајера Рачкоме и других јавних радника у Хрватској који о томе говоре. Но ја не ћу говорити о далекој прошлости, о Аустро-угарској монархији која је нас Хрвате тлачила и израбљивала и помало уништавала уз благослов и помоћ ватиканске политике. Споменућу само дуготрајну и тешку борбу браће Радића против клерикализма у Хрватској, против утицаја овакве ватиканске политике.

Католичка хијерархија за вријеме рата у НДХ, коју је Ватикан признао де факто, сарађивала је с непријатељима. Извршиоци ватиканске политике толико су вјеровали у фашистичку силу да су на почетку рата у новоствореној изв. Независној Држави Хрватској коју је Хитлер створио, одмах на све начине помагали својега човјека, Павелића, чији посланик кнез Лобковиц, папин коморник, игра усташког дипломату. Обично се државе стварају на концу рата али ево они су тако вјеровали да ће оно што је Хитлер и Мусолини створио да ће остати и били су им вјерни савезници од почетка до краја.

Године 1941 Степинац благосиље крвника Павелића и celebрира свечану мису Мусолинијевом плаћенику и ученику, а Хитлеровом слуги.

Године 1941 бискупска штампарија на Крку штампала је летке у којима је позивала вјернике да поздраве Талијане који долазе да окупирају Крк.

Талијански официр — окупатор туче на Крку католичког свећеника патриота и остале родољубе и убија их, а бискуп Сребрњић с пратњом први одлази на талијански ратни брод да поздрави талијанске фашисте „дучеа“ Мусолинија, који ће одмах послје немилосрдно да убијају, пале и робе по нашој земљи.

Доба привремене окупације Југославије, али и највеће епопеје у историји свих наших братских народа, доба епопеје Народноослободилачке борбе под Титовим водством, забиљежило је став таквих претставника римске католичке цркве од којих само неке спомињем.

Тешка искуства наших народа из прошлог рата и документи наших истражних народних власти говоре тешким доказима да се средњовјеков-

ним средствима, мучењима, насилним прекрштавањем, масовним присилним прекрштавањем Срба, масовним убијањем хтјело истријебити „херетике“. А тко су били ти „херетици“ за вријеме окупације? То су били у НДХ сви Срби, Жидови и Цигани без разлике и сви Хрвати који нису били фашисти и који су бранили слободу своје домовине.

У Новаковој књизи »Magnum crimen« и у Николићевој књизи „Јасеновац“ може се наћи много доказног материјала о овим стварима и не знам, другови, да ли има примјера у новијој историји какав је био свећеник-фрањевац Филиповић-Мајсторовић. Звали су га „Фра Сотона“. Ја ћу напоменути тај случај, јер сам, кад су органи власти ухватили тога злочинца-свећеника, тражио да говорим с њим као лијечник, јер ме је интересирала психологија једног злочинца, још к томе свећеника. Ја сам му рекао да нисам ни истражитељ, ни судица и да немам никакове везе са његовом истрагом, него сам обични лијечник и да желим с њиме говорити, под увјетом, ако он буде хтио са мном говорити истину. Уколико неће да говори истину, ја ћу отићи јер ме не занима неистина. Послије мало оклијевања рекао је да ће говорити истину. Кад сам му ставио прво питање да ли је истина да је он лично убијао људе, почео се знојити и рекао је, да је убијао. А кад сам га замолио да ми опише и протумачи психолошки процес у души човјека, и то свећеника који убија затворене и везане људе само ради тога јер друкчије вјерују или не вјерују, он дуго ништа није одговарао него се само знојио и пиљио у мене. На концу је почео говорити. . . Овакова вјерска нетолеранција могла је да се одгоји само у таквим свећеничким школама у старој Југославији и Аустро-Угарској, које су створиле такве људе. Такве школе ми не можемо и не смијемо дозволити. Ради тога је добро да је у нашем Закону о правном положају вјерских заједница стилизирано у члану 1 да се нашим грађанима зајамчује слобода савјести и слобода вјероисповијести, да могу припадати једној вјерској заједници или не припадати ниједној, да је исповједање вјере приватна ствар грађана, да све вјероисповијести уживају једнака права и да имају исти правни положај. То је добро, јер се у нашој земљи неће више олгојити „Фра Сотона“ и други кољачи. Како су далеко били многи такви и њима слични свећеници па и они који данас распирују вјерску нетрпљивост и шовинизам, како су далеко од Штросмајера и Рачкога и других наших свећеника патриота, све до оних који су страдавали и данас страдају од својих старјешина, јер су били и остали родољуби и вјерни синови свога народа.

Када данас римско-ватиканска политика и њихови претставници у нашој земљи врше пропаганду и против овога приједлога закона као и против свега што је наше, слободно и социјалистичко, поново се и очито види да се уопће не ради о цркви и религији, него да је то политичка ствар и то антинародна и антијугославенска.

Та и таква ватиканска политика и политика неких њихових људи је уперена против ФНРЈ као државе.

Узмимо, на примјер, како се ватиканска политика односи према Трсту. И ватиканска политика је иста као и де Гасперијева и других талијанских империјалиста у питању Трста: на страни Италије. Брига њих што од Трста до Тржича живе Словенци, који су и већина тршћанске позадине.

Кад је друг Тито добио позив да посјети Велику Британију, какву ли су дреку надали ватикански политичари да се чуло све до Енглеске и Америке. Наравно без резултата. Енглези су нашег друга Тита лијеподочекали и испратили као савезника из тешке борбе против фашизма, и од више није ништа остало. А шта су радили ватикански службени представници нунцији у Београду док су овдје били?

Први је грдио свећенике који су хтјели сарадњу са народним властима, отворено нападајући наше друштвено уређење. Поводом избора за Народну скупштину 1950 папски нунције Харлеј сугерира свећеницима да апстинирају!

Послије њега долази други којег је наша држава протјерала због непријатељског политичког рада и мијешања у унутарње послове наше државе, о чијој работи нећу овдје говорити, јер је добро позната и наше Министарство вањских послова је дало извјештај о томе.

Под утицајем непријатељског става Ватикана према свећеничким удружењима у ФНРЈ католички епископат је као прву мјеру донио »*pop expedire*« то јест, не препоручује се. Пошто је свећенство наставило акцију свога удруживања доноси се нова одлука, тежа, »*pop licet*« то јест, забрањује се. О свећеничком удружењу у Хрватској и о борби неких бискупа против нижих свећеника говорићу мало касније. Сада бих само хтио да споменем још неке ватиканске политичаре који се мијешају у наше прилике као кардинал Спелман из Њу Јорка. Што он каже о нашим унутарњим стварима? Спелман каже: „Срби и Хрвати су два свијета, то не иде скупа“. Овакав глас ми познајемо! Усташе, четници, талијански фашисти, Хитлерови нацисти, то су исто говорили. Кардинал Спелман кад говори о нама добро би урадио да је прво проучио историју народа Југославије, а нарочито нову историју, историју Народноослободилачке борбе, па би видио како ама баш ништа не позна материју о којој говори, него говори оно што му ратни злочинци причају. Па зар толике нашије и вјере у Америци спадају заједно? Па ипак спадају, и добро живе и напредују. Кад су усташе започеле с прогонима и убијањем Срба у Хрватској, на позив друга Тита и Партије отишли су најбољи синови хрватског народа у помоћ Србима и гинули заједно са Србима. И данас се пјева у Лици: „Друг је Марко хрватскога рода, ал’ је мајка српскога народа“. Народног хероја Марка Орешковића су убили четници, савезници усташа, јер им је сметао у спровођењу њихове политике. Хрвати-Далматинци одлазе оружани у Лику и гину у борби заједно са Србима итд. Срби су гинули спасавајући Хрвате. Безбројни су примјери херојства гдје су наши народи, не само Хрвати и Срби, него сви народи Југославије раме уз раме бранили сваку стопу

своје земље и обилно је залили својом крвљу, само да би била слободна и независна и да би били сви равноправни и слободни.

У ФНРЈ је правилно ријешено национално питање и могли би они вани који хоће да о нама говоре, а било би и потребно, да добро упознају нашу стварност. Нека дакле господин Спелман добро проучи нашу историју и прилике код нас, па ће видјети да су сви наши великани у прошлости тежили за уједињењем.

Дозволите ми сада да вам прикажем само један дио ове римске ватиканске политике, ове империјалистичке талијанске политике, како се она очитује према свећеничким удружењима у Хрватској. На том примјеру се јасно види што они желе.

У Хрватској су нижи свећеници основали своје свећеничко удружење (и члан 9 овог законског приједлога говори да свећеници могу оснивати своја свећеничка удружења), односно у Хрватској су досада основали Иницијативни одбор. Недавно је у Загребу тај Иницијативни одбор одржао у нешто проширеном саставу конференцију. Ови свећеници су позвали на конференцију и претставнике Социјалистичког савеза радног народа Хрватске и ја сам присуствовао тој конференцији.

У старој кули коју Загрепчани зову Каменита Врата и гдје вјерници пале свијеће и моле се, у првом кату састанали су се свећеници да резимирају дотадање успјехе и резултате напора које су учинили при почетку организовања свога удружења. Након прочитаног реферата и других обавјештења започела је дискусија свећеника. Из дискусије се разабрало да је такво удружење свећеничко већ створено у Народној Републици Словенији и да је одржана оснивачка скупштина. Издана је брошура са фотографијама и текстом реферата, говора и дискусије. Надаље је констатовано да у Босни и Херцеговини постоји већ такво друштво. Па зашто запиње и зашто се тако споро одвија оснивање свећеничког друштва у Хрватској? Ево зашто. Католички епископат, а нарочито неки бискупи, раде све што знају и могу, па чак и против наших државних закона, да спријече оснивање друштва, којег оснивају свећеници, а не народна власт, како неки покушавају подваљивати.

Иако су бискупи у Хрватској били обавјештавани о свему што свећеници раде вршећи приправе око оснивања свећеничког удружења, ипак су неки бискупи почели оптуживати неке свећенике да нису пријавили, на примјер, неки састанак. На споменутој конференцији је устао један свећеник и рекао: „Ми смо писмено пријавили своме бискупу. Он је отворио писмо, прочитао га, затворио и послао натраг и послије оптужио да га нисмо упознали и обавијестили.“ Овај свећеник није рекао ни једну ријеч против бискупа, нити рекао како се то каже у народу за овакову работу. Народ би рекао: бискуп лаже и клевете, или подваљује. Знаш и овај случај: Има бискупа који пред жупљанима говоре да жупник не води добро новчане књиге. А када жупник покаже вјерницима све књиге, кад их прегледа комисија, народ каже: „Па то наш бискуп лаже“.

Свећеници су износили на тој конференцији све што неки бискупи раде у нади да ће успјети разбити свећеничко удружење, које жели и хоће да сарађује с народним властима. Прво им забрањују, како сам већ рекао, да буду чланови тога удружења и то писмено са »поп licet«. Знајући да нема тога црквеног прописа (а наши закони као и овај државни закон ФНРЈ о вјерским заједницама, чл. 9 то дозвољава) који би могао забранити удружење, један господин овако говори у четири ока свећенику који му је подређен: „Ако ми бискупи и будемо морали повући »поп licet« (јер је противзаконит) знајте да он и даље остаје на снази“. Мислим да би јавно тужиштво требало да подузме потребне мјере, уколико већ није подузело. И овако и онако за свећеника то дакле значи »суспензију, ако је члан свећеничког удружења. И што се догађа? Већ је суспендирано неколико свећеника јер се нису хтјели одрећи чланства друштва. А највећу пресију врше неки бискупи баш на чланове из претсједништва иницијативног одбора.

Којим се све средствима служи ватиканска политика навешћу као илустрацију овај примјер: ријечки фрањевци говоре трећореткама: „Јесте ли чули да су се неки попи уписали у Комунистичку партију и сад оснивају своје друштво? Млађи попи то чине да би се могли женити, а старији да добију пензију од државе.“

Бискуп Нежић говори у повјерењу једном свећенику (осим »поп licet«) да се не уплиће много у то свећеничко удружење, да се повуче јер Југославији нема дугог вијека, само мало још и ствара се „нова католичка држава“! Ево их напокон на чистацу. То је чисто политички терен а не црквени, јер то што је господин рекао, он тако и мисли а с њиме још неки. А то се зна. Знамо ми то!

Политика је то другови и другарице, и то непријатељска, подмукла, који пут вјешто камуфлирана вјерским шитатима, непријатељска политика, али са старим римско-талијанским апетитима и циљевима. Разбити ФНРЈ њихов је циљ, њихова жеља и у том смјеру иде сва њихова работа. Само је невоља за њих да су то генерали и то мало их је, и још без војске. Нема народа у Југославији који би био за такову политику. Нема свијесног грађанина или грађанке наше домовине који би били за такову непријатељску и разбијачку политику и они то осјећају, а наши успјеси односно њихови неуспјеси толико их наљуте покојипут и у љутњи праве такве погрешке, као на примјер поменути господин Нежић из Пазина, када писмено забрањује народном заступнику Сабора НР Хрватске Срећку Штифанићу да дође на засједање Сабора. Тако је народни заступник обавијестио Сабор да не може доћи на засједање, јер му бискуп забрањује.

Мислим да нема преседана у новијој парламентарној историји да се учини са таквог положаја нешто овако брзоплето, да не кажем глупо. То је други дан вјеројатно схватио и сам бискуп, јер је послао ново писмо у којем забрањује долазак у Сабор „у свећеничком одијелу“.

Међутим, било је касно, народни заступник није могао извршити своју заступничку парламентарну дужност, јер да је дошао, бискуп би га оптужио ради непослушности.

Наши су народи у тешкој Народноослободилачкој борби дали огромне жртве за своју слободу и независност. У темељима наше домовине положене су ове жртве и на тим темељима се код нас изградила наша највећа снага и наш понос, а то је братство и јединство наших народа, који граде нову заједницу.

А што каже други један бискуп једном свећенику када му забрањује улазак у свећеничко друштво: „Зар ви не видите да су Срби свуда на власти итд. и чекај само још мало...“

Дакле, опет вири испод његове мантије политика, говори као фашиста, као усташа.

Распиривање националне и вјерске нетрпељивости је уосталом познато фашистичко и империјалистичко средство.

Срамота је и недостојно свећеника уопће, а високог свећеника напосе, да на овај начин покушава сијати националну и вјерску мржњу и да атакира на братство и јединство, оно што је нашим народима највеће и најсветије; кад зна да ФНРЈ има шест република, да сваки народ има своју републику, да постоји Народна Република Хрватска итд. Чак да се администрација поједноставила, децентрализовала, да сам народ у општини, котару и граду има своју власт, да радници управљају творницама итд. Е, али то је баш оно што њима смета, нема привилегија и нема израбљивања, нема монопола римске цркве и све што иде уз то.

И док се наши градитељи социјализма брину како да повисе продукцију, прошире творнице и учине живот љепшим, дотле неки претставници Ватикана у нашој земљи, још увијек не схваћају да су и они грађани Федеративне Народне Републике Југославије, не виде реалност око себе, а неки чак мисле да би нови рат могао донијети неке промјене. Интересантно је при томе како они реагирају. Ако је каква кампања италијанске фашистичке штампе, одмах они то некако синхронизирају и у питању Трста, у питању одласка Тита, итд. увијек они то синхронизирају, а то може видјети сватко тко прати италијанску штампу, да они то раде као по команди.

Мало је чудно да Ватикан не може са ФНРЈ наћи »modus vivendi«, кад се зна из прошлости да су нашли такав »modus vivendi« са државама чији су претставници били атеисти, чак антирелигиозно расположени.

Напримјер, успоредимо наш Закон о аграрној реформи који је оставио црквама и самостанима максимум земље и напримјер француски закон од 9 децембра 1905 г. о расстави цркве и државе, који цркви није дозволио баш никакову имовину. Ватикан није према француској држави тада поступао тако, као што данас поступа према Југославији.

Године 1801 Наполеон је склопио са папом конкордат и Ватикан је пристао на то, иако је Наполеон забранио конфесионалне школе.

Из принципијелних разлога Америка нема свога претставника у Ватикану, Британија нема свога претставника итд.

А данашња Мађарска? Кардинал Миндсенти је затворен, а то ни најмање не смета да мађарски бискупи сарађују чак и хвале онај режим и постоји »modus vivendi«. А Пољска? итд. Но, ватиканска политика мисли да треба почети с Југославијом. То је талијанска империјалистичка политика које се они нису одрекли.

Погледајмо на примјер католичке капиталистичке земље: Шпанију, гдје Франко толике године тлачи шпански народ и гдје је таква „вјерска толеранција“ да су затворене протестантске цркве осим у Мадриду и Севиљи.

Како у Италији пролазе протестанти знамо из дневних вијести и протеста припадника те вјерске заједнице.

У тим државама не само да нема равноправности него се очито ради о привилегијама католичке цркве и по свјетовне нарави. И то би они хтјели и код нас, а то код нас не иде и не може ићи, јер то наши народи не могу дозволити па не користи ни именоване Степинца кардиналом. Штавише, народ то схваћа као увреду.

Изнијет ћу неколико примјера како они раде. У Кутјеву лежи тешко болестан младић, умире од ТБЦ, а свећеник хоће силом да га исповједи. Младић моли писмом одјељење унутрашњих послова да га заштити од тога притиска свећеника. Међутим они мисле да се то њих ништа не тиче.

Слично је у Сулковцима гдје преко родитеља младе врше покушај да младожењу присиле да се у цркви вјенча итд.

У Јармини, у мом изборном котару пре неколико година један свећеник, који је управо дошао из затвора ради противнародног рада, шамара, туче дијете зато јер га је поздравило с „добар дан“ или „здраво“, а требало је рећи нешто друго итд.

Даље имамо проповиједи. Зар желе да се црква претвори у политичку говорницу и да устане један наш кад свећеник почне политизирати да затражи ријеч и да му контрира? Ја мислим да то не треба радити. Код нас ми имамо такав Устав а и наша пракса је таква да сви и не само домаћи људи виде и могу се сваки дан увјерити да постоји пуна слобода савјести и вјероисповијести, а све друго што говоре овакви свећеници-политичари је обична пропаганда, која, јер има у основи лаж и жељу за старим, код нас не може имати успјеха.

Овдје морам говорити и о нашем патриотском свећенству. Треба у првом реду споменути наше истарске и приморске свећенике који су у пракси живота чак и на својој кожи осјетили како би изгледала „католичка држава“ јер су је имали. Шта су радили Талијани у Истри, и то не само фашисти! Друг Тито је у Броду на прослави 6 славонског корпуса говорио о томе, о тој хисторији како су и прије Мусолинија тали-

јански империјалисти водили према нама талијанску империјалистичку политику. То су нарочито искусили Истриани. То је у пракси значило забрану хрватског и словеначког језика у школи и цркви. Свећеници који су били с народом, за народ и народна права, језик итд., били су суспендирани, премјештени, прогоњени, а што су Истриани претрпјели, као и уопће Хрвати и Словенци за вријеме Италије, боље је да сада не говорим овдје, јер је то дуга и тешка историја обиљежена и нашим гробовима. А историја то објективно казује.

Наши родољуби свећеници разликују ватиканску политику од папе, као поглавара католичке цркве, разликују талијански империјализам од религије. И баш зато су се неки бискупи окомили на овакве патриоте свећенике, јер сметају талијанској империјалистичкој политици коју они некако синхронизирају баш са талијанским потребама: као што су избори, Трст, итд.

Наши родољуби свећеници виде ватиканску политику на дјелу као и сви наши народи и као сви грађани ФНРЈ знаду да таква политика не може код нас успјети па макар поставила не знам још којег „усташког душебрижника“ на бискупску столицу или бившег осуђеника за „дјела против народа и за колаборацију са окупатором“ на овај или онај положај.

Таква политика не може имати у нашој домовини никаквог успјеха јер су наши народи сложни да бране своју слободу и независност. Овакови појединци који воде овакову ватиканску политику а грађани су наше државе могли би већ једанпут да схвате да су прошла стара времена и да су се прилике корјенито измијениле. Злоупотреба вјере у политичке сврхе претставља кривично дјело.

И колико год такви можда говоре пред претставницима народне власти да су лојални грађани, ми ни за вријеме рата ни до данас нисмо нигдје прочитали ни видјели некакву резолуцију бискупских конференција или епископата уопће да су се одлучно изјаснили против усташких, односно окупаторских злочина, да су их осудили, да су негдје конструктивно судјеловали као добри грађани у изградњи наше државе, него напротив имамо бројне примјере очитих непријатељских поступака од којих сам ја изнио само један дио.

Другови и другарице, Приједлог закона о правном положају вјерских заједница је добар и гласаћу за њега. (Буран аплауз).

Претседник: Мене интересује, друже народни посланиче, да ли ви инсистирате на измени у чл. 19 како сте предложили. Колико је мени познато, у Законодавном одбору то је питање било третирано и зна се шта је обавезно школовање.

Др Златан Сремец: Ја нисам присуствовао сједницама Законодавног одбора и ако се подразумева, ја не инсистирам.

Претседник: У реду.

Има реч народни посланик друг Џемал Биједић.

Џемал Биједић (*Изборни срез Вареш, НР Босна и Херцеговина*): Другови и другарице, народни посланици, на основама општих принципа, који су прокламовани у нашем Уставу, досад је био одређен и регулисан положај цркве и вјерских заједница у нашој земљи. Полазећи од тих уставних принципа, који су обезбиједили свим грађанима слободу савјести и вероисповијести, наш друштвени поредак од почетка је поштивао тај принцип.

Одвојеност цркве од државе ни у ком случају није била сметња ниједном грађанину наше земље да слободно испољава своја вјерска убјеђења и осјећања. Рад свих вјерских заједница био је потпуно слободан. Држава није правила никакве сметње ниједној вјерској заједници да своју унутрашњу организацију подешава како жели и како њој најбоље одговара. Свака вјерска заједница самостално је, без никаквог уплитања државе, спроводила своју организацију и бирала разне своје органе.

Међутим, да би се потпуно уредили и регулисали односи између државе и цркве, било је потребно још прецизније одредити положај вјерских заједница у нашем друштвеном систему. Специфичан карактер сваке вјерске заједнице не пружа нам могућност да законским путем регулишемо сва питања која задиру у живот и дјелатност сваке поједине вјерске заједнице. Зато су и разговори који су вођени између претставника Савезног и републичких извршних вијећа и претставника вјерских заједница били усмјерени у правцу разматрања и регулисања свих питања и проблема, као и односа између појединих вјерских заједница и државе.

Овај законски приједлог, који се налази пред нама, има задатак да регулише главна и основна питања, која се појављују између државе и вјерских заједница. Он одражава настојања и жељу наше власти да са свим вјерским заједницама дође до нормалних односа, насупротив тежњи врхова католичке цркве, који су и овом приликом показали да им није стало, нити желе да дође до сређивања односа између државе и католичке цркве. И овај случај, као и досадашња пракса тих врхова, говоре нам да имамо посла са људима који, као слијепо оруђе Ватикана и његове спољне политике, дјелују против свега оног што је национално наше — југославенско. Под притиском Ватикана и из личних нетрпљивих и непријатељских мотива они су одбили сваки разговор, иако се ради о вјерској заједници, коју они претстављају у нашој земљи. Од разматрања односа између католичке цркве и наше државе, на првом мјесту имала би корист католичка црква. Одбијајући разговоре са комисијом Савезног и републичких вијећа претставници католичке цркве у својим примједбама захтијевали су посебни привилегисани положај католичке цркве.

Они не могу да се помире са нашом социјалистичком стварношћу, нити хоће да схвате да наш демократски систем не може дозволити да се црква користи у политичке сврхе против националних интереса народа социјалистичке Југославије.

Међутим, ми имамо безброј примјера, не само да врхови католичке цркве, него и да на терену поједини свештеници злоупотребљавају вјеру у најпрљавије циљеве. Чести су случајеви да разни свештеници у својој непријатељској заслијепљености према нашој земљи не пре-зају ни од најбезобразнијих иступања против свих наших мјера. Разне непријатељске организације најчешће су плод активног непријатељског рада појединих свештеника. У борби против наше националне независности често су разни свештеници у првим редовима. Док су, с друге стране, ти исти свештеници најгрлатији у причама да се у нашој земљи прогони црква.

Сваком нашем човјеку је потпуно јасно да таквим људима није ни најмање стало да дође до било каквих сношљивих односа између цркве и државе. Такви свештеници су се већ одавно претворили у слијепо оружје спољне политике Ватикана.

Нама је то нарочито добро познато у Босни и Херцеговини, јер смо све то на својој властитој кожи осјетили. Није то давно било кад су поједини свештеници, а негдје и читави самостани, били покретачи и организатори покоља српског живља. Године 1941 главни организатор усташке страховладе и први повјереник Павелића за Босну и Херцеговину био је католички свештеник Брале. Надбискупски ординаријат, на челу са надбискупом Шарићем, био је штаб одакле су долазила наређења на основу којих су многи невини људи, жене и дјеца платили својим животом припадност православној и јеврејској религији. Орган тог ординаријата, „Католички тједник“ на својим страницама позивао је вјернике на крсташки рат против Срба и партизана. Најгрлатији члан-кописац овог листа био је каноник др Чедомил Чекада, брат данашњег скопског бискупа др Смиљана Чекаде, који данас на све начине покушава да оправда протународне поступке католичке цркве, оптужујући нас да прогонимо невинне свештенике.

Тадашња званична црква свим средствима је помагала окупатора и усташки покрет и зато је потпуно природно да су ти исти људи остали и данас на истим политичким позицијама, само с том разликом што данас покушавају да свој непријатељски рад прилагоде новонасталој ситуацији и новим условима. Не треба нико да се чуди што смо ми према таквим непријатељима одлучни и непомирљиви.

Свакој вјерској заједници мора да буде јасно да су се у нашој земљи извршиле крупне промјене, да наша власт, која је проистекла из Народне револуције не може давати никакве привилегије било којој цркви, па ни католичкој. Наши позитивни закони важе за све грађане, па према томе и за све вјерске заједнице и за њихове претставнике.

Друго је питање како ће црква да нађе своје мјесто у нашем друштвеном систему.

Све вјерске заједнице, осим католичке, већ одавно су уредиле своје односе са државом. Међутим, званична католичка црква врши притисак на оне свештенике који су успоставили или који покушавају успоставити разуман однос са органима власти. Велики број свештеника у Босни и Херцеговини, нарочито Фрањевци, настоје да дође до таквог односа, али у тим покушајима врло често наилазе на претње и притисак врхова католичке цркве.

Наша настојања и покушаји да дође до неког споразума никад нису изостајали. Поред осталог, наша Република Босна и Херцеговина пружала је и материјалну подршку вјерским заједницама. Само за последње три године пружена је помоћ свим вјерским заједницама у износу од око 40 милиона динара.

Хтио бих на крају да кажем и о односима са православном црквом и Исламском вјерском заједницом. Са овим вјерским заједницама данас су успостављени добри односи, јер је постојало обострано разумијевање, које је нарочито дошло до изражаја приликом разматрања и дискусије о нацрту овог закона. Истина, до недавно, на терену је било извјесних неспоразума, који су најчешће долазили као реакција на непријатељско иступање појединих загрижених свештеника. За потпуно сређивање односа и за отклањање свих неспоразума много ће допринијети и разговори које смо водили са претставницима православне цркве и Исламске вјерске заједнице.

Имајући у виду да ће и овај закон утицати на сређивање односа између наше друштвене заједнице и цркве, изјављујем да ћу гласати за његово доношење. (Аплауз).

Претседник: Реч има народни посланик др Метод Микуж.

Др Метод Микуж (*Изборни срез Кочевје, НР Словенија*): Другарице и другови народни посланици, Законом о правном положају верских заједница наша држава жели уредити и детаљније прецизирати уставне прописе о односу државе према било којој верској заједници у Југославији. Познато је да је код нас држава одвојена од цркве на основу Устава. У свим културним државама у којима је одвојена држава од цркве, правни је обичај да држава одређује односе, који упркос одвојености државе од цркве свеједно настају и настајаће, да те односе регулише још са посебним законом и то обично на два начина: с такозваним верским или конфесионалним законом или, уколико се ради специјално о уређењу односа између католичке цркве и државе — путем конкордата.

Предлог закона о правном положају верских заједница који нам је поднесен у суштини је предлог конфесионалног закона. Међутим, овај се закон од других бројних конфесионалних закона других држава разликује по томе што регулише односе између државе и свих верских

заједница на територији наше државе. То наглашавам зато што сам убеђен да ће највероватније, нарочито са стране хијерархије католичке цркве, доћи приговор да је овај наш законски предлог неприхватљив не само са материјално-правне већ и са формално-правне стране. Да дам одговор на тај евентуални приговор осврнућу се мало касније, јер ми се чини да је потребно да најпре укратко анализирам доста занимљив историски процес и питање уређивања односа између државе и цркве.

Принцип одвајања државе од цркве у културној историји Европе релативно је још млад. Тај принцип, и поред претходних појава разних протестантских секта, нарочито баптиста, англиканских индипендентиста, резултат је тек велике победе рационализма и француског просветитељства XVIII века. Идеје ових дошле су до изражаја у великој Француској буржоаској револуцији, која директно прокламује, за тадашње време и схватања велики револуционарни принцип, принцип слободе вере и савести.

Све до победе рационализма и идеја Француске револуције, дакле, до момента када се у европском културном свету први пут појављује принцип одвајања државе од цркве, у Европи је углавном преовлађивао принцип јединства између државе и цркве. Тај принцип је из свога првобитног облика — црквене државе — полагао вековима прелазно у облик државне цркве, било је то свето римско царство или свето немачко-римско царство. У времену од XVI века па све до Француске револуције, тај се принцип усталио и у читавој Европи имамо државне цркве.

Кроз све те векове црква је, била то католичка, православна или касније англиканска и протестантска, остала апсолутни господар над верницима. Са државном влашћу водила је неумољиву борбу и онда ако би неки колико толико напредан државни поглавар само покушао да умањи ту њезину апсолутну сувереност. Добро су нам познати методи борбе цркве за световну власт. Познате су црквене казне од индивидуалних екскомуникација па до колективних интердикта, који су довели до сталне капитулације државне власти пред црквом па био то већ познати пут у Каносу, или спаљивање на ломачи националног реформатора Јана Хуса итд.

После Француске револуције, од почетка XIX века па до данас, развила су се два основна принципа у односу државе према цркви. Принцип да је црква на државном подручју јавно-правна установа и принцип строгог одвајања државе од цркве. То је свакако велика револуција. То што је скоро две хиљаде година било међусобно тако тесно повезано, да се и поред најбоље воље не може установити где се свршавала власт једне и почињала власт друге силе, то се сада почиње раздвајати. Први принцип да је црква само јавно-правна установа почиње се развијати у правцу државне суверености над црквом при чему се безусловно наглашава слобода вере и савести. Други принцип, строгог одвајања државе и цркве доживео је и још доживљала квантита-

тивно највећи а такође и најкомпликованији развој. Принцип одвајања државе од цркве развија се некако у три правца. Прво, држава је, додуше, одељена од цркве, али су обе на државном територију једнако-правне и суверене. Друго, држава разликује код црквених послова њене искључиво црквене и политичко-црквене послове и при вршењу својих државних послова потпуно се ослобађа било каквог црквеног утицаја. Треће, држава гледа на цркву као на свако приватно-правно удружење, не даје јој привилегија јавно-правне корпорације, а нити захтева од цркве било какве обавезе према себи осим оних које треба да испуне сва остала приватно-правна удружења.

То је кратак преглед развоја принципа и система одвајања државе од цркве у буржоаском свету. Наглашавам да је то само теорија и да сви ти системи нису у пракси нигде тако спроведени. Већ то доказује да је решавање односа између државе и цркве у буржоаским државама прилично компликовано. Посматрана теориски, у свим државама где је изведено одвајање државе од цркве, може се опазити овакво стање: држава дозвољава припадање свакој вери ако њезина наука није у супротности са Уставом и државним законима; верске заједнице се образују по општем закону о приватним удружењима и постају правне личности као свако друго приватно-правно удружење држављана; држава се не уплиће у унутрашњу организацију верских заједница нити у постављање верске хијерархије и управљање црквеном имовином; правила верске организације имају значај приватно-правних удружења; држава не даје никакве материјалне помоћи итд. То је, наравно, само теорија, јер пракса показује потпуно другачију слику. Погледајмо само пар примера. У Сједињеним Америчким Државама држава је одвојена од цркве у најстрожем смислу речи. У Уставу САД имамо само један члан који помиње веру и тај наводи само следће: „Ниједна вера не може да буде предуслов за добивање јавне чиновничке службе или чиновничког звања“. Тај члан је ушао у Устав само зато, јер морају, по енглеском праву, чиновници у многим колонијама приликом ступања на своју дужност присећи да не верују у трансупстанцијацију хлеба и вина и да ће се причестити само по обреду англиканске цркве. Тек касније је томе верскоме члану у Уставу САД додан амандман да Конгрес не може законом оснивати никаква верска удружења и не ограничавати извршавање верских функција свима онима религијама које већ постоје.

То је свеуставно-верско законодавство у САД. А како је у пракси? Практика која у САД почива на развоју односа државе према цркви без сваког културног континуитета, као што је то у европским државама, ишла је својим занимљивим путем. Тако цркве у САД добивају нове привилегије чак и законима. Непокретности цркава и њихових организација, верске школе, мисионарске школе, црквене болнице, богомоље итд. ослобођене су свих пореза, свештеници свих вероисповести ослобођени су војне службе, држава врши надзор над црквеном имови-

ном само зато да се та заиста употребљава за одређене сврхе, претседник САД приликом ступања на дужност полаже заклетву над Библијом, Конгрес почиње своје седнице молитвом коју редовно обавља за то плаћени свештеник, армија има своје плаћене свештенике итд.

Врло занимљив је и белгиски принцип одвајања државе од цркве. У Белгији је црква одвојена од државе, али није држава од цркве. Зато држава нема никакве ингеренције над извршавањем црквених послова, црква је апсолутно аутономна па ипак држава у своме прорачуну одређује новчана средства за издржавање клера.

Погледајмо још француски тип. У Француској револуцији је зајемчена слобода вере и савести и држава не даје ниједној верској заједници привилегије јавно-правне корпорације. Држава допушта слободно вршење свих верских обреда али са одређеним ограничењима у циљу одржавања јавног реда и поретка. Ниједан монашки ред не може се оснивати друкчије него само законом а већ дозвољени редови не могу слободно оснивати приватне школе, свештеницима није дозвољено полагати више државне испите, заклетва се полаже позивањем бога за сведока и од ње се не може изузети ниједан атеиста; удата жена не може прећи ни у једну нову верску заједницу без дозволе свога мужа итд.

На сва та три примера, могли смо лако опазити посебне карактеристике па и нелогичности које управо произилазе из конкретних објективних околности. Из изнесеног се, дакле, види да се теориски може лако спровести одвајање државе од цркве без великих тешкоћа а практично при томе настају велике тешкоће, управо ради узимања у обзир културног континуитета. Све те тешкоће и компликације произилазе услед дејства да су припадници било које религије истовремено држављани одређене државе. Из живота тих држављана — верника и заједничког живота државе и цркве настаје безброј разних односа у којима су заинтересовани како држава тако и црква и на којим односима се укрштавају интереси обеју. Правно називамо те односе „рес миксте“ (мешаним пословима) који су углавном следећи: међусобни односи разних религија у држави, питање школа, веронауке, питање празника, заклетве, брака, гробља, материјалне помоћи, постављања хијерархије итд.

И баш ради тих мешаних послова није, дакле, довољно да се у уставима само прокламује слобода вере и савести, једнакоправност свих вера, одвајање државе од цркве, школе од цркве, увођење цивилног брака итд. Већ смо рекли да се ти општи уставни прописи детаљније озакоњују на два начина: конкордатом односно »modusom vivendi« или пак конфесионалним законима. И тај други начин представља по својој суштини такође наш предложени законски нацрт.

Морамо укратко још погледати односе између државе и цркве у бившој Југославији, у којој је држава била одвојена од цркве и где су били нарочито компликовани односи између државе и католичке цркве

и то тако компликовани да уопште никад није дошло до правог решења. На државној територији бивше Југославије постојало је шест правних поредака који су уређивали односе између државе и католичке цркве. У Словенији и Далмацији важило је аустриско законодавство настало такозваним мајским законом од 1874 године после отказивања конкордата 1870 године; у Хрватској и Словенији остао је у важности аустриски конкордат од 1855 године, у Војводини и Међумурју важило је мађарско верско законодавство, у Босни и Херцеговини важио је споразум између Ватикана и аустро-угарске владе од 1881 године, у бившој краљевини Србији конкордат од 1914 и у Црној Гори конкордат од 1887 године. Поред тога, познато је да су у Југославији постојале и још постоје различите верске заједнице од којих велика већина има свог верског поглавара на државном територију, католичка црква, међутим, има га изван граница наше државе.

Југословенска буржоазија покушала је решити то свакако компликовано верско питање на два начина. Од 1929—1931 године, — интересантно да тек после 10 година постојања државе, — југословенска буржоазија издаје целу врсту конфесионалних закона: Закон о Српској православној цркви, о Исламској верској заједници, о Аугсбуршко-хелветској верској заједници итд. Са католичком црквом покушава решити верско питање конкордатом који је, додуше, био већ потписан, али није никад доживео ратификацију. Зашто није? Југословенска буржоазија је ради својих уских класних интереса хтела конкордатом да уступи католичкој цркви многобројне привилегије (напр. право оснивања нових католичких бискупија у Србији, право оснивања католичке акције на југословенском државном подручју), укратко признала је католичкој цркви тако широку слободу рада у држави да би те привилегије католичке цркве значиле истинско продирање политичког католицизма у целу Југославију. Јасно је да се томе одупрла Српска православна црква па и српске народне масе. Ни великим демонстрацијама није, додуше, спречено изгласавање конкордата у Скупштини, али су тако узбуркале јавно мњење да се ни др Корошец, тадањи претседник Сената, и поред тога што је био католички свештеник није усудио да постави питање ратификације конкордата и пред Сенат.

Опростите што сам се дуже времена задржао на овоме историском прегледу односа између државе и цркве. Сматрам потребним да са историским доказима покажем компликованост тога питања, а нарочито зато да покажем како су то питање решавале, и још решавају културне државе.

Нашим верским законом, дакле, не уводимо неке „комунистичке“ новости односно нове непријатељске прописе против било које верске заједнице у Југославији. Тим законом хоћемо да уредимо само оно — наравно у складу са нашим социјалистичким законодавством — што су већ уредиле многе „религиозније“ државе него што је Југославија, напр. Француска, Белгија, Италија, бивша Баварска, Пољска, Не-

мачка итд. Морамо бити свесни тога да се то питање није решавало нигде лако, јер верске заједнице, међу којима је у том погледу најнепопустљивија католичка црква, не пуштају радо из руку оно на чему су имале власт вековима. Када је, например, било спроведено у Француској одвајање државе од цркве, тада католичка црква није штедела ни екскомуникације, ни интердикте баш као ни за време познатог Бизмарковог „Културкампа“.

Сада погледајмо мало ту славну католичку државу Италију, где се уопште налази централа католичке цркве. Почевши од гарибалдиског времена, када је била Италија први и задњи пут, барем за кратко време, напредна држава и када је извела одвајање државе од цркве, па све до Латеранског пакта 1929 године, био је римски папа у таквом спору са италијанском државом да није ни прекорачио ватикански праг. Упркос те чињенице, занат католичке цркве баш у Италији је сјајно успевао, јер италијанске народне масе у томе спору између Ватикана и италијанске државе нису, наиме, правилно увиделе да се ту ради о борби за престиж двеју буржоаских снага. Да пођемо даље. Нико није од Бизмарковог времена тако нападао католичку цркву, као што ју је нападао баш Мусолини. Па и поред тога, 1929 године, дошло је до конкордата између Италије и Ватикана. Зашто? Италијанска буржоазија, на челу с Мусолинијем, и Ватикан увидели су да им спор, који траје већ неколико деценија, више не користи и да су неопходни једни другима. Мусолини је веровао да му измирење са католичком црквом и њен благослов могу више користити него његово шсовање католичке цркве, а Ватикан да је боље добити од Мусолинија понуђену милијардску ренту ако се с њима измири, него да папа остане и даље тврдоглави ватикански затвореник.

Исто је било са Хитлером и немачким буржоаским национализмом. Хитлер је у почетку тако бесно нападао католичку цркву да га је папа чак званично проклео са познатом енцикликом »Mit brennender Sorge«. Међутим, и ту је дошло до конкордата. Хитлер је радо препустио католичкој цркви у Немачкој, која није ни најважнија црква, директно невероватно велике привилегије, јер је врло добро знао да ће имати већу корист ако му и католичка црква припомогне да припреми немачки народ да се бори и гине за освајачке циљеве немачког фашизма.

Из изнетог, дакле, можемо закључити да нарочито католичка црква и у буржоаским државама, када се ради о одвајању државе од цркве, католичка бирократија најпре подигне силну галаму и почне да буржоазију засипа црквеним казнама. Али, чим црква и буржоазија увиде да им тај спор не доноси више класне користи, измире се, пошто претходно одреде међусобне профите и уреде своје односе конкордатима или верским законима.

Како су се коначно развијале те ствари у нашој социјалистичкој држави.

Чим је Уставом усвојен принцип одвајања државе од цркве, дошла је, као што смо видели из историје односа државе према цркви, офанзива цркве, нарочито католичке. То што је почела да практикује католичка црква пре 150 година у Француској, покушала је да почне 1946 године и у току свих идућих година и код нас.

Треба да размотримо још нешто. Ако пажљиво простудирамо наш југословенски тип одвајања државе од цркве, опазимо да се по суштини разликује од осталих типова које сам навео. Од америчког, по коме је држава теориски потпуно незаинтересована према цркви, од француског, по коме је држава непријатељски расположена према цркви, и од белгиског, у коме је држава, и поред одвајања, још и даље остала у пријатељским односима са црквом. Изгледа, додуше, на први поглед, да је наш југословенски тип одвајања државе од цркве сличан белгиском. И код нас, према нашем Уставу, држава је спремна да даје цркви одређену материјалну помоћ, али наша држава не признаје ниједној верској заједници привилегије јавно-правне корпорације и сматра све верске заједнице као приватна удружења. Основна мисао нашег начела одвајања државе од цркве је ова: држава је одвојена од цркве; њихови даљи међусобни односи зависни су од става цркве према држави. То је суштина и то је уједно одговор на евентуални приговор од стране католичке хијерархије поводом нашег конфесионалног закона, да је неприхватљив већ са формално-правне стране.

У Југославији су све верске заједнице једнаке и нема ни једне ни више признатих вероисповести. Ниједна верска заједница није и не може бити привилегована. Због тога је и потпуно довољно да се у нашој социјалистичкој земљи јединственим конфесионалним законом уреде правни односи свих верских заједница.

Убеђен сам да ће припадници свих верских заједница прихватити овај закон са задовољством. При томе мислим у првом реду на вернике а не на хијерархију католичке цркве. Верницима јемчи овај закон оно што они сами желе: слободно исповедање својих религиозних осећања, отклањање сваке административне самовоље и сигурност да не настане онај политички клерикализам кога се народне масе боје и зато га одбацују.

Да ли народна власт наше социјалистичке државе заиста треба да дозволи да се поново повампири политички католицизам и клерикализам? Да ли код нас католичка акција треба да узме поново маха, та типична авангарда клерофашистичког, духовног и материјалног империјализма? Мислим да је Народноослободилачка борба довољан доказ шта је све у стању да учини нарочито привилегисана католичка црква у свима оним историским епохама када се радни народ одупре својим угњетачима и када се бори за своја основна људска права. Није ли баш, на пример, привилегисаност католичке цркве проузроковала да је словеначки белогардист ишао у борбу против рођеног брата и био потпуно убеђен да се при том бори за Христа и не знам за још које свеце? Да

ли наша народна власт заиста треба да дозволи да се поново врате она времена када је неко лако добијао службу само зато што је био политички клерикалац, а ако је, рецимо, неко само хтео правилно да разуме, например, Прешерна или Цанкара, био већ сумњив, да не наводим још друге горе примере?

Сврха нашег верског закона је да се онима који још верују из било каквог историског континуитета и традиције, овим законом зајемчи испуњавање њихових верских дужности, а с друге стране да се загарантује она основна величина принципа слободе вере и савести по коме нема никакве разлике међу држављанима који верују и не верују.

Зато изјављујем да ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Нема више пријављених говорника. Да ли ко жели још реч? (Не јавља се нико).

Пошто се нико више не јавља за реч, стављам Предлог закона о правном положају верских заједница на гласање. Ко је за, молим, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је у Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ Предлог закона о правном положају верских заједница једногласно прихваћен.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: потврда уредаба Владе ФНРЈ и уредаба Савезног извршног већа. Списак тих уредаба раздељен је народним посланицима и они су са њима упознати.

Претседништво је припремило нацрт једне одлуке којом би се ове уредбе потврдиле од стране Савезног већа Народне скупштине. Молим секретара да прочита нацрт одлуке.

Секретар Наум Наумовски (чита):

ПРЕДЛОГ

ОДЛУКЕ О ПОТВРДИ УРЕДАБА ВЛАДЕ ФНРЈ И САВЕЗНОГ ИЗВРШНОГ ВЕЋА

Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ, на својој 24 седници, одржаној на VI редовном заседању (другог сазива), 22 маја 1953 године, донело је одлуку која гласи:

Потврђују се уредбе које је Влада ФНРЈ донела у времену од 1 до 10 јануара 1953 године на основу члана 1 Закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди с новим привредним системом, као и уредбе које је донело Савезно извршно веће између 14 јануара до 19 маја 1953 године на основу члана 20 тач. 1 и 2 Закона о спровођењу Уставног закона... (Списак уредаба видети у прилозима на крају књиге).

Претседник: Онда би следовале све уредбе.

Ко жели реч о уредбама које се потврђују? (Не јавља се нико).

Ставља се на гласање одлука која је прочитана. Ко је за ту одлуку, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да су у Савезном већу прихваћене и потврђене уредбе које је донела Влада ФНРЈ као и уредбе које је донело Савезно извршно веће за време које је назначено у одлуци.

Према обавештењу, у Већу народа још није завршен претрес у начелу и појединостима о Предлогу закона о правном положају верских заједница. Према томе, нисам у стању да по Пословнику закључим ову седницу.

Одређујем одмор да би се за то време обавестио да ли је у Већу народа прихваћен истоветан текст овога закона.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад.

Према обавештењу које сам добио од Већа народа, Предлог закона о правном положају верских заједница прихваћен је у целости и у истоветном тексту који је прихваћен у Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ.

На тај начин проглашавам да је Закон о правном положају верских заједница у Народној скупштини дефинитивно прихваћен и да ће бити поступљено по Пословнику и по Уставу што је потребно за његово проглашење.

На тај начин Савезно веће је исцрпilo свој дневни ред и ја ову седницу закључујем.

Не закључује се VI редовно заседање.

(Седница је закључена у 19 часова).

Dvadesetpeti sednica

(7 septembra 1953)

Početak u 12,15 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar** (NR Slovenija).

Pretsednik: Drugovi narodni poslanici, nastavljamo rad VI redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije (drugog saziva).

Otvaram 25 sednicu Veća naroda.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Skender Kulenović.

Izvolite čuti saopštenja.

Savezno izvršno veće dostavilo je Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje:

1. Predlog zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti;

2. Predlog zakona o izmeni Opšteg zakona o narodnim odborima;

3. Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika;

4. Predlog zakonika o krivičnom postupku;

5. Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku;

6. Predlog zakona o zastarelosti potraživanja;

7. Predlog zakona o izmeni člana 17 Opšteg zakona o lovu.

Svi ovi zakonski predlozi bili su dostavljeni Zakonodavnom odboru koji ih je pretresao i dostavio izveštaje ovom Veću, izuzev o Predlogu zakona o izmeni člana 17 Opšteg zakona o lovu. Izveštaji su umnoženi i razdeljeni narodnim poslanicima.

Od Saveznog izvršnog veća takode smo dobili na potvrdu:

1. Ukaz bivšeg Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ o nedopustivosti vođenja upravnih sporova protiv rešenja o prevodenju državnih službenika na nove plate;

2. spisak uređaba koje je donelo Savezno izvršno veće u vremenu od 20 maja do 7 avgusta 1953 godine.

Od Komisije za tumačenje zakona dobili smo na potvrdu sledeća tumačenja:

1. Obavezno tumačenje čl. 19 i 23 Zakona o ratnim vojnim invalidima;

2. Obavezno tumačenje člana 27 stav 1 Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama;

3. Obavezno tumačenje čl. 1 stav 1 Zakona o javnom pravobranioštvu;

4. Obavezno tumačenje čl. II Ugovora o trgovini i plovidbi između Srbije i Sjedinjenih Američkih Država zaključenog 2/14 oktobra 1881 godine i člana 5 Sporazuma između vlada Sjedinjenih Američkih Država i Federativne Narodne Republike Jugoslavije o novčanim potraživanjima Sjedinjenih Američkih Država i njihovih državljana zaključenog 19 jula 1948 godine.

Od Saveznog izvršnog veća dobili smo predlog za razrešenje i izbor sudije Saveznog vrhovnog suda.

Zbog bolesti i hitnih službenih poslova tražili su odsustva sledeći narodni poslanici: Kata Pejnović, Sreten Vukosavljević i Mihalj Olajoš. Da li Veće odobrava tražena odsustva? (Odobrava).

Objavljujem da su odsustva odobrena.

Pošto se Predlogom zakona o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, kao i Predlogom zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima menjaju izvesne ustavne odredbe, Veće mora, po ustavnoj proceduri, prethodno odlučiti da li će pristupiti pretresanju ovih zakonskih predloga.

Ko je za to da se pristupi rešavanju o predlozima tih zakona, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Veće naroda rešilo da se pristupi pretresanju navedenih zakonskih predloga.

Prema tome, sada možemo preći na utvrđivanje dnevnog reda. (Ninko Petrović: Molim za reč).

Ima reč Ninko Petrović.

Ninko Petrović (NR Srbija): Druže Predsedniče, pre prelaza na utvrđivanje dnevnog reda hteo bih reći da je Predlog zakona o izmeni člana 17 Opšteg zakona o lovu u Zakonodavnom odboru Veća naroda skinut sa dnevnog reda i ja bih molio da se ne stavlja ovaj zakonski predlog na dnevni red dok se ne sporazumemo sa drugovima iz Saveznog veća. Ukoliko se sporazumemo, onda bi se eventualno Zakonodavni odbor sastao da ponovo diskutuje o njemu.

Predsednik: Ja mislim da je Predlog zakona o izmeni čl. 17 Opšteg zakona o lovu skinut sa dnevnog reda. (Sulejman Filipović: Pročitali ste da je Savezno izvršno veće dostavilo Narodnoj skupštini

FNRJ na rešavanje taj zakonski predlog). Predlog zakona o izmeni čl. 17 Opšteg zakona o lovu bio je upućen Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje od Saveznog izvršnog veća, a ako ga je Zakonodavni odbor skinuo sa dnevnog reda, onda ga nećemo pretresati na ovom zasedanju.

Za dnevni red predlažem sledeće:

1. pretres Predloga zakona o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti;

2. pretres Predloga zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima;

3. pretres Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika;

4. potvrda uredaba Saveznog izvršnog veća;

5. pretres Predloga zakona o krivičnom postupku;

6. pretres Predloga uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku;

7. pretres Predloga zakona o zastarelosti potraživanja.

Da li Veće prihvata ovaj dnevni red? (Prihvata). Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je dnevni red prihvaćen.

U dogovoru sa Predsednikom Saveznog veća, a na osnovu člana 4 Poslovnika Narodne skupštine FNRJ za zajedničke sednice, odlučili smo da se pretres Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, kao i pretres Predloga zakonika o krivičnom postupku, obave na zajedničkim sednicama, s tim da će se glasati po većima.

Predlažem, dakle, da Veće prihvati ovo mišljenje jednog i drugog predsednika da se ova diskusija obavi na zajedničkim sednicama. Da li se slaže Veće sa ovim predlogom? (Slaže).

Prema tome, i u dogovoru sa Predsednikom Saveznog veća, predlažem za zajedničku sednicu ovaj dnevni red:

1. pretres Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika;

2. razrešenje i izbor sudije Saveznog vrhovnog suda;

3. potvrda ukaza bivšeg Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ;

4. potvrda obaveznih tumačenja dostavljenih od Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ; i

5. pretres Predloga zakonika o krivičnom postupku.

Da li Veće prihvata ovaj dnevni red? (Moša Pijade: Molim za jedno pitanje: da li će to biti i red po kome će se pretresati na zajedničkim sednicama?). Da, to će biti red. (Moša Pijade: Čini mi se da je pravilnije da posle diskusije o Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika dođe proglašenje izmene Ustava, jer i proglašenje dolazi na zajedničkoj sednici,

a to niste uopšte stavili na dnevni red. Dok se ne proglasi izmena Ustavnog zakona, neće moći da se glasa o Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika i o Predlogu zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima. To treba uneti). Ja ću se dogovoriti sa Pretsednikom Saveznog veća i dozvolite mi da sa Pretsednikom Saveznog veća ponovo utvrdimo ovaj redosled. Da li Veće prihvata ovaj predlog? (Prihvata). (Dr Miloš Moskovljević: U vezi s tim hoću da obratim pažnju da bi trebalo na prvo mesto staviti Predlog zakona o izmeni Ustavnog zakona, jer je nezgodno da se izglasava jedan zakon koji nije u skladu sa izvesnim odredbama Ustava. — Moša Pijade: Kao što su radili zakonodavni odbori, tako treba da radi i Skupština. Ona će prvo da pretrese Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, a neće za njega glasati, nego kada se svrši pretres i proglasi na zajedničkoj sednici izmena Ustava, onda će tek u većima doći glasanje o ova dva zakona koji se zasnivaju na izmeni ustavne odredbe. To je potrebno zbog toga što su te dve izmene Ustavnog zakona posledica shvatanja koja su uneta u Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, i ako se mi složimo u diskusiji sa ovakvim izbornim zakonom, onda će kao konsekvencija doći i one izmene u Ustavnom zakonu i u Opštem zakonu o narodnim odborima). Da li Veće prihvata ovo tumačenje? (Prihvata).

Konstatujem da je Veće prihvatilo predloženi dnevni red zajedničke sednice.

Prvu zajedničku sednicu, u dogovoru sa Pretsednikom Saveznog veća, zakazujem za danas u 17 časova sa dnevnim redom:

pretres Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika.

Pošto smo time iscrpli dnevni red današnje sednice, ovu sednicu zaključujem, a naredna će biti zakazana naknadno.

(Sednica je zaključena u 12,30 časova).

Двадесетпета седница

(7 септембра 1953)

Почетак у 12,10 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић** (Изборни срез град Београд III, НР Србија).

Претседник: Шесто редовно заседање Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије наставља рад.

Отварам XXV седницу Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа другарица Вида Томшич.

Савезно извршно веће доставило је Народној скупштини ФНРЈ на решавање:

- 1) Предлог закона о измени чл. 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти;
- 2) Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима;
- 3) Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика;
- 4) Предлог законика о кривичном поступку;
- 5) Предлог уводног закона за Законик о кривичном поступку;
- 6) Предлог закона о застарелости потраживања; и
- 7) Предлог закона о измени чл. 17 Општег закона о лову.

Сви ови законски предлози послати су благовремено Законодавном одбору Савезног већа и извештаји које је послао Законодавни одбор раздвојени су народним посланицима. Међу тим извештајима нема извештаја Законодавног одбора о Предлогу закона о измени чл. 17 Општег закона о лову, јер тај извештај до овог момента Претседништво Савезног већа још није примило.

Даље, од Савезног извршног већа добили смо на потврду:

- 1) Указ бившег Президијума Народне скупштине ФНРЈ о недопустивости вођења управних спорова против решења о превођењу државних службеника на нове плате;

2) списак уредаба које је донело Савезно извршно веће у времену од 20 маја до 7 августа 1953 године.

Од Комисије за тумачење закона добили смо на потврду следећа тумачења;

1) Обавезно тумачење чл. 19 и 23 Закона о ратним војним инвалидима;

2) Обавезно тумачење чл. 27 став 1 Закона о пљопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама;

3) Обавезно тумачење члана 1 став 1 Закона о јавном правобраништву;

4) Обавезно тумачење члана II Уговора о трговини и пловидби између Србије и Уједињених Држава Америчких закљученог 2/14 октобра 1881 године и чл. 5 Споразума између влада Сједињених Америчких Држава и Федеративне Народне Републике Југославије о новчаним потраживањима Сједињених Америчких Држава и њихових држављана закљученог 19 јула 1948 године.

Даље, од Савезног извршног већа добили смо предлог за разрешење и избор једног судије Савезног врховног суда.

Од Јавног тужиоца Федеративне Народне Републике Југославије добили смо акт којим се тражи одобрење да се против Трнавци Брахиџа, посланика Савезног већа, покрене кривични поступак и отвори истрага са истражним затвором због учињених кривичних дела.

Поводом овог захтева дужан сам известити Савезно веће да по Уставном закону, по члану 57, када се ради о предмету кривичног поступка против једног од народних посланика, претседник Скупштине је овлашћен да такав предлог учини односном већу Народне скупштине које у пленуму о томе предлогу решава. Како по Уставном закону немамо претседника Скупштине, а пошто је Скупштина сада у заседању, када је овај предлог дошао, требало би поступити, као што сам рекао, по члану 57, а то поступање није могуће. Зато сам размишљајући о овој ствари одлучио да предложим Савезном већу да потврди по Пословнику који је данас још на снази да се овај предмет о тражењу кривичног гоњења против Трнавци Брахиџа, посланика Савезног већа, упути Имунитетском одбору, који има да поднесе извештај о томе предлогу Савезном већу на решавање. Мислим да је ова одлука правилна, па питам Савезно веће: да ли прима овакво решење овог питања? (Прима). Објављујем да ће се овај предмет послати Мандатно-имунитетском одбору на решавање и извештај.

Због болести и хитних службених послова тражили су одсуство са ових седница VI редовног заседања народни посланици: Мика Шпиљак, Иво Скерловник, Виктор Ропрет, Симо Комленић, Милош Врховац, Месуд Хотић, Чедо Борчић и Јаков Блажевић.

Предлажем да Савезно веће именованим народним посланицима одобри отсуство од 4 дана. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Објављујем да су именованим народним посланицима тражена отсуства одобрена.

Међу предлозима које смо примили налази се и Предлог закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти. Ради се о измени уставне одредбе, а по Пословнику и по Уставу потребно је да се претходно Савезно веће изјасни да ли жели да приступи решавању и претресу такве измене и допуне. Без те претходне одлуке не може се у Народној скупштини решавати о изменама и допунама Уставног закона, па питам Савезно веће — пошто вам је већ подељен овај Предлог о измени члана 29 Уставног закона — да ли се слаже с тим да приступи претресу и решавању по предложеној измени члана 29 Уставног закона? Ко је за, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине донело одлуку да се приступи претресу и решавању о Предлогу о измени члана 29 Уставног закона.

Поред тога, у предлозима које смо примили налази се и Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима. По нашој пракси у овој врсти законодавства потребно је одлучити, као и код измена и допуна предложених за члан 29 Уставног закона, да ли ће се приступити решавању и претресању овог законског предлога. Општи закон о народним одборима, као што је познато друговима народним посланицима, био је донет на основу такозване уставне процедуре, јер су се Општим законом о народним одборима или допуњавале извесне одредбе у Уставу, или је било извесних одредаба о којима се у Уставу уопште није говорило па је тада Народна скупштина донела одлуку да се о томе закону претрес и решавање спроведе по процедури која је прописана за измену и допуну Устава.

Овим предлогом предлажу се извесне измене у оном закону који је донет по процедури предвиђеној за промену Устава. Према томе, и ове измене које се сада предлажу имају се на исти начин претрести и решавати у Народној скупштини, па питам Савезно веће Народне скупштине да ли се слаже с тим да Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима узме у разматрање и претрес: ко је за, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине једногласно одлучило да се и Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима узме на претрес и решавање.

Према томе, сада можемо приступити утврђивању дневног реда.

Предлажем Савезном већу Народне скупштине за дневни ред нашег Савезног већа:

1) претрес Предлога закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти;

2) претрес Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима;

3) претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика;

4) потврда уредаба Савезног извршног већа;

5) претрес Предлога законика о кривичном поступку;

6) претрес Предлога уводног закона за Законик о кривичном поступку;

7) претрес Предлога закона о застарелости потраживања; и

8) решавање о предлогу Јавног тужиоштва Федеративне Народне Републике Југославије о покретању кривичног поступка и отварању истраге против народног посланика Савезног већа Трнавци Брахима.

Прима ли Савезно веће овако предложени дневни ред? (Прима).
Објављујем да је прихваћен предложени дневни ред за седницу Савезног већа.

У предлозима које смо добили има три предмета који по својој суштини спадају у надлежност заједничке седнице оба већа Народне скупштине. То су: разрешење и избор судије Савезног врховног суда, потврда указа бившег Президијума Народне скупштине ФНРЈ и потврда обавезних тумачења Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ. Пошто ова три предмета по Пословнику за заједничке седнице Народне скупштине већ спадају у рад заједничке седнице Народне скупштине, то смо се, у смислу члана 4 тог Пословника, председник Већа народа друг Видмар и ја сагласили да предложимо, ја Савезном, а он Већу народа, да се претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика и Предлога законика о кривичном поступку обави на заједничкој седници. Наравно, гласање о овим законским предлозима обавиће се у засебним већима, па на основу овога предлажем Савезном већу да и ми са своје стране, као што је то учинило и Веће народа, предложимо за заједничку седницу следећи дневни ред:

1) претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика;

2) разрешење и избор судије Савезног врховног суда;

3) потврда указа ранијег Президијума Народне скупштине ФНРЈ;

4) потврда обавезних тумачења Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ; и

5) претрес Предлога законика о кривичном поступку.

Да ли се Веће слаже да учинимо овакав предлог за дневни ред заједничке седнице? (Слаже).

Пошто се Савезно веће слаже са овим прво би се одржала заједничка седница оба већа Народне скупштине и ту заједничку седницу заказујем, у сагласности са Претседником Већа народа, за данас у 17 часова, с тим да ће се наредне седнице заказивати на крају сваке седнице.

Према томе, утврђен је дневни ред и заказана заједничка седница оба већа Народне скупштине за данас у 17 часова.

(Седница је закључена у 12,25 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Двадесетседма седница

(7 септембра 1953)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао председник Већа народа Јосип Видмар.

Претседавајући: Отварам двадесетседму заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа Скендер Куленовић.

На последњим седницама већа утврдили смо дневни ред за ову заједничку седницу. Тај дневни ред ће се допуњавати према потреби на овом заседању.

Прва тачка дневног реда је претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. Предлазимо на претрес овог законског предлога.

Молим известиоца Законодавног одбора Савезног већа др Милорада Влајковића да прочита одборски извештај.

Известилац Законодавног одбора Савезног већа др Милорад Влајковић (*Изборни срез липовички, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора Савезног већа о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. — Видети прилог на крају књиге.)

Ви сте, другови и другарице народни посланици, добили већ штампани извештај редакционе комисије о предлогу овог закона, тај извештај је прилично дуг и ја бих молио друга претседавајућег да предложи да се не чита извештај редакционе комисије о изменама и допунама.

Претседавајући: Да ли се прима предлог да се не чита извештај редакционе комисије? (Прима).

Молим известиоца Законодавног одбора Већа народа друга Нинка Петровића да прочита одборски извештај.

Извештац Законодавног одбора Већа народа Нинко Петровић: (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. — Видети прилог на крају књиге.)

У име Законодавног одбора Већа народа молим да Скупштина прими овај одборски извештај.

Претседавајући: Дајем реч члану Савезног извршног већа Милошу Минићу, који ће поднети експозе о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. Истовремено молим другове народне посланике који желе да учествују у дискусији да се пријаве.

Члан Савезног извршног већа Милош Минић (Изборни срез град Чачак, НР Србија): У фебруару ове године Савезно извршно веће је поднело и законодавни одбори су претресли Предлог закона о избору народних посланика за Савезну народну скупштину (Савезно веће и Веће произвођача). Познато вам је да је на предлог Савезног извршног већа тада одложен претрес овог закона у Народној скупштини да би се читава та материја још боље проучила.

Временски период од фебруарског заседања Народне скупштине до сада искоришћен је за поновно проучавање како примедба које су чињене на нацрт овога закона, тако и целе материје закона. Стручне комисије Савезног извршног већа израдиле су делимично измењен нацрт закона, који је 17 јула достављен свим посланицима. Тиме још није био свршен сав посао на изради овог законског пројекта. Савезно извршно веће је у овај нацрт унело извесне измене, и 29 августа доставило је Народној скупштини законски предлог који ви имате.

У току овог времена вођена је дискусија у јавности о изборном систему и од стране наших грађана чињени су разни предлози и примедбе. Редигујући коначни текст предлога закона, стручне комисије Савезног извршног већа узеле су у обзир све ове примедбе, и користиле их ради што бољег и потпунијег формулисања одредаба које законски предлог садржи.

Као што видите, и Савезно извршно веће и законодавни одбори два пута су претресали целокупну материју овог закона. Уложено је, према томе, доста озбиљног рада док се дошло до садашње редакције Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.

Ово је, другови народни посланици, трећи по реду закон о избору савезних народних посланика. Први је био Закон о избору народних посланика Уставотворне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије, а други Закон о избору народних посланика Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије (Савезно веће и Веће народа) од 1950 године. Према томе, наш изборни систем

већ има и извесну традицију. Значи, овај закон нисмо морали састављати потпуно изнова, већ смо у њега преузели све што се могло узети из ранијег изборног система, с обзиром на измењене околности, с обзиром на промене у друштвено-економском уређењу и организацији савезних органа власти. Ово важи у првом реду за елементарне демократске принципе изборног система на којима су били засновани и ранији наши изборни закони.

Разлике између законског предлога који је Савезно извршно веће поднело Савезној скупштини и поменутих ранијих изборних закона управо су произашле из промена у нашем друштвено-економском уређењу и организацији савезних органа народне власти, које су извршене последњих година и које су нашле свој уставни израз у савезном Уставном закону који је Народна скупштина примила почетком ове године.

Главна разлика јесте у постојању већа произвођача. Већа произвођача су нов орган у систему наше социјалистичке демократије, преко кога долази до изражаја одлучујућа улога непосредних произвођача у социјалистичкој демократији, а првенствено водећа улога радничке класе коју она има као најпрогресивнија снага наше друштвене заједнице, водећа снага у борби за изградњу социјализма. Овај нови орган самоуправљања радног народа морао је добити и свој посебан изборни систем.

Не би се могло рећи да је ово једина разлика између законског предлога који претресамо и ранијих изборних закона. Постоје и друге разлике, али нема разлога за подробно њихово излагање.

Изборни закон је увек првенствено политички закон, и то један од основних политичких закона у свакој савременој држави. Таквог је карактера и наш изборни закон. Он говори о бирачком праву грађана, једном од основних демократских права које утврђује Устав. Код нас је бирачко право регулисано и посебним законом који је установио све потребне гаранције једног најширег и најобухватнијег општег бирачког права за све грађане оба пола без икакве дискриминације. Изборном закону остаје да регулише процедуру и технику избора. Па ипак је овај закон један од основних политичких закона, и то због тога што је ова процедура веома важна, што оваква или онаква, једна или друга изборна процедура може да тангира и саму суштину бирачког права, може да олакшава или отежава његово пуно коришћење од стране грађана наше земље који имају бирачко право.

Због таквог његовог карактера, у изборном закону долазе до изражаја у првом реду моменти везани за кретање и промене односа снага на политичкој арени. Због тога је изборни закон подложен променама током времена зависно од кретања и промена у друштвеном и политичком животу земље.

Није тешко видети да, напр. изборни закон од 1950 године, према Закону о Уставотворној скупштини претставља напредак у демокра-

тизму изборног система, што је несумњива последица пораста свести и организованости радног народа наше земље и обрнуто слабљења снаге реакционарних елемената. Може се рећи да разлике којима се одликује предлог закона о коме је реч од изборног закона 1950 године по суштини својој значе даљи напредак демократизма у нашем изборном систему, и то не само због једног сасвим новог елемента као што је Веће произвођача, него и када је реч о избору, опозиву, правима и дужностима народних посланика Савезног већа.

Иако се за избор посланика Савезног већа изборни поступак не разликује много од изборног поступка утврђеног законом од 1950 год., ипак прецизирањем права савезног народног посланика, његових дужности, његове одговорности пред бирачима, затим регулисањем права опозива, и нарочито по начину постављања кандидата какав је предвиђен у садашњем законском предлогу, — свим овим је несумњиво постигнут даљи напредак демократизма у нашем изборном систему.

Управо треба уочити ту разлику у начину предлагања кандидата, јер је том питању у предлогу закона посвећена велика пажња, и у нашем новом изборном систему има особит значај. Изборни закон од 1950 године, утврдио је био врло једноставну процедуру за постављање кандидата за Савезно веће (о Већу народа овде није реч, за које, узгред буди речено, није никада могла да се нађе подесна изборна процедура која би задовољила све захтеве демократизма); довољно је било за предлагање кандидатуре сто потписа бирача уз услов да буду из половине административних јединица у срезу. Јасно је да се није произвољно налазило сто људи, већ се ту подразумевала активност политичких организација, Народног фронта на првом месту. У пракси је тако и било. Предлог закона задржава ту процедуру с тим што се предвиђа двеста предлагача у место сто, и то како за Савезно веће, тако и за Веће произвођача, али та процедура је према интенцијама Савезног извршног већа секундарног значаја, јер примаран значај има предлагање кандидата за савезне народне посланике, како за Савезно веће тако и за Веће произвођача, од стране зборових бирача.

Овакав поступак постављања кандидата није код нас новина. Такав поступак је прописан у изборима одборника и народних одбора општина, срезова и градова и испробан у пракси у изборима за народне одборе одржаним прошле јесени. Практика је потврдила потпуну правилност оваквог начина кандидовања и показала да је ово био, осим ретких изузетака, опште примењени начин кандидовања, иако је и у овим изборима било могућно предлагање кандидата и од стране одређеног броја бирача.

Исти разлози који овакав начин кандидовања оправдавају у изборима народних одбора, стоје и када је реч о изборима савезних народних посланика. А ти су разлози мање-више познати. Објашњења која су се чула у току дискусије о предлогу овога закона да се зборовима бирача поверава предлагање кандидата због тога што би по-

стављање кандидата од стране друштвених и политичких организација било недемократско, уствари су извртање, иако скоро увек незлонамерно, нечег што заиста стоји, наиме да је постављање кандидата преко зборова бирача са становишта демократизма форма која у нашим условима више одговара, јер омогућује бирачима непосредан — тј. без икаквих посредника па ма то биле и наше друштвене организације — утицај у предлагању кандидата, у једном тако важном акту у изборима који по значају не заостаје од самог гласања. Према томе, ова форма претставља неку врсту бране, обезбеђења од евентуалног монопола појединих друштвених и политичких организација у предлагању кандидатура путем увлачења најширих редова радног народа у непосредно решавање о постављању кандидатура. Само у овом смислу се може говорити да је предлагање кандидата од стране зборова бирача форма демократскија од форме постављања кандидата од стране друштвених и политичких организација. А то не значи да би ова последња била недемократска, с обзиром на то да наше друштвене и политичке организације, а нарочито Социјалистички савез радног народа Југославије, окупљају огромну већину радног народа, и да се унутрашњи живот ових организација развија на принципима унутрашње демократије. Ми се, према предлогу закона, одлучујемо за форму која обезбеђује непосреднију везу између бирача и кандидата за савезне народне посланике, непосредан одлучујући утицај бирача у питању ко ће бити кандидат, пошто то може да буде само чинилац још већег јачања политичке активности радног народа, његове активизације у управљању јавним пословима, тј. даљег прогресивног развоја социјалистичког демократизма. У томе и лежи разлог што смо у овом правцу изменили одговарајуће одредбе првобитног нацрта закона из фебруара ове године што су оне овај проблем решавале тако да су предлагање кандидата препуштале друштвеним организацијама.

Све ово ни у ком случају не може се тумачити у смислу мање улоге Социјалистичког савеза и других друштвених организација у изборима. Њихова улога, а у првом реду Социјалистичког савеза радног народа, остаје пресудна за исход избора. Предлагање кандидата од стране зборова бирача само поставља још веће захтеве у правцу максималне активизације свих организација, у изборној кампањи, а нарочито у почетној фази кампање, у време постављања кандидатура, у време одржавања зборова бирача.

Усвајањем овакве форме предлагања кандидата и у изборима за савезне народне посланике, постићи ћемо да ова форма постане општа форма у изборима свих органа самоуправљања радног народа, од најнижих до највиших степеница организационог система народне власти. Сигурно је да је то једна од најважнијих позитивних одлика Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика у односу на раније наше изборне законе, а такође и у односу на онај нацрт из фебруара ове године.

Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика претставља консеквентну разраду основних принципа изборног система формулисаних у Уставном закону о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти. Допустите ми да најкраће поменем ове принципе и одредбе.

Савезни Уставни закон утврдио је да Савезну народну скупштину сачињавају два дома: Савезно веће и Веће произвођача и одредио је да се Савезна народна скупштина бира на четири године, да избори морају бити расписани пре истека последњег дана периода за који је Скупштина изабрана, да од дана распуштања Савезне народне скупштине до дана избора не сме протећи више од три ни мање од два месеца, да Скупштина може одлучити да се распусти и пре истека времена за које је изабрана.

Савезни Уставни закон одредио је да Савезно веће сачињавају народни посланици које бирају грађани у срезовима и градовима и посланици које из редова својих чланова бирају републичка већа и покрајинско односно обласно веће; да народне посланике који се бирају у срезовима и градовима бирају грађани по норми: један посланик на 60.000 становника; да народне посланике који се бирају у срезовима и градовима бирају грађани на основу општег, једнаког и непосредног бирачког права и да сваки грађанин који ужива опште бирачко право може бити биран у срезовима и градовима за члана Савезног већа; да републичко веће сваке републике бира у Савезно веће 10 народних посланика, покрајинско веће 6 и обласно 4 посланика; да народни посланици изабрани у срезу и граду стичу право одборника среског односно градског већа народног одбора среза односно града на чијем су подручју изабрани.

Овај закон је такође одредио да Веће произвођача сачињавају народни посланици које бирају произвођачи запослени у производњи, транспорту и трговини, да произвођачи ове народне посланике бирају сразмерно учешћу привредних области у укупном друштвеном производу Федеративне Народне Републике Југославије; да се у Веће произвођача бира онолики број посланика колико одговара норми: један посланик на 70.000 произвођачког становништва; да посланике у Веће произвођача бирају као претставнике својих привредних организација радници и службеници привредних предузећа, чланови земљорадничких задруга као и занатлије и занатски радници; да их бирају сваки у својој произвођачкој групи одвојено; да се у свакој произвођачкој групи бира онај број посланика у Веће произвођача који је сразмеран учешћу групе у укупном друштвеном производу Федеративне Народне Републике Југославије, утврђеном у текућем савезном друштвеном плану; да се у оквиру сваке произвођачке групе посланици бирају по норми један посланик на једнак број произвођачког становништва; да посланику који трајно престане бити произвођач или промени групу

у којој је изабран престаје мандат; да посланици изабрани у Веће произвођача стичу право одборника већа произвођача народног одбора среза, односно града на чијем су подручју изабрани; и, најзад, да за члана Већа произвођача може бити биран сваки произвођач који ужива опште бирачко право и припада произвођачкој групи из које се бира посланик, а такође и синдикални функционер који је као такав изабран од стране произвођача.

У погледу пасивног права за избор савезних народних посланика у Веће произвођача законски предлог понавља ову одредбу.

У законодавним одборима било је примедба да би пасивно бирачко право требало дати и функционерима задружних организација за изборе савезних народних посланика у Веће произвођача. Законодавни одбори ипак су остали при тексту чл. 25 законског предлога који то право није предвидео за све задружне функционере. Савезно извршно веће је коначно мишљења да треба усвојити и поменуте примедбе и омогућити да и сви функционери задружних организација могу бити изабрани као такви од стране произвођача, да могу бити кандидовани и бирани за савезне народне посланике у Веће произвођача, па сам овлашћен да у том смислу поднесем амандман на чл. 25 (чл. 26 пречишћеног текста) предлога закона усвојеног у законодавним одборима а такође и на чл. 152 и 166 чију измену повлачи измена чл. 25 (одн. 26) предлога закона. Амандман ћу прочитати на крају.

Уставни закон је, даље, одредио како у погледу посланика Савезног већа, тако и у погледу посланика Већа произвођача да бирачи имају право да опозову народног посланика и да се избор и опозив народних посланика врши тајним гласањем.

Савезни Уставни закон је утврдио и основна права и дужности савезних народних посланика, укључујући имунитетско право.

Тakoђе је утврдио и инкомпатибилитет дужности народних посланика и дужности службеника у државној управи или судиске дужности.

Свих ових принципа доследно се држи Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, осим једног изузетка. Изузетак је учињен у погледу чл. 29 савезног Уставног закона. У овом члану се утврђују произвођачке групе, и то: индустриска, пољопривредна и занатска група и одређује се које трудбенике обухвата свака од ових група. Проучавајући изборну технику у току припрема Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, и поновно оцењујући правилност ове поделе на произвођачке групе са становишта карактера занатске производње и учешћа сваке групе у укупном друштвеном производу Федеративне Народне Републике Југославије, Савезно извршно веће је дошло до закључка да не постоји довољно разлога за успостављање посебне занатске изборне групе, као и да постојање те групе, с обзиром на мали број посланика који она даје сразмерно њеном учешћу у укупном друштвеном производу Федеративне Народне Републике

публике Југославије и мали број бирача растурених по целој земљи, изванредно компликује изборну технику. С тога је Савезно извршно веће и поднело Народној скупштини Предлог закона о измени чл. 29 савезног Уставног закона, у коме се утврђује постојање само индустријске групе, која обухвата раднике и службенике запослене у индустрији, рударству, шумарству, грађевинарству, транспорту, трговини, угоститељству, комуналној делатности, и занатству, и пољопривредне групе која обухвата земљораднике, који су чланови земљорадничких задруга и раднике и службенике пољопривредних добара, као и пољопривредне раднике, који нису запослени у привредним организацијама. Занатска група је прикључена групи индустрије, трговине и занатства, пошто по природи занатске производње тамо и спада. Тиме се, разумљиво, произвођачи у занатству не лишавају својих претставника у Већу произвођача, јер ће несумњиво и произвођачи из привредне делатности занатства бити бирани у Веће произвођача у оквиру групе индустрије, трговине и занатства. Уколико ова измена чл. 29 савезног Уставног закона буде усвојена, Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика биће сагласан са свим основним принципима утврђеним у савезном Уставном закону.

Сва ова начела и одредбе савезног Уставног закона поновио је Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. Али, не ради се овде о простом понављању, иако се неке одредбе дословно понављају, не ограничава се предлог закона само на понављање ових принципа и полазећи од њих на формулисање само техничких, процедуралних одредаба, већ он развија и разрађује одредбе Уставног закона.

Например, савезни Уставни закон, регулишући права и дужности савезних народних посланика, ограничава се углавном на утврђивање њихових права у Народној скупштини и домовима којима припадају и на одредбу да народни посланик стиче право одборника одговарајућег већа народног одбора среза или града у изборном срезу у коме је изабран. Изборни закон разрађује ту материју прецизирајући права и дужности народних посланика, како у Народној скупштини, тако и у изборном срезу и у већима народног одбора среза или града у изборном срезу у коме је изабран.

Предлог закона утврђује, даље, да се и за Савезно веће и за Веће произвођача народни посланици бирају по изборним срезовима, осим оних народних посланика Савезног већа које бирају народне скупштине република, народна скупштина аутономне покрајине и народни одбор аутономне области. У сваком изборном срезу бира се по један народни посланик, изузев кад један град или срез бира више савезних народних посланика у Веће произвођача у ком случају се срез односно град не дели на изборне срезове већ све посланике које град или срез бирају бира исто изборно тело (напр. Београд, Загреб и сл.).

Предлог закона утврђује начин предлагања кандидата од стране зборов бирача како за посланике који се бирају у срезовима и градовима за Савезно веће, тако и за посланике који се бирају у Веће произвођача. Поред овога кандидате може предложати одређен број бирача.

Утврђује се принцип да само једно лице може бити кандидат; нема, према томе, заменика као што је то у досадашњим изборним законима било уобичајено. Иако има извесних практично-политичких разлога који би оправдали постојање заменика, Савезно извршно веће је мишљења да је најправилнији начин попуњавања упражњеног места, у случају престанка мандата посланика, допунски избор за новог савезног народног посланика. Важан разлог који нас гони да напустимо досада уобичајену праксу да кандидати имају заменике јесте и у новом начину предлагања кандидатура од стране зборов бирача. Ако би уз овакав начин кандидовања постојали заменици кандидата, то би ванредно компликовало и отежало предлагање кандидатура од стране зборов бирача.

Предлог закона је усвојио принцип релативне већине за утврђивање резултата избора, тј. изабран је онај кандидат који је добио највише гласова.

Предлог закона је усвојио и разрадио принцип у суштини посредних избора за народне посланике Већа произвођача иако комбинован са извесним елементима непосредних избора (начин кандидовања као и начин покретања поступка за опозив). Истовремено одредио је да изборно тело за изборе ових посланика сачињавају чланови већа произвођача народних одбора срезова и градова и то за сваку изборну произвођачку групу посебно (тј. посебно за групу индустрије, трговине и занатства, а посебно за групу пољопривреде). Савезни Уставни закон је оставио отворено питање посредних или непосредних избора за народне посланике Већа произвођача. У првобитном нацрту закона који су законодавни одбори претресали у фебруару месецу ове године био је усвојен принцип непосредних избора за народне посланике Већа произвођача. У садашњем законском предлогу, као што сам поменуо, усвојен је принцип у суштини посредних избора. О разлозима за усвајање оваквог начина избора народних посланика Већа произвођача биће говора у даљем излагању.

Предлог закона, најзад, детаљно разрађује поступак за опозив народних посланика, утврђује тачно и прецизно ко има право да покреће тај поступак и усваја принцип апсолутне већине за опозив народног посланика, тј. да се гласањем изјасни да народни посланик буде опозван, и то: за народног посланика изабраног у срезу или граду у Савезно веће већина укупног броја бирача уписаних у бирачки списак у изборном срезу, код народног посланика Већа произвођача већина од укупног броја бирачког тела, а код народног посланика изабраног у Савезно веће од стране републичког, покрајинског или обла-

сног већа већина од укупног броја чланова републичког, покрајинског или обласног већа.

Ово су само важније одредбе које предлог закона даје разрађујући принципе и одредбе савезног Уставног закона, које на овом месту углавном само помињем ради јасније претставе о општим начелима по којима је разрађена читава материја о правима и дужностима, о избору и опозиву савезних народних посланика.

Са гледишта законске технике Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика је ретко сложен закон, јер су у њему спојене три материје, и то: 1) права и дужности савезних народних посланика, 2) избор и 3) опозив савезних народних посланика, које се међу собом толико разликују да би свака од тих материја могла бити регулисана посебним законом, али које су међусобно тако повезане да су оправдано спојене у један закон који обухвата сада, како читав поступак коришћења пасивног и активног бирачког права од стране свих грађана који имају бирачко право, тако и права и дужности оних претставника радног народа које он бира у Савезну народну скупштину. Очигледне су предности спајања све три ове материје у једном закону, и поред сложености закона у погледу законске технике и можда извесних мана у техничком погледу које су последице овога спајања.

Описати овде детаљно како су све три саставне материје закона регулисане у предлогу закона није могућно из простог разлога што би то одузело исувише много времена. Али ради што бољег разумевања читавог закона морали бисмо се ма и најкраће задржати на још неким важнијим његовим одредбама, а нарочито на оним, које су нове у односу према изборном праву и изборном поступку који нам је познат и који је по досадашњим позитивним прописима био код нас у примени.

Ради прегледности излагања груписаћу питања према томе у коју материју спадају.

Читава I глава предлога закона посвећена је овој материји.

Из текста ове главе може се видети да у Савезној народној скупштини народни посланик има управо иста права која су и досада народни посланици имали према Уставу и пословницима домова Савезне народне скупштине. Свима нама су позната та права па је излишно овде их помињати. Подробније ће ова права и дужности бити регулисани у будућим пословницима домова Народне скупштине.

У народном одбору среза и града народни посланик има право да у већу у коме има право одборника подноси извештај о свом посланичком раду, о раду дома коме припада и раду Савезне народне скупштине, а том његовом праву одговара његова дужност да такав извештај поднесе када то од њега затражи веће народног одбора у коме има право одборника. Народни посланик је дужан да на тражење среског или градског већа овима даје обавештења о питањима која се

расправљају у Народној скупштини или у дому Скупштине чији је он члан. О оваквим питањима веће народног одбора може одлучити да поднесе одговарајући предлог Народној скупштини с тим да је дужност народног посланика да тај предлог или мишљење изложи дому чији је члан или Скупштини, чак и у случају кад није сагласан с таквим предлозима или мишљењем. Посланик је такође дужан да извести веће народног одбора о одлуци или мишљењу Народне скупштине о питању које је одбор покренуо. Сагласно овоме, регулисана су права и дужности и народних посланика Већа произвођача и народних посланика Савезног већа које су изабрали републичка, покрајинско или обласно веће.

Не заостају по значају ни права и дужности народног посланика у свом изборном срезу. Дужност савезних народних посланика је да прате остварење самоуправљања радног народа, слобода и права грађана, спровођење закона и поштовање законитости, опште политичко стање итд., док су чланови Већа произвођача нарочито дужни да прате остваривање самоуправљања произвођача и њихових социјалних и економских права, извршење обавеза привредних организација према друштвеној заједници, као и рад самоуправних установа у области привреде и социјалног осигурања. О својим запажањима из свог изборног среза народни посланици су дужни да обавештавају дом коме припадају, Скупштину и скупштинске одборе и комисије и да подносе одговарајуће предлоге претставничком телу или његовим органима. Овим њиховим дужностима одговара право народних посланика да у срезу и граду у коме су изабрани од свих установа и привредних организација траже ради обавештавања податке о њиховом раду и пословању, да присуствују седницама савета и других тела народних одбора и органа самоуправних установа, као и да излажу своја мишљења о питањима која су на дневном реду. Народни посланици су дужни да подносе бирачима на зборовима бирача извештај о свом раду и раду дома коме припадају и о раду Скупштине.

Уз све то народни посланици не могу вршити никакве акте власти нити издавати било каква наређења. У случају прекорачења права која имају народни посланици, свако ко је заинтересован има право чинити приговор дому Скупштине коме народни посланик припада.

Не излажући детаљно све одредбе које регулишу права и дужности савезних народних посланика, хтео сам само да, указујући на оне најважније, покажем да је предлог закона, колико је год било могућно, јасно определио улогу народног посланика какву он мора да има као претставник радног народа Федеративне Народне Републике Југославије и радног народа среза у коме је изабран, као што то сажето дефинише чл. 1 предлога закона. Он постаје она жива и перманентна политичка веза између Савезне народне скупштине и локалних заједница, она политичка личност која као претставник радног народа Федеративне Народне Републике Југославије у локалним заједницама

тумачи и бори се за интересе читаве југословенске социјалистичке заједнице, а у Савезној народној скупштини износи потребе и интересе радног народа локалних заједница. Очигледно је да у садашњем организационом систему власти радног народа народни посланик има и значајнија права и веће дужности и одговорности, него у прошлом периоду када су извесни елементи формалне демократије у ранијем организационом систему власти спречавали да дође до пуног изражаја и у Савезној народној скупштини и у локалним заједницама такав претставник радног народа какав је савезни народни посланик.

При свем том су ове одредбе пажљиво формулисане, тако да отпада свака могућност да се помисли да би сада функција народног посланика могла постати нешто налик на функције, на пример, некадашње Контролне комисије.

Ми смо, као што сам већ поменуо, и досад имали разрађен демократски систем избора народних посланика у Савезном већу (закон од 1950 године). Нити смо имали потребе, нити смо могли сада да чинимо било какве битније промене у том систему, осим оних о којима је напред било говора.

Формирање изборних срезова, утврђивање кандидатура, утврђивање бирачких места, припреме и употреба изборног материјала, гласање, поступак утврђивања резултата избора, — све је то у предлогу закона регулисано слично или скоро исто као и у досад важећим прописима о избору савезних народних посланика у Савезно веће.

А важније разлике су следеће: 1) начин предлагања кандидата (о овом је већ било говора, истина само у начелном погледу), 2) гласање листићима, 3) гласање војних лица и Југословена који се затекну ван земље, 4) избор оних посланика које бирају републичка већа, покрајинско или обласно веће и 5) норма по којој се утврђују изборни срезови.

Предлоге кандидата подносе зборови бирача и то тако да кандидатом постаје онај кога предложи најмање четвртина зборова бирача у изборном срезу. Предлог закона подробно регулише поступак сазивања и ток рада зборова бирача. Поред зборова бирача предлог кандидатуре могу поднети и 200 бирача уписаних у бирачки списак на подручју изборног среза с тим да предлагачи морају бити најмање из половине општина на подручју изборног среза.

Гласање листићима које предвиђа предлог закона код нас је уведено већ законским прописима о изборима одборника народних одбора. Такво гласање је већ у пракси испробано, и показало се много подесније за што тачније изражавање слободне воље бирача, него што је то било гласање куглицама. Природно је да сада напустимо гласање куглицама и да пређемо на гласање листићима и у изборима савезних народних посланика.

По предлогу закона, војним лицима која се налазе на отслужењу војног рока и нашим држављанима који се затекну на дан избора у

иностранству омогућено је да гласају за оне кандидате, који се кандидују у изборном срезу у коме су ова лица уписана у бирачки списак. Гласање листићима омогућило је релативно једноставну изборну технику за гласање ових лица на овај начин. Ранији изборни закони, услед техничких незгода и компликација због гласања куглицама, ову могућност нису пружали војним лицима и нашим држављанима у иностранству. Они су и по тим законима гласали, али је Савезна изборна комисија морала одређивати у ком изборном срезу ће гласати.

Избор народних посланика у Савезно веће које бирају републичка већа, покрајинско веће и обласно веће, разликује се од избора народних посланика који се бирају у срезовима и градовима. Ови народни посланици формално се бирају путем посредног избора, јер их бирају републичка већа, покрајинско и обласно веће, а не бирачи непосредно. Изборна процедура за раније Веће народа била је врло тешка. Изборни срезови се нису могли формирати, већ су сви посланици једне републике бирани на једној кандидатској листи. Бирачи, иако су имали формално право опозива, никада нису имали стварне могућности да то право користе. Све ове незгоде отклоњене су начином кандидовања и бирања ових савезних народних посланика који регулише предлог закона. Сада је кандидовање и бирање индивидуално, и покретање поступка о опозиву није нимало компликовано. Евентуални приговори против оваквог начина избора као посредног избора, иако се формално ради о посредном избору, морају отпасти с обзиром на то да се ови народни посланици бирају из реда чланова републичког, покрајинског или обласног већа који су изабрани на непосредним изборима.

Изборни срезови формирају се по предлогу закона по норми: на 60.000 становника бира се један посланик (за разлику од закона из 1950 године који је предвиђао 40.000 становника). Према статистичким подацима о последњем попису становништва, Федеративна Народна Република Југославија има 16,927.275 становника. По утврђеној норми образоваће се 282 изборна среза за избор савезних народних посланика у Савезно веће који се бирају у срезовима и градовима. Према броју становника на поједине републике отпада, и то: на Србију 117 посланика, на Хрватску 65, на Словенију 24, на Босну и Херцеговину 47, на Македонију 22, и на Црну Гору 7. Поред тога, републичка већа, покрајинско веће и обласно веће бирају Уставом одређен број посланика у Савезно веће, што укупно чини 70 посланика. Тако ће Савезно веће имати укупно 352 посланика, дакле нешто мање него што је број посланика садашњег Савезног већа.

Изборни поступак за избор народних посланика у Савезно веће, као што се из свега да видети, омогућује стварно слободне демократске изборе, стварно демократске услове за слободно изражавање воље бирача, суверене воље радног народа наше земље.

За разлику од оног нацрта закона који су законодавни одбори претресали у фебруару ове године, као што је већ напред поменуто,

садашњи законски предлог усвојио је принцип у суштини посредних са неким елементима непосредних избора савезних народних посланика у Веће произвођача. То је захтевало прераду читаве главе законског предлога из фебруара ове године која говори о изборима за Веће произвођача.

У законском предлогу утврђује се како се одређује укупан број народних посланика Већа произвођача Народне скупштине, како се овај број расподељује на произвођачке групе (група индустрије, трговине, занатства и група пољопривреде) и како се образују изборни срезови у свакој изборној произвођачкој групи. На основу података Статистичког завода, на бази последњег пописа становништва и на основу текућег друштвеног плана, састав Већа произвођача Савезне народне скупштине које ће бити изабрано на идућим изборима биће следећи:

Производног становништва има 14,187.649; када се примени кључ од 70.000 утврђен савезним Уставним законом на једног посланика Већа произвођача, излази да ће Веће произвођача имати укупно 202 посланика.

Произвођачка група индустрије, трговине и занатства са друштвеним производом за 1953 годину у укупном износу од 645.883 милиона динара учествује са 66,63% у укупном друштвеном продукту ФНРЈ који по текућем плану износи 969.337 милиона динара, а група пољопривреде са својим друштвеним производом од укупно 323.454 милиона динара учествује са 33,37% у укупном друштвеном производу ФНРЈ. Расподељујући према овим процентима укупан број од 202 посланика Већа произвођача, излази да на произвођачку групу индустрије, трговине и занатства отпада 135 посланика, а на групу пољопривреде 67 посланика. Кад се примени принцип који је утврђен у предлогу закона да се у свакој произвођачкој групи сваки посланик бира на исти број произвођачког становништва, рачуница показује да количник износи: за групу индустрије, трговине и занатства 30.239 произвођачког становништва, а за групу пољопривреде 150.825 произвођачког становништва. Примењујући ове количине на укупан број произвођачког становништва одвојено за сваку произвођачку групу по републикама излази да ће: прво, у групи индустрије, трговине и занатства бирати Србија 44 посланика, Хрватска 35, Словенија 18, Босна и Херцеговина 25, Македонија 10, Црна Гора 3 посланика; и друго, у произвођачкој групи пољопривреде бираће Србија 30 посланика, Хрватска 14, Словенија 4, Босна и Херцеговина 12, Македонија 5, Црна Гора 2.

Ови статистички подаци довољно јасно говоре да ће изборни срезови за избор савезних народних посланика у Веће произвођача у обадве произвођачке групе морати да обухвате, осим ретких изузетака, подручја од више административних срезова и градова. Претходни подаци говоре да ће: прво, у индустриској групи свега 24 среза

и града чинити један изборни срез, 24 изборна среза састојаће се сваки из по два административна среза, 24 изборна среза из по 3 административна среза, 16 срезова из по 4 административна среза, 12 срезова из по 5 административних срезова, 6 срезова из по 6 административних срезова, 2 изборна среза из по 7 административних срезова, 2 изборна среза из по 8—10 административних срезова; и друго, у пољопривредној групи нема ниједан административни срез који сачињава сам за себе изборни срез, свега један изборни срез састоји се из два административна среза, 5 изборних срезова састоје се сваки из по 3 административна среза, 25 изборних срезова из по 4 административна среза, 11 изборних срезова из по 5 административних срезова, 14 изборних срезова из по 6 административних срезова, 5 изборних срезова из по 7 административних срезова, 4 изборна среза из по 8—10 административних срезова, и 2 изборна среза од преко 10 административних срезова. Док је при формирању изборних срезова за избор савезних народних посланика за Савезно веће које бирају грађани у срезовима и градовима правило да један административни срез чини један изборни срез, а изузетно два административна среза чине један изборни срез или један административни срез садржи више изборних срезова, дотле при формирању изборних срезова за избор народних посланика у Веће произвођача правило је да један изборни срез сачињавају 2—10 административних срезова, а изузетак је да један административни срез чини и један изборни срез.

Оваква ситуација је и изазвала потребу да се поново проучи начин избора који је био предвиђен у нацрту из фебруара ове године, заснован на принципу непосредних избора савезних народних посланика у Веће произвођача и да се испита колико такав начин може у пракси да обезбеди све потребне услове за пуно коришћење демократских права од стране произвођача. Испитивање је показало да такав начин избора није у стању да да задовољавајуће решење овог проблема с обзиром на бројно бирачко тело које бира једног посланика, нарочито у групи пољопривреде, и велику територију коју обухвата подручје највећег дела изборних срезова. У томе је главни разлог што је Савезно извршно веће одустало од начина избора за народне посланике у Веће произвођача Савезне народне скупштине који је одређивао законски нацрт из фебруара ове године и предложило новим законским предлогом начин избора који се заснива на принципу у суштини посредних избора.

Од свих могућих варијанти заснованих на овом принципу које су долазиле у обзир, варијанта коју садржи законски предлог је најмање компликована, најјевтинија је и најбоље повезује народне посланике изабране у Веће произвођача Савезне народне скупштине са произвођачима преко одборника већа произвођача срезова и градова од којих се, по предложеном начину избора, у свакој произвођачкој групи у сваком изборном срезу формира изборно тело које бира савезне на-

родне посланике у Веће произвођача. Демократизам овога начина избора не може се доводити у сумњу, нарочито кад се има у виду начин кандидовања и начин покретања поступка за опозив.

Кандидовање врше произвођачи на зборовима бирача, који се одржавају по привредним организацијама. Кандидатура је пуноважна када је предложена од стране збора бирача привредних организација које обухватају најмање четвртину укупног броја произвођача у изборном срезу. Значи, произвођачи непосредно врше одлучујући утицај на то ко ће бити кандидован за њиховог претставника у Веће произвођача Савезне народне скупштине. Они то исто чине и када са 200 потписа предлажу кандидатуру непосредно надлежној изборној комисији, што је такође предвиђено у законском предлогу као могућност и право произвођача.

Када се изборно тело састане, оно већ пред собом има готове кандидатуре које су произвођачи поставили и гласа о тим кандидататурама. Законски предлог не предвиђа да изборно тело или неки његов део може исто тако поставити кандидатуру.

Сваки члан изборног тела гласа лично, али сваки гласа са онолико гласова колики је број произвођача оне произвођачке групе у којој је изабран за члана већа произвођача среза или града, који сразмерно на њега долази у срезу односно граду. Значи, чланови изборног тела који су из различитих административних срезова гласаће са различитим бројем гласова; управо сваки са оним бројем гласова који у његовом административном срезу у произвођачкој групи у којој је изабран сразмерно на њега отпада (а овај број произвођача је у сваком административном срезу различит јер зависи од укупног броја произвођача у срезу или граду и од броја одборника већа произвођача народног одбора среза или града). На овај начин се постиже да сви произвођачи у гласању буду претстављени по начелу једнакости преко чланова већа произвођача срезова или градова који од њихове стране долазе у изборно тело. Ако тако не би било, ако би сви чланови изборног тела гласали са истим бројем гласова, тај би принцип доводио до неједнакости и то у корист ситних и мањих привредних организација, а на штету крупнијих, великих привредних организација.

Нужна претпоставка овога начина избора савезних народних посланика у Веће произвођача састоји се у томе да чланови изборног тела, тј. чланови среских и градских већа произвођача буду изабрани путем непосредних избора, као и да се трајање њиховог мандата поклапа са трајањем мандата Савезне народне скупштине. Како Општи закон о народним одборима и републички закони о народним одборима друкчије прописују, наметнула се потреба да се изврше неопходне измене и допуне у Општем закону о народним одборима које ће повући одговарајуће измене и у републичким законима о народним одборима. Због тога је Савезно веће, уз овај Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, поднело На-

родној скупштини и Предлог закона о изменама и допунама Општег закона о народним одборима. Главне измене у том закону су: прво, утврђује се да већа произвођача народних одбора срезова и градова по броју морају имати најмање три четвртине од броја одборника среског односно градског већа, а могу имати исти толики број одборника као и среско и градско веће; број одборника утврђује народни одбор сам својим статутом; друго, уместо посредних избора за одборнике среског и градског већа произвођача одређују се непосредни избори; треће, уместо да мандат одборника већа произвођача траје две године, одређује се да тај мандат траје четири године. Цео текст законског предлога уствари садржи разраду ове три основне измене и допуне Општег закона о народним одборима.

Треба напоменути, иако су ове измене изазване непосредно потребом коју је наметнуо Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, да су те измене такође и резултат једногодишње праксе среских и градских већа произвођача. Наиме, показало се да, с обзиром на улогу већа произвођача у срезу и граду, није био довољан број одборника који износи половину броја одборника среског или градског већа, како то прописује Општи закон о народним одборима и да тај број треба повећати као што је то предвиђено у Предлогу закона о изменама и допунама Општег закона о народним одборима. Друго, показало се да начин избора на који су прошле јесени изабрана већа произвођача, иако се очекивало да ће бити једноставнији од непосредних избора, није био нимало једноставан, штавише није уопште био једноставнији од непосредних избора, а поред тога није у потпуности омогућавао произвођачима непосредан одлучујући утицај у питању ко ће бити кандидован и изабран за њиховог претставника у среско или градско веће произвођача. Из ових разлога, такође, требало је приступити измени и допуни Општег закона о народним одборима и републичких закона о народним одборима. — Остале измене Општег закона о народним одборима значе само саглашавање са савезним Уставним законом.

Савезно извршно веће се нада да ће оба дома Савезне народне скупштине усвојити и Предлог закона о изменама и допунама Општег закона о народним одборима, чиме ће се истовремено испунити и она неопходна претпоставка на основу које је и разрађен начин избора народних посланика у Веће произвођача Савезне народне скупштине какав садржи законски предлог.

Иначе, процедура избора савезних народних посланика у Веће произвођача, потврђивање кандидатура, објављивање кандидатура, гласање, утврђивање резултата гласања, утврђивање резултата избора итд., — све је то на сличним принципима као што је и изборни поступак за изборе народних посланика у Савезно веће, с тим што је прилагођено особености изборног тела које бира савезне народне посланике у Веће произвођача.

И у нашем досадашњем изборном систему било је признато право опозива. Ово демократско право грађана ретко можемо да нађемо у изборним системима савремених држава. Право опозива јесте једно од оних демократских права радног народа које је било кроз историју карактеристично за револуционарну демократију уопште, а данас само за истински социјалистичку демократију. Право опозива имало је и има својих противника, који су га нападали обично на основу буржоаске правне теорије о т.зв. парламентарној независности народног посланика, тј. његове независности од бирача у току мандатног периода, у суштини увек са формално демократских, а уствари анти-демократских позиција, углавном са класних позиција буржоазије кад је она престала бити револуционарна класа и постала носилац друштвеног наставка и реакције. Само, није довољно декларисати право опозива грађана, већ треба њега и подастрети и реалним гаранцијама које обезбеђују његово пуно коришћење од стране грађана. Лако је учинити декларацију о праву опозива; то могу и данас чине и они који демократске форме користе као параван за антидемократску, бирократску деспотију. Али празне декларације не вреде ништа, ако се не обезбеде материјални и реални услови и гаранције за слободно коришћење тога права од стране радног народа.

За све наше досадашње прописе о праву опозива, осим за оне који се тичу народних одбора, морамо признати да нису успели да дају све потребне услове да се то право користи у пуном обиму од стране грађана, и то не зато што се то није хтело, него што се није лако налазило решење за одговарајућу процедуру и технику коришћења тога права од стране грађана. Садашњи предлог закона несумњиво у овом питању има предности у упоређењу са досадашњим прописима. Он је ушао подробно у регулисање поступка за покретање опозива и поступка за гласање о самом опозиву.

Право покретања поступка за опозив имају пре свега зборови бирача и то како за народне посланике Савезног већа, тако и за савезне народне посланике Већа произвођача. Поступак за опозив народног посланика обавезно се покреће: прво, за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу или граду, ако је покретање тога поступка предложено од стране зборових бирача на којима је била присутна најмање једна трећина свих бирача изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже; друго, за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача, ако је покретање тога поступка предложено од стране зборових бирача на којима је била присутна најмање трећина свих произвођача одговарајуће произвођачке групе запослених односно учлањених у привредним организацијама на подручју тога изборног среза (чл. 184). Поред зборових бирача поступак за покретање опозива обавезно се покреће: прво, ако предлог за покретање поступка за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу или граду потпише једна трећина укупног

броја бирача изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже; друго, ако покретање поступка за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача предлаже једна трећина укупног броја произвођача одговарајуће произвођачке групе изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже.

Право иницијативе за покретање поступка за опозив имају средско или градско веће за посланике изабране у Савезно веће и једна трећина изборног тела за посланике изабране за Веће произвођача. Право иницијативе састоји се у праву да захтевају од надлежне изборне комисије сазивање зборова бирача ради решавања о покретању поступка за опозив. У тексту предлога закона који је Савезно извршно веће поднело Народној скупштини стоји да ова тела имају право покретања поступка за опозив. Међутим, Савезно извршно веће сагласило се са законодавним одборима да је боље ово право ограничити на право иницијативе за покретање поступка за опозив, јер то обавезује на консултовање бирача односно произвођача, што опет даје пуну гаранцију да ће бити озбиљно проверени у консултовању са бирачима разлози који су навели ова тела да предузму иницијативу за покретање поступка за опозив народног посланика.

Одређени су и услови за покретање поступка за опозив народних посланика браних у Савезно веће од стране републичких, покрајинског и обласног већа. Довољно је да једна трећина чланова републичког, покрајинског или обласног већа предложи покретање поступка за опозив посланика кога је веће изабрало у Савезно веће па да републичко, покрајинско или обласно веће одлучи већином гласова да ли ће поступак покренути.

Може се јасно видети да је у разради питања покретања поступка за опозив савезних народних посланика предлог закона пошао: прво, од тога да се обезбеде све потребне реалне гаранције да буде технички омогућено коришћење права опозива када то бирачи, односно претставничка тела нају за потребно, и друго, да се постављањем одређених услова онемогући малтретирање како бирача, тако и самих народних посланика уколико би извесна недовољна озбиљна мањина из било којих побуда то хтела.

Када је већ поступак за опозив покренут, гласање о опозиву врши се по мање-више сличној процедури и техници као и за избор народних посланика.

Органи за спровођење избора су изборне комисије и бирачки одбори, почев од Савезне изборне комисије, републичких, покрајинске, обласне до средске изборне комисије. Ови органи су свима нама добро познати из досадашњих избора. Устројство ових органа је слично досадашњем њиховом устројству, овлашћења и дужности њихове сличне су досадашњим овлашћењима и дужностима, а такође и начин њиховог образовања (Савезну изборну комисију именује Савезно извршно веће, а остале изборне комисије именује Савезна изборна комисија). Прет-

седници свих изборних комисија су по правилу из редова судија. И по саставу и по функцији изборне комисије и бирачки одбори независни су од државне управе. Преко изборне комисије и бирачких одбора десетине хиљада грађана сами ће се старати да се избори припреме и спроведу уз пуно поштовање законитости и демократских слобода и права грађана.

Престанак мандата савезног народног посланика наступа у тачно одређеним условима: прво, губитком бирачког права на основу правоснажне судске одлуке; друго, опозивом; треће, уважењем оставке од стране дома коме посланик припада; четврто, пријемом службе у државној управи или судске службе. Поред тога, члан већа произвођача губи мандат кад трајно престане да буде произвођач уопште или трајно престане да буде произвођач у произвођачкој групи у којој је изабран. Члану Савезног већа кога је изабрало републичко, покрајинско или обласно веће престаје мандат и тада када му престане мандат у претставничком телу које га је изабрало. — Члан Већа произвођача заштићен је од отказа осим у случају престанка рада привредне организације у којој је радио и ако се тешко огреши о своју дужност у својој привредној организацији; ако члан Већа произвођача учини приговор на добијени отказ потребна је сагласност Већа произвођача да би отказ био пуноважан. Члан Већа произвођача не може без свог престанка бити премештен на рад ван подручја свога изборног среза.

Поновни допунски избори спровode се у тачно одређеним случајевима. О томе говори Глава седма у сва три поглавља. Зато сматрам да нема потребе овде понављати садржину тих одредаба.

Заштита изборног права регулисана је у Глави деветој. Средства те заштите су приговори и жалбе на које имају право сви заинтересовани против акта у изборима свих изборних органа. По приговорима и жалбама решавају виши изборни органи у погледу аката нижих изборних органа. Изузетак од тога само чини случај жалбе против решења среске изборне комисије о одбијању кандидатуре или о утврђивању да не постоје услови за потврду кандидатуре; у том случају по жалби решава врховни суд републике, а у аутономној покрајини врховни суд покрајине. Са жалбама и приговорима сви заинтересовани могу се обраћати и домовима Народне скупштине у које је народни посланик биран. Против решења Савезне изборне комисије која одбија предлог за покретање поступка за опозив народног посланика има места жалби Савезном врховном суду.

И на крају кривичним одредбама одређена су кривична дела и прописане казне, против сваког лица које би извршило одговарајућа кривична дела. Тиме је и посредством кривичног прогона загарантована правилна примена закона, поштовање законитости у спровођењу у живот овога изванредно важног закона.

Другови посланици, указујући само на важније одредбе Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних

посланика имао сам циљ да објасним поједине одредбе и изборни систем као целину, али ни из далека нисам постигао да исцрпно изложим целу материју. Будући да сте ви на време добили законске текстове и измене учињене у законодавним одборима са којима је Савезно извршно веће сагласно, и да сте се са целокупном материјом подробно упознали, недостаци у објашњавању предлога овога сложеног закона свакако вам неће сметати да о њему стекнете одређено мишљење. Сигурно сте се из свега могли уверити да је овим законом обезбеђен један заиста демократски изборни систем који одговара у потпуности основама нашег друштвеног уређења, који испуњава основне захтеве социјалистичког демократизма, који гарантује пуно коришћење елементарног демократског права наших радних људи, права да бирају и буду бирани и да опозивају своје претставнике у највиши орган власти радног народа Федеративне Народне Републике Југославије, у Савезну народну скупштину.

Завршавајући, у име Савезног извршног већа вас, другови народни посланици, молим да усвојите Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. Такође вас молим да претходно усвојите Предлог закона о измени чл. 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти, као и Предлог закона о изменама и допунама Општег закона о народним одборима, јер ова два предложена закона садрже одређене претпоставке од којих полази Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.

На крају бих прочитао амандман кога сам у току излагања поменио. Амандман гласи (чита):

ПРЕДЛОГ

АМАНДМАНА НА ЧЛАНОВЕ 25, 152 и 166 ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА, ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ САВЕЗНИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

На члан 25:

У члану 25 (члан 26 пречишћеног текста предлога усвојеног од законодавних одбора оба дома Народне скупштине ФНРЈ), у ставу 6 друга реченица мења се и гласи:

„За посланика у Веће произвођача може бити биран и функционер синдикалне или задружне организације који је за функционера изабран од произвођача.“

На члан 152:

У члану 152 (члан 153 пречишћеног текста предлога) тачка 2 мења се и гласи:

„2) потврда привредне организације и народног одбора општине односно града за кандидата и за сваког потписника да су у одговарајућој произвођачкој групи уведени у бирачки списак за избор одбор-

ника у Веће произвођача, а ако је кандидат функционер синдикалне или задружне организације приложиће се потврда одговарајуће организације да је за функционера изабран од произвођача. Ове потврде могу се дати и на самом предлогу кандидатуре.“

На члан 166:

У члану 166 (члан 168 пречишћеног текста предлога) на крају става 2 ставити место тачке запету и додати речи:

„односно кад му престане својство функционера синдикалне или задружне организације а не постане поново произвођач у одговарајућој произвођачкој групи“.

Образложење:

У члану 25 став 6 Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика одређено је да за посланика у Веће произвођача може бити биран и синдикални функционер који је за функционера изабран од произвођача. Питање пасивног бирачког права за избор посланика у Веће произвођача поставља се на исти начин и за сталне функционере у задружним организацијама, средњим савезима земљорадничких задруга или одговарајућим републичким и савезним задружним организацијама. Да би се уклонила свака нејасноћа по овом питању и омогућило да за посланика у Веће произвођача буду бирани и функционери задружних организација, који су као такви изабрани од произвођача, предлаже се да се одредба поменутог става измени у смислу предложеног амандмана.

Сагласно томе требало је извршити одговарајуће измене и у чл. 152 и 166 предлога које се односе на синдикалног функционера.

Претседавајући: Према члану 69 Пословника сваки амандман подносиоца законског предлога сматра се саставним делом самог законског предлога. Ипак питам оба друга известиоца да ли желе да се изјасне о овом предлогу амандмана.

Известилац Законодавног одбора Савезног већа др Милорад Влајковић: У име Законодавног одбора Савезног већа изјављујем да усвајам предложени амандман.

Известилац Законодавног одбора Већа народа Нинко Петровић: У име Законодавног одбора Већа народа изјављујем да прихватам предложени амандман.

Претседавајући: Пошто смо чули одборске извештаје и експозе, ја отварам дискусију, али пре дискусије дајем кратак одмор, а другове народне посланике који желе да учествују у дискусији молим да се у међувремену пријаве.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. На дневном реду је дискусија о законском Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.

Дајем реч првом пријављеном говорнику другу Златану Сремцу. (Аплауз).

Др Златан Сремец (*Изборни срез Винковци I, НР Хрватска*): Друже предсједниче, другови и другарице, пред нама се налази Приједлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.

Ми знамо да је већ у фебруару ове године био један приједлог или нацрт пред нама и да је већ био у законодавним одборима претресан, али да је затим скинут односно одгођен и сада га добијамо у коначној редакцији. Одмах у почетку хоћу да изјавим да ћу гласати за тај законски приједлог, јер држим да је он послије Закона о радничком управљању привредним предузећима и Уставног закона, један од најважнијих политичких закона које је ова Скупштина донијела. Он је обиман и ја бих се ограничио само на прву главу која говори о правима и дужностима народних посланика.

Законодавни одбор је поправио одмах први члан и мислим да је добро учинио, јер је овај члан, овакав какав је сад предложен од стране законодавних одбора, много јаснији. Народни посланик је представник радног народа ФНРЈ, али он је у истом моменту, и представник радног народа краја који га је изабрао и послао у Скупштину. Ми знамо рад досадашњих скупштина. Ми знамо и досадашњу улогу народног посланика. Међутим, у новој Скупштини вјерујем послије овога закона да ће тај лик народног посланика бити много рељефније оцртан, да ће народни посланик, баш на темељу ових права и дужности, моћи много боље и успјешније да ради у изградњи социјализма као борац за боље друштвено уређење. Држим да је сретно било да је скинут први нацрт и да сада имамо баш овакав какав је данас пред нама и вјерујем да ће он у потпуности одговорити својој сврси.

Народни посланик има права и дужности. Његова права су у првом реду да брани интересе цјелине. Он мора да буде борац за ново друштвено уређење. Он мора да удеси своје односе и према локалној заједници. Јер, нови закон одређује да он, ако је изабран, уједно стјече право народног одборника у вијећу среза или града који га је изабрао. Још нешто. Он има и однос према бирачу. Он га је и досад имао. Али, када члан 15 каже да је сваки народни посланик дужан да одреди стално мјесто у изборном срезу, гдје му бирачи могу подносити приједлог и износити мишљења, онда, мислим, ово је баш добро, јер је то и онако већина радила, али је то сада и његова дужност, јер је у закону потцртано. Ми знамо да су народни посланици много окупирани, да су били на некој другој редовној дужности и добро је и то што је унесено да може Народна скупштина да тражи да народни посланик буде само народни посланик, да се не догађа да се друг, преокупиран својим, да тако кажем, редовним дужностима изван Скупштине жури и то може да само смета.

Не може народни посланик да буде контролор. Он треба да буде сарадник. Треба да буде помагач, али има право не само да врши анкету него да у надлежном свом одбору покреће сва питања, да у свима подuzeћима не као контролор тражи књиге и документа рачунска — можда и то ако је потребно, — али да види пословање, да помогне да би ствар што боље ишла.

Народни посланици су дужни да о својим запажањима обавјештавају дом. Ми смо имали праксу, другови и другарице, да смо законе обично добро претресли у законодавним одборима и да смо их након краће дискусије примали. Ми овдје нисмо имали много примјера да су поједини другови нека опажања или обавјештавања износили пред Скупштину а било би то можда од користи за све нас.

Исто тако, другови који су долазили у надлежна ресорна тијела, бивша министарства или сада секретаријате рјешавали су то лично са односним ресорним министром или државним секретаром. Вјерујем да је било питања која би нас све занимала и мислим да је врло добро унесено да ћемо ми кренути новом праксом и да ћемо питања која су од опћег интереса рјешавати баш у овом високом дому.

Народни посланик има право да на сједницама вијећа предлаже доношење одлука и закључака којима се остварују права и обавезе народних одбора које за народни одбор проистјечу из закона и других одлука Савезне народне скупштине. Приједлог посланика обавезно се уноси у дневни ред. Ми видимо неколико новума као што је новум да је и по форми овај изборни закон не само закон о изборном систему него је то закон о правима и дужностима, избору и опозиву народних посланика. Дакле, видимо да овај закон уноси неколико потпуно нових ствари и вјерујем да ће оне у даљем нашем развоју парламентарног живота много помоћи.

Наравно, народни посланици имају право и дужности да прате све што се на њиховој територији догађа. Питање је сада да ли је дискусија која је покренута у новинама и која је хтела усмјерити некако да будући народни посланик буде као неки теренски радник сагласна стварности. Другови, ја мислим да је народни посланик првенствено политички човек и да је његов основни рад у Народној скупштини, у одборима Народне скупштине. Наравно он мора да ради и на терену, поготову зато што је већ сад законом постављено да он чак мора, јер постаје одборником односног вијећа, да судјелује, да мора тамо да ради.

Укратко, овакав изборни закон или закон о правима и дужностима народних посланика какав се предлаже је у данашњој етапи најбољи и ја изјављујем да ћу гласати ради тога за њега. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг Јоза Миливојевић.

Јоза Миливојевић (НР Хрватска): Другови народни заступници, ја ћу се у овој дискусији осврнути прво на пољопривредну групу а друго на Вијеће произвођача и изборно право.

Прво, чињеница је да је наша аграрна револуција од Закона о аграрној реформи из 1945 г. до Закона о пољопривредном земљишном фонду 1953 г. углавном свладала приватно-капиталистичку епоху у земљопосједу. Код нас су у том периоду уклоњени главни облици приватног земљишног посједа: остаци полуфеудалних односа, приватни велепосјед и, коначно, кулачки сељачки посјед, тј. онај преко 10 односно 15 хектара.

Остала је данас на сектору приватног сељачког земљопосједа парцела сиромашног и средњег сељака. Тиме су уклоњени, нарочито Законом о пољопривредном земљишном фонду, боље речено, у основи су савладани услови да се радно сељаштво на преосталој приватној парцели (од 10 одн. 15 хектара) не може развити у кулака, тј. у богатог сељака старог (капиталистичког) типа. Такове, наиме, могућности сведене су резултатима наше Револуције у посве уске и безопасне границе за наш социјалистички преображај на селу. Јасно, унутар граница дозвољеног максимума приватног сељачког земљопосједа, сељак може продавати и куповати земљу. Мора му се омогућити да производност своје приватне парцеле развије до највише могућег степена, тј. да се развије у што напреднијег произвођача и солидног и културног робног трговца. Коначно све те могућности и онако су објективно ограничене самом природом приватног малог и средњег сељачког земљопосједа, законитошћу његовом, јер је он, како Маркс каже, огромно расипање људске радне снаге, стално погоршање услова производње и поскупљење средстава за производњу.

Но, поред свега тога политички став Маркса према сељаку тог посједа, кад буде освојена државна власт по радничкој класи, дакле, у прелазном периоду који је данас код нас, није анатема на тај сељачки земљопосјед, не поставља се мисао да га треба пошто-пото радикално уклонити и монопол ситне сељачке стихије безобзирно разбити. Напротив, према Енгелсовој изјави која изражава Марксову мисао, каже се (чита): „Кад будемо освојили државну власт нећемо моћи ни мислити на то да ситне сељаке насилно експроприрамо (свеједно да ли с оштетом или без ње) као што ћемо то бити приморани да учинимо с крупним земљопосједницима. У односу према ситном сељаштву наш задатак ће прије свега бити у томе да њихову приватну производњу и приватно власништво преведемо на колективно, али не насилним путем, већ примјером и пружањем друштвене помоћи у том циљу. А тада ћемо, наравно, имати довољно средстава да покажемо сељаку све предности таквог пријелаза, предности које му већ и сада морају бити јасне“. (Енгелс: Сељачко питање у Француској и Немачкој).

Ми смо и у нашем Уставу ФНРЈ тај проблем исправно поставили. У члану 19 ст. 5 каже се: „Држава нарочито заштићује и помаже сиромашног и средњег сељака својом опћом привредном политиком, јевтиним кредитом и пореским системом“. Међутим, ми се у нашој поли-

тици у односу на сиромашног и средњег сељака, спрам малог и средњег сељачког земљопосједа, нијесмо увијек посве правилно — марксистички односили од 1945 на овамо.

Сељак, нарочито тај мали и средњи, односно његова приватна парцела под капитализмом била је животно угрожена, како од зеленашке хипотеке тако од пореске ексекуције, од велепосједа, велетрговаца итд. Спрам тих својих непријатеља он је стајао у општој борби и за савезника тада нашао је радничку класу. Отуд датира политички савез радника и сељака, који се деценијама изграђивао код нас од рада првих социјалиста на селу и заједничке борбе за републику, за демократска права, социјалну правду, боље најамне и аграрне односе итд., све до Народноослободилачке борбе када је тај савез крвљу запечаћен. Наш је сељак од 1941 до ослобођења земље подметнуо своја широка плећа под терете наше Револуције да ју заједно с радничком класом гура напријед. Своје заостале конзервативне интересе од јучер био је донекле психолошки спреман да напушта, и да своју сељачку стихију не брани озбиљно као под капитализмом и да се ставља све више на становиште наше Револуције и усваја њезине перспективе.

Данас, међутим, морамо признати да ствари не стоје посве тако. Не толико ради објективних тешкоћа и наших мјера које смо у селу провађали и на које смо наилазили већ чешће ради начина на који су се те мјере проводиле и ради односа какав је знао бити спрам сељака. То је довело умногоме до тога да су приватни сељачки конзервативни интереси и реакционарна становишта опет ојачали, оживјели и доста одлучно потиснули у позадину његову дојучерашњу психолошку спремност да прелази на позиције радничке класе као на позиције својих будућих властитих интереса, и економских и политичких. Што је све довело до тога, нећу овдје улазити; то би прелазило оквир ове дискусије. Данас се о свему томе већ доста говори и пише, али мислим да би ту насталу проблематику требало програматски разрадити, јер у данашњем читавом њеном опсегу, није ју могао још уочити ни VI конгрес а нити конгрес Социјалистичког савеза. Уредба о имовинским односима и реорганизацији сељачких радних задруга, донесена у ожујку ове године, дала је тек нешто јасније перспективе у проблематику наше револуционарне практичне дјелатности на селу.

Ми смо данас класична земља малог приватног посједа. Тај земљопосјед код нас је доминантан, а и радни сељак са те парцеле сачињава у овој земљи бројно доминантну већину становништва. Ми смо по тим чињеницама ипак још претежно земљорадничка земља. Мишљења сам да треба наша револуционарна практична дјелатност и одређена програматска политика на бази већ цитираног задњег става члана 19 Устава ФНРЈ да даде том радном сељаштву јаснију перспективу за даљњи период у којем треба да успијемо социјалистички га придо-

бити, увјерити и опет га револуционирати за посвемашњи прелазак на позиције наше социјалистичке револуције. То је сад ствар наше културне револуције.

Ако то успијемо он се неће грчевито држати своје сељачке стихије, он ће пребродити своју конзервативност и неће пловити у реакционарност да би спасио своју конзервативну парцелу. Ако то успијемо, а то морамо успјети, оживјет ће новом снагом савез радничке класе и радног сељаштва. Та тековина наше Револуције и заједничка борба кроз деценије треба да добије нове снаге и у овим условима и треба је чувати исто као тековину братства и јединства наших народа. Јер власт радничке класе у условима наше земље јесте демократија само ако иза њене политике и економике стоје уз радничке и сељачке радне масе.

Даље, данас је чињеница да је радничка класа у нашој земљи и економски и политички најјачи фактор. У тим условима потчињавање приватног сељачког земљопосједа не треба и не мора имати радикалне методе, него том сељаку треба створити услове да се на својој парцели слободно економски развија. Напротив, ако се односимо противно и данас након раскулачења, ми ћемо у њему подржавати увјерење да ћемо и њега експроприрати. Сељак се данас бори за своју парцелу, јер након нашег слабог успјеха по питању прелаза на колективну друштвену обраду он још други, бољи, сигурнији економски основ не види. Та његова безперспективност замагљује му и сјећање на тешку његову борбу у капиталистичкој прошлости. Нама мора успјети да га увјеримо чињеницама да смо марксисти и да нећемо ни помислити на то да му његову парцелу експроприрамо, већ напротив да ће радничка класа све учинити да му помогне да прелази на друштвене облике производње када се даље не буде могао успјешно економски развијати на тој својој парцели. Тај задатак не може се ријешити нити постићи од данас на сутра, већ само упорним, свакодневним економским, политичким и културним радом на дуги период, тако дуг, док се не успије потпуно, тј. док се не осигура потпуна побједа крупној социјалистичкој пољопривреди.

Код тог нарочито политичког посла, основно је да наша практична дјелатност мора бити на револуционарној висини и не смије дозволити да се, често најнапредније ствари док стигну на терен, претворе у такову супротност да нам изазивају отпор код радних људи села. Морамо се борити и за опће интересе малог и средњег сељака као и за опће друштвене интересе, и мора нам истодобно успјети да их придобивамо, револуционарамо и тако припремамо за добровољан пријелаз на социјалистичке позиције. У противном бит ће нам стално кочница. Јасно, ако Савез комуниста и Социјалистички савез учврсте своју активну дјелатност у тим сељачким масама, тако да се животни услови и у оквиру приватне парцеле побољшају и да се они на њој изживе, моћи ће их успјешно водити на социјалистичке позиције.

Селаштво је нашло у комунистима искрене и досљедне антифашистичке борце и пошло с њима у борбу као савезник. Но, од ослобођења наовамо, а нарочито данас, те масе нису потпуно на позицијама из Народноослободилачке борбе. Те нарушене позиције морају се поправљати радом унутар селачких маса, да би та огромна већина народа наставила ићи за револуционарним снагама, како је то већ у Народноослободилачкој борби показала да може. То је од огромне важности за радничку класу да ствар радничке класе не ослаби ради слабог савезника. Само живи, истински, и солидни савез радника и селјака за нашу аграрну земљу — база је за социјалистичку изградњу и демократију, за нашу унутарњу монолитност и за нашу монолитност према вани.

Након наших тешких искустава, једни другови изгубили су вјеру у тога савезника, а други опет, јер су се у апарату власти и привреди отуђили од селачких маса, док трећи су становишта да брига за побољшање економских прилика селјака значи силажење на селачки пут, који је већ у 19 вијеку преживљен. Међутим, ја мислим, ми ћемо морати још једно вријеме ићи тим путем да би успјели селјака превести на наш пут, тј. на позиције друштвене производње.

Не можемо се радикалним мјерама пожуривати, јер се ту ради о милијунским масама, и јер им ми још не можемо дати боље економске увјете. Ту су нам Маркс и Енгелс показали пут за ову ситуацију и не смијемо да тим путем не идемо, ако желимо успјети са формирањем и побједом крупне социјалистичке пољопривреде на селу.

Ми морамо на крупном друштвеном посједу подићи продуктивност тако да премашимо и најнапреднију селачку парцелу а човјеку-раднику на том друштвеном посједу морамо дати боље и културније увјете живота и организацију рада са социјалистичким карактером. (То је врло важан проблем, јер индивидуални селјак основно даје отпор да иде са својом парцелом у надничарски однос).

Јасно, да ће се селачка стихија и даље борити за своје одржање, и бити кочница и вући натраг нашу пољопривредну продуктивност. У тој фази друштвена парцела мора основно одиграти улогу да привуче селјака са својим економским предностима. Само тако, са економским мјерама придобивања селјака, смијемо разбијати монопол селјачке приватне парцеле. На том путу економске револуције наше прогресивне снаге морају стајати на челу те борбе и у служби тих револуционарних интереса.

Такове наше прогресивне снаге донијеле су у овој Скупштини у периоду 1952/53 Закон о народним одборима (март 1952), Уставни закон (јануар 1953), а сада треба да се донесе и овај изборни закон, са којим законима уводимо институт Вијећа произвођача у наш државно-политички живот. Са Вијећем произвођача ми смо тек на првим корацима. Наша револуционарна практична дјелатност требат ће и

времена и искуства да се тај државно-политички институт власти произвођачких маса изгради за наше социјалистичке увјете.

Чињеница је међутим, да се баш мали и средњи сељак кроз 1952 а нарочито у 1953 години повлачи из задружних организација. То повлачење ништа не умањује, у бити, наше велике револуционарне тековине, аграрну реформу нарочито, савладану приватно-капиталистичку епоху у нашем земљопосједу и савладане објективне увјете за поновно ускрсавање кулаштва на селу. Оно је само епизодна појава.

Али, у комплексу проблема, у вези увођења у живот Вијећа произвођача у Народну скупштину ФНРЈ, то помјерање индивидуалних сељака као произвођача уноси нову ситуацију с којом би се ми морали, по мом мишљењу, позабавити, нарочито кад овим изборним законом треба да ријешимо што исправније и питање учествовања тог сељака у пољопривредној групи, односно у Вијећу произвођача Народне скупштине.

Чињеница је да по чл. 29 ст. 3 Уставног закона пољопривредна група обухваћа само оне индивидуалне сељаке, који су чланови земљорадничких задруга као и активне у земљорадњи чланове њихових домаћинстава. Према томе, сељаци који нису чланови земљорадничких задруга односно и чланови њихових домаћинстава који се баве земљорадњом немају ни активно ни пасивно изборно право за Вијеће произвођача. Конкретно то право имају сељаци чланови сељачких радних и опћих пољопривредних задруга те чланови њихових домаћинстава активних у земљорадњи. Чињеница је, међутим, да су се из сељачких радних задруга осули радни сељаци на своје приватне парцеле а гледе оних који су остали немамо још стабилизирану ситуацију. Даље, ситуација је и та да до данас индивидуални сељаци као масе не судјелују још стварно у другим задружним облицима. Они чињенично немају још, у овој данашњој фази, своје праве, истинске привредне организације гдје би они били економска суштина у њима, са којима су њихова домаћинства (газдинства) економски уско повезана, наиме, гдје они нису само формално уписан број као што су умногом у опћим пољопривредним задругама. Коначно, чињеница је и да један знатан дио радног сељаштва није ни формално члан опћих пољопривредних задруга просто зато што у многим селима нису нити основане такве задруге (шпечерајски дућани, гостионе и сл.).

У овој ситуацији, овај изборни закон не даје индивидуалном сељаку-произвођачу перспективе за његов положај у пољопривредној групи односно у Вијећу произвођача Народне скупштине ФНРЈ.

Његово газдинство од 10 односно 15 хектара, нема значај, — ни по Уставном закону ни изборном — привредне организације. Мислим, да то економски узето, није правилно, а нарочито није политички правилно након раскулачења по Закону о земљишном фонду. У индустриској групи свако подужеће је привредна организација — па чак и занатска радња индивидуалног занатлије; они имају и своје индустриске,

трговинске, угоститељске, занатске коморе. Сељак данас то још нема. Он гледе свега тога нема ништа стабилизирано. Уставни закон, напротив, а и овај изборни закон — претпостављају да он то има. Даље, по правној природи и сељачке радне а и опће пољопривредне задруге су добровољне пољопривредне организације, па држим, да је неправилно на „добровољност“ везати тако крупна права као што су активно и пасивно изборно право за Вијеће произвођача.

Даље, за милионске масе радних сељака, као непосредних произвођача, и само посредно бирање није политички сретно рјешење. Држим да Вијеће произвођача наше Народне скупштине социјалистичке Југославије не би смјело нити подсјећати на Сенат старе Југославије или сличне сенате и домове у другим земљама, који избјегавају демократски ослонац на радне масе. Наше Вијеће произвођача базира, напротив, баш на милијунским произвођачким масама, на том широком демократском ослоноу којем је политичка суштина непосредност његових права у свим правцима, а нарочито по питању избора (чл. 2 ст. 2 Уставног закона).

Наша држава ФНРЈ, њена правно-политичка конструкција, а нарочито по новим измјенама Уставног закона, представља јединствен државно-правни суверенитет. Носиоци су тог суверенитета наши народи цијеле Југославије. Не би смјело стога бити да један дом Народне скупштине ФНРЈ и то Савезно вијеће почива на јединственом државно-правном суверенитету, што изражава и непосредност избора, а други дом, Вијеће произвођача, да почива на супротном правно-политичком принципу — на посредној изборности.

Овај законски приједлог у чл. 26 ст. 1 и чл. 27 креира изборна тијела, која сачињавају чланови вијећа произвођача народних одбора котарева и градова, која би вршила умјесто бирача избор народних заступника у Вијеће произвођача Народне скупштине ФНРЈ, умјесто да то врше непосредно сами бирачи произвођачи. Тиме би био повријеђен, по мом мишљењу, демократски политички принцип. Таково бирање, посредно бирање, бирање путем конструираних изборних тијела а не непосредно по самим бирачима, у супротности је и са нашим Уставом ФНРЈ и Уставним законом, по мом становишту. Непосредно бирање народних заступника у увјетима наше правно-политичко државне конструкције, основни је демократски елеменат. Посредно бирање у тим увјетима, по мом мишљењу, нема демократски елеменат. И Уставом зајамчена непосредност бирања (чл. 2 ст. 2 Уставног закона) била би повријеђена. Овај изборни закон оставља непосредним бирачима произвођачима само право предлагања кандидата а одузима им право непосредног бирања.

Наш Уставни закон у чл. 25 ст. 2 каже: „Вијеће произвођача сачињавају народни заступници које бирају произвођачи“ и т. д. Даље, чл. 28 ст. 1 Уставног закона каже: „Заступника у Вијеће произвођача бирају као представника својих привредних организација радници и

службеници привредних предузећа и чланови земљорадничких задруга као и занатлије“ и т. д., дакле, исто произвођачи. У члану 29 став 1 Уставног закона каже се: „Заступнике за Вијеће произвођача бирају индустријски, пољопривредни и занатски произвођачи одвојено“ и т. д. Члан 32 Уставног закона каже: „Бирачи имају право да опозиву народног заступника“. Јасно је, да се ту мислило на непосредно бирачко право изражено у чл. 25 ст. 1 Уставног закона и по логици и по демократској суштини нашег Уставног закона, тј. да сва власт (чл. 2 ст. 1 Уставног закона) припада радном народу и да (чл. 2 ст. 2 Уставног закона) радни народ врши власт и непосредно путем избора, опозицања, референдума, зборовна бирача итд. Једном ријечи, по слову и духу нашег Устава, непосредно бирачко право радног народа наше земље — саставни је дио народног суверенитета. Стога, по мом схваћању, чл. 26 ст. 1 и чл. 27 овог законског приједлога крњи и тај суверенитет. Не стоји стога, по мом мишљењу, да Уставни закон од 13 сјечња 1953 није заузео никакав став у погледу посредног и непосредног начина избора за Вијеће произвођача. Он не спомиње у ст. 2 чл. 25 непосредност избора, али каже се у ст. 1 тог члана: поставља демократски принцип непосредности бирачког права за Савезно вијеће. То је правно-логички јасно да се то односи и на Вијеће произвођача. Не може се ни претпоставити, правно-логички гледано, да је други став тог члана тако неприципијелан да би уз принципијелност првога става одмах отварао врата за могућност и недемократског става у садашњим увјетима по питању бирачког права за Вијеће произвођача. Наш државни систем није још, и дуго то још неће моћи бити, систем локалних самоуправа (самоуправних комуна) док се за то не изгради адекватна социјалистичка економија. Ми данас у увјетима државе јединственог државно-правног народног суверенитета (чл. 13, ст. 1 Уставног закона) тек трасирамо пут настајања државе система делегираних заступника самоуправа градова и котарева. Такова савезна држава самоуправних комуна ствар је будућности, ствар више етапе развоја. Она би могла почивати на принципу делегираног суверенитета самоуправа, а не на претставничком принципу јединственог народног суверенитета, по мом схваћању.

Нигдје се у нашем Уставу ни Уставном закону не види нити се алудира на могућност увођења посредног система за избор народних заступника. Наш редовити законодавни рад мора ипак бити у оквиру уставних принципа. Уставни принципи и прописи могу се само Уставним законом мијењати. Не може се обичним законом мијењати темељни закон, нити стварати уставно право, као што се правно не могу уредбама — и ако их Народна скупштина својим одлукама ратифицира, мијењати позитивне већ постојеће законске прописе, које је ова Скупштина донијела.

У образложењу уз Нацрт закона о изборима, који смо добили у сјечњу о. г. у точ. 2 стоји: „Док Уставни закон није заузео став у

погледу посредног и непосредног начина избора за Вијеће произвођача, нацрт за ове изборе установљава непосредне изборе и то за избор посланика Вијећа произвођача у индустријској и пољопривредној групи.“ Даље каже се: „Иако би посредни (тачније делегатски) систем за избор посланика у Вијеће произвођача више одговарао карактеру овог представничког тијела, нацрт се засад задржао на непосредним изборима. Разлози су углавном техничке природе, јер би посредни изборни систем био знатно сложенији а и скупљи него што ће то бити непосредни начин избора. Осим тога непосредни избори су схватљивији и приступачнији схваћањима наших радних људи.“

У образложењу Приједлога закона о изборима, који смо добили у вељачи о. г. у точ. 2 ст. 2 каже се: „Принцип непосредног изборног права усвојен је и за избор посланика у Вијеће произвођача“, даље се каже: „Оваково рјешење је усвојено због тога што би посредни начин избора преко делегата био знатно сложенији и скупљи него непосредни начин избора. Поред тога, овакав начин избора је засада схватљивији и приступачнији схваћањима наших радних људи.“ Док у образложењу Нацрта закона о избору који смо добили у липњу о. г. под 3 у ст. 4 одједном каже се: „Друга новина се огледа у принципу посредног избора посланика за Вијеће произвођача. Непосредни избори посланика од стране произвођача довели би до формирања врло пространих изборних јединица које би понекад обухватиле шест, осам, па и десет административних срезова, и тиме до немогућности да се посланик осјети и покаже као представник свих произвођача.“ Из ових образложења излази да се на концу прихватио принцип посредног избора, прво, из техничког разлога (ради великих изборних котарева), и, друго, што би непосредно бирање довело до немогућности да се народни заступник осјети и покаже као представник свих произвођача. У образложењу се не каже како ће се посредним бирањем народни заступник више осјетити и показати као представник тих произвођача.

Коначно, чињеница је да пољопривредна група у Југославији представља милијунске сељачке масе (нешто преко 10 милијуна) а то је у огромној већини индивидуални сељак земљорадник (активно је у пољопривреди око 5 милијуна). Његов бруто производ износи око 300 милијарди. С друге стране, чињеница је да и индустријска група — од индустрије и рударства до угоститељства и туризма а сада и занатства када се усвоји, — представља милијунске масе (преко 6 мил.) а главни је носиоц социјалистичког сектора (око 3 милијуна активно у раду). Та два масовна фактора, радник и сељак, носиоци су нашег демократизма и схваћања сувереног права бирања својих политичких представника — непосредно.

Ако би било точно да се ми у Уставном закону у чл. 25 ст. 2 нијесмо определијели ни за непосредно бирачко право нити за посредно (делегатско бирачко право), држим, онда би требало то уставно питање у Скупштини ријешити, јер је по том становишту шупљина у

Уставном закону. Требало би у том ставу заузети принципијелно становиште да ли смо за непосредно или посредно бирачко право.

Даље, требало би исто тако и питање положаја индивидуалног сељака у пољопривредној групи ријешити, тј. измијенити чл. 29 ст. 3 Уставног закона у правцу да и чланове сељачког газдинства обухваћа пољопривредна група без обзира јесу ли чланови земљорадничких задруга. Након тога ускладили бисмо овај изборни закон са тим уставним промјенама.

Претседавајући: Прекидам ову седницу, с тим да је наставимо сутра, у 11 часова.

(Седница је закључена у 19,40 часова).

(Наставак седнице 8 септембра у 11,15 часова)

Претседавао претседник Већа народа **Јосип Видмар.**

Претседавајући: Настављамо 27 заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Продужава се претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.)

Реч има народни посланик др Макс Шнудерл.

Др **Макс Шнудерл** (*Изборни срез Марибор — околина, западни део, НР Словенија*): Другови и другарице народни посланици, пред овом Скупштином смо јуче чули да доносимо изборни закон који крши уставна начела изражена у самом Уставу из 1946 године и у Уставном закону из фебруара ове године. Ја, дабогме, не знам, чему служе наводи да кршимо Устав и због чега је то потребно истаћи пред овом Скупштином, утолико пре што су аргументи које смо чули више-мање теоретски и без нарочитог политичког значења. Али знам, међутим, да смо све ово што се прича о неуставности неких одредаба, већ једном негде чули. Знам такође и то да о кршењу Устава не може бити ни говора! Желео бих да и ви сви стекнете уверење да је тако. Због тога сам и одлучио да у одбрану уставности овог законског предлога проговорим неколико речи.

Пре свега, ја се чудим како се може тако лако и неодговорно поставити тврдња да се предлаже пленуму Скупштине један закон који крши Устав и његова битна начела. Пре свега, предлог је израђен од наших најбољих стручњака које имамо у земљи и који врло добро знају шта је уставни пропис и чији је задатак да у законима спроводе уставна начела. Даље, предлагач је Савезно извршио веће, коме је задатак да обезбеђује законитост и да спроводи законе у живот, значи и уставне законе. На крају, познато је како верно чувају законодавни одбори уставност прописа који доносе. На овој линији већ осам година води се стално дискусија приликом значајних закон-

ских предлога. Сад, другови, и поред свега тога, појављује се друг Миливојевић као бранилац уставности, да укаже на противуставност нашег рада и то баш са овог истог места на коме ја сада стојим. Е, другови, ја ипак мислим да је то сувише претенциозно.

Друг Миливојевић каже да принцип посредног бирања претставника у Веће произвођача крши уставна начела. Међутим, ми смо донели Општи закон о народним одборима, који је заменио читаву главу Устава из 1946 године и који смо примили на начин како се мења Устав, наиме квалификованом већином и проглашењем на заједничкој седници оба дома. Значи, Општи закон о народним одборима и по материји и по форми има уставни карактер, а његова начела су уставна начела. У овом Општем закону о народним одборима ми смо предвидели да се бирају претставници у среска и градска већа произвођача путем претставничких тела произвођача, тј. од радничких савета, занатских комора итд. Према томе, Општи закон о народним одборима као закон уставног карактера, који је испунио једну главу Устава из 1946 године, који је укинут, усвојио је принцип посредног бирања претставника у Веће произвођача, а каснији Уставни закон то није изменио. Да ли се према томе може тврдити да посредно бирање у Веће произвођача није уставни принцип? Не може, другови. Кад је тако, онда отпада све што је друг Миливојевић говорио о противуставности бирања претставника у савезно Веће произвођача посредно по локалним већима произвођача. Он чак назива изборно тело „конструисано изборно тело“. Али, оно је „конструисано“ путем непосредних избора од стране произвођача, јер се према новим прописима Општег закона о народним одборима бирају одборници у среска и градска већа непосредно, а ти непосредно бирани одборници бирају народне посланике за републичке и Савезну народну скупштину. Ту нема ништа конструисано. Проблем посредних избора стар је 150 година и Abbé Sieyès израдио је читаву науку и праксу у историји француског парламентаризма о томе.

Уосталом, погрешно је схватање да су непосредни избори за сва времена, свуда и за све друштвене системе једино демократски, а посредни да су апсолутно недемократски избори. Немојмо да падамо у идеализовање неких принципа. У условима комуне уопште је несхватљив други систем, него систем делегата, јер је то друштвена форма са колективним, једним привредним, политичким и културним животом, који се не разбија на индивидуалне интересе који би условљавали непосредно бирање претставника. У комуни је делегатски систем напредна и демократска форма. Кад је тако, онда је треба само утврдити, што значи друштвена група произвођача, скупљена у једном производном подручју, а да се добије решење на постављени проблем. Ова је група радничка класа у аспекту њених производних грана, једна целина, значи група која је најдаље дошла у развоју друштвених група у правцу комуне, и која се формира у првом степену по својим при-

падницима, а која даље наступа као целина у републикама и у федерацији по својим репрезентантима. Према томе, посредно бирање у републичка и у савезно Веће произвођача претставља и са тачке гледишта друштвеног развитака, по мом схватању, један природни и логични политичко-правни израз, а да не говорим о техници посредних избора која омогућава спровођење таквих избора. Немојмо тумачити уставне одредбе само догматски, позитивистички и формалистички. Прво треба добро знати уставне прописе — што код друга Миливојевића није случај — а друго, уставне норме треба гледати у светлости друштвених односа и треба сићи на ону социолошку базу из које је норма поникла.

Друго питање у коме види друг Миливојевић проблем јесте то што индивидуални сељаци, који нису чланови земљорадничких задруга, не учествују у бирању претставника у већа произвођача. Тачно је, оно што каже друг Миливојевић: ово је заиста земља ситног сељака, још претежно ово је аграрна земља, итд. Али оно што је исто тако важно, а што друг Миливојевић није истакао, јесте чињеница, — како смо били обавештени у законодавним одборима, — да је готово 95% свих сељака учлањено у опште задруге, па према томе то није тако озбиљан проблем како га слика друг Миливојевић. А што је најбитније при томе јесте то што се наш уставни поредак темељи на органима који шаљу своје претставнике у Веће произвођача, а не на индивидуалним лицима. Према томе, лице које није нигде укључено, које није укључено у неки привредни организам, не може да учествује у изборима за претставнике произвођача, а тако значи не може ни земљорадник који није нигде укључен. То не важи за занатлије, јер су сви њихови организми обавезно у занатским коморама. Нити са тачке гледишта Устава, нити политике савеза радника и сељака страх друга Миливојевића није основан.

Другови народни посланици, овај закон који доносимо у складу је са нашом позитивном политиком на селу и у земљи уопште; у складу је са нашим привредним системом и са суверенитетом радног народа; у складу је такође са уставним принципима и ми можемо мирне душе гласати за њега. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има Драго Гиздић.

Драго Гиздић (*Изборни срез Сплит II, НР Хрватска*): Другарице и другови народни посланици, желим да кажем неколико ријечи о првој глави законског приједлога који је на претресу пред нама.

Ширина дискусије и живи интерес по овом законском приједлогу у широким радним масама најбоља су потврда његовог великог значења. Ово је и разумљиво кад се зна да овај законски приједлог у нашем политичком животу је нешто ново, не само за нас, већ ново уопће. Доношењем овог закона ми крчимо пут кретању напријед и јачамо нашу социјалистичку демократију.

Приједлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, о коме дискутирамо, разликује се од наших досадашњих изборних закона, као и од изборних закона других земаља. Значајна новост овог законског приједлога, који већ у свом првом члану говори како о правима тако и о дужностима народних посланика, јесте у томе што каже: „Народни посланици изабрани у Савезну народну скупштину јесу политички представници радног народа Федеративне Народне Републике Југославије и радног народа котара и града или народне републике, аутономне покрајине и аутономне области у којима су изабрани, односно представници произвођача Федеративне Народне Републике Југославије и привредних организација у којима су произвођачи организовани“. Значи, народни посланик је представник радног народа цијеле наше друштвене заједнице и свог изборног котара. Мислим, да се сви слажемо у томе, да овдје нема никакве противрјечности, јер народ уопће и народ локалне заједнице представљају јединство; једно без другог не може постојати.

Ово двојство у јединственој функцији савезног народног посланика разрађује у знатној мјери овај законски приједлог, проширујући тиме права и дужности посланика. Баш то што је савезни народни посланик у исто вријеме одговоран како за рад Савезне народне скупштине и свој лични рад у тој Скупштини бирачима свог изборног котара односно града, с једне стране, и што је уједно одговоран за развитак котара и града који су га изабрали, с друге стране, чини овај законски приједлог много значајнијим од досадашњег изборног закона. Слабост досадашња у раду нас многих народних посланика, па и Скупштине у цјелини не потцјењујући нимало велике постигнуте успјехе, лежи у томе што сви ми нисмо подједнако или бар приближно учествовали у раду Скупштине, нити смо сви одржавали чврсте везе са својим бирачима, према томе нисмо могли ни да преносимо у одговарајућој мјери њихове жеље и приједлоге овоме високоме дому, а нити смо бираче довољно упознавали са радом Скупштине. Један од основних разлога за ово свакако да лежи у томе што је досада Савезна народна скупштина засједала ријетко, свега по неколико пута у години, а друго, што смо већина нас посланика посланичку дужност вршили узгред. Готово сви ми посланици досад смо имали разне друге дужности којима смо посвећивали највећи дио свога времена. Многи од нас, ради других дужности, мало времена смо утрошили за рад међу бирачима своје изборне јединице. Ради тога ни у нашем раду у овој Скупштини нису увијек долазиле до изражаја њихове жеље ни приједлози у дискусијама пригодном претреса појединих закона, а нити смо са тим законима кад су били изгласани упознавали увијек наше бираче и помогли им да их правилно примијене.

Већ раније измијењеним Уставним законом, као и овим изборним законом који је пред нама дају се све могућности да се отклоне досадашње слабости у раду посланика и Скупштине у цјелини. Ово се

омогућава тиме, што ће убудуће Савезна народна скупштина засједати стално, а посланици морају бити у сталној и чврстој вези са својом изборном јединицом. Да би посланик могао бити активан у раду Скупштине, он мора да има чврсте везе са својим бирачима, да позна добро политичке, привредне, културне, социјалне и остале проблеме и стање, а нарочито да познаје развитак самоуправних органа на терену своје изборне јединице. Све је ово немогућно ако он не буде велики дио времена проводио у својој изборној јединици и ако не буде најактивнији политички радник на том терену.

Чињеница што ће посланик бити дужан да подноси повремено извјештај, како о раду Скупштине тако и о свом личном учешћу у Скупштини, котарским односно градским скупштинама своје изборне јединице, а и зборовима бирача, кад то од њега затраже, намеће посланику дужност да он — да би одговорио своме позиву — треба да буде активан како у Савезној народној скупштини и њеним појединим органима, тако исто он треба да је активни политички радник у свом изборном котару. Дужност да посланик изнаша мишљење својих бирача у Скупштини и онда кад се он лично са њима не слаже, показује да он неће бити неки локални господар, већ што је једино правилно, политички представник који дјелује у локалним претставничким тијелима и у Савезној народној скупштини.

То што се народни посланик у овом законском приједлогу изједначава са осталим члановима народних одбора његове изборне јединице показује његову политичку одговорност за успјешан рад народног одбора. Овом дужношћу се омогућава народном посланику да поближе уђе у проблеме свога котара односно града и да у Скупштини буде вјерни тумач њихових жеља, да он буде активни борац и будан чувар правилне примјене одлука и политике Савезне народне скупштине, што у крајњој линији значи политичке линије наше федеративне државне заједнице.

Овако постављање никако не искључује дужност народног посланика, да интервенира и онда кад то од њега бирачи појединачно траже, разумије се онда кад су они као појединци због бирократског и нечовјечног поступка неког службеника прикраћени у својим законским правима, јер то у исто вријеме значи повреду законитости, а посланичка је дужност да се бори за законитост било кад се она крши на штету заједнице или на штету појединих наших радних људи. Дужност народног посланика према бирачу произлази из његове функције човјека који учествује у донашању закона, па треба и да се бори за њихово правилно провађање у живот. Према томе, народни посланик може и мора интервенирати али са становишта законитости, а не из обзира према бирачу, зато што је за њега гласао. Нитко нема право да од посланика тражи неку интервенцију која нема законске основе и иде на штету заједнице, а онај посланик који би тако радио дошао

би у супротност својом дужношћу и у сукоб с овим законом, који ћемо, вјерујем, данас изгласати.

Примјеном овог закона у живот посланик ће бити, и треба да буде, најзначајнија политичка личност свога котара или града. Ослободивши се готово свих других дужности, он ће моћи поред осталих друштвено-политичких радника много радити на друштвено-политичком раду у својој изборној јединици, а то ће издићи у народу и још више лик народног посланика. Кад се има у виду и то да ће народни посланик кроз рад Народне скупштине имати шири преглед и увид у проблеме читаве заједнице, тада знамо да ће посланик унијети много свјезине и шире погледе у рад свог котара или града.

Природно је што ће од сваког народног посланика убудуће бирачи тражити да он буде политички издигнут човјек, јер ће само тада моћи успјешно вршити своју дужност према својим бирачима и према нашој социјалистичкој заједници.

Одазивајући се жељи бирача који су ме изабрали у овај дом, изјављујем да ћу гласати за Приједлог закона са увјерењем да ћете и ви сви то исто са одушевљењем учинити. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Јосип Цази.

Јосип Цази (*Изборни срез Вуковар, НР Хрватска*): Другови и другарице народни посланици, ја ћу се у овој дискусији осврнути на онај дио Приједлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика који говори о посланицима Вијећа произвођача.

Откако су у нашој социјалистичкој домовини власт у нашим фабрикама и другим подuzeћима преузели раднички савјети умјесто државног апарата, откако смо пошли путем економске демократије дошло је до промјена не само у читавом нашем економском и државном систему већ и у политичком и правном систему. Промијенило се све старо што је кочило наше друштво у његовом развиту и кретању даље у правцу социјализма.

Раднички савјети, који су, прије свега, политички и привредни органи радничке класе у подuzeћима, показали су да знају да рукују привредним подuzeћима и да их унапређују. Природно је право радника да сами управљају средствима производње која су резултат рада искључиво радничке класе, ако не само садашњих а оно и ранијих генерација пролетаријата.

То је углавном познато свима осим појединцима.

Вијећа произвођача исто тако су органи радничке класе, органи њене класне политике. Они, прије свега, осигуравају руководећу улогу радничке класе у привреди комуне, републике и читаве социјалистичке заједнице. Умјесто да ту власт у привреди врши само авангарда радничке класе — Савез комуниста, Влада и њен апарат — та се власт даје читавој радничкој класи, што је у сваком случају крупан, рево-

луционаран корак напријед у проширивању наше социјалистичке демократије.

У зборовима бирача, народним одборима, у котарским и градским вијећима, њиховим савјетима, у народним скупштинама итд. осигурана је, на најдемократскијим темељима, власт читавом радном народу наше земље. Сам народ преко својих представника управља општином, котаром, градом, републиком — читавом државом. Све те форме власти имају чисто народни и револуционарни карактер. Њихова форма баш је такова да она осигурава савез радника и сељака у провођењу власти и управљању државом.

Овдје је баш јуче било истакнуто, у говору Јозе Миливојевића, да сада успостављањем вијећа произвођача долази у опасност тај савез радника и сељака. Ја мислим да вијећа произвођача нису никаква институција која би раздвајала тај савез радника и сељака.

На подручју Народне Републике Хрватске изабрано је 2.385 одборника вијећа произвођача. Од тога броја отпада 2.140 одборника на народне одборе котара и 245 на народне одборе градова.

Највећи број одборника има група пољопривреде, и то 1095 одборника, затим група индустрије са 1050 одборника, група трговине и угоститељства са 132 одборника и занатство са 108 одборника вијећа произвођача. У 50 котарева пољопривредна група има релативну већину а у 47 котарева апсолутну већину.

Од укупно изабраних 1081 одборника вијећа произвођача отпада на сељачке радне задруге и раднике државних пољопривредних добара 201 одборник или 19%, на чланове опћих пољопривредних задруга 774 одборника или 71%, остало су службеници запослени у пољопривреди 8% и 2% функционери котарских савеза пољопривредних задруга. То говори да се баш преко вијећа произвођача у још већој мјери учвршћује савез радника и сељака, савез радничке класе и радног сељаштва на равноправној основи. Вијећа произвођача чине нову институцију која цементира тај савез и у привреди, у социјалистичкој економици.

У другим облицима власти наш демократизам долази до изражаја, поред осталог, у бројности гласача. У Вијећу произвођача манифестује се та демократичност и према количини давања материјалних средстава друштву од стране произвођача. А познато је да радничка класа, без обзира на њену мању бројност у односу на остало становништво, даје несразмјерно друштву више материјалних добара него сви остали радни слојеви становништва. Јуче је друг Минић изнио да произвођачка група индустрије, трговине и занатства у 1953 години у Федеративној Народној Републици Југославији учествује у друштвеном продукту са 645.883 милиона динара, или са 66,63%, а група пољопривреде са 323.454 милиона динара, или са 33,37%, од 969.337 милиона динара текућег плана Федеративне Народне Републике Југославије. То значи да ће од 202 посланика Вијећа произвођача отпасти на произвођачку

групу индустрије, трговине и занатства 135 посланика, а на групу пољопривреде 67 посланика.

Такав однос је оправдан и због тога што вијећа произвођача чине такву класну институцију која осигурава радничкој класи да ће се средства која она ствара у првом реду употребити за социјалистичку изградњу, за јачање социјалистичког сектора привреде, за социјалистички преображај села, а не за јачање капиталистичких тенденција и за њих повезаних конзервативних, реакционарних и других за социјализам штетних елемената у граду и на селу. Према томе, вијећа народних одбора и народних скупштина и вијећа произвођача градова, котарева, република и Вијеће произвођача Савезне народне скупштине чине за сада најбоље јединство власти — по броју становника и по материјалним давањима заједници за њен социјалистички развитак и стварној друштвеној улози радничке класе коју она има у том развоју.

Од тог нашег двојног система власти село је добило огромну корист. Укинута је бирократско мијешање државе у привреду и привредне послове села, као што је укинут и у привредним организацијама града. Укинут је ранији у основи неправедни систем у којем је радничка класа имала најмање права и утицаја у расподјели и употреби националног дохотка и вођењу економске политике свога котара и земље. Сада ће радници равноправно са осталим грађанима земље моћи контролирати и равноправно одлучивати о економској политици наше домовине. Зато је тај систем разумљив раднику, сељаку и занатлији. Они су га поздравили, пригрлили већ код избора градских и котарских вијећа произвођача. Они су га поздравили и приликом доношења новог Уставног закона који је утврдио институцију Вијећа произвођача, они ће у најпунијој мјери приликом избора за Вијеће произвођача и гласати за њега.

У сваком случају вијећа произвођача чине такву класну институцију која учвршћује савез радника и сељака, кроз коју ће се радници и сељаци, раме уз раме, борити и проналазити путеве и начине најуже заједничке сарадње јединства мисли и акције како на питањима јачања социјалистичке индустрије, тако и на питањима социјалистичког преображаја нашег села. Кроз њих ће и радници и сељаци, удружени и јединствени, водити у много већој мјери и лакше борбу против капиталистичких тенденција како у граду тако и на селу који природно извиру из индивидуалне производње. И све ће бити добро. И ми ћемо ићи напријед у просперитет, у бољи и сретнији живот града и села ако се у тај савез не буду мијешали, и ако га не буду мутили разни заштитници, адвокати, фишкали и бранитељи тобоже „сиротог незаштићеног сељака“, којег „тобоже“ радничка класа кроз вијећа произвођача жели да стави у неравноправан положај.

Што се тиче тога да ли су бољи непосредни или посредни избори треба рећи да су радници у дискусијама које су вођене у радним колективима у вези Приједлога закона о изборима мишљења да се ни

у којем случају неће умањити демократизам избора тиме што ће се вијећа произвођача бирати посредно преко демократских изборних тијела, која су непосредно бирана од самих произвођача.

Када се узме у обзир да се кандидирање посланика вијећа произвођача врши на зборовима произвођача који се одржавају по привредним организацијама, да најмање једна четвртина укупног броја произвођача у изборном котару треба да предложи кандидатуру, да поред тога могу 200 произвођача непосредно предложити свога кандидата, да изборно тијело не врши кандидатуру већ бира посланике између кандидата које су предложили зборови бирача или 200 произвођача, да чланови изборних тијела гласају са онолико гласова колико на њих отпада у производној групи у којој је он биран, да постоји право опозива и слично, онда се не може говорити да изборна процедура умањује демократичност избора.

Пошто сматрам да је Приједлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика са амандманом који је поднијело Савезно извршно вијеће добар, да он чини даљњи крупни корак у развоју нашег демократизма, да установа вијећа произвођача јача економску улогу радничке класе, јача економски савез радника и сељака на бази изградње социјализма, изјављујем да ћу гласати за. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Маријан Брецељ.

Др **Маријан Брецељ** (*Изборни срез Љубљана IV, НР Словенија*): Другови народни посланици, у нашем изборном систему избори за веће произвођача без сумње претстављају врло интересантно и значајно питање. То је разумљиво. Савезна скупштина и републичке скупштине добиће овим изборима први пут већа произвођача и постаће способне да извршавају задатке које им одређује нови Устав. Већ од пролећа наовамо водила се врло жива дискусија о начину избора за веће произвођача. У децембру прошле године, када смо први пут бирали већа произвођача за среске и градске народне одборе, ми смо се одлучили на један прилично компликован начин избора. Прописи, којима су били регулисани ови избори, нису ни доследни. У индустриској групи ми смо тада усвојили начин посредних избора преко радничких савета, у сељачкој групи директни начин, јер су бирали сви чланови задруга и у пољопривреди запослени произвођачи непосредно, а за занатску групу ми смо се одлучили за изборе преко занатских комора. Искуства која су показали избори у локалне органе народне власти па и темељити претрес у вези са пролетњим нацртима савезног изборног закона и републичких закона довели су до нових резултата. Настале су суштинске измене и мислим да је начин избора у већа произвођача који уводи садашњи предлог изборног закона не само једноставнији и јевтинији него и доследнији и у сагласности са општим изборним

начелима и функцијом већа произвођача која им је одређена у новом уставном систему.

Питање како треба бирати већа произвођача у Савезну и републичку скупштину, било је код нас у Словенији опширно и темељито дискутовано. Не само што се овим питањем бавило Извршно веће него је претрес о овом питању био исто тако интензиван, како у свим нашим политичким организацијама тако и у синдикатима. Сви су се изјаснили за садашњи предлог, наиме, да избори за Веће произвођача Савезне народне скупштине и за републичко веће произвођача треба да буду посредни. Претставнике у већа произвођача виших органа треба, према томе, да бирају изабрани одборници среских и градских већа произвођача, сваки за своју произвођачку групу. Исто тако, примљен је са одобравањем најновији предлог Савезног извршног већа да се занатска група удружи са првом, такозваном индустријском групом. Додуше, о том питању није била могућна нека шира дискусија, али ми можемо мирно да кажемо да ће нам ова најновија измена умногоме олакшати изборни поступак, и, што је нарочито значајно, читав систем биће овим упрошћен и отпашће захтеви који су већ досад постојали, да треба прву групу раздробити на самосталне групе, на трговину, угоститељство, шумарство итд. Нови привредни систем, који ће бити ускоро уведен новим прописима, још ће јасније утемељити ову одлуку, наиме да занатство укупно са свим осталим произвођачким групама припада једној групи, коју сада називамо група индустрије, трговине и занатства.

Мислим, да треба поводом усвајања посредног начина избора за савезно и републичко веће произвођача нарочито нагласити да постоји, како у радничким врстама тако и уопште у свим врстама наших политичких организација, одлучно мишљење да овај индиректни, посредни начин избора свакако треба ослонити на непосредне изборе у среска и градска већа произвођача. Ако бисмо озаконили садашњи предлог, па оставили на снази досадашње прописе о начину избора за среска и градска већа произвођача, ми бисмо били и недоследни са начелног становишта, а исто тако направили бисмо и политичку грешку, јер би практички остали по страни произвођачи код једног тако значајног политичког чина као што су избори њиховог претставничког органа у народној власти. Основа свакако треба да буду непосредни избори за среска и градска већа произвођача. Произвођачи треба непосредно да одлучују о томе, ко ће претстављати њихове привредне организације у народној власти и тек тако непосредно изабраним претставницима могу предати овлашћење за избор савезног и републичког већа произвођача. Наше синдикалне и политичке организације одлучно су мишљења да треба извршити одговарајуће измене у овом смислу и у законодавству о народним одборима и због тога су у том смислу припремљени и предлози републичких закона. Исто тако, постоји мишљење да треба поводом овогодишњих јесењих избора изабрати нова

среска и градска већа произвођача, а то зато да би поводом тог тако значајног политичког догађаја, — када ћемо баш изборима до краја спровести нови уставни систем, — произвођачи непосредно учествовали па и зато јер је целисходно и логично да нова среска и градска већа произвођача преузму на себе задатак избора виших претставничких органа за Савезну и републичке народне скупштине.

Кад нови изборни закон, који сада претресамо, уводи непосредно право произвођача за подношење кандидатура и то за сва већа произвођача у срезу и граду, у републичкој и Савезној скупштини, тиме је дат још један аргуменат који оправдава посредне изборе у савезно и републичка већа произвођача. Једно од основних политичких права код избора, тј. подношење кандидатура дато је исто онако као и за опште претставничке органе самим произвођачима па је онда на тај начин овај нови демократски принцип, који уводимо у наш изборни систем, осигуран.

Наш нови уставни систем и у вези с њим нацрт новог изборног закона побудио је многе коментаре и у западној штампи. Због велике афирмације нове Југославије у међународном животу и због све већих и успешнијих додира са социјалистичким покретима у Европи и Азији, не постоји само веће интересовање за унутрашњи развитак Југославије него, можемо рећи, спољни свет са много већим респектом и разумевањем прима нашу борбу за социјализам. Али при свем том треба реално гледати на ове односе и знати да и у редовима који нама нису непријатељски, ипак постоје још многе нејасности. Део западне штампе означава наш садашњи систем као неко компромисно решење између совјетског и западног начина уставног поретка и изборног система понаособ. Већа произвођача они тумаче покушајем увођења корпорациског система итд. Сва таква и слична мишљења нису само доказ извесног неразумевања нашег политичког развитка, него показују и врло површно познавање конкретних чињеница. Не упуштајући се у полемику с оваквим схватањима и мишљењима, треба констатовати да ће баш ти наши прописи о изборном систему допринети већем теоретском и практичном разјашњавању. Нови изборни систем је логичка последица оних најзначајнијих револуционарних промена које су извршене увођењем радничког самоуправљања у нашој привреди. Као што су раднички савети, као израз ове револуције, успели да се учврсте у основама нашег новог привредног система, тако ће и претставнички органи произвођача и њихових привредних организација у народној власти добити онај значај у нашем политичком и економском животу који им је одређен нашим новим уставним поретком. Баш због великог значаја већа произвођача била је потребна и доследна апликација демократских начела код њиховог стварања, то јест код избора у већа произвођача. Као досад тако ће и убудуће важити чињеница, да је пракса сама најубедљивије средство и за спољни свет. Реализација наших политичких принципа, чију правилност треба у том

погледу да докажу баш већа произвођача, јасно ће показати, да се код нас не ради о неком практицистичком тражењу средине између Истока и Запада, да не уводимо корпорациски систем и слично, него да ће оживотворење ових начела, као и сва наша досадашња политика, претстављати даљи корак у изградњи друштвеног, економског и државног система, који базира на социјалистичкој демократији.

Изјављујем да ћу гласати за предлог закона како је предложен у Скупштини. (Аплауз).

Претседавајући: Пријављених говорника више нема. Тражи ли још ко реч? (Нико се не јавља). Објављујем да је дискусија по овом законском предлогу завршена. Тиме је исцрпен дневни ред ове седнице коју сада закључујем. Наредну седницу заказаћемо када се у већима одлучи.

У споразуму са Претседником Савезног већа заказујем посебне седнице већа за данас у 17 часова по подне.

(Седница је закључена у 12 часова).

Двадесетшеста седница

(8 септембра 1953)

Почетак у 17,10 часова.

Претседавао председник **Јосип Видмар**.

Председник: Отварам XXVI седницу Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар друг Јожа Хорват.

Молим друга секретара да прочита записник XXV седнице.

Секретар Јожа Хорват (НР Хрватска) чита записник XXV седнице од 7 септембра 1953 године.

Председник: Има ли примедба на записник? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Прелазимо на прву тачку дневног реда: претрес Предлога закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти. Молим известиоца Законодавног одбора друга Нинка Петровића да поднесе извештај.

Известилац Законодавног одбора Нинко Петровић чита извештај Законодавног одбора Већа народа о Предлогу закона о измени чл. 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти. (Видети прилог на крају књиге).

Председник: Чули сте одборски извештај. Отварам дискусију о овом законском предлогу. Тражи ли ко реч? (Нико се не јавља за реч). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање о Предлогу закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти.

Пре него што гласамо, обавештавам вас да, у смислу члана 23 Уставног закона, овај законски предлог може бити усвојен само ако за њега гласа у сваком већу три петине народних посланика и чланова

већа. То значи, пошто наше Веће има 215 народних посланика, за промену Устава, односно за доношење овог законског предлога треба да гласа најмање 129 народних посланика. Претходно утврђујем да је присутно више од 150 народних посланика. Сада стављам овај законски предлог на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви присутни, осим једног, дижу руку). Има ли ко против? (Др Милош Московљевић гласа против).

Утврђујем да су сви присутни народни посланици, изузев др Московљевића, гласали за овај законски предлог, што свакако значи да је за овај законски предлог гласало више од три петине чланова Већа. Тиме је у Већу народа изгласан Предлог закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима. Молим известиоца Законодавног одбора Димитрија Бајалицу да поднесе извештај.

Известилац Законодавног одбора Димитрије Бајалица (НР Босна и Херцеговина): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о Предлогу закона о изменама Општег закона о народним одборима. — Видети прилог на крају књиге.)

Мислим да не треба да читам измене које су отштапане а које сте већ добили. (Гласови: Није потребно).

Претседник: Чули смо одборски извештај. Отварам дискусију о овом законском предлогу. Тражи ли ко реч? (Нико се не јавља за реч). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање о Предлогу закона о изменама Општег закона о народним одборима.

Упозоравам вас да, у смислу члана 23 Уставног закона, и овај законски предлог може бити усвојен само ако за њега гласа у сваком већу три петине народних посланика чланова већа.

Стављам на гласање овај законски предлог. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви присутни, осим једног, дижу руку). Има ли ко против? (Др Милош Московљевић гласа против).

Објављујем да је Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима изгласан у Већу народа са једним гласом против.

Сада би требало да пређемо на трећу тачку дневног реда: гласање о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика. Међутим, овај законски предлог може се усвојити тек после проглашења Закона о изменама члана 29 Уставног закона. Према томе, изгласавање Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика оставићемо за касније.

Претседник: Сада ћемо са пристанком Већа прећи на четврту тачку дневног реда: потврда уредаба Савезног извршног већа. Да ли се Веће слаже са тим? (Слаже).

Молим друга секретара да прочита Предлог одлуке о потврди уредаба Савезног извршног већа.

Секретар (ч и т а):

П Р Е Д Л О Г

ОДЛУКЕ О ПОТВРДИ УРЕДАБА САВЕЗНОГ ИЗВРШНОГ ВЕЋА ДОНЕСЕНИХ У ВРЕМЕНУ ОД 20 МАЈА ДО 7 АВГУСТА 1953 ГОДИНЕ

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на својој 26 седници одржаној на VI редовном заседању (другог сазива) 8 септембра 1953 године донело је одлуку, која гласи:

Потврђују се уредбе које је Савезно извршно веће донело у времену од 20 маја до 7 августа 1953 године на основу члана 20 тач. 1 и 2 Закона о спровођењу Уставног закона, и то:

(Видети списак уредаба на крају књиге).

Претседник: Тражи ли ко реч о овом предлогу? (Не тражи нико). Прелазимо на гласање. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико).

Објављујем да је предлог одлуке којом се потврђују уредбе Савезног извршног већа донесене у времену од 20 маја до 7 августа ове године изгласан.

Сада предлажем кратак одмор за које време ћемо се обавестити да ли су законски предлози усвојени у Савезном већу у истоветним текстовима.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад.

Извештавам Веће да сам утврдио да су у Савезном већу оба законска предлога изгласана у истоветним текстовима као и у Већу народа. Тиме је Народна скупштине Федеративне Народне Републике Југославије усвојила: Закон о измени чл. 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти, и Закон о изменама Општег закона о народним одборима.

Оба закона биће, у смислу Устава и Пословника, проглашена на заједничкој седници Савезног већа и Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Ову седницу закључујем а идућа ће се заказати накнадно.

(Седница је закључена у 17,35 часова).

SAVEZNO VEĆE

Dvadesetšesta sednica

(8. septembra 1953)

Početak u 17,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Vladimir Simić**.

Pretsednik: Otvaram 26 sednicu Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar drugarica Vida Tomšič. Molim sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Vida Tomšič (*Izborni srez Novo Mesto, NR Slovenija*) čita zapisnik XXV sednice od 7 septembra 1953 godine.

Pretsednik: Čuli smo zapisnik. Da li ima primedaba? (Nema). Pošto primedaba nema, objavljujem da je zapisnik overen.

Pre prelaska na dnevni red obaveštavam vas da su naknadno još izvesni drugovi narodni poslanici tražili odsustvo zbog hitnih službenih poslova, i to: Brovč Andrej, Krstulović Vicko, Žeželj Milan, Roje Ante, Salaj Đuro, Stanilović Anton i Đurić Ljubodrag. Predlažem da se odobre tražena odsustva sa ovog zasjedanja.

Da li Veće odobrava imenovanim poslanicima tražena odsustva? (Odobrava).

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti.

Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Saveznog veća narodnog poslanika dr Maksa Šnuderla da podnese izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora dr Maks Šnuderl čita izveštaj Zakonodavnog odbora o Predlogu zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli smo izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram pretres ovog zakonskog predloga. Ko želi reč, molim neka se prijavi. Pretres se vodi u načelu i u pojedinostima jednovremeno. (Ne javlja se niko).

Obaveštavam Savezno veće Narodne skupštine da ovaj zakonski predlog ima da se izglasa po proceduri koja je propisana za ustavne promene. Ovo Veće ima 405 narodnih poslanika i potrebno je da za usvajanje glasa tri petine, što znači 243 narodna poslanika.

Član 16 Poslovnika ovlašćuje predsednika da ustanovi da li je u dvorani dovoljan broj prisutnih. Ja molim narodne poslanike da ne napuštaju dvoranu za vreme pretresa ova dva zakonska predloga koja su na dnevnom redu pa u isto vreme ustanovljujvam da u dvorani ima daleko veći broj od tri petine, koliko je potrebno za glasanje.

Član 16 Poslovnika ovlašćuje i narodne poslanike, odnosno jednog koga bi podržalo još pet drugih, ako posumnjaju u postojanje kvalifikovanog kvoruma u dvorani da mogu tražiti da se izvrši prozivka. Ukoliko takve primedbe nema, koristeći svoje pravo koje mi daje član 16 Poslovnika, ustanovljujem da se u dvorani nalazi dovoljan broj poslanika i stavljam na glasanje Predlog zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti.

Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Pošto u sali ima veći broj od tri petine ukupnog broja narodnih poslanika, a pošto su svi prisutni narodni poslanici jednoglasno glasali za zakonski predlog, objavljujem da je zakonski predlog o izmenama člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti u Saveznom veću prihvaćen jednoglasno.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima. I o ovom zakonskom predlogu izvestilac Zakonodavnog odbora je narodni poslanik drug Šnuderl. Molim druga Šnuderla da podnese izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora dr Maks Šnuderl čita izveštaj Zakonodavnog odbora Saveznog veća o Predlogu zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima. (Videti priilog na kraju knjige).

Pretsednik: Čuli smo izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram pretres o ovom zakonskom predlogu. Ko želi reč, molim da se javi. (Ne javlja se niko).

Prelazimo na glasanje o ovom zakonskom predlogu.

Obaveštavam vas da se sa ovim zakonskim predlogom, kao i sa prethodnim, mora postupiti u smislu ustavne procedure, pošto je i ovaj zakon bio donesen po proceduri koja se primenjuje kad se menjaju izvesne ustavne odredbe.

I po ovom zakonskom predlogu, po pravu koje mi daje čl. 16 Poslovnika, utvrđujem da u dvorani ima dovoljan broj narodnih poslanika koji se traži za kvalifikovanu većinu prilikom glasanja. Pošto niko od narodnih poslanika, koristeći čl. 16 Poslovnika, ne čini predlog da se izvrši prozivka da bi se utvrdio kvorum, stavljam ovaj zakonski predlog na glasanje.

Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Predlog zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima u Saveznom veću jednoglasno prihvaćen, i to sa kvalifikovanom većinom koju predviđa Ustavni zakon.

Prelazimo na treću tačku dnevnog reda: potvrda uredaba Saveznog izvršnog veća donesenih u vremenu od 20 maja do 7 avgusta 1953 godine. Molim sekretara da pročita Predlog odluke za potvrdu ovih uredaba.

Sekretar: Ja ću vam pročitati samo Predlog odluke o potvrdi, jer vam je spisak uredaba već podeljen. (Čita):

P R E D L O G

ODLUKE O POTVRDI UREDABA SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA DONESENIH U VREMENU OD 20 MAJA DO 7 AVGUSTA 1953 GODINE

Savezno veće Narodne skupštine FNRJ na svojoj 26 sednici održanoj na VI redovnom zasedanju (drugog saziva) 8 septembra 1953 godine donelo je odluku, koja glasi:

Potvrđuju se uredbe koje je Savezno izvršno veće donelo u vremenu od 20 maja do 7 avgusta 1953 godine na osnovu člana 20 tač. 1 i 2 Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona, i to:

(Videti spisak uredaba na kraju knjige).

Pretsednik: Spisak uredaba, kako je i drugarica sekretar rekla, razdeljen je drugovima narodnim poslanicima.

Po ovoj tački dnevnog reda otvaram pretres. Ko želi, eventualno, reč o ovom predlogu odluke? (Ne javlja se niko).

Pošto se niko ne javlja za reč, stavljam Predlog odluke o potvrdi uredaba donesenih između 20 maja i 7 avgusta 1953 godine od strane Saveznog izvršnog veća na glasanje. Ko je za, neka digne ruku? (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da su uredbe donesene od strane Saveznog izvršnog veća u vremenu od 20 maja do 7 avgusta 1953 godine u Saveznom veću jednoglasno prihvaćene.

Drugovi narodni poslanici, mi nismo još pristupili glasanju o Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, koji je pretresan na zajedničkoj sednici, s razloga što glasanje o tom zakonskom predlogu može biti obavljeno tek posle

definitivnog usvajanja ova dva već izglasana zakona, a koji ustvari moraju da budu proglašeni na zajedničkoj sednici, i to Zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona i Zakona o izmeni Opšteg zakona o narodnim odborima.

Sada treba da izvršimo saglašavanje ovih zakonskih predloga sa Većem naroda i da vidimo da li su i u Veću naroda prihvaćeni u istom tekstu. Određujem kraći odmor i molim drugove narodne poslanike da se ne razilaze, jer ćemo to, pošto su ovi zakonski predlozi izglasani već i u Veću naroda, izvršiti kratkim putem.

(Posle odmora).

Pretsednik: Izveštavam Savezno veće da su i u Veću naroda prihvaćeni u istom tekstu predlozi zakona koje smo izglasali.

Prema tome, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije usvojila je Zakon o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti i Zakon o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima.

Oba ova zakona biće proglašena saglasno članu 36 Ustavnog zakona na zajedničkoj sednici.

Zaključujem sednicu Saveznog veća. Naš dnevni red nije iscrpen i iduća sednica će biti zakazana u toku rada.

Posle kraćeg odmora imaćemo zajedničku sednicu oba doma Narodne skupštine.

(Sednica je zaključena u 17,30 časova).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Dvadesetosma sednica

(8 septembra 1953)

Početak u 17,15 časova.

Pretsedavao predsednik Saveznog veća **Vladimir Simić**.

Pretsedavajući: Otvaram XXVIII zajedničku sednicu oba veća Narodne skupštine FNRJ. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Saveznog veća **Naum Naumovski**. Molim sekretara da pročita zapisnik XXVII sednice.

Sekretar Naum Naumovski (*Izborni srez grad Skopje I, NR Makedonija*) čita zapisnik XXVII zajedničke sednice od 7 septembra 1953 godine.

Pretsedavajući: Pročitano je zapisnik. Ima li primedaba? (Nema). Primedaba nema, zapisnik se overava.

Kao što se vidi iz pročitano g zapisnika, predsednik koji je predsedavao na 27 sednici utvrdio je da će se dnevni red utvrđen na zajedničkoj sednici prema toku našega rada na ovome zasedanju dopunjavati. Sada sam u položaju da predložim zajedničkoj sednici Narodne skupštine FNRJ da u utvrđenom dnevnom redu izvršimo izvesne izmene. Pošto smo na posebnim sednicama oba veća prihvatili Zakon o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja FNRJ i saveznim organima vlasti i Zakon o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, a kako se njihovo proglašenje po čl. 36 Ustava vrši na zajedničkoj sednici, to predlažem da se proglašenje ovih zakona stavi pod 1) a da ostale tačke dnevnog reda za dva broja pomere svoje mesto. Prima li se ovaj predlog? (Prima). Pošto je taj predlog primljen molim sekretara da pročita Predlog odluke o proglašenju Zakona o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona.

Sekretar (čita):

P R E D L O G

ODLUKE O PROGLAŠENJU ZAKONA O IZMENI ČLANA 29 USTAVNOG ZAKONA O OSNOVAMA DRUŠTVENOG I POLITIČKOG UREĐENJA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I SAVEZNYM ORGANIMA VLASTI

Na osnovu člana 36 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, održanoj 8 septembra 1953 godine, donosi

O D L U K U

Proglašava se i stupa na snagu Zakon o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, usvojen od Saveznog veća i Veća naroda na njihovim sednicama od 8 septembra 1953 godine.

Pretsedavajući: Da li ima primedaba na ovu stilizaciju odluke? (Nema). Stavljam odluku na glasanje. Ko je za Odluku o proglašenju Zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona, molim neka digne ruku. (Svi prisutni, sem jednog, dižu ruku). Ima li ko protiv? (Dr Miloš Moskovljević glasa protiv). Objavljujem da je Odluka o proglašenju Zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona prihvaćena u Narodnoj skupštini sa jednim glasom protiv.

Prelazimo na drugu tačku dnevnog reda. Molim druga sekretara da pročita Predlog odluke o proglašenju Zakona o izmeni Opšteg zakona o narodnim odborima.

Sekretar (čita):

P R E D L O G

ODLUKE O PROGLAŠENJU ZAKONA O IZMENAMA OPŠTEG ZAKONA O NARODNYM ODBORIMA

Na osnovu člana 36 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, održanoj 8 septembra 1953 godine, donosi

O D L U K U

Proglašava se i stupa na snagu Zakon o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, usvojen od Saveznog veća i Veća naroda na njihovim sednicama od 8 septembra 1953 godine.

Pretsedavajući: Da li ima kakvih primedaba na predlog odluke? (Nema). Stavljam Predlog odluke, kako je pročitao, o proglašenju Zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima na glasanje.

Ko je za, neka digne ruku. (Svi prisutni, sem jednog, dižu ruku). Imali ko protiv? (Dr Miloš Moskovljević glasa protiv. — Opšti smeh).

Objavljujem da je na taj način i jedan i drugi zakonski predlog, čije su odluke proglašene u Narodnoj skupštini, primljeni kao zakoni i da su jedan i drugi omah stupili na snagu.

Prelazimo sada na sledeću tačku dnevnog reda: razrešenje i izbor jednog sudije Saveznog vrhovnog suda. Od strane Saveznog izvršnog veća dobili smo pismeni predlog da se razreši dužnosti sudije Saveznog vrhovnog suda drug Rajh Arnold, a da se izabere za sudiju Saveznog vrhovnog suda Jovan Đurić, dosadašnji sudija Vrhovnog suda AP Vojvodine. Molim sekretara da pročita predloge Saveznog izvršnog veća.

Sekretar (čita):

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
7 septembra 1953 godine
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Savezno izvršno veće na svojoj sednici od 7. IX. o. g. zaključilo je da predloži Narodnoj skupštini FNRJ da na zajedničkoj sednici oba doma, u smislu tač. 4 čl. 36 Ustavnog zakona, izabere za sudiju Saveznog Vrhovnog suda druga Jovana Đurića, dosadašnjeg sudiju Vrhovnog suda AP Vojvodine.

Izbor druga Đurića se predlaže na upražnjeno sudisko mesto.

Drug Đurić je rođen 1902 godine u Vršcu, a diplomirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu. Od 1930 do 1941 godine bio je advokatski pripravnik i advokat u Vršcu. Za vreme rata bio je u zarobljeništvu u Nemačkoj, a od 1945 godine načelnik Odeljenja za pravosude Glavnog izvršnog odbora NS APV, sudija Vrhovnog suda APV i poverenik za pravosude Glavnog izvršnog odbora NS APV. Od jula 1951 godine nalazi se stalno na dužnosti sudije Vrhovnog suda AP Vojvodine. Iz ovoga se vidi da drug Đurić ima dužu advokatsku i sudisku praksu i da se nalazio na istaknutim sudiskim položajima.

Dostavljajući Vam ovaj predlog, molimo da bude unesen u dnevni red ovog zasedanja Narodne skupštine.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

(M. P.)

Sekretar
Saveznog izvršnog veća
Veljko Zeković, s. r.

Drugi akt glasi (č i t a):

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
Savezno izvršno veće
B. br. 308
7-IX-1953 godine
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Savezno izvršno veće na svojoj sednici od 7-IX o. g. zaključilo je da predloži Narodnoj skupštini FNRJ da na zajedničkoj sednici oba doma, u smislu tač. 4 čl. 36 Ustavnog zakona, razreši dužnosti sudije Saveznog vrhovnog suda druga Rajha Arnolda.

Ovaj se predlog čini po želji sudije Rajha, da bi mu se dala mogućnost da bude kandidovan na drugu sudisku dužnost.

Dostavljajući Vam ovaj predlog, molimo da bude unesen u dnevni red ovog zasedanja Narodne skupštine.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

(M. P.)

Sekretar
Saveznog izvršnog veća
Veljko Zeković, s. r.

Pretsedavajući: Da li ima kakvih primedaba na ove predloge? (Nema). Stavljam oba predloga: o razrešenju sudije Saveznog vrhovnog suda Rajha Arnolda i o imenovanju sudije Jovana Đurića za sudiju Saveznog vrhovnog suda na glasanje. Ko je za ove predloge, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije razrešila dužnosti sudiju Saveznog vrhovnog suda Rajh Arnolda a za sudiju Saveznog vrhovnog suda izabrala druga Jovana Đurića.

Prelazimo na 4 tačku dnevnog reda: Potvrda ukaza ranijeg Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Molim sekretara da pročita i ovaj izveštaj.

Sekretar (č i t a):

P R E D L O G

ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O POTVRDI UKAZA PREZIDIJUMA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ DONESENOG 30 APRILA 1953 GODINE NA OSNOVU ČLANA 71 ZAKONA O UPRAVNIM SPOROVIMA

Na osnovu člana 71 Zakona o upravnim sporovima i člana 3 i 15 Poslovnika Narodne skupštine FNRJ za zajedničke sednice Saveznog

veća i Veća naroda, Narodna skupština FNRJ na svojoj XXVIII zajedničkoj sednici, održanoj na VI redovnom zasjedanju (drugog saziva) 8 septembra 1953 godine donosi odluku, koja glasi:

Potvrđuje se Ukaz o nedopustivosti vođenja upravnih sporova protiv rešenja o prevodenju državnih službenika na nove plate koji je doneo Prezidijum Narodne skupštine FNRJ 30 aprila 1953 godine.

Pretsedavajući: Ima li ko kakve dopune po ovom predlogu ili kakvih primedaba? (Nema). Stavljam Predlog odluke za potvrdu ukaza ranijeg Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na glasanje. Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Ukaz ranijeg Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ o nedopustivosti vođenja upravnih sporova protiv prevodenja državnih službenika na nove plate u Narodnoj skupštini jednoglasno usvojen.

Prelazimo na petu tačku dnevnog reda: pretres obaveznih tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ.

Sekretar čita obavezna tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ. (Videti prilog na kraju knjige).

Pretsedavajući: Pre nego što predemo na pretres i na potvrdu ovih tumačenja, obavestavam Narodnu skupštinu da je sem dobijenih tumačenja koja su razdeljena drugovima narodnim poslanicima, Narodna skupština FNRJ naknadno dobila i Obavezno tumačenje glave 4 pod V. Zakona o društvenom planu Federativne Narodne Republike Jugoslavije za 1953 godinu. Ovo tumačenje je takođe umnoženo i razdeljeno narodnim poslanicima, pa predlažem da se uz ovaj predlog uvrsti i ovo tumačenje koje je naknadno prispelo pre nego što je došlo na dnevni red da o tome odlučujemo. Ovako dopunjen izveštaj Komisije za tumačenje zakona sa ovim tumačenjem stavlja se na pretres.

Da li ima neko neku primedbu i da li želi reč povodom tumačenja koja je dala Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ? (Niko se ne javlja za reč).

Sekretar (čita):

PREDLOG

ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O POTVRDI OBAVEZNIH TUMAČENJA KOMISIJE ZA TUMAČENJE ZAKONA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ DONESENIH U VREMENU OD 20 MAJA DO 7 SEPTEMBRA 1953 GODINE

Na osnovu člana 69 stav 3 Ustavnog zakona, Narodna skupština FNRJ na svojoj XXVIII zajedničkoj sednici, održanoj na VI redovnom zasjedanju (drugog saziva) 8 septembra 1953 godine donela je odluku koja glasi:

Potvrduju se obavezna tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ donesena u vremenu od 20 maja do 7 septembra 1953 godine, i to:

1. Obavezno tumačenje člana 19 i 23 Zakona o ratnim vojnim invalidima;

2. Obavezno tumačenje člana 27 stav 1 Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama;

3. Obavezno tumačenje člana 1 stav 1 Zakona o javnom pravobranioštvu;

4. Obavezno tumačenje člana II Ugovora o trgovini i plovidbi između Srbije i Ujedinjenih Država Američkih zaključenog 2/14 oktobra 1881 godine i člana 5 Sporazuma između vlada Sjedinjenih Američkih Država i Federativne Narodne Republike Jugoslavije o novčanim potraživanjima Sjedinjenih Američkih Država i njihovih državljana zaključenog 19 jula 1948 godine;

5. Obavezno tumačenje glave IV pod V. Zakona o društvenom planu FNRJ za 1953 godinu.

Pretsedavajući: Stavljam na glasanje potvrdu obaveznih tumačenja Komisije za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ. Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da su odobrena od Narodne skupštine FNRJ tumačenja koja je dala Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ, a koja su razdeljena narodnim poslanicima.

Ovim je iscrpen dnevni red današnje zajedničke sednice.

Skrećem pažnju drugovima narodnim poslanicima da su oba veća odlučila da se na zajedničkoj sednici isto tako obavi i pretres Predloga zakonika o krivičnom postupku. Prema tome, ovo nije poslednja zajednička sednica oba doma Narodne skupštine FNRJ.

Ovu sednicu zaključujem, a izveštavam drugove narodne poslanike da će se zasebne sednice oba doma Narodne skupštine FNRJ održati sutra u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 18,15 časova).

Dvadesetsedma sednica

(9 septembra 1953)

Početak u 18,10 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram XXVII sednicu Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Skender Kulenović.

Molim druga sekretara da pročita zapisnik XXVI sednice Veća naroda.

Sekretar Skender Kulenović (NR Bosna i Hercegovina) čita zapisnik XXVI sednice od 8 septembra 1953 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Pre prelaska na dnevni red molim vas da saslušate izveštaj Administrativnog odbora o redovnom pregledu kase i celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Veća naroda Narodne skupštine FNRJ za periode februar—mart, april—juni i za mesec juli 1953 godine.

Molim izvestioca Krstu Filipovića da pročita izveštaj.

Izvestilac Administrativnog odbora **Krsto Filipović** (čita):

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Administrativni odbor

Br. 16

2-IX-1953 godine

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

U smislu čl. 101 stav 2 Poslovnika Veća naroda Narodne skupštine FNRJ a u vezi čl. 3 Uredbe o izvršenju budžeta podnosimo

I Z V E Š T A J

O REDOVNOM PREGLEDU KASE I CELKUPNOG RAČUNSKO-BLAGAJNICKOG POSLOVANJA PO BUDŽETU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ ZA PERIODE FEBRUAR—MART, APRIL—JUNI I ZA MESEC JULI 1953 GODINE

Na osnovu detaljnog pregleda svih uplatnih i isplatnih dokumenata kao i izveštaja Narodne banke ustanovljeno je da je poslovanje Veća naroda Narodne skupštine FNRJ u navedenim periodima vršeno pravilno i da su svi dokumenti snabdeveni nalogom i naredbom za isplatu i potpisani od strane nadležnog naredbodavca i računopolagača pa zato predlažemo da se odgovorni naredbodavac i računopolagač za poslovanje u navedenom vremenu razreše odgovornosti.

Za izvestioca određen je Krsto Filipović.

Pretsednik
Administrativnog odbora
Milan Smiljanić, s. r.

Pretsednik: Čuli ste izveštaj Administrativnog odbora. Želi li ko da govori? (Ne javlja se niko). Stavljam na glasanje ovaj izveštaj. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ko glasa protiv? (Niko).

Objavljujem da je Veće naroda usvojilo izveštaj Administrativnog odbora o redovnom pregledu kase i celokupnog računsko-blagajničkog poslovanja po budžetu Veća naroda Narodne skupštine FNRJ za periode februar—mart, april—juni i za mesec juli 1953 godine.

Prelazimo na dnevni red: glasanje o Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika. Pošto je pretres ovog zakonskog predloga obavljen na zajedničkoj sednici, pristupamo glasanju. Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi prisutni, osim jednog, dižu ruku). Ima li ko protiv? (Dr Moskovljević glasa protiv).

Objavljujem da je Veće naroda usvojilo Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika sa jednim glasom protiv.

Prelazimo na sledeću tačku dnevnog reda: pretres Predloga zakona o zastarelosti potraživanja. Molim izvestioca Zakonodavnog odbora Aleksandra Ševića da pročita odborski izveštaj.

Izvestilac Zakonodavnog odbora Aleksandar Šević (AP Vojvodina — NR Srbija): (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda o Predlogu zakona o zastarelosti potraživanja. — Videti prilog na kraju knjige.)

Molim Predsednika da pita Veće da li se slaže s tim da se ne čita izveštaj redakcione komisije. (Glasovi: Nije potrebno da se čita).

Predsjednik: Čuli ste odborski izveštaj o Predlogu zakona o zastarelosti potraživanja. Otvaram diskusiju po ovom zakonskom predlogu. Traži li ko reč? (Ne traži niko).

Prelazimo na glasanje o Predlogu zakona o zastarelosti potraživanja. Ko glasa za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Veće naroda usvojilo jednoglasno Predlog zakona o zastarelosti potraživanja.

Sada predlažem kratak odmor. Molim da se ne razilazite. Ovaj odmor je potreban zbog saglašavanja tekstova usvojenih u Saveznom veću.

(Posle odmora)

Predsjednik: Saopštavam Veću da sam obavešten da su u Saveznom veću oba zakonska predloga, koja smo mi ovde izglasali, izglasana u istovetnom tekstu kao i u našem Veću. Time je Narodna skupština FNRJ usvojila: Zakon o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika i Zakon o zastarelosti potraživanja.

Oba zakona biće u smislu Ustava proglašena.

Ovu sednicu time zaključujem. Naredna će biti zakazana naknadno.

(Sednica je zaključena u 18,20 časova).

Двадесетседма седница

(9 септембра 1953)

Почетак у 18,10 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам XXVII седницу Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар другарица **Вида Томшич**. Молим другарицу секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Вида Томшич чита записник XXVI седнице Савезног већа од 8 септембра 1953 године.

Претседник: Чули смо записник прошле седнице Савезног већа. Да ли има неко примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да је записник оверен.

Пре преласка на дневни ред потребно је да саслушамо извештај Административног одбора Већа о редовном прегледу касе и целокупног рачунско-благајничког пословања по буџету Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ за периоде фебруар—март, април—јуни и за месец јули 1953 године.

Молим известиоца Административног одбора, народног посланика **Борштнар Јожа** да прочита извештај.

(Известилац Административног одбора **Борштнар Јоже** није присутан).

Претседник: Да ли је присутан ко од чланова Административног одбора? (Ивица **Гретић**: Ја!) Молим Вас, прочитајте Ви извештај.

Заменик известиоца Административног одбора Ивица Гретић
(Изборни срез Иванец, НР Хрватска) (чита):

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Административни одбор
Бр. 11
2-IX-1953 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

У смислу чл. 101 став 2 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ а у вези чл. 3 Уредбе о извршењу буџета подносимо

ИЗВЕШТАЈ

О РЕДОВНОМ ПРЕГЛЕДУ КАСЕ И ЦЕЛОКУПНОГ РАЧУНСКО-БЛАГАЈНИЧКОГ ПОСЛОВАЊА ПО БУЏЕТУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ ЗА ПЕРИОДЕ ФЕБРУАР—МАРТ, АПРИЛ—ЈУНИ И ЗА МЕСЕЦ ЈУЛИ 1953 ГОДИНЕ

На основу детаљног прегледа свих уплатних и исплатних докумената као и извештаја Народне банке установљено је да је пословање Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ у наведеним периодима вршено правилно и да су сви документи снабдевени наредбом и налогом за исплату и потписани од стране надлежног наредбодавца и рачунополагача па зато предлажемо да се одговорни наредбодавац и рачунополагач за пословање у наведеном времену разреше одговорности.

За известиоца одређен је Борштнар Јоже.

Претседник
Административног одбора
Станка Веселинов, с. р.

Претседник: Има ли каквих примедба на извештај? (Нема).

Пошто нема никаквих примедба, стављам извештај на гласање. Молим, ко је за извештај Административног одбора, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је извештај Административног одбора о редовном прегледу касе и целокупног рачунско-благајничког пословања по буџету Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ за периоде фебруар—март, април—јуни и за месец јули 1953 године прихваћен и да је тиме разрешен одговорности одговорни наредбодавац и рачунополагач за пословање у наведеном времену.

Прелазимо на дневни ред.

Пошто је претрес о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика завршен у начелу и у појединостима на заједничкој седници, према одлуци овог Већа, приступа се гласању. Молим, ко је за овај Предлог закона о правима и

дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика у Савезном већу Народне скупштине једногласно прихваћен.

Прелазимо на следећу тачку дневног реда: претрес Предлога закона о застарелости потраживања.

Известилац Законодавног одбора о овом законском предлогу је друг Душан Диминић. Молим друга Диминића да прочита извештај Законодавног одбора.

Известилац Законодавног одбора Душан Диминић (*Изборни срез Пазин, НР Хрватска*) чита извештај Законодавног одбора Савезног већа о Предлогу закона о застарелости потраживања. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Овај законски предлог је благовремено раздељен народним посланицима, као и извештај Законодавног одбора, у који су унесене све измене које су учињене у Законодавном одбору.

Отварам претрес о овом законском предлогу и ко жели реч у начелу и у појединостима, молим нека се јави. (Не јавља се нико). Стављам овај законски предлог на гласање. Ко је за Предлог закона о застарелости потраживања, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Предлог закона о застарелости потраживања у Савезном већу Народне скупштине једногласно прихваћен.

Трећа тачка дневног реда је извештај Мандатно-имунитетског одбора. Молим известиоца Франца Симонича да прочита извештај Мандатно-имунитетског одбора.

Известилац Мандатно-имунитетског одбора Франц Симонич (*Изборни срез Марибор — источни део, НР Словенија*): Јавно тужиштво послало је Савезном већу у Београд следећи допис у вези са одузимањем мандата народног посланику Трнавци Брахиму. Мандатно-имунитетски одбор расправљао је о томе и ја ћу вам прочитати извештај Одбора. (Чита):

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Мандатно-имунитетски одбор
Бр. 21
8-IX-1953 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Мандатно-имунитетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа акт Савезног јавног

тужиоштва којим се тражи одобрење за покретање кривичног поступка и отварање истраге са истражним затвором против Трнавци Брахима, народног посланика Савезног већа.

На основу података које садржи предлог Савезног јавног тужиоштва број ЈТ 67/53 од 28 августа 1953 године, а који се састоје у следећем:

1) 1942 године у заједници са ликвидираним одметником Дервиш Копривом организовао убиство и лично учествовао у ликвидирању Незира Мустафе из села Брабанца. Убиство је извршио из крвне освете.

2) 1946 године организовао и извршио убиство Бећир Мемета, из Доње Клине, бившег повереника за финансије Среског народног одбора Среза дреничког и члана Среског комитета Савеза комуниста Југославије. Убиство је извршио само због тога, јер се бојао да по којни Бећир Мемет, као млад и напредан Шиптар, не би заузео његово претседничко место у среском НО-у и постепено га отстранио да води прву реч у срезу.

3) Одржавао везе са одметником Дервиш Копривом за све време његовог одметништва, почев од 1944 године па све до његове ликвидације — децембра 1951 године, на тај начин што се са њим редовно састајао када се одметник налазио на терену Среза дреничког, а преко својих људи омогућио одметнику Дервиш Коприви да остане неоткривен врло дуго време и да се креће највише у Срезу дреничком, где је поменути Трнавци био народни посланик.

Напомињемо да су Брахим Трнавци и одметник Дервиш Коприва лични познаници и врло добри пријатељи били за све време рата и да су ово пријатељство одржавали и за време одметништва бандита Дервиш Коприве. Постоји сумња да је Трнавци у заједници са Дервишом Копривом и ликвидираним одметником Иљаз Зећом из села Бршља — Срез дренички, 1943 године убио једног Србина, чију су стоку претходно покрали и потерали у Ђаковицу ради продаје.

4) На основу лажних уверења која је прибавио користећи својство претседника Среског народног одбора примио и подигао неоправдано децји додатак у износу од 158.000.— динара.

Напред наведене радње Брахима Трнавци садрже све елементе кривичних дела и то: обичног убиства из чл. 135 од. 2. КЗ, убиства претставника народне власти из чл. 103 КЗ, јатаковања из чл. 120 КЗ, употребе лажних исправа из чл. 306 КЗ и преваре из чл. 258 КЗ.

За дело убиства из чл. 135 од. 2 и 103 КЗ наређење истражног затвора је обавезно.

На основу изложеног и чл. 33 ст. 2 и чл. 44 Пословника Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ, Мандатно-имунитетски одбор предлаже Савезном већу да се одобри тражење Савезног јавног тужиоштва да се противу Брахима Трнавци, народног посланика Савезног већа, покрене кривични поступак и отвори истрага са истражним затвором због напред наведених кривичних дела.

Подносећи овај извештај, Одбор моли Веће да га изволи усвојити.
За известиоца одређен је Франц Симонич.

Секретар
Франц Симонич, с. р.

Претседник
Петар Комадина, с. р.

Чланови:

Радомир Медојевић, с. р., Грујо Новаковић, с. р.

Претседник: Да ли ко од народних посланика жели реч поводом извештаја Мандатно-имунитетског одбора? (Не јавља се нико). Стављам извештај на гласање. Ко је за овај извештај, молим нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Савезно веће једногласно одлучило да се одобри покретање кривичног поступка и отварање истраге са истражним затвором против Брахима Трнавци, народног посланика Савезног већа.

На овај начин ми смо исцрпili дневни ред. Само је остало да се обавестимо да ли су закони које смо овде изгласали изгласани и у Већу народа у истоветним текстовима. То ћемо сазнати за кратко време и ја не бих прекидао седницу, па молим народне посланике да се задрже у дворани.

Извештавам Савезно веће да су у Већу народа и Закон о правима и дужностима, избору и опозиву народних посланика и Закон о застарелости потраживања изгласани у истоветним текстовима у којима су овде изгласани. На тај начин у Народној скупштини ФНРЈ оба ова законска предлога су прихваћена.

Закључујем ову седницу Савезног већа и скрећем пажњу друговима народним посланицима да ћемо имати заједничку седницу оба већа Народне скупштине ФНРЈ после краћег прекида.

(Седница је закључена у 17,30 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Двадесетдевета седница

(9 септембра 1953)

Почетак у 18,40 часова.

Претседавао претседник Већа народа **Јосип Видмар**.

Претседавајући: Отварам XXIX заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар Већа народа Скендер Куленовић. Молим друга секретара да прочита записник XXVIII заједничке седнице.

Секретар Скендер Куленовић чита записник XXVIII заједничке седнице од 8 септембра 1953 године.

Претседавајући: Има ли примедба овоме записнику? (Нема).
Објављујем да је записник прихваћен и оверен.

Претходно вас обавештавам да сам од групе народних посланика добио предлог препоруке о давању имена местима, улицама, привредним организацијама, установама и друштвеним организацијама па предлажем да се овим предлогом допуни дневни ред данашње седнице. Да ли Скупштина прихвата овај предлог? (Прихвата). Према томе, дневни ред ове заједничке седнице, са већ раније утврђеним, био би:

1) претрес Предлога законика о кривичном поступку;

2) претрес Предлога препоруке о давању имена местима, улицама, привредним организацијама, установама и друштвеним организацијама.

Прелазимо на прву тачку дневног реда. Молим известиоца Законодавног одбора Савезног већа Владимира Симића да прочита одборски извештај.

Известилац Законодавног одбора Савезног већа Владимир Симић:
(Чита извештај Законодавног одбора Савезног већа о Предлогу законика о кривичном поступку. — Видети прилог на крају књиге.)

У поднетом извештају изложени су врло детаљно и на много страница све измене и допуне које су вам подељене и које по обичају не читамо, али ми је дужност на крају да скренем пажњу друговима народним посланицима да нам се у овом документу поткрала једна штампарска или редакциска грешка на тај начин што на страни 82 нацрта, по коме је Законодавни одбор радио, у члану 413, који је сада постао 412, у другом ставу, у другом реду, после запете треба брисати речи „само по себи или у вези са новим чињеницама изнесеним на главном претресу“ тако да би овај други став члана 412 гласио: „Ако судија среског суда у току главног претреса нађе да чињенице на којима се заснива оптужба указују на кривично дело за чије је суђење надлежно веће, образоваће се веће и претрес ће почети изнова“. Ова је измена требало да буде штампана у пречишћеном тексту сагласно измени која је идентична у вези са чланом 289, старим 285, тако да вас молим да уважите ову измену која је случајно изостала и која се има сматрати пуноважном заједно са осталим текстом.

Претседавајући: Молим известиоца Законодавног одбора Већа народа Јосипа Руса да прочита одборски извештај.

Известилац Законодавног одбора Већа народа Јосип Рус (НР Словенија): (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа о Предлогу закона о кривичном поступку. — Видети прилог на крају књиге.)

Ту су отштампане измене и допуне и предлажем да их не читамо. (Прима се).

Што се тиче исправке коју је изнео известилац Законодавног одбора Савезног већа у вези са чланом 412 важи и за овај извештај.

Претседавајући: Реч има потпретседник Савезног извршног већа друг Моша Пијаде. (Буран аплауз).

Потпретседник Савезног извршног већа Моша Пијаде (НР Србија): Другови народни посланици, узимајући реч да вас у име Савезног извршног већа замолим да усвојите предложени Законик о кривичном поступку у коначном тексту који су вам са својим извештајем поднели законодавни одбори, желим да одмах на почетку поменем да је овај предлог законика, исто као што је то био и Кривични законик који је ова Скупштина донела у фебруару 1951 године, резултат оне иницијативе која је била дата рефератом друга Александра Ранковића на IV пленуму Централног комитета Комунистичке партије Југославије од фебруара 1950 године и резолуцијом тог пленума о даљем јачању правосуђа и законитости.

Ако се сетимо да је поменута резолуција подвукла потребу да се ојача квалитет нашег правосуђа и његова улога у друштвеном животу, како би оно било још јаче оружје социјалистичке револуције у борби за социјалистичку демократију, а то значи и у борби против непријатеља социјализма и разних штеточина, и у борби за заштиту личних

права и слобода грађана, као и у борби против појава бирократске самовоље и кршења законитости; — да се прошири делокруг рада окружних судова и они за важније случајеве учине основним првостепеним органима судства; — да се обезбеди непосредније учешће врховних судова у решавању проблема правосуђа и у суђењу у значајнијим случајевима, и појача улога врховних судова у руковођењу радом нижих судова; — да се у делокруг рада судова по правилу пренесе ислеђење кривичних дела и контрола законитости у погледу извесних аката органа државне управе; — да се рад јавних тужилаца усретреди на заступање јавне тужбе у кривичним стварима итд., — онда је овај Предлог законика о кривичном поступку моћан доказ с каквим је успехом у њему остварена замисао IV пленума о јачању правосуђа и законитости. Захваљујући дуготрајном стрпљивом раду стручњака који су радили по директивама раније Савезне владе а касније Савезног извршног већа, уз широку сарадњу знатног броја правних научника и практичара из судова, јавног тужиоштва и унутрашњих послова, и најзад захваљујући озбиљном доприносу законодавних одбора, пред вама се налази Кривични поступак у коме наша социјалистичка демократија добија снажно оружје како за заштиту социјалистичког поретка, тако и за заштиту личних права и слобода грађана који су унутрашња нужност и саставни део социјалистичке демократије.

Друштвени развитак који смо прошли последњих година изграђујући наш социјалистички поредак у потпуности је потврдио да са изграђивањем социјалистичке демократије неизбежно расте и самосвест грађана о вредности њихове личне слободе и њихових људских права, о улози грађанина појединца у управљању друштвеним животом и да је јачање свести грађана за колективни рад у изграђивању нове друштвене организације немогуће одвојити од јачања њихове свести о њиховим личним правима и личној слободи, како је то на IV пленуму подвукао друг Ранковић.

Потпуно је разумљиво да у једном поретку у коме непосредни произвођачи сами управљају предузећем у коме раде, где они преко радничких савета и већа произвођача одлучују о развоју привреде и о употреби вишка свог рада у граду и срезу, у републици и у федерацији, где се стално развијају различите форме директног учешћа грађана у раду органа самоуправљања радног народа, где многе раније државне функције прелазе у руке друштва, разумљиво је да се у таквој општој друштвеној атмосфери развија и једна нова морална атмосфера у којој код појединог грађанина расте осећање одговорности и за најопштије друштвене послове, а то значи да расте и њихова самосвест као грађана социјалистичке земље, а тиме и њихов отпор против сваког чина који нарушава изградњу социјалистичког поретка, па према томе и против сваког акта бирократске самовоље и кршења законитости, расте њихова способност да уочавају разне негативне и штетне појаве и њихова воља да се против њих боре. Друкчије не

може ни бити, нити би било добро кад би могло бити и кад ми не бисмо и путем законодавства помагали убрзању и развиту тог процеса.

Али од основне замисли, ма она била и сасвим јасно постављена, до остварења у тако сложеном систему у коме предложени законик претставља само један и сам по себи врло сложен инструменат, треба времена. Ма колико предложени законик био важан и неопходан, са борбом за законитост није се чекало да он постане закон и несумњиво је да је у тој борби већ досада постигнут значајан напредак. А исто је тако јасно да питање неће бити решено самим доношењем законика, већ да нам претстоји нимало лака борба за његово спровођење. С једне стране, ми још нисмо изградили читаво правосудно законодавство, а, с друге стране, још нисмо успели да савладамо све негативне појаве и недостатке који далеко више потичу из наше заосталости неголи из недостатка позитивних прописа. Мада се већ доста одавно ради на нацртима осталих правосудних закона, ипак остаје тек будућој Савезној народној скупштини да донесе нове законе о организацији судова, о јавном тужиоштву, о адвокатури, о грађанском и управном поступку. Поред тога, наш друштвени развитак већ је поставио као актуелан задатак уношење знатних измена и у Кривични законик, који је, иако стар свега две и по године, у низу својих поставки и одредаба већ застарио, нарочито у односу на нови привредни систем. Због тога је Савезно извршно веће већ образовало комисију стручњака која ову ствар треба да проучи и припреми измене Кривичног законика, нарочито са завршавањем правне изградње нашег новог привредног система.

Да би се овај законик могао спроводити онако како је замишљен потребно је савладати разне тешкоће и недостатке. То ће бити процес коме не можемо одредити трајање, али држим да поуздано можемо очекивати да ће нам време које ће нам остати до ступања на снагу законика, а то је 1 јануар идуће године омогућити да се у знатној мери припремимо за његово ваљано спровођење. Добиће се, држим, бар ваљана основа за то.

Дозволите ми да се сад додирнем неких питања нашег правосуђа.

Из статистичких података за 1952 годину и за прво полугодиште ове године можемо добити прилично јасну слику рада судова у том времену.

Пре свега, прилив предмета у судовима порастао је у првој половини ове године за 18,2% према једној половини прошле године. Ово повећање не односи се на све врсте предмета, већ на парничне, извршне, управне и ванпарничне предмете, док прилив кривичних предмета показује извесно опадање, које износи 12,9% у односу на половину 1952 године.

Статистика показује да су судови постали експедитивнији у решавању предмета. У првом полугодишту ове године првостепени су-

дови решили су за 14,4% предмета више него у једној половини прошле године. Код другостепених судова повећање је мање и износи 2,6%.

С обзиром на то што је у првој половини ове године повећан број решених предмета, могло би изгледати да се смањио укупан број нерешених предмета на крају овог полугодишта. Међутим, на крају овог полугодишта број нерешених предмета повећао се за 30,8% према броју предмета који су остали нерешени на крају прошле године. Број заостатака се смањио једино у кривичним предметима, али се знатно увећао у свим грађанским и управним предметима. Процентуално највеће повећање заостатака имамо у управним предметима и оно износи 70% према крају прошле године. Узрок пораста заостатака није у слабијој експедитивности судова, већ у знатном повећању прилива грађанских и управних предмета. Према томе, иако су судови у првом полугодишту ове године успели да реше више предмета, ипак нису постигли да реше толико више предмета колико је износио пораст прилива. Слична ситуација у погледу заостатака постоји и код првостепених судова. Процент повећања заостатака износи овде 37,9% за кривичне предмете, а 69,6% за грађанске предмете у односу на 1952 годину.

С обзиром на знатно увећање прилива нових предмета наши су судови морали уложити много труда за рад који су успели да обаве. Али повећање заостатака остаје као озбиљан недостатак. Експедитивност у раду мора се још појачати. Али постоје и објективне тешкоће којима се мора, у интересу доброг рада судова, наћи решење. Једна од крупних тешкоћа јесте што многи судови још увек немају довољно судског особља, па се указује потреба за повећањем судских кадрова скоро у свим судовима. Додуше, број судија се повећао последњих година. Док је крајем 1951 године у свим судовима било 1616 судија, дотле је крајем 1952 године број судија износио 1731, а у овом полугодишту још се нешто повећао. Поред тога стално се смањује број судија који немају завршен правни факултет. Ових је крајем 1951 године било 223 према 1383 судије са факултетом, дакле 18,7%, док крајем 1952 године имамо 194 судије неправника према 1537 судија правника, дакле неправници износе само 11,2%. То претставља знатно и брзо поправљање по правној спреми судија.

Међу озбиљне објективне тешкоће које утичу на рад судова — а држим и на њихов углед и ауторитет — јесте и оскудица у одговарајућим судским зградама, у намештају и прибору. Просторије у којима су смештени судови код многих судова су недовољне и неподесне. Мада се код извесног броја судова стање у овом погледу поправило за последње две године, оно је још увек далеко од тога да буде задовољавајуће. Нарочито у оним судовима где је услед повећања обима пословања повећан број судија и осталог судског особља судови се боре с тешкоћом како да сместе нове службенике. Чак и у Београду Други и Трећи срески суд за град Београд немају довољно просторија

за сва судска већа. Срески суд у Пожаревцу преградио је део ходника да би ту сместио једног судију. Један суд, који је смештен у станбене просторије, користи просторију за оставу (шпајз) за смештај судског већа итд. Питању правилног смештаја судова мораће се посветити још већа пажња него досада.

Судовима недостаје и намештај. У многим судовима нема довољно столова, столица, клупа и другог потребног намештаја. Сведоци и странке које чекају на суђење седе у неким судовима на поду по ходницима или на степеницама зграде. Тужиоци и браниоци хватају белешке на коленима, немајући стола. Број писаћих машина је уопште недовољан за рад.

Питање функционисања службе судија-поротника данас не претставља озбиљну тешкоћу; у томе погледу стање се знатно поправило. Има још увек случајева неодржавања судија-поротника; задоцњавања на расправу, слабог интересовања за рад суда, али се ови недостаци могу отклонити одабирањем погодних лица за судије-поротнике и решењем организационих питања. На концу 1952 године било је укупно 48.334 судије-поротника, од којих 5079 жена, или 10,5%. Укупан број судија-поротника несумњиво ће се смањити увођењем судије појединца у кривичном поступку.

Што се тиче квалитета рада судова и квалитета пресуда видан је стални напредак. Да су судови квалитетно унапредили свој рад и да су се знатно осамосталили показује и знатан проценат одбијених жалби јавних тужилаца и знатан број уважених жалби оптужених.

Година	Одбијене жалбе јавних тужилаца	Уважене жалбе оптужених
1948	21%	37%
1949	30%	34%
1950	34%	41%
1951	35%	43%
1952	30%	37%

Али морамо се и даље борити за побољшање квалитета рада наших судова, утолико више што ће нови Кривични поступак знатно појачати њихову улогу. Још има слабо образложених пресуда — каткада свакако и због недостатака ислеђења и истраге — а има и пресуда које изазивају оправдану критику, па и протесте јавности, мада понекад долази и до неоправданих замерки. Било је и случајева незаконитог и неправилног разрешавања судија од стране народних одбора, иако су ти случајеви ретки, па су виши органи народне власти морали интервенисати ради поништења таквих одлука.

Ми у сваком случају захтевамо од судова да се држе закона и да буду независни. Али њихова независност од органа државне управе,

од локалних људи и политичара и строго спровођење закона не значи да судови могу радити као да су изван социјалистичког поретка и као да им није један од основних задатака заштита тога поретка. Мисао те заштите мора у свести судије да буде увек присутна, баш као и мисао заштите права и слобода грађана.

Нема сумње да је за појачање квалитета рада судова од највеће важности попуњавање судских кадрова способним људима, чврстим на терену законитости и с развијеном социјалистичком свести, људима који не стоје равнодушни према друштвеном развоју него га будно прате као активни чланови друштва који су у њему добили посебну и важну улогу.

Ја нисам могао да добијем податке о томе куда иду правници кад заврше студије на факултету. Знам само то да се од 248 студената права, који су у Београду дипломирали у школској години 1952/53, пријавило правосудној управи Србије само њих 46, од којих је примљено 31, а 15 нису примљени јер као услов постављају да им се да служба у Београду, једна појава врло раширена у разним струкама и против које треба да потражимо ефикасан лек. Ниједан од њих није се пријавио за службу у јавном тужиоштву, односно јавила су се свега тројица, али и они захтевају намештење у Београду.

За иследничку и истражну службу судови ће држим добити прилично појачање из садашњих кадрова јавног тужиоштва, као и из редова садашњих иследничких и истражних органа безбедности и унутрашњих послова.

Хтео бих сад да се осврнем на рад истражне службе Управе државне безбедности. Ова истражна служба показала је у 1952 години знатан напредак према ранијим годинама. Поређења која обухватају период од 1948 до 1952 године јасно показују тенденцију сталног побољшања истражне службе, а нарочито после одлука Пленума ЦК КПЈ о јачању правосуђа и законитости. Бројке које ћу изнети показују, поред свих позитивних резултата, и слабости које још нису отклоњене. Ове бројке треба узети само као приближно тачне услед пропуста у вођењу евиденције.

Са изузетком у 1949 години, кад је због већег броја хапшења информбироваца укупан број хапшених био нешто већи, од 1948 године број хапшених стално опада. Тако је 1952 године ухапшено за 66% мање него у 1948 а за 70% мање него у 1949 години. С једне стране, ти подаци говоре о слабљењу непријатељске активности услед јачања наше политичке снаге, а, с друге стране, они говоре о правилнијем критеријуму органа безбедности у гоњењу.

Тако је хапшено:

У години	Лица	Индекс
1948	45.086	100
1949	52.606	117
1950	36.196	90
1951	22.359	50
1952	15.484	34

За илустрацију побољшања истражне службе, односно правилнијег курса у гоњењу, могу да послуже подаци о броју лица предатих на кривично гоњење јавним тужиоштвима, чији проценат стално расте, док проценат предатих на административно гоњење и пуштених на слободу стално опада.

Година	Предато јавном тужиоштву на кривично гоњење	Предато на административно гоњење	Пуштено на слободу
1948	35,22%	—	31,64%
1949	32,70	22,00	22,50
1950	36,18	19,13	21,61
1951	42,61	16,05	19,48
1952	55,24	11,08	16,93

Из овога се свакако види знатно смањење неоправданих, брзоплетих хапшења, али она нису још искорењена. Треба додати да су у 1952 години и тужиоштва пуштала на слободу извесан проценат лица која су им била предата на кривично гоњење од стране органа безбедности, што за неколико процената увећава проценат неоправданих лишења слободе.

Број обустава поступка у претходном поступку стално опада почев од 1950 године. Број ових обустава био је следећи:

1950 г.	30,4%
1951 г.	26,6%
1952 г.	20,2%

Према томе, број обустава у претходном поступку спао је од 1950 до 1952 године са 30,4% на 20,2%. Али и поред толиког смањења, ови бројеви показују да још увек има безралојних хапшења и да је у 1952 години свако пето притворено лице било неоправдано лишено слободе. Треба рећи да је овај однос мање лош због тога што су у број обустава урачунати и сви случајеви лица ухапшених због делатности на линији Информбироа, код којих је обустави поступка редовно следовало упућивање на административно кажњавање. По републикама број обустава врло је различит. Најбоље је стање у Словенији где тај број износи 11,2%, а најгоре у Црној Гори где број обустава по-

ступка износи више од половине од укупног броја притворених лица за које је поступак окончан у 1952 години. То је врло лош знак за законитост у Црној Гори.

Напредак се показао код истражних органа безбедности и у придржавању законских рокова, како у отварању истраге, тако и у времену трајања истраге.

По евиденцији јавног тужиоштва пријаве извршене у року од три дана кретале су се овако:

1949 године	71,00%
1950 „	75,44
1951 „	86,20
1952 „	89,86

Према томе су пријаве извршене после три дана спале од 1949 године до 1950 од 29,00% на 10,14%.

Исто тако запажа се из године у годину стално побољшање у трајању истражног затвора до 3 месеца, тј. у завршавању истражног поступка у редовном законском року.

Трајање истраге (истражног затвора)

Година	до 3 месеца	од 3 до 5 месеци	преко 3 месеца
1950	70,00% случајева	17,20%	12,70%
1951	81,50	13,30	5,20
1952	85,10	10,70	4,00

Нарочито је задовољавајући резултат што је проценат истрага продужених преко 5 месеци у 1952 години сведен на 4%.

По подацима Управе државне безбедности трајање истраге било је у 1952 год. по републикама овакво:

	До 3 месеца	Преко 3 месеца
у Србији	92,22%	7,78%
у Хрватској	95,34	4,66
у Словенији	89,00	11,00
у Босни и Херцеговини	88,17	11,83
у Македонији	93,35	6,65
у Црној Гори	54,70	45,33

Ови подаци говоре о побољшању спровођења законских прописа о роковима за истрагу, посебно у 1952 години, али ипак не можемо бити задовољни с прекорачењима у отварању истраге које износи 10,44%, нити продужавањем истраге преко три месеца које износи 14,70%. Док се из првог податка види да код појединих органа безбедности има још увек неодговорног схватања законских прописа, други податак указује, иако код извесног броја случајева има и оправданих

разлога за дуже трајање истраге, да се истраге непотребно продужују због алжавости у раду појединих истражних органа. И овде Црна Гора има изузетно велику цифру продужених истрага. Великом проценту неоправданих хапшења одговара и велики проценат дугачких истрага. Изгледало би да је то нелогично, али баш је логично да истрага траје најдуже тамо где се највише неоправдано хапси, тј. где се олако хапси у нади да ће се хапшење ипак оправдати.

И по досадашњим прописима органи безбедности требало је да у првом реду воде истрагу по кривичним делима из главе X и XI (дела против народа и државе и ратни злочини). Али су они поред политичког (контрареволуционарног) криминала захватили и остали криминал у прилично широкој мери. Ево како је то изгледало последњих година, у процентима од свих истрага које су водили органи безбедности:

Година	Политички криминал	Економски криминал	Општи криминал
1949	55,1%	31,4	13,5
1950	50,3	31,3	18,4
1951	53,8	23,7	22,5
1952	65,2	12,8	22,0

Пада у очи да је тек прошле године проценат политичких дела у истрагама органа безбедности дошао до 65,2%, дакле тек се приближио двома трећинама, иначе се кретао врло мало преко половине, а у 1950 години био је чак само 50,3. Овако неправилна оријентација органа безбедности непотребно је оптерећивала оперативну и истражну службу државне безбедности, а самим тим ишла на штету послова који су били у њеној искључивој надлежности.

Друго што у тим подацима пада у очи јесте стално све веће интересовање за општи криминал, јер се проценат истрага по општем криминалу пење постепено од 1949 до 1952 од 13,5 на 22%. Било би више оправдања да је растао проценат истрага по економском криминалу, јер се ту ради о одбрани друштвене својине, али је ту забележено стално опадање, од 31,4% у 1949 на 12,8% у 1952. Позитивно у тој табели јесте то што је у 1952 проценат истрага по политичким делима знатно порастао.

У свом реферату на IV пленуму ЦК КПЈ друг Ранковић је тамо где говори о случајевима кршења законитости код органа безбедности посебно истакао: брзоплетост у лишавању слободе, непридржавање законских рокова у отварању и трајању истраге, и присвајање компетенција које не спадају у делокруг њиховог рада (мање важан општи криминал). Док су органи безбедности у погледу првих двеју слабости показали знатан напредак у току 1951 и 1952, још увек се показује пораст у хапшењу и гоњењу дела општег криминала.

Истражни органи безбедности увек су у својој пракси настојали да имају правилан и законит однос према ухапшеним лицима. Ипак је бивало и случајева недозвољених самовољних поступака код појединих истражних органа. У највише случајева према прекршитељима су биле предузете казнене мере. У борби за законитост, посебно од 1950 године, испитиван је сваки случај недозвољеног поступка према ухапшеним лицима и кажњаван је према тежини преступа. То показују и следећи подаци:

У 1950 години предузете су мере кажњавања истражитеља који су имали недозвољен однос према притворенима, и то: судских кажњавања није било, кажњених од војно-дисциплинског суда 9, дисциплински кажњено од претпостављених старешина 59.

У 1951 години судски кажњено 5, од војно-дисциплинског суда кажњено 24, дисциплински кажњено 42.

У 1952 години кажњено: судски 5, од војно-дисциплинског суда 24, дисциплински кажњено 24 службеника.

У овој години кажњено је од дисциплинског суда 6, а против 5 службеника поступак је у току.

Желим овде нарочито да истакнем да су виши органи безбедности стално и неуморно водили борбу за учвршћивање законитости и за ликвидацију незаконитих поступака у своме ресору.

То ће нам показати и бројке о осудама припадника Народне милиције од стране војних судова. У 1951 години осуђено је укупно 1164 припадника Народне милиције, и то официра 64, подофицира 137 и 963 милиционера. У 1952 укупни број осуђених је скоро упола мањи, 634, од којих 27 официра, 80 подофицира и 527 милиционера. Код ових бројака изгледа да се можемо упитати нема ли несразмере између броја оптужених официра и и броја оптужених милиционера.

По бројности кривичних дела која су у 1952 години починили припадници милиције на прво место долазе кривична дела против слобода и права грађана, на другом кривична дела против имовине, на трећем месту су војне кривице, затим дела против службене дужности и друга кривична дела која су малобројна. У 1951 години и на првом су месту била дела против службене дужности.

Из постојећих извештаја добија се утисак да питање гоњења кривичних дела код припадника милиције није још захваћено на задовољавајући начин, што вероватно у првом реду долази отуда што је тужилац по тим предметима јавни тужилац, док ислеђење воде органи милиције а за суђење је надлежан војни суд.

Неколико речи сада о раду органа унутрашњих послова на сузбијању општег криминалитета. Организационе јединице криминалистичке службе водиле су у последње четири године следећи број кривичних поступака:

Година	Број поступака
1949	45.618
1950	61.769
1951	85.925
1952	104.112

Ове бројке указују на појачано учешће ресорних органа у сузбијању криминалитета из године у годину, што је последица боље оперативности и усавршавања службе на једној страни, а на другој страни слабљења иследног сектора јавног тужиоштва, које је нарочито у последње две године — у очекивању доношења новог кривичног поступка са друкчијом улогом јавног тужиоштва у њему — или прешло на ликвидацију своје иследне службе (Хрватска) или тај сектор није обнављало и даље развијало.

Овај је терет за органе унутрашњих послова био утолико већи што задатак није био ограничен само на брзо реаговање поводом неког кривичног дела, на прикупљање почетног основног материјала и хватање кривца, већ је на њима лежала читава истражна делатност и припремање читавог материјала за подизање оптужбе и главни претрес. Услед такве оптерећености поступци ових органа по неким кривичним делима (нарочито из области привредног криминалитета) вукли су се прилично дуго, а било је случајева да је за рачун значајнијих ствари запостављан ситнији криминал од кога су у првом реду погођени грађани.

Стално је вођена брига за обезбеђење законитости у раду криминалистичких органа. Може се рећи да су груба кршења законитости ретка појава, али има још увек приличан број наоко „ситнијих“ неправилности које се не могу оправдати. Тако се често лице ставља у притвор, формално се испита са неколико речи, па се предмет оставља „до даљег“, чиме се у многим случајевима неоправдано продужује притвор. Број притворених лица у односу на укупан број познатих извршилаца и саучесника износи 25%, што указује на то да се у приличном броју случајева олако приступало хапшењима (да би за сваки случај окривљени био при руци). Тој мери често се приступало због недовољног материјала за доказивање кривице осумњиченог лица, што је доводило до знатног броја обустава поступка, или се хапсило за ситне ствари уместо да се употребе друге мере за обезбеђење присуства окривљеног у поступку а он остави да се брани из слободе.

Хтео бих нешто да кажем о кретању криминалитета, али не бих хтео да вас замарам многим, детаљним цифрама.

Пратећи кретање криминалитета према подацима јавног тужиоштва и према правоснажним пресудама судова у току последњих шест година, видимо да је криминалитет од 1947 до 1949 године закључно био у сталном опадању, а да је од 1949, и то у 1950, 1951 и 1952 години, у осетљивом сталном порасту. Пораст је нарочито осетан у 1952

години. По статистици јавног тужиоштва број оптужења (у које не улази број оптужења по приватној тужби) у 1952 порастао је за 27,7% према 1951 години, а број оптужених лица за 29,4%.

Ако број оптужења и правоснажно осуђених лица у 1947 години означимо са 100, а број оптужених лица у 1948 означимо са 100, онда се тај индекс у 1952 години за оптужења пење на 145, за оптужена лица на 179, а за правоснажно осуђена лица пада на 95. Али ако упо-ређујемо индексом само године у којима се јавља пораст криминала и обележимо број оптужења, оптужених лица и правоснажно осуђе-них у 1949 са 100, онда се у 1952 индекс пење за оптужења на 194, за оптужена лица на 189, а за правоснажно осуђена лица на 131.

У јавном тужиоштву не могу да тврде да изнете бројке апсолутно тачно одражавају кретање криминала. Па ипак сматрају да остаје за-кључац да криминал расте, ако и не у адекватним бројчаним односима, а оно сигурно приближно наведеним показатељима.

Погледајмо како стоји с кретањем криминала по врстама кривич-них дела.

Иако криминалитет у целини показује стални пораст, за последње три године, кривична дела против народа и државе показују стални пад. Тако у 1952 години према 1949 број дела бандитизма и теро-ризма пада од 1152 на 249, јатаковања од 1941 на 716, шпијунаже од 200 на 153, диверзија од 25 на 19, саботажа од 66 на 46, непријатељ-ске пропаганде од 1343 на 1135, друга кривична дела против народа и државе од 656 на 543. Једино расте бекство у иностранство од 1432 на 2455. Према овоме ова би дела сачињавала скоро половину свих дела против народа и државе. Међутим, треба имати на уму да су у бекство у иностранство урачуната и сва кривична дела недозвољеног преласка границе (чл. 303 КЗ) која обухватају несразмерно највећи број ових кривичних дела. Кад то узмемо у обзир онда тек видимо у коликом су паду кривична дела против народа и државе. Најчешћи мотиви за недозвољени прелаз границе јесу тежња за авантуризмом, родбинске везе у иностранству, уображење да је у иностранству живот лакши и удобнији, које им тамо доноси дубока разочарања, лакомисле-ност и слично.

Треба се осврнути и на рубрику непријатељске пропаганде. Она је у малом опадању према 1949 а у малом порасту према 1951. Ако у укупан број кривичних дела против народа и државе не рачунамо из наведених разлога бекства у иностранство, онда дела непријатељске пропаганде чине 39% од свих дела против народа и државе, дакле врло знатан проценат. При ревизији Кривичног законика држим да ће се и овом питању морати да посвети дужна пажња.

Кривична дела шпијунаже, иако су у паду, била су у скоку само 1951 године. Починиоци ових кривичних дела већином су по држав-љанству странци, и то убачени из суседних сателитских земаља са вишеструким задацима, па и као диверзанти. Мањим делом су наши

грађани. Њихова делатност је кратког трајања, јер немају ослоња у народу. Овде је потребно подвући чињеницу да су органи безбедности у погледу откривања убачених диверзаната, терориста и шпијуна брзим акцијама и предузетим мерама редовно успевали да их брзо похватају и онемогуће њихову акцију.

Ратних злочина је све мање, што је и разумљиво јер претстављају заостатке из времена рата. Ипак их је у 1952 откривено релативно доста (417) иако се та дела тешко откривају.

Ако кретање кривичних дела против народа и државе пратимо по републикама, видећемо да она у Словенији расту од 1950 године, и то од 1051 у 1950 години на 1757 у 1952 години. Међутим у ових 1757 случајева кривица против народа и државе ради се о 1509 случајева недозвољеног прелаза границе.

Док кривична дела против народа и државе показују стални пад, дотле привредни криминал показује стални пораст. Расте и број кривичних дела против општенародне имовине, расте и број починилаца, а расте и штета која је тим кривичним делима нанета општенародној имовини.

Растући из године у годину попео се број оптужених за дела против општенародне имовине од 9.798 у 1948 години на 22.345 у 1952 години, дакле по индексу од 100 на 227. У истом периоду порасла је утврђена штета од 149,308.037 динара на 605,569.243 динара. У овим делима Словенија и Црна Гора бележе у 1952 години мали пад према ранијој години.

Штета је свакако знатно већа него што показују наведене бројке, јер само у 1952 години штета уопште није утврђена у 4918 случајева. Овакав број случајева неутврђене штете претставља велики недостатак за нашу иследну службу. Али у поређењу са 1951 годином процентуално је у 1952 години било више утврђивања причињене штете.

За 1952 годину карактеристично је за дела против општенародне имовине да су почињена многа тешка дела крађа и проневера с великим оштећењем имовине, да су та дела вршена кроз дужи период и да су предузећа за њих могла раније да сазнају, да су нека вршена на врло дрзак начин. А сигурно има и многих која нису откривена. У току 1952 знатно је пооштрен курс у кажњавању учинилаца ових дела.

И кривична дела против задружне имовине у сталном су порасту од 1948 године. Тако је у 1952 по овим делима оптужено више од 3 и по пута него у 1948 години. Још више расте материјална штета причињена тим делима.

У извештају кривичног одељења Савезног јавног тужиштва подвлачи се да у гоњењу учинилаца кривичних дела против општенародне имовине поступак доста дуго траје, нарочито у оним случајевима где треба утврђивати материјалну штету вештачењем робног и новчаног пословања, на коме пољу има и компликованих случајева. Ово утиче да се не постиже нужна ефикасност гоњења.

Мени се чини да се у погледу ових кривичних дела који су једно озбиљно друштвено зло може са сигурношћу рећи, а то и треба рећи с пуним нагласком, да сузбијању тога зла ми досад уопште нисмо озбиљно приступили, а још мање да смо приступили мерама које би то зло спречавале, које би смањиле могућности лоповима да краду народну имовину, које би онемогућиле да се и врло дрска и крупна поткрадања у једном предузећу или установи вуку по неколико година а да их нико не запази, или чак и да их запази па да ништа не предузме. Не знам да ли би то требало учинити преко какве специјалне комисије или на други начин, али ова тешка појава треба да буде озбиљно и темељно проучена у свима њеним елементима и у свима средствима која могу да послуже за њено спречавање и сузбијање.

По подацима тужиоштва расту дела недопуштене трговине, а у сталном и јаком су опадању дела недопуштене шпекулације. Број захваћених дела шпекулације износи у 1952 години десет пута мање случајева него 1949. Али ми то не можемо примити као доказ да шпекулације нестаје, да је такорећи ишчезла, кад је грађани и те како осећају, често у врло грубим формама. Извештај јавног тужиоштва сматра да је мали број ислеђиваних и осуђених дела шпекулације само плод преуског тумачења закона, како од стране јавних тужилаца, тако и од стране судова, услед чега одредбе Кривичног законика о томе једва живе. Овом проблему требаће посветити такође посебну пажњу и са друштвене стране и са стране законодавства.

Услед недостатка потпуних података може се само закључити да су и дела против службене дужности у сталном порасту. Раније се тај пораст односио у првом реду на дела несавесног службовања, затим на проневере, па на злоупотребе у службеној дужности, док сада на прво место долазе проневере.

Општи криминал, гледан у целини, такође је у порасту, а нарочито кривична дела против живота и тела, разбојништва, горосеча итд. Ту су дела телесне повреде, нарочито лаке, најбројнија поред дела увреде и клевете.

Према судској статистици, од укупног броја осуђених лица релативно је мали број малолетних. Њихов проценат, који је 1947 био 3,3, стално је падао до 1950 кад је био 1,8. У 1951 порастао је на 2,2, а у 1952 износи 2. Број осуђених малолетних лица, који је био највећи 1948 кад је износио 4533, спао је у 1950 на 1821, али је у 1951 и 1952 порастао.

Другови народни посланици, иако је овај мој осврт на криминалитет у нашој земљи врло сумаран, јер овде не могу да уђем у неко опсежније и дубље разматрање, што би други свакако урадили боље од мене, ја сам вас можда ипак заморио. Хтео бих зато да завршим.

Кад овај предложени Законик о кривичном поступку будете учинили законом, биће то врло значајан догађај у нашем правном животу. Као израз демократизма и хуманости он је на великој висини и он ће

не само допринети јачању законитости код нас него ће допринети и даљем јачању угледа наше земље у свету који је она већ стекла низом напредних закона.

Промене извршене од доношења нашег првог Кривичног поступка у 1948 години, а нарочито промене учвршћене новим Уставним законом, захтевају да се Кривични поступак прилагоди тим променама и новим уставним начелима и гаранцијама. И Кривични законик и Кривични поступак претстављају важне инструменте борбе за одбрану друштва од кривичних делатности које су против њега уперене и за учвршћење законитости и ефикасну заштиту слобода и права грађана. Ономогућити да невини грађани буду ограничавани у својим правима па чак и осуђивани, пружити заштиту лицима која су оштећена кривичним делом, то је задатак Кривичног поступка, али задатак нераздвојан од успешне заштите целине друштва од криминалитета. Ја сам и пред Законодавним одборима рекао да то треба истицати јер се сусрећемо доста често с појавом да се неправилно придаје мањи значај заштити друштвене заједнице него заштити личних права грађана. Али мора се ту нагласити и то да Кривични законик и Поступак нису и не треба да буду једина средства заштите друштвене заједнице. Социјалистичка демократија не може се учвршћивати и даље развијати ако се непрекидно не развија социјалистичка свест грађана, колектива и организација да су чланови једне социјалистичке друштвене заједнице, ако се не води стална и непомирљива политичка борба против свих облика нарушавања основа на којима данас наше друштво почива. Разуме се да непомирљива борба не значи нарушавање загарантованих права и слобода других грађана.

Предложени Кривични поступак пружа све гаранције за заштиту права и слобода грађана, за пуно учвршћење законитости. Али он није нешто апсолутно, јер он само одговара захтевима оног ступња друштвеног развитка на коме се данас налазимо.

Оно што остаје, како сам већ на почетку рекао, јесте да се свима силама обезбеди и његово практично спровођење, јер није све у закону а јесте све у његовом спровођењу. За то се морамо борити јер су ту праве тешкоће. Доследно и строго спровођење закона не значи политичко слепило оних који га имају спроводити, не сме значити заборављање на интересе друштвене заједнице код појединачног случаја. Напротив, баш доследно чување законитости захтева развијену социјалистичку свест код свих којима је друштво поверило њено чување.

Слажем се са свима изменама и допунама које су у Предлог закона унели законодавни одбори и молим Скупштину да га у целисти усвоји. (Буран и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Овим прекидам данашњу седницу, која ће се наставити сутра у 10 часова.

(Седница је прекинута у 20,05 часова).

(Наставак 10 септембра 1953 г. у 10,10 часова)

Претседавао претседник Већа народа **Јосип Видмар**.

Претседавајући: Настављамо XXIX заједничку седницу Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ. На дневном реду је претрес Предлога законика о кривичном поступку.

Реч има народни посланик др Јосип Хрнчевић. (Аплауз).

Др **Јосип Хрнчевић** (*Изборни срез Вараждин I, НР Хрватска*): Другови народни посланици, ово је други по реду закон о кривичном поступку који доносимо у новој Југославији. Сада важећи Закон о кривичном поступку донесен је 1948 године. Он је заснован на опће усвојеним принципима кривичног процесног права, као што су принцип материјалне истине, принцип усмености и непосредности кривичног поступка, акузаторни принцип, право окривљеног на одбрану, право жалбе итд. У разради ових принципа, кроз поједине процесно-правне институте и прописе, дошли су у том закону до снажног изражаја они методи у сузбијању криминалитета који су својствени периоду рата и првих година послеријатне изградње. Основни задатак органа јавне безбједности и кривичног суда у том периоду састојао се у откривању и привођењу заслуженој казни ратних злочинаца и сарадника окупатора, иностраних агената и терористичких група које су из иностранства биле убациване у земљу, у сузбијању шпекулације и осталих врста криминалитета управљеног против основа новог политичког и друштвеног поретка. Очигледно је да је метод сузбијања криминалитета изграђен у условима рата и првих година послеријатне изградње и оваква природа криминалитета морала наћи одраза у Закону о кривичном поступку из 1948 године и раду органа кривичног прогона. Данас можемо рећи, да је овај закон послужио као ефикасно средство.

Од 1948 године наовамо догодиле су се у нашој земљи крупне промјене у друштвеним односима и организацији власти, промјене које су у најопштијем облику формулиране у Уставном закону о основама друштвеног и политичког уређења ФНРЈ и савезним органима власти. У знатној мјери измијенила се и унутрашња структура криминалитета. Кажњавање ратних злочинаца и сарадника окупатора одавна је већ завршено. Данас се још само ту и тамо открије по који тешки ратни злочинац који се досада успио камуфлирати и избјећи казну. Дјеловање иностраних агената паралисано је политичком активношћу наших масовних организација. Шпијунске и терористичке групе које из сусједних земаља убацију у нашу земљу успјешно хватају органи јавне безбједности, а судови приводе заслуженој казни. Данас, по распрострањености и штетним посљедицама, најопаснију врсту криминалитета претставља шпекулација, која се врши илегално и под видом дозвољених правних послова, затим крађа, проневијера и развлачења

друштвене имовине, али у сузбијању тих кривичних дјела државни органи нису осамљени. Примјена економских средстава у борби против спекулације и све активније учешће радних колектива којима је друштвена имовина предата на управљање у откривању кривичних дјела крађе, проневјере и упропаштавања друштвене имовине пружају гаранцију и за успјешније сузбијање криминалитета ове врсте. С друге стране, на садашњем степену развитка наше социјалистичке демократије све већи значај добива заштита личне слободе и права грађана, јер без остваривања личне слободе и индивидуалних права грађана нема социјализма ни демократије. Све ове и друге промјене у друштвеним односима, као и промјене у структури самог криминалитета, нужно захтијевају да се измијене и средства и метод рада органа кривичног прогона. Те измјене садржане су у овом законском приједлогу.

Приједлог законика о кривичном поступку који претресамо заснован је на истим основним принципима, који су садржани у Закону о кривичном поступку из 1948 године, али он у исто вријеме уводи и низ веома значајних промјена. Најзначајније од тих промјена биле би преношење истраге у руке суда и у вези с тиме реорганизација истражне службе и нов начин сарадње између органа унутрашњих послова, јавног тужиштва и суда; проширење права окривљеног на одбрану, као и проширење права оштећеног да сам, по одобрењу суда, покрене односно настави кривични прогон за који јавни тужилац није нашао основа да га покрене и продужи; извјесно проширење права на жалбу и прецизније одређивање услова за улагање жалбе; давање права осуђеном да се непосредно обрати суду са захтјевом за понављање поступка; установљење права неоправдано осуђених лица као и лица противзаконито лишених слободе на накнаду штете, итд., а надасве апсолутно ограничење трајања притвора и истражног затвора и промјене које законски приједлог уводи у односу на метод исљеђења и поступак са окривљеним. У јавној дискусији као и у дискусији у законодавним одборима овај законски приједлог оцијењен је као значајан корак напријед у изградњи и даљој демократизацији нашег правног система.

Метод сузбијања криминалитета установљен овим законским приједлогом захтијева од кадрова који ће га примјењивати као закон више политичке зрелости и улажења у суштину случаја који испитују, више стручног знања, залагања и еластичности у вођењу извиђаја и истраге и у самом суђењу. С тим у вези поставља се питање, какво је стање у нашим судовима и да ли је наш судијски кадар политички и стручно дорастао за успјешно остваривање задатака који се преда њ постављају овим законским приједлогом.

Прије него што покушам да одговорим на ово питање, дозволите ми, другови народни посланици, да изнесем бар неколико опћих статистичких података из рада суда.

Судска статистика биљежи знатан пораст нових предмета, па иако се повећао број свршених предмета, заостаји стално расту. Укупан пораст свих врста предмета у јануару 1953 г. у односу на једну половину 1952 г. износи 18,2%.

Број примљених предмета у јануару 1953 у односу на једну половину 1952 године по врстама предмета кретао се овако: број кривичних предмета смањено се за 17.258 или 12,9%; број парничних предмета повећао се за 40.568 или 21,9%; број оставинских предмета повећао се за 22.502 или 40,8%; број земљ. књиж. предмета повећао се за 169.523 или 94,5%; број извршних предмета повећао се за 10.500 или 21,4%; и број управних предмета повећао се за 2.428 или 18,5%.

Друг Пијаде изнио је јучер статистику о кретању кривичних дјела и дао анализу криминалитета, и ја те податке нећу понављати, већ ћу их само надопунити кратком анализом грађанских и управних предмета, да бисмо добили потпунију слику о раду судова.

Од парничних спорова највећи број претстављају спорови са подручја облигационог права, а од ових спорови о накнади штете, о зајму, о куповини и продаји, о закупу и најму, затим спорови о праву својине и поседу и коначно спорови са подручја брачног и породичног права, од којих претежну већину чине спорови о разводу брака.

Велико и нагло повећање броја парничних спорова а исто тако и извршних, ванпарничних и земљишно-књижних предмета — последица је оживљавања робно-новчаног промета и појачаног интереса индивидуалних сопственика да среде своје имовинске односе. Повећање броја оставинских предмета долази и отуд, што многи радници и службеници покрећу расправљање оставина да би прибавили документе за регулисање дечјег додатка. Пораст земљишно-књижних предмета у вези је с реорганизацијом сељачких радних задруга и спровођењем Закона о земљишном фонду општенодрожне имовине.

Рјешавање управних спорова нов је посао у раду врховних судова. Од 6.891 ријешених управних предмета у I/1953 г. 37,6% отпада на спорове по Закону о социјалном осигурању, 13,2% на спорове о одмјеравању и наплати пореза, 23,4% на станбене спорове, 9,5% на арондације, 4,4% на спорове по Закону о ратним војним инвалидима, 3,7% на спорове из радног и службеничког односа и 8% на све остале врсте управних спорова. И поред максималног залагања судских вијећа која раде на рјешавању управних спорова, на крају јануара 1953 године остало је нерјешено 5.587 предмета, услјед чега долази до оправданих жалби странака да им предмети дуго леже у суду нерјешени. Ово питање треба ријешити чим прије извјесним повећањем броја судија републичких врховних судова, а у првом реду повећањем броја способних судских секретара, који се могу у већој мјери него досад користити у раду на рјешавању управних спорова.

Што се тиче правилности судског поступка и стручног квалитета судских одлука, то се према оцјени врховних судова стално побољ-

шава. То се види из тенденције која иде за поједностављењем судске процедуре, из мањег броја укинутих одлука (нарочито одлука укинутих због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања), из бољег образлагања одлука и правилније примјене закона. Иако овај квалитет још не задовољава, то је више посљедица претрпаности судија послом, него непознавања закона.

На дан 31 децембра 1952 године у свим нашим судовима, којих има 417, радило је 1731 судија, 586 правних референата и приправника и 4812 осталих судских службеника. Овај број је у појединим републикама у јануару 1953 године у извјесној мјери повећан, али ни приближно толико колико је повећан прилив нових предмета. Чињеница је да готово у свим судовима судије раде прековремено, да расправе често одржавају преко цијелог дана — негдје услијед превеликог броја предмета, а негдје и услијед неуредног одазивања и закашњавања поротника, — тако да пресуде израђују и ноћу. Велик број судија запослен је у разним комисијама, као што су комисије за бирачке спискове, изборне и експропријационе комисије, а и на разним вансудским пословима. Знатан број судија чланови су савјета и разних комисија среских и градских народних одбора.

Из ових чињеница слиједи да су наше судије преоптерећене послом и да многи од њих немају довољно времена за проучавање нових закона и размишљање о проблемима судске праксе. При том ваља узети у обзир да је наша судска пракса сложена, да пред наше судије, у вези са промјенама у економским и друштвеним односима, искрсавају нове врсте спорова, а многи типични спорови мијењају своју садржину и постављају пред судије све нове и нове проблеме.

У оваквој ситуацији питање попуне судова новим стручним кадровима, и кадровско питање у цјелини, постало је горуће. Хитно рјешавање овог питања поставља пред нас и овај законски приједлог. Истрага прелази у руке суда, установљује се функција истражног судије, а то захтијева повећање броја судија и судских службеника у окружним и среским судовима. У среским судовима зато, јер ће истражне судије велик број истрага и појединих истражних радњи обављати преко среских судова, чије се сједиште налази ван сједишта окружног суда. Обзиром на сразмјерно мали прилив млађих правника у судско звање, поставља се питање побољшања материјалног положаја судија, правних референата и приправника, као и осталих судских службеника. Знатан број свршених правника одлази у привреду, па и на неправничке послове, гдје очекују а и добивају веће плате.

Државни секретаријати народних република за послове правосудне управе извјештавају, да је знатан број судова смјештен у зграда које не одговарају потребама суда; да су неке од судских зграда премалене, са тијесним собама, тако да се у њима не могу одржавати расправе на којима учествује већи број лица; да у појединим мјестима судске зграде још увијек држе друге установе; да судови

оскудијевају у канцелариском намјештају, писаћим машинама итд. Сада се ова питања заоштравају и тиме што до 1 јануара 1954 године треба припремити просторије за судије истражитеље и среске судије који ће обављати истражне радње. Те просторије морају, по правилу, бити одвојене од осталих просторија. Сва ова питања морамо праводобно ријешити, узимајући у разматрање потребе сваког суда појединачно.

Осим тога, потребно је рјешити и нека питања у вези с територијалном организацијом судова. Напримјер: Окружни суд у Загребу обухвата подручје града Загреба и 14 котарских судова, тј. велик и најнапученији дио сјеверне Хрватске, а за читаво подручје града Загреба постоји само један котарски суд. Очигледно је да овако велики судови одударају од типа наших окружних и среских судова, отежавају организацију рада и контролу претсједника судова над њиховим радом. По броју странака, свједока и адвоката који чекају по ходницима на почетак расправа ови судови налаче на кошнице. Ово стање још ће се отежати преузимањем истраге и осталих послова у вези са истрагом. Сматрам да је потребно да се на подручју Окружног суда у Загребу формирају два ако не и три окружна суда, а за сам град Загреб два до три котарска суда. На конференцији судија у Македонији било је истакнуто да би требало повећати број окружних, а нарочито број среских судова. Поједини судови у Македонији обухватају превелико подручје са slabим комуникацијама. То отежава странкама и свједоцима долазак у суд, поскупљује трошкове судског поступка, а догађа се и то да странке услјед удаљености од суда рјешавање својих спорова предају у руке тзв. угледнијих сељака, који их рјешавају на старински начин, који није у складу с друштвеним односима и законима који постоје у нашој земљи.

Другови народни посланици, изнио сам ово неколико статистичких података и чињеница, које говоре о томе, да пред нашим народним скупштинама и народним одборима срезова и градова, а нарочито пред републичким извршним вијећима и државним секретаријатима за послове правосудне управе, стоје неодложни задаци: да попуне судове новим кадровима, да побољшају материјалне услове за нормално одвијање судских послова, а нарочито за успјешно вршење истражне службе.

А сада ми, другови народни посланици, дозволите да се осврнем на неке слабости у раду судова.

Прије свега о односу судија према критици и критици судског рада уопће.

Има судија који сматрају да судске одлуке и рад суда не би требало подвргавати јавној критици. Они против јавне критике судског рада износе, напримјер, да капиталистичко друштво није подвргавало нити подвргава своје судове јавној критици, како не би само сјекло гране на којима сједи, да се критика, по правилу, ограничава на поједине случајеве у којима још није донесена одлука или она још није

постала правоснажном, што може негативно да утиче на самосталност суда у одлучивању; да се критика појединих судских одлука, која се појављује у дневној штампи, често заснива на непровјереним подацима и нетачном приказивању случаја — да је према томе необјективна и иде на уштрб угледа суда; да судска пресуда, што се тиче кривичних предмета, није само резултат доброг или лошег рада суда, него и органа извиђаја и истраге, као и органа јавног тужиоштва, који су заједно са судом одговорни за исход и квалитет суђења, итд.

Из природе ових аргумената одмах се види да се иза њих нешто крије, а то је страх од дискусије о властитим слабостима. Какав је, на примјер, то аргумент, да би у социјалистичкој Југославији требало сакривати слабости својих судова, јер и буржоазија крије слабости својих судова! Буржоаски судови су веома поуздан ослонац капиталистичког поректа и буржоазија има много разлога да своје судове обавија ореолом непогрешивости, да их приказује као органе који кроје неку надкласну правду итд. Али, неспојиво би било са интересима и принципима социјалистичке демократије, кад би у једној социјалистичкој земљи могао да постоји тако важан државни орган као што је суд, чији би рад стајао ван домашаја јавне критике. У систему социјалистичке демократије рад сваког државног и друштвеног органа, па и суда, треба да стоји под контролом јавности и да буде подвргнут јавној критици и оцјени. Јавна критика и контрола судског рада битна су гаранција, да се наше судије не би зачуриле у себе и зидове својих канцеларија, да наши судови не би послужили разним реакционарним елементима као средство за остваривање њихових антисоцијалистичких циљева — уствари за изигравање закона, да им не би послужили као јавна трибина за њихову моралну рехабилитацију, да наши судови не би падали под утјецај ситносопственичке стихије или у бесперспективност итд. Онај који стварно жели да учествује у опћој борби за изградњу социјалистичких друштвених односа, тај не смије да крије своје слабости, нити да зазире од јавне критике.

Ипак, чује се на рачун суда и таква критика која се не може прихватити. Догађа се, да се поједини, посве изолирани, случајеви неправилног судског рада уопћавају, да се критика заснива на нетачном приказивању случаја, да се на суд гледа као на нешто бирократско и туђе социјализму, итд. Таква критика збуњује људе и не помаже им да се ослободе погрешних схватања и слабости у свом раду.

Најчешће се чује критика како је ова или она судска одлука правно-формалистичка, да не одговара смислу и духу наших социјалистичких закона и тсл. Постоји у праву формализам и формализам. Догађа се да и судија који чврсто стоји на позицијама борбе за социјализам погрешно оцијени неки случај и да суд донесе погрешну одлуку. Није лако, или није увијек лако, установити шта је у конкретном случају истина — а то је основна ствар у суђењу — и како се случај има оцијенити са гледишта законом зајемченог интереса поје-

динца, а како са гледишта интереса друштвене заједнице. Сам закон, тј. друштво, полазећи од искуства, претпоставља да се у раду могу догодити грешке, па зато дозвољава странкама право жалбе на виши суд, а ако се догоди да и виши суд погријеши, закон, под одређеним условима, дозвољава понављање поступка и друга изванредна правна средства. До правног формализма долази онда када суд — услијед површности, или услијед збрке у идејним, политичким и правним схватањима — није у стању да пред собом види живе људе и суштину односа о којем одлучује. Таквих појава у суду има и оне се с правом жигошу као правни формализам.

Али у праву има и таквих „формализама“, па и свечаних форми, за које друштво сматра, а закон прописује (и то под пријетњом законских посљедица), да их се грађани и државни органи морају придржавати. Тако, на примјер, закон прописује посебну форму за склапање брака, за прављење тестаментa, он прописује обавезност писмене форме за склапање одређених врста правних послова итд. Но, да се задржимо на прописима и формама које предвиђа овај законски приједлог. Он прописује како имаду поступати извиђајни и истражни органи, јавно тужиоштво, суд, странке и остали учесници у поступку; он, дакле, прописује читав низ форми у којима се процесне радње морају обавити да би важиле. Шта би остало од овог законског приједлога, када би се из њега избацили прописи о процесним формама! Све ове формалне процесне гаранције имаду дубљи смисао и значај. Оне претстављају гаранцију за правилност поступка и обезбјеђење личне слободе и права грађана. Оне, дакле, имаду итекакав стварни садржај. Смије ли извиђајни и истражни орган, смије ли суд, да под било каквим изговором крши ове формално-правне прописе и гаранције? Не смије. Ако бисмо запоставили ову формално-правну страну законских прописа и гаранција и дозволили да се они крше, ми бисмо тиме довели у питање правну сигурност и отворили врата самовољи и безакоњу. А и та се тенденција понекад крије под плаштом критике правног формализма.

Осврнуо сам се опширније на питање саме критике судског рада, а сада бих изнио неке слабости тога рада — слабости општије природе.

Наши судови тешко се ослобађају ауторитета старих закона и преживјелих правних схватања. Има судија, чију оданост ствари социјализма не треба доводити у питање, али ипак по сили инерције, несвјесно, остају под утјецајем тих закона и правних схватања. То долази отуд што је већина наших судија своје стручно знање и правна схватања изградила на основу старих закона и правних теорија које су се заснивале на тим законима и што и данас суд стоји под утјецајем праксе у којој претежну већину спорова претстављају они спорови и односи који настају на тлу индивидуалне сељачке привреде. То, на крају, произилази и из саме природе правног система прелазног периода, који у себи садржи елементе старог и новог права.

Навешћу два примјера, из којих се види до каквих апсурдних и неправедних одлука може доћи, ако се судија не отргне испод ауторитета старих закона и преживјелих правних схватања.

У једном случају радило се о томе, да ли се данас може тестаментом основати жупна надарбина са својством правног лица, да би наслиједила земљораднички посјед. Судови који су разматрали овај случај позивали су се на правна схватања признатих правника, умјесто да случај размотре са гледишта нашег уставног права, постојећег Закона о аграрној реформи и других прописа. Они су окренули главу унатраг — умјесто да су свој поглед упрли на оне друштвене односе и прописе који постоје у нашој земљи и из њих извели правно схватање и став који лежи на линији изградње социјализма. И при том, увјерен сам, нису поступали из неких свијесних несоцијалистичких побуда.

Или ова појава: наш Кривични законик у члану 4 прописује да кривично дјело није оно дјело које, иако садржи обиљежја кривична дјела одређена законом, претставља незнатну друштвену опасност због малог значаја и због незнатности или отсутности штетних посљедица. Овај законски пропис, дакле, даје нашем социјалистичком суду могућност, да човјека који је случајно, из непромишљености, или због својих малограђанских предрасуда учинио неко незнатно кривично дјело, ослободи од одговорности. Али наши судови тај пропис готово и не примјењују, мада их природа конкретних случајева управо гура на таково рјешење. У таквим случајевима долази до бездушних пресуда, које стављају жиг осуђеника на иначе честита човјека. Поставља се питање, какав интерес може имати социјалистичка заједница да кажњава ове људе! Никакав.

До какве неправде може да доведе повођење за увријеженим правним резонирањем, нека каже овај случај: власник овеће куће држи станарку, која не плаћа станарину у новцу, али умјесто тога обавља власнику куће домаћинске послове. Један суд усвојио је отказ стана овој станарки, јер да се у овом случају ради о бесплатном давању стана, па да се случај има ријешити по правилима о тзв. прекарију, а не по републичкој Уредби о привременом регулисању станбених односа. Ова станарка изгубила је, дакле, заштиту права на стан коју јој пружа поменута републичка уредба само зато, јер се суд, запостављајући прописе и смисао те уредбе, повео за увријеженим правним резонирањем.

Иако наши судови воде рачуна о томе како ће се њихове одлуке одразити у јавности, какво ће оне дјеловање произвести у односу на неки локални или опћи проблем, ипак се догађа да поједине судије и судска вијећа о том изванредно важном моменту не воде довољно рачуна и рјешавајући поједине случајеве заузимају став аполитичности, или став посве опречан опћим схватањима. Узмимо случај: прије извјесног времена пред једним окружним судом одговарала је група усташа

који су учествовали у једном од најтежих и најпознатијих усташких злочина у Славонији. Суд је учесницима тог злочина изрекао неочекивано благе казне. Против те пресуде јавни тужилац се није жалио па тако ни виши суд није дошао у могућност да првостепену пресуду преиначи. Ова пресуда је изазвала огорчење становника тога краја. И што је још горе, ова пресуда дала је повод за распиривање шовинизма. У једном другом случају суд је оптуженом за учествовање у вршењу тешког ратног злочина изрекао смртну казну, па ју је затим замијенио казном строгог затвора у доживотном трајању и образложио зашто је примијенио пропис о замјени смртне казне. Мислим, да је суд у овом случају правилно пресудио, али је у образложењу пресуде као разлог замјењивања смртне казне поред осталог навео и то, да је оптужени био жртва шовинизма који су још стари југословенски жандарми распиривали у оном крају. Поставља се питање, шта је суду, поред осталих разлога који су увјерљиви, требао и овај назови-разлог, када је хисториска чињеница да су у оружану борбу против система експлоатације и полицијског насиља устале масе нашег народа. Жандармско насиље не може бити разлог за ублажавање казне. И овакво образложење пресуде дало је неким елементима повод за распиривање шовинизма.

Судовима је познато да непријатељски елементи настоје да сваку погрешну судску пресуду и сваки погрешан акт органа државне управе искористе за изазивање незадовољства, за распиривање шовинизма и остваривање својих подмуклих циљева. Судије и поротници морају будно пазити да неком својом непромишљеном одлуком не даду непријатељу повод за роварење и изазивање незадовољства у народу.

Често се судовима приговара да изричу благе казне. Ови приговори су понекад оправдани а понекад и неопрадани. Није риједак случај да се и тешке времене казне оцјењују као благе и да се при том заборавља, да, на примјер, казна строгог затвора у дужем трајању претставља веома тешку казну. Заборавља се да се сврха кажњавања састоји у дјеловању на друге да не би посрнули и пали у сличан криминал, у изолацији и преваспитању учиниоца кривичног дјела, а не или бар не искључиво у одмазди.

Судови су већ одавна схватили опасност и тежину кривичних дјела против друштвене имовине и они за та дјела данас изричу, по правилу, строге казне. Али има читавих врста кривичних дјела чији се број стално повећава, а судови за та дјела шаблонски изричу благе казне, или их не диференцирају. Тако се, на примјер, повећава број кривичних дјела тешке и лаке тјелесне повреде, често из веома тамних и егоистичких побуда. Нагло се повећава и број кривичних дјела против части из најразноврснијих узрока и побуда. Судови за дјела лаке тјелесне повреде, увреде и клевете по шаблону изричу ниске новчане и условне казне, не улазећи дубље у оцјену узрока због којих је у конкретном случају дошло до тјелесне повреде, клевете и увреде. Та дјела

могу да потичу из себичности, мржње, а није ријетко да потичу и из непријатељског става учиниоца према политичком дјеловању оштећеног, итд. Та дјела могу да потичу и из непромишљености, наглости, итд. Суд је дужан да у сваком случају уђе у суштину дјела, у разоткривање мотива и узрока дјела, у оцјену посебних објективних и субјективних околности случаја, па да онда након зреле оцјене изрекче примјерну казну.

Овдје ваља посебно указати на појаву да се понекад критика нечијег јавног или службеничког рада оцјењује као увреда. Догађа се да, на примјер, на састанку радног колектива устане радник и критикује слаб рад управе предузећа или појединог члана управе односно службеника и тражи да се преиспита да ли у предузећу нема злоупотребе, или да се тај члан управе или службеник смијене. Или: устане сељак на збору бирача и критикује рад појединих чланова народног одбора који су се увукли у народни одбор и не раде како ваља. Такве критике знаду бити изражене и оштрим ријечима, али без намјере вријеђања. Ипак се догађа, да критиковани члан управе предузећа, члан народног одбора или службеник устају тужбом због увреде части против грађанина који их је критиковао и да овај бива осуђиван. У таквим случајевима судови морају добро пазити, да ли се ради о критици, ма како она била оштра, или се стварно ради о клевети и увреди из нечасних побуда. Они морају при том водити рачуна да својом пресудом не зауздавају слободу јавне критике и отворене политичке борбе, а с друге стране да пруже заштиту ономе који је стварно оклеветан.

Начело судиске самосталности и непристрасности једно је од основних начела на којем је засновано наше правосуђе. Након што је IV пленум ЦК КПЈ указао на штетност и недопустивост мијешања са стране у конкретан рад суда готово и нема случајева директног и отвореног мијешања локалних органа и организација у рад суда. Догоди се, додуше, случај да неки срески народни одбор, претресајући рад суда, пређе границе своје компетенције и донесе, на примјер, одлуку да се обустави извршење правоснажне судске пресуде, или да администрација народног одбора неће да спроведе правоснажну судску одлуку, јер сматра да је незаконита, али такви случајеви нису чести. Међутим, има случајева да се поједина судска вијећа, и без директног мијешања са стране, сама руководе неким локалним и личним обзирима и тако постају пристрасна. Догодило се да је судија узео у записник тужбу једног локалног функционера за развод брака и да је судско вијеће по тој тужби истог дана спровело расправу и развјело брак. Овај случај довео је до врло тешке посљедице. Један срески суд осудио је окривљеног, који је у раздобљу од два до три мјесеца извршио 16 узастопних фалсификата новчаних уплатница и ситнијих проневијера и тиме оштетио предузеће за неких 28.000 динара. Из списка је видљиво да се ради о брачном другу члана народног одбора.

У овом случају, у којем је због сличних дјела одговарало више лица, суд је свима изрекао условне казне. Образлажући казну суд изреком каже да се у случају окривљених ради о „часним особама које много држе до своје части“ и на које ће и овако благе казне успјешно дјеловати да више не чине кривична дјела. Могу разумјети и вјеровати, да се ови окривљени неће више упуштати у вршење кривичних дјела, али не могу разумјети шта је руководило суд да даје свјedoцбу часна човјека окривљеном који је узастопно извршио 16, ма и ситнијих, фалсификата и проневјера, када се фалсификат и проневјера по опћем схватању нашег народа и по закону сматрају веома нечасним дјелима. Ја не могу да ствар у случају оног брзоплетог развода брака и овог условног кажњавања фалсификатора и дефрауданта протумачим друкчије него да су се та судска вијећа у суђењу руководила обзирима сумњиве моралне природе. Суд, ако жели да се не огријеши о начело судске самосталности и непристрасности, не смије да се руководи обзирима који доводе у питање његову самосталност и непристрасност.

Другови народни посланици, изнио сам овдје неке слабости које се појављују у раду наших судова. Можда ће нетко из примјера које сам изнио стећи слабу опћу слику о нашем судству. Мислим да би то било неправилно, и то није била моја намјера. Моја је намјера била да, бар у најкраћим цртама, изложим преглед рада наших судова, да изложим проблеме и слабости у раду судова, да бисмо их што прије савладали.

Наши су судови, у сарадњи с органима јавне безбједности и јавног тужиоштва, одиграли активну улогу у сузбијању криминалне активности непријатељских елемената и оних који су пали под њихов утјецај. Наш судски кадар са успјехом је ријешио и рјешава годишње стотине хиљада најразноврснијих спорова и односа између грађана и тиме — подвлачим — даје озбиљан допринос учвршћивању постојећих и изградњи нових, социјалистичких друштвених односа. То наше судије и судски службеници постижу само свјесним залагањем, на које их нитко није могао нагонити осим њихове савјести и оданости своме народу. Све ми то дозвољава да закључим, да ће наши судови — уз повољније материјалне услове, уз поуну и побољшање судског кадра — моћи савладати постојеће слабости и са успјехом остваривати задатке које пред њих поставља овај законски приједлог.

Изјављујем да ћу гласати за овај законски приједлог. (Општи аплауз).

Претседавајући: Пријављених говорника више нема. Да ли се још неко јавља за реч? (Нинко Петровић: Молим за реч).

Реч има народни посланик Нинко Петровић.

Нинко Петровић: Ја бих о овом законском предлогу говорио са гледишта Декларације Организације Уједињених нација о праву човека.

Када је 10 децембра 1948 године Генерална скупштина Организације Уједињених нација усвојила Општу декларацију о правима човека, наша је земља, логично, била међу првима које су ову декларацију усвојиле. Отада она настоји да начела ове декларације што потпуније и консеквентније спроведе у све области социјалистичког друштвеног уређења. Начела ове декларације Организације Уједињених нација су природно морала наћи свој израз и у овом законском предлогу. Ја мислим да су она у њему изражена потпуније и доследније него што је то до данас учинио ма који кривични поступак других земаља. Ја бих се баш на овом питању, на питању како су ова начела Опште декларације о правима човека изражена у овом законском предлогу, мало задржао.

Декларација Организације Уједињених нација у свом члану 5 усваја начело: „Нико не сме бити подвргнут мучењу или свирепом, нечовечном или понижавајућем поступку или кажњавању“.

Ово начело Предлог законика о кривичном поступку развија и конкретизује у низу својих одредаба.

У члану 208 он прописује: „При испиту окривљеног мора се у пуној мери поштовати личност окривљеног... не сме се употребити сила, претња и обмана“.

Даљи прописи забрањују употребу медицинских интервенција у циљу признања окривљеног, за које знамо да нису јавне у неким земљама.

Поред овога, предлог закона уводи једну сасвим нову установу, коју не познаје до данас ни један кривични поступак.

Реч је о установи из прописа чл. 191 којом се окривљеном обезбеђује осмочасовни непрекидни одмор.

Ми смо у богатој литератури о кривичном поступању, на пример у СССР-у, читали о даноноћном испитивању окривљеника у њиховим затворима у којима се један за другим испитивани смењују а окривљеник се испитује све дотле док овај психолошки и физички не дође у стање да признаје и потписује све што се од њега тражи, само да би учинио крај тортури која се над њим на овај начин врши.

Ова одредба у нашем законском предлогу није празна декоративна форма у кривичном праву како је то случај са сличним одредбама у неким земљама. Њена примена је обезбеђена запрећеном казном према службеним лицима у случају прекршаја. На пример, наш члан 18 Закона о кривичним делима против службене дужности одређује казну од 5 година за прекршај ове и других одредаба у овом правцу.

Даље, члан 11 Опште декларације Организације Уједињених нација проглашава начело: „Свако ко је оптужен за кривично дело има право да се сматра невиним, док се на основу закона кривица не докаже на јавном претресу, на којем је имао све гаранције потребне за своју одбрану“.

Ово начело је у овом законском предлогу спроведено кроз цео поступак према окривљеном, почев од извиђаја и истраге па кроз суђење и, најзад, кроз правне лекове.

У овом погледу члан 3 предлога поставља начело да се лице, према коме се води кривични поступак, не сматра кривим све док кривична одговорност није утврђена правоснажном пресудом.

Спровођење овога начела је гарантовано низом детаљних одредаба предлога од којих би само неке поменуо.

У контрадикторности поступка којом се до материјалне истине најсигурније долази, улога јавног тужиоца је сведена на улогу странке, према браниоцу као другој странци, док на средини између њих стоји суд. Одбрана као партнер јавне тужбе има сва средства и могућности да изналази и пред суд износи све што ће допринети утврђивању материјалне истине. Чак овај предлог иде и даље, те допушта интервенције јавног тужиоца у корист окривљеног.

Одбрана је у овом предлогу добила једно ново право; не само да у претходном поступку има на располагању акта извиђаја него бранилац има право и да присуствује саслушању окривљеног.

Значајну установу предлога чине ограничења трајања притвора и истражног затвора. Предлог ограничава притвор и затвор на 6 месеца, односно само изузетно и то по решењу Савезног врховног суда до 9 месеца. После 9 месеца окривљени се има пустити на слободу. Ову установу такође досад не познаје ни један закон.

Код правних лекова предлог даје тако широко право окривљеном да може у сваком стадијуму поступка, чак и поступку правних лекова употребљавати нове доказе и утврђивати своју невиност.

Окривљени се у поступку може жалити против сваког решења, подносити приговор против оптужнице, изјављивати жалбе против пресуде. Али то су само редовни правни лекови. Поред њих овај предлог даје право на низ ванредних правних лекова као што су: понављање поступка, заштита законитости, рехабилитација, помиловање и захтев за накнаду штете.

Обим и значај ових права може се оценити ако се изврши само кратко упоређење са неким страним законодавствима.

У Енглеској, на пример, нема ванредних правних лекова, док их код нас има пет.

У Француској против пресуде поротног суда нема уопште места жалби.

У СССР-у поновљење поступка може тражити само јавни тужилац а не и осуђеник.

Треба поменути још и постојање преких судова у неким земљама, као на пример у Чехословачкој, или преки поступак пред редовним судом за нека кривична дела, као на пример у СССР-у, где се овај обавља без присуства одбране и тужбе.

Мислим да све ове установе Предлога законика о кривичном поступку тако гарантују права из чл. 11 Опште декларације Организације Уједињених нација као што то не чини ниједан други кривични поступак.

Поменуо бих нарочито још и право азила за политичка кривична дела која одређује чл. 13 Опште декларације Организације Уједињених нација.

Овај предлог, извршујући уставне одредбе о праву азила пружа најпотпунију могућну заштиту за политичка кривична дела. За издавање политичког кривца страном суду овај предлог установљава читав поступак у истрази, пред већем окружног суда и даље пред већем врховног суда народне републике, и, најзад, одлуку јавног тужиоца о томе да ли политички кривац може бити издан страном држави или не.

Највеће гаранције које се могу дати за политичка кривична дела, пружа овај наш предлог.

Када се узму у обзир поменуте одредбе и све друге којима је прожет цео овај предлог, мислим да он одражава највећи степен демократичности коју данас међународна пракса у кривичну поступању познаје. (Аплауз).

Претседавајући: Тражи ли још ко реч? (Нико се не јавља). Закључујем, дакле, дискусију о овом законском предлогу. Гласање ће се обавити на посебним седницама већа.

Прелазимо на другу тачку дневног реда. Молим друга секретара да прочита Предлог препоруке о давању имена местима, улицама, привредним организацијама, установама и друштвеним организацијама.

Секретар (ч и т а):

На основу члана 15 став 3 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти, Народна скупштина ФНРЈ на заједничкој седници Савезног већа и Већа народа, одржаној 10 септембра 1953 године, доноси

ПРЕПОРУКУ

О ДАВАЊУ ИМЕНА МЕСТИМА, УЛИЦАМА, ПРИВРЕДНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА, УСТАНОВАМА И ДРУШТВЕНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Последњих година примећено је да поједини народни одбори, организације и установе дају градовима, местима, улицама, трговима, привредним организацијама, установама, друштвеним организацијама и слично имена живих руководећих људи наше земље. Такве одлуке доношене су у највећем броју случајева без тражења сагласности оних

чија се имена користе, па често и противно њиховом изричитом непристајању и противљењу.

Иако је та пракса била највећим делом израз револуционарног тражења новог ради изражавања пуног прекида са старим друштвеним уређењем и његовим носиоцима, она није у складу с друштвеним односима и политичким схватањима социјалистичке демократије.

С обзиром на то, Народна скупштина ФНРЈ препоручује народним одборима, привредним организацијама, установама и друштвеним организацијама да одустану од давања градовима, местима, улицама, трговима, привредним организацијама, установама и слично имена живих руководећих људи и да већ дата имена измене служећи се именима и називима који одговарају сврси за коју се употребљавају.

За давање имена друга Тита потребно је претходно одобрење Савезног извршног већа сагласно поступку који ће Веће одредити.

Препоручује се Савезном извршном већу да донесе одговарајуће прописе за давање имена умрлих револуционара и руководећих људи.

Народна скупштина ФНРЈ очекује да ће се народни одбори, привредне организације, установе и друштвене организације сложити са овом препоруком и да ће поступити по њој.

Претседавајући: Реч има народни посланик, потпретседник Савезног извршног већа друг Едвард Кардељ. (Сви посланици устају и бурно аплаудирају).

Потпретседник Савезног извршног већа Едвард Кардељ (НР Словенија): Другови народни посланици, ја мислим да препорука која се данас налази на дневном реду не тражи неко опширно образложење. Уверен сам да она у потпуности одговара расположењу ове Скупштине.

После победе револуције уврежио се у нашој земљи обичај да се творницама, предузећима, задругама, установама па чак и улицама и градовима дају имена појединих живећих руководећих политичких људи. Тај се обичај јако проширио тако да су имена појединих другова била веома обилато коришћена све од крупних фабрика па до ситних дућанчића.

Најчешће су се ствари дешавале тако да су имена била давана или без знања тангираних другова или чак против њихове изричите воље.

Није тешко разумети и објаснити разлоге за појаву таквог обичаја и таквих тенденција. Револуција се после победе окренула против свих негативних остатака старог система. Она је до темеља срушила стару државну, политичку, и привредну машину. Разуме се, она се окренула и против субјективних носиоца старог система, то јест против старих политичара и водећих људи из старог државног апарата. Рушећи тај стари државни апарат и скидајући са командних позиција компромитиране људе старог система радне масе су истовремено стављале на руководеће државне и друштвене положаје нове

људе, који су се налазили на челу њихове револуционарне борбе. Једна од попутних политичких појава, која је одговарала таквој тенденцији револуционарних маса, било је такође истицање имена руководећих људи на такав начин, што су се по њима именовале подруштвљене фабрике као и задруге, установе, улице итд. Објективни смисао те појаве заправо, дакле, није био у томе да се истакну или награде заслуге појединих људи. То би у условима најнепосреднијег револуционарног преображаја још поготово било сасвим депласирано. Не, кроз ту се појаву уствари афирмирала револуција сама. Кроз њу је она истицала ново против старог. Ново се још није афирмирало праксом. Оно је било само у револуционарној власти радних људи и у програму, који су носиле руководеће социјалистичке снаге. Истицајући социјалистички програм радни људи су истицали и људе, који су га у њихово име формулирали и бранили.

У оваквим је условима, наравно, стихија превладавала над свим аргументима против таквих метода. Разуме се да се код тога не само претерало, него и да су се чиниле праве глупости. Ствари су стихијски ишле даље, јер су биле препуштене схватањима каква су се формирала у непосредној политичкој борби на терену. Било је потребно времена да се таква схватања почну мењати.

И заиста, са временом почела се мењати суштина те појаве. Из политичког оружја у борби против остатака старог система, што је објективно тај обичај и метод био у првој послератној фази наше револуције — без обзира на то шта је о њему неко мислио или данас мисли — он је све више постајао кулиса иза које су настојале да се учврсте разне бирократске и друге негативне тенденције. Ове тенденције показивале су се у мање или више израженим и мање или више свесним схватањима, да водећа политичка снага нашег друштва треба да се састоји из неких савезних, републичких и локалних вођа, а не да то буду активне социјалистичке оријентисане масе са својим најсвеснијим и најактивнијим редовима на челу. Другим речима, појављивала се тенденција да се првобитно револуционарна демократија не развија у правцу свог сталног усавршавања, него да се замени неком бирократском хијерархијом. Сем тога, почела су се давати имена водећих људи појединим установама и из чистих шпекулативних разлога, то јест да би се нешто ушибарило, да би се лакше добила нека материјална помоћ, да би се добило неког „заштитника“ да би се неком додворило или нешто слично. Карактеристично за општу тенденцију те појаве јесте пример са спајањем радних задруга, којих је било у току последњих година. Било је више случајева да је једна задруга носила име палог борца, а друга име живог руководећег човека. Али кад су се спојиле онда је нова задруга увек узела име живог руководиоца, а не име хероја, који је дао свој живот за ово што је данас код нас створено. Овакав пример драстично показује у шта се тај обичај са давањем имена почео да развија. Свим овим тенденцијама и рачунима,

разуме се, биле су одмах у почетку одузете све перспективе са познатим променама у нашем државном и привредном систему. Они нам сами по себи нису нанели штету. Али они су ипак успели темељито да компромитују обичај са давањем имена живих руководећих људи, односно да га учине неукусним и некултурним и у очима оних наших људи, који су га у своје време сматрали природним оружјем у борби против остатака прошлости. И добро је тако. У својој бити тај је обичај увек био у супротности са демократским схватањима напредних људи. Зато се он ни код нас не може и не треба да одржи.

Међутим, ствар није само у томе. Ја мислим да можемо без претеривања рећи, да је тај обичај — данас, после свих промена које су настале у друштвеним односима у нашој земљи — постао у неку руку симболом остатака бирократизма у нашем систему. Према томе тај обичај није само неукусан и некултуран, него је заправо постао чак и политички штетан, јер није нимало у складу са оним духом, који данас покреће даље развитак социјалистичких односа у нашој земљи.

Из свих тих разлога, дакле, је по мишљењу посланика који су потписали предложену препоруку, — а уверен сам такође и по мишљењу велике већине свесних бораца за социјализам у нашој земљи, — крајње време да се приступи практичним мерама за ликвидацију једне праксе која је не само постала неукусна и политички непотребна него чак и штетна. О тим мерама говори предложена препорука.

Према препоруци требало би, пре свега, обуставити свако даље коришћење имена живих људи у сврху о којој сам горе говорио. Сем тога, требало би та имена скинути са фабрика, задруга, предузећа као и са градских улица и градова, а надам се да ће се скинути и са дућана, у којима се продају купус и кајмак и друге укусне ствари. То би требало учинити свуда и што је могућно пре. Учините Плоче Плочама, нађите за улице друга имена заслужних умрлих људи, а фабрике и задруге могу и без икаквих имена, односно са називима који се обичајно стављају у фирму.

У препоруци се посебно говори о давању имена друга Тита у сврхе о којима сам говорио. Име друга Тита, несумњиво треба и даље да буде записано на улицама наших градова и на нашим фабрикама и установама. Ту се не ради само о томе да се на такав начин почасте заслуге друга Тита за социјалистичку револуцију и за независност наших народа. Тим ће заслугама, уосталом, сама историја дати своје признање, које ће бити важније и трајније него што је оно које му могу да даду савременици тиме што ће фабрике и улице носити његово име. Међутим, име друга Тита је готово као симбол неразднојно повезано са нашом револуцијом како у фази Народноослободилачког рата тако и у фази наше борбе против коминформизма и државно-капиталистичких тенденција бирократизма. Управо због тога јер је у свим тим биткама друг Тито стајао на челу борбеног фронта радних маса. Зато се у истицању имена друга Тита пре свега изражава воља наших

радних маса: на свом социјалистичком путу не попустити ни пред каквим реакционарним притиском, бранити независност своје државе, чувати јединство наших народа, другим речима, ићи смело и доследно даље путем који су трасирали оружани устанак против окупатора и домаће реакције и непоколебљив отпор против агресивног притиска совјетских хегемониста. Из тих разлога је јасно да ће се на нашим творницима и у нашим градовима истицати име друга Тита исто тако као што ће се истицати слава и традиција нашег Народноослободилачког рата и наше револуције.

Међутим, ипак и у том погледу треба предузети мере које ће ограничити злоупотребу или вулгарне неукусности. Зато се у препоруци и предлаже Савезном извршном већу да донесе одговарајуће прописе, којима ће се одредити поступак за давање имена друга Тита овој или оној установи. Разуме се, да тај предлог укључује и потребу ревизије постојећег стања, јер се сада често користи име друге Тита тамо где је потпуно неумесно.

Препорука говори и о именима умрлих заслужних људи. Сваки народ слави имена умрлих људи, који су допринели његовом напретку. И ми то чинимо. Једна од форми у том смислу је и давање имена умрлих бораца и заслужних људи предузећима, установама итд. Иако је то у начелу правилно и добро ипак је и ту — због тога јер је и то било потпуно препуштено стихији и расположењу на терену — учињено много грешака и неукусних поступака, који често директно вређају успомену тих палих бораца и других умрлих заслужних људи. Нису ретки случајеви да чак прљаве крчме и неке мале прчварнице носе имена таквих људи. Често се и претера у примени таквог начина одавања признања тако да то признање уопште почне да губи свој смисао. Из тих разлога се у препоруци предлаже Савезном извршном већу да и за давање имена умрлих заслужних људи предвиди одређени поступак, а исто тако да се изврши потребна ревизија постојећег стања.

Ето, другови и другарице, то је смисао и циљ предложене препоруке. Може се, наравно, дискутовати о томе, зашто нису сличне мере препоручене већ раније. Ја сам далеко од тога да тврдим да је све то, што данас осуђујемо, било јуче, у друкчијим условима, добро. Иако сам у почетку овог свог објашњења навео разлоге који су изазвали тај обичај са давањем имена живих руководећих људи, ја ипак то нисам учинио зато да би доказивао како је тај обичај раније био паметан и како сада више није паметан. Моја је намера само била да укажем на објективне услове који су га изазвали и који су формирали политичку свест маса у оно време. Разуме се, било је потребно да прође време да такав обичај односно такво политичко средство постане непотребно па чак и штетно, па да преовлада мишљење да се више не треба користити њиме. Ја мислим да је такво схватање данас преовладало код нас и према томе ми данас и можемо и морамо да одбацимо из руку таква и слична средства.

Другови народни посланици, ја сам уверен да ћете ви подржати ову препоруку. А подржати је, не значи само гласати овде за њу, него се и постарати на терену да се она и стварно спроведе и то у што краће време. Ми, који смо у неку руку тангирани у овој ствари, нећемо се никако вређати ако се наша имена буду скинула са улица, фабрика и дућана. Насупрот, бићемо веома сретни, а пре свега, надасве поносни да је револуционарна демократска свест свих нас, бораца за социјализам, жива и снажна; толико жива и снажна да је способна без колебања да се разрачуна са сопственим грешкама, па и са сопственим глупостима. (Буран и дуготрајан аплауз).

Претседавајући: Тражи ли још ко реч поводом ове препоруке? (Не тражи нико). Пошто нико не тражи реч, стављам предлог препоруке на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко је против? (Нико).

Објављујем да је Народна скупштина једногласно примила ову препоруку.

Тиме је дневни ред 29 заједничке седнице исцрпен.

Ову седницу закључујем, а заједничка седница поново ће се одржати после посебних седница већа.

(Седница је закључена у 11,15 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Двадесетосма седница

(10 септембра 1953)

Почетак у 11,35 часова:

Претседавао председник Јосип Видмар.

Претседник: Отварам XXVIII седницу Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар Скендер Куленовић.

Молим друга секретара да прочита записник XXVII седнице Већа народа.

Секретар Скендер Куленовић чита записник XXVII седнице Већа народа Народне скупштине ФНРЈ од 9 септембра 1953 године.

Претседник: Чули сте записник. Има ли примедба? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: изгласавање Предлога законика о кривичном поступку.

Пошто је претрес Предлога законика о кривичном поступку већ обављен на заједничкој седници, приступамо гласању. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Објављујем да је Веће народа усвојило Предлог законика о кривичном поступку.

Прелазимо на претрес Предлога уводног закона за Законик о кривичном поступку. Молим известиоца Законодавног одбора Јосипа Руса да поднесе одборски извештај.

Известилац Законодавног одбора Јосип Рус чита извештај Законодавног одбора Већа народа о Предлогу уводног закона за Законик о кривичном поступку. (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: Чули сте одборски извештај о Предлогу уводног закона за Законик о кривичном поступку. Отварам дискусију о овом законском предлогу Тражи ли ко реч? (Нико се не јавља).

Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање о овом законском предлогу. Ко гласа за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Ко гласа против? (Нико).

Објављујем да је Веће народа усвојило и Предлог уводног закона за Законик о кривичном поступку.

Истовремено вас извештавам да сам обавештен да су у Савезном већу оба ова законска предлога изгласана у истоветним текстовима. Тиме је Народна скупштина усвојила: Законик о кривичном поступку и Уводни закон за Законик о кривичном поступку.

Оба закона биће проглашена у смислу Устава и Пословника.

Пошто је ово последња седница Већа народа, молим да ми Веће да овлашћење да заједно са другом секретаром могу да оверим записник ове седнице. Даје ли Веће ово овлашћење? (Даје).

Истовремено, другови народни посланици, ја вам се захваљујем за вашу дисциплину, за ваш рад, за ваше стрпљење са мном, и надам се да ће и будућа Скупштина обавити тако огроман посао у развоју нашег социјалистичког друштва као што га је обавила ова садашња.

Са овим жељама и са уверењем да ће тако и да буде, ја вас поздрављам и поново вам се захваљујем. (Сви народни посланици устају и дуго аплаудирају).

(Седница је закључена у 11,40 часова).

Dvadesetosma sednica

(10 septembra 1953)

Početak u 11,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Vladimir Simić**.

Pretsednik: Otvaram XXVIII sednicu Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ.

Zapisnik današnje sednice vodiće drugarica **Vida Tomšič**, sekretar Veća. Molim sekretara da pročita zapisnik XXVII sednice Saveznog veća.

Sekretar Vida Tomšič čita zapisnik XXVII sednice Saveznog veća od 9 septembra 1953 godine.

Pretsednik: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Prelazimo na prvu tačku dnevnog reda: glasanje o Predlogu zakonika o krivičnom postupku.

Pošto je pretres u načelu i u pojedinostima o ovom zakonskom predlogu obavljen, po ranijoj odluci oba veća, na zajedničkoj sednici, to se pristupa glasanju. Molim, ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Savezno veće Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije usvojilo Predlog zakonika o krivičnom postupku.

Druga tačka dnevnog reda je: pretres Predloga uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku.

Drugovi narodni poslanici, kao član Zakonodavnog odbora ja sam određen za izvestioca i o ovom zakonskom predlogu, ali da ne bi bilo pomeranja u predsedavanju na ovoj poslednjoj sednici našeg Veća, zamolio sam druga dr **Iva Sunarića** da pročita izveštaj Zakonodavnog odbora o ovom zakonskom predlogu, pa ga molim da to učini.

Zamenik izvestioca Zakonodavnog odbora dr Ivo Sunarić (Izborni srez Travnik, NR Bosna i Hercegovina) čita izveštaj Zakonodavnog

odbora Saveznog veća o Predlogu uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku. (Videti prilog na kraju knjige).

Predsednik: Otvaram pretres u načelu i u pojedinostima o ovom zakonskom predlogu. Ko želi reč; molim neka se javi. (Ne javlja se niko). Stavljam na glasanje Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku. Ko je za, molim neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Savezno veće usvojilo jednoglasno Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku.

Sada ćemo imati kratak odmor radi toga da saglasimo tekstove zakona izglasanih u Veću naroda i molim narodne poslanike da se zadrže u sali da bismo mogli i taj posao da svršimo.

(Posle odmora)

Predsednik: Izveštavam Veće da sam obavešten da su oba ova zakonska predloga izglasana u Veću naroda u istovetnim tekstovima i proglašujem da je Narodna skupština FNRJ usvojila: prvo, Zakonik o krivičnom postupku i, drugo, Uvodni zakon za Zakonik o krivičnom postupku. Oba ova zakona biće proglašena u smislu Ustava i skupštinskog Poslovnika.

Ovu sednicu zaključujem i molim Veće za dopuštenje da mogu potpisati zapisnik ove sednice bez saopštavanja Veću. Da li mi Veće daje ovo ovlašćenje? (Daje).

Posle ove sednice imaćemo zajedničku sednicu, poslednju u ovom sazivu.

(Sednica je zaključena u 11,40 časova).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Trideseta sednica

(10 septembra 1953)

Početak u 11,55 časova.

Pretsedavao predsednik Saveznog veća **Vladimir Simić**.

Pretsedavajući: Otvaram XXX, zajedničku sednicu oba veća Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik na ovoj sednici vodiće drugarica **Vida Tomšič**.

Molim drugaricu **Tomšič** da pročita zapisnik XXIX zajedničke sednice.

Sekretar Vida Tomšič čita zapisnik XXIX zajedničke sednice Saveznog veća i Veća naroda od 9 septembra 1953 godine.

Pretsedavajući: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Primedaba nema; zapisnik je overen.

Potrebno je da utvrdimo dnevni red ove naše zajedničke sednice. Predlažem kao jedinu tačku dnevnog reda: rešavanje o raspuštanju Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Da li se prima ovaj predlog za dnevni red? (Prima).

Pre prelaska na dnevni red, izveštavam Narodnu skupštinu da sam od narodnog poslanika **Josipa Šestana** dobio pismo sa pitanjem u kome kaže (čita):

»Molim da na zajedničkoj sednici oba veća Narodne skupštine u odsutnosti Državnog sekretara za inostrane poslove, drug **Aleš Bebler**, kao potsekretar Sekretarijata za inostrane poslove, odgovori na pitanje: Da li su Italijani povukli svoje trupe koje su u zadnje vreme bile koncentrisane na našoj granici?«

Ako je drug **Bebler** pripravan da odgovori na ovo pitanje, mogli bismo po Poslovníku odmah preći na ovo pitanje.

Ima reč drug dr **Aleš Bebler**, državni potsekretar u Sekretarijatu za inostrane poslove. (Aplauz).

Dr Aleš Bebler (NR Slovenija): Drugovi, na pitanje koje postavlja narodni poslanik drug Šestan moram da odgovorim da prema obavještenjima Državnog sekretarijata za inostrane poslove italijanske trupe, koje su u poslednje vreme premeštane i razmeštane duž naše granice, nisu vraćene u svoje predašnje garnizone, drugim rečima da izuzetne mere vojnog karaktera, koje je preduzela italijanska vlada, još uvek ostaju na snazi.

U takvoj situaciji Državni sekretarijat za inostrane poslove budno prati razvoj događaja i namerava da preduzima korake, odnosno, ako se to bude pokazalo neophodnim, da predloži Saveznom izvršnom veću preduzimanje mera u duhu politike koja je po tom pitanju izložena u notama Državnog sekretarijata predatim italijanskoj vladi, u izjavama datim diplomatskim predstavnicima u Beogradu i u govoru druga Pretsednika Republike, 7 ovog meseca, na Okroglici.

No, bez obzira na korake koje bi ubuduće situacija mogla iziskivati, Jugoslavija će znati da svojim čvrstim ali istovremeno i mirnim i dostojanstvenim stavom zaštititi svoje interese. (Buran aplauza).

Pretsedavajući: Da li je narodni poslanik drug Šestan zadovoljan odgovorom?

Josip Šestan (NR Hrvatska): Potpuno sam zadovoljan.

Pretsedavajući: Molim drugaricu sekretara da pročita Predlog odluke Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije o raspuštanju.

Sekretar (čita):

P R E D L O G
ODLUKE NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O RASPUŠTANJU

Pošto je završila poslove koji su joj bili stavljeni u zadatak Zakonom o sprovođenju Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, Narodna skupština FNRJ, na zajedničkoj sednici Saveznog veća i Veća naroda, donosi sledeću

O D L U K U

1. Narodna skupština FNRJ drugog saziva, izabrana na izborima od 26 marta 1950 godine, raspušta se na dan 10 septembra 1953 godine.

2. Saglasno Zakonu o sprovođenju Ustavnog zakona ostaju na svojim dužnostima do sastanka novoizabrane Savezne narodne skupštine predsednici Saveznog veća i Veća naroda i po jedan od sekretara oba doma koje predsednici odrede.

3. Isto tako, zbog prirode svog poslovanja, ostaju na dužnosti administrativni i imunitetski odbori oba veća, Komisija za reformu škola opšteg obrazovanja, koja je obrazovana rezolucijom Narodne skupštine FNRJ od 22 maja 1953 godine, kao i Komisija za utvrđivanje

autentičnih tekstova zakona, dok ne završe rad u vezi sa zakonima donetim na sednicama Skupštine od 7 do 10 septembra 1953 godine.

Pretsedavajući: Za reč se javio potpredsednik Saveznog izvršnog veća drug Moša Pijade. (Buran i dugotrajan aplauz).

Moša Pijade: Drugovi narodni poslanici, došlo je vreme da se rastanemo. Istina, mandat ove Skupštine ističe tek u martu iduće godine i onda bi se navršio ustavni rok od 4 godine. Međutim, mi svi znamo zbog čega je potrebno da se ova Skupština ranije raspusti, tj. pre isteka njenog mandata. Novi Ustavni zakon, koji je ova Skupština donela u januaru ove godine, predvideo je drukčiji sastav Narodne skupštine, kao što je dao i drukčije shvatanje ostalih državnih organa naše države.

Sprovođenje novog Ustavnog zakona nije moglo odmah i u potpunosti da se sprovede posle njegovog usvajanja. Neke su stvari izvršene odmah: ukinuta je Vlada i stari Prezidijum, izabran je Predsednik Republike i izabrano je Savezno izvršno veće. To isto, saglasno svojim novim ustavnim zakonima, učinile su i narodne republike. Međutim, odredba Ustavnog zakona o Saveznoj narodnoj skupštini, o njenom sastavu od Saveznog veća i Veća proizvođača, ta odredba nije mogla da bude izvršena, jer su za to potrebni izbori. Mislilo se da ti izbori mogu biti uproleće ove godine, do juna meseca, ali to iz mnogih razloga nije bilo moguće ostvariti. Tako je to privremeno stanje, privremeno stanje u tom pogledu što je jedno novo telo, Savezno izvršno veće imalo da radi sa Skupštinom u starom sastavu, koji ne odgovara onome kako ga postavlja novi Ustavni zakon, produženo za nekoliko meseci duže nego što se isprva mislilo.

Najzad, danas stojimo pred mogućnošću da ove jeseni izvršimo izbore za novu Saveznu narodnu skupštinu, za Saveznu narodnu skupštinu kakvu zahteva naš novi Ustavni zakon. Ova Skupština je sama sebi, Zakonom o sprovođenju Ustavnog zakona, bila odredila poslove i ona je te sve poslove izvršila. Poslednji važan posao koji je imala da izvrši bio je donošenje izbornog zakona, koji smo doneli ovih dana. Prema tome, ostvareno je sve ono što je bilo naloženo ovoj Skupštini, sve ono što je ona sama sebi stavila u zadatak u cilju sprovođenja Ustavnog zakona i, prema tome, došlo je vreme da se ostvari i onaj stav prvi iz člana 9 Zakona o sprovođenju Ustavnog zakona, koji glasi: »Kada završi poslove određene ovim zakonom, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije doneće odluku o svom raspuštanju«.

Ova Skupština, koja nije ispunila čitavo vreme svoga mandata, ipak za ove tri i po godine rada uspešno je izvršila mnoge značajne zadatke. Rastajući se danas, narodni poslanici mogu otići sa punim uverenjem i sa ponosom da su u ovom periodu skupštinskog rada uradili vrlo veliki i značajan posao. Ja neću da se osvrćem na sve one zakone

i odluke koje je ova Skupština donela u toku svog rada. Ali, treba da se potsetimo samo na to da je već na samom početku svoga rada, juna 1950 godine, Skupština donela Osnovni zakon o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva, i da je ova Skupština tokom svoga rada dala osnove novim društvenim odnosima i novom privrednom sistemu. Isto tako, ova Skupština je početkom ove godine, donoseći novi Ustavni zakon, dala osnovne zakone našeg državnog i društvenog uredjenja na novim načelima, na načelima socijalističke demokratije.

Medu važnim zakonima koje je ova Skupština donela nalaze se i Opšti zakon o narodnim odborima, Zakon o upravnim sporovima, Krivični zakonik, Zakonik o krivičnom postupku itd. Prema tome, rad ove Skupštine bio je plodan, koristan i ostaviće u istoriji Skupštine valjanu uspomenu.

Sada stojimo pred izborima za novu Saveznu skupštinu. Ja sam uveren da će svi poslanici, koji su tako predano vršili svoju poslaničku dužnost u ovom periodu, biti aktivni u borbi da i ličnim sastavom buduća Savezna narodna skupština, i njeno Savezno veće i njeno Veće proizvođača, bude na visini, da bi Savezna narodna skupština mogla da odgovori onim zadacima, onoj ogromnoj ulozi koju joj daje Ustavni zakon.

U svom privremenom periodu, od donošenja Ustavnog zakona, Skupština ovakvog sastava, koji ne odgovara svim zahtevima Ustavnog zakona, nije mogla da na sebe preuzme stvari, niti da se digne na onu moć i onu ulogu koja će nužno pripasti novoj Saveznoj narodnoj skupštini, biranoj upravo za to da sprovede duh novog Ustavnog zakona.

Ja se nadam, a mislim da je to i uverenje svih vas, da će trudom svih nas i ogromnom potporom narodnih masa, svesnih socijalističkih građana, Savezna narodna skupština, koju ćemo birati kroz nešto oko dva meseca, biti takva da će označavati početak jedne nove ere u našem parlamentarnom životu i da će ona biti onaj veliki i snažni narodni instrument, koji će produžiti veliko delo izgradnje socijalističkog društva u našoj zemlji.

Razume se, ja nemam nikakvog razloga da preporučujem da usvojite ovu odluku, jer je to takoreći obaveza za sve nas, pošto smo ispunili one dužnosti koje smo sami sebi naložili, a nalažemo i sami sebi da se posle toga i raspustimo.

Prema tome, ja mislim da ćete ovu odluku usvojiti. (Buran aplauz).

Pretsedavajući: Ko želi još reč o ovom pitanju? (Ne javlja se niko). Pošto se ne javlja niko za reč, stavljam Predlog odluke o raspustanju Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na glasanje. Molim ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Objavljujem da je Savezna narodna skupština jednoglasno donela odluku o svom raspuštanju. (Aplauz).

Drugovi narodni poslanici, pre nego što zaključim ovu poslednju zajedničku senicu oba veća Savezne narodne skupštine, a samim tim i njen drugi saziv, osećam svojom dužnošću da i ja progovorim nekoliko reči kada je već slučaj hteo da na ovoj poslednjoj zajedničkoj sednici predsedavanje padne meni u deo. Verujem da time izražavam želju i raspoloženje predsednika Veća naroda druga Josipa Vidmara.

Drugovi narodni poslanici, kao što se istorija revolucionarnog pokreta i Narodnooslobodilačke borbe našeg naroda u toku Drugog svet-skog rata ne može pisati ni pravilno shvatiti bez ilustrovanja rada : političke delatnosti prvih predstavničkih organa u Bihaću i Jajcu, kao i privremenog narodnog predstavništva pre i do donošenja Ustava FNRJ početkom 1946 godine, tako se ona ne može pisati ni pravilno shvatiti bez ilustrovanja izvanredno obilnog i plodnog zakonodavnog rada Narodne skupštine FNRJ posle toga vremena, u fazama obnove i izgradnje zemlje, postavljanja materijalnih osnova za izgradnju novih, socijalističkih društvenih odnosa, kao ni etapa u tome razvitku u toku kojih smo dospeli na put slobodnog socijalističkog razvitka.

Obimni i složeni zadaci postavljali su se pred našu Narodnu skupštinu pre svega zato što je u toku Narodne revolucije ne samo bio iz zemlje isteran okupator i što su bili satrveni njegovi pomagači, već je bio potpuno uništen i čitav raniji državni, društveni i pravni sistem, pa je bilo nužno na tim ruševinama preživelih shvatanja izgraditi nov državni, društveno-ekonomski i pravni sistem. Danas se može slobodno tvrditi da je te zadatke Narodna skupština FNRJ obavljala, u svima etapama dosadašnjeg razvoja, dosledno i potpuno.

Da se postignu ovi uspesi i da se obave ovakvi zadaci, koji, uzgred budi rečeno, nisu tako česta pojava u opštoj istoriji sveta, bilo je jedino moguće zato što je takva politika uživala poverenje i podršku ogromne većine naših naroda. Ni isterivanje okupatora iz zemlje, ni pobjeda nad njegovim pomagačima i preživelim shvatanjima, ni obnova i izgradnja zemlje, ni put u socijalizam i izgradnja novih društvenih odnosa ne bi bili uopšte mogućni bez toga poverenja i podrške ogromne većine naših naroda, — što je drug Tito više puta u ovom domu podvlačio i isticao. Moralno-politički ujedinjeni u Narodnom frontu, odnosno sada u Socijalističkom savezu radnog naroda, na čelu sa Komunističkom partijom Jugoslavije i drugom Titom, naši narodi su posle vekovne razjedinjenosti i teškoća, kao i zlih iskustava u staroj Jugoslaviji, našli sebe i u punoj jednakosti i ravnopravnosti krenuli složno putem progresa, putem boljeg i pravednijeg života, na put izgradnje socijalizma.

Često se čuju mišljenja, pa i zaključci, da rad naše Narodne skupštine nije bio nimalo dinamičan, da se diskusija na njenim plenumima

razvijala jednolično, da ona nije bila ni centar ni potstrek opštepolitičkog i društvenog zbivanja, koje je van nje teklo, baš u tom vremenu, revolucionarnim i živim hodom. Meni se čini da se pri ovakvim razmatranjima mešaju uzroci i posledice. I ne samo to, meni se čini da baš takva karakteristika njenog rada ukazuje na pravu i istorisku vrednost uloge koju je nužno imala i koju je odigrala Narodna skupština i njena dva saziva. Prema objektivnim uslovima socijalističkog razvitka u našoj federaciji takva njena uloga je bila opravdana i istoriski pravilna, a prema progresivnim fazama uspona društvene i političke svesti kod naših naroda ona je bila neminovna i tipična. Jedinstvo misli i jedinstvo interesa naših naroda, naših trudbenika i radničke klase predstavljali su socio'lošku osnovicu za pretresanje i donošenje zakona i zakonskih odredaba, i u njoj su bili sadržani bitni motivi i pobude njihovih političkih predstavnika u Narodnoj skupštini kada su, makar i u jednoličnom postupku, ali uvek odražavajući narodne težnje i interese, davali takvim zakonima i odredbama sankcije i autoritet zakonitosti. Nije postupak, makoliko inače bio od značaja, bitni odraz takvih uzroka u društvenom i političkom razvitku kad se oceľnjuje rad i uloga predstavničkog tela kao nesumnjivog faktora u njemu, već je to sadržina njegovog rada i unutrašnja vrednost njegovih akata.

Donošenje Ustava samo nekoliko meseci posle konačno svršenog Drugog svetskog rata; niz zakona kojim se vršila organizacija, učvršćivanje i obezbeđivanje jedinstva narodne vlasti; agrarna reforma kojom su definitivno likvidirani ostaci starih feudalnih odnosa i kojom je bezemljašima, zdravstvenim i socijalnim ustanovama podeljeno preko 1,500.000 hektara zemlje; likvidacija zemljoradničkih dugova, kojom je ugašeno preko 7 milijardi dugova, od kojih je 95% padalo na siromašne i srednje seljake; nacionalizacija svih sredstava za proizvodnju i docnija nacionalizacija kapitalističke privrede u gradu (1948 godine); Petogodišnji plan razvitka narodne privrede od 1947 do 1949 godine, kojim se prešlo na plansku narodnu privredu; budžeti i završni računi kojima je regulisavana finansiska politika i utvrđivane ogromne investicije za industrijalizaciju i elektrifikaciju zemlje; Zakon o radničkim savetima i docniji Osnovni zakon o upravljanju privrednim preduzećima i drugim privrednim organizacijama od strane radnih kolektiva, taj, kako je u Skupštini rekao drug Tito »najznačajniji historijski čin Narodne skupštine od izvršene nacionalizacije sredstava proizvodnje«; decentralizacija državne uprave i samoupravljanje u privredi i društvenom i političkom životu, koje su mere stvorile moćnu prepreku birokratskim i državno-kapitalističkim tendencijama, koje su se pojavljivale; zakoni kojima je izvršeno uređenje sudova, javnog tužništva i pravobranilaštva, advokature, uspostavljanje upravnog pravosuda, kodifikacija materijalnog krivičnog prava i krivično-pravne procedure, kojima je učvršćivana zakonitost i pružena puna garancija

prava građana; radno zakonodavstvo i socijalno osiguranje, koje je, po opštem priznanju, najnaprednije regulisanje socijalnog obezbeđenja radnog čoveka; propisi koji su služili kao osnova za organizaciju, razvitak i uspon naše Narodne armije, koja je bitni faktor naše slobode i nezavisnosti, pa sve do Ustavnog zakona, kojim su položeni temelji daljeg razvitka na principima socijalističke demokratije, — da pomenem samo važnije akte Narodne skupštine, — jasno potvrđuju njihovu sadržinu i njihovu unutrašnju vrednost.

Taj i takav rad Narodne skupštine, to ne treba nikad smetnuti s uma, obavljao se u prilikama stalne posleratne međunarodne zategnutosti. Velikim svojim delom on je pao u doba potpuno nezastuđenog i brutalnog pritiska informbiroovskih zemalja i sovjetskog imperijalizma. Međutim, vernost načelima Povelje Ujedinjenih nacija kao i drugim primljenim međunarodnim obavezama, dosledan i principijelan stav naše narodne Vlade prema svim krupnim međunarodnim pitanjima, nepokolebljivost u borbi za slobodu i ravnopravnost naroda, bili oni veliki ili mali, autonomni ili pod tudinskom dominacijom, rešenost na odbranu slobode i nezavisnosti zemlje bez obzira sa koje bi strane ona bila ugrožena, realistički predlozi za rešenje i onih pitanja koja zadiru u bitnost naših narodnih interesa, kao što su predlozi za rešenje pitanja Trsta, i široka podrška naših naroda i njihovih političkih predstavnika u Narodnoj skupštini takvoj spoljnoj politici, — činili su da je ugled Jugoslavije u svetu sve više rastao. Ratifikovan je niz međunarodnih konvencija i ugovora, gde spadaju Deklaracija o pravima čoveka, Konvencija o genocidu i Ugovor o uzajamnoj pomoći i saradnji između Jugoslavije, Turske i Grčke. Ovaj ugovor i po učesnicima koji su ga zaključili, i po vremenu kada je do njega došlo, i po geopolitičkom prostoru koji je njime obuhvaćen, predstavlja najrealniji dokument mira u posleratnom vremenu.

Dužnost mi je da posebno podvučem rad svih odbora Narodne skupštine. Kroz njih i u njima razvijala se glavna aktivnost Narodne skupštine, dok su zakonodavni odbori i odbori za plan i finansije predstavljali jezgro te aktivnosti. Njihova praksa i iskustva kroz nju stečena ukazali su, ja sam u to uveren, na perspektivu daljeg razvitka koji je utvrđen u Ustavnom zakonu i Zakonu o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, na kojoj će osnovici raditi buduća Narodna skupština baš kroz odbore i komisije, u kojima će se usredsređivati ukupna inicijativa i delatnost u svim oblastima državnog, društvenog, političkog i kulturnog razvoja na daljem putu izgradnje socijalizma u našoj zemlji.

Neki naši drugovi nisu dočekali kraj ovog saziva Narodne skupštine. Sagoreli su na svojim dužnostima, na narodnom poslu. Oni ostaju u drugarskom sećanju, a među njima naročito simpatični, odlučni i dosledni revolucionar, višegodišnji rukovodilac naše privrede, drug Boris Kidrič. (Svi narodni poslanici jednodušno kliču: »Slava mu!«).

Drugovi narodni poslanici, Narodna skupština i njeni članovi izvršili su svoju dužnost i svojim radom su učinili krupan korak ka daljem slobodnom socijalističkom razvitku u našoj zemlji. A to je baš onaj put razvitka kojim nas vodi naš Pretsednik Republike drug Tito. (Svi narodni poslanici ustaju i, stojeći, dugo aklamiraju Pretsednika Republike Maršala Tita. — Buran i dugotrajan aplauz.)

Pre zaključenja sednice molim Narodnu skupštinu za odobrenje da mogu overiti ovaj poslednji zapisnik. (Traženo ovlašćenje je dato jednoglasno).

Saopštavam isto tako da poslanička prava, koja uživaju narodni poslanici traju do dana izbora za narednu Narodnu skupštinu.

Zaključujem ovu zajedničku sednicu, a time i drugi saziv Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

(Sednica je zaključena u 12,30 časova).

PRILOZI

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

Br. 6102
15 maja 1953
Beograd

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Dostavljam Vam Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, koji je Savezno izvršno veće prihvatilo na svojoj sednici od 15 maja 1953 god. i molim Vas da ovaj predlog dostavite Zakonodavnom odboru na dalji rad.

Za poverenika Saveznog izvršnog veća prilikom pretresanja ovog predloga određen je drug Boško Radanović, načelnik odeljenja u Sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju Saveznog izvršnog veća.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpredsednik
Aleksandar Ranković, s. r.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Br. 209

16 maja 1953

Beograd

PREDLOG

ZAKONA O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

Radi ostvarivanja ustavnog načela da zemlja pripada onima koji je obrađuju; radi zaštite radnog seljaka od eksploatacije radi obezbeđenja razvoja poljoprivrede u skladu sa socijalističkim društvenim odnosima, kao i radi obezbeđenja prava svojine radnih seljaka na zemlji koju obrađuju svojim ličnim radom, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije donosi

ZAKON

O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

I. Osnovne odredbe

Član 1

Obrazuje se poljoprivredni zemljišni fond opštenarodne imovine u koji ulazi sve poljoprivredno zemljište u opštenarodnoj imovini.

Član 2

Zemlja u opštenarodnoj imovini ne može se otuđivati, izuzev u slučajevima predviđenim zakonom.

Član 3

U poljoprivredni zemljišni fond ulazi i postaje opštenarodna imovina poljoprivredno zemljište zemljoradnika preko 10 hektara obradive zemlje.

Član 4

Izvršno veće narodne republike može propisati da se sopstvenicima ostavi u svojinu više obradive zemlje od maksimuma određenog prethodnim članom, i to:

- 1) porodičnim zadrugama koje sačinjavaju nekoliko uži porodica, u krajevima gde su takve zadruge uobičajene, ali najviše do 15 hektara;
- 2) porodičnim zadrugama sa patrijarhalnim odnosima i većim brojem porodica, u krajevima gde veliki deo stanovništva živi u takvim zadrugama, i preko 15 hektara;
- 3) svim domaćinstvima u krajevima gde je zemljište pretežno slabog kvaliteta i gde se obrada vrši ekstenzivno, ali najviše do 15 hektara.

Republičko izvršno veće određuje krajeve u kojima će se primenjivati njegovi propisi doneti na osnovu prethodnog stava.

U krajevima gde postoje viničarski i slični odnosi, zakonom narodne republike mogu se takvi odnosi ukinuti i propisati, nezavisno od odredaba ovog zakona, da zemlja u pogledu koje postoje takvi odnosi postaje opštenarodna imovina u celosti ili delimično, kao i odrediti visina i način plaćanja naknade sopstvenicima za tu zemlju.

Član 5

Sopstvenici čija je zemlja, na osnovu ovog zakona ili propisa narodne republike donetih na osnovu njega, postala opštenarodna imovina, imaju pravo na naknadu za tu zemlju.

Član 6

Niko ne može imati više zemlje od maksimuma određenog ovim zakonom.

Zajemčuje se pravo svojine sopstvenika na zemlji koja ne prelazi maksimum određen ovim zakonom.

Član 7

Zemlja iz poljoprivrednog zemljišnog fonda dodeljuje se poljoprivrednim organizacijama na trajno korišćenje.

Sreski narodni odbor ne može raspolagati sa zemljom na kojoj poljoprivredne organizacije imaju pravo korišćenja, izuzev u slučajevima i na način predviđen ovim zakonom.

Poljoprivrednom organizacijom u smislu ovog zakona smatraju se zemljoradničke zadruge, poljoprivredna dobra i druge privredne organizacije i ustanove koje se bave poljoprivrednom delatnošću.

Član 8

Zemlja se dodeljuje samo onoj zadružnoj organizaciji čija potvrđena i registrovana pravila sadrže sledeća načela:

— da poljoprivrednom delatnošću organizacije upravljaju samo lica koja u njoj učestvuju u poljoprivrednoj ili kojoj drugoj njenoj privrednoj delatnosti, bez obzira na njihove imovinske odnose sa organizacijom u pogledu zemlje koju su u nju unela;

— da se deo dohotka (fond plata) od poljoprivredne delatnosti organizacije deli, na osnovu tarifnog pravilnika, samo među licima koja u njoj obrađuju zemlju, kao njihova zarada u novcu, na bazi učešća u radu organizacije;

— da za njen način poslovanja i organizaciju rada važe propisi koji se primenjuju za poljoprivredna dobra.

Član 9

U slučaju prestanka zemljoradničke zadruge zemlja u zadružnoj svojini postaje opštenarodna imovina.

Član 10

U narodnim republikama obrazuju se komisije za poljoprivredni zemljišni fond.

Komisija se stara o pravilnom sprovođenju odredaba ovog zakona, vrši nadzor nad radom sreskih komisija za poljoprivredni zemljišni fond i rešava u drugom stepenu u slučajevima određenim ovim zakonom.

Član 11

Komisiju za poljoprivredni zemljišni fond narodne republike sačinjavaju predsednik i potreban broj članova.

Predsednika i članove komisije imenuje republičko izvršno veće.

Predsednik komisije imenuje se iz reda članova republičkog izvršnog veća.

Bliže propise o komisiji za poljoprivredni zemljišni fond narodne republike donosi, po potrebi, republičko izvršno veće.

Član 12

Prava i dužnosti koji su određeni ovim zakonom narodnom odboru sreza ima i narodni odbor grada.

II. Upravljanje poljoprivrednim zemljišnim fondom opštenarodne imovine

Član 13

Poljoprivrednim zemljišnim fondom opštenarodne imovine upravlja narodni odbor sreza.

Poljoprivredne organizacije kojima je dodeljeno zemljište iz poljoprivrednog zemljišnog fonda stiču na njemu pravo korišćenja.

Član 14

Narodni odbor sreza dužan je da vodi evidenciju o zemlji koja ulazi u poljoprivredni zemljišni fond opštenarodne imovine.

Način vođenja evidencije propisuje savezni Državni sekretar za poslove narodne privrede.

Član 15

Zemlja koja ulazi u poljoprivredni zemljišni fond upisuje se u zemljišne knjige kao opštenarodna imovina.

U zemljišne knjige upisuje se i pravo korišćenja poljoprivrednih organizacija.

Upis opštenarodne imovine u zemljišne knjige vrši se na zahtev narodnog odbora sreza, a upis prava korišćenja na zahtev privredne organizacije.

Član 16

Poljoprivredno zemljište u opštenarodnoj imovini na kome ne postoji pravo korišćenja privredne organizacije, narodni odbor može zameniti za drugu zemlju iste vrednosti, ili je prodati uz uslov da za postignutu cenu kupi drugu zemlju iste vrednosti.

Postupak za zamenu i otudjenje u smislu prethodnog stava, kao i postupak za zamenu u smislu člana 33 propisaće Savezno izvršno veće.

Član 17

Ako u poljoprivrednom zemljišnom fondu ima zemlje koja nije data na korišćenje poljoprivrednim organizacijama, niti ostavljena na korišćenje ranijim sopstvenicima, niti se koristi za druge opštekorisne svrhe, a nema mogućnosti osnivanja poljoprivredne organizacije, narodni odbor sreza dužan je da se stara o obradi te zemlje na pogodan način.

Član 18

Utrine, pašnjaci i druga zemljišta u opštenarodnoj imovini koja nisu privedena kulturi daju se na korišćenje selu ili opštini.

Bliže propise o vršenju ovog prava korišćenja doneće narodne republike.

III. Utvrđivanje zemlje koja postaje opštenarodna imovina

Član 19

Obradivu zemlju sopstvenika, preko maksimuma određenog ovim zakonom ili propisima donetim na osnovu njega, koja postaje opštenarodna imovina, utvrđuje sreska komisija za poljoprivredni zemljišni fond.

Obradivom zemljom smatraju se oranice, vrtovi, voćnjaci, vinogradi, livade i pašnjaci podignuti na obradivoj zemlji, bilo prema stanju katastra ili stvarnom stanju.

Član 20

Sreska komisija sastoji se od pet članova.

Svaki član ima zamenika.

Jednog člana komisije i njegovog zamenika određuje predsednik sreskog suda iz reda sudija tog suda, a ostale članove i njihove zamenike određuje narodni odbor sreza.

Sudija koji je određen za člana komisije ujedno je i njen predsednik.

Član 21

Sreska komisija će pribaviti, na osnovu zemljišnih knjiga i drugim podesnim putem, za svako domaćinstvo na području sreza, čija obradiva zemlja prelazi maksimum određen ovim zakonom ili propisima donetim na osnovu njega, podatke o tome koliko takvo domaćinstvo ima ukupno obradive zemlje.

U ukupnu količinu obradive zemlje domaćinstva uračunava se i kako obradiva zemlja starešine domaćinstva, tako i obradiva zemlja članova njegovog domaćinstva, bez obzira na čije je ime pravo svojine na zemlju upisano u zemljišne knjige.

Sreska komisija je dužna omogućiti starešini domaćinstva da se izjasni o količini svoje obradive zemlje i obradive zemlje članova njegovog domaćinstva, kao i o tome za koju zemlju predlaže da bude izdvojena za poljoprivredni zemljišni fond.

Domaćinstvo sačinjavaju lica koja zajednički obrađuju isto poljoprivredno gazdinstvo ili dele prihode od njega.

Član 22

Na osnovu pribavljenih podataka i utvrđenih činjenica prema prethodnom članu, sreska komisija donosi rešenje kojim određuje obradivu zemlju domaćinstva koja se izdvaja i kao opštenarodna imovina unosi u poljoprivredni zemljišni fond, i utvrđuje visinu naknade za zemlju, zasade i zgrade.

U poljoprivredni zemljišni fond neće se unositi zemljište sa zgradama, izuzev ako te zgrade služe neposredno za obradu zemlje na kojoj postoje.

Sreska komisija vodiće računa da se u zemljišni fond unosi u prvom redu zemljište bez zasada, a tek ako to nije moguće, onda zemljište sa zasadima.

Član 23

Naknada za zemlju određuje se na osnovu propisa koje će, prema kulturi i klasifikaciji zemlje, doneti republička izvršna veća.

Naknada za jedan hektar obradive zemlje ne može iznositi više od 100.000.— dinara.

Visina naknade za izvršene investicije za vinograde, voćnjake, hmeljanike i druge dugogodišnje zasade, kao i za zgrade i druge objekte određuje se procenom prema prometnoj vrednosti, po odbitku amortizovane vrednosti.

Član 24

Naknada iz prethodnog člana isplaćuje se ranijim sopstvenicima u roku od 20 godina, bez kamata, u godišnjim obrocima prema skali koju određuje Savezno izvršno veće.

Na iznos naknade ranijim sopstvenicima izdaju se obveznice, koje glase na donosioca.

Pravo na naknadu raniji sopstvenik stiče kad prestane koristiti zemlju.

Naknada se isplaćuje iz saveznog budžeta.

Za isplatu naknade po obveznicama jamči Federativna Narodna Republika Jugoslavija.

Član 25

Rešenje sreske komisije o izdvajanju zemlje za poljoprivredni zemljišni fond mora biti obrazloženo.

Rešenje se dostavlja ranijem sopstveniku zemlje i narodnom odboru sreza.

Član 26

Raniji sopstvenik zemlje i narodni odbor sreza mogu, u roku od 15 dana po prijemu rešenja sreske komisije, tražiti tužbom kod okružnog suda nadležnog prema sedištu sreske komisije da se to rešenje preinači.

Preinačenje rešenja može se tražiti tužbom samo u pogledu pitanja da li postoje uslovi za primenu odredaba ovog zakona, u pogledu količine zemlje koja se izdvaja za poljoprivredni zemljišni fond, kao i u pogledu visine naknade.

Stranka može protiv rešenja sreske komisije podneti žalbu republičkoj komisiji za poljoprivredni zemljišni fond, ali samo u pogledu zahteva da se mesto izdvojene zemlje izdvoji druga zemlja istog sopstvenika.

Žalba se podnosi u roku od 15 dana po prijemu rešenja sreske komisije, a ako je podneta tužba u pogledu uslova za primenu ovog zakona ili količine zemlje koja se izdvaja, onda se žalba podnosi u roku od 15 dana po prijemu pravosnažne sudske odluke.

Protiv rešenja republičke komisije ne može se pokrenuti upravni spor.

Ako je podneta žalba republičkoj komisiji, tužba u pogledu visine naknade podnosi se u roku od 15 dana po prijemu rešenja republičke komisije.

Član 27

Zemlja koja je na osnovu pravosnažnog rešenja izdvojena i uneta u poljoprivredni zemljišni fond ostavlja se na besplatno korišćenje ranijem sopstveniku, sve dok ne bude dodeljena na korišćenje poljoprivrednoj organizaciji.

Narodni odbor sreza može rešiti, uz saglasnost republičke komisije za poljoprivredni zemljišni fond, da se zemlja koja ulazi u taj fond ostavi na besplatno korišćenje ranijem sopstveniku i da se ne dodeljuje poljoprivrednoj organizaciji, u slučaju kad se radi o domaćinstvu sa velikim brojem članova i zemlji koja daje mali prinos, a zakonski maksimum zemlje ne obezbeđuje ishranu članova domaćinstva.

Raniji sopstvenik dužan je da tu zemlju koristi, prema njenoj nameni, pažnjom dobrog privrednika.

IV. Postupak za dodeljivanje zemlje

Član 28

Postupak za dodeljivanje zemlje pokreće se na osnovu pismenog zahteva poljoprivredne organizacije da joj se zemlja dodeli.

Postupak za dodeljivanje zemlje može se pokrenuti i na osnovu zahteva grupe zemljoradnika i poljoprivrednih radnika koji nameravaju da osnuju poljoprivrednu organizaciju.

U tom slučaju zemlja se može dodeliti tek kad bude osnovana poljoprivredna organizacija.

Zahtev za dodeljivanje zemlje podnosi se narodnom odboru sreza.

U zahtevu treba obrazložiti potrebu za dodeljivanjem zemlje, i navesti koja se količina zemlje, za koje kulture i na kom mestu traži.

Član 29

O podnetom zahtevu za dodeljivanje zemlje narodni odbor sreza rešava na posebnim sednicama svojih veća.

Pre donošenja rešenja, narodni odbor sreza proverice i, po potrebi, dopuniti podatke koji su izneti u zahtevu.

Kad se radi o zahtevu zemljoradničke zadruge, narodni odbor sreza pribaviće prethodno mišljenje sreskog saveza zemljoradničkih zadruga.

Član 30

Ako reši da se poljoprivrednoj zadruzi dodeli zemlja, narodni odbor sreza ujedno će odrediti koliko će joj se zemlje dodeliti, u kome mestu i koje parcele.

Protiv rešenja narodnog odbora sreza poljoprivredna organizacija može izjaviti žalbu republičkom izvršnom veću u roku od 15 dana po prijemu rešenja.

Republička komisija za poljoprivredni zemljišni fond može obustaviti izvršenje rešenja o dodeljivanju zemlje narodnog odbora sreza i podneti zahtev republičkom izvršnom veću da to rešenje ukine ili izmeni.

Član 31

Na osnovu pravosnažnog rešenja kojim se dodeljuje zemlja poljoprivrednoj organizaciji, sreski sud upisaće u zemljišne knjige njeno pravo korišćenja na dodeljenoj zemlji.

Član 32

Predaja zemlje koja je ostavljena na korišćenju ranijem sopstveniku može se izvršiti poljoprivrednoj organizaciji u vremenu od 1 oktobra do zaključno 31 decembra iste godine, ali ne pre nego što bude izvršena žetva.

Predaja zemlje poljoprivrednoj organizaciji može se izvršiti i pre 1 oktobra, ako je raniji sopstvenik pokupio plodove sa zemlje i o predaji bio obavešten najmanje dva meseca ranije.

O predaji zemlje sačinice se zapisnik.

Član 33

Poljoprivredna organizacija ima pravo da dodeljenu zemlju koristi u poljoprivredne svrhe.

Ona je dužna da pažnjom dobrog privrednika zemlju racionalno koristi.

Poljoprivredna organizacija ne može raspolagati sa dodeljenom zemljom, ali može, po ovlašćenju narodnog odbora sreza, izvršiti zamenu dodeljene zemlje za drugu zemlju, ili prodati dodeljenu zemlju uz uslov da za postignutu cenu kupi drugu određenu zemlju.

Poljoprivredna organizacija ne može dodeljenu zemlju dati drugom na korišćenje, ali može predložiti narodnom odboru sreza da pravo korišćenja prenese na drugu poljoprivrednu organizaciju.

V. Oduzimanje zemlje dodeljene poljoprivrednim organizacijama

Član 34

Zemljoradničkoj zadrugi može se oduzeti zemlja koja joj je dodeljena samo ako prestane da bude organizovana na način određen ovim zakonom (čl. 8).

Zemlja se može oduzeti zemljoradničkoj zadrugi samo u vremenu od 1 oktobra do zaključno 31 decembra iste godine, ako je zadruga o rešenju o oduzimanju zemlje obaveštena najmanje 3 meseca unapred.

Član 35

Rešenje o oduzimanju zemlje donosi narodni odbor sreza na posebnim sednicama svojih veća.

Protiv tog rešenja može se izjaviti žalba republičkom izvršnom veću.

VI. Arondacija

Član 36

Odredbe Uredbe o arondaciji zemljišta poljoprivrednih dobara i seljačkih radnih zadruga primenjuju se na arondaciju zemljišta i drugih poljoprivrednih organizacija kojima se po odredbama ovog zakona može dodeljivati zemlja iz poljoprivrednog zemljišnog fonda opštene rodne imovine.

Odredbe člana 2 te uredbe prestaju važiti danom stupanja na snagu ovog zakona.

VII. Kaznene odredbe

Član 37

Ko u nameri da onemogući ili oteža unošenje zemlje u poljoprivredni zemljišni fond, otuđi zemlju, ili izvrši deobu zemlje, ili da neistinite ili nepotpune podatke o količini ili kulturi svoje zemlje ili zemlje članova svog domaćinstva, ili da neistinite ili nepotpune podatke o broju članova svog domaćinstva, ili o svom ili o njihovom zanimanju, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

Istom kaznom kazniće se i lice koje u nameri iz prethodnog stava zaključi fiktivni ugovor o otuđenju ili deobi zemlje.

Ugovori o otuđenju i deobi zemlje iz prethodnih stavova ništavi su.

VIII. Prelazne i završne odredbe

Član 38

Zemlja koja bude izdvojena i uneta u poljoprivredni zemljišni fond u toku 1953 godine može se dodeljivati poljoprivrednim organizacijama i pre 1 oktobra 1953 godine, ako se poljoprivredna organizacija i raniji sopstvenik sporazumeju o naknadi vrednosti useva i plodova na dodeljenoj zemlji.

Član 39

Članovi seljačke radne zadruge koji imaju obradive zemlje preko zakonskog maksimuma dobijaju, prilikom istupanja iz zadruge po Uredbi o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga, samo onaj deo koji zajedno sa njihovom okućnicom iznosi za-

konski maksimum, dok se zemlja preko tog maksimuma unosi u poljoprivredni zemljišni fond.

U poljoprivredni zemljišni fond unosi se i obradiva zemlja preko zakonskog maksimuma članova seljačke radne zadruge koji ostaju u zadrugi.

U slučajevima iz prethodnih stavova narodni odbor sreza može rešiti, na zahtev seljačke radne zadruge, da zemlja koju su njeni članovi uneli u zadrugu, a koja prelazi zakonski maksimum i unosi se u poljoprivredni zemljišni fond, ostaje na korišćenje zadrugi ako zadruga saobrazi svoja pravila članu 8 ovog zakona.

Član 40

Izuzetno od odredaba člana 9 ovog zakona, zemlja koju su sopstvenici uneli u seljačke radne zadruge koje su postojale pre stupanja na snagu ovog zakona, odričući se prava svojine na toj zemlji (IV tip), ne postaje opštenarodna imovina u slučaju razrešenja zadružnih odnosa u tim zadrugama po Uredbi o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga.

Seljačkim radnim zadrugama može se izuzetno dodeljivati zemlja, iako ne ispunjavaju uslove iz člana 8 ovog zakona, ako se obavežu da će u roku od godine dana saobraziti svoja pravila i organizaciju tim uslovima.

Član 41

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu FNRJ«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

Novi društveni odnosi nastali u našoj zemlji uvođenjem radničkog samoupravljanja u privredi, zatim novi privredni sistem, koji se zasniva na društvenoj svojini i robno novčanim odnosima, zahtevali su, naročito nakon donošenja Ustavnog zakona, da se pride novoj osnovi rešavanja agrarnih odnosa u našoj zemlji. Ti novi agrarni odnosi treba na jednoj strani da omoguće organizaciju poljoprivrednih gazdinstava na socijalističkoj osnovi putem zadruga kao dobrovoljnih udruženja zemljoradnika i putem poljoprivrednih dobara, a na drugoj strani, jer još nužno ostaju zemljoradnička domaćinstva na bazi privatne svojine, da se ta poljoprivredna gazdinstva zasnivaju na sopstvenom radu zemljoradnika i da se kroz ceo sistem investicija kredita i zadružnih sredstava

za unapredenje proizvodnje uključe u socijalističku privredu. Sve to je zahtevalo da se, na jednoj strani, ograniči privatni zamljoradnički posed na tu meru da može da se obraduje samo sopstvenim radom zemljoradnika, a na drugoj strani, da se poljoprivredno zemljište u opštenarodnoj imovini postavi na takve osnove da doista predstavlja početak onih društveno-ekonomskih odnosa u poljoprivredi u kojima će zemlja biti opšti uslov rada, a ne više roba i predmet špekulacije.

Predloženi zakon kao osnovica novih odnosa u poljoprivredi rešava prema tome tri pitanja: prvo, ograničenje privatnog zemljišnog poseda; drugo, uvođenje novog režima zemljišta u opštenarodnoj imovini i treće, daje osnovicu za novi sistem poljoprivrednih organizacija.

1) **Ograničenje privatnog zemljišnog poseda.** — Dok je agrarna reforma od 1945 ukinula u našoj zemlji feudalne odnose i dala zemlju u vlasništvo seljacima, likvidirajući kod toga i kapitalistički veleposed, dotle ovaj zakon nema značaja agrarne reforme u starom smislu, jer on nije upravljen samo protiv kapitalističkog veleposeda i ne ide za podelom zemlje individualnim zemljoradnicima, nego on likvidira odnosno stvara bazu za likvidaciju kapitalizma na selu uopšte i daje zemlju socijalističkim poljoprivrednim organizacijama.

Kao maksimum zemlje uzeto je u zakonu 10 hektara, jer je to ona granica na kojoj, po pravilu, u našoj zemlji započinje stalno iznajmljivanje radne snage. U nekim krajevima se moglo ići niže od te granice, ali bi to ipak zahvatilo i srednjeg seljaka. Radi toga se pošlo od 10 hektara, jer ovaj zakon nema mogućnosti da potpuno ukine kapitalističke odnose na selu. Zakon polazi i od stanovišta da ustanovljeni maksimum mora biti trajan maksimum i da niko ni u budućnosti ne može posedovati zemlje više od 10 hektara. Već i radi toga je bilo potrebno ustanoviti jedinstveni maksimum za celu zemlju. Radi fiksiranja i trajnosti toga maksimuma nije bilo ništa moguće uzeti u obzir ni izvesne socijalne elemente kao što su broj porodica, opšti uslovi zaostalosti u obradi zemlje itd., što bi dovelo do povećanja maksimuma, jer bi samim tim bilo nužno ustanovljavati individualni maksimum za svako pojedino gazdinstvo, koji takode ne bi mogao biti trajan. To bi dalo daleko više mogućnosti nepravičnosti, naročito u primeni. — Zakon je uvažio samo tri izuzetka kod ustanovljenja maksimuma: prvo, kod porodičnih zadruga kod kojih se može povećati maksimum najviše do 15 hektara. To povećanje važi naravno samo dok te zadruge postoje. Drugo, za one patrijarhalne porodične zadruge koje postoje u nekim krajevima naše zemlje kao napr. na Kosovu i Crnoj Gori koje često broje i po 30 članova. Kod tih zadruga maksimum nije ograničen. I kod jednih i kod drugih porodičnih zadruga, zakon je pošao sa stanovišta da se taj izuzetak ne može primenjivati u celoj zemlji, nego samo u određenim krajevima koji se ustanove rešenjem republičkog izvršnog veća. Treći izuzetak bilo bi povećanje maksimuma uopšte u nekim krajevima, gde se zemlja po pravilu obraduje ekstenzivno i gde

je slabijeg kvaliteta. Ne radi se dakle o povećanju maksimuma za individualna gazdinstva, nego za cele reone. Jasno je da takvih reona nema mnogo i da će to samo biti izuzetak.

U postupku za oduzimanje zemlje zakon razlikuje dve etape. Prva etapa jeste utvrđivanje zemljišnog maksimuma i formalno oduzimanje zemlje tj. konstatovanje u rešenju koja se zemlja oduzima i kolika se naknada daje za tu zemlju. Samim donošenjem rešenja, još se zemlja faktično ne oduzima. Zakon ustanovljava da će se zemlja oduzimati tek tada kad postoji realna mogućnost, da se ona dodeli onoj poljoprivrednoj organizaciji koja je može korisno i racionalno upotrebiti. Do tog vremena zemlja se nalazi i dalje u posedu zemljoradnika koji ima na njoj besplatno pravo korišćenja. Za faktično oduzimanje zemlje ustanovljava se novi postupak. Najpre privredna organizacija mora da traži od narodnog odbora da joj se zemlja dodeli, a kad narodni odbor to rešenje donese, onda se prilazi faktičnom oduzimanju zemlje. — Izuzetak od ovoga pravila ustanovljava se u zakonu samo u tom slučaju ako se zemlja već nalazi kod seljačkih radnih zadruga, jer se po Uredbi o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zadruga ima da vrati zemljoradnicima. U tom slučaju zemlja ostaje u zadrugi, a zemljoradniku se vraća samo do maksimuma zajedno sa okućnicom.

U pogledu cene i oštete zakon je stao na stanovište da se cena ima ustanoviti jedinstveno za celu zemlju po sadašnjoj prometnoj vrednosti. Ta cena iznosi od 30 do 100 hiljada prema klasifikaciji zemlje. U nekim krajevima kao napr. u Vojvodini cena je još niža. Zemlja se otplaćuje 20 godina. Za naknadu zemljoradnik dobija obveznice, a naknada se isplaćuje iz saveznog budžeta. Time je dato puno jemstvo za faktičnu isplatu ustanovljene naknade.

2) Uvođenje novog režima zemljišta u opštenarodnoj imovini. — Zakon nije ustanovio samo da se zemlja dobivena na osnovu ovog zakona podeli poljoprivrednim organizacijama nego ide i za tim da ustanovi novi režim poljoprivrednog zemljišta u opštenarodnoj imovini. Zakon u prvom redu polazi od norme da sva zemlja u opštenarodnoj imovini, poljoprivredna i nepoljoprivredna, ne može biti otudena osim ako se to posebno zakonom ne ustanovi. Ovaj zakon taj izuzetak ustanovljava samo za zamenu poljoprivrednog zemljišta bilo posredno ili neposredno. Potpunog dakle otudenja uopšte nema. Zatim zakon ograničava imovinsko-pravni promet zemlje u opštenarodnoj imovini i između socijalističkih poljoprivrednih organizacija. Socijalističke poljoprivredne organizacije uopšte nemaju prava raspolaganja sa zemljom, nego dobivaju samo pravo korišćenja. One prema tome ne mogu niti svoje pravo korišćenja da prenesu na drugoga. Ali to njihovo pravo korišćenja ne može niti njima biti oduzeto, osim ako se poljoprivredne organizacije ne likvidiraju, u onom obliku kako ih zakon propisuje.

Sve zemljište u opštenarodnoj imovini obrazuje zemljišni poljoprivredni fond. Ovo ustanovljava se zemljišnog poljoprivrednog fonda

bilo je nužno uglavnom iz dva razloga. Prvo zato, da bi se onemogućio jedinstveni režim poljoprivrednog zemljišta i da bi sve zemljište, dakle ne samo ono koje je dobiveno samo na osnovu ovoga zakona, nego i ono kojim danas upravljaju poljoprivredne organizacije bilo stavljeno pod jedinstveni režim i da poljoprivrednim zemljišnim fondom upravlja sreski narodni odbor. I drugo zato, da se i pravo upravljanja opština koje danas postoje po Zakonu o narodnim odborima izuzme za poljoprivredna zemljišta tako da se i ta zemlja stavi pod upravljanje sreskog narodnog odbora. — Medutim sreski narodni odbor u ovom zakonu ne stiče imovinsko pravo upravljanja poljoprivrednim zemljištem u smislu kako se inače kod nas postavlja u zakonodavstvu i teoriji kao imovinsko pravo sa pravom raspolaganja jer ni sreski narodni odbor nema pravo raspolaganja poljoprivrednim zemljištem. On na jednoj strani ne može niti zemlju otuđiti osim radi zamene, a na drugoj strani, on ne može uopšte ni u kom vidu raspolagati sa zemljom na kojoj su privredne organizacije stekle pravo korišćenja. Prema tome sreski narodni odbor upravlja poljoprivrednim zemljišnim fondom samo u tom smislu što on dodeljuje nepodeljenu zemlju, zatim što ima izvesno pravo, ali vrlo ograničeno, nadzora i što, na koncu, daje ovlašćenja poljoprivrednim organizacijama za zamenu zemljišta. Upravljanje dakle od strane sreskog narodnog odbora nema karakter prava upravljanja sa pravom raspolaganja. Ukoliko će biti nužno ustanoviti sreski narodni odbor, odnosno srez kao subjekta u ovom ograničenom imovinsko pravnom prometu, to ovaj zakon nije rešio, jer to mora biti rešeno u vezi sa opštim propisima o opštenarodnoj imovini.

3) **Osnovica za novi sistem poljoprivrednih organizacija.** — Iako ovaj zakon mnogo ne govori, on ipak daje osnovne smernice za razvoj novoga tipa poljoprivrednih organizacija na bazi reorganizovanih seljačkih radnih zadruga. Zakon ne ustanovljava neki novi obavezni tip seljačkih radnih zadruga, ali on daje uslove za dodeljivanje zemlje zadružnim organizacijama. Ti uslovi jesu da u zadružnoj organizaciji upravljaju zadružnim poslovima samo oni koji rade, a ne oni koji su sopstvenici zemlje. Zatim da se zemljoradnici plaćaju po tarifnom pravilniku kao radnici, i konačno da se poslovanje u zadružnim organizacijama i njihova organizacija rada saobrazi poljoprivrednim dobrima. Ovaj uslov ustvari daje perspektivu za osnivanje novoga tipa zemljoradničkih zadruga tj. takvoga tipa u kome više neće biti bitne razlike sa poljoprivrednim dobrima. Zadruga doduše još ostaje kao poljoprivredna organizacija zasnovana na inicijativi zemljoradnika, koja sadrži i njihove imovinske odnose na bazi unesene zemlje, ali ona već sama u sebi likvidira te kapitalističke ostatke, jer oni ne deluju na međusobne radne odnose i podleu dohotka među zadrugarima, ukoliko se ne odnosi na rentu.

Po svojim principima ovaj zakon ide dakle za tim da se istovremeno sa likvidiranjem administrativnih elemenata u našem zadrugarstvu, sa

postavljanjem zadrugarstva na potpuno dobrovoljnoj osnovi, na našem selu ustanove novi društveni odnosi. Zakon je oduzimanjem zemlje kapitalističkim seoskim gazdinstvima, utvrđivanjem trajnog maksimuma, uvođenjem novog režima poljoprivrednog zemljišta u opštenarodnoj imovini i davanjem osnovice za nov tip zemljoradničkog zadrugarstva, dao pravnu osnovicu za razvoj tih novih društvenih odnosa.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O PREDLOGU ZAKONA O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 211
20 maja 1953 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama održanim 18, 19 i 20 maja 1953 godine pretresao je Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, dostavljen mu od Predsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Pristupajući pretresu Predloga zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, Zakonodavni odbor Veća naroda imao je pred sobom potrebu i hitnost njegovog donošenja, kako radi toga što mi stojimo na principu opštedruštvene svojine na zemlju i da zemlja treba da postane opšti uslov rada tako i radi daljeg ograničavanja korišćenja najamne radne snage od strane bogatih seljaka i da bi se ovom revolucionarnom administrativnom merom stavila brana najamnom radu na selu.

Istina, a to treba ovde i reći, jedan član Odbora izrazio je mišljenje da nije potrebno donositi takav zakon na brzinu, da za njim nije nikakva potreba i da njegovo donošenje može imati negativnih posledica po poljoprivrednu proizvodnju i da zakon treba povratiti Saveznom izvršnom veću na ponovno razmatranje.

Zakonodavni odbor odbacio je takvo gledište jer smatra da je predloženi zakon dovoljno dugo razmatran od strane Saveznog izvršnog veća, da su pojedini članovi Odbora učestvovali u izradi predloga zakona i da je, s obzirom na stanje na selu koje je stvoreno provođenjem Uredbe o imovinskim odnosima i reorganizaciji seljačkih radnih zajednica, baš potrebno da se blagovremeno donese ovakav zakon kojim bi se otvorila perspektiva siromašnim seljacima s jedne strane, a sa druge zatvorila granica bogaćenja pojedinaca na račun tuđe radne snage. A uz to je i činjenica da donošenje ovog zakona u ovoj situaciji pogoduje i onim bogatim seljacima koji bi izlaskom iz zadruga već sada počeli da ulažu veća investiciona sredstva na celokupno svoje zemljište, te da bi donije bilo mnogo teže donositi i provoditi slične mere.

U razmatranju zakona u pojedinostima Odbor se nije zadržao samo na tehničko-pravnim ispravkama, nego je istovremeno razmatrao i sve one probleme i eventualne negativne posledice za poljoprivrednu proizvodnju koje bi moglo izazvati sprovođenje ovog zakona.

Baš radi toga što se ovim zakonom stvara osnovica za novi sistem poljoprivrednih organizacija i stvara perspektiva i začetak novih socijalističkih odnosa na selu, u razmatranju pojedinih članova ovog zakona došla je do izražaja potreba velike brige društvene zajednice za novu poljoprivrednu organizaciju kako u investicijama i poljoprivrednim kreditima tako i u organizacionom i svakom drugom pogledu, a naročito potreba velike brige narodnih odbora o pravilnom korišćenju one zemlje koja bude ostavljena sadašnjem vlasniku na dalju upotrebu.

Odbor smatra da bi svako deljenje zemlje pojedinim siromašnim seljacima u ličnu obradu — a bilo je i takvih pojedinačnih mišljenja — značilo vraćanje nazad, na liniju očuvanja sitnog poseda sa niskom robnom proizvodnjom i malim prinosima, sa stalnom oskudicom i bedom i zato je članom 14 ostavljeno narodnim odborima da obezbede, već prema svojim prilikama, pravilnu obradu i one razbacane zemlje koja će ovim zakonom ući u zemljišni fond opštenarodne imovine a neće se zašada moći grupisati niti privesti racionalnoj obradi, a time ni provesti princip organizovanja poljoprivrednog gazdinstva kako je to postavljeno ovim zakonom.

Odbor se naročito zadržao na razmatranju člana 3 kojim se postavlja pitanje oduzimanja obradive zemlje preko 10 ha samo zemljoradnicima a ne i manastirima, crkvama i drugim pravnim licima, kao i pitanjem oduzimanja zemlje nezemljoradnicima. Stalo se na stanovište da taj član ostane tako kako je predloženo i da se zemljište manastira, crkava, nezemljoradnika i drugih ostavi onako kako je to postavljeno Zakonom o agrarnoj reformi i kolonizaciji, ali da se obezbedi njegovo dosledno sprovođenje tamo gde su nastale izmene u posedovnoj strukturi zemljišta. Stavu Odbora po članu 3 saobražen je i član 6 ovog zakona i u njega su unete potrebne izmene.

Poseban problem u razmatranju člana 4 predstavljala su velika poljoprivredna domaćinstva koja bez upotrebe tuđe najamne radne snage obrađuju svoju zemlju (patrijarhalne porodice, porodične zadruge, domaćinstva u kojima živi otac sa više oženjenih sinova). Sa manjim izmenama prihvaćen je ovaj član ali s tim da se kod praktične primene zakona posveti posebna briga ovakvim porodicama, kako je to formulisano i izmenama u članu 27 ovoga zakona.

Kako je ovim zakonom (član 8) postavljen uslov pod kojim se dodeljuje zemlja zadrudnoj organizaciji, u Odboru se razvila diskusija o tome da li se zemljište iz fonda opštenarodne imovine može dodeljivati i ma kojoj drugoj postojećoj zadrugi (opštoj, preradivačkoj, proizvođačkoj i dr.). Stalo se na stanovište da je potrebno omogućiti dodeljivanje zemlje i ovakvim zadrugama pa je u tome smislu i izmenjen predlog člana 8 tako da se na dodeljenoj zemlji provodi organizacija proizvodnje i vrši raspodela dohotka kako je to postavljeno načelima predloženoga člana.

Da bi se pravilnije izvršilo izdavanje zemljišta i provelo u skladu sa postojećom zemljišnom strukturom pojedinih gazdinstava kao i pravična naknada za izdvojeno zemljište, to su u član 21 i 23 unesene predložene izmene i dopune.

II

Zakonodavni odbor pretresajući Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, učinio je sledeće izmene i dopune:

U uvodnom delu, u drugom redu, iza reči »eksploatacije« staviti tačku i zapetu.

Član 3

U drugom redu, posle reči »imovina« dodati reč »obradivo«, a iza reči »hektara« staviti tačku i brisati ostatak rečenice.

Član 4

U prvom stavu, u drugom redu mesto reči »obradive zemlje« staviti »obradivog zemljišta«. Isto tako u čitavom zakonskom tekstu mesto reči »zemlja« staviti »zemljište«, i uskladiti rečenicu sa odgovarajućim padežom. U tački 2), u prvom redu, brisati reči »patrijarhalnim odnosima i većim« i umesto toga staviti reč »velikini«. U drugom redu iste tačke brisati reč »veliki«. Stav drugi menja se i glasi: »U krajevima gde postoje vinačarski i slični odnosi, zakonom narodne republike mogu se takvi odnosi ukinuti i propisati, nezavisno od odredaba ovog zakona, da zemljište u pogledu koga postoje takvi odnosi postaje opštenarodna imovina, bilo u celosti, bilo delimično, s tim da se zemljište do

odredene veličine može ostaviti u svojini sopstvenika. U ovim propisima će se odrediti visina i način plaćanja naknade sopstvenicima za to zemljište».

Član 6

Prvi stav menja se i glasi: »Zemljoradnici ne mogu imati u svojini više zemlje od maksimuma određenog ovim zakonom, niti inače koristiti zemlju preko tog maksimuma, izuzev u slučajevima određenim ovim zakonom«.

Član 7

Stav drugi briše se.

Član 8

Menja se i glasi: »Zemljište se dodeljuje samo onoj zadružnoj organizaciji čija potvrđena i registrovana pravila u pogledu zemljišta koje se obrađuje zajedničkim radom sadrže sledeća načela:

— da poljoprivrednom proizvodnjom organizacije upravljaju samo oni proizvođači koji u njoj učestvuju, bez obzira na njihove imovinske odnose sa organizacijom u pogledu zemljišta koje su u nju uneli;

— da se deo dohotka (fond plata) od te poljoprivredne proizvodnje deli, na osnovu tarifnog pravilnika, samo među licima koja rade na poslovima u vezi sa tom poljoprivrednom proizvodnjom, kao njihova zarada u novcu, na bazi učešća u radu;

— da će za način poslovanja i organizaciju rada primenjivati propise koji važe za poljoprivredna dobra«.

Član 10

Stav prvi menja se i glasi: »U narodnoj republici obrazuje se komisija za poljoprivredni zemljišni fond«. Dodaje se novi drugi stav koji glasi: »Izvršno veće Narodne Republike Srbije može odrediti da se komisija za poljoprivredni zemljišni fond obrazuju i u autonomnim jedinicama«. Stav drugi postaje stav treći.

Član 13

Dodaje se novi treći stav koji glasi: »Sreski narodni odbor ne može raspolagati sa zemljištem na kojem poljoprivredne organizacije imaju pravo korišćenja, izuzev u slučajevima i na način predviđen ovim zakonom«.

Član 16

U prvom stavu, drugi red, umesto reči »privredne« staviti »poljoprivredne«, a iza reči »odbor« dodati reč »sreza«. U drugom stavu iza broja »33« dodati reči »ovog zakona«.

Član 17

U petom redu, iza reči »zemlje« staviti tačku, a ostatak rečenice brisati.

Član 18

Menja se i glasi: »Utrine, pašnjaci i druga zemljišta u opštenarodnoj imovini koja nisu privedena kulturi ostaju na korišćenju selu i drugim sličnim zajednicama.

Selu i drugim sličnim zajednicama može se, za njihove opšte potrebe, dodeljivati na korišćenje i zemljište iz poljoprivrednog zemljišnog fonda.

Bliže propise o vršenju prava korišćenja iz prethodnih stavova doneće narodne republike«.

Član 20

U prvom stavu, iza reči »komisija« dodati reči »za poljoprivredni zemljišni fond«.

Stav treći menja se i glasi: »Pretsednika komisije, članove i njihove zamenike određuje narodni odbor sreza. Predsednik komisije se postavlja iz redova sudija sreskog suda«.

Stav četvrti briše se.

Član 21

Stav treći menja se i glasi: »Sreska komisija dužna je saslušati starešinu domaćinstva i ostale članove domaćinstva, koji su sopstvenici zemljišta, o količini njihovog obradivog zemljišta, kao i o tome za koje zemljište predlažu da bude izdvojeno za poljoprivredni zemljišni fond«.

Dodaje se novi peti stav koji glasi: »Savezno izvršno veće doneće uredbu o uređenju imovinskih odnosa između članova domaćinstava čije je zemljište na osnovu ovog zakona postalo opštenarodna imovina, s tim da ove odnose raspravlja sreski sud u vanparničnom postupku«.

Član 22

Drugi stav menja se i glasi: »U poljoprivredni zemljišni fond neće se unositi zemljište sa zgradama, izuzev zemljišta sa zgradama koje služe za njegovo privredno korišćenje«.

Član 23

Prvi stav menja se i glasi: »Naknada za zemljište određuje se u visini od 30 do 100 hiljada dinara po jednom hektaru obradivog ze-

mljišta. Visinu naknade određuje Savezno izvršno veće prema kulturi i klasifikaciji zemljišta«. Stav drugi briše se. Stav treći postaje stav drugi. U trećem redu, iza reči »vrednosti« staviti tačku, a ostatak stava brisati.

Član 26

U prvom stavu, u drugom redu, umesto broja »15« staviti »30«. U drugom stavu, u drugom redu, umesto reči »primenu odredaba ovog zakona« staviti »izdvajanje zemljišta za poljoprivredni zemljišni fond«. U četvrtom stavu, u drugom redu, umesto reči »uslovi za primenu ovog zakona« staviti »izdvajanja zemljišta za poljoprivredni zemljišni fond«. U šestom stavu, u drugom redu, umesto broja »15« staviti »30«.

Član 27

U stavu drugom, u prvom redu, posle reči »članova« brisati ostatak stava i umesto toga staviti »i zemljištu koje ne daje za to domaćinstvo dovoljan prinos«. Treći stav menja se i glasi: »Raniji sopstvenik dužan je da zemljište koje mu je stavljeno na korišćenje koristi, prema njegovoj nameni, pažnjom dobrog privrednika.«

Član 29

U prvom stavu, u drugom redu, brisati reč »posebnim«.

Član 30

U prvom redu prvog stava umesto reči »Ako« staviti »Kad«, a umesto reči »zadruzi« staviti »organizaciji«. U drugom stavu, u prvom redu, iza reči »sreza« staviti zapeću i dodati reči »kojim se usvaja ili odbija zahtev za dodeljivanje zemljišta.«

Član 32

U prvom stavu, u prvom redu, umesto reči »Predaja zemlje koja je ostavljena« staviti »Zemljište koje je ostavljeno«. U drugom redu umesto reči »izvršiti« staviti »predati«. U trećem i četvrtom redu, na kraju, umesto reči »bude izvršena žetva« staviti »budu plodovi ubrani«. Drugi stav menja se i glasi: »Predaja zemljišta poljoprivrednoj organizaciji može se izvršiti i pre 1 oktobra, ako je raniji sopstvenik ubrao plodove sa zemljišta.« Stav treći menja se i glasi: »O predaji zemljišta raniji sopstvenik mora biti obavešten najmanje dva meseca ranije.« Dodaje se nov četvrti stav koji glasi: »Predaja zemljišta izvršiće se na licu mesta i o tome sačinice se zapisnik.«

Podnaslov pod »VI« i član 36 brišu se.

Podnaslov »VII« postaje podnaslov »VI«.

Član 37 postaje član 36.

Podnaslov »VIII« postaje »VII«.

Članovi 38 i 39 postaju 37 i 38.

Stav drugi člana 40 postaje član 39.

Stav prvi člana 40 postaje član 40.

Dodaje se novi član 41 koji glasi: »Odredbe, Uredbe o arondaciji zemljišta poljoprivrednih dobara i seljačkih radnih zadruga primenjuju se na arondaciju zemljišta svih poljoprivrednih organizacija kojima se po odredbama ovog zakona može dodeljivati zemljište iz poljoprivrednog zemljišnog fonda opštenarodne imovine.

Poljoprivredna organizacija može, nezavisno od odredbe stava prvog člana 1 Uredbe o arondaciji, pri dodeljivanju zemljišta po ovom zakonu tražiti arondaciju svog zemljišta u cilju stvaranja jedinstvenih zemljišnih potesa ili kompleksa.

Odredbe člana 2 te uredbe prestaju važiti danom stupanja na snagu ovog zakona.«

Dodaje se novi član 42 koji glasi: »Stupanjem na snagu ovog zakona prestaju da važe propisi koji su u suprotnosti sa njegovim odredbama.

U slučaju da lica koja nisu zemljoradnici imaju zemljište preko maksimuma određenog zakonima o agrarnoj reformi i kolonizaciji, višak zemljišta preko tog maksimuma kao opštenarodna imovina unosi se u poljoprivredni zemljišni fond.«

Član 41 postaje član 43. Reč »FNRJ« ispisati.

III

Podnoseći Veću naroda ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Dimitrije Bajalica.

Sekretar

Gojko Garčević, s. r.

Pretsedavajući

Sreten Vukosavljević, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Lidija Šentjurs, s. r., Jože Lampret, s. r., Aleksandar Šević, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ O PREDLOGU ZAKONA O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 227
20 maja 1953 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor na svojim sednicama od 18, 19 i 20 maja 1953 godine razmotrio je Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, koji je na osnovu člana 79 stav 1 tač. 2 Ustavnog zakona dostavilo Savezno izvršno veće na rešavanje.

I

Zakonodavni odbor Saveznog veća jednoglasno je usvojio ovaj zakonski predlog, jer je uveren da će ovakav kakav je iznet pred Narodnu skupštinu, doprineti ne samo rešavanju konkretnih i aktuelnih problema našega sela, nego i pomoći dalji i brži razvoj kako poljoprivredne proizvodnje tako i socijalističkih odnosa u poljoprivredi.

Na osnovu svestrane i konstruktivne diskusije Zakonodavni odbor je izvršio izvesne izmene u samom tekstu dobijenom od Saveznog izvršnog veća, no one ne menjaju sadržinu osnovnih odredaba ovoga predloga. U toku razmatranja pojedinih pitanja bilo je različitih mišljenja među pojedinim članovima Odbora, što je samo doprinelo da se nađe bolje rešenje, odnosno formulacija pojedinih zakonskih propisa. Sve izmene koje je izvršio Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine u predloženom tekstu — usvojili su svi članovi Odbora jednoglasno. Sa svim izmenama koje Odbor predlaže Veću složio se i podnosilac predloga zakona.

Podnoseći izveštaj o izmenama koje je izvršio Zakonodavni odbor, smatramo da će svakako biti korisno ako ukažemo na neka pitanja koja su naročito privukla pažnju članova Odbora. U vezi propisa člana 2 da se zemlja u opštenarodnoj svojini ne može otuđivati, postavilo se pitanje šta je sa zemljom koja je opštenarodna imovina a na koju je podignuta ili se podiže privatna stanbena zgrada; nije li potrebno omogućiti da se to zemljište proda vlasniku kuće. Odbor je stao na

stanovište da je zemlja opštenarodna imovina i da ne može biti predmet pravnog prometa, već samo može postojati na njoj pravo korišćenja. Opštenarodna sopstvenost zemlje ne predstavlja nikakvu smetnju vlasničkom uživanju ni raspolaganju zgradom podignutom na toj zemlji.

U odnosu na formiranje poljoprivrednog zemljišnog fonda opštenarodne imovine (čl. 3 zakonskog predloga) pojavilo se pitanje dalje primene Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji, kao i pitanje namene zemlje koja se zahvata tim zakonom. Zakonodavni odbor jednoglasno je zauzeo stav da zemlja koja bude potpala pod udar Zakona o agrarnoj reformi treba takode da ude u poljoprivredni zemljišni fond opštenarodne imovine a ne da se dalje daje u privatno vlasništvo. Dalje se u diskusiji po ovom pitanju ustanovilo da neke odredbe Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji od 1945 godine praktički trpe izmene ovim novim zakonom, te da je potrebno to odrediti i posebnim propisom u ovom zakonu. Rezultat ove diskusije jeste novi član 42.

U vezi predloženog člana 4 vodena je vrlo živa diskusija, naročito po pitanju takozvanih patrijarhalnih porodica i po pitanju viničara. Po pitanju takozvanih patrijarhalnih porodica pojavilo se pitanje zašto taj propis ograničavati samo na krajeve gde »veliki deo stanovništva živi u takvim zadrugama«. Odbor je stao na stanovište da je redak izuzetak da se pojedinom domaćinstvu dozvoli i preko 15 hektara zemlje. Takav izuzetak je opravdan u krajevima gde deo stanovništva živi u takvim zadrugama, ali da bi bio potpuno nerazumljiv i neprihvatljiv u ostalim krajevima.

U pitanju viničara istakla se delikatnost ovoga problema. S jedne strane, takav je odnos u privredi u nesaglasnosti sa našom opštom stvarnošću i još manje sa tendencijama razvoja naše društvene zajednice, a s druge strane, ima elemenata koji komplikuju rešenje toga problema. Takvi odnosi su, međutim, izuzetni samo u nekim srezovima NR Slovenije, te najbolje odgovara predložena solucija da se rešenje toga problema prepusti republičkim propisima.

Postavilo se dalje pitanje pod kojim uslovima će zadruga moći da dobije na korišćenje zemlju iz poljoprivrednog zemljišnog fonda opštenarodne imovine. Predložena formulacija člana 8 dozvoljavala je izvesne mogućnosti nespornazuma i shvatanja kao da čitava delatnost te zadruge mora biti postavljena na principima predviđenim u tom članu — kao uslov da se dobije zemlja iz poljoprivrednog zemljišnog fonda na korišćenje. Odbor je stao na stanovište da je potpuno dovoljan uslov za dobijanje zemlje na korišćenje ako u pogledu zemlje koja se obrađuje zajedničkim radom rad bude organizovan na principima iz člana 8. Kako je i namera predlagača bila takva — učinjena je i ta izmena u novome tekstu predloga.

U vezi člana 9 postavilo se pitanje zemlje koja je zadružna svojina, šta će biti s tom zemljom ako i kada zadruga prestane sa radom? Predloženi član 9 propisuje da ona tada postaje opštenarodna imovina

i kao takva ulazi u poljoprivredni zemljišni fond. Zakonodavni odbor je s najvećom pažnjom ispitivao mogućnost da li to neće imati negativni odraz na nastojanje zadruga da kupe ili na drugi način povećaju površinu zemlje koja je sopstvenost zadruga. Zakonodavni odbor se na kraju složio da ostane predloženi tekst člana 9 zato što zadruga svojim sopstvenim sredstvima uglavnom još uvek nisu u stanju da kupe zemlju, te da, kako već i dosadašnja praksa pokazuje, one i za kupovinu zemlje i za već investicije dobijaju sredstva iz opštenarodne imovine naše socijalističke zajednice. S druge strane, zadružna svojina se sve više približava karakteru opštenarodne imovine i u nju prerasta. U takvoj situaciji jedino pravilno rešenje je da kada zadruga prestane sa radom ta zemlja pređe u poljoprivredni zemljišni fond opštenarodne imovine.

Pri razmatranju člana 13 predloga postavilo se pitanje šta stvarno znači propis da »poljoprivrednim zemljišnim fondom opštenarodne imovine upravlja narodni odbor sreza« i ne kosi li se to sa već dobijenim pravom radnih kolektiva u vezi rukovođenja proizvodnjom. Odbor je zauzeo stav da je ovo upravljanje uglavnom ograničeno na članove 16 i 34 i znači da poljoprivredna organizacija koja koristi to zemljište ne može da ga otuđi niti zameni bez odobrenja narodnog odbora sreza, i da ga može koristiti samo pod uslovima predviđenim ovim zakonom. U protivnom, gubi pravo na korišćenje te zemlje. Sreski narodni odbor odlučuje o tome, ali on nije sopstvenik i ne može da postupa kao sopstvenik.

Diskusija o članu 21 predloga postavila je pitanje da li je dovoljno da se samo starešina porodice izjasni o količini obradive zemlje svoje i članova njegovog gazdinstva, i naročito, da li je najbolje rešenje da on sam predlaže koja zemlja treba da bude izdvojena za poljoprivredni zemljišni fond. Ako bi se ostalo na toj formulaciji, starešina domaćinstva bi mogao zloupotrebiti svoje pravo i predložiti za izdvajanje u poljoprivredni zemljišni fond u prvom redu zemlju koja je sopstvenost drugih članova toga domaćinstva. Zakonodavni odbor je stao na stanovište, da o interesima drugih članova domaćinstva koji imaju svoju zemlju treba isto tako voditi računa kao i o interesima samog starešine domaćinstva. U tome smislu učinjene su izmene u članu 21.

Posebna pažnja bila je posvećena razmatranju V glave zakonskog predloga, tj. oduzimanju zemlje dodeljene poljoprivrednim organizacijama. Tu se naročito postavilo pitanje zašto se u ovoj glavi govori samo o oduzimanju zemlje od zadruga a ne i od drugih poljoprivrednih organizacija. Odbor je stao na stanovište da se ovde ističe to da je zemlja iz poljoprivrednog zemljišnog fonda opštenarodna imovina te da ne sme da postane zadružna svojina. Saglasno tome, ona se može i oduzeti ako se odluka o tome ne poništi u saglasnosti sa ovim zakonom. Druge poljoprivredne organizacije, kao poljoprivredna dobra, poljopri-

vredne škole i druge, i same su opštenarodnog karaktera i sa zemljom se samo postupa kao sa opštenarodnom imovinom već prema dosadašnjim zakonskim propisima, te nema potrebe da se to reguliše ovim zakonom.

Osim ovih, Zakonodavni odbor je izvršio niz sitnijih, negde i čisto stilističkih izmena predloženog teksta, o čemu sledi izveštaj.

II

Zakonodavni odbor, pretresajući Predlog zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, učinio je sledeće izmene i dopune:

(Dalji tekst izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda na strani 297).

Podnoseći Saveznom veću ovaj izveštaj o Predlogu zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama, Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti izvoli usvojiti.

Za izvestioca je određen Vančo Burzevski.

Sekretar

dr Jerko Radmilović, s. r.

Pretsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Mara Naceva, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., Boško Šiljegović, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuz, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

САВЕЗНО ИЗВРШНО ВЕЋЕ

Бр. 6100
15 маја 1953
Београд

**ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ**

Београд

Достављам Вам Предлог закона о правном положају верских заједница који је Савезно извршно веће прихватило на својој седници од 15 маја 1953 год. и молим Вас да овај предлог доставите Законодавном одбору на даљи рад.

За повереника Савезног извршног већа приликом претресања овог предлога одређен је друг Петар Ивићевић, шеф кабинета потпретседника Савезног извршног већа.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Потпретседник
Александар Ранковић, с. р.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 208

16 маја 1953

Београд

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ВЕРСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

Опште одредбе

Члан 1

Грађанима Федеративне Народне Републике Југославије зајемчује се слобода савести и слобода вероисповести.

Грађани Федеративне Народне Републике Југославије могу припадати било којој вероисповести или било којој верској заједници или не припадати ни једној од њих.

Исповедање вере је приватна ствар грађана.

Члан 2

Грађани могу оснивати верске заједнице чија делатност није у супротности са Уставом и законима.

Све вероисповести уживају једнака права и све верске заједнице имају исти правни положај.

Члан 3

Верске заједнице су слободне у вршењу верских послова и верских обреда.

Верске заједнице могу издавати и растурати верску штампу. У погледу верске штампе важе општи прописи о штампи.

Члан 4

Школа је одвојена од цркве.

Верска настава (катихезација) у црквама, храмовима односно у другим просторијама које су за то одређене, слободна је.

Верске заједнице могу слободно оснивати посебне верске школе (непотпуне средње, средње и више школе) за спремање свештеника и управљати тим школама.

Члан 5

Забрањена је злоупотреба верских послова, верске наставе, верске штампе, верских обреда и других испољавања верских осећања у политичке сврхе.

Забрањено је изазивање или распиривање верске нетрпељивости, мржње или раздора.

Забрањено је спречавање верских скупова, верске наставе, верских обреда или других испољавања верских осећања.

Члан 6

Нико не може на било који начин бити принуђен да постане члан неке верске заједнице, да остане члан такве заједнице или да из ње иступи.

Нико не може на било који начин бити принуђен да учествује у верским обредима, процесијама и другим испољавањима верских осећања.

Нико не може забранити грађанима да учествују у верским обредима и другим испољавањима верских осећања.

Нико не може принудити члана верске заједнице да не користи права која му као грађанину припадају по Уставу и законима.

Члан 7

Грађани не могу бити ограничени у правима која им припадају по закону због својих верских убеђења, због припадности некој вероисповести или некој верској заједници, или због учествовања у вршењу верских обреда и другим испољавањима верских осећања.

Верске заједнице, њихови свештеници, верски претставници или припадници неке вероисповести не уживају неке предности, привилегије или посебну заштиту.

Припадништво некој вероисповести или исповедање неке вере никог не ослобођава од општих грађанских, војних или других дужности које грађани морају вршити на основу закона.

Члан 8

Верске заједнице и њихови одговарајући органи су правна лица по грађанском праву.

Члан 9

Свештеници појединих вероисповести имају право оснивати своја свештеничка удружења.

У погледу ових удружења важе општи прописи о удружењима.

Члан 10

Одлуке верских заједница у брачним споровима и у предметима дисциплинског карактера, као и друге одлуке верских заједница, немају дејство ван верске заједнице.

Члан 11

Савезно извршно веће и републичка извршна већа могу давати материјалну помоћ верским заједницама. Одлуком којом се додељује помоћ може се одредити и сврха у коју се помоћ или њен део може употребити.

Верске заједнице саме располажу додељеним материјалним средствима, а ако је помоћ дата за одређену сврху, може се тражити од верских заједница да поднесу извештај о употреби додељених средстава.

Члан 12

Нико не може бити принуђен ни спречен да даје прилоге у верске сврхе.

Прикупљање прилога у верске сврхе слободно је у црквама, храмовима и другим просторијама које су за то одређене. Ван ових просторија прикупљање прилога може се вршити само по одобрењу народног одбора среза односно града.

Свештеници могу примати награду у новцу или на други уобичајени начин за обављање верских обреда које врше на захтев појединаца, без обзира да ли се верски обред врши у црквама односно храмовима, домовима верних или на другом месту на коме се обред уобичајено врши.

Вршење верских обреда

Члан 13

Верски обреди који се врше у скуповима могу се слободно вршити у црквама, храмовима и другим јавним просторијама које су верске заједнице одредиле за вршење верских обреда, као и у двориштима, лортама, гробљима и другим јавним просторијама везаним за цркве односно храмове.

Одржавање литија, процесија и других верских обреда ван простора наведених у претходном ставу, може одобрити народни одбор среза односно града на основу прописа републичког извршног већа.

Надлежни народни одбор среза односно града може, у оквиру предузетих општих мера за заштиту народног здравља и јавног реда, забранити одржавање верских скупова за време док трају околности ради којих су наведене мере предузете.

Члан 14

Акт крштења и акт обрезивања малолетних лица може се вршити само на захтев родитеља односно староца. Ако је малолетник старији од 10 година, потребан је и његов пристанак.

Члан 15

Венчање по верским обредима може се извршити само после закључења брака пред надлежним државним органом.

Члан 16

Лица која се налазе у болницама, домовима стараца, интернатима и сличним заводима и установама могу у границама кућног реда вршити исповедање своје вере, а може их походити и свештеник, ако они то захтевају.

Члан 17

Звона по црквама и храмовима и црквеним зградама могу се употребити и за звоњење у случају опште опасности (пожар, поплава и сл.). Верски претставник који управља црквеним зградама не може одбити да се употребе звона у таквом случају.

Вршење верске наставе

Члан 18

Верске заједнице саме управљају школама за спремање свештеника, слободно одређују програм и план наставе и слободне су у одређивању наставника.

Држава врши само општи надзор над радом верских школа.

Члан 19

Верску наставу (катихезацију) ученици редовних школа не могу похађати у школским часовима. За похађање верске наставе потребно је одобрење оба родитеља односно староца и пристанак малолетника.

Школе за спремање свештеника могу похађати само лица која су свршила обавезно основно школовање.

Члан 20

Лица која похађају школе за спремање свештеника могу уживати права која се признају лицима на школовању.

Ближе прописе о уживању ових права доноси Савезно извршно веће.

Завршне одредбе

Члан 21

За повреде прописа овог закона, уколико те повреде не претстављају кривично дело, учинилац ће се казнити за прекршај новчаном казном до 10.000 динара или затвором до 15 дана.

Члан 22

Кад је злоупотребом верске наставе учињено кривично дело суд може, поред казни предвиђених у закону, изрећи и затварање верске школе за свагда или за време од једне до десет година.

Члан 23

Савезно извршно веће односно републичка извршна већа стараће се о извршењу овог закона и по потреби доносити ближе прописе за његово извршење.

Члан 24

Овај закон ступа на снагу осмог дана по објављивању у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОГА ЗАКОНА О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ВЕРСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

У члану 25 Устава постављени су општи принципи на основу којих се у нашој земљи регулишу односи између државе и цркве. Међутим, иако ови принципи јасно одређују положај цркве уопште и њену одвојеност од државе, ипак је потребно да се уставни принципи донекле прецизирају, како би, не само уопште, већ и у појединим питањима, права и дужности верских заједница били тачно одређени. Специфичан карактер верских заједница не даје додуше могућност да се законским путем регулишу све конкретне ситуације које настају услед делатности верских заједница, али је досадашња пракса указала на нека главна и основна питања која се појављују у односима између државе и верских заједница и која треба решити законским путем. Регулисање ових питања био би основни задатак Закона о правном положају верских заједница.

Основа законског предлога о правном положају верских заједница јесу уставни принципи, а посебно принципи слободе савести вероисповести, као и принцип одвојености цркве од државе. На основу ових принципа, у законском предлогу су постављена правила, која произлазе из наведених уставних принципа. Та правила чине први део законског предлога, тј. његове опште одредбе.

Према овим правилима, пре свега, грађани Федеративне Народне Републике Југославије могу припадати било којој верској заједници или не припадају ниједној. Они могу слободно исповедати веру а да не припадају ниједној верској заједници. Исповедање вере је, дакле, приватна ствар грађана, а држава се у то питање не меша (чл. 1).

Верске заједнице оснивају грађани. Делатност ових заједница је слободна. Забрањена је само она делатност верских заједница која је у супротности са Уставом и законима. Посебно је право верских заједница да без надзора државе врше своје верске послове и верске обреде (чл. 2 и 3).

Из принципа о одвојености цркве од државе произлази да у нашај земљи нема једне или више признатих вероисповести. Свака вероисповест је у нашој земљи слободна. Због тога поједине верске заједнице не могу у нашој земљи ни уживати посебна права нити имати посебне дужности. Отуда и одредба у законском предлогу да све верске заједнице имају исти правни положај (чл. 2), а с тим у вези и концепција да се правни положај верских заједница регулише на исти начин за све верске заједнице и једним законом.

Једно од основних питања које треба законом регулисати јесте питање верске наставе. По том питању законски предлог полази од тога да се у нашим школама настава има заснивати на тековинама науке и да верској настави у нашим школама нема места. Услед тога и ограничење у законском предлогу да се верска настава (катихезација) слободно врши у црквама, храмовима и просторијама које су за то одређене, али не и у школама. С друге стране, оставља се пуна слобода у оснивању верских школа за спремање свештеника (чл. 4).

Као важну општу одредбу треба истаћи чл. 5 према коме је забрањена злоупотреба верских послова, верске наставе, верске штампе, верских обреда и других испољавања вере у политичке сврхе. Злоупотреба вере у политичке сврхе претставља кривично дело и по постојећим законима. Овде се истиче забрана злоупотреба вере у политичке сврхе да би се још једном нагласило да слобода вероисповести треба да се креће у оквирима оне делатности која је везана за исповедање вере. Ван ове делатности, верске заједнице престају бити заједнице удружене на верској основи и добијају карактер политичке странке или неког другог удруживања које нема везе са исповедањем вере.

Међу опште одредбе законски предлог посебно регулише и нека питања материјалног положаја верских заједница. У вези с тим предвиђа се могућност давања материјалне помоћи верским заједницама од стране Савезног извршног већа и републичких извршних већа, са којом помоћи верске заједнице слободно располажу (чл. 11). Осим тога, предлог не ограничава свештенике да примају награде за извршене верске обреде, било да се они врше у црквама или у домовима верних. Слободно прикупљање прилога у верске сврхе ограничено је само утолико што је потребно претходно одобрење народног одбора среза односно града, ако се прикупљање оваквих прилога врши ван храмова и других просторија које су за то одређене (чл. 12).

Поред општих одредаба законски предлог садржи још два одвојена поглавља: о вршењу верских обреда и о вршењу верске наставе.

У вези са вршењем верских обреда законски предлог прави разлику с обзиром на то да ли се верски обреди врше у скуповима или не. Појединачно вршење верских обреда не подлежи никаквом ограничењу. Ако су пак у питању верски обреди који се врше уз опште учествовање верника — у скуповима, онда се оваква окупљања грађана, као и свака

друга, морају подврћи извесним ограничењима која према законском предлогу иду у два правца.

Прво ограничење састоји се у томе што се скупно вршење верских обреда може вршити само у црквама и другим просторијама које су верске заједнице за ту сврху намениле, као и у јавним просторима везаним за цркве односно храмове. Из овога произлази да се у приватним становима не могу вршити верски обреди у скуповима, осим ако су приватни станови проглашени као места за вршење верских обреда, али у таквом случају они имају карактер јавних просторија.

Друго ограничење је последица извесних општих мера које се предузимају за заштиту народног здравља (напр., код епидемије) или јавног реда (напр., код опасности код нереди). У таквим случајевима забране имају општи значај, па поред других окупљања морају обухватити и црквене скупове. Следствено томе трајање оваквих забрана ограничено је трајањем околности ради којих су те мере предузете.

Законски предлог посебно регулише и питање верских обреда крштења и венчања. У складу је са принципом поштовања слободе воље одредба по којој се за крштење малолетника захтева пристанак оба родитеља односно стараоца, који се овде појављују као заступници малолетника. Но малолетник који је способан да сам изјави своју вољу мора посебно дати свој пристанак (чл. 14). У погледу венчања законски предлог само преузима већ постојећу одредбу из Основног закона о браку, о забрани венчања по верском обреду пре него што је извршено закључење брака пред надлежним државним органом.

У погледу вршења верске наставе, законски предлог садржи одредбе о верским школама за спремање свештеника, о верској настави ученика редовних школа и о правима лица која похађају школе за спремање свештеника.

Верске школе за спремање свештеника могу се слободно отворити. Ове школе стоје само под општим надзором државе. Држава, дакле, не испитује ни програм наставе, ни план наставе, нити се меша у питање ко ће бити наставник у овим школама. Држава само контролише, да ли се врши злоупотреба наставе, да ли се поштују санитарни прописи и сл.

Ове школе може похађати свако лице уз једино ограничење да је завршило обавезно основно школовање (чл. 18 и 19).

У погледу катихезације, законски предлог у циљу несметаног рада редовних школа поставља ограничење да ученици редовних школа не могу похађати верску наставу у школским часовима. Иначе верску наставу могу похађати сва лица, с тим што је за малолетнике потребан пристанак родитеља односно стараоца, као и самог малолетника (чл. 19).

У законском предлогу није прецизирано која права, од оних која припадају лицима на школовању, могу уживати ученици верских школа за спремање свештеника. То није учињено због тога што ово питање претставља комплекс питања која се тичу различитих права и различи-

тих услова под којима се та права могу признати. Због тога је регулисање овог питања остављено у надлежности Савезном извршном већу (чл. 20).

Остале одредбе законског предлога углавном претстављају разраду изложених основних и најважнијих одредаба.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ВЕРСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Бр. 210

20 маја 1953 године

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама одржаним 16, 18 и 19 маја 1953 године претресао је Предлог закона о правном положају верских заједница, достављен му од Претседника Већа народа, а који је Савезно извршно веће поднело Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

I

У начелној дискусији, у којој је учествовало више народних посланика, истакло се да је заиста настала потреба и да је сазрело време да се правни положај верских заједница регулише заједничким прописима, јер се показало да општа начела у Уставу ФНРЈ о одвајању цркве од државе и о слободи савести и вероисповести нису довољна за регулисање питања са којима се среће пракса. Законодавни одбор констатује да су појединости из материје коју предложени закон регулише уствари до сада у пракси већ проведене, и да се и сада спроводе, али стоји на гледишту да ће овај закон унети у односе верских заједница и државе више система и јасноће.

Законодавни одбор даље констатује да је за решавање питања која регулише овај законски предлог нарочито корисно што је текст овог законског предлога раније био дат на јавну дискусију, тако да су после те дискусије могли добри предлози и сугестије да се унесу у закон. Чињеница да су у овој дискусији учествовали претставници

већине верских заједница доприноси, по мишљењу овога Одбора, да овај законски предлог стварно задовољава све заинтересоване.

Из свих тих разлога Законодавни одбор Већа народа једногласно је примио у начелу Предлог закона о правном положају верских заједница.

У дискусији о појединостима овога закона извршене су у члановима 2, 7, 12, 13, 14, 15, 16 и 22 извесне измене, које у суштини не мењају смисао предложенога текста, него углавном регулишу исту материју на прецизнији начин. Ове измене прдлаже Законодавни одбор зато, што налази да ће се код примене овога закона сигурније утврдити права верских заједница.

Измене у члановима 2, 7, 12 и 14 претстављају само претстилизацију потребну ради јасноће. У члану 13 додаје се један нов став који ближе обележава на које случајеве се неће односити одредбе из претходног става, а тиме се заправо не прописује нека нова одредба. У члану 15 има једна нова одредба, а то је да се одредба која се односи на венчање проширује и на крштење. У члану 16 врши се само синтактичка исправка, која даје логичнији смисао одредби о којој се ради. Коначно — у чл. 22 изостављена је одредба о судској казни затварања верске школе за свагда. Законодавни одбор сматра да је казна затварања школе у трајању од 10 година довољна казна, и да није потребно уводити казне са апсолутним далекосежним последицама.

Наведене измене прихватио је Законодавни одбор једногласно.

II

На основу претреса сваког члана Предлога закона о правном положају верских заједница, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба законодавна одбора, Законодавни одбор предлаже Већу народа следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

Члан 2 мења се и гласи: „Грађани могу слободно оснивати верске заједнице.

Све вероисповести уживају једнака права и све верске заједнице имају исти правни положај.

Делатност верских заједница мора бити у складу са Уставом и законима“.

Члан 7. У другом ставу, други ред, иза речи „не“ брисати речи „уживају неке“ а ставити „могу уживати посебне“. У трећем ставу, у првом реду, уместо речи „вероисповести“ ставити „верској заједници“.

Члан 12. У другом ставу, првој реченици, место речи „просторијама“ ставити „просторима“. У другој реченици место речи „просторирима“ ставити „места“.

Члан 13. У првом ставу, у четвртном реду, уместо речи „просторијама“ ставити „просторима“. Додаје се нов трећи став који гласи: „Одредба претходног става овог закона не односи се на верске обреде у

вези са породичним слављем, венчањем и погребом“. Став три постаје став четири.

Члан 14. Испред речи „родитеља“ ставити „једног од“.

Члан 15 мења се и гласи: „Венчање по верским обредима, може се извршити само после закључења брака пред надлежним државним органом а крштење само после уписа у матичну књигу рођених“.

Члан 16. У претпоследњем реду брисати реч „и“.

Члан 22. У последњем реду брисати речи „за свагда или“.

III

Подносећи Већу народа овај извештај Законодавни одбор моли Веће да га у целости усвоји.

За известиоца одређен је Александар Шевић.

Секретар

Гојко Гарчевић, с. р.

Претседавајући

Сретен Вукосављевић, с. р.

Чланови:

Ладислав Амброжич, с. р., Димитрије Бајалица, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Фадил Хоџа, с. р., др Хинко Кризман, с. р., Слободан Марјановић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., др Милош Московљевић, с. р., Тода Ношпал, с. р., Јосип Рус, с. р., Ида Сабо, с. р., Лидија Шентјурц, с. р., Јоже Лампрет, с. р., Александар Шевић, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРАВНОМ ПОЛОЖАЈУ ВЕРСКИХ ЗАЈЕДНИЦА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Законодавни одбор

Бр. 226

20 маја 1953 године

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 16 и 20 маја 1953 године, прегресао је Предлог закона о правном положају верских заједница, а који је, на основу члана 79 став 1 тач. 2 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савез-

ним органима власти, доставило Савезно извршно веће Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

Законодавни одбор претресајући Предлог закона о правном положају верских заједница, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба одбора, учинио је следеће измене и допуне:

Члан 2 мења се и гласи: „Грађани могу слободно оснивати верске заједнице.

Све вероисповести уживају једнака права и све верске заједнице имају исти правни положај.

Делатност верских заједница мора бити у складу са Уставом и законима.“

Члан 7. У другом ставу, други ред, иза речи „не“ брисати речи „уживају неке“ а ставити „могу уживати посебне“. У трећем ставу, у првом реду, уместо речи „вероисповести“ ставити „верској заједници“.

Члан 12. У другом ставу, првој реченици, место речи „просторијама“ ставити „просторима“. У другој реченици место речи „просторима“ ставити „места“.

Члан 13. У првом ставу, у четвртном реду, уместо речи „просторијама“ ставити „просторима“. Додаје се нов трећи став, који гласи: „Одредба претходног става овог закона не односи се на верске обреде у вези са породичним слављем, венчањем и погребом“. Став три постаје став четири.

Члан 14. Испред речи „родитеља“ ставити „једног од“.

Члан 15 мења се и гласи: „Венчање по верским обредима, може се извршити само после закључења брака пред надлежним државним органом а крштење само после уписа у матичну књигу рођених.“

Члан 16. У претпоследњем реду брисати реч „и“.

Члан 22. У последњем реду брисати речи „за свагда или“.

Подносећи Савезном већу овај извештај о Предлогу закона о правном положају верских заједница, Законодавни одбор моли Веће да га у целости изволи усвојити.

За известиоца је одређен др Метод Микуж.

Секретар

др Јерко Радмиловић, с. р.

Претседник

др Јосип Хрчевић, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Ванчо Бурзевски, с. р., Душан Диминић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Иса Јовановић, с. р., Велибор Љујић, с. р., Мара Нацева, с. р., Милан Поповић, с. р., др Иво Сунарић, с. р., Бошко Шиљековић, с. р., др Макс Шнудерл, с. р., др Метод Микуж, с. р., др Едхем Чамо, с. р.

С П И С А К

УРЕДАБА ДОНЕСЕНИХ НА ОСНОВУ ЧЛ. 1 ЗАКОНА О ОВЛАШЋЕЊУ ВЛАДИ ФНРЈ ЗА ДОНОШЕЊЕ УРЕДАБА РАДИ УСКЛАЂИВАЊА ОДНОСА У ПРИВРЕДИ С НОВИМ ПРИВРЕДНИМ СИСТЕМОМ И ЧЛ. 20 ТАЧ. 1 И 2 ЗАКОНА О СПРОВОЂЕЊУ УСТАВНОГ ЗАКОНА

I

Уредбе које је донела Влада ФНРЈ:

- 1) Уредба о привредном финансирању инвестиција у 1953 години („Службени лист ФНРЈ“, бр. 2/53);
- 2) Уредба о изменама и допунама Уредбе о одређивању и о превођењу пензија и инвалиднина („Службени лист ФНРЈ“, бр. 2/53);
- 3) Уредба о изменама и допунама Уредбе о накнадама радницима и службеницима привредних организација за време одсуствовања са рада („Службени лист ФНРЈ“, бр. 2/53);
- 4) Уредба о изменама и допунама Основне уредбе о звањима и платама службеника државних органа („Службени лист ФНРЈ“, бр. 2/53).

II

Уредбе које је донело Савезно извршно веће:

- 1) Уредба о примени одредбе главе IV под в) и г) става 2 Закона о друштвеном плану Федеративне Народне Републике Југославије за 1953 годину („Службени лист ФНРЈ“, бр. 12/53);
- 2) Уредба о расподели фонда за одржавање зграда („Службени лист ФНРЈ“, бр. 12/53);
- 3) Уредба о имовинским односима и реорганизацији сељачких радних задруга („Службени лист ФНРЈ“, бр. 14/53);
- 4) Уредба о допуни Уредбе о повећању закупнина за станбене и пословне просторије („Службени лист ФНРЈ“, бр. 14/53);
- 5) Уредба о продавању станбених зграда из општенородне имовине („Службени лист ФНРЈ“, бр. 17/53);

6) Уредба о прегледу филмова за јавно приказивање („Службени лист ФНРЈ“, бр. 19/53);

7) Уредба о овлашћењу народним одборима за прописивање такса и пореза на промет („Службени лист ФНРЈ“, бр. 19/53);

8) Уредба о овлашћењу предузећа речног бродарства за доношење тарифа за услуге превоза робе и друге услуге у вези са превозом робе у речном саобраћају („Службени лист ФНРЈ“, бр. 19/53);

9) Уредба о овлашћењу предузећа лука и складишта за доношење тарифа преговарних и других услуга у лукама („Службени лист ФНРЈ“, бр. 19/53).

САВЕЗНО ИЗВРШНО ВЕЋЕ

Б. бр. 249/53

29 августа 1953 године

Београд

**ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА И ПРЕТСЕДНИКУ
ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ**

Београд

Достављамо у прилогу Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву народних посланика, с молбом да га доставите Законодавном одбору тога Већа на даљи рад.

Предлог овог закона садржи извесна отступања од нацрта истог закона. Разлози за ове измене изнети су у образложењу које је приложено предлогу.

Савезно извршно веће

Потпредседник

Моша Пијаде, с. р.

ПРЕДЛОГ

ЗАКОНА О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА, ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ САВЕЗНИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

Глава I

ПРАВА И ДУЖНОСТИ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

Члан 1

Народни посланици изабрани у Савезну народну скупштину јесу политички претставници радног народа и произвођача Федеративне Народне Републике Југославије и среза и града у коме су изабрани, односно радног народа народне републике, Аутономне Покрајине или Аутономне Области.

Члан 2

Народни посланици имају права и дужности одређене овим законом.

У погледу имунитетских права посланика и њиховог права на накнаду у вези с вршењем посланичких дужности важе одредбе Уставног закона и пословника.

а) У Савезној народној скупштини

Члан 3

Народни посланик има право:

да Скупштини и Дому чији је члан предлаже претресање и доношење закона и других аката и одлука из њихове надлежности;

да Савезном извршном већу упућује питања и да дому чији је члан и Скупштини предложи отварање дискусије о питању које је поставио;

да преко дома чији је члан тражи обавештења од државних секретара и других руководилаца савезних органа управе;

да у одборима или комисијама дома чији је члан и Скупштине покрене питања из њихове надлежности и да предлаже

доношење закључака и резолуција, али без права одлучивања ако није члан одбора или комисије;

да, под условима одређеним у пословнику, предлаже да органи које бира Скупштина поднесу извештај дому чији је члан или Скупштини, као и да покреће питање разрешавања органа, појединих чланова колегијалних тела и функционера које бира Скупштина или дом чији је он члан.

Начин вршења права из претходног става одређује се пословницима домова и Скупштине.

Члан 4

У случају да члан Савезног већа врши поред посланичке дужности и какву другу сталну јавну службу изван Скупштине, Савезно веће може одредити, сагласно одредбама пословника, да посланик врши само посланичку дужност.

б) У народном одбору среза и града и у претставничком телу народне републике, Аутономне Покрајине и Аутономне Области

Члан 5

Члан Савезног већа изабран у срезу или граду стиче право одборника у свим средским односно градским већима на подручју свог изборног среза.

Члан Већа произвођача стиче право одборника у свим средским и градским већима произвођача на подручју свог изборног среза.

Члан 6

Народни посланик који није изабран за одборника у народни одбор среза или града не може вршити никакву сталну функцију у народном одбору, његовим већима или његовим органима.

Члан 7

Народни посланик има право да већу у коме има право одборника подноси извештај о свом посланичком раду, раду дома коме припада и Скупштини. Он је дужан поднети извештај кад то од њега затражи веће народног одбора.

Среско односно градско веће дужно је да на предлог народног посланика стави на дневни ред његов извештај.

На предлог народног посланика веће односно народни одбор среза или града могу доносити одлуке и закључке о начину остваривања оних права и обавеза које за народни одбор проистичу из закона и других одлука Савезне народне скупштине.

Члан 8

Народни посланик дужан је да већу у коме има право одборника, на његово тражење, да обавештења о питањима која дом чији је он члан односно Скупштина претреса или проучава.

Веће народног одбора може ставити на дневни ред претресање појединих питања која стоје у вези са законима и одлукама дома односно Скупштине који се припремају или су већ донети.

На основу овог претреса веће може одлучити да поднесе одговарајући предлог или достави мишљење одговарајућем дому или Скупштини.

Народни посланик је дужан да предлог или мишљење већа или народног одбора, и у случају да се с њима лично не слаже, изложи дому односно Скупштини. Претседник Скупштине предложиће дому односно Скупштини стављање на дневни ред таквог предлога односно мишљења.

Народни посланик извештава веће односно народни одбор о одлуци или мишљењу дома односно Скупштине о питању које је изложио.

Члан 9

На тражење већа односно народног одбора народни посланик је дужан да присуствује одређеној седници већа или народног одбора ако није спречен радом Скупштине или другим посланичким дужностима.

Члан 10

Члан Савезног већа кога је изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће дужан је да на захтев овог претставничког тела подноси извештај о свом посланичком раду, као и о раду Савезног већа и Скупштине.

Свако од ових претставничких тела може захтевати од народног посланика да Савезном већу или Скупштини изложи предлог или мишљење претставничког тела у вези с питањима из надлежности Савезног већа или Скупштине. Народни посланик је дужан то учинити и у случају да се не слаже с предлогом или мишљењем претставничког тела.

Члан 11

Члан Већа произвођача може сазвати изборно тело које га је изабрало, ради подношења извештаја о свом посланичком раду, раду Већа произвођача и Скупштине.

Трећина а најмање пет чланова изборног тела могу од члана Већа произвођача тражити да изборном телу поднесе извештај

о свом посланичком раду, раду Већа произвођача и Скупштине, и у том циљу могу сазвати изборно тело.

Члан Већа произвођача је дужан да изложи Већу произвођача односно Скупштини предлог и мишљење које им изборно тело поднесе односно достави у вези са законима и другим одлукама које Веће произвођача односно Скупштина припремају или су већ донели. Он је дужан то учинити и у случају да се са таквим предлогом или мишљењем лично не слаже.

Трошкови проузроковани састанком изборног тела, сазваног према ставовима 2 и 3 овог члана, падају на терет предрачуна Савезне народне скупштине ако се са сазивањем састанка сагласио Претседник Савезне народне скупштине.

в) У изборном срезу

Члан 12

Савезни народни посланици имају право и дужност да у изборном срезу прате остваривање самоуправљања радног народа и слободе и права грађана, спровођење савезних закона и других одлука и мера савезних органа власти, поштовање закона и законитости, опште политичко стање, као и да прате и друга питања која су од значаја за привредни, културни и социјални развитак среза или града.

Чланови Већа произвођача нарочито прате у изборном срезу остваривање самоуправљања произвођача и њихових социјално-економских права, извршавање обавеза привредних организација према друштвеној заједници, као и рад самоуправних установа у области привреде и социјалног осигурања.

Члан 13

У вршењу својих права и дужности у изборном срезу народни посланици дужни су да о својим запажањима обавештавају дом чији су чланови односно Скупштину, њихове одборе и комисије и одговарајуће веће и народни одбор среза односно града, као и да им подносе предлоге за доношење одлука и предузимање мера за које су ова претставничка тела надлежна.

Члан 14

Народни посланици су дужни да повремено подносе бирачима на подручју изборног среза извештај о свом посланичком раду, раду дома чији су чланови и Скупштине.

Народни одбор општине или града, односно орган овлашћен за сазивање збора бирача у привредним организацијама, дужан је на предлог народног посланика сазвати збор бирача на коме ће посланик поднети извештај.

Једна петина бирача настањених на подручју за које се одржава збор бирача може захтевати од члана Савезног већа да присуствује збору бирача и да поднесе извештај о свом посланичком раду, раду Савезног већа и Скупштине, као и да саслуша предлоге и мишљења збора.

Сваких 50 бирача у привредним организацијама произвођачке групе у којој је посланик изабран могу захтевати од члана Већа произвођача да присуствује збору бирача у привредној организацији и да поднесе извештај о свом посланичком раду, раду Већа произвођача и Скупштине, као и да саслуша мишљења и предлоге збора.

Народни посланик је дужан одазвати се позиву бирача ако није спречен радом Скупштине или другим посланичким дужностима.

Члан 15

Сваки народни посланик дужан је одредити стално место у изборном срезу где му бирачи у одређено време могу подносити своје предлоге и мишљења.

Члан 16

Чланови Савезног већа овлашћени су да од свих државних органа среза или града у коме су изабрани, као и од свих установа и привредних организација на подручју тога среза или града, траже податке о њиховом раду и пословању, као и да прегледају њихове књиге и друге документе, осим оних података, књига и докумената за чије чување и саопштавање важе посебни прописи.

Чланови Савезног већа могу присуствовати седницама савета и других тела народних одбора и органа самоуправних установа. Они имају право да на овим састанцима излажу своје мишљење о питањима на дневном реду, али не могу учествовати у одлучивању.

У сврху добијања података и утврђивања стања у државним органима, установама и привредним организацијама чланови Савезног већа могу предлагати Савезном већу односно среском или градском већу или народном одбору среза односно града отварање анкете и сами узети учешћа у таквој анкети.

Члан 17

Чланови Већа произвођача имају према државним органима среза односно града који се баве пословима привреде, као и према привредним установама, установама социјалног осигурања и привредним организацијама на подручју изборног среза, права и дужности који одговарају правима и дужностима које чланови

Савезног већа имају према државним органима, установама и привредним организацијама.

Они могу присуствовати састанцима радних колектива као и седницама радничких савета привредних организација и скупштинама земљорадничких задруга, и имају право да на тим састанцима излажу своје мишљење о питањима на дневном реду, али не могу учествовати у одлучивању.

Члан 18

Народни посланици врше права и дужности у изборном срезу у складу с одредбама Устава и закона.

Народни посланици не могу лично вршити никакве акте власти ни издавати било каква наређења. Они могу своје предлоге и примедбе које се односе на рад државних органа, установа и привредних организација износити само на седницама одговарајућих претставничких тела и њихових одбора и комисија.

Ако посланик прекорачи права одређена овим законом, заинтересовани орган, установа, организација или службеник могу против таквог рада посланика ставити свој приговор дому Савезне народне скупштине чији је посланик члан.

Глава II

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ О ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

1. Избор

Члан 19

Опште изборе народних посланика у Савезну народну скупштину, као и у поједине њене домове расписује Савезно извршно веће.

Избори за Савезну народну скупштину морају бити расписани пре истека последњег дана периода за који је Скупштина изабрана. У случају распуштања Скупштине или једног њеног дома пре истека времена на које је Скупштина изабрана, Савезно извршно веће расписује изборе најдоцније седмог дана од дана кад је донета одлука о распуштању Скупштине или њеног дома.

Од дана распуштања Скупштине односно једног њеног дома до дана избора не може протећи више од три ни мање од два месеца.

Члан 20

Избори народних посланика у Савезно веће у срезovima и градовима врше се истог дана у целој Федеративној Народној Републици Југославији, и то недељом.

Избори народних посланика у Веће произвођача могу се одржати у разне дане по произвођачким групама.

Између дана избора за један и за други дом не сме протећи више од седам дана.

У случају да се избори за Савезно веће врше истог дана кад и избори за републичко, Покрајинско или Обласно веће, избори се могу вршити и на истим бирачким местима, али спровођењем избора морају руководити посебни бирачки одбори и све изборне радње морају се обављати одвојено за свако веће.

На исти начин ће се поступити ако се истовремено врше избори за Веће произвођача Савезне народне скупштине и већа произвођача народних република, Аутономне Покрајине и Аутономне Области.

Члан 21

Избори народних посланика које у Савезно веће бирају републичка већа, Покрајинско или Обласно веће морају бити извршени пре дана првог састанка новоизабране Савезне народне скупштине.

Члан 22

Савезно веће и Веће произвођача Савезне народне скупштине бирају се на четири године.

Почетак овог периода рачуна се од дана кад су извршени избори за оба дома Скупштине.

Члан 23

Народне посланике у Савезно веће бирају:

- 1) грађани у срезовима и градовима, и
- 2) републичка већа, Покрајинско веће и Обласно веће.

Грађани у срезовима и градовима бирају народне посланике у Савезно веће на основу општег, једнаког и непосредног бирачког права, по норми: један посланик на 60.000 становника.

Републичко веће сваке народне републике бира у Савезно веће десет посланика, Покрајинско веће шест, а Обласно веће четири посланика.

Члан 24

Право да у срезовима и градовима бирају посланике у Савезно веће имају држављани Федеративне Народне Републике Југославије који имају бирачко право по одредбама Закона о бирачким списковима.

За народног посланика може у срезу и граду бити биран у Савезно веће сваки држављанин Федеративне Народне Републике Југославије који има бирачко право.

За народног посланика кога у Савезно веће бира републичко Покрајинско или Обласно веће може бити биран само члан тога већа.

Члан 25

Народне посланике бирају у Веће произвођача, као претставнике својих привредних организација, произвођачи запослени у производњи, транспорту и трговини, преко изборних тела која се образују на начин одређен овим законом.

Избор посланика у Веће произвођача врши се по производјачким групама.

Произвођачке групе јесу:

1) група индустрије, трговине и занатства, која обухвата раднике и службенике запослене у индустрији, рударству, шумарству, грађевинарству, транспорту, поштанско-телеграфско-телефонској служби, трговини, угоститељству и комуналној делатности, као и занатлије и занатске раднике;

2) група пољопривреде, која обухвата земљораднике који су чланови земљорадничких задруга и чланове њихових домаћинстава који се баве земљорадњом, раднике и службенике пољопривредних добара, пољопривредне раднике и службенике земљорадничких задруга.

Од укупног броја чланова Већа произвођача бира се у свакој произвођачкој групи онај број посланика који је сразмеран учешћу групе у укупном друштвеном производу Федеративне Народне Републике Југославије утврђеном у текућем савезном друштвеном плану.

У оквиру сваке произвођачке групе посланици се бирају по норми: један посланик на једнак број произвођачког становништва.

За посланика у Веће произвођача може бити биран сваки произвођач који припада произвођачкој групи у којој се избор врши и који има бирачко право по одредбама Закона о бирачким списковима. За посланика у Веће произвођача може бити биран и синдикални функционер који је за функционера изабран од произвођача.

Број посланика који се бира у Веће произвођача одређује се сагласно норми: један посланик на 70.000 произвођачког становништва.

Произвођачко становништво сачињавају произвођачи заједно са члановима њихових домаћинстава које они издржавају.

Члан 26

Изборно тело у свакој произвођачкој групи сачињавају чланови већа произвођача срезова и градова са подручја изборног среза, изабрани у одговарајућој групи.

Сваки члан изборног тела гласа са оноликим бројем гласова колико у срезу односно граду на њега сразмерно долази произвођача оне произвођачке групе у којој је изабран за члана већа произвођача.

Члан 27

Број становника утврђује се према подацима последњег пописа становништва, при чему се узима у обзир и повећање становништва које је у међувремену наступило, према службеним статистичким подацима.

Број произвођачког становништва утврђује се према последњим постојећим службеним статистичким подацима.

Члан 28

Избори народних посланика које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима, и избори народних посланика у Веће произвођача врше се по изборним срезовима.

У сваком изборном срезу бира се један посланик.

Ако један град или срез бира у Веће произвођача више од једног посланика, за све изборне срезове на подручју таквог града или среза образује се само једно изборно тело и оно врши избор свих посланика који се бирају у одговарајућој произвођачкој групи у граду или срезу.

Члан 29

Право предлагања кандидата за народне посланике које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима, имају зборови бирача, као и овим законом одређен број бирача.

Право предлагања кандидата за посланике које у Савезно веће бира републичко, Покрајинско или Обласно веће, има овим законом одређен број чланова одговарајућег већа.

Право предлагања кандидата за посланике који се бирају у Веће произвођача имају зборови бирача по привредним организацијама, као и овим законом одређен број произвођача.

Члан 30

Исто лице не може бити кандидовано за народног посланика у Савезном већу и Већу произвођача.

Исто лице не може у Савезном већу истовремено имати мандат посланика изабраног у срезу или граду и мандат посланика изабраног од републичког, Покрајинског или Обласног већа

Члан 31

За посланика је изабран онај од кандидата који је добио највећи број гласова.

Члан 32

Службеник у државној управи или судија који буде изабран за народног посланика престаје бити државни службеник кад му мандат буде верификован.

2. Оповиз

Члан 33

Бирачи имају право да опозову народног посланика ако више не ужива њихово поверење.

Члан 34

Члана Савезног већа изабраног у срезу односно граду могу опозвати бирачи изборног среза у коме је изабран.

Члана Савезног већа кога је изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће, може опозвати веће које га је изабрало.

Члана Већа произвођача може опозвати изборно тело које га је изабрало.

Члан 35

Право покретања поступка за оповиз народног посланика изабраног у Савезно веће имају: зборови бирача, група бирача, среско односно градско веће, односно чланови претставничког тела које је изабрало посланика.

Право покретања поступка за оповиз народног посланика изабраног у Веће произвођача имају: зборови бирача у привредним организацијама, група произвођача, као и чланови изборног тела које је изабрало посланика.

Члан 36

Члан Савезног већа изабран у срезу или граду опозван је ако је за оповиз гласала већина свих бирача изборног среза.

Члан Савезног већа кога је изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће опозван је ако је за његов оповиз гласала већина свих чланова тога већа.

Члан Већа произвођача опозван је ако је за његов оповиз гласала већина свих чланова изборног тела.

Члан 37

Народни посланик престаје бити члан Савезне народне скупштине од дана кад је извршен оповиз.

Дом коме припада народни посланик према коме је покренут поступак за оповиз може већином гласова свих чланова дома одлучити да посланик буде удаљен од сваког рада у Савезној народној скупштини док се не реши питање његовог мандата.

У случају опозива народног посланика, на место опозваног посланика врши се избор новог. Опозвани народни посланик не може бити кандидат на том избору.

3. Заједничке одредбе о избору и опозиву

Члан 38

Бирачи гласају лично.

Нико не може гласати преко пуномоћника.

Члан 39

Ниједан грађанин који по закону има бирачко право не може бити лишен права гласа на изборима односно о опозиву, нити спречен да гласа.

У времену од пет дана пре па до три дана после избора, односно у времену од пет дана пре па до три дана после дана одређеног за гласање о опозиву, државни органи и службена лица не могу позивати бираче, осим ако је очигледно да одазивање позиву не спречава бирача да искористи своје бирачко право.

Члан 40

Гласање је тајно и врши се гласачким листићима.

Члан 41

Обезбеђује се слобода опредељења бирача и тајност гласања.

Ниједан државни орган или службено лице не може ни у ком случају позвати бирача на одговорност за гласање нити од њега тражити да каже за кога је гласао или зашто није гласао, односно да ли је гласао за или против опозива.

Члан 42

Спровођењем избора народних посланика у Савезну народну скупштину руководе изборне комисије и бирачки одбори.

Кад избор посланика у Савезно веће врши републичко, Покрајинско или Обласно веће, спровођењем избора руководи само одговарајуће веће.

Исти органи руководе спровођењем опозива народног посланика.

Органи за спровођење избора односно органи за спровођење гласања о опозиву независни су у свом раду од свих осталих државних органа и раде по закону и другим прописима донетим на основу закона.

Глава III

ОРГАНИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИЗБОРА И ОПОЗИВА

Члан 43

Комисије за спровођење избора јесу:

- 1) Савезна изборна комисија са седиштем у Београду,
- 2) изборне комисије народних република са седиштима у главним градовима народних република,
- 3) Изборна комисија Аутономне Покрајине Војводине са седиштем у Новом Саду,
- 4) Изборна комисија Аутономне Косовско-метохиске Области са седиштем у Приштини,
- 5) среске изборне комисије са седиштима на подручјима изборних срезова.

Члан 44

Савезну изборну комисију и републичке изборне комисије сачињавају: председник, секретар и пет чланова.

Изборне комисије аутономних јединица сачињавају: председник, секретар и три члана.

Среске изборне комисије сачињавају: председник, секретар и један члан.

Председнику и члановима изборне комисије одређују се заменици.

Члан 45

Савезну изборну комисију именује Савезно извршно веће, а остале изборне комисије именује Савезна изборна комисија.

Председник Савезне изборне комисије и његов заменик именују се из реда судија Савезног врховног суда.

Савезна изборна комисија именује се најдоцније за три дана по објављивању одлуке о расписивању избора народних посланика у Савезну народну скупштину.

Председник републичке изборне комисије и његов заменик именују се из реда судија републичког врховног суда, а председник Изборне комисије Аутономне Покрајине Војводине и његов заменик именују се из реда судија Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине.

Председници осталих изборних комисија и њихови заменици именују се из реда судија.

Састав и измене у саставу изборних комисија објављују се у „Службеном листу ФНРЈ“.

Члан 46

Савезна изборна комисија:

- 1) обезбеђује техничке припреме избора, а нарочито изборни материјал (гласачке кутије, гласачке листиће и остало) за све органе који спроводе изборе;
- 2) даје упутства изборним комисијама по свим питањима у погледу спровођења избора;
- 3) врши надзор над радом свих осталих изборних комисија;
- 4) објављује резултате избора посланика за Савезну народну скупштину, као и резултат гласања о опозиву;
- 5) врши друге задатке по одредбама овог закона.

Члан 47

Републичке изборне комисије:

- 1) обезбеђују извршење техничких припрема избора на територији народне републике;
- 2) дају упутства изборним комисијама Аутономне Покрајине и Аутономне Области и среским изборним комисијама за рад спровођења избора;
- 3) врше надзор над радом среских изборних комисија и бирачких одбора;
- 4) врше друге задатке по одредбама овог закона.

Члан 48

Изборне комисије Аутономне Покрајине и Аутономне Области:

- 1) обезбеђују извршење техничких припрема избора на подручју Покрајине односно Области;
- 2) дају среским изборним комисијама упутства за рад на спровођењу избора на основу упутстава Савезне и републичке изборне комисије;
- 3) врше надзор над радом среских изборних комисија;
- 4) врше друге задатке по одредбама овог закона.

Члан 49

Среске изборне комисије:

- 1) врше техничке припреме избора;
- 2) постављају бирачке одборе за руковођење гласањем приликом избора односно опозива народних посланика који се у Савезно веће бирају у срезovima и градовима, као и посланика који се бирају у Веће произвођача;
- 3) старају се о правилном раду бирачких одбора и врше надзор над њиховим радом;

4) потврђују кандидатуре за избор посланика који се у Савезно веће бирају у срезовима и градовима, као и кандидатуре за избор посланика који се бирају у Веће произвођача;

5) утврђују резултате избора посланика које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима, као и резултате избора посланика који се бирају у Веће произвођача, и проглашавају који је кандидат изабран за посланика на њиховом подручју; утврђују резултате гласања о опозиву посланика које су у Савезно веће изабрали грађани у срезовима и градовима, као и посланика изабраних у Веће произвођача;

6) издају саопштења о резултатима избора и гласања о опозиву на свом подручју;

7) врше друге задатке по одредбама овог закона.

Среска изборна комисија образује се у сваком изборном срезу за избор посланика у Савезно веће. Савезна изборна комисија одређује која ће од ових комисија бити надлежна за спровођење избора посланика у Веће произвођача за поједини изборни срез у групи индустрије, трговине и занатства односно групи пољопривреде.

Члан 50

Изборне комисије су сталне.

Члан 51

Гласањем приликом избора односно опозива народних посланика руководе бирачки одбори. Бирачки одбори се образују за свако место у коме се врши гласање (бирачко место) и у сваком изборном телу за избор посланика у Веће произвођача.

Бирачки одбори обезбеђују правилност и тајност гласања.

Бирачки одбори састоје се од претседника и два члана.

Претседнику и члановима бирачког одбора одређују се заменици.

Два члана бирачког одбора који се образују на бирачким местима, као и њихови заменици, морају бити са подручја општине односно града на коме се налази бирачко место. Претседник и чланови бирачког одбора који се образује у изборном телу, као и њихови заменици, именују се из реда чланова изборног тела.

Надлежна изборна комисија издаће претседнику бирачког одбора акт о постављењу бирачког одбора.

Члан 52

Члан изборне комисије или бирачког одбора, као и његов заменик, може бити само грађанин који има бирачко право.

Чланови изборне комисије и бирачког одбора, као и њихови заменици, не могу бити кандидати за народне посланике. У слу-

чају кандидовања престаје им дужност члана односно заменика у тим органима.

За члана изборне комисије или бирачког одбора, као и за њиховог заменика, не може бити постављен посланик о чијем се опозиву гласа.

Члан 53

Органи за спровођење избора и опозива пуноважно одлучују ако је присутно више од половине њихових чланова.

Члан 54

Народни одбори и други државни органи дужни су пружати помоћ изборним комисијама и бирачким одборима у извршавању њихових задатака.

На захтев изборних комисија државни органи, привредне и друштвене организације дужни су пружити им све податке потребне за њихов рад.

Глава IV

ИЗБОР НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА У САВЕЗНО ВЕЋЕ

A. Избор посланика које бирају грађани у срезовима и градовима

1. Изборни срезови

Члан 55

Савезно извршно веће одређује укупан број народних посланика који се у срезовима и градовима бира у Савезно веће, као и број посланика који се бирају у појединим народним републикама. У народној републици не може се бирати више народних посланика него што јој припада по броју њених становника. Ако поделом броја посланика на народне републике према норми не би био распоређен укупан број посланика, преостали број посланика распоређује се на оне народне републике које по реду имају највећи остатак.

Поделу територије Федеративне Народне Републике Југославије на изборне срезове за избор посланика у Савезно веће врши Савезно извршно веће у сагласности са републичким извршним већем. Одлуку о томе Савезно извршно веће доноси најдоцније петог дана по расписивању избора.

Члан 56

Изборни срезови за избор народних посланика које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима образују се за подручје једног или више административних срезова и градова на територији народне републике односно подручју Ауто-

номне Покрајине или Аутономне Области сагласно норми да се по правилу, на 60.000 становника бира један посланик.

Административни срез или град који према броју становника бира два или више посланика дели се на онолико изборних срезова колико се бира посланика.

Административни срез или град који према броју становника не може сам бирати посланика спојиће се са суседним срезом или срезовима односно градом тако да заједно бирају једног посланика, при чему се део једног административног среза не може спајати са другим срезом или градом.

2. Предлагање кандидата

а) Од стране зборова бирача

Члан 57

Зборови бирача на којима се врши предлагање кандидата за народне посланике које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима, одржавају се по изборним јединицама за избор одборника у среско односно градско веће.

Кад су поједина места на подручју изборне јединице за коју се одржава збор бирача знатније удаљена од места у коме се одржава збор, среска изборна комисија, на предлог народног одбора општине, може одредити да се и за та места одржавају зборови бирача, ако је у њима настањено најмање 300 бирача.

Среска изборна комисија ће најдоцније пет дана после објављивања одлуке о подели територије Федеративне Народне Републике Југославије на изборне срезове објавити огласом сва подручја за која се на подручју изборног среза одржавају зборови бирача предвиђени овим законом. Оглас о томе објавиће се у седиштима свих општина на подручју изборног среза.

Члан 58

Збор бирача сазива претседник народног одбора оне општине односно града на чијем се подручју одржава збор. Претседник народног одбора дужан је сазвати збор бирача најдоцније петнаест дана по расписивању избора.

Ако претседник народног одбора општине односно града у одређеном року не сазове збор бирача, збор могу сазвати најмање 20 бирача настањених на подручју за које се одржава збор. Група бирача која сазива збор обавестиће о томе писменим путем надлежну среску изборну комисију.

Сазив збора бирача објављује се на уобичајени начин најдоцније на 48 часова пре његовог одржавања, са означањем дневног реда збора.

Време и место одржавања збора одређује се тако да се омогући присуство што већег броја бирача.

Члан 59

Збор бирача сазван ради предлагања кандидата за народне посланике може се одржати ако је присутна најмање десетина укупног броја бирача на подручју за које се одржава збор, али тај број не може бити мањи од 50.

Право учешћа у раду збора бирача и право гласања имају само она лица која имају бирачко право а настањена су на подручју за које се одржава збор.

Члан 60

Претседник народног одбора општине односно града или одборник кога он одреди отвара збор бирача и руководи његовим радом до избора претседништва збора. Ако је збор сазвала група бирача, збор отвара и руководи његовим радом до избора претседништва бирач кога одреде бирачи који су збор сазвали.

Радам збора бирача руководи претседништво збора, које бирачи бирају на збору из своје средине. Претседништво збора састоји се од председавајућег и два члана.

Збор бирача бира из своје средине и два оверача записника.

Члан 61

По извршеном избору претседништва председавајући објављује сврху сазивања збора и начин његовог рада, и у томе циљу прочитаће одредбе чланова 62 до 66 овог закона.

Затим се на предлог председавајућег утврђује дневни ред који обухвата:

- 1) избор кандидационе комисије,
- 2) предлагање кандидата од стране бирача,
- 3) претресање предлога кандидационе комисије за утврђивање кандидата и утврђивање кандидата.

Члан 62

Збор бирача бира из реда присутних бирача кандидациону комисију, чији је задатак да на основу предлога бирача поднесе збору бирача коначан предлог за утврђивање кандидата.

Кандидациона комисија се састоји од 7 до 15 чланова.

Кандидациону комисију има право да предложи најмање 10 бирача.

По завршеном предлагању приступа се гласању о избору кандидационе комисије. Гласање се врши за предложене листе у целини, и то јавно.

Изабрана је она кандидациона комисија која је добила највећи број гласова.

Кандидациона комисија бира свог претседника из реда својих чланова.

Члан 63

Сваки бирач има право да предложи по једног кандидата за посланика. Предлози се подносе усмено.

По завршеном предлагању кандидата збор прекида свој рад за време које је потребно кандидационој комисији да састави свој предлог за утврђивање кандидата.

Кандидациона комисија испитује предлоге поднесене од стране бирача и саставља предлог за утврђивање кандидата, који може обухватити само кандидате које су предложили бирачи.

Члан 64

Члану кандидационе комисије који од стране бирача буде предложен за кандидата и пристане да буде кандидат, престаје чланство у комисији. Ако се услед тога број чланова комисије смањи испод седам, на место чланова којима је престало чланство изабраће се нови.

Члан 65

Кад збор настави рад, претседник или други претставник кандидационе комисије саопштава збору предлог комисије за утврђивање кандидата са образложењем за сваког предложеног кандидата.

Збор за овим претреса предлог кандидационе комисије. Ако се у току претреса изнесу разлози против кандидата кога је предложила кандидациона комисија или предлози за друге кандидате, кандидациона комисија може изменити свој предлог и поднети збору бирача нов предлог. И овај предлог може обухватити само кандидате које су предложили бирачи.

О предлогу кандидационе комисије гласа се у целини. Гласање се врши дизањем руке.

Предлог кандидационе комисије је усвојен ако за њега гласа већина присутних бирача. У случају потребе врши се пребројавање гласова.

Члан 66

Ако збор бирача не усвоји предлог за утврђивање кандидата који је поднела кандидациона комисија, бира се на истом збору нова кандидациона комисија.

У погледу рада новоизабране кандидационе комисије и поступка за утврђивање кандидата на збору бирача важе претходне одредбе.

Члан 67

О раду збора бирача води се записник, који потписују претседавајући, записничар и оверачи записника.

Претседник народног одбора општине односно града дужан је обезбедити збору бирача записничара, али збор може избрати за записничара друго лице.

Записник збора бирача садржи нарочито: место и час почетка одржавања збора; за које се подручје збор одржава; ко је сазвао и отворио збор; породично, очево и рођено име чланова претседништва збора, записничара и оверача записника; укупан број бирача уписаних у бирачки списак за подручје за које се одржава збор; број присутних бирача; дневни ред збора; састав изабране кандидационе комисије; који су кандидати предложени од стране бирача; предлог кандидационе комисије за утврђивање кандидата о коме се гласало; резултат гласања збора бирача о предлогу за утврђивање кандидата; на који је начин утврђен резултат гласања; друге околности од значаја за рад збора и час свршетка збора.

Члан 68

На основу закључка збора бирача саставља се предлог кандидатуре, који садржи:

- 1) означавање да се предлог подноси за избор посланика у Савезно веће, као и означавање изборног среза и дана избора;
- 2) означавање да је предлог утврђен на збору бирача и навођење података о томе у ком је месту и за које подручје збор одржан и када;
- 3) породично, очево и рођено име и место становања сваког од кандидата утврђених на збору бирача.

Предлог кандидатуре збора бирача потписују претседник и два члана кандидационе комисије које она одреди. Поред потписа претседника и чланова кандидационе комисије мора се означити породично, очево и рођено име, занимање и место становања сваког од њих. Њихови потписи морају бити оверени од стране државног органа надлежног за оверавање или од стране народног одбора општине односно града на чијем је подручју одржан збор бирача.

Члан 69

Предлогу кандидатуре збора бирача мора се приложити:

- 1) писмена изјава сваког кандидата о пристанку на кандидовање, оверена од стране органа надлежног за оверавање;
- 2) потврда надлежног народног одбора општине односно града за сваког кандидата да је уведен у бирачки списак. Ова се потврда може дати и на самом предлогу;
- 3) записник о раду збора бирача.

Члан 70

Кандидатом зборова бирача постаје сваки онај кандидат кога је предложила најмање четвртина укупног броја зборова бирача изборног среза.

б) Од стране групе грађана

Члан 71

Предлог кандидатуре који подноси група грађана мора бити потписан од најмање 200 бирача уписаних у бирачки списак на подручју изборног среза.

Предлагачи кандидатуре морају бити најмање из половине општина на подручју изборног среза.

Члан 72

Предлог кандидатуре који подноси група грађана мора садржавати:

- 1) означење да се предлог подноси за избор посланика у Савезно веће, као и означење изборног среза и дана избора;
- 2) породично, очево и рођено име и место становања кандидата;
- 3) потписе предлагача са означењем њиховог породичног, очевог и рођеног имена, занимања и места становања;
- 4) оверу потписа предлагача од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине;
- 5) потврду народног одбора општине односно града или комисије за бирачке спискове да су потписници предлога уписани у бирачки списак.

Члан 73

Предлогу кандидатуре мора се приложити:

- 1) писмена изјава сваког кандидата о престанку на кандидовање, оверена од стране органа надлежног за оверавање,
- 2) потврда надлежног народног одбора општине односно града за сваког кандидата да је уведен у бирачки списак. Ова се потврда може дати и на самом предлогу кандидатуре.

3. Потврђивање кандидатуре

Члан 74

Предлог кандидатуре збора бирача и предлог кандидатуре групе грађана подnose се надлежној среској изборној комисији најдоцније на двадесет и један дан пре дана одређеног за одржавање избора.

Потписници предлога кандидатуре збора бирача, као и прва три потписника предлога кандидатуре групе грађана, сматрају се подносиоцима предлога.

Члан 75

Исто лице може бити кандидат само у једном изборном срезу.

Ако је за исто лице потврђена кандидатура за два или више изборних срезова, или ако за исто лице буде поднета кандидатура за посланика у Савезно веће и Веће произвођача, Савезна изборна комисија позваће кандидата да се у року од 24 часа изјасни коју од ових кандидатура жели да задржи, па ће другу односно све остале кандидатуре поништити и о томе обавестити, преко надлежне среске изборне комисије, подносиоце најдоцније за 24 часа од поништења кандидатуре. У случају да се кандидат у одређеном року не изјасни о томе коју кандидатуру задржава, Савезна изборна комисија поништиће другу и сваку доцнију кандидатуру и о томе обавестити подносиоце на исти начин и у истом року. Предлагачи поништене кандидатуре могу најдоцније на 10 дана пре дана избора предложити среској изборној комисији другог кандидата.

Члан 76

Исти бирач може бити предлагач само једне кандидатуре коју подноси група грађана. Ако једно лице потпише као предлагач два или више предлога кандидатуре, сматраће се за предлагача само оне кандидатуре која је раније поднета на потврду.

Члан 77

Среска изборна комисија утврдиће одмах по пријему предлога кандидатуре збора бирача или предлога кандидатуре групе грађана да ли је поднет у одређеном року и састављен према одредбама овог закона.

Ако нађе само формалне недостатке, она ће, најдоцније 24 часа по пријему предлога, позвати подносиоце да у року од три дана отклоне недостатке.

Ако среска изборна комисија установи да је предлог поднет по истеку рока за подношење предлога кандидатура на потврду, одбиће кандидатуру и о томе ће најдоцније 24 часа по пријему предлога обавестити подносиоце доставом решења.

Члан 78

На основу примљених кандидатура зборових бирача, а пошто установи да у њима нема недостатака или да су утврђени недостаци у одређеном року отклоњени, среска изборна комисија утврдиће, по протеклу рока за подношење предлога кандидатура на потврду, да ли је у погледу предложених кандидата испуњен

услов из члана 70 овог закона за утврђивање кандидатуре, па ће потврдити кандидатуру оних кандидата који тај услов испуњавају. У решењу о потврди кандидатуре означиће се кад је (дан и час) за одговарајућег кандидата примљен последњи предлог кандидатуре који је у смислу чл. 70 овог закона потребан за утврђивање кандидатуре зборовца бирача, и која је по реду кандидатура зборовца бирача.

Ред кандидатура зборовца бирача одређује се по времену кад је за одређеног кандидата примљен последњи предлог кандидатуре који је у смислу чл. 70 овог закона потребан за утврђивање кандидатуре зборовца бирача. Ако последњи предлог кандидатуре потребан за утврђивање кандидатуре два или више кандидата обухвата два или више од тих кандидата, ред њихових кандидатура одређује се према реду којим су имена тих кандидата наведена у предлогу.

Ако среска изборна комисија утврди да у погледу појединих или свих кандидата није испуњен услов из члана 70 овог закона или да поједини кандидат не може по закону да буде биран за народног посланика, или ако подносиоци појединих предлога кандидатура зборовца бирача у одређеном року не поступи по њеном позиву у смислу члана 77 став 2 овог закона па услед тога не буде испуњен услов из члана 70 овог закона за утврђивање кандидатуре зборовца бирача, она ће решењем утврдити да нису испуњени законски услови за потврду одговарајуће кандидатуре наводећи утврђене недостатке, и о томе ће доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатура зборовца бирача.

Решење о потврди кандидатуре односно решење којим се утврђује да нису испуњени услови за потврду кандидатуре среска изборна комисија донеће најдоцније 48 часова по истеку рока за подношење предлога кандидатура на потврду, односно по истеку рока одређеног подносиоцима за отклањање недостатака.

Члан 79

Ако у предлогу кандидатуре групе грађана нема недостатака или ако они буду отклоњени, изборна комисија потврдиће кандидатуру најдоцније 48 часова по пријему предлога кандидатуре и означиће време кад је примљена и која је по реду.

Ако среска изборна комисија утврди да предложени кандидат не може по закону да буде биран за народног посланика, или ако подносиоци предлога кандидатуре у одређеном року не поступи по њеном позиву у смислу члана 77 став 2 овог закона, она ће најдоцније 48 часова по пријему предлога кандидатуре, односно по истеку рока за отклањање недостатака, одбити предлог кандидатуре и о томе обавестити подносиоце доставом решења.

Члан 80

Среска изборна комисија објавиће на табли у својим службеним просторијама за сваку потврђену кандидатуру, одмах по њеној потврди, оглас о потврди кандидатуре.

Члан 81

Ако је предлог кандидатуре збора бирача или предлог кандидатуре групе грађана био враћен подносиоцима ради отклањања формалних недостатака, а подносиоци у одређеном року поступе по примедбама изборне комисије, сматраће се да је предлог поднет у време кад је први пут поднет изборној комисији.

О потврди кандидатуре среска изборна комисија ће решењем обавестити републичку и Савезну изборну комисију, а у Аутономној Покрајини и Аутономној Области и изборну комисију Аутономне Покрајине односно Аутономне Области.

Члан 82

Ако до истека рока за подношење предлога кандидатура на потврду (члан 74 став 1) ниједан кандидат није у смислу члана 70 овог закона постао кандидат, најмање 20 бирача настањених на подручју за које се одржава збор бирача може тражити од претседника народног одбора општине односно града да сазове нов збор бирача ради предлагања нових кандидата. Претседник народног одбора је дужан да по оваквом захтеву сазове збор бирача најдоцније 24 часа по пријему предлога. Од дана пријема предлога до дана одређеног за одржавање збора не сме протећи више од три дана. Ако претседник народног одбора не сазове у одређеном року збор бирача, збор могу сазвати сами предлагачи, о чему су дужни писмено обавестити надлежну среску изборну комисију. У том случају збор бирача отвара и руководи његовим радом до избора претседништва један од предлагача.

Предлог кандидатуре збора бирача за новог кандидата подноси се најдоцније на десет дана пре дана избора.

У погледу рада збора бирача сазваног по ставу 1 овог члана важе одредбе чланова 59 до 66 овог закона.

Члан 83

У случају смрти кандидата са потврђене кандидатуре зборови бирача односно група грађана који су предложили кандидатуру могу уместо умрлог кандидата предложити среској изборној комисији на потврду новог кандидата.

Предлог нове кандидатуре коју предлаже група грађана мора бити потписан од одређеног броја бирача (члан 71) од којих

најмање 100 морају бити бирачи који су предложили кандидатуру умрлог кандидата.

Предлог кандидатуре у смислу претходних ставова подноси се изборној комисији најдоцније на десет дана пре дана избора.

Члан 84

Зборови бирача односно група грађана који су предложили потврђену кандидатуру могу је повући.

Зборови бирача односно група грађана могу, најдоцније на десет дана пре дана избора, уместо кандидата чија је кандидатура повучена, предложити на потврду надлежној изборној комисији кандидатуру другог кандидата.

Члан 85

Ако један од кандидата са потврђене кандидатуре умре у времену од десет дана пре избора до дана избора, или су све потврђене кандидатуре повучене или поништене (чл. 75 став 2) па нема ниједне потврђене кандидатуре, избори се неће спровести у одређени дан већ друге наредне недеље на основу преосталих постојећих кандидатура, ако их има, и накнадно поднетих.

Предлог кандидатуре збора бирача и групе грађана за новог кандидата уместо умрлог или уместо кандидата чија је кандидатура повучена или поништена подноси се најдоцније на десет дана пре дана одређеног за спровођење избора.

Члан 86

У случајевима из члана 83, члана 84 став 2 и члана 85 став 2, у погледу утврђивања кандидатура нових кандидата на зборовима бирача и у погледу предлога кандидатура нових кандидата важе одредбе чланова 59 до 66 и члана 70, односно члана 71 овог закона.

Надлежна изборна комисија поступиће најхитније са таквим предлозима кандидатура у смислу одредаба овог закона о потврђивању кандидатура.

4. Објављивање и оглашавање кандидатура

Члан 87

Савезна изборна комисија је дужна да најдоцније на петнаест дана пре дана избора објави у „Службеном листу ФНРЈ“ списак свих потврђених кандидатура.

У случајевима из члана 75 став 2, члана 83, члана 84 став 2 и члана 85 став 2 овог закона Савезна изборна комисија објавиће на исти начин накнадно потврђене кандидатуре најдоцније на пет дана пре дана избора.

Члан 88

Среска изборна комисија је дужна огласити сваку потврђену кандидатуру одмах после њене потврде а најдоцније на петнаест дана пре дана избора. У случајевима из члана 75 став 2, члана 83, члана 84 став 2 и члана 85 став 2 овог закона изборна комисија ће огласити потврђене кандидатуре најдоцније на пет дана пре дана избора.

Оглас ће садржавати назив изборног среза, као и породично, очево и рођено име и место становања кандидата.

Оглас једне кандидатуре мора се бојом разликовати од огласа других кандидатура. Боју огласа одређује среска изборна комисија.

Члан 89

Среска изборна комисија обезбедиће да огласи кандидатура буду изложени у свим местима изборног среза најдоцније на пет дана пре дана избора. Сваком бирачком месту доставиће се најмање по један примерак огласа сваке потврђене кандидатуре најдоцније на пет дана пре дана избора.

5. Бирачка места и изборни материјал

Члан 90

Гласање на изборима за народне посланике које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима врши се на бирачким местима која одређује среска изборна комисија на предлог народног одбора општине односно града. Изборна комисија одређује бирачка места најдоцније на петнаест дана пре дана избора.

Сваком бирачком месту на подручју једне општине односно града одређује се редни број.

Најмање на пет дана пре дана избора изборна комисија ће у свим местима на подручју изборног среза објавити која су бирачка места установљена, са назначењем који ће бирачи гласати на ком бирачком месту.

Члан 91

Бирачка места одређују се тако да на једном бирачком месту гласа приближно 500 бирача. У болницама, санаторијумима, породилиштима, инвалидским домовима и сличним установама у којима има више од 25 бирача установиће се посебно бирачко место.

За бирачко место одређиваће се посебна просторија.

У просторији где се врши гласање уредиће се бар један а, по могућству, и више простора тако ограђених да нико из осталог дела просторије не може видети како бирач попуњава гласачки листић.

Члан 92

Најдоцније на три дана пре дана избора кандидат може пријавити среској изборној комисији по једног претставника и његовог заменика за свако бирачко место, као и свог претставника и његовог заменика за ту изборну комисију.

Претседник среске изборне комисије издаће најдоцније за 48 часова за сваког пријављеног претставника и заменика посебно уверење које ће служити претставнику односно његовом заменику као легитимација за учешће у раду бирачког одбора односно изборне комисије.

Претставници кандидата имају право да учествују у раду бирачког одбора односно изборне комисије, али без права одлучивања.

Члан 93

Народни одбор општине односно града дужан је да заједно са појединим бирачким одборима одреди у близини биралишта погодна места на коме се јавно могу излагати изводи из огласа о потврди кандидатура за односни изборни срез и изборне паролe. То ће се место ставити на располагање претставницима кандидата најдоцније на 48 часова пре дана избора.

Члан 94

Среска изборна комисија, уз сарадњу народног одбора среза односно града, припремиће благовремено за сваки изборни срез потребан број гласачких кутија и отштампаних гласачких листића којима ће се гласати на изборима, као и остали изборни материјал.

Члан 95

Сваки гласачки листић садржи:

- 1) означавање изборног среза у народној републици за избор посланика у Савезно веће;
- 2) породично, очево и рођено име сваког од кандидата са потврђених кандидатура.

На гласачком листићу наводе се најпре имена кандидата са потврђених кандидатура које су предложене од стране зборовца бирача, а затим имена кандидата за посланике са потврђених кандидатура које су предложене од стране група грађана.

Ако има две или више потврђених кандидатура које су предложене од стране зборовца бирача, имена кандидата са тих кандидатура навешће се по реду одговарајућих кандидатура зборовца бирача, а ако има два или више кандидата са потврђених кандидатура које су предложене од стране група грађана, имена

тих кандидата навешће се по реду одговарајућих кандидатура група грађана.

Испред имена сваког кандидата за народног посланика ставља се редни број.

Среска изборна комисија овериће сваки гласачки листић својим печатом, а ако овог нема, печатом народног одбора среза или града на чијем се подручју налази седиште комисије.

Члан 96

Уочи дана избора, у 15 часова, претседник и чланови бирачког одбора и њихови заменици састаће се у просторији у којој ће се гласати и ту ће примити на реверс од народног одбора општине односно града: кутију за гласање, одговарајући број гласачких листића, оверен извод из сталног бирачког списка у који су унети сви бирачи са подручја тог бирачког места, оверене огласе о потврди свих кандидатура и остало што је потребно. Чланови одбора су дужни да прегледају кутију за гласање и да преброје гласачке листиће. После тога бирачки одбор ће кутију поставити на место на којем ће се сутрадан гласати, а испред кутије ће на видан начин поставити огласе изборне комисије о потврди кандидатура.

Члан 97

Кад бирачки одбор припреми све што је потребно за гласање, сачиниће о томе записник.

Овај записник потписују сви чланови бирачког одбора и њихови заменици, као и присутни претставници кандидата. Затим ће бирачки одбор затворити прозоре, закључати просторију и запечатити врата, а кључ ће узети претседник бирачког одбора. После тога бирачки одбор ће одредити стражу, која ће зграду одређену за гласање непрекидно чувати. Постављена стража неће до 7 часова на дан избора никога и ни под каквим изговором пустити у просторију одређену за гласање.

6. Гласање

Члан 98

На дан избора, у 7 часова, састаће се бирачки одбор пред вратима просторије одређене за гласање, провериће исправност печата на вратима, отворити просторију и ући у њу. Пошто се увери да је кутија за гласање празна и да је све остало у реду, саставиће записник у коме ће изнети нађено стање. Тај записник потписују сви чланови бирачког одбора и присутни претставници кандидата. Претседник бирачког одбора одмах затим објављује да се приступа гласању.

Члан 99

За све време гласања морају бити присутни сви чланови бирачког одбора односно њихови заменици. Ако који претставник кандидата напусти биралиште, то ће се забележити у записник, али се гласање продужује без њега.

Члан 100

Претседник бирачког одбора стара се, уз помоћ осталих чланова одбора, о одржавању реда и мира за време гласања. У случају потребе претседник ће затражити помоћ органа Народне милиције, која, кад дође на биралиште, стоји под његовим руководством.

Члан 101

Нико не може ступити на биралиште под оружјем или са опасним оруђем, осим у случају предвиђеном у претходном члану.

Члан 102

У просторију у којој се гласа улазе бирачи редом један за другим, али тако да у просторији за гласање не буде у исто време више од десет бирача.

Члан 103

Сваки бирач, кад уђе у просторију у којој се гласа, приступа столу бирачког одбора и на позив претседника изговара гласно, тако да га чују сви остали чланови бирачког одбора, своје породично, очево и рођено име и занимање, а у местима где има више бирачких места и улицу и број свога стана. Претседник ће, по потреби, бирача легитимисати или на други начин утврдити његов идентитет.

Затим претседник утврђује да ли је то лице уведено у бирачки списак. Ако нађе да је уведено, претседник ће заокружити редни број тога лица у изводу из бирачког списка, као знак да је приступило гласању.

После тога претседник објашњава бирачу начин гласања и предаје му гласачки листић.

Члан 104

Чланови бирачког одбора дужни су да бирачу, кад год овај затражи, поново објасне начин гласања, а нарочито ће пазити да бирача нико не омета у попуњавању гласачког листића и да у потпуности буде обезбеђена тајност гласања.

На бирачком месту је забрањена свака агитација за поједине кандидате.

Члан 105

Кад бирач прими гласачки листић, одлази у ограђен простор одређен за попуњавање гласачког листића.

Бирач може гласати само за кандидате чија су имена наведена на гласачком листићу.

Гласачки листић се попуњава на тај начин што бирач заокружава редни број испред имена оног кандидата за кога жели да гласа.

Бирач може гласати само за једног кандидата.

Пошто попуни гласачки листић, бирач га савија преко половине тако да имена кандидата остану на унутрашњој страни савијеног листића, па затим прилази столу бирачког одбора, показује одбору да у руци има само један гласачки листић и спушта савијени листић у кутију за гласање.

Члан 106

Бирач који због какве телесне мане или услед тога што је неписмен не би могао гласати на начин одређен у претходном члану, има право да са собом доведе пред бирачки одбор лице које ће место њега попунити гласачки листић односно спустити листић у кутију за гласање. О овоме ће бирачки одбор донети одлуку и забележити је у записник.

Члан 107

Пошто обави гласање, бирач је дужан да се уклони са биралишта. За биралиште се сматра зграда и њено двориште.

Члан 108

Бирачки одбор не може ускратити гласање лицу које је уписано у стални бирачки списак, као ни лицу које је по закону овлашћено да гласа на основу потврде да је уписано у бирачки списак. Ако поједини члан бирачког одбора или претставник кандидата има у погледу појединих бирача шта да примети, то ће се унети у записник.

Ако се који бирач појави да гласа а на његово име је већ неко гласао, претседник бирачког одбора ће наредити да се породично, очево и рођено име, занимање и место становања тога лица унесе у записник о гласању, али му неће дозволити да гласа.

Члан 109

Чланови бирачког одбора имају право гласати на бирачком месту на коме на дан избора врше дужност, иако нису уведени у бирачки списак за то бирачко место.

Бирачи који после расписивања избора промене своје пребивалиште (место сталног становања), као и они који се из оправданих разлога у вези са запослењем (особље поморских и речних

бродова, железничко возно особље, радници и службеници на службеном путовању и сл.), школовањем или службеним послом у вези са изборним радњама (чланови изборних комисија, претставници кандидата и сл.) на дан избора не налазе у месту где су уписани у бирачки списак, могу гласати у месту у коме се на дан избора буду налазили, на основу потврде надлежног народног одбора општине односно града да су уведени у бирачки списак. Исто тако кандидати који се на дан избора не налазе у месту у коме су уписани у бирачки списак, могу на основу овакве потврде гласати на било ком бирачком месту у изборном срезу у коме су кандидовани. Овакве потврде могу се издавати од дана расписивања избора па до на три дана пре избора. Приликом издавања овакве потврде назначиће се у бирачком списку да је односном лицу издата потврда.

У записник о гласању унеће се породично, очево и рођено име сваког члана бирачког одбора који је гласао а није уведен у бирачки списак за то бирачко место, са тачном ознаком решења на основу кога је постављен за члана бирачког одбора односно заменика. За чланове бирачког одбора као и за остале бираче који гласају на основу потврда а нису уведени у бирачки списак за то место, унеће се да су гласали на основу потврде.

Члан 110

Бирачи који гласају на основу потврде о упису у бирачки списак, гласају за кандидате са потврђених кандидатура у изборном срезу на чијем се подручју налази бирачко место у коме гласају, уколико овим законом није друкчије одређено (чланови 117—123).

Члан 111

Гласање траје непрекидно до 19 часова. Само у случају нереди бирачки одбор може прекинути гласање док се ред не успостави. Време за које је гласање морало бити прекинуто и разлог прекидања гласања уносе се у записник о гласању.

У 19 часова затвара се биралиште и нико се унутра неће пустити, али ће се допустити гласање бирачима који су се затекли у згради односно у дворишту. Ако је гласање због нереди било прекинуто дуже од једног часа, гласање ће се продужити за онолико времена колико је прекид трајао дуже од једног часа.

Члан 112

За време гласања води се записник. У записник се уносе све чињенице које су важне за гласање. Чланови бирачког одбора и претставници кандидата могу захтевати уношење одређених чињеница у записник.

Сви чланови бирачког одбора морају потписати записник. Записник потписују и претставници кандидата, али ако га они не потпишу, записник вреди и без њихових потписа.

Сваки члан бирачког одбора односно претставник кандидата може дати у записник своје одвојено мишљење или своје примедбе на записник.

7. Утврђивање резултата гласања на бирачким местима

Члан 113

По завршеном гласању бирачки одбор ће најпре пребројати неупотребљене гласачке листиће и ставиће их у посебан омот, који ће затворити и запечатити.

После овога бирачки одбор утврђује према изводу из бирачког списка (члан 103 став 2) и на основу потврда по којима су гласали бирачи који нису уведени у бирачки списак за односно бирачко место укупан број бирача који су гласали. Затим бирачки одбор приступа отварању кутије и пребројавању гласова. Пребројавање гласова врши се на следећи начин: претседник или један члан бирачког одбора вади из кутије за гласање један по један гласачки листић и са сваког листића чита имена кандидата за кога је бирач гласао и одваја оне листиће који су проглашени за неважеће; други члан бирачког одбора бележи за сваког кандидата посебно колико је гласова добио, као и колико је било листића који су проглашени за неважеће; сваки прочитани листић претседник предаје трећем члану бирачког одбора.

Претседник ће сваки гласачки листић показати на увид и претставнику кандидата који то захтева.

Као неважећи сматрају се они гласачки листићи на којима је заокружен редни број испред имена више од једног кандидата, непопуњени и измрљани листићи, као и они који су тако попуњени да се не може са сигурношћу утврдити за кога је кандидата бирач гласао.

Ако се при овоме појави разлика између броја гласова по изводу из бирачког списка, односно између збира тога броја и броја бирача који су гласали на основу потврде, с једне стране, и броја гласова по гласачким листићима с друге, важи резултат гласања по гласачким листићима.

Члан 114

Кад бирачки одбор утврди резултат гласања, саставиће о томе посебан записник, у који ће унети нарочито: колико је бирача било по изводу из бирачког списка на том бирачком месту, колико је бирача гласало по изводу из бирачког списка, колико на основу потврда (члан 109 став 1 и 2) и колико укупно, колико

је гласова добио сваки поједини кандидат, а колико је гласачких листића проглашено за неважеће. У записник ће се унети и одвојена мишљена чланова бирачког одбора.

Записник потписују сви чланови одбора и присутни претставници кандидата.

Сваки члан бирачког одбора и претставник кандидата може ставити примедбе на записник.

Претставницима кандидата издаће се на њихов захтев потврда о резултату гласања.

Претседник бирачког одбора објавиће јавно резултат гласања пред зградом у којој се гласало.

Члан 115

По завршеном пребројавању гласова, записници са изводом из бирачког списка, потврдама на основу којих су гласали бирачи који нису уведени у бирачки списак за односно бирачко место, и сви употребљени гласачки листићи стављају се у посебан омот, који ће се запечатити и адресовати надлежној среској изборној комисији. У овај омот ставиће се, потпуно одвојено, и неупотребљени гласачки листићи.

Бирачки одбор затим најхитније и најкраћим путем доставља омот са изборним актима надлежној среској изборној комисији на начин који одреди Савезна изборна комисија.

Члан 116

По завршеном утврђивању резултата гласања а најдаље сутрадан бирачки одбор је дужан вратити изборни материјал народном одбору од кога је материјал примио, о чему народни одбор издаје бирачком одбору потврду.

8. Гласање војних лица и гласање држављана који се на дан избора налазе изван територије Федеративне Народне Републике Југославије

Члан 117

Војна лица гласају на изборима посланика у Савезно веће за кандидате са потврђених кандидатура за онај изборни срез на чијем се подручју налази место у коме су уписана у општи бирачки списак.

Лица која се налазе на отслужењу војног рока или на војној вежби а уписана су у војни бирачки списак, гласају на основу војних бирачких спискова на посебним бирачким местима која се образују у појединим војним јединицама и војним установама. На овим бирачким местима гласаће и резервни официри и

друга лица на војној вежби који нису уведени у војни бирачки списак, на основу потврде надлежног народног одбора општине односно града да су уведени у бирачки списак места свог пребивања односно борављења.

Члан 118

За спровођење избора посланика у војним јединицама и војним установама образује се при одговарајућој војној команди у изборном срезу комисија за спровођење избора састављена од три члана. Чланове ове комисије именује надлежна среска изборна комисија на предлог одговарајуће војне команде.

Комисија за спровођење избора одређује бирачка места у војним јединицама и војним установама, именује чланове бирачких одбора на тим бирачким местима и припрема изборни материјал за гласање. Она ће доставити свим бирачким одборима у војним јединицама и војним установама најдоцније на седам дана пре дана одређеног за гласање на бирачким местима у тим јединицама и командама потребан број непопуњених гласачких листића оверених печатом војне команде при којој је комисија образована и исто толики број омота.

Бирачки одбор припремиће пре дана избора гласачке листиће и за сваког бирача уписаног у војни бирачки списак унеће у гласачки листић назив изборног среза на чијем се подручју налази место у коме је бирач уписан у општи бирачки списак, као и имена кандидата са свих потврђених кандидатура у том изборном срезу. Бирачки одбор уноси у гласачки листић имена кандидата из списка потврђених кандидатура објављеног у „Службеном листу ФНРЈ“.

Члан 119

Приликом гласања претседник бирачког одбора саопштава сваком бирачу имена свих кандидата са свих потврђених кандидатура за изборни срез на чијем се подручју налази место у коме је бирач уписан у бирачки списак. Уз гласачки листић бирачу ће се предати и омот који ће бити адресован среској изборној комисији надлежној за тај изборни срез.

Пошто попуни гласачки листић, бирач га ставља у омот и пошто затвори и залепи омот, спушта га у кутију за гласање.

О гласању саставиће се записник у који ће се унети нарочито: колико је бирача било по војним бирачким списковима на том бирачком месту, колико је бирача гласало по тим списковима, колико на основу потврде да су уписани у бирачки списак и колико укупно, колико је гласачких листића примљено од комисије за спровођење избора (члан 118 став 1) и колико је остало неупотребљених листића.

Сви омоти адресовани истој среској изборној комисији ставиће се у заједнички омот који ће бити адресован тој комисији. Записник о гласању са изводом из војног бирачког списка и неупотребљеним гласачким листићима ставиће се у посебан омот који ће бити адресован Савезној изборној комисији.

Претседник бирачког одбора предаће најдоцније сутрадан по свршеном гласању све омоте са гласачким листићима најближој пошти на повратни рецепис ради достављања надлежним среским изборним комисијама, а на исти начин предаће пошти и омот адресован Савезној изборној комисији.

Члан 120

Држављани Федеративне Народне Републике Југославије који се на дан избора налазе у иностранству а уписани су у бирачки списак код дипломатског односно конзуларног претставништва Федеративне Народне Републике Југославије, гласају на изборима посланика у Савезно веће за кандидате са потврђених кандидатура за онај изборни срез на чијем се подручју налази место у коме су уписани у бирачки списак у земљи, а ако нису уписани у бирачки списак у земљи, гласају за кандидате са потврђених кандидатура за онај изборни срез на чијем се подручју налазило њихово последње пребивалиште односно боравиште.

Службеници претставништва Федеративне Народне Републике Југославије у иностранству (амбасада, посланстава, конзулата, војних мисија и сл.) и остали држављани Федеративне Народне Републике Југославије који су уписани у бирачке спискове код наведених претставништва, гласаће на бирачким местима која се образују код појединих дипломатских односно конзуларних претставништва Федеративне Народне Републике Југославије.

Бирачка места код дипломатских односно конзуларних претставништва Федеративне Народне Републике Југославије одређује Савезна изборна комисија на предлог Државног секретара за иностране послове. Ова комисија, на предлог истог државног секретара, именује претседника и чланове бирачких одбора при тим претставништвима.

Члан 121

Чланови посада поморских и речних бродова трговачке морнарице који се на дан избора налазе изван територијалних вода Федеративне Народне Републике Југославије а који не могу гласати на бирачким местима у најближој домаћој луци, као и други држављани Федеративне Народне Републике Југославије који се тога дана буду налазили као путници на тим бродовима, гласаће на бирачком месту које се образује на броду, на основу извода из бирачког списка места у коме су чланови посаде уписани у тај

списак односно на основу потврде да су уписани у бирачки списак у месту свог пребивања односно борављења.

Претседника и чланове бирачког одбора на овим бродовима поставља Савезна изборна комисија, на предлог директора Управе поморства и речног саобраћаја, из реда чланова посаде и других држављана Федеративне Народне Републике Југославије који се налазе на броду и имају бирачко право.

Члан 122

Савезна изборна комисија може одредити да лица која се налазе на отслужењу војног рока или на војној вежби, као и држављани Федеративне Народне Републике Југославије који гласају на бирачким местима код дипломатских и конзуларних претставништва или на поморским и речним бродовима гласају у одређени дан пре дана утврђеног за изборе.

Члан 123

Савезна изборна комисија доставиће бирачким одборима на бирачким местима код дипломатских и конзуларних претставништва, као и на поморским и речним бродовима који се налазе изван територијалних вода, потребан број непопуњених гласачких листића оверених печатом Комисије. Ако због велике удаљености од земље појединих од ових бирачких места није могуће доставити им на време гласачке листиће, Савезна изборна комисија може овластити бирачке одборе на тим бирачким местима да сами сачине гласачке листиће којима ће се гласати.

У погледу гласања и рада бирачких одбора на бирачким местима код дипломатских и конзуларних претставништва и на поморским и речним бродовима који се налазе изван територијалних вода, сходно ће се примењивати одредбе члана 118 став 3 и члана 119 овог закона, с тим да ће бирачки одбори омоте са гласачким листићима доставити најкраћим путем и за најкраће време надлежним среским изборним комисијама. Ако није могуће доставити на време омоте са гласачким листићима надлежним среским изборним комисијама, Савезна изборна комисија може овластити поједине бирачке одборе да сами утврде резултат гласања и да о резултату извести телеграфским или другим путем преко Савезне изборне комисије надлежне среске изборне комисије.

9. Утврђивање резултата избора

Члан 124

Резултат избора народних посланика у сваком изборном срезу утврђује среска изборна комисија на основу примљених изборних аката.

Члан 125

Изборна комисија утврђује претходно колико је укупно бирача гласало у изборном срезу и колико је гласова добио у целом изборном срезу који кандидат, као и колико је било неважећих листића, па на основу тога утврђује који је кандидат у смислу члана 31 овог закона изабран за народног посланика.

Ако изборна комисија утврди да су два или више кандидата са највећим бројем гласова добили исти број гласова, објавиће да у том изборном срезу ниједан кандидат није изабран за народног посланика и о томе ће обавестити вишу изборну комисију.

Члан 126

Ако изборна комисија утврди неправилности у спровођењу избора на појединим бирачким местима или у целом изборном срезу које су битно утицале или могле утицати на резултат избора, поништиће изборе на оним бирачким местима на којима је било неправилности.

Члан 127

О свом раду изборна комисија води записник у који ће унети нарочито:

1) колико је било кандидата у изборном срезу, као и породично, очево и рођено име и место становања сваког кандидата;

2) укупно и по бирачким местима: број свих датих гласова, број гласова датих за сваког кандидата и број неважећих гласачких листића;

3) породично, очево и рођено име кандидата изабраног за народног посланика.

Записник потписују сви чланови изборне комисије. Сваки члан изборне комисије има право да одвоји мишљење и да стави примедбе. Исто вреди и за претставнике кандидата.

Члан 128

По завршеном раду среска изборна комисија објавиће на огласној табли народног одбора среза односно града колико је сваки кандидат за народног посланика добио гласова у изборном срезу и на сваком бирачком месту, име кандидата изабраног за народног посланика, као и колико је било неважећих гласачких листића. Среска изборна комисија доставиће извештај о томе свим народним одборима општина и градова у изборном срезу, да га на уобичајени начин огласе.

Среска изборна комисија издаје изабраном кандидату уверење о томе да је изабран за народног посланика.

Члан 129

Среска изборна комисија доставља, најхитније и најкраћим путем, записник са свим изборним актима вишој изборној комисији коју одреди Савезна изборна комисија, и то на начин који ова Комисија одреди.

Републичка изборна комисија којој су достављени изборни акти од стране среске изборне комисије доставиће, најхитније и најкраћим путем, ове акте Савезној изборној комисији.

Члан 130

Савезна изборна комисија састаје се чим добије изборне акте из свих народних република, Аутономне Покрајине и Аутономне Области. Савезна изборна комисија поднеће на основу изборних аката извештај Савезном већу о резултату избора народних посланика у Савезно веће по изборним срезовима, а уз извештај ће доставити и све изборне акте.

Извештај Савезне изборне комисије објавиће се у „Службеном листу ФНРЈ“.

Б. Избор посланика које бира републичко, Покрајинско или Обласно веће

Члан 131

Републичко односно Покрајинско или Обласно веће врши избор одређеног броја посланика у Савезно веће на својој седници.

Избором посланика руководи претседник већа уз помоћ секретара и два члана већа које веће одреди.

Члан 132

Сваки члан већа које врши избор може предложити једног кандидата, а сваких пет чланова тога већа може предложити онолико кандидата колико се бира посланика.

Члан 133

По завршеном предлагању кандидата претседник већа објављује имена свих предложених кандидата.

Имена свих предложених кандидата уносе се у гласачке листиће оним редом којим су предложени.

Члан 134

Гласање је тајно и врши се заокружавањем редних бројева испред имена онолико кандидата колико народних посланика бира веће.

Члан 135

Изабрани су они од кандидата који су добили највећи број гласова а најмање већину гласова свих чланова претставничког тела који су учествовали у избору.

Ако већину гласова није добио онолики број кандидата колико се бира посланика, врши се понован избор за преостали број посланика. Приликом поновног избора могу се предлагати и нови кандидати.

Ако два или више кандидата са највећим бројем гласова добију једнак број гласова, врши се на истој седници већа понован избор између њих.

Члан 136

На основу резултата гласања председник већа проглашава који су кандидати изабрани за народне посланике и издаје им уверење о избору. Ово уверење потписују председник и секретар већа.

Члан 137

На основу изборних аката председник већа извештава Савезно веће и Савезну изборну комисију о резултату избора.

Глава V

ИЗБОРИ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА У ВЕЋЕ ПРОИЗВОЂАЧА

1. Распоређивање броја посланика на произвођачке групе и изборни срезови

Члан 138

Укупан број посланика који се бирају у Веће произвођача одређује Савезно извршно веће на основу норме одређене овим законом (члан 25 став 7).

Затим Савезно извршно веће утврђује број посланика који се бирају у свакој произвођачкој групи сразмерно учешћу сваке групе у друштвеном производу Федеративне Народне Републике Југославије.

Пошто утврди број посланика који се бирају у свакој произвођачкој групи, Савезно извршно веће одређује број произвођачког становништва на који се у свакој групи бира један посланик. Овај број добија се на тај начин што се укупан број произвођачког становништва у свакој групи дели бројем посланика који се бира у свакој од тих група.

Број посланика који се у индустриској и пољопривредној групи бирају у појединим народним републикама одређује се на тај начин што се укупан број произвођачког становништва сваке

од тих група у народној републици дели бројем произвођачког становништва на који се у одговарајућој групи бира један посланик.

Члан 139

Ако на начин одређен у ставовима 2 и 4 претходног члана не би био распоређен укупан број посланика на произвођачке групе, односно на поједине народне републике у оквиру сваке произвођачке групе, преостали број посланика распоређује се тако што се по један посланик додељује редом оним произвођачким групама, односно народним републикама, које имају највећи остатак.

Члан 140

Изборни срезови за избор посланика у Веће произвођача образују се тако да обухватају привредне организације и произвођаче изван привредних организација у одговарајућој произвођачкој групи на подручју једног или више административних срезова и градова на територији народне републике односно подручју Аутономне Покрајине или Аутономне Области.

Изборни срезови образују се сагласно норми да се по правилу на једнак број произвођачког становништва бира један посланик.

Административни срез или град у чијем се броју произвођачког становништва садржи два или више пута број произвођачког становништва на који се бира један посланик, бира онолико посланика колико се пута тај количник садржи у броју произвођачког становништва среза или града и у њему се образује онолико изборних срезова колико се бира посланика.

Административни срез или град који према броју произвођачког становништва не може сам бирати посланика спојиће се са суседним административним срезом или срезовима односно градом тако да заједно бирају једног посланика, при чему се део једног административног среза не може спајати са другим срезом.

Подручја изборних срезова за избор посланика у Веће произвођача одређује Савезно извршно веће у сагласности са републичким извршним већем. Одлуку о томе Савезно извршно веће доноси најдоцније петог дана по расписивању избора.

Члан 141

Под привредним организацијама у смислу одредаба овог закона разумеју се и привредне установе које се баве производњом, транспортом или прометом робе или врше поштанско-телеграфско-телефонску службу.

Члан 142

Пословне јединице привредних организација (погони, радилишта, филијале итд.) које се налазе изван подручја изборног среза у коме је седиште привредне организације којој припадају, улазе у онај изборни срез на чијем се подручју те пословне јединице налазе.

2. Предлагање кандидата

а) Од стране зборов бирача у привредним организацијама

Члан 143

Зборови бирача на којима се врши предлагање кандидата за народне посланике који се бирају у Веће произвођача одржавају се по привредним организацијама одговарајуће произвођачке групе.

Збор бирача у привредној организацији сачињавају сви радници и службеници запослени у тој организацији, односно сви чланови земљорадничке задруге, чланови њихових домаћинстава који се баве земљорадњом и службеници задруге. У привредним организацијама у којима је запослено односно учлањено више од 300 произвођача могу се одржавати зборови бирача по појединим погонима, одељењима и другим пословним јединицама. Ако је у једној привредној организацији запослено односно учлањено мање од 50 произвођача, они одржавају заједнички збор са произвођачима из других привредних организација у истом месту, а ако таквих нема, са произвођачима из других привредних организација у другом месту на подручју изборног среза, према распореду који одреди надлежна среска изборна комисија.

Занатлије, занатски радници и пољопривредни радници који су запослени изван привредне организације, учествују на зборовима бирача у одговарајућим привредним организацијама које одреди надлежна среска изборна комисија.

Среска изборна комисија ће, најдоцније петог дана после објављивања одлуке о подели територије Федеративне Народне Републике Југославије на изборне срезове, на предлог народног одбора општине односно града, утврдити и огласом објавити у којим се привредним организацијама одржавају зборови бирача, у којим се привредним организацијама зборови одржавају по погонима или другим пословним јединицама и којим од тих јединица, за које привредне организације произвођачи запослени или учлањени у њима одржавају заједнички збор и у којој од тих организација, као и у којим привредним организацијама учествују на збору бирача произвођачи који су запослени изван привредне организације.

Члан 144

Збор бирача у привредној организацији сазива претседник радничког савета привредне организације, односно претседник управног одбора земљорадничке задруге, а у привредним организацијама које немају раднички савет претседник управног одбора, односно руководилац привредне установе или пословне јединице за коју се одржава посебан збор бирача.

У случају одржавања заједничког збора бирача за више привредних организација збор сазива одговарајући претставник оне привредне организације у којој се збор одржава.

Сазивање збора бирача у привредној организацији објављује се најдоцније на 48 часова пре његовог одржавања у свим погонима и радионицама привредне организације, односно пословним јединицама задруге, са означањем дневног реда, а сазивање збора бирача на коме учествују и произвођачи који су запослени изван привредне организације објављује се и у свим местима у којима су запослени такви произвођачи.

Овлашћени претставник привредне организације дужан је сазвати збор најдоцније петнаестог дана по објављивању одлуке о подели територије Федеративне Народне Републике Југославије на изборне срезове.

Ако овлашћени претставник привредне организације у одређеном року не сазове збор, најмање 20 произвођача који имају право учешћа на збору бирача у привредној организацији могу сами сазвати збор, о чему су дужни обавестити писменим путем надлежну среску изборну комисију.

Члан 145

Збор бирача сазван ради предлагања кандидата за народног посланика који се бира у Веће произвођача може се одржати ако је присутна најмање десетина укупног броја произвођача који имају право учешћа на збору бирача у привредној организацији у којој се збор одржава, али овај број не може бити мањи од 50 произвођача. Ако је укупан број произвођача који имају право учешћа на збору бирача који се одржава за једну или више привредних организација мањи од 100, збор се може одржати само ако је присутна најмање трећина укупног броја произвођача који имају право учешћа на збору.

Право учешћа у раду збора бирача у привредној организацији и право гласања имају само радници и службеници запослени у привредној организацији за коју се збор одржава, односно чланови земљорадничке задруге за коју се збор одржава, чланови њихових домаћинстава који се баве земљорадњом и службеници задруге, као и они произвођачи из чл. 143 став 3 овог закона који према распореду надлежне среске изборне комисије

учествују на збору бирача у односној привредној организацији. Ово право припада само оним произвођачима који имају бирачко право по Закону о бирачким списковима.

Члан 146

Збор бирача у привредној организацији отвара и руководи његовим радом до избора претседништва претставник привредне организације који га је сазвао.

Руководилац привредне организације у којој се одржава збор бирача односно претседник управног одбора земљорадничке задруге дужан је обезбедити записничаре, али збор може избрати друго лице за записничара.

Члан 147

На основу закључка збора бирача у привредној организацији саставља се предлог кандидатуре који садржи:

1) означавање да се предлог подноси за избор посланика у Веће произвођача, као и означавање произвођачке групе у којој се врши избор, изборног среза и дана избора;

2) означавање да је предлог утврђен на збору бирача у привредној организацији и навођење података о томе у ком је месту, у којој привредној организацији и за које је привредне организације, односно произвођаче изван таквих организација, збор одржан и када;

3) породично, очево и рођено име и место становања сваког од кандидата утврђених на збору, као и означавање привредне организације у којој је сваки од њих запослен односно учлањен, односно да су као произвођачи запослени изван привредне организације;

4) записник о раду збора бирача.

Члан 148

Предлогу кандидатуре збора бирача мора се приложити:

1) писмена изјава сваког кандидата о пристанку на кандидовање, оверена од стране органа надлежног за оверавање;

2) потврда надлежног народног одбора општине односно града за сваког кандидата да је уведен у бирачки списак. Ова потврда може се дати и на самом предлогу за утврђивање кандидатуре;

3) потврда привредне организације или народног одбора општине односно града за сваког кандидата да је запослен, односно учлањен у привредној организацији, у одговарајућој произвођачкој групи. Ако је кандидат синдикални функционер приложиће се потврда одговарајуће синдикалне организације да је за функционера изабран од произвођача.

Члан 149

Кандидатом зборова бирача у привредним организацијама постаје сваки онај кандидат кога су предложили зборови бирача у привредним организацијама које обухватају најмање четвртину свих произвођача одговарајуће произвођачке групе на подручју изборног среза.

б) Од стране групе произвођача

Члан 150

Предлог кандидатуре за избор народног посланика у Веће произвођача који подноси група произвођача мора бити потписан од најмање 200 произвођача који имају бирачко право у произвођачкој групи у којој се бира посланик и који су запослени на подручју изборног среза.

Члан 151

Предлог кандидатуре групе произвођача мора садржавати:

1) означавање да се предлог подноси за избор посланика у Веће произвођача, као и означавање произвођачке групе у којој се врши избор, изборног среза и дана избора;

2) породично, очево и рођено име и место становања кандидата, као и означавање привредне организације у којој је кандидат запослен односно учлањен, односно да је кандидат као произвођач запослен изван привредне организације;

3) потписе предлагача са означањем породичног, очевог и рођеног имена, занимања и места становања сваког од њих, као и означавање привредне организације у којој је сваки од њих запослен односно учлањен, односно да су као произвођачи запослени изван привредне организације;

4) оверу потписа предлагача од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине;

5) потврду народног одбора општине односно града или комисије за бирачке спискове да су потписници предлога кандидатуре уписани у бирачки списак.

Члан 152

Предлогу кандидатуре мора се приложити:

1) писмена изјава сваког кандидата о пристанку на кандидовање, оверена од стране органа надлежног за оверавање;

2) потврда надлежног народног одбора општине односно града за кандидата и за сваког потписника предлога да су уведени у бирачки списак. Ова потврда може се дати и на самом предлогу кандидатуре;

3) потврда привредне организације или народног одбора општине односно града за кандидата и за сваког потписника

предлога да су запослени, односно учлањени у привредној организацији, у одговарајућој произвођачкој групи. Ако је кандидат или потписник синдикални функционер приложиће се потврда одговарајуће синдикалне организације да је за функционера изабран од произвођача.

3. Потврђивање и објављивање кандидатуре

Члан 153

Предлог кандидатуре збора бирача у привредној организацији и предлог кандидатуре групе произвођача подносе се надлежној средској изборној комисији најдоцније на двадесет и један дан пре дана одређеног за изборе у одговарајућој произвођачкој групи.

Потписници предлога кандидатуре зборова бирача, као и прва три потписника предлога кандидатуре групе произвођача, сматрају се потписницима кандидатуре.

Члан 154

На основу примљених предлога кандидатура зборова бирача у привредним организацијама, а пошто установи да у њима нема недостатака или да су утврђени недостаци у одређеном року отклоњени, средска изборна комисија утврдиће, по протеклу рока за подношење предлога кандидатура на потврду, да ли је у погледу предложених кандидатура испуњен услов из чл. 149 овог закона, па ће потврдити кандидатуру свих оних кандидата који тај услов испуњавају.

Ако средска изборна комисија утврди да у погледу појединих или свих кандидата није испуњен услов из члана 149 овог закона или да поједини кандидат не може по закону да буде биран за народног посланика, или ако подносиоци појединих предлога кандидатура зборова бирача у одређеном року не поступе по њеном позиву за отклањање недостатака, па услед тога не буде испуњен услов из члана 149 овог закона за утврђивање кандидатуре зборова бирача, она ће решењем утврдити да нису испуњени законски услови за потврду одговарајуће кандидатуре наводећи утврђене недостатке, и о томе ће доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатура зборова бирача.

4. Изборна тела за избор народних посланика у Веће произвођача, гласање и утврђивање резултата гласања у изборним телима

Члан 155

Избор народних посланика у Веће произвођача врше изборна тела која у свакој произвођачкој групи сачињавају чланови

већа произвођача народних одбора срезова и градова са подручја изборног среза, изабрани у одговарајућој групи.

Члан 156

Надлежна среска изборна комисија дужна је најдоцније на петнаест дана пре дана избора саставити за одговарајућу произвођачку групу списак чланова изборног тела.

У списку мора се за сваког члана већа произвођача среза или града означити његово породично, очево и рођено име, произвођачка група којој припада, место становања и ближа адреса.

Овај списак среска изборна комисија предаће, заједно са потврђеним кандидатурама, потребним бројем гласачких листића и другим изборним материјалом, најдоцније уочи дана избора бирачком одбору за руковођење гласањем у изборном телу, непосредно или преко народног одбора среза односно града.

Члан 157

Састанак изборног тела одржава се у седишту надлежне среске изборне комисије, ако та комисија друкчије не одреди.

Састанак изборног тела сазива надлежна среска изборна комисија за дан који одреди Савезна изборна комисија сагласно одлуци о расписивању избора.

Члан 158

Радам изборног тела руководи бирачки одбор.

Изборно тело ради са оним бројем чланова који су присутни у часу одређеном за почетак његовог рада.

На састанку изборног тела бирачки одбор саопштава имена свих кандидата чије су кандидатуре потврђене.

Чланови изборног тела гласају на основу списка чланова тога тела.

Члан 159

Чланови изборног тела гласају за кандидате са потврђених кандидатура у одговарајућој произвођачкој групи за изборни срез у коме се врши избор.

Ако исто изборно тело бира два или више посланика, сваки члан изборног тела гласа за онолико кандидата колико се у изборном телу бира посланика.

На сваком гласачком листићу наводе се имена кандидата са свих потврђених кандидатура. Најпре се наводе имена кандидата са потврђених кандидатура које су предложене од стране зборових бирача у привредним организацијама, а затим имена кандидата са потврђених кандидатура које су предложене од стране групе произвођача. Имена кандидата са потврђених кандидатура

које су предложене од стране зборова бирача у привредним организацијама наводе се на гласачком листићу по реду одговарајућих кандидатура зборова бирача, а имена кандидата са потврђених кандидатура које су предложене од стране зборова бирача у привредним организацијама по реду одговарајућих кандидатура група произвођача.

Испред имена сваког кандидата ставља се редни број.

Бирачки одбор предаје сваком присутном члану изборног тела по један гласачки листић заједно са омотом.

На сваком гласачком листићу бирачки одбор означаће, цифром и словима, за сваког члана изборног тела број произвођача оне произвођачке групе у којој је изабран за члана већа произвођача који на њега сразмерно долази у срезу односно граду.

Ако састанку не присуствују сви чланови изборног тела, гласање се не може завршити пре него што протекне четири часа од почетка гласања.

Члан 160

Претседник бирачког одбора предаће сваком члану изборног тела по један гласачки листић, као и омот.

На сваком гласачком листићу бирачки одбор означаће, цифром и словима, за сваког члана изборног тела број произвођача оне произвођачке групе у којој је изабран за члана већа произвођача који на њега сразмерно долази у срезу односно граду.

Пошто попуни гласачки листић, члан изборног тела ставиће га у омот и пошто затвори и залепи омот, спушта га у кутију за гласање.

Ако састанку не присуствују сви чланови изборног тела, гласање се не може завршити пре него што протекне 4 часа од почетка гласања.

Члан 161

О раду изборног тела води се записник, у који се уноси: час почетка и место одржавања састанка изборног тела; означање изборног среза у коме се врши избор; имена чланова бирачког одбора; број и имена присутних чланова изборног тела; имена лица која су изабрана за чланове бирачког одбора; колико је чланова изборног тела гласало; које су све кандидатуре потврђене у изборном срезу у коме се врши избор; евентуални приговори чланова изборног тела у погледу правилности избора односно одвојена мишљења чланова бирачког одбора, ако их је било; друге околности важне за избор, као и час свршетка састанка.

Члан 162

Бирачки одбор ће затим све гласачке листиће са омотима, списком чланова изборног тела и свим осталим изборним актима ставити у посебан омот који ће адресовати надлежној среској изборној комисији и најхитније доставити тој комисији.

5. Утврђивање резултата избора

Члан 163

Резултат избора народних посланика у Веће произвођача у изборном срезу утврђује среска изборна комисија на основу примљених изборних аката.

Члан 164

За народног посланика у Веће произвођача изабран је онај од кандидата који је добио највећи број гласова, рачунајући гласове према одредби члана 26 став 2 овог закона. Ако је једно изборно тело бира два или више народних посланика, за посланике су изабрани, у оквиру укупног броја посланика који се бирају, они кандидати који су добили највећи број гласова.

Ако су два или више кандидата са највећим бројем гласова добили исти број гласова, врши се понован избор између њих.

По завршеном раду среска изборна комисија објавиће на огласним таблама народних одбора срезова и градова са подручја изборног среза колико је сваки кандидат добио гласова у изборном телу, име кандидата изабраног за народног посланика, као и колико је било неважећих гласачких листића.

Среска изборна комисија издаје изабраном народном посланику, уверење о избору.

6. Примена одредбе главе IV

Члан 165

Уколико одредбама ове главе није друкчије прописано, у погледу кандидовања и избора посланика у Веће произвођача сходно ће се примењивати одредбе главе IV овог закона.

Глава VI

ПРЕСТАНАК МАНДАТА

Члан 166

Народном посланику престаје мандат пре истека времена на које је изабран:

1) губитком бирачког права на основу правоснажне судске одлуке;

- 2) опозивом;
- 3) уважењем оставке од стране дома коме посланик припада;
- 4) пријемом службе у државној управи или судиске службе.

Члану Већа произвођача мандат престаје и кад трајно престане да буде произвођач или кад престане да буде произвођач у произвођачкој групи у којој је изабран.

Члану Савезног већа кога је изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће престаје мандат и кад му мандат престане као члану претставничког тела које га је изабрало.

Члан 167

Члану Већа произвођача не може се отказати радни однос, осим у случају престанка рада привредне организације, самосталног погона или делатности у којој је радио, као и у случају да тешко повреди своју дужност у привредној организацији. Ако члан Већа произвођача поднесе приговор против отказа, отказ радног односа пуноважан је само ако се са отказом сагласи Веће произвођача.

Члан Већа произвођача не може без свог пристанка бити премештен на радно место изван подручја изборног среза у коме је изабран.

Глава VII

ПОНОВНИ И ДОПУНСКИ ИЗБОРИ

1. Поновни избори

Члан 168

Поновни избори врше се:

- 1) ако надлежна изборна комисија поништи избор због неправилности у спровођењу избора;
- 2) ако су у једном изборном срезу два или више кандидата са највећим бројем гласова добили исти број гласова;
- 3) ако се у поступку верификације мандата од стране одговарајућег дома Савезне народне скупштине поништи избор народног посланика због неправилности у спровођењу избора.

Члан 169

Ако се избори пониште због неправилности у спровођењу избора на појединим бирачким местима, поновни избори врше се само на оним бирачким местима на којима је било неправилности.

Члан 170

На поновним изборима народних посланика гласање се врши по постојећим кандидатурама, као и по накнадно поднетим ако их буде.

Предлози кандидатура за нове кандидате подносе се најдоцније на десет дана пре дана одређеног за спровођење избора.

У случају из члана 168 тачка 2 овог закона поновни избор врши се само између кандидата са највећим бројем гласова који су добили исти број гласова.

У свим случајевима поновних избора кандидати са потврђених кандидатура могу одустати од кандидатуре.

Члан 171

Поновне изборе народних посланика расписује надлежна среска изборна комисија.

Ако се поновни избор врши на основу одлуке дома Савезне народне скупштине, избор расписује Савезна изборна комисија.

Члан 172

Поновни избори народних посланика које у Савезно веће бирају грађани у срезовима и градовима врше се у другу наредну недељу, а поновни избори посланика у Веће произвођача у року од седам до четрнаест дана од дана одржаних избора.

Ако се поновни избор врши на основу одлуке дома Савезне народне скупштине, дан у који ће се одржати избори одређује Савезна изборна комисија.

Члан 173

Дан у који ће се одржати поновни избори објавиће надлежна изборна комисија најдоцније на пет дана пре дана одређеног за те изборе. Она ће огласити постојеће кандидатуре, као и нове ако их буде.

2. Допунски избори

Члан 174

Допунски избори врше се кад народном посланику престане мандат услед смрти или у другим случајевима предвиђеним овим законом.

Члан 175

Допунске изборе одређује дом Савезне народне скупштине у коме је посланичко место остало упражњено.

Допунски избор посланика који се бира у Савезно веће у срезу односно граду, као и допунске изборе посланика који се бирају у Веће произвођача, расписује Савезна изборна комисија.

Допунски избори одржаће се најдоцније за два месеца рачунајући од дана кад је односно посланичко место остало упражњено.

Одлука о допунским изборима објавиће се у „Службеном листу ФНРЈ“ најдоцније на шест недеља пре дана одређеног за изборе.

3. Примена одредаба глава IV и V

Члан 176

Уколико одредбама ове главе није друкчије одређено, на поновне и допунске изборе сходно ће се примењивати одредбе глава IV и V овог закона.

Глава VIII

ОПОЗИВ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

1. Предлагање опозива

а) Од стране зборова бирача

Члан 177

Сазивање збора бирача ради подношења предлога за опозив народног посланика кога су у Савезно веће изабрали грађани у срезу односно граду, може предложити најмање 50 бирача настаних на подручју за које се одржава збор бирача. Предлог за сазивање збора подноси се претседнику народног одбора општине односно града.

Сазивање збора бирача у привредној организацији ради подношења предлога за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача може предложити најмање 50 бирача који су запослени односно учлањени у привредној организацији одговарајуће произвођачке групе за коју се одржава збор или који сагласно члану 143 став 3 овог закона имају право учешћа на збору бирача у тој организацији. Предлог за сазивање збора бирача у привредној организацији подноси се претседнику радничког савета привредне организације односно претседнику управног одбора земљорадничке задруге, а ако привредна организација нема раднички савет, претседнику управног одбора односно руководиоцу привредне установе или пословне јединице за коју се збор одржава.

Предлог за сазивање збора бирача подноси се писменим путем.

Члан 178

На предлог бирача збор бирача сазива претседник народног одбора односно претставник привредне организације, коме је упућен предлог за сазивање збора.

Ако претседник народног одбора, односно претставник привредне организације, коме је упућен предлог не сазове збор бирача најдоцније петнаестог дана од дана подношења предлога, збор могу сазвати сами бирачи који су предложили сазивање збора, о чему су дужни обавестити писменим путем надлежну среску изборну комисију.

Члан 179

Претседник народног одбора општине односно града који је сазвао збор бирача или одборник кога он одреди, односно претставник привредне организације који је сазвао збор бирача у привредној организацији, отвара збор и руководи његовим радом до избора претседништва.

Ако је збор сазвала група бирача, збор отвара и руководи његовим радом до избора претседништва бирач кога одреде бирачи који су збор сазвали.

Члан 180

По извршеном избору претседништва претседавајући објављује сврху сазивања збора и позива једног од предлагача који су предложили сазивање збора да изнесе и образложи предлог за покретање поступка за опозив народног посланика.

Збор за овим претреса предлог и по завршеном претресу приступа се гласању за или против подношења предлога за опозив.

Гласање се врши дизањем руке.

Предлог за опозив усвојен је ако за њега гласа већина присутних бирача. У случају потребе врши се пребројавање гласова.

Члан 181

Ако збор бирача не усвоји предлог за покретање поступка за опозив, исти бирачи не могу поново поднети предлог за сазивање новог збора бирача ради подношења предлога за опозив народног посланика, пре истека године дана од дана одржавања збора на којем је одлучено да се такав предлог не усвоји.

Члан 182

О раду збора бирача води се записник који потписују претседавајући, записничар и оверачи записника.

Записник садржи нарочито: место и час почетка одржавања збора; за које се подручје односно за које се привредне органи-

зације збор одржава; ко је сазвао и отворио збор; породично, очево и рођено име чланова претседништва збора, записничара и оверача записника; укупан број бирача уписаних у бирачки списак на подручју за које се одржава збор, односно укупан број произвођача који имају право учешћа на збору; број присутних бирача; дневни ред збора; породично, очево и рођено име народног посланика чији се опозив предлаже, са означањем дома коме припада; резултат гласања о предлогу за покретање поступка за опозив и разлоге за покретање тог поступка, ако је предлог усвојен; на који је начин утврђен резултат гласања; друге околности од значаја за рад збора и час свршетка збора.

Члан 183

Ако је збор бирача усвојио предлог за покретање поступка за опозив народног посланика, саставља се предлог за опозив.

Предлог за опозив саставља претседништво збора, али збор може одредити да то учине три друга бирача присутна збору.

Предлог за покретање поступка за опозив потписују чланови претседништва или друга три бирача односно произвођача присутна збору које збор одреди. Њихови потписи морају бити оверени од државног органа надлежног за оверавање или од народног одбора општине односно града на чијем је подручју одржан збор бирача односно произвођача.

Члан 184

Поступак за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу или граду, покреће се на предлог зборовог бирача само ако је покретање тога поступка предложено од стране зборовог бирача на којима је била присутна најмање трећина свих бирача изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже.

Поступак за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача покреће се на предлог зборовог бирача у привредним организацијама ако је покретање тога поступка предложено од стране зборовог бирача на којима је била присутна најмање трећина свих произвођача одговарајуће произвођачке групе запослених, односно учлањених у привредној организацији, на подручју тог изборног среза.

б) Од стране групе бирача односно групе произвођача

Члан 185

Предлог за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу односно граду, који подноси група бирача, мора бити потписан од најмање једне трећине укупног броја бирача који су

уписани у бирачки списак на подручју изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже.

Потписи предлагача морају бити оверени од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине.

Предлог за опозив мора садржавати, поред осталог што је прописано у члану 190 овог закона, и потврду народног одбора општине односно града да су предлагачи уписани у бирачки списак.

Предлогу за опозив мора се приложити потврда надлежне среске изборне комисије о укупном броју бирача у изборном срезу.

Члан 186

Предлог за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача који подноси група произвођача мора бити потписан од најмање једне трећине укупног броја произвођача одговарајуће произвођачке групе који имају бирачко право на подручју изборног среза у коме је изабран посланик чији се опозив предлаже.

Предлог за опозив који подноси група произвођача мора садржавати, поред осталог што је прописано у члану 190 овог закона, и потврду народног одбора општине односно града за сваког потписника да је уписан у бирачки списак, као и потврду привредне организације или народног одбора општине односно града за сваког потписника да је запослен, односно учлањен у привредној организацији, у одговарајућој произвођачкој групи на подручју изборног среза. Потписи предлагача морају бити оверени од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине.

Предлогу за опозив мора се приложити потврда надлежне среске изборне комисије о укупном броју произвођача одговарајуће произвођачке групе, односно учлањених у привредној организацији, на подручју изборног среза.

в) Од стране среског односно градског већа

Члан 187

Среско односно градско веће одлучује о подношењу предлога за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу односно граду, на својој седници већином гласова одборника који учествују у одлучивању.

Предлог за опозив који је усвојило веће потписују претседник већа и два одборника које веће одреди.

Предлогу за опозив мора се приложити оверен препис записника седнице већа на којој је усвојен предлог за опозив, односно оверен извод из тога записника уколико се односи на рад већа у вези са предлогом за опозив.

Члан 188

Предлог за опозив народног посланика изабраног у Веће произвођача који подносе чланови изборног тела који су га изабрали, мора бити потписан од најмање једне трећине чланова изборног тела. Њихови потписи морају бити оверени од претседника народног одбора среза односно града чији су чланови.

д) Од стране републичког, Покрајинског или Обласног већа

Члан 189

Предлог за опозив народног посланика кога је у Савезно веће изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће мора бити потписан најмање од једне трећине свих чланова тога већа. Потписи предлагача морају бити оверени од стране претседника републичке односно Покрајинске скупштине или претседника Народног одбора Аутономне Области.

2. Садржина предлога за опозив и орган коме се подноси

Члан 190

Предлог за опозив мора садржавати:

1) породично, очево и рођено име и место становања народног посланика чији се предлог предлаже, као и означање дома Савезне народне скупштине чији је он члан;

2) означање изборног среза у народној републици у коме је народни посланик изабран, ако се предлаже опозив посланика изабраног у Савезно веће у срезу односно граду или опозив посланика изабраног у Веће произвођача;

3) разлоге због којих се предлаже опозив.

Поред потписа сваког потписника предлога за опозив мора се означити његово породично, очево и рођено име, занимање и место становања, а ако предлог за опозив подноси група произвођача, значиће се за сваког потписника и место у коме је уведен у бирачки списак.

Члан 191

Предлог за опозив подноси се писменим путем.

Предлог за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу односно граду, као и предлог за опозив посланика изабраног у Веће произвођача, подносе се преко надлежне средске изборне комисије Савезној изборној комисији.

Предлог за опозив посланика кога је у Савезно веће изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће подноси се

претседнику републичке односно Покрајинске народне скупштине или претседнику Народног одбора Аутономне Области коме припада веће које је посланика изабрало.

Члан 192

Среска изборна комисија доставиће без одлагања Савезној изборној комисији све поднете јој предлоге за опозив народних посланика.

3. Испитивање предлога и расписивање гласања о опозиву

Члан 193

Савезна изборна комисија испитује да ли је поднети предлог за опозив састављен сагласно одредбама овог закона, не улазећи у испитивање оправданости разлога изнетих у предлогу за опозив.

Ако предлог садржи само формалне недостатке, Савезна изборна комисија ће вратити предлог подносиоцима да недостатке отклоне, одређујући рок у коме то мора бити извршено.

Савезна изборна комисија ће одбити предлог који не испуњава услове предвиђене у члановима 183—190 овог закона и о томе ће обавестити подносиоце предлога доставом решења. На исти начин ће се поступити ако предлагачи у одређеном року не отклоне формалне недостатке.

Као подносиоци предлога сматрају се потписници предлога, а ако предлог подноси група бирача или група произвођача, три прва по реду потписника предлога.

Члан 194

Ако је поднет предлог за опозив посланика кога је у Савезно веће изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће, претседник народне скупштине односно претседник Народног одбора Аутономне Области, коме је предлог поднет, испитује да ли је предлог састављен сагласно одредбама овог закона. У погледу овог предлога сходно се примењују одредбе претходног члана.

Члан 195

Кад Савезна изборна комисија утврди да предлог за опозив народног посланика одговара одредбама овог закона, потврдиће предлог и расписати гласање о опозиву у изборном срезу у коме је посланик изабран.

Решење о расписивању гласања о опозиву садржи породично, очево и рођено име народног посланика о чијем ће се

опозиву гласати, означење изборног среза у коме ће се гласање вршити и дан одређен за гласање.

Гласање о опозиву народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу односно граду врши се само недељом.

Члан 196

О расписивању гласања о опозиву Савезна изборна комисија обавештава дом Савезне народне скупштине чији је члан посланик чији се опозив предлаже, самог посланика и надлежну среску изборну комисију.

Решење Савезне изборне комисије о расписивању гласања о опозиву народног посланика објављује се у „Службеном листу ФНРЈ“ најдоцније на петнаест дана пре дана одређеног за гласање.

Члан 197

Кад претседник републичке или Покрајинске Народне скупштине односно претседник Народног одбора Аутономне Области утврди да предлог за опозив народног посланика кога је у Савезно веће изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће одговара одредбама овог закона, предложиће одговарајућем већу да на својој првој наредној седници изврши гласање о опозиву посланика чији се опозив предлаже.

4. Гласање о опозиву народних посланика и утврђивање резултата гласања

а) За посланика изабраног у Савезно веће у срезу или граду

Члан 198

Гласање о опозиву народног посланика изабраног у Савезно веће у срезу или граду, врши се на бирачким местима на подручју изборног среза у коме је посланик изабран.

Среска изборна комисија дужна је да најдоцније на седам дана пре дана одређеног за гласање о опозиву одреди бирачка места на којима ће се гласати и да за свако бирачко место именује бирачки одбор који ће руководити гласањем о опозиву.

Члан 199

Среска изборна комисија дужна је издати оглас о томе да је одређено гласање о опозиву.

Овај оглас мора садржавати породично, очево и рођено име народног посланика о чијем се опозиву гласа, дома Савезне народне скупштине чији је он члан, као и означење изборног среза у коме се врши гласање о опозиву и дан гласања.

Среска изборна комисија обезбедиће да оглас о одређивању гласања о опозиву посланика буде објављен, најдоцније на седам дана пре дана одређеног за гласање о опозиву, у свим местима на подручју изборног среза у коме се врши гласање о опозиву.

Члан 200

Најдоцније на три дана пре дана гласања о опозиву народни посланик о чијем се опозиву гласа и подносиоци предлога за опозив могу пријавити среској изборној комисији по једног свог претставника и једног његовог заменика за свако бирачко место. За претставника посланика односно подносилаца предлога за опозив и за његовог заменика могу бити предложена само лица која имају бирачко право. Претседник среске изборне комисије издаће најдоцније 48 часова по пријему пријаве за сваког пријављеног претставника и заменика уверење на основу којег ће они моћи да учествују у раду бирачког одбора.

Народни посланик о чијем се опозиву гласа и подносиоци предлога за опозив могу пријавити свог претставника и његовог заменика и за среску изборну комисију.

Члан 201

На сваком бирачком месту поставиће се кутија за гласање о опозиву на којој ће се истаћи оглас о одређивању гласања о опозиву.

Члан 202

Претседник бирачког одбора предаје сваком гласачу гласачки листић.

На гласачком листићу биће наведено породично, очево и рођено име и место становања народног посланика о чијем се опозиву гласа, а испод његовог имена биће отштампане, једне испод других, речи „за опозив“ и „против опозива“.

Ако гласач гласа за опозив народног посланика, заокружиће речи „за опозив“, а ако гласа против његовог опозива, заокружиће речи „против опозива“.

Гласачки листићи на којима нису заокружене речи „за опозив“ ни речи „против опозива“, као и гласачки листићи који су тако попуњени да се не може са сигурношћу утврдити да ли је бирач гласао за или против опозива, сматрају се неважећим.

Члан 203

По завршеном гласању врши се пребројавање гласачких листића и утврђује се број листића на којима се гласало за опозив, број листића на којима се гласало против опозива, као и број неважећих листића.

По завршеном пребројавању унеће се у записник о раду бирачког одбора колико је по изводу из бирачког списка било бирача на том бирачком месту, колико је бирача гласало по изводу из бирачког списка, број гласачких листића којима се гласало за опозив, број листића којима се гласало против опозива и број неважећих листића.

По завршеном раду бирачки одбор објавиће пред зградом у којој је вршено гласање резултат гласања на томе бирачком месту.

Бирачки одбор доставиће, најхитније и најкраћим путем, записник о гласању са гласачким листићима и свим осталим изборним материјалом надлежној средској изборној комисији на начин који одреди Савезна изборна комисија.

Члан 204

На основу материјала примљеног од бирачког одбора средска изборна комисија утврдиће колико је укупно бирача гласало у изборном срезу, колико је укупно гласало за опозив а колико против опозива, број неважећих листића, као и укупан број бирача уписаних у бирачком списку у целом изборном срезу, и на основу тога установиће да ли је народни посланик опозван. Ове податке комисија ће унети у записник о свом раду.

О резултату гласања комисија ће писмено обавестити републичку изборну комисију и народног посланика о чијем се опозиву гласало.

Члан 205

Кад средска изборна комисија утврди резултат гласања о опозиву, објавиће га на огласној табли народног одбора сваког среза и града на подручју изборног среза и доставиће без одлагања, преко Савезне изборне комисије, Савезном већу извештај о свом раду са свим актима који се односе на поступак гласања о опозиву.

б) За посланика кога је у Савезно веће изабрало републичко,

Покрајинско или Обласно веће

Члан 206

Републичко, Покрајинско или Обласно веће гласа на својој седници о опозиву посланика кога је изабрало у Савезно веће.

Гласање о опозиву врши се без посебног претреса, осим ако веће не одлучи да се претрес одржи.

Народни посланик о чијем се опозиву гласа има право да пре преласка на гласање о његовом опозиву узме реч ради изјашњавања о предлогу за опозив.

Члан 207

Гласањем о опозиву руководи претседник већа уз помоћ секретара и два члана већа које веће одреди.

Члан 208

На основу резултата гласања претседник већа утврђује и објављује резултат гласања о опозиву.

Ако је за опозив гласала овим законом предвиђена већина, претседник већа прогласиће одмах по објављеном резултату гласања да је народни посланик опозван и о томе ће обавестити без одлагања Савезно веће и опозваног посланика.

в) За посланика изабраног у Веће произвођача

Члан 209

Чланови изборног тела које одлучује о опозиву народног посланика изабраног у Веће произвођача, гласају о опозиву на свом састанку.

Састанак изборног тела ради гласања о опозиву сазива надлежна среска изборна комисија.

О гласању саставља се записник у који се уносе подаци наведени у чл. 203 став 2 овог закона.

Члан 210

На основу материјала примљеног од бирачког одбора надлежна изборна комисија утврдиће резултат гласања о опозиву и на основу тога установити да ли је народни посланик опозван.

По утврђивању резултата гласања надлежна изборна комисија доставиће без одлагања, преко Савезне изборне комисије, Већу произвођача извештај о свом раду са свим актима који се односе на поступак гласања о опозиву.

5. Примена одредаба глава IV и V и чланова 201 до 205

Члан 211

Уколико одредбама чланова 198 до 210 овог закона није друкчије прописано, у погледу гласања о опозиву народних посланика и утврђивања резултата гласања сходно ће се примењивати одредбе глава IV и V овога закона, сем одредаба одељка 8 главе IV, а у погледу гласања о опозиву посланика које је у Савезно веће изабрало републичко, Покрајинско или Обласно веће, и гласања о опозиву посланика изабраног у Веће произвођача, као и утврђивања резултата гласања о опозиву тих посланика, сходно ће се примењивати и одредбе чланова 198 до 205 овог закона.

Глава IX

ЗАШТИТА ИЗБОРНОГ ПРАВА

1. Приговори и жалбе

Члан 212

Због неправилности у раду зборова бирача на којима је извршено кандидовање за избор народног посланика у Савезно веће или предложен опозив посланика изабраног у то Веће, као и због неправилности у раду бирачког одбора приликом избора односно опозива посланика у исто Веће сваки кандидат, односно посланик чији се опозив предлаже, као и сваки бирач имају право да поднесу приговоре надлежној средској изборној комисији.

Због неправилности у раду бирачког одбора приликом избора односно опозива посланика у Веће произвођача сваки кандидат, односно посланик о чијем се опозиву гласа, као и сваки члан изборног тела, имају право да поднесу приговоре надлежној средској изборној комисији, а због неправилности у раду зборова бирача у привредним организацијама на којима је извршено кандидовање за избор посланика у Веће произвођача или предложен опозив посланика изабраног у то Веће, имају право да поднесу приговоре надлежној средској изборној комисији посланик чији се опозив предлаже, као и сваки произвођач који има право учешћа на односном збору бирача.

Ако средска изборна комисија поводом приговора поднетих пре истека рока за подношење предлога кандидатуре на потврду утврди неправилности у раду збора бирача које су битно утицале или могле утицати на утврђивање кандидатуре зборова бирача, поништиће рад збора бирача на коме је било неправилности и одредиће да се у одређеном року сазове нов збор бирача.

Члан 213

Против решења средске изборне комисије о одбијању кандидатуре, као и против решења те комисије којим се утврђује да нису испуњени услови за потврду кандидатуре зборова бирача, подносиоци одговарајућег предлога кандидатуре имају право жалбе врховном суду народне републике односно Аутономне Покрајине (већу за управне спорове) у року од 48 часова од пријема решења. Врховни суд донеће решење по жалби најдаље 48 часова по пријему жалбе.

Члан 214

Против решења средске изборне комисије, сем решења средске изборне комисије из претходног члана, сваки кандидат и сваки бирач, односно сваки члан изборног тела, за избор посланика у Веће произвођача, имају право жалбе вишој изборној комисији

односно надлежном дому Савезне народне скупштине. Они могу указати дому Савезне народне скупштине и на неправилности у раду бирачког одбора или у раду зборова бирача односно зборова произвођача у погледу предлагања кандидата.

Народни посланик о чијем се опозиву гласало и сваки бирач односно члан изборног тела имају против решења среске изборне комисије у вези са спровођењем опозива народног посланика право жалбе вишој изборној комисији односно надлежном дому Савезне народне скупштине.

Жалба изјављена до дана избора односно до дана гласања о опозиву предаје се вишој изборној комисији, а жалба изјављена после тога дана предаје се надлежном дому Савезне народне скупштине.

Жалба дому Савезне народне скупштине подноси се најдоцније до дана састанка Верификационог одбора, а жалба која се односи на допунски избор или на опозив народног посланика у року од петнаест дана од дана избора односно гласања о опозиву.

Члан 215

Против решења Савезне изборне комисије о одбијању предлога за опозив народног посланика подносиоци имају право жалбе Савезном врховном суду. Жалба се подноси у року од три дана од пријема решења.

2. Кривичне одредбе

Члан 216

Новчаном казном или казном затвора до једне године казниће се за кривично дело:

1) ко подмићивањем утиче на бирача да на изборима или приликом опозива савезних народних посланика гласа за или против одређеног кандидата, односно за или против опозива народног посланика, или да уопште не гласа, или да потпише предлог кандидатуре или предлог за опозив, или да одрекне дати потпис на њима;

2) бирач који више од једанпут гласа или покуша да гласа на изборима за исти дом Савезне народне скупштине или приликом гласања о опозиву;

3) бирач који на изборима или приликом гласања о опозиву гласа или покуша да гласа уместо другог под његовим именом;

4) ко на биралиште дође под оружјем или са каквим опасним оруђем, као и ко без позива претседника бирачког одбора нареди да се доведе оружана сила на биралиште, или је доведе без његове наредбе;

5) ко уништи, прикрије, оштети или однесе какву исправу о изборима или гласању о опозиву, или какав предмет који служи за избор или гласање о опозиву.

Члан 217

Новчаном казном до 20.000 динара или казном затвора до два месеца казниће се за кривично дело:

- 1) ко се при гласању непристојно понаша;
- 2) ко се, пошто је гласао односно пошто се утврди да није уведен у бирачки списак, на опомену претседника бирачког одбора не уклони са биралишта;
- 3) ко омета рад бирачког одбора или изборне комисије;
- 4) члан бирачког одбора или изборне комисије, као и свако друго лице које на било који начин повреди тајност гласања.

Члан 218

За кривично дело фалсификата, повреде слободе опредељења бирача, спречавања службеног лица у вршењу службене радње, увреде или клевете члана претседништва збора бирача или члана бирачког одбора или изборне комисије поводом вршења њихове службене дужности, као и за било које друго кривично дело предвиђено у Кривичном законнику које је учињено у вези с избором или опозивом савезних народних посланика, учинилац ће се казнити по одредбама Кривичног законика.

Члан 219

Све радње кажњиве по овом закону или Кривичном законнику које су учињене на биралишту, бирачки одбор унеће у свој записник са означањем породичног, очевог и рођеног имена, занимања и места становања учиниоца.

Пошто среска изборна комисија заврши свој рад, начиниће извод из примљених записника о свим кажњивим радњама, ако их је било, и доставиће ове изводе јавном тужиоцу ради покретања кривичног поступка.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 220

Савезно извршно веће доноси упутства за извршење овог закона.

Члан 221

Овај закон ступа на снагу даном објављивања у „Службеном листу ФНРЈ“.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ЗАКОНА О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА, ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ САВЕЗНИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

Нацрт закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика који је Савезно извршно веће упутило народним посланицима ради упознавања и проучавања био је, као што је познато, предмет претресања и проучавања како у нашој јавности и у политичким форумима, тако и у самом Савезном извршном већу и републичким извршним већима. На основу овог накнадног претреса и проучавања, као и предлога стављених у току дискусије, извршен је у тексту нацрта низ техничких, стилских и других мањих промена, што је захтевало да се Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, који Савезно извршно веће подноси Народној скупштини, објави у пречишћеном тексту.

Осим тога предлог садржи и неколико битнијих промена у односу на нацрт. Те промене су следеће:

1. Предлаже се спајање занатске произвођачке групе са ранијом индустријском произвођачком групом за избор посланика који се бирају у Веће произвођача. Ова промена чини изборни систем за овај дом технички јаснијим. Али она је и од начелног значаја. Још приликом састављања Уставног закона и доцније чињени су предлози да занатски радници буду укључени у индустријску групу. Само технички разлози су утицали да се овај предлог не спроведе. Међутим, економски и социјални разлози говоре данас много јасније него раније — нарочито у вези са прописима који треба да разраде и развију цео наш економски систем — да се занатство третира у склопу социјалистичке организације привреде. Спајањем индустријске и занатске групе занатлије и занатски радници не губе своја изборна права, а вероватно је да ће и у самим изборима њихови представници бити кандидовани и бирани према броју трудбеника занатства и значају занатства у нашој привреди. Разумљиво је да ова промена изазива потребу да се учини и мања измена у одговарајућој одредби Уставног закона која предвиђа занатску произвођачку групу као самосталну изборну групу. Савезно извршно веће ће у том смислу поднети предлог Народној скупштини.

2. Прецизиран је принцип о томе који од кандидата се сматра изабраним. Као и нацрт, Предлог усваја принцип релативне већине између свих кандидата који су учествовали у изборима. С друге стране, категорија гласача за које је нацрт одређивао да се сматрају као да су гласали „против“ прикључена је катего-

рији неважећих гласова, јер нема разлога да се гласач који прецрта све кандидате третира друкчије од гласача који не испуни гласачки листић, или га попуни на такав начин да није јасно за кога је кандидата гласао. С друге стране, цео нови систем кандидовања је и предвиђен да путем постављања кандидата и гласања омогући изражавање воље бирача.

3. Ради спречавања олаквих предлога за опозив посланика Предлог тражи, као у досадашњем изборном систему, да једна трећина бирача једног изборног среза може узети иницијативу за поступак опозивања посланика. Сагласно томе, зборовима бирача који покрећу опозив мора бити присутна најмање трећина укупног броја бирача изборног среза. Ове норме се примењују и за опозив члана Већа произвођача.

4. Предлог тежи да заштити члана Већа произвођача од неоправданог отказивања радног односа у привредној организацији предвиђајући право приговора на отказ. О приговору, и тиме о важности отказа, одлучивало би у крајњој линији само Веће произвођача.

5. Предлог садржи нову норму о праву бирача да подносе среској изборној комисији приговор на неправилности у раду зборових бирача. Кад решава о потврђивању кандидатуре, изборна комисија ће узети у обзир и ове приговоре.

6. Предлог је унео више јасноће и прецизности у главу прву, посвећену правима и дужностима народних посланика. Тако је предлог утврдио обавезу народног посланика да подноси извештаје о свом посланичком раду, раду дома чији је он члан и Скупштине свим одговарајућим већима народног одбора, па и самим народним одборима, на подручју изборног среза. Прецизирана су права и дужности оних чланова Савезног већа које бира републичко веће, Покрајинско и Обласно веће. Та права и дужности не могу се потпуно изједначити са правима и дужностима чланова Савезног већа који су изабрани у срезевима.

7. Предлог је издвојио одредбе о престанку мандата у посебну главу и допунио их.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА, ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ САВЕЗНИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

ВЕЋЕ НАРОДА

Законодавни одбор

Бр. 265

5 септембра 1953 године

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Већа народа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 1, 2, 3, 4 и 5 септембра 1953 године претресао је Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, достављен му од Претседника Већа народа, а који је Савезно извршно веће поднело Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

I

Са новим установама које досада изборни закон није познавао, овај законски предлог мења лик народног посланика. Наместо досадањег посланика, који је са свога радног места у привреди или власти долазио повремено на заседања Народне скупштине, па се затим враћао поново своме послу у надлештву или предузећу, овај предлог поставља народног посланика у средиште позива и задатака народног представника. Ослобођавајући га других службених дужности овај му предлог поставља низ задатака којима мора посветити све своје време и активност. Он претставља у Народној скупштини своју изборну јединицу, али и у својој изборној јединици практичним учешћем у раду он претставља опште интересе заједнице ангажујући се у раду локалних органа власти и међу бирачима.

Међутим, оно што у овом погледу треба истаћи, то је да овај законски предлог не поставља ове задатке само теоретски него детаљно конкретизира облике практичнога и непосреднога рада народног посланика како у Народној скупштини тако и у народном одбору среза и најзад непосредно међу самим бирачима и уопште у изборном срезу.

Установом опозива народног посланика од стране бирача, овај предлог на један нов и практичан начин решава два важна питања.

Кроз опозив се на сасвим реалан начин обезбеђује основно право бирача да их народни посланик претставља само дотле докле има стварно њихово поверење, а да га могу опозвати у сваком моменту чим ово поверење изгуби.

Практични пак значај оваквога решења је у томе што оно без сваке сумње положај народног посланика чини стварно зависним како од обима његовога рада тако и од тога колико тај рад стоји у сагласности са датим поверењем бирача.

Усвајајући основне поставке овога предлога Законодавни одбор се код неких установа и питања овога предлога у претресању и дискусији нарочито задржао, на која жели Већу посебно скренути пажњу.

Било је доста дискусије око члана 1. Да ли и у којој мери могу доћи у супротност интереси целине и изборнога среза који народни посланик претставља? Одбор је дао такво решење да је начелно јасно да народни посланик претставља интересе изборног среза али само у сагласности са општим интересима заједнице.

Код права народног посланика на увид пословања, књига и докумената установа и привредних организација расправљало се о томе да овај облик деловања народног посланика не би смео да добије карактер непосредног вршења оперативних функција привредног и административног апарата, него само карактер обавештавања и предлагања у погледу рада појединих органа. Иначе би функција политичког увида и надзора била помешана са оперативним функционисањем апарата.

Питања заменика и кандидовања само у једном изборном срезу била су предмет дискусије такође па је усвојен предлог Савезног извршног већа по коме се заменик не предвиђа у овом законском предлогу.

Било је дискусије о праву кандидовања грађана изван кандидација на зборовима бирача. По једној тези кандидат 200 грађана изван збора бирача не претставља ни приближно број бирача заступљених на зборовима бирача кроз које су изражене политичке организације. По другој, пак, тези била би бар по спољном изгледу изражена мања демократичност кандидовања ако би се грађанима изван зборова бирача ускратила могућност кандидовања. Законодавни одбор је на крају усвојио тезу о могућности кандидовања како кроз зборове бирача тако и изван њих од стране групе грађана.

Глава V овога предлога о изборима народних посланика у Веће произвођача била је предмет дуже дискусије, с обзиром на посебне техничке услове код спровођења ових избора. Код кандидовања су и овде усвојена сва начела као и код избора за Савезно веће — непосредно кандидовање кроз зборове бирача у привредним организацијама и од стране групе произвођача. Код питања непосредног или посредног бирања је дуже дискутовано, па је усвојен предлог Савезног извршног већа о посредном бирању кроз већа произвођача народних одбора срезова и градова између кандидата предложених непосредним кандидовањем од самих бирача.

О опозиву народних посланика вођена је такође свестрана дискусија. Овде су се нарочито постављала два питања.

На једној страни треба обезбедити што потпуније право бирача да опозову народног посланика. На другој пак страни не треба оставити могућност неоснованог покретања овога поступка од стране бројно безначајне групе незадовољних бирача у било каквом практичном питању, где би могли играти улогу и лични моменти.

Законодавни одбор је усвојио предлог у погледу поступка за опозив од стране зборовца бирача и групе бирача. Међутим у погледу повећања улоге среског и градског већа у погледу опозива народних посланика Савезног већа, Одбор је изменио предлог утолико што је среском и градском већу остављено право иницијативе за покретање овога поступка, док је одлучивање о покретању овога поступка остављено зборовима бирача.

Исто тако је ради веће јасноће овде допуњен предлог у погледу поступка опозива народног посланика чији изборни срез обухвата више административних срезова.

У смислу свих ових примедба и многих других које су пале у току петодневне дискусије по овом законском предлогу, Законодавни одбор је учинио извесне измене и допуне у предлогу Савезног извршног већа.

II

На основу претреса сваког члана Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба одбора, Законодавни одбор предлаже Већу народа следеће измене и допуне у тексту наведеног законског предлога:

Члан 1 мења се и гласи: „Народни посланици изабрани у Савезну народну скупштину јесу политички претставници радног народа Федеративне Народне Републике Југославије и радног народа среза, града, народне републике, Аутономне Покрајине или Аутономне Области у којима су изабрани, односно претставници произвођача Федеративне Народне Републике Југославије и привредних организација у којима су произвођачи организовани.“

Члан 2 мења се и гласи: „Народни посланици имају у Савезној народној скупштини, народном одбору среза и града и у претставничком телу народне републике, Аутономне Покрајине и Аутономне Области, као и у срезу и граду у коме су изабрани, права и дужности утврђене Уставом и овим законом.“

У погледу имунитетских права народних посланика и њиховог права на накнаду у вези с вршењем посланичке дужности важе одредбе Уставног закона и Пословника.“

У поднаслову изнад члана 3 речцу „У“ писати малим словом.

Члан 3 мења се и гласи: „Народни посланик има право:

да дому чији је члан и Скупштини предлаже претресање и доношење закона и других аката и одлука из њихове надлежности;

да дому чији је члан и Скупштини предлаже отварање анкете;
да предлаже да органи које бира Скупштина поднесу извештај дому чији је члан или Скупштини, као и да покреће питање разрешавања органа, појединих чланова колегијалних тела и функционера које бира Скупштина или дом чији је он члан;

да Савезном извршном већу упућује питања и да дому чији је члан и Скупштини предложи отварање дискусије по питању које је поставио;

да у одборима и комисијама дома чији је члан и одборима и комисијама Скупштине покреће питања из њихове надлежности и да предлаже доношење закључака и резолуције, али без права одлучивања ако није члан одбора или комисије;

да преко дома чији је члан тражи обавештења од државних секретара и других руководилаца савезних органа управе.

Ради остваривања својих права у Савезној народној скупштини народни посланик има право да од свих државних органа тражи обавештења о спровођењу савезних закона и других одлука и мера Савезне народне скупштине и њених органа.

Начин вршења права из претходних ставова одређује се пословницима домова и Скупштине.“

Члан 4 прима се без измене.

У поднаслову изнад члана 5 уместо речце „У“ ставити мало „у“.

Члан 5. У првом ставу, у другом реду уместо речи „односно“ ставити „и“.

Члан 6 прима се без измене.

Члан 7. У првом ставу, у трећем реду уместо речи „коме припада“ ставити „чији је члан“. У ставу другом, у првом реду, уместо речи „среско односно градско веће“ ставити „Веће народног одбора“. Став трећи мења се и гласи: „Народни посланик има право да на седници већа или народног одбора предлаже доношење одлука и закључака којима се остварују права или обавезе које за народни одбор проистичу из закона и других одлука Савезне народне скупштине. Предлог посланика обавезно се уноси у дневни ред.

Члан 8. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „на његово тражење“ ставити „кад оно то затражи“. У трећем реду уместо „односно“ ставити „или“. У другом ставу, у трећем реду уместо „односно“ ставити „или“.

Члан 9. У првом реду уместо речи „односно“ ставити „или“. У трећем реду уместо речи „или“ ставити „односно“.

Члан 10. У првом ставу, у другом реду реч „да“ брисати а у трећем реду уместо речи „подноси“ ставити „да му поднесе“.

Члан 11. У другом ставу, у првом реду, уместо речи „Трећина а најмање пет“ ставити „Четвртина“. У трећем ставу, у четвртном реду уместо речи „односно“ ставити „или“. Став четврти мења се и гласи: „Трошкови проузроковани састанком изборног тела, сазваног према

ставовима 1 и 2 овог члана, падају на терет народног одбора коме припадају чланови изборног тела.“

У поднаслову изнад члана 12 уместо речце „У“ писати мало слово „у“.

Члан 12 прима се без измене.

Члан 13. У петом реду, уместо речи „као и“ ставити „и имају право“.

Члан 14. У трећем ставу, у првом реду, уместо речи „петина“ ставити „трећина“. У четвртном ставу, у првом реду, уместо броја „50“ ставити „сто“. У истом ставу, у петом и шестом реду, уместо речи „мишљења и предлоге“ ставити „предлоге и мишљења“.

Члан 15 прима се без измене.

Члан 16. У првом ставу, у четвртном и петом реду, брисати речи „као и да прегледају њихове књиге и друге документе,“ а у шестом реду брисати запету иза речи „података“ као и речи „књига и докумената“. У трећем ставу, у трећем реду, брисати речи „Савезном већу односно“.

Члан 17. Други став мења се и гласи: „Они могу присуствовати састанцима радних колектива, седницама радничких савета привредних организација, скупштинама земљорадничких задруга и седницама управних тела установа социјалног осигурања, и имају право да на тим састанцима излажу своје мишљење о питањима на дневном реду, али не могу учествовати у одлучивању.“

Члан 18. У другом ставу, у другом реду, брисати реч „могу“ а у четвртном реду, уместо речи „износити само“ ставити „износе“. У трећем ставу, у другом реду, иза речи „установа“ уместо запете ставити речцу „и“ и брисати речи „или службеник“, а у четвртном реду брисати речи „Савезне народне скупштине“.

Члан 19. У ставу трећем, у првом реду, уместо речи „односно“ ставити реч „или“.

Додаје се нови члан 20 који гласи: „Новоизабрана Савезна народна скупштина састаје се најдоцније тридесетог дана после одржаних избора.“

Први састанак новоизабране Скупштине сазива и отвара претседник последње Скупштине.

Ако претседник у одређеном року не сазове новоизабрану Скупштину, најмање 20 посланика могу сами сазвати Скупштину.“

Чланови 20, 21, 22, 23 постају чланови 21, 22, 23 и 24 и примају се без измене.

Члан 24 постаје члан 25. У трећем ставу, у другом реду, иза речи „републичко“ ставити запету.

Члан 25 постаје члан 26. У трећем ставу, у тач. 1) у четвртном и петом реду, уместо речи „угоститељству и комуналној делатности, као и занатлије и занатске раднике;“ ставити „угоститељству, комуналној делатности, и занатству, као и занатлије;“. У тач. 2) истог става, у

четвртм реду, брисати речи „пољопривредне“ а на крају тачке брисати тачку и ставити речи „и остале пољопривредне раднике.“ У шестом ставу у претпоследњем реду, уместо речи „синдикални функционер“ ставити „функционер синдикалне или задружне организације“. У седмом ставу у првом реду, уместо речи „Број“ ставити „Укупан број“.

Чланови 26, 27, 28 и 29 постају чланови 27, 28, 29 и 30 и примају се без измене.

Члан 30 постаје члан 31. У првом ставу, у првом реду, уместо речи „кандидовано“ ставити „кандидат“. Додаје се нов трећи став који гласи: „Исто лице може бити кандидат само у једном изборном срезу.“

Чланови 31, 32 и 33 постају чланови 32, 33 и 34 и примају се без измене.

Члан 34 постаје члан 35. У првом ставу, у првом реду уместо речи „односно“ ставити реч „или“.

Члан 35 постаје члан 36. Први став мења се и гласи: „Право покретања поступка за опозив народног посланика изабраног у Савезно веће имају зборови бирача и група бирача односно чланови претставничког тела које је изабрало посланика.“ У другом ставу, у другом реду иза речи „имају“ брисати две тачке а у трећем реду, иза речи „организацијама“ уместо запете ставити речцу „и“ а иза речи „произвођача“ ставити тачку и остатак става брисати. Додаје се нов трећи став, који гласи: „Право иницијативе за сазивање зборова бирача ради покретања поступка за опозив народног посланика имају среска и градска већа на подручју изборног среза односно једна трећина чланова изборног тела.“

Члан 36 постаје члан 37. Став трећи мења се и гласи: „Члан Већа произвођача опозван је ако су чланови изборног тела, већином гласова у смислу члана 27 став 2 овог закона, гласали за његов опозив.“

Члан 37 постаје члан 38. Став други брише се, а став трећи постаје став други.

Члан 38 постаје члан 39 и прима се без измене.

Члан 39 постаје члан 40. У ставу првом, у другом реду, уместо речи „односно о опозиву“ ставити „или приликом гласања о опозиву.“ У другом ставу, у другом и трећем реду, уместо речи „избора, односно у времену од пет дана пре па до три дана после дана одређеног за гласање о опозиву,“ ставити реч „избора“.

Чланови 40 и 41 постају чланови 41 и 42 и примају се без измене.

Члан 42 постаје члан 43. У трећем ставу, у првом и другом реду брисати речи: „односно органи за спровођење гласања о опозиву.“

У наслову Главе III бришу се речи „И ОПОЗИВА“.

Чланови 43 и 44 постају чланови 44 и 45 и примају се без измене.

Члан 45 постаје члан 46. У петом ставу, на крају, брисати тачку и ставити запету и додати речи „а у недостатку судија може се за заменика претседнику именовати и друго лице.“

Члан 46 постаје члан 47 и прима се без измене.

Члан 47 постаје члан 48. У тач. 2) у трећем реду, уместо речи „спровођења“ ставити речи „на спровођењу“.

Члан 48 постаје члан 49 и прима се без измене.

Члан 49 постаје члан 50. У првом ставу, тачка друга мења се и гласи: „2) постављају бирачке одборе за руковођење гласањем на изборима народних посланика у Савезно веће и у Веће произвођача, као и за руковођење гласањем о опозиву тих посланика;“. У тачки 5) у петом, шестом и седмом реду, брисати речи „утврђују резултате гласања о опозиву посланика које су у Савезно веће изабрали грађани у срезовима градовима, као и посланика изабраних у Веће произвођача;“. У тачки 6), у првом и другом реду, брисати речи „и гласања о опозиву“. У другом ставу, у петом реду иза речи „срез“ ставити тачку а остатак става брисати.

Чланови 50 и 51 постају чланови 51 и 52 и примају се без измене.

Члан 52 постаје члан 53. У првом ставу, у другом реду, брише се реч „само“.

Чланови 53 и 54 постају чланови 54 и 55 и примају се без измене.

Члан 55 постаје члан 56. У другом ставу, у четвртном реду, уместо речи „већем“ ставити „већима“.

Члан 56 постаје члан 57 и прима се без измене.

Члан 57 постаје члан 58. У другом ставу, у последњем реду уместо „300“ ставити „три стотине“. У трећем ставу, у првом реду уместо речи „пет“ ставити реч „десетог“ а уместо речи „после објављивања“ ставити речи „по објављивању“.

Члан 58 постаје члан 59. У првом ставу, у другом реду уместо речи „одржава збор“ ставити речи „збор одржава“. У истом ставу брише се друга реченица. Други став мења се и гласи: „Ако председник народног одбора општине или града не сазове збор бирача најдоцније тридесетог дана по расписивању избора, збор ће сазвати у даљем року од пет дана надлежна средња изборна комисија.“

У трећем ставу, у другом реду, уместо „48 часова“ ставити „три дана“.

Члан 59 постаје члан 60. У првом ставу, у трећем реду, уместо речи „на подручју“ стављају се речи „са подручја“. У последњем реду уместо „50“ ставити „педесет“. Додаје се нов други став који гласи: „Ако се збор бирача не може одржати због тога што није присутан потребан број бирача, орган овлашћен за сазивање збора сазваће нов збор бирача.“. Став други постаје став трећи. У првом реду, уместо речи „учешћа у раду збора бирача и право гласања“ ставити „одлучивања на збору бирача“. У последњем реду, уместо речи „одржава збор“ ставити речи „збор одржава“.

Члан 60 постаје члан 61. У првом ставу, друга реченица мења се и гласи: „Ако је у смислу члана 59 став 2 овог закона збор сазвала средња изборна комисија, збор отвара и руководи његовим радом до

избора претседништва одборник народног одбора општине односно града кога одреди средња изборна комисија.

Члан 61 постаје члан 62. У првом ставу, у трећем реду уместо „62 до 66“ ставити „63 до 67“. У другом ставу, у тач. 3) у првом и другом реду, бришу се речи „за утврђивање кандидата“.

Члан 62 постаје члан 63. У другом ставу, уместо „7 до 15“ ставити „седам до петнаест“. У трећем ставу уместо „10“ ставити „десет“.

Члан 63 постаје члан 64. Друга реченица у ставу првом, постаје став други. Други став се брише. У трећем ставу, уместо речи „Кандидациона комисија“ ставити „Пошто је завршено предлагање кандидата, кандидациона комисија се повлачи.“.

Члан 64 постаје члан 65 и прима се без измене.

Члан 65 постаје члан 66. Први став мења се и гласи: „Кад кандидациона комисија заврши рад, претседник или други члан комисије саопштава збору предлог комисије за утврђивање кандидата са образложењем за сваког предложеног кандидата.“ У другом ставу, у другом реду, уместо речи „кога“ ставити „које“ а у четвртном реду, уместо речи „може изменити свој предлог и поднети збору бирача нов предлог.“ ставити „обавезно ће оценити истакнуте разлоге и предлоге и поднети збору бирача свој коначан предлог.“. Став трећи мења се и гласи: „Збор бирача гласа посебно за сваког од кандидата које је предложила кандидациона комисија. Гласање се врши дизањем руку.“ Став четврти мења се и гласи: „Од кандидата које је предложила кандидациона комисија прихваћен је сваки онај кандидат за кога је гласала већина присутних бирача. У случају потребе врши се пребројавање гласова.“

Члан 66 постаје члан 67. Први став мења се и гласи: „Ако збор бирача не усвоји у целини предлог кандидационе комисије, бира се на истом збору нова кандидациона комисија.“

Члан 67 постаје члан 68. У трећем ставу, у првом и другом реду, уместо речи „место и час почетка“ ставити „дан и час почетка и место“. У деветом и десетом реду, уместо речи „кандидата о коме се гласало; резултат гласања збора бирача о предлогу за утврђивање кандидата;“ ставити „кандидата; који су кандидати прихваћени;“. У претпоследњем реду из речи „збора“ ставити запегу.

Члан 68 постаје члан 69. Прва и друга реченица трећег става мењају се и гласе: „Предлог збора бирача потписују председавајући на збору бирача и претседник кандидационе комисије. Поред њихових потписа означаје се породично, очево и рођено име, занимање и место становања сваког од њих.“. Додаје се нов став трећи, који гласи: „Предлогу кандидатуре збора бирача мора се приложити записник о раду збора бирача.“.

Члан 69 брише се.

Члан 70 прима се без измене.

Члан 71. У првом ставу у другом реду уместо „200“ ставити „две стотине“. У другом ставу додаје се нова реченица, која гласи: „Из сваке од ових општина мора бити најмање пет предлагача.“

Члан 72. На крају тачке друге, уместо тачке и запете ставља се тачка а остатак члана брише се. Додаје се нов став други који гласи: „Предлог потписују сви предлагачи. Поред потписа сваког предлагача мора бити означено његово породично, очево и рођено име, занимање и место становања. Потписи предлагача морају бити оверени од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине.“

Члан 73. У тачки 1) у првом реду, брисати реч „сваког“. У тачки 2), у другом реду, уместо речи „сваког кандидата“ ставити „кандидата и за сваког потписника“, а у трећем реду уместо речи „је уведен“ ставити „су уведени“.

Члан 74 прима се без измене.

Члан 75. Први став се брише. У досадашњем другом ставу у другом реду, уместо речи „срезава, или ако за исто лице буде поднета кандидатура“ ставити „срезава или“. У трећем реду уместо речи „Савезно веће и Веће“ ставити „Савезном већу и Већу“. У другом реду одоздо уместо „10“ ставити „десет“.

Члан 76 прима се без измене.

Члан 77. Став трећи мења се и гласи: „Ако среска изборна комисија установи да је предлог кандидатуре појединог збора бирача или предлог кандидатуре групе грађана поднет по истеку рока за подношење предлога кандидатуре на потврду или ако подносиоци предлога не поступе по њеном позиву у смислу претходног става, одбиће решењем предлог кандидатуре. О одбијању предлога кандидатуре среска изборна комисија обавестиће подносиоце доставом решења најдоцније 48 часова по пријему предлога кандидатуре односно по истеку рока за отклањање недостатака.“

Члан 78 мења се и гласи: „На основу примљених предлога кандидатура зборових бирача, а пошто установи да у њима нема недостатака или да су утврђени недостаци у одређеном року отклоњени, среска изборна комисија утврдиће да ли је у погледу предложених кандидата испуњен услов из члана 70 овог закона за утврђивање кандидатуре.“

Кад среска изборна комисија утврди да кандидат предложен од стране зборових бирача испуњава услов из члана 70 овог закона, позваће кандидата да у року од 48 часова поднесе писмену изјаву о свом престанку на кандидовање оверену од стране органа надлежног за оверавање, као и потврду народног одбора општине односно града да је уведен у бирачки списак, ако ова изјава и потврда нису већ поднети тој комисији.

Пошто буде поступљено по претходном ставу, среза изборна комисија потврдиће кандидатуру оних кандидата који испуњавају услов из члана 70 овог закона.“

Додаје се нов члан 79 који гласи: „Ако среска изборна комисија утврди да у погледу појединих или свих кандидата није испуњен услов из члана 70 овог закона, она ће решењем утврдити да нису испуњени законски услови за потврду одговарајуће кандидатуре наводећи утврђене недостатке, и о томе ће доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатуре зборов бирача.

Ако среска изборна комисија утврди да поједини кандидат који испуњава услов из члана 70 овог закона не може по закону да буде биран за народног посланика, или ако кандидат не поступи по њеном позиву у смислу члана 78 став 2 овог закона, она ће решењем одбити предлог кандидатуре зборов бирача и о томе доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатуре зборов бирача.“

Додаје се нов члан 80 који гласи: „Решење о потврди кандидатуре или о одбијању предлога кандидатуре зборов бирача, односно решење којим се утврђује да нису испуњени услови за потврду кандидатуре зборов бирача, среска изборна комисија донеће најдоцније 48 часова по истеку рока за подношење предлога кандидатура на потврду, односно по истеку рока одређеног подносиоцима за отклањање недостатака.

У решењу о потврди кандидатуре означиће се дан и час кад је за одговарајућег кандидата примљен последњи предлог кандидатуре који је у смислу члана 70 овог закона потребан за утврђивање кандидатуре зборов бирача, и која је по реду кандидатура зборов бирача.

Ред кандидатура зборов бирача одређује се по времену кад је за одређеног кандидата примљен последњи предлог кандидатуре који је у смислу члана 70 овог закона потребан за утврђивање кандидатуре зборов бирача. Ако последњи предлог појединог збора бирача потребан за утврђивање кандидатуре обухвата иста два или више кандидата који су обухваћени и претходним предлозима, ред њихових кандидатура одређује се према реду којим су имена тих кандидата наведена у предлогу.“

Члан 79 постаје члан 81. У првом ставу, у другом реду испред речи „изборна“ додати „среска“, а у петом реду уместо речи „време кад је примљена“ ставити речи „дан и час кад је примљена“. Став 2 мења се и гласи: „Ако среска изборна комисија утврди да предложени кандидат не може по закону да буде биран за народног посланика, она ће најдоцније 48 часова по пријему предлога кандидатуре одбити предлог кандидатуре и о томе обавестити подносиоце доставом решења.“

Додаје се нов члан 82 који гласи: „Ако је предлог кандидатуре збора бирача или предлог кандидатуре групе грађана био враћен подносиоцима ради отклањања формалних недостатака, а подносиоци у одређеном року поступи по примедбама изборне комисије, сматраће се да је предлог поднет у време кад је први пут поднет изборној комисији.“

Члан 80 постаје члан 83 и мења се и гласи: „Среска изборна комисија објавиће у својим службеним просторијама за сваку потврђену кандидатуру, одмах по њеној потврди да је кандидатура потврђена. Ово објављивање замењује доставу решења о потврди кандидатуре.

О потврди кандидатуре среска изборна комисија ће решењем обавестити републичку и Савезну изборну комисију, а у Аутономној Покрајини и Аутономној Области и изборну комисију Аутономне Покрајине и Аутономне Области.“

Стари члан 81 брише се.

Члан 82 постаје члан 84. У првом ставу, у четвртом реду, уместо „20“ ставити „двадесет“. У другом ставу, у првом реду, уместо речи „новог кандидата“ ставити „нове кандидате“. У трећем ставу, уместо „59 до 66“ ставити „60 до 67“.

Члан 83 постаје члан 85. У другом ставу, у трећем реду уместо „100“ ставити „сто“.

Члан 84 постаје члан 86. Додаје се нов став други, који гласи: „Потврђену кандидатуру може повући најмање две трећине зборовца бирача односно предлагача који су је предложили“. Додаје се нов трећи став, који гласи: „У погледу сазивања и рада зборовца бирача ради одлучивања о повлачењу потврђене кандидатуре важе одредбе члана 84 став 1 и члана 60 до 67 овог закона.“ Став други постаје став четврти.

Члан 85 постаје члан 87. У првом ставу, у другом реду, уместо речи „избора до дана избора,“ ставити „избора,“ а у трећем реду, брисати речи „став 2“. У шестом реду, уместо речи „постојећих“ ставити „потврђених“.

Члан 86 постаје члан 88. У првом реду, првог става, уместо речи „83, члана 84 став 2 и члана 85“ ставити „85, члана 86 став 4 и члана 87“, а у четвртом реду, уместо „59 до 66“ ставити „60 до 67“.

Члан 87 постаје члан 89. У другом ставу, у првом и другом реду, уместо „75 став 2, члана 83, члана 84 став 2 и члана 85“ ставити „75, члана 85, члана 86 став 4 и члана 87“.

Члан 88 постаје члан 90. У првом ставу, у трећем и четвртом реду, уместо „75 став 2, члана 83, члана 84 став 2 и члана 85 став 2“ ставити „75, члана 85, члана 86 став 4 и члана 87 став 2“.

Члан 89 постаје члан 91 и прима се без измене.

Члан 90 постаје члан 92 и прима се без измене.

Члан 91 постаје члан 93. У првом ставу, у другом реду, уместо „500“ ставити „пет стотина“ а у петом реду уместо „25“ ставити „двадесет и пет“.

Члан 92 постаје члан 94. У ставу 1 додаје се нова реченица која гласи: „За претставника кандидата и за њиховог заменика може бити предложено само лице које има бирачко право.“

Чланови 93 до 97 постају чланови 95 до 99. У члану 95 који постаје члан 97, у другом ставу, у четвртом реду брисати речи „за по-

сланике“. У члану 96 који постаје члан 98, у другом реду, уместо „и“ ставити „односно“. У ставу другом садашњег члана 97, који постаје члан 99, у 5 реду, после речи „згради“ додати речи „односно просторију“.

Чланови 98 до 108 постају чланови 100 до 110 и примају се без измене.

Члан 109 постаје члан 111. У трећем ставу, у претпоследњем реду уместо „потврда“ ставити „потврде“.

У члану 112, шести ред, место бројева „117—123“ ставити „119 до 125“.

Чланови 111 до 112 постају чланови 113 до 114 и примају се без измене.

Члан 113 постаје члан 115, у ставу другом, други ред, место речи у заградама „(члан 103 став два)“ ставити „(члан 105 став два)“. У четвртном реду иза речи „место“ ставити запету а у осмом реду истог става реч „имена“ заменити речју „име“.

Члан 114 постаје члан 116. У ставу првом, у првом и другом реду уместо речи „саставиће о томе посебан записник у који ће унети“ ставити речи „унеће у записник о гласању“. У петом реду, место броја „109“ ставити број „111“. У шестом и седмом реду уместо речи „а колико је гласачких листића проглашено за неважеће“ ставити „а колико је било неважећих гласачких листића“.

Чланови 115 и 116 постају чланови 117 и 118 и примају се без измене.

Члан 117 постаје члан 119, мења се и гласи:

„Лица која се налазе на отслужењу војног рока или на војној вежби гласају на изборима посланика у Савезно веће за кандидате са потврђених кандидатура за онај изборни срез на чијем се подручју налази место у коме су уписана у општи бирачки списак. Таква лица која су уписана у војни бирачки списак гласају на основу војних бирачких спискова на посебним бирачким местима која се образују у појединим војним јединицама и војним установама. На овим бирачким местима гласаће и резервни официри и друга лица на војној вежби који нису уведени у војни бирачки списак, на основу потврде надлежног народног одбора општине односно града да су уведени у бирачки списак места свог пребивања односно борављења.

Остала војна лица гласају на општим бирачким местима.“

Члан 118 постаје члан 120. У првом ставу, први ред, иза речи „избора“ додати реч „народних“. У другом ставу, претпоследњи и последњи ред, уместо речи „печатом војне команде при којој је комисија образована“ ставити „у смислу члана 97, став последњи овог закона.“

Члан 119 постаје члан 121, а у ставу трећем место речи „(члан 118 став први)“ ставити „(члан 120 став први)“.

Чланови 120 до 122 постају чланови 122 до 124 и примају се без измене.

У члану 123, који постаје члан 125, у ставу трећем, четврти ред место речи „члана 118“ ставити „члана 120“, а у петом реду место речи „члана 119“ ставити „члана 121“. У седмом и осмом реду, место речи „најкраћим путем и за најкраће време“ ставити „најхитније и најкраћим путем“.

Члан 124 постаје члан 126 и прима се без измене.

Члан 125 постаје члан 127, а у његовом ставу првом, пети ред, уместо речи „члана 31“ ставити „члана 32“.

Чланови 126 до 129 постају чланови 128 до 131 и примају се без измене.

У члану 130, који постаје члан 132, бришу се у другом и трећем реду речи „из свих народних република, Аутономне Покрајине и Аутономне Области“.

Члан 131 постаје члан 133. У првом реду првог става, уместо речи „односно“ ставити запету.

Чланови 132 до 133 постају чланови 134 до 135 и примају се без измене.

Члан 134 постаје члан 136 и у њему се место речи „је тајно и врши се“ стављају речи „се врши“.

Члан 135, који постаје члан 137, став први мења се и гласи: „Изабрани су они кандидати који су добили већину гласова свих чланова претставничког тела.“.

Став трећи истог члана мења се и гласи: „Ако два или више кандидата који долазе у обзир за додељивање мандата добију исти број гласова, врши се на истој седници већа понован избор између њих.“.

Чланови 136 и 137 постају чланови 138 и 139 и примају се без измене.

Члан 138 постаје члан 140 и у њему се врше следеће измене: у ставу првом, трећи ред, место речи, „члан 25“ ставити „члан 26“, у првом реду става другог брисати на почетку реч „Затим“, у трећем ставу, први и други ред, место речи „у индустриској и пољопривредној групи“ ставити „у групи индустрије, трговине и занатства и групи пољопривреде“.

У члану 139, који постаје члан 141, у петом и шестом реду, место речи „оним произвођачким групама“ ставити „оној произвођачкој групи“.

У члану 140, који постаје члан 142, у ставу првом брисати у другом и трећем реду речи „и произвођаче изван привредних организација“, а место речи „у одговарајућој произвођачкој групи“ ставити „одговарајуће произвођачке групе“. У трећем ставу, претпоследњи ред после речи „града“ ставити запету; на крају става четвртог брише се тачка и додају речи „или градом“.

Чланови 141 и 142 постају чланови 143 и 144 и примају се без измене.

У наслову под а) изнад члана 143 место „Од“ писати „од“ малим словом.

Члан 143 постаје члан 145 и у њему се врше следеће измене: у ставу другом, четврти ред, после речи „земљорадњом“ ставити запету и уметнути реч „радници“. У шестом и деветом реду бројеве „300“ и „50“ исписати словима; а став трећи брисати; а у ставу новом, трећем, у првом и другом реду, уместо речи „петог дана после објављивања“ ставити „десетог дана по објављивању“. У деветом реду, после речи „јединицама“ додати реч „у“; десети ред, после речи „организација“ место запете ставити тачку, а остатак текста до краја брисати.

Члан 144 постаје члан 146. Став трећи постаје став четврти. У другом реду уместо речи „48 часова“ ставити „три дана“, а у четвртном реду истог става после речи „дневног реда“ место запете ставити тачку, а остали део тога става брисати.

Став четврти истог члана брисати.

Став пети истог члана постаје став трећи, мења се и гласи: „Ако овлашћени претставник привредне организације не сазове збор најдоцније тридесетог дана по расписивању избора, збор ће сазвати у даљем року од пет дана надлежна среска изборна комисија.“

У члану 145, који постаје члан 147, у седмом и десетом реду првог става бројеве „500“ и „100“ исписати словима. Додаје се после става првог нов став други који гласи: „Ако се збор бирача не може одржати због тога што није присутан потребан број бирача, орган овлашћен за сазивање збора сазваће нов збор бирача.“

Став други истог члана постаје став трећи, у првом и другом реду место речи, „учешћа у раду збора бирача у привредној организацији и право гласања“ ставити „одлучивања на збору бирача у привредној организацији“, у петом и шестом реду место „и службеници задруге, као и они произвођачи из чл. 143 став 3 овог закона који према распореду надлежне среске изборне комисије учествују на збору бирача у односној привредној организацији“ ставити „радници и службеници задруге“, у деветом реду брисати речи „само оним“.

Члан 146 постаје члан 148. У првом ставу додаје се нова реченица која гласи: „Ако је у смислу члана 147 став 3 овог закона збор сазвала среска изборна комисија, збор отвара и руководи његовим радом до избора претседништва произвођач кога одреди среска изборна комисија“. У другом ставу, четврти ред, место речи „записничаре“ ставити „записничара“.

У члану 147, који постаје члан 149, у тачки другој, четврти ред бришу се речи „, односно произвођаче изван привредних организација,“, у тачки 3), трећи ред, после речи „учлањен“ место запете ставити тачку а остали део тачке брисати и брисати исто тако тачку 4). Додати нов став други који гласи: „Предлогу кандидатуре мора се приложити записник о раду збора бирача.“

Члан 148 брише се.

Члан 149 постаје члан 150 и прима се без измене.

У наслову под б) изнад члана 150 реч „Од“ писати малим почетним словом.

Члан 150 постаје члан 151. У трећем реду број „200“ исписати словом. У петом реду, после речи „запослени“ додати речи „односно учлањени у привредној организацији“.

Члан 151 постаје члан 152. У тачки 2), трећи ред после речи „учлањен“ место запете ставити тачку и запету а даљи текст брисати. У тачки 3), трећи ред, место речи „означење“ ставити „означењем“, а у четвртном реду после речи „учлањен“ место запете ставити тачку и запету а даљи текст брисати. На крају тачке 4) место тачке и запете ставити тачку а текст тачке 5) брисати.

Члан 152 постаје члан 153. У тачки 1), први ред, брисати реч „сваког“. Тачка 2) мења се и гласи: „2) потврда привредне организације односно народног одбора општине или града за кандидата и за сваког потписника да су уведени у бирачки списак за избор одборника у веће произвођача у одговарајућој произвођачкој групи, а ако је кандидат функционер синдикалне или задружне организације приложиће се потврда народног одбора општине односно града да је уведен у општи бирачки списак, као и потврда одговарајуће организације да је за функционера изабран од произвођача. Ове потврде могу се дати и на самом предлогу кандидатуре.“. Садашња тачка 3) брише се.

У наслову изнад члана 153 брисати речи „и објављивање“.

Члан 153 постаје члан 154. У другом ставу, трећи ред, место речи „потписницима“ ставити „подносиоцима“.

Члан 154 постаје члан 155, мења се и гласи: „На основу примљених предлога кандидатура у привредним организацијама, а пошто установи да у њима нема недостатака или да су утврђени недостаци у одређеном року отклоњени, средња изборна комисија утврдиће да ли је у погледу предложених кандидата, испуњен услов из члана 150 овог закона.“

Кад средња изборна комисија утврди да кандидат испуњава услов из члана 150 овог закона, позваће кандидата да у року од 48 часова поднесе писмену изјаву о свом пристанку на кандидовање оверену од стране органа надлежног за оверавање, као и потврду привредне организације односно народног одбора општине или града да је уведен у бирачки списак за избор одборника у веће произвођача у одговарајућој произвођачкој групи, ако таква изјава и потврда нису већ поднети тој комисији.

Пошто буде поступљено по претходном ставу, средња изборна комисија потврдиће кандидатуру оних кандидата који испуњавају услов из члана 150 овог закона.“.

После новог члана 155 додаје се нов члан 156 који гласи:

„Ако средња изборна комисија утврди да у погледу појединих или свих кандидата није испуњен услов из члана 150 овог закона, она ће

решењем утврдити да нису испуњени законски услови за потврду одговарајуће кандидатуре наводећи утврђене недостатке, и о томе ће доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатуре зборов бирача.

Ако средња изборна комисија утврди да поједини кандидат који испуњава услов из члана 150 овог закона не може по закону да буде биран за народног посланика, или ако кандидат не поступи по њеном позиву у смислу члана 155 став 2 овог закона, она ће решењем одбити предлог кандидатуре зборов бирача и о томе доставом решења обавестити подносиоце свих одговарајућих предлога кандидатуре зборов бирача.“

Наслов изнад садашњег члана 155 мења се и гласи: „4) изборна тела за избор народних посланика у Веће произвођача и гласање у тим телима“.

Садашњи члан 155 постаје члан 157 и прима се без измене.

„Члан 156 постаје члан 158. У првом ставу, први ред после речи „је“ додати „да“. У трећим реду, место речи „ставити“ писати „стави“. На крају другог става место тачке ставља се запета и додају речи „као и број произвођача који на сваког од њих сразмерно долази у административном срезу или граду у коме су изабрани за члана већа произвођача.“.

Члан 157 постаје члан 159 и прима се без измене.

Члан 158 постаје члан 160. Став други мења се и гласи: „Изборно тело може вршити избор ако је присутна већина свих његових чланова.“.

Члан 159 постаје члан 161. Став трећи постаје став други а у 10 реду место речи „зборов бирача“ ставити „групе произвођача“. У претпоследњем реду, брисати речи „у привредним организацијама“. Садашњи став други постаје став трећи и додају му се нове реченице које гласе: „У том случају на сваком гласачком листићу биће за сваки изборни срез одвојено наведена имена кандидата са свих потврђених кандидатура у одговарајућем изборном срезу. Сваки члан изборног тела гласа за сваки изборни срез само за једног од кандидата са потврђених кандидатура у том изборном срезу.“. У ставу четвртном после речи „кандидата“ ставити „за сваки изборни срез“. Ставовe пет, шест и седам брисати.

Члан 160 постаје члан 162. У ставу првом место речи „предаће“ ставити „предаје“. У ставу другом, први и други ред, место речи „цифром“ ставити „бројем“. Став четврти брисати.

Члан 161 постаје члан 163. У другом реду место речи „час“ ставити „дан и час“; у четвртном реду брисати речи „и имена“; а у четвртном и петом реду брисати речи „имена лица која су изабрана за чланове бирачког одбора“; У шестом реду, после речи „је“ ставити „укупно“ а после речи „гласало“ додати „и колико из сваког административног среза односно града са подручја изборног среза“.

Чланови 162 и 163 постају чланови 164 и 165 и примљени су без измене.

Члан 164 постаје члан 166. У ставу првом, трећи ред, место речи „члана 26“ ставити „члана 27“. Садашња друга реченица става првог издаваја се у посебан став два који гласи: „Ако једно изборно тело бира два или више народних посланика, за посланика је изабран онај од кандидата који је међу кандидатима истог изборног среза добио највећи број гласова, рачунајући гласове према одредби члана 27 став 2 овог закона.“. Став трећи мења се и гласи: „Ако среска изборна комисија утврди да су два или више кандидата са највећим бројем гласова добили исти број гласова, сазваће нов састанак изборног тела на коме ће се извршити поновни избор тих кандидата.“. У петом ставу, уместо речи „народном посланику уверење о избору“ ставити „кандидату уверење о томе да је изабран за народног посланика.“

Члан 165 постаје члан 167. У другом реду брисати речи „кандидовања и“.

Члан 166 постаје члан 168. У тачки 1) после речи „бирачког права“ ставити тачку и запету, а даљи текст исте тачке брисати. На крају става другог ставити место тачке запету и додатне речи „односно кад му престане својство функционера синдикалне или задружне организације а не постане поново произвођач у одговарајућој произвођачкој групи“.

Члан 167 постаје члан 169. У ставу првом друга реченица мења се и гласи: „Ако члан Већа произвођача поднесе приговор против решења о престанку радног односа, његов радни однос престаје само ако се са тим сагласи Веће произвођача.“.

Чланови 168 и 169 постају чланови 170 и 171 и примају се без измене.

Члан 170 постаје члан 172. У првом ставу, трећи ред, уместо „поднетим“ ставити „потврђеним“. У ставу другом, први ред, место речи „члана 168“ ставити „члана 170“.

Чланови 172 до 176 постају чланови 174 до 178 и примају се без измене.

У наслову под а) изнад члана 177 реч „Од“ писати малим почетним словом.

После новог члана 178 унети, као нов члан 179, садашњи члан 184. У ставу другом истог члана, у трећем реду, испред речи „ако“ ставити „само“. У претпоследњем реду уместо речи „привредној организацији“ ставити „привредним организацијама.“, у шестом реду брисати обе запете.

После новог члана 179 унети нов члан 180 који гласи:

„Среско односно градско веће одлучује о сазиву зборовог бирача ради покретања поступка за опозив народног посланика изабраног у

Савезно веће у срезу или граду, на својој седници већином гласова одборника који учествују у одлучивању.

Ако изборни срез обухвата два или више административних срезова или градова, сазивање зборов бирача ради покретања поступка за опозив посланика врши се на основу одлука свих среских и градских већа са подручја изборног среза.

На основу одлука среских и градских већа о сазивању зборов бирача надлежна изборна комисија дужна је да најдоцније тридесетог дана по доношењу ових одлука сазове зборове бирача ради одлучивања о покретању поступка за опозив.

На основу писменог предлога једне трећине чланова изборног тела које је изабрало народног посланика надлежна среска изборна комисија дужна је да најдоцније тридесетог дана од пријема предлога сазове зборове бирача у привредним организацијама на подручју изборног среза ради покретања поступка за опозив посланика изабраног у Веће произвођача.“.

Садашњи члан 177 постаје члан 181. У ставу првом, први ред, после речи „сазивање“ додати реч „појединог“ а место речи „подношења предлога“ ставити „покретања поступка“. У четвртом реду, број „50“ исписати словима. У ставу другом, у другом реду, уместо речи „подношења предлога“ ставити „покретања поступка“. У четвртом реду, број „50“ исписати словима. У петом, шестом и седмом реду бристати речи „или који сагласно члану 153 став 3 овог закона имају право учешћа на збору бирача у тој организацији.“. У ставу трећем место речи „писменим путем“ ставити „писмено“.

Члан 178 постаје члан 182 и прима се без измене.

Члан 179 постаје члан 183. У овај члан уноси се нов став први који гласи: „Збор бирача који је по члану 180 овог закона сазвала среска изборна комисија, отвара и руководи његовим радом до избора претседништва одборник народног одбора општине односно града кога одреди среска изборна комисија.“. Садашњи став први постаје став други, мења се и гласи: „У случајевима из става 1 претходног члана збор бирача отвара и руководи његовим радом до избора претседништва претседник народног одбора општине односно града који га је сазвао или одборник кога он одреди, односно овлашћени претставник привредне организације који је сазвао збор бирача у привредној организацији.“. Садашњи став други постаје став трећи. У првом реду уместо речи „ако“ ставити „кад“.

Члан 180 постаје члан 184. У ставу првом, други ред, после речи „позива“ ставити речи „претставника среског или градског већа кога је одредило веће, односно претставника групе чланова изборног тела или једног од предлагача који су предложили сазивање зборо бирача, да изнесе и образложи предлог за покретање поступка за опозив народног посланика.“. У ставу четири, први ред, после речи „Предлог“ ставити речи „за покретање поступка за опозив“.

Члан 181 постаје члан 185. У првом реду, испред речи „за“ ставити „бирача“ а у четвртном реду, место речи „подношења предлога“ ставити „покретања поступка“.

Члан 182 постаје члан 186. У ставу другом, први ред, место речи „место и час почетка“ ставити „дан и час почетка и место“. У другом реду брисати речи „за које се подручје односно“. У трећем реду после речи „одржава;“ додати речи „на основу чијег је предлога збор сазван“. У четвртном реду, место речи „чијег је“ ставити „чије је одлуке односно“. У 13 реду, место речи „коме припада“ ставити „чији је он члан“. У претпоследњем реду, после речи „збора“ ставити запету.

Члан 183 постаје члан 187. У другом ставу, последњи ред, иза речи „бирача“ додати „односно произвођача“. У трећем ставу, први ред, брисати речи „покретање поступка за“ а у последњем реду брисати речи „односно произвођача.“

Члан 184 постаје члан 179.

У наслову под б) изнад садашњег члана 185 реч „Од“ писати малим словом.

Члан 185 постаје члан 188. У ставу три место речи „члану 190“ ставити „члану 191“.

Члан 186 постаје члан 189. Став два мења се и гласи: „Предлог за опозив који подноси група произвођача мора садржавати, поред осталог што је прописано у члану 191 овог закона, и потврду привредне организације односно народног одбора општине или града за сваког потписника да је уписан у бирачки списак за избор одборника у Веће произвођача у одговарајућој произвођачкој групи. Потписи предлагача морају бити оверени од стране органа надлежног за оверавање или народног одбора општине.“ У ставу три, трећи и четврти ред брисати обе запете, а у четвртном реду испред речи „односно“ ставити реч „запослених“.

Чланови 187 и 188 бришу се.

Наслов изнад члана 190 мења се и гласи: „в) од стране републичког, Покрајинског или Обласног већа“.

Члан 189 постаје члан 190 и прима се без измене.

Члан 190 постаје члан 191. У тачки 1), други ред, место речи „предлог“ ставити „опозив“. У другом ставу, пети и шести ред, уместо речи „место у коме је уведен у бирачки списак“ ставити „привредна организација у којој је запослен односно учлањен“.

Члан 191 постаје члан 192. У ставу један место речи „писменим путем“ ставити „писмено“. У другом ставу, други ред, место речи „односно“ ставити „или“.

Члан 192 постаје члан 193 и прима се без измене.

Члан 193 постаје члан 194. У ставу трећем, други ред, место речи „члановима 183—190“ ставити „члановима 187 до 191“. Став четврти мења се и гласи: „Потписници предлога збора бирача, као и прва три

потписника предлога групе грађана, сматрају се подносиоцима предлога за опозив“.

Члан 194 постаје члан 195. У четвртном реду бристати обе запете.

Члан 195 постаје члан 196. На крају става првог додаје се нова реченица која гласи: „Савезна изборна комисија расписаће гласање о опозиву најдоцније за тридесет дана од дана потврде предлога за опозив.“. У трећем ставу, други ред, уместо речи „односно“ ставити „или“.

Чланови 196 и 197 постају чланови 197 и 198 и примају се без измене.

У наслову под а) изнад члана 198 реч „За“ писати малим почетним словом.

Члан 198 постаје члан 199 и прима се без измене.

Члан 199 постаје члан 200. У ставу другом, други ред, испред речи „дома“ ставити „означење“.

Члан 200 постаје члан 201. У првом ставу на крају, уместо тачке ставити запету и додати речи „али без права одлучивања.“

Чланови 201 до 205 постају чланови 202 до 206 и примају се без измене.

У наслову под б) изнад члана 206 реч „За“ писати малим почетним словом.

Чланови 206 до 208 постају чланови 207 до 209 и примају се без измене.

У наслову под в) изнад члана 209 реч „За“ писати малим почетним словом.

Члан 209 постаје члан 210. У ставу три место речи „чл. 203“ ставити „члану 204“.

Члан 210 постаје члан 211. У првом ставу други ред иза речи „надлежна“ додати „среска“. У другом ставу први ред, уместо речи „надлежна“ ставити „среска“.

У наслову под 5) изнад члана 211 место речи „чланова 201 до 205“ ставити „чланова 202 до 206“.

Члан 211 постаје члан 212. У првом реду уместо речи „чланова 198 до 210“ ставити „чланова 199 до 211“, а у деветом реду место речи „чланова 198 до 205“ ставити „чланова 199 до 206“.

Чланови 212 и 213 постају чланови 213 и 214. У новом члану 214 (старом 213), у првом реду, иза речи „одбијању“ ставити „предлога“.

Члан 214 постаје члан 215. У ставу један, у другом реду, место речи „среске изборне комисије из“ ставити „наведених у“. У седмом и осмом реду бристати речи „односно зборова произвођача“. У другом ставу у трећем реду иза речи „комисије“ додати реч „донетог“. У последњем ставу, четврти ред, после речи „посланика“ ставити повлаку.

Члан 215 постаје члан 216 и прима се без измене.

Члан 216 постаје члан 217. Под тачком 4), први ред, место речи „на биралиште дође“ ставити „противно одредби члана 103 овог закона дође на биралиште“.

Члан 217 и 218 постају чланови 218 и 219 и примају се без измене.

Члан 219 постаје члан 220. У првом ставу, четврти ред, брисати речи „породичног, очевог и рођеног“. У другом ставу, други ред уместо речи „начиниће“ ставити „сачиниће“.

Наслов изнад члана 220 мења се и гласи: „Прелазне и завршне одредбе“.

После новог члана 220 додаје се нов члан 221 који гласи:

„Састанак прве новоизабране Савезне народне скупштине сазивају заједно претседници оба дома Народне скупштине ФНРЈ.“.

Садашњи члан 220 постаје члан 222 и прима се без измене.

Садашњи члан 221 постаје члан 223 и прима се без измене.

Ш

Подносећи овај свој извештај Законодавни одбор предлаже Већу народа да га у целини усвоји.

Законодавни одбор одредио је за свога известиоца Нинка Петровића.

Секретар

Гојко Гарчевић, с. р.

Претседник

Нинко Петровић, с. р.

Чланови

Владислав Амброжич, с. р., Димитрије Бајалица, с. р., Сулејман Филиповић, с. р., Фадил Хоџа, с. р., Грга Јанкез, с. р., др Хинко Кризман, с. р., Слободан Марјановић, с. р., Радован Мијушковић, с. р., Тоде Ношпал, с. р., Јосип Рус, с. р., Ида Сабо, с. р., Александар Шехвић, с. р., Јосип Јерас, с. р.

ИЗВЕШТАЈ

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА САВЕЗНОГ ВЕЋА О ПРЕДЛОГУ ЗАКОНА О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА, ИЗБОРУ И ОПОЗИВУ САВЕЗНИХ НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Законодавни одбор
Бр. 252
5 септембра 1953 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Београд

Законодавни одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ на својим седницама од 1, 2, 3, 4 и 5 септембра 1953 године, претресао је Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика који је на основу чл. 79 ст. 1 тач. 2 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти, доставило Савезно извршно веће Народној скупштини ФНРЈ на решавање.

Сагласно Пословнику Савезног већа, а на основу претреса Закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, Законодавни одбор подноси Савезном већу овај извештај.

I

Доношењем Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти указала се потреба да се донесе нов закон о избору савезних народних посланика. Ова потреба произлази из саме чињенице што је Уставни закон изменио организациону структуру Савезне народне скупштине, тако да се бар доношењем новог закона о избору народних посланика и на основу његових одредаба спроведених избора не би могла остварити нова организација највишег органа власти федерације — Савезне народне скупштине.

Руводећи се том потребом, Законодавни одбор једнодушно је поздравио иницијативу Савезног извршног већа које је поднело на решавање овај важан законски предлог и тако створило могућност да се донесе Закон о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика.

Законодавни одбор усвојио је решење свих основних питања предлога закона мада је ипак учинио извесне измене и допуне, које по схватању Одбора прецизирају поједина решења предлога закона.

Основна карактеристика овога законског предлога је у томе што он поред решења за избор посланика за Савезну народну скупштину даје и решење о правима и дужностима савезних народних посланика као и решење за њихово опозивање.

У погледу начина кандидовања за народне посланике Савезне народне скупштине предлог закона предвиђа два начина кандидовања, тј. на зборовима бирача — односно произвођача и путем групе грађана — односно групе произвођача. Као што се види значајна карактеристика огледа се у томе што се за кандидовање народних посланика за Савезну народну скупштину предвиђа, за разлику од досадашњег начина кандидовања, кандидовање путем зборових бирача односно произвођача, аналогно начину кандидовања за кандидовање одборника за народне одборе. Ово се предвиђа с разлога што овакав начин представља демократскију меру која омогућава да воља народних маса дође до највећег изражаја већ код самог кандидовања.

Као једна од даљих карактеристика овог законског предлога јесте и та што се изборно тело за избор посланика за Веће произвођача дели само на две изборне групе, тј. групу индустрије, трговине и занатства и на групу пољопривреде. Овим се за разлику од Уставног закона даје друкчије решење у погледу занатско-произвођачке групе, која се сада спаја са ранијом индустриско-произвођачком групом. Ово се чини из два разлога: с једне стране због тога јер више одговара нашој стварности да се занатство третира у складу социјалистичке организације привреде, а са друге стране што се знатно олакшава техника избора. Пошто је овакво решење било у супротности са Уставним законом то је било потребно да се изврши и измена у одговарајућем делу Уставног закона.

Коначно важна карактеристика овог законског предлога састоји се у томе што се напушта традиционална установа заменика народног посланика. О овом питању водила се посебна дискусија у Законодавном одбору али је коначно преовладало мишљење да установа заменика народног посланика не би одговарала садањем степену нашег политичког развоја. Законодавни одбор сматра да је предложено решење демократскије и да нов начин кандидовања путем зборових бирача односно произвођача скоро онемогућава постојање установе заменика народног посланика.

II

Законодавни одбор претресајући Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика, а по постигнутој сагласности редакционе комисије оба одбора, учинио је следеће измене и допуне:

(Даљи текст извештаја идентичан је са текстом извештаја Законодавног одбора Већа народа на стр. 387.)

III

Подносећи Савезном већу овај извештај, Законодавни одбор моли Веће да га у целости усвоји.

За известиоца одређен је др Милорад Влајковић.

Секретар
др Јерко Радмиловић, с. р.

Претседник
др Јосип Хрнчевић, с. р.

Чланови:

Владимир Симић, с. р., Ванчо Бурзевски, с. р., Душан Диминић, с. р., Мехмед Хоџа, с. р., Лајчо Јарамазовић, с. р., Иса Јовановић, с. р., Велибор Љујић, с. р., Мара Нацева, с. р., Живорад Љубичић, с. р., Милан Поповић, с. р., др Иво Сунарић, с. р., др Макс Шнудерл, с. р., др Метод Микуж, с. р., др Милорад Влајковић, с. р., др Едхем Чамо, с. р.

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
B. Br. 304
3 septembra 1953
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Slobodan sam da u ime Saveznog izvršnog veća predložim Narodnoj skupštini da se u toku skupštinskog sastanka sazvanog za 7 septembar 1953 godine stavi na dnevni red donošenje Predloga zakona o izmeni člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Savezno izvršno veće

Potpredsednik
Moša Pijade, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O IZMENI ČLANA 29 USTAVNOG ZAKONA O OSNOVAMA DRUŠTVENOG I POLITIČKOG UREĐENJA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I SAVEZNIM ORGANIMA VLASTI

Član 1

Stavovi 1 i 2 člana 29 menjaju se i glase:

»Poslanike za Veće proizvođača biraju proizvođači odvojeno svaki u svojoj proizvođačkoj grupi.

Grupa industrije, trgovine i zanatstva obuhvata radnike i službenike zaposlene u industriji, rudarstvu, šumarstvu, građevinarstvu, transportu, trgovini, ugostiteljstvu, komunalnoj delatnosti i zanatstvu kao i zanatlije».

U stavu 3 istog člana izraz »poljoprivredna grupa« menja se i glasi: »grupa poljoprivrede«.

Stav 4 istog člana briše se.

Član 2

Ovaj zakon stupa na snagu danom proglašenja na zajedničkoj sednici oba doma Narodne skupštine FNRJ

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O IZMENI ČLANA 29 USTAVNOG ZAKONA O OSNOVAMA DRUŠTVENOG I POLITIČKOG UREĐENJA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I SAVEZNIM ORGANIMA VLASTI

Prilikom izrade konačnog teksta Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, koji je 29 avgusta 1953 godine upućen Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje, Savezno izvršno veće stalo je na stanovište da u izborima za Veće proizvođača zanatstvo ne treba da bude odvojeno od industrije kao

posebna zanatska grupa, već da treba da bude sastavni deo iste grupe u kojoj se nalaze i industrija i trgovina. Tako su u pomenutom zakonskom predlogu predviđene samo dve proizvođačke grupe, i to: 1) grupa industrije, trgovine i zanatstva i 2) grupa poljoprivrede.

Obrazloženje ove izmene prema ranijem nacrtu istog zakona dato je uz konačni tekst zakonskog predloga.

Kako su u ranijem zakonskom nacrtu tri proizvođačke grupe — industrija, poljoprivreda i zanatstvo — bile preuzete iz člana 29 Ustavnog zakona od 13 januara 1953 godine, to bi prihvatanjem gledišta izraženog u čl. 25 Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika od strane zakonodavnih odbora i Narodne skupštine imalo za posledicu da bi se saglasno tome gledištu morao izmeniti prvi, drugi i treći stav a brisati četvrti stav člana 29 Ustavnog zakona.

Iako bi se diskusija o Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika vodila pre rešavanja o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona, usvajanje i proglašenje ove izmene u Ustavnom zakonu moralo bi prethoditi konačnom glasanju u domovima za Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika.

S obzirom na to čast nam je podneti Narodnoj skupštini Predlog zakona o izmeni navedenih stavova člana 29 Ustavnog zakona.

Potpredsednik
Saveznog izvršnog veća
Moša Pijade, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENI ČLANA 29 USTAVNOG ZAKONA O OSNOVAMA DRUŠTVENOG I POLITIČKOG UREĐENJA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I SAVEZNIH ORGANIMA VLASTI

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 267
5 septembra 1953 godine
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 4 i 5 septembra 1953 godine pretresao je Predlog

zakona o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, dostavljen mu od Predsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Prilikom diskusije o zakonskom predlogu o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika, pokazalo se da sprovođenje izbora u zanatskoj grupi proizvođača, kao posebnoj, trećoj grupi predstavlja tehnički složen i dug postupak, kojim se znatno otežavaju izbori. Na drugoj pak strani, zanatlije, radnici i službenici zanatstva i po svojoj privrednoj dužnosti proizvođača i povezanosti sa ostalim proizvođačkim trudbenicima će imati iste možda čak i šire mogućnosti da dođu do izražaja prilikom izbora za narodne poslanike.

Sa obzirom na ovo, Zakonodavni odbor je usvojio u načelu i po jedinostima Predlog Saveznog izvršnog veća o izmeni čl. 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti pa podnoseći o tome ovaj izveštaj predlaže Veću naroda da ga usvoji.

II

Zakonodavni odbor odredio je za svoga izvestioca Ninka Petrovića.

Sekretar

Gojko Garčević, s. r.

Predsednik

Ninko Petrović, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., Grga Jankez, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Aleksandar Šević, s. r., Josip Jeras, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA ČLANA 29 USTAVNOG ZAKONA O OSNOVAMA DRUŠTVENOG I POLITIČKOG UREĐENJA FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE I SAVEZNIM ORGANIMA VLASTI

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

Zakonodavni odbor

Br. 281

5 septembra 1953 godine

Beograd

SAVEZKOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojoj sednici od 4 septembra 1953 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama člana 29 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti a koji je dostavilo Savezno izvršno veće Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

U predloženom tekstu ovog zakonskog predloga nisu učinjene nikakve izmene.

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca je određen dr Maks Šnuderl.

Sekretar

dr Jerko Radmilović, s. r.

Predsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Mara Naceva, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuž, s. r., dr Milorad Vlajković, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
B. Br. 294
29 avgusta 1953 god.
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Dostavljamo Vam Predlog zakona o izmenama i dopunama Opšteg zakona o narodnim odborima, s molbom da ga dostavite Zakonodavnom odboru toga Veća na dalji rad.

Razlozi za donošenje ovog zakona izneti su u obrazloženju priloženom predlogu.

Poverenici Saveznog izvršnog veća jesu: dr Jovan Đorđević, sekretar Sekretarijata za zakonodavstvo i organizaciju Saveznog izvršnog veća u Veću naroda i dr Leon Geršković, sekretar Sekretarijata za zakonodavstvo i organizaciju Saveznog izvršnog veća u Saveznom veću.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Savezno izvršno veće

Potpretsednik
Moša Pijade, s. r.

PREDLOG

ZAKONA O IZMENAMA OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

Član 1

Član 7 menja se i glasi:

»Odbornike u narodni odbor opštine i u sresko odnosno gradsko veće biraju građani opštine, sreza odnosno grada na osnovu opšteg, jednakog i neposrednog izbornog prava, a odbornike u veće proizvođača biraju neposredno proizvođači u proizvodnji, transportu i trgovini na području sreza odnosno grada.

Glasanje za izbor odbornika je tajno i vrši se glasačkim listićima.

Narodni odbor opštine bira se na tri godine.

Narodni odbori sreza i grada biraju se na četiri godine.«

Član 2

Član 31 menja se i glasi:

»Broj članova veća proizvođača iznosi od tri četvrtine do ukupnog broja odbornika sreskog odnosno gradskog veća.

U ovim granicama broj odbornika određuje se statutom narodnog odbora sreza odnosno grada.«

Član 3

Član 33 menja se i glasi:

»Odbornike u veće proizvođača sreza i grada biraju proizvođači zaposleni u proizvodnji, transportu i trgovini na području sreza odnosno grada koji imaju biračko pravo po Zakonu o biračkim spiskovima.

Pravo da bude biran u veće proizvođača ima svaki proizvođač koji pripada proizvođačkoj grupi u kojoj se bira odbornik i koji uživa biračko pravo po Zakonu o biračkim spiskovima. Za odbornika veća proizvođača može biti biran i sindikalni funkcioner koji je izabran za funkcionera od proizvođača.

Niko ne može biti istovremeno član oba veća istog narodnog odbora.«

Član 4

Član 35 menja se i glasi:

»Izbor odbornika u veće proizvođača vrši se po proizvođačkim grupama.

Proizvođačke grupe jesu:

1) grupa industrije, trgovine i zanatstva, koja obuhvata radnike i službenike zaposlene u industriji, rudarstvu, šumarstvu, građevinarstvu, transportu, poštansko-telegrafsko-telefonskoj službi, trgovini, ugostiteljstvu i komunalnoj delatnosti, kao i zanatlije i zanatske radnike;

2) grupa poljoprivrede, koja obuhvata zemljoradnike koji su članovi zemljoradničkih zadruga i članove njihovih domaćinstava koji se bave zemljoradnjom, radnike i službenike poljoprivrednih dobara, poljoprivredne radnike i službenike zemljoradničkih zadruga.

Od ukupnog broja članova veća proizvođača bira se u svakoj proizvođačkoj grupi onaj broj odbornika koji je srazmeran učešću grupe u ukupnom društvenom proizvodu sreza odnosno grada utvrđenom u tekućem društvenom planu sreza odnosno grada.

Proizvođačka grupa koja prema svome učešću u ukupnom društvenom proizvodu sreza odnosno grada ne bi mogla da bira nijednog odbornika, ima pravo da u veće proizvođača bira jednog odbornika.«

Član 5

Član 36 menja se i glasi:

»U okviru svake proizvođačke grupe odbornici se biraju po normi: jedan odbornik na jednak broj proizvođača.

Izbori odbornika u veće proizvođača vrše se po izbornim jedinicama koje obuhvataju jednu ili više privrednih organizacija odgovarajuće proizvođačke grupe, kao i proizvođače iste grupe zaposlene izvan privrednih organizacija.

Odlukom narodnog odbora sreza odnosno grada, koju potvrđuje republičko izvršno veće, utvrđuje se broj odbornika koji bira svaka proizvođačka grupa.«

Član 6

U članu 37 stavovi 2 i 3 menjaju se i glase:

»Kandidate za odbornike koji se biraju u veće proizvođača mogu predlagati kako birači na zborovima birača po privrednim organizacijama, tako i zakonom određeni broj birača putem podnošenja pismene kandidature.

Predlog kandidature svakog zbora birača obuhvata najmanje dvostruk broj odbornika koji se biraju u izbornoj jedinici.«

Član 7

Član 38 menja se i glasi:

»Glasanje za izbor odbornika u veće proizvođača vrši se na biračkim mestima koja se obrazuju u privrednim organizacijama, a birači koji su kao proizvođači zaposleni izvan privrednih organizacija glasaju na biračkim mestima u odgovarajućim privrednim organizacijama ili na biračkim mestima koja odredi nadležna sreska odnosno gradska izborna komisija.«

Član 8

Član 39 menja se i glasi:

»Sprovođenjem izbora odbornika u narodne odbore rukovode republičke i sreske odnosno gradske izborne komisije, kao i birački odbori.

Republičku izbornu komisiju postavlja republičko izborno veće. Sreske i gradske izborne komisije postavlja republička izborna komisija, a biračke odbore postavlja nadležna sreska odnosno gradska izborna komisija.

Protiv rešenja sreske odnosno gradske izborne komisije kojim se odbija potvrda kandidature podnosioci imaju pravo žalbe okružnom sudu.«

Član 9

U članu 42 stavovi 1 i 2 menjaju se i glase:

»Postupak za opoziv odbornika izabranog u narodni odbor opštine ili sreske odnosno gradsko veće pokreće se na predlog zborova birača izborne jedinice u kojoj je izabran odbornik čiji se opoziv predlaže, ili na predlog najmanje jedne trećine birača te izborne jedinice.

Postupak za opoziv odbornika izabranog u veće proizvođača pokreće se na predlog zborova birača u privrednim organizacijama odgovarajuće proizvođačke grupe u izornoj jedinici u kojoj je izabran odbornik čiji se opoziv predlaže, ili na predlog najmanje jedne trećine birača te izborne jedinice.«

Posle stava 2 dodaje se nov stav 3 koji glasi:

»Postupak za opoziv pokreće se na predlog zborova birača samo ako je na zborovima koji predlažu opoziv bila prisutna najmanje trećina svih birača izborne jedinice.«

Sadašnji stav 3 postaje stav 4.

Sadašnji stav 4 menja se tako da novi stavovi 5, 6 i 7 glase:

»Predlog za opoziv odbornika izabranog u narodni odbor opštine podnosi se nadležnoj sreskoj odnosno gradskoj izornoj komisiji, a predlog za opoziv odbornika izabranog u narodni odbor sreza ili grada podnosi se, preko nadležne sreske odnosno gradske izborne komisije, republičkoj izornoj komisiji.

Kad nadležna izborna komisija utvrdi da predlog za opoziv odgovara odredbama zakona, raspisaće izbore u izbornoj jedinici u kojoj je izabran odbornik čiji se opoziv predlaže.

Protiv rešenja sreske odnosno republičke izborne komisije kojim se odbija predlog za opoziv podnosioci imaju pravo žalbe vrhovnom sudu narodne republike.«

Član 10

Član 43 menja se i glasi:

»Glasanje o opozivu je tajno i vrši se glasačkim listićima.

Odbornik je opozvan samo ako je za opoziv glasala većina svih birača izborne jedinice u kojoj je izabran odbornik o čijem se opozivu glasa.«

Član 11

U članu 57 stav 1 menja se i glasi:

»Odbornik ne može biti službenik administracije ma koga narodnog odbora na području sreza ili grada gde se nalazi na službi, niti sudija sreskog ili okružnog suda na čijem se području nalazi odbor čiji je član.«

Član 12

U članu 59, a u stavu 1, posle reči: »opoziva od strane birača«, dodaju se u novom redu reči:

»prijema službe u administraciji ma koga narodnog odbora na području sreza ili grada gde se nalazi odbor čiji je član, kao i usled prijema sudiske službe u sreskom ili okružnom sudu na čijem se području nalazi odbor čiji je član.«

Član 13

Posle člana 76 dodaje se nov član 77 koji glasi:

»Radi utvrđivanja biračkog prava za izbor odbornika u veće proizvođača sastavlja se u svim privrednim organizacijama birački spisak, a za proizvođače zaposlene izvan privrednih organizacija birački spisak sastavlja narodni odbor opštine odnosno grada za svoje područje.

U birački spisak zemljoradničke zadruge upisuju se, pored članova zadruge, i članovi njihovih domaćinstava koji se bave zemljoradnjom, poljoprivredni radnici koji nisu zaposleni na poljoprivrednim dobrima i službenici zemljoradničkih zadruga.«

Član 14

Posle novog člana 77 dodaje se nov član 78 koji glasi:

»Birački spisak za izbor odbornika u veće proizvođača sastavlja komisija za izradu biračkog spiska, koju postavlja upravni odbor pri-

vredne organizacije odnosno narodni odbor opštine ili grada. Komisija za izradu biračkog spiska sastavljena je od predsednika i dva člana.«
Sadašnji član 77 postaje član 79.

Član 15

U svim odredbama zakona gde se pominju Prezidijum Narodne skupštine FNRJ, Vlada FNRJ i prezidijum narodne skupštine narodne republike, mesto Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ i Vlade FNRJ stavlja se Savezno izvršno veće, a mesto prezidijuma narodne skupštine narodne republike stavlja se izvršno veće narodne skupštine narodne republike.

Isto tako u članovima 70 i 71 mesto ministra unutrašnjih poslova narodne republike stavlja se državni sekretar za unutrašnje poslove narodne republike, a u članu 71 stav 2 mesto »resorni ministar narodne republike« stavlja se »nadležni republički organ državne uprave«.

Član 16

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu FNRJ«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O IZMENAMA OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

Principi izbornog sistema utvrđeni u Ustavnom zakonu kao i odredbe Predloga zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika izazivaju potrebu da se sa njima usklade odredbe Opšteg zakona o narodnim odborima koje se odnose na izbor odbornika u sreska i gradska veća proizvođača. Izmene u tom zakonu pokazuju se nužnim i s obzirom na dosadašnje iskustvo u njegovoj primeni i naročito na potrebu jačanja uloge veća proizvođača narodnih odbora srezova i gradova.

Te izmene sastoje se uglavnom u sledećem:

1. U Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika predviđa se da izbor poslanika u Veće proizvođača Savezne narodne skupštine vrše izborna tela sastavljena od članova veća proizvođača narodnih odbora srezova i gradova koji su izabrani u odgovarajućoj proizvođačkoj grupi. Prilikom utvrđivanja izbornog sistema za izbor poslanika u savezno Veće proizvođača imalo se u vidu da odbornike i sreska i gradska veća proizvođača biraju proizvođači neposredno, u čemu — između ostalog — leži i opravdanje

usvojenog načina izbora poslanika u savezno Veće proizvođača. Sa-
glasno tome, a u težnji da prilikom izbora odbornika u sreska i gradska
veća proizvođača što potpunije dode do izražaja volja samih proizvo-
đača, Predlogom se odredbe sadašnjeg zakona menjaju na taj način
što se određuje da odbornike u sreska i gradska veća proizvođača bi-
raju proizvođači odgovarajuće proizvođačke grupe neposredno, dok
je sadašnji zakon predviđao da se njihov izbor vrši preko izbornih ko-
legija sastavljenih od delegata koji biraju radnički saveti privrednih
organizacija, odnosno odgovarajuća predstavnička tela zanatskih pro-
izvođača.

2. Predlogom se proizvođačke grupe za izbor odbornika u sreska
i gradska veća proizvođača uskladjuju sa proizvođačkim grupama za
izbor poslanika u Savezno veće proizvođača, koje su utvrđene u Ustav-
nom zakonu. Naročito je važna izmena koja se sastoji u ukidanju po-
sebne zanatske grupe i njenom spajanju sa ranijom industriskom
grupom u grupu industrije, trgovine i zanatstva, pored koje će posto-
jati još samo grupa poljoprivrede. Principijelni razlozi za ovu izmenu
izloženi su u obrazloženju uz Predlog zakona o pravima i dužnostima,
izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika.

Pored toga, u poljoprivrednoj grupi ne vrši se više diferenciranje
na podgrupe koje su sada predviđene u sadašnjem zakonu. Prema
Predlogu ova grupa obuhvata, pored članova zemljoradničkih zadruga,
i članove njihovih domaćinstava koji se bave zemljoradnjom, poljopri-
vredne radnike i službenike zemljoradničkih zadruga. Ovo je pitanje u
pogledu članova domaćinstava zadrugara već ranije bilo raspravljeno
u istom smislu obaveznim tumačenjem koje je doneo bivši Prezi-
dijum Narodne skupštine FNRJ. («Sl. list FNRJ» br. 53/52).

Predlog unosi izmenu i time što, u saglasnosti sa Ustavnim zako-
nom, proširuje pasivno biračko pravo za izbor odbornika u veće pro-
izvođača na sve proizvođače, bez obzira na funkcije koje one vrše u
privrednoj organizaciji.

3. Da bi veća proizvođača narodnih odbora srezova i gradova
mogla odgovoriti svojoj ulozi i da bi preko njih jače došao do izra-
žaja uticaj neposrednih proizvođača na vršenje funkcija narodnih
odbora, Predlog predviđa povećanje brojnog sastava sreskih i grad-
skih veća proizvođača, tako da će ova veća biti sastavljena od tri
četvrtine do ukupnog broja članova sreskog odnosno gradskog veća.

Istovremeno, radi uskladjivanja trajanja mandata veća proizvo-
đača sa mandatom sreskih i gradskih veća utvrđuje se da mandat
sreskih i gradskih veća proizvođača traje takode četiri godine, za
razliku od sadašnjeg zakona kojim je bilo predviđeno da njihov man-
dat traje dve godine.

4. Izborni sistem za izbor odbornika u sreska i gradska veća pro-
izvođača uskladen je sa opštim principima našeg izbornog sistema, i u

pogledu kandidovanja odbornika koji se biraju u ta veća. Saglasno tome predviđa se da kandidate za odbornike koji se biraju u veća proizvođača predlažu kako zborovi birača u privrednim organizacijama, tako i zakonom određen broj birača putem podnošenja pismene kandidature.

Odredbe sadašnjeg zakona dovedene su u saglasnost s predlogom saveznog izbornog zakona i u pogledu pokretanja postupka za opoziv odbornika. Izmena se sastoji u tome što se za pokretanje toga postupka traži da predlog za opoziv bude usvojen na zborovima birača na kojima prisustvuje najmanje trećina svih birača izborne jedinice u kojoj je izabran poslanik čiji se opoziv predlaže, ili da takav predlog bude potpisan od najmanje jedne trećine svih birača izborne jedinice. Sadašnjim zakonom, međutim, bilo je predviđeno da predlog za opoziv može podneti jedna petina svih birača izborne jedinice.

Predlogom se vrši uskladjivanje sadašnjeg zakona sa predlogom saveznog izbornog zakona i u tome što se utvrđuje da se predlog za opoziv odbornika izabranog u narodni odbor opštine podnosi nadležnoj sreskoj odnosno gradskoj izornoj komisiji, a predlog za opoziv odbornika izabranog u narodni odbor sreza ili grada podnosi se republičkoj izornoj komisiji. Istovremeno se određuje da protiv rešenja izbornih komisija kojim se odbija predlog za opoziv podnosioci imaju pravo žalbe vrhovnom sudu narodne republike.

5. Predlog na jasniji i precizniji način reguliše pitanje inkompatibiliteta odborničke funkcije i funkcije službenika administracije narodnog odbora, proširujući inkompatibilitet i na službenike svih narodnih odbora na području sreza odnosno grada gde se oni nalaze na službi. Pored toga, s obzirom na odgovornost sudija sreskog i okružnog suda pred narodnim odborima koji ih biraju, predviđa se da odbornik ne može biti ni sudija sreskog ili okružnog suda, kao i da odborniku u slučaju prijema sudiske službe u tim sudovima prestaje odbornički mandat.

6. Predlog sadrži, kao nove, i odredbe o sastavljanju biračkih spiskova za izbor odbornika u sreska i gradska veća proizvođača. U tom pogledu u Predlogu se postavljaju samo načelne odredbe koje će biti razrađene u republičkim zakonima o izboru odbornika u narodne odbore.

7. Najzad, u sadašnjem zakonu izvršene su i izvesne druge izmene uglavnom tehničkog karaktera radi saglašavanja njegovih odredaba i naziva državnih organa sa Ustavnim zakonom.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Zakonodavni odbor

Br. 266

5 septembra 1953 god.

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 4 i 5 septembra 1953 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

U vezi sa osnovnim ustanovama o izboru Veća proizvođača za Saveznu narodnu skupštinu koje predviđa Predlog zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika koje zahtevaju da se izvrše odgovarajuće izmene u Opštem zakonu o narodnim odborima.

Zakonodavni odbor Veća naroda razmatrao je predložene izmene Opšteg zakona o narodnim odborima, i sa manjim dopunama i izmenama usvojio je ovaj zakon iz sledećih razloga:

Prvo, prema Predlogu zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu narodnih poslanika predviđeno je da se izbor narodnih poslanika u veća proizvođača vrši putem izbornih tela izabраниh od neposrednih proizvođača odgovarajućih proizvođačkih grupa. A kako je Opštim zakonom o narodnim odborima (čl. 7) predviđeno da se izbor odbornika za veće proizvođača vrši »preko svojih predstavničkih tela«, to je bilo nužno u zakonu izvršiti odgovarajuće izmene.

Drugo, predloženim Zakonom o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika predviđaju se samo dve proizvođačke grupe: grupa industrije, trgovine i zanatstva i grupa poljoprivrede, te je u tom pogledu trebalo izvršiti izmenu Opšteg zakona o narodnim odborima (čl. 33) i u saglasiti sve ostale članove sa tim izmenama.

Na osnovu predloženog Zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima biće potrebno, drugovi narodni poslanici, da se izvrše

ponovo izbori odbornika veća proizvođača. To će predstavljati nove napore za naše sreske kadrove i izborne organe u ionako ozbiljnim i složenim zadacima u vezi sa izborima narodnih poslanika pred kojima će oni neposredno stajati izglasavanjem Zakona o pravima i dužnostima, izboru i opozivu saveznih narodnih poslanika. Ali, ako se imaju u vidu dosadašnja iskustva u radu sreskih i gradskih veća proizvođača, produženje mandata odbornika veća proizvođača od dve na četiri godine, povećanje broja odbornika od dosada najviše tri četvrtine odbornika sreskog (gradskog veća) od ukupnog broja odbornika sreskog odnosno gradskog veća, mogućnost izbora sindikalanih funkcionera u veće proizvođača, onemogućenje sudija, službenicima organa unutrašnjih poslova i javnog tužništva kao i službenicima administracije ma koga odbora na teritoriji sreza da budu birani u odbor, kakve su sve izmene predviđene u predloženom zakonu, naši radni ljudi, narodni odbori i kadrovi na terenu prihvatice ove izmene i učiniti napore da na vreme sprovedu izbore za sreska i gradska veća proizvođača. To će poboljšati i povećati sastav sreskih i gradskih veća proizvođača, omogućiti uspešniji rad narodnih odbora i doprineti lakšem i jednostavnijem izboru narodnih poslanika veća proizvođača.

Imajući sve to u vidu Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je predloženi Zakon o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima i sa priloženim dopunama i izmenama stavlja ga pred Narodnu skupštinu na pretres.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

Čl. 4 stav 2, tač. 1), četvrti i peti red, iza reči »ugostiteljstvu« staviti zapetu a mesto reči »i komunalnoj delatnosti kao i zanatlije i zanatske radnike;« staviti reči »komunalnoj delatnosti i zanatstvu, kao i zanatlije;«. U tač. 2), četvrti red, iza reči »dobara« mesto reči »poljoprivredne radnike i službenike zemljoradničkih zadruga.« staviti »radnike i službenike zemljoradničkih zadruga i ostale poljoprivredne radnike.«

Čl. 5 stav 2, treći red, iza reči »grupe« staviti tačku i brisati ostatak rečenice.

Čl. 7. Četvrti red, iza reči »organizacijama« staviti tačku i brisati ostatak rečenice.

Čl. 8. Drugi stav, drugi red, mesto reči »izborno« staviti »izvršno«.

Čl. 9. Prvi stav, treći red, iza reči »ili« staviti »u«. Prva rečenica petog stava menja se i glasi: »Sadašnji stav 4 briše se i dodaju se novi stavovi 5, 6 i 7 koji glase:

Čl. 11 menja se i glasi: »U članu 57 stav 1 menja se i glasi:
»Odbornik ne može biti službenik administracije ma koga narodnog odbora na području sreza ili grada gde se nalazi na službi, niti sudija, službenik organa unutrašnjih poslova ili javnog tužništva.«

Čl. 12 menja se i glasi:

»U čl. 59 stav 1 menja se i glasi:

»Odborniku narodnog odbora prestaje mandat usled:

- 1) gubitka biračkog prava;
- 2) opoziva od strane birača;
- 3) prijema službe u administraciji ma koga narodnog odbora na području sreza ili grada gde se nalazi odbor čiji je član, kao i usled prijema sudiske službe, službe u organu unutrašnjih poslova ili u javnom tužništvu;
- 4) uvaženja ostavke od strane narodnog odbora;
- 5) sudske osude za krivično delo izvršeno iz koristoljublja, kao i usled osude zbog drugog krivičnog dela na kaznu zatvora dužu od šest meseci ili na kaznu strogog zatvora.«

Čl. 13 menja se i glasi:

Posle člana 76 dodaje se nov član 77 koji glasi:

»Radi utvrđivanja biračkog prava za izbor odbornika u Veće proizvođača sastavlja se birački spisak po privrednim organizacijama, a za proizvođače zaposlene u manjim radnjama birački spisak sastavlja narodni odbor opštine odnosno grada za svoje područje.

U birački spisak zemljoradničke zadruge upisuju se, pored članova zadruge, i članovi njihovih domaćinstava koji se bave zemljoradnjom, kao i radnici i službenici zemljoradničkih zadruga.«

Čl. 16 menja se i glasi:

»Ovaj zakon stupa na snagu danom proglašenja na zajedničkoj sednici oba Doma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.«

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlože Veću naroda da ga u celini usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Dimitrija Bajalicu.

Sekretar

Gojko Garčević, s. r.

Potpretsednik

Ninko Petrović, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., Grga Jankez, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Aleksandar Šević, s. r., Josip Jeras, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O IZMENAMA OPŠTEG ZAKONA O NARODNIM ODBORIMA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor
Br. 271
5 septembra 1954 godine
Beograd

SAVEZKOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 4 i 5 septembra 1953 godine pretresao je Predlog zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, a koji je na osnovu čl. 79 st. 1 tač. 2 Ustavnog zakona dostavilo Savezno izvršno veće Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

Saglasno Poslovniku Saveznog veća, a na osnovu pretresa Predloga zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, Zakonodavni odbor podnosi Saveznom veću ovaj izveštaj:

I

Od izmena koje je u tekstu ovog zakonskog predloga izvršio Zakonodavni odbor dve su značajnije a odnose se na članove 11 i 16. Odbor je proširio krug lica čija je služba inkompatibilna sa vršenjem dužnosti odbornika narodnog odbora, pa se prema tome ne mogu birati za odbornike i neki službenici saveznih i republičkih organa državne uprave. Odbor je smatrao da treba ovaj zakon doneti po propisima za reviziju Ustava pošto sadržava ustavne odredbe: menja Opšti zakon o narodnim odborima, koji je zamenio odredbe Ustava iz 1946 godine tičući se materije o narodnim odborima. Prema tome, Odbor je formulisao čl. 16 tako da zakon stupa na snagu proglašavanjem na zajedničkoj sednici oba doma Narodne skupštine FNRJ.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o izmenama Opšteg zakona o narodnim odborima, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

(Dalji tekst izveštaja identičan je sa tekstem izveštaja Zakonodavnog odbora Saveznog veća na str. 423.)

III

Podnoseći Saveznom veću ovaj izveštaj Zakonodavni odbor moli Veće da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca je određen dr Maks Šnuderl.

Sekretar

dr Jerko Radmilović, s. r.

Pretsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Mara Naceva, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuž, s. r., dr Milorad Vlajković, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

S P I S A K

UREDABA KOJE JE DONELO SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE U VRE- MENU OD 20 MAJA DO 7 AVGUSTA 1953 GOD. NA OSNOVU ČL. 20 TAČ. 1 I 2 ZAKONA O SPROVOĐENJU USTAVNOG ZAKONA

1 — Uredba o organizaciji i radu Saveznog ureda za mere i dragocene metale (»Službeni list FNRJ«, br. 21/53);

2 — Uredba o organizaciji i radu Saveznog ureda za patente (»Službeni list FNRJ«, br. 21/53);

3 — Uredba o obavezi izvršenja privremenih radova za procenu osnovnih sredstava u privredi (»Službeni list FNRJ«, br. 23/53);

4 — Uredba o prometu žitarica (»Službeni list FNRJ«, br. 26/53);

5 — Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o porezu na dobit iz deviznog poslovanja (»Službeni list FNRJ«, br. 26/53);

6 — Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o prinalležnostima državnih službenika na službi u inostranstvu (»Službeni list FNRJ«, br. 26/53);

7 — Uredba o organizaciji i radu Uprave za državne materijalne rezerve (»Službeni list FNRJ«, br. 27/53);

8 — Uredba o obaveznom dostavljanju štampanih stvari (»Službeni list FNRJ«, br. 27/53);

9 — Uredba o upravljanju zdravstvenim ustanovama (»Službeni list FNRJ«, br. 30/53);

10 — Uredba o obračunavanju i raspodeli dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 30/53);

11 — Uredba o obezbeđenju isplate minimuma fonda plata privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, br. 30/53);

12 — Uredba o ovlašćenju republičkih izvršnih veća za normalizovanje fondova trgovine trgovinskih preduzeća (»Službeni list FNRJ«, br. 31/53);

13 — Uredba o dopuni Uredbe o prodavanju stanbenih zgrada iz opštenarodne imovine (»Službeni list FNRJ«, br. 31/53).

OBAVEZNA TUMAČENJA

KOMISIJE ZA TUMAČENJE ZAKONA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Na osnovu člana 69 stava 1 Ustavnog zakona, a u vezi člana 2 tač. 1 Poslovnika, Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ daje

OBAVEZNO TUMAČENJE

ČL. 19 I 23 ZAKONA O RATNIM VOJNIM INVALIDIMA

Odredbom člana 19 st. 1 Zakona o ratnim vojnim invalidima predviđeno je da će država ratnim vojnim invalidima omogućiti da se besplatno stručno obuče i osposobe za obavljanje ranijih ili novih zanimanja, a u odredbi čl. 23 st. 3 istog zakona određeno je da su deca ratnih vojnih invalida i uživaoci porodične invalidnine oslobođeni od plaćanja svih taksa u vezi sa školovanjem u svima državnim školama. Međutim, kako u navedenim odredbama, tako ni u drugim odredbama Zakona o ratnim vojnim invalidima nije izričito predviđeno da su i ratni vojni invalidi oslobođeni od plaćanja navedenih taksa.

Polazeći od napred navedene odredbe člana 19 Zakona o ratnim vojnim invalidima o besplatnom osposobljavanju ratnih vojnih invalida za obavljanje njihovih zanimanja, a imajući u vidu načelo da ratni vojni invalidi ne mogu imati manja prava od ostalih uživalaca invalidskih prava, odredbu čl. 23 Zakona o ratnim vojnim invalidima treba razumeti tako, da su i ratni vojni invalidi oslobođeni od plaćanja svih taksa u vezi sa školovanjem i polaganjem ispita u svima školama.

Br. 40
20 maja 1953 godine
Beograd

**Komisija za tumačenje zakona
Narodne skupštine FNRJ**

Za Sekretara,
član Komisije
Gojko Garčević, s. r.
narodni poslanik

Pretsednik
dr Maks Šnuderl, s. r.
narodni poslanik

Na osnovu člana 69 stava 1 Ustavnog zakona, a u vezi člana 2 tač. 1 Poslovnika, Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ daje

OBAVEZNO TUMAČENJE

ČLANA 27 ST. 1 ZAKONA O POLJOPRIVREDNOM ZEMLJIŠNOM FONDU OPŠTENARODNE IMOVINE I DODELJIVANJU ZEMLJE POLJOPRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

Član 27 st. 1 Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama propisuje da se zemljište zemljoradnika, koje na osnovu odredaba ovog zakona postaje opštenarodna imovina, ostavlja na besplatno korišćenje ranijem sopstveniku, sve dok ne bude dodeljeno na korišćenje poljoprivrednoj organizaciji.

Pomenutu odredbu zakona treba razumeti tako da se zemljište zemljoradnika, koje je na osnovu odredaba Zakona o poljoprivrednom zemljišnom fondu opštenarodne imovine i dodeljivanju zemlje poljoprivrednim organizacijama postalo opštenarodna imovina, a nije dodeljeno na korišćenje poljoprivrednoj organizaciji, može, u slučajevima predviđenim u članu 15 st. 1 Osnovnog zakona o eksproprijaciji, dati kao naknada za ekspropisano zemljište. U takvom slučaju zemljište se ne ostavlja na korišćenje ranijem sopstveniku, a ako mu je bilo ostavljeno na korišćenje, to korišćenje prestaje.

Br. 67

4 jula 1953 godine
Beograd

Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ

Za Sekretara,
član Komisije

Lazar Mojsov, s. r.
narodni poslanik

Pretsednik

dr Maks Šnuderl, s. r.
narodni poslanik

Na osnovu člana 69 stava 1 Ustavnog zakona, a u vezi člana 2 tač. 1 Poslovnika, Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ daje

OBAVEZNO TUMAČENJE

ČL. 1 ST. 1 ZAKONA O JAVNOM PRAVOBRANIOŠTVU

Odredbom st. 1 čl. 1 Zakona o javnom pravobranioštvu predviđeno je da javno pravobranioštvo zastupa u imovinsko-pravnim odnosima FNR Jugoslaviju, narodne republike, autonomne jedinice, srezove, gradove i opštine, kao i njihove ustanove kojima je priznato svojstvo

pravnog lica. U st. 3 istog člana predviđeno je da za zastupanje privrednih organizacija važe posebni propisi. Po čl. 37 st. 2 Osnovnog zakona o upravljanju državnim privrednim preduzećima i višim privrednim udruženjima od strane radnih kolektiva, preduzeće zastupa pred državnim organima direktor.

Kako privredna ustanova sa samostalnim finansiranjem, koja ima svojstvo pravnog lica, uživa samostalnost i posluje slično privrednom preduzeću, to se odredba st. 1 čl. 1 Zakona o javnom pravobranioštvu ima tako razumeti da ovakvu ustanovu zastupa u njenim imovinsko-pravnim odnosima starešina administracije ustanove (upravnik, direktor), a ne javni pravobranilac.

Br. 71
4 jula 1953 godine
Beograd

**Komisija za tumačenje zakona
Narodne skupštine FNRJ**

Za Sekretara,
član Komisije
Lazar Mojsov, s. r.
narodni poslanik

Pretsednik
dr Maks Šnuderl, s. r.
narodni poslanik

Na osnovu člana 69 stava 1 Ustavnog zakona, a u vezi člana 2 tač. 1 Poslovnika, Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ daje

OBAVEZNO TUMAČENJE

ČLANA II UGOVORA O TRGOVINI I PLOVIDBI IZMEĐU SRBIJE I UJEDINJENIH DRŽAVA AMERIČKIH ZAKLJUČENOG 2/14 OKTOBRA 1881 GODINE I ČLANA 5 SPORAZUMA IZMEĐU VLADA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE O NOVČANIM POTRAŽIVANJIMA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NJIHOVIH DRŽAVLJANA ZAKLJUČENOG 19 JULA 1948 GODINE

Na osnovu člana 5 Sporazuma između vlada Sjedinjenih Američkih Država, i Federativne Narodne Republike Jugoslavije o novčanim potraživanjima Sjedinjenih Američkih Država i njihovih državljana zaključenog 19 jula 1948 godine i odredbe člana II Ugovora o trgovini i plovidbi između Srbije i Ujedinjenih Država Američkih zaključenog 2/14 oktobra 1881 godine, koji je još uvek na snazi, državljani SAD, izjednačeni su u pogledu načina i predmeta sticanja i raspolaganja, kako pokretnom tako i nepokretnom imovinom, sa državljanima Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Prema tome, oni imaju pravo da pod istim uslovima kao i državljani Federativne Narodne Republike

Jugoslavije nasleđuju nepokretnu imovinu na teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije, kako na osnovu zakona tako i na osnovu testamenta, bez obzira na odredbu člana 5 stav 1 Uredbe o kontroli prometa nepokretnostima od 20 marta 1948 godine.

Br. 76
3 avgusta 1953 godine
Beograd

**Komisija za tumačenje zakona
Narodne skupštine FNRJ**

Sekretar
Rista Antunović, s. r.
narodni poslanik

Pretsednik
dr Maks Šnuderl, s. r.
narodni poslanik

Na osnovu čl. 69 st. 1 Ustavnog zakona, a u vezi sa čl. 2 tač. 1 Poslovnika, Komisija za tumačenje zakona Narodne skupštine FNRJ daje

**OBAVEZNO TUMAČENJE
GLAVE IV DEO V. ZAKONA O DRUŠTVENOM PLANU FNRJ
ZA 1953 GODINU**

U glavi IV pod V. Zakona o društvenom planu FNRJ za 1953 godinu propisani su procenti i iznos koji se iz preostalog iznosa akumulacije i društvenih fondova izdvajaju za pokriće saveznih potreba.

Gornju odredbu treba razumeti tako, da propisani procenti predstavljaju samo tehničko-obračunski instrument za raspodelu akumulacije i društvenih fondova ostvarenih od strane pojedinih privrednih preduzeća, dok su narodne republike obavezne da za pokriće saveznih potreba uplate fiksne iznose predviđene u navedenoj odredbi, bez obzira da li se primenom navedenih procenata na preostale iznose akumulacije i fondova utvrde veći ili manji iznosi.

Br. 88
7 septembra 1953 godine
Beograd

**Komisija za tumačenje zakona
Narodne skupštine FNRJ**

Sekretar
Rista Antunović, s. r.
narodni poslanik

Pretsednik
dr Maks Šnuderl, s. r.
narodni poslanik

SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE

B. br. 269

3 avgusta 1953 god.

Beograd

SAVEZKOM VEĆU I VEĆU NARODA
NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Dostavljamo Vam Predlog zakona o zastarelosti potraživanja, koji su sastavile stručne komisije na osnovu principa koje je utvrdilo Savezno izvršno veće kao i na osnovu primedaba iz narodnih republika.

Molimo Vas da predlog dostavite članovima zakonodavnih odbora i ostalim narodnim poslanicima radi upoznavanja i proučavanja.

Ujedno Vas obaveštavamo da ćemo eventualne izmene i dopune ovog predloga dostaviti pre početka rada zakonodavnih odbora ako Savezno izvršno veće takve izmene i dopune bude utvrdilo prilikom ustanovljenja Predloga zakona o zastarelosti potraživanja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Potpredsednik
Saveznog izvršnog veća
Moša Pijade, s. r.

P R E D L O G

ZAKONA O ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA

I. Opšte odredbe

Član 1

Zastarelošću prestaje pravo zahtevati ispunjenje obaveze.

Zastarelost nastupa kad proteče zakonom određeno vreme u kome je poverilac mogao zahtevati ispunjenje obaveze.

Član 2

Zastarelost počinje teći prvog dana posle dana kada je poverilac imao pravo da zahteva ispunjenje obaveze, ako zakonom za pojedine slučajeve nije što drugo propisano.

Ako se obaveza sastoji u tome da se nešto ne učini, propusti ili trpi, zastarelost počinje teći prvog dana posle dana kada je dužnik postupio protivno obavezi.

Član 3

Zastarelost je navršena kad isteče poslednji dan zakonom određenog vremena.

Član 4

U vreme zastarelosti računa se i vreme koje je proteklo u korist služnikovih prethodnika.

Član 5

Pravnim poslom ne može se odrediti duže ili kraće vreme zastarelosti od onog vremena koje je određeno zakonom.

Pravnim poslom ne može se odrediti da zastarelost neće teći za neko vreme.

Član 6

Dužnik se ne može odreći zastarelosti pre nego što proteče vreme određeno za zastarelost.

Član 7

Pismeno priznanje zastarele obaveze smatra se kao odricanje od izvršene zastarelosti.

Isto dejstvo ima davanje zaloge ili kog drugog obezbedenja za zastarelo potraživanje.

Član 8

Ako dužnik ispuní zastarelu obavezu on nema pravo zahtevati da mu se vrati ono što je dao, čak i ako nije znao da je obaveza zastarela.

Član 9

Kad proteče vreme zastarelosti, poverilac čije je potraživanje obezbedeno zalogom ili hipotekom može se namiriti samo iz opterećene stvari, ako je drži u rukama ili ako je njegovo pravo upisano u javne knjige.

Ali zastarela potraživanja kamata i drugih povremenih davanja ne mogu se namiriti ni iz opterećene stvari.

Član 10

Kad zastari glavno potraživanje onda su zastarela i sporedna potraživanja, kao što su potraživanja kamata, plodova, troškova, ugovorne kazne.

Kad zastari obaveza glavnog dužnika jemac se oslobada odgovornosti.

Član 11

Sud se ne može obazirati na zastarelost ako se dužnik nije na nju pozvao.

Član 12

Pravila o zastarelosti ne primenjuju se u slučajevima kada su u zakonu određeni rokovi u kojima treba da se podigne tužba ili da se izvrši određena radnja, pod pretnjom gubitka prava.

Član 13

Pod sudom i sudskom odlukom u smislu ovog zakona podrazumevaju se i drugi organi i njihove odluke koje donose u okviru svoje nadležnosti.

II. Vreme potrebno za zastarelost

Član 14

Potraživanja zastarevaju za deset godina, ako zakonom nije određen neki drugi rok zastarelosti.

Član 15

Potraživanja povremenih davanja koja dospevaju godišnje ili u kraćim određenim razmacima vremena (povremena potraživanja), pa bilo da se radi o sporednim povremenim potraživanjima, kao što je potraživanje kamata, bilo da se radi o takvim povremenim potraživanjima u kojima se iscrpljuje samo pravo, kao što je potraživanje izdržavanja, zastarevaju za tri godine od dospelosti svakog pojedinog davanja.

Isto vredi za anuitete kojima se u jednakim, unapred određenim povremenim iznosima otplaćuju glavnica i kamate, ali ne vredi za otplate u obrocima i druga delimična ispunjenja.

Član 16

Samo pravo iz koga proističu povremena potraživanja zastareva za deset godina, računajući od dospelosti najstarijeg neispunjenog potraživanja posle kojeg dužnik nije vršio davanja.

Kad zastari pravo iz koga proističu povremena potraživanja onda poverilac gubi ne samo pravo na buduća povremena davanja, nego i pravo da zahteva povremena davanja koja su dospela pre ove zastarelости.

Ne može zastareti pravo na izdržavanje na osnovu zakona.

Član 17

Medusobna potraživanja privrednih organizacija, zanatlija i držalaca drugih radnji, iz ugovora o isporuci robe i iz ugovora o delu i uslugama, zaključenih u okviru njihove poslovne delatnosti, kao i potraživanja naknade za izdatke učinjene u vezi s tim poslovima, zastarevaju za tri godine.

Zastarelost teče odvojeno za svaku isporuku robe, izvršeni rad i uslugu.

Kao privredna organizacija u smislu ovog zakona smatraju se i privredne ustanove sa samostalnim finansiranjem koje imaju svojstvo pravnog lica.

Član 18

Potraživanja zakupnina, kako za nepokretne tako i za pokretne stvari, bilo da je određeno da se plaćaju povremeno, bilo u jednom ukupnom iznosu, zastarevaju za tri godine.

Član 19

Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastareva za tri godine od kada je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

U svakom slučaju ovo potraživanje zastareva za deset godina od kada je šteta nastala.

Potraživanje naknade štete nastale povredom ugovorne obaveze zastareva za vreme određeno za zastarelost te obaveze.

Član 20

Kad je šteta prouzrokovana krivičnim delom, a za krivično gonjenje je predviđen duži rok zastarelosti, zahtev za naknadu štete zastareva kad isteče vreme određeno za zastarelost krivičnog gonjenja.

Prekid zastarelosti krivičnog gonjenja povlači za sobom i prekid zastarelosti zahteva za naknadu štete.

Isto vredi i za sprečavanje zastarelosti.

Član 21

Zastarevaju za dve godine:

- 1) potraživanja radnika, nameštenika i službenika koja proističu iz radnog odnosa;
- 2) potraživanja privrednih organizacija, zanatlija i držalaca drugih radnji za isporučenu robu, izvršeni rad ili učinjenu uslugu drugim licima;
- 3) potraživanja ugostiteljskih preduzeća i drugih lica koja primaju drugoga na stan i hranu ili samo na stan ili hranu, za izdati stan i hranu i za druge usluge učinjene dužniku radi zadovoljavanja njegovih potreba;
- 4) potraživanja lica koja se bave prenošenjem ili prevoženjem stvari ili ljudi, za izvršeni prevoz ili prenos;
- 5) potraživanja zemljoradnika za isporuku poljoprivrednih i šumskih proizvoda za potrebe dužnikovog domaćinstva;
- 6) potraživanja inženjera i arhitekata, ovlašćenih graditelja i geometara za izvršene radove;
- 7) potraživanja lekara, zubara, babica i veterinarara, za njihove usluge;
- 8) potraživanja advokata od njihovih klijenata za učinjene usluge;
- 9) potraživanja slikara, vajara, kompozitora i drugih umetnika za izvršene radove;
- 10) potraživanja učitelja i nastavnika za podučavanje;
- 11) potraživanja ustanova za vaspitanje, negovanje ili lečenje, za izvršene usluge u okviru njihove delatnosti.

Za isto vreme za koje zastarevaju ova potraživanja zastarevaju i potraživanja naknade za izdatke i troškove, koje je poverilac učinio u vezi sa izvršenim radom, službom ili uslugom.

Zastarelost teče za svako pojedino potraživanje, iako je produžen rad ili služba, ili vršenje usluga.

Član 22

Zastarevaju za jednu godinu:

- 1) potraživanja naknade od privatnih domaćinstava za isporučenu električnu energiju, plin, vodu, za dimničarske usluge i za održavanje čistoće;
- 2) potraživanja radio stanica za upotrebu radio prijemnika;

3) potraživanja pošte, telegrafa i telefona za upotrebu telefona i poštanskih pregradaka, kao i druga njihova potraživanja koja se naplaćuju u tromesečnim ili kraćim rokovima;

4) članarina i drugi doprinosi koje potražuju društvene organizacije od svojih članova;

5) potraživanja pretplata na povremene publikacije, računajući od isteka vremena za koje je publikacija naručena.

Zastarelost teče iako su isporuke ili usluge produžene.

Član 23

Sva potraživanja koja su utvrđena pravosnažnom sudskom odlukom ili poravnanjem pred sudom zastarevaju za deset godina, pa i ona za koja zakon inače predviđa kraći rok zastarelosti.

Ali sva povremena potraživanja koja proističu iz pravosnažne sudske odluke ili poravnania pred sudom i dospevaju ubuduće, zastarevaju u roku predviđenom za zastarelost povremenih potraživanja.

III. Sprečavanje zastarelosti

Član 24

Zastarelost ne teče:

1) između bračnih drugova;

2) između roditelja i dece dok traje roditeljsko pravo;

3) između štićenika i njegovog staraoca, kao i organa starateljstva, za vreme trajanja starateljstva i dok ne budu položeni računi.

Član 25

Zastarelost ne teče:

1) za vreme mobilizacije i rata u pogledu potraživanja lica na vojnoj dužnosti;

2) u pogledu potraživanja koja imaju lica zaposlena u tuđem domaćinstvu prema poslodavcu, ili članovima njegove porodice koji zajedno sa njim žive, sve dok taj radni odnos traje.

Član 26

Zastarelost ne teče za sve vreme za koje poveriocu nije bilo moguće zbog nesavladljivih prepreka da sudskim putem zahteva ispunjenje obaveze.

Član 27

Ako zastarelost nije mogla početi da teče zbog nekog zakonskog uzroka, ona počinje teći kad taj uzrok prestane.

Ako je zastarelost bila počela teći pre nego što je nastao uzrok koji je zaustavio njen dalji tok, ona nastavlja da teče kad prestane taj uzrok, a vreme koje je isteklo pre zaustavljanja računa se u zakonom određeni rok za zastarelost.

Član 28

Zastarelost teče i protiv maloletnika i drugih poslovno nesposobnih lica, bez obzira na to da li imaju zakonskog zastupnika ili ne.

Ali se zastarelost potraživanja maloletnika koji nemaju zastupnika i drugih poslovno nesposobnih lica bez zastupnika ne može navršiti dok ne proteče dve godine od kada su postala potpuno poslovno sposobna, ili od kada su dobila zastupnika.

Ako je za zastarelost nekog potraživanja određeno vreme kraće od dve godine, a poverilac je maloletnik koji nema zastupnika ili neko drugo poslovno nesposobno lice bez zastupnika, zastarelost tog potraživanja počinje teći od kada je poverilac postao poslovno sposoban, ili od kada je dobio zastupnika.

Član 29

Zastarelost potraživanja između zaostavštine i trećih lica ne može se navršiti dok ne proteče godina dana od kada je nasledniku uručeno nasleđe, ili od kada je zaostavštini postavljen staralac.

Ali ako je za zastarelost određeno vreme kraće od godine dana, zastarelost toga potraživanja računa se počev od uručjenja nasleđa ili od postavljenja staraoca.

Član 30

Zastarelost protiv lica koja se nalaze na otsluženju vojnog roka ili na vojnoj vežbi ne može se navršiti dok ne proteče trideset dana od otsluženja vojnog roka ili prestanka vojne vežbe.

IV. Prekid zastarelosti

Član 31

Zastarelost se prekida kada dužnik prizna dug.

Priznanje duga može se učiniti ne samo izjavom poveriocu, nego i na posredan način, kao što su davanje otplate, plaćanje kamata, davanje obezbeđenja.

Član 32

Zastarelost se prekida podizanjem tužbe i svakom drugom radnjom poveriočevom preduzetom protiv dužnika pred sudom, u cilju utvrđivanja, obezbeđenja ili ostvarenja potraživanja, kao što su: pozivanje u zaštitu od pravnog uznemiravanja, isticanje prebijanja potraživanja u sporu, prijava potraživanja u postupku prinudne likvidacije, ili u kome drugom postupku generalnog izvršenja, zahtev prinudnog izvršenja ili obezbeđenja, ili preduzimanje radnje izvršenja ili obezbeđenja.

Član 33

Prekid zastarelosti izvršen podizanjem tužbe ili kojom drugom radnjom poveriočevom preduzetom protiv dužnika pred sudom u cilju utvrđivanja, obezbedenja ili ostvarenja potraživanja, smatra se da nije ni nastupio ako poverilac odustane od tužbe ili radnje koju je preduzeo.

Isto tako smatra se da nije bilo prekida ako poveriočeva tužba ili zahtev bude odbačen ili odbijen, ili ako izdejstvovana ili preduzeta mera izvršenja ili obezbedenja bude poništena.

Član 34

Ako je tužba protiv dužnika odbačena zbog nenadležnosti suda, ili kog drugog uzroka koji se ne tiče suštine stvari, pa poverilac podigne ponovo tužbu u roku od tri meseca, smatraće se da je zastarelost prekinuta prvom tužbom.

Isto vredi i za pozivanje u zaštitu, i za isticanje prebijanja potraživanja u sporu.

Član 35

Za prekid zastarelosti nije dovoljno da poverilac pozove dužnika pismeno ili usmeno da obavezu ispuni.

Član 36

Posle prekida zastarelost počinje teći iznova, i vreme koje je proteklo pre prekida ne računa se u zakonom određeni rok za zastarelost.

Član 37

Zastarelost prekinuta priznanjem od strane dužnika počinje teći iznova od priznanja.

Član 38

Kad je prekid zastarelosti izvršen podizanjem tužbe ili pozivanjem u zaštitu, ili isticanjem prebijanja potraživanja u sporu, zastarelost počinje teći iznova od dana kada je spor pravosnažno okončan ili svršen na neki drugi način.

Član 39

Kada je prekid zastarelosti izvršen prijavom potraživanja u postupku prinudne likvidacije ili u kome drugom postupku generalnog izvršenja, zastarelost počinje teći iznova od dana okončanja ovog postupka.

Isto vredi i kad je prekid zastarelosti izvršen zahtevom prinudnog izvršenja ili obezbedenja.

Član 40

Zastarelost koja počinje teći iznova posle prekida navršava se kad protekne onoliko vremena koliko je zakonom određeno za zastarelost koja je prekinuta.

Ali ako je prekid nastao priznanjem duga od strane dužnika, a poverilac i dužnik su se sporazumeji da izmene osnov ili predmet obaveze, novo potraživanje zastareva za vreme koje je određeno za njegovu zastarelost.

V. Prelazne i završne odredbe

Član 41

Odredbe ovog zakona primenjivaće se u celosti za sva potraživanja, bez obzira kada su nastala, izuzev potraživanja čija je zastarelost utvrđena pravosnažnom odlukom donetom do stupanja na snagu ovog zakona.

Odredbe ovog zakona o vremenu potrebnom za zastarelost neće se primenjivati u slučajevima u kojima je za zastarelost određenih potraživanja posebnim zakonom predviđeno naročito vreme.

Član 42

Potraživanje koje bi se prema odredbama ovog zakona smatralo zastarelim u trenutku njegovog stupanja na snagu, a prema ranijim propisima ili pravnim pravilima ne bi tada bilo zastarelo, zastareva za godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, ako se radi o potraživanju za koje ovaj zakon predviđa vreme zastarelosti od deset godina, a inače za šest meseci.

Ovo ne vredi za potraživanja čija je zastarelost utvrđena pravosnažnom odlukom donetom do stupanja na snagu ovog zakona.

Član 43

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana po objavljivanju u „Službenom listu FNRJ”.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA ZAKONA O ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA

Posle oslobođenja nije donet zakon niti drugi pravni propis kojim bi sistematski i u celosti bila regulisana zastarelost potraživanja. Samo zastarelost određenih potraživanja normirana je nekim posebnim propisima. Izuzev ovih potraživanja, sudovi primenjuju u ovoj materiji, u smislu čl. 4 Zakona o nevažnosti pravnih propisa donetih pre 6 aprila 1941 g. i za vreme neprijateljske okupacije, pravna pravila sadržana u propisima koji su bili na snazi na dan 6 aprila 1941 g. Međutim, kako je u ovim propisima zastarelost potraživanja bila različito uređena na pojedinim pravnim područjima stare Jugoslavije, ta nejednakost odražava se i prilikom primene pravnih pravila sadržanih u tim propi-

sima. Ona je donekle uklonjena praksom državne arbitraže, i to samo u pogledu roka zastarelosti novčanih potraživanja između privrednih organizacija. Prema tome, za mnoga potraživanja ne postoje jedinstveni rokovi zastarelosti za celu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, a pored toga postoji i nejednakost u pogledu regulisanja drugih pitanja u vezi sa pravnom ustanovom zastarelosti. Nesumnjivo je da ovakvo stanje stvara prilično neodredenosti u tim odnosima.

Da bi se ta neodredenost otklonila, ukazuje se potrebnim da se donese Zakon o zastarelosti potraživanja. U predlogu ovog zakona određeni su rokovi zastarelosti za pojedina potraživanja, a pored toga regulisani su sprečavanje i prekid zastarelosti, kao i druga pitanja u vezi sa zastarelošću. Na taj način, ustanova zastarelosti potraživanja biće regulisana u celosti i jedinstveno za celu teritoriju Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Predlogom ovog zakona obuhvaćena je samo zastarelost tražbenih prava. On se ne odnosi na održaj stvarnih prava, iz razloga što je to posebna materija i što nju nije moguće sistematski i u celosti regulisati dok ne budu prethodno prečišćena neka načelna pitanja u vezi sa opšternarodnom imovinom i doneti propisi o tim pitanjima.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONA O ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Zakonodavni odbor

Br. 264

5 septembra 1953 godine

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 26 avgusta, 2 i 5 septembra 1953 godine pretresao je Predlog zakona o zastarelosti potraživanja, dostavljen mu od Predsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Zakonodavni odbor pretresao je najpre ovaj zakonski predlog u načelu pa je konstatovao da je donošenje ovakvog zakona zaista potrebno, kako bi se pravna ustanova zastarelosti jedinstveno regulisala

za celu FNR Jugoslaviju. Usvajajući obrazloženje koje je Savezno izvršno veće dalo uz predloženi zakon, ovaj Zakonodavni odbor usvojio je Predlog zakona o zastarelosti potraživanja u načelu.

U pretresu ovoga zakona u pojedinostima izvršene su samo neke manje izmene. Naime — konstatovalo se da je potrebno bliže precizirati pitanje zastarelosti potraživanja advokata za učinjene usluge, pa je zato u zakonskom predlogu dodat jedan nov stav koji reguliše to pitanje (čl. 21). Zatim — ovaj Odbor je konstatovao da su naše društvene organizacije organizovane na dobrovoljnoj osnovi, i da zato nema osnove da se zakonom propisuje pravo društava da članarinu od svojih članova naplaćuju putem suda, odnosno da ta potraživanja mogu da zastarevaju. Zato je u predloženom zakonu brisana odredba koja o tome govori (čl. 22).

Ostale izmene koje su učinjene u ovom zakonskom predlogu sasvim su neznatne, i uglavnom su to stilske i jezičke ispravke.

Pošto je ovaj odbor pojedinačno pretresao svaki član ovog zakonskog predloga, i pošto je svaki član primljen, konačno je Predlog zakona o zastarelosti potraživanja u celini jednoglasno usvojen u Zakonodavnom odboru Veća naroda.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakona o zastarelosti potraživanja, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

Član 1 prima se bez izmene.

Čl. 2. Prva reč, prvog stava »Zastarelost« menja se u reč »Zastarevanje«. U drugom stavu, u prvom redu, ispred reči »propusti« dolaze reči »da se«, — a u drugom redu, mesto reči »zastarelost« dolazi reč »zastarevanje«.

Čl. 3. U prvom redu mesto reči »je navršena« dolazi reč »nastupa«.

Čl. 4 primljen je bez izmene.

Čl. 5. U drugom stavu mesto reči »zastarelost« dolazi reč »zastarevanje«.

Čl. 6 primljen je bez izmene.

Čl. 7. U stavu 1, briše se reč »navršene«.

Čl. 8 primljen je bez izmene.

Čl. 9. U prvom stavu, prvi red, mesto »proteče« dolazi reč »protekne«. U drugom stavu, prva reč »Ali« zamenjuje se sa »Medutim«,.

Čl. 10, 11, 12, 13, 14 i 15 primljeni su bez izmene.

Čl. 16. Drugi stav dobija novu formulaciju koja glasi: »Kada zastari pravo iz koga proističu povremena potraživanja, onda podnosilac gubi pravo ne samo da zahteva buduća povremena davanja, nego i povremena davanja koja su dospela pre ove zastarelosti.«

Čl. 17. U drugom stavu, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«. U trećem stavu, posle reči »finansiranjem« staviti tačku a ostali deo rečenice se briše.

Čl. 18 i 19 primljeni su bez izmene.

Čl. 20. U drugom stavu, prvi i drugi red, umesto reči »zastarelosti« staviti »zastarevanje«. U trećem stavu umesto reči »zastarelosti« staviti »zastarevanje«.

Čl. 21. U tač. 8, iza reči »usluge« brisati tačku i zapetu, staviti zapetu i dodati reči »računajući od završenog zastupanja«. U poslednjem stavu, prvi red, umesto reči »zastarelosti« staviti »zastarevanje«. Dodaje se stav 4, koji glasi: »Zastarevanja potraživanja advokata za produženje usluge po istom predmetu počinje teći prvog dana posle dana kad je poslednja usluga po tom predmetu učinjena.«

Čl. 22. U prvom stavu brisati tač. 4. Dosadašnja tač. 5 postaje tač. 4 i u prvom redu, umesto »pretplata« staviti »pretplate«. U drugom stavu, umesto reči »Zastarelost« staviti »Zastarevanje«.

Čl. 23. U drugom stavu, prvi red, umesto reči »Ali« staviti »Međutim,«.

U naslovu ispred člana 24, umesto »zastarelosti« staviti »zastarevanje«.

Čl. 24 i 25. U prvom redu, umesto reči »Zastarelost« staviti »Zastarevanje«.

Čl. 26 primljen je bez izmene.

Čl. 27. U prvom redu, 1 stava, mesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«. U istom redu, umesto reči »mogla« staviti »moglo«. U drugom redu, istoga stava, umesto reči »ona« staviti »ono«. U drugom stavu, prvi red, mesto reči »zastarelost bila« staviti »zastarevanje«. U istom redu, mesto reči »počela« staviti »počelo«. U drugom redu, mesto reči »njen« staviti »njegov« i mesto reči »ona« staviti »ono«.

Čl. 28. U prvom stavu, prvi red, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«. U drugom stavu, prvi red, umesto reči »Ali se« staviti »Međutim,«. U drugom redu mesto reči »navršiti« staviti »nastupiti«. U trećem stavu, u trećem redu, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«.

Čl. 29. U prvom stavu, drugi red, umesto reči »se navršiti« staviti »nastupiti«. U drugom stavu, prvi red, umesto reči »Ali« staviti »Međutim,«. U drugom redu, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«.

Čl. 30. U drugom redu, umesto reči »se navršiti« staviti »nastupiti« i u istom redu, umesto reči »trideset dana« staviti »tri meseca«.

U naslovu ispred čl. 31, umesto reči »zastarelosti« staviti »zastarevanja«.

U čl. 31 i 32, u prvom redu, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«.

Čl. 33. U prvom redu, umesto reči »zastarelosti« staviti »zastarevanja«.

Čl. 34. U prvom stavu, treći i četvrti red, umesto »zastarelost prekinuta« staviti »zastarevanje prekinuto«.

Čl. 35. U prvom stavu, prvi red, umesto »zastarelosti« staviti »zastarevanja«.

Čl. 36. U prvom redu, umesto »zastarelost« staviti »zastarevanje«.

Čl. 37. U prvom redu, umesto »zastarelost prekinuta« staviti »zastarevanje prekinuto«.

Čl. 38. U prvom redu, mesto reči »zastarelosti izvršen« staviti »zastarevanja nastao«. U drugom redu, umesto »zastarelost« staviti »zastarevanje«.

Čl. 39. U prvom stavu, prvi red, umesto reči »zastarelosti izvršen« staviti »zastarevanja nastao«. U trećem redu, umesto reči »zastarelost« staviti »zastarevanje«. U drugom stavu, prvi red, umesto reči »zastarelosti izvršen« staviti »zastarevanja nastao«.

Čl. 40. U prvom stavu, prvi red, umesto reči »zastarelost koja« staviti »zastarevanje koje«. U drugom i trećem redu, umesto reči »zastarelost koja je prekinuta« staviti »zastarevanje koje je prekinuto«. U drugom stavu, prvi red, umesto reči »Ali« staviti »Medutim,«.

Čl. 41, 42 i 43 primljeni su bez izmene.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda da ga u celini usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svoga izvestioca Aleksandra Ševića.

Sekretar

Gojko Garčević, s. r.

Potpredsednik

Ninko Petrović, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., Grga Jankez, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., dr Miloš Moskovljević, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Aleksandar Šević, s. r., Josip Jeras, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONA O ZASTARELOSTI POTRAŽIVANJA

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE
Zakonodavni odbor

Br. 255

1 septembra 1953 godine
Beograd

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 26 avgusta i 1 septembra 1953 godine pretresao je Predlog zakona o zastarelosti potraživanja, a koji je na osnovu čl. 79 stav 1 tač. 2 Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja Federativne Narodne Republike Jugoslavije i saveznim organima vlasti, dostavilo Savezno izvršno veće Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

Saglasno Poslovniku Saveznog veća, a na osnovu pretresa Predloga zakona o zastarelosti potraživanja, Zakonodavni odbor podnosi Saveznom veću ovaj izveštaj.

Zakonodavni odbor Saveznog veća smatra da su razlozi za donošenje Zakona o zastarelosti potraživanja, koji su navedeni u obrazloženju predloga podnesenog od strane Saveznog izvršnog veća opravdani. Zakonodavni odbor složio se sa tekstom predloga. U predlogu su učinjene samo neke manje ispravke koje se sastoje u sledećem:

(Dalji tekst izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda na str. 442.)

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca određen je Dušan Diminić.

Sekretar,

dr Jerko Radmilović, s. r.

Pretsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Mara Naceva, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., Dušan Kveder, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., Boško Šiljegović, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuž, s. r., dr Milorad Vljaković, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

САВЕЗНО ИЗВРШНО ВЕЋЕ

Бр. 247

14 јула 1953 године

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ И ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд

Достављамо Вам Нацрт законика о кривичном поступку који су саставиле стручне комисије на основу принципа које је утврдило Савезно извршно веће.

Молимо Вас да нацрт доставите члановима законодавних одбора и осталим народним посланицима ради упознавања и проучавања.

Уједно Вас обавештавамо да ћемо евентуалне измене и допуне овог нацрта доставити пре почетка рада законодавних одбора ако Савезно извршно веће такве измене и допуне буде утврдило приликом коначног установљења Предлога законика о кривичном поступку.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Потпретседник
Савезног извршног већа,
Моша Пијаде, с. р.

НАЦРТ ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

ДЕО ПРВИ ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

ГЛАВА I ОСНОВНА НАЧЕЛА

Члан 1

Овим закоником су утврђена правила којима се осигурава да нико невин не буде ограничен у својој слободи и осуђен, а да се према кривично одговорном учиниоцу кривичног дела примени санкција само под условима које предвиђа кривични закон и само на основу непристрасно и законито проведеног поступка.

Члан 2

Казне, мере безбедности и васпитно-поправне мере за учињено кривично дело може изрицати само надлежни суд у поступку који је покренут и спроведен по овом закону.

Члан 3

Лице против кога је покренут кривични поступак не сматра се кривим све док његова кривична одговорност за учињено кривично дело није утврђена правоснажном пресудом.

Члан 4

Права грађана зајемчена Уставом и законима могу пре доношења правоснажне пресуде бити ограничена само изузетно и под условима које одређује овај законик.

Члан 5

Окривљени већ на првом саслушању мора бити обавештен о делу за које се терети и о основима оптужбе.

Окривљеном се мора омогућити да се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да изнесе све чињенице и доказе који му иду у корист.

Члан 6

Окривљеном се оптужба и докази морају саопштити на језику који разуме.

Окривљеном који не разуме језик на коме се води поступак осигураће се да ток поступка прати преко преводиоца.

Члан 7

Забрањено је и кажњиво од окривљеног изнуђивати признање или какву изјаву у току кривичног поступка.

Члан 8

Окривљени има право да се брани сам или уз стручну сарадњу браниоца кога сам изабере из реда адвоката.

Ако окривљени сам не узме браниоца, суд ће, кад је то предвиђено овим закоником, ради осигурања одбране поставити окривљеном браниоца.

Окривљеном се мора осигурати довољно времена за спремање одбране.

Члан 9

Неоправдано осуђеном лицу припада накнада за имовинску штету претрпљену услед осуде.

Лица којима су прекинута права из социјалног осигурања услед стављања у притвор, истражни затвор или због издржавања казне враћају се у своја права, ако није дошло до осуђујуће пресуде односно ако се утврди да су била неоправдано осуђена (члан 474). У овом случају сматраће се да њихова права из социјалног осигурања нису била прекинута.

Члан 10

Суд и државни органи који учествују у кривичном поступку дужни су да истинито и потпуно утврде чињенице које су од важности за доношење законите одлуке.

Они су дужни да са једнаком пажњом испитују и утврде како чињенице које терете окривљеног тако и оне које му иду у корист.

Члан 11

Право суда и државних органа који учествују у кривичном поступку, да оцењују постојање или непостојање чињеница, није везано ни ограничено посебним формалним доказним правилима

Члан 12

Кривични поступак покрене се по захтеву овлашћеног тужиоца.

За дела за која се гони по службеној дужности овлашћени тужилац је јавни тужилац, а за дела за која се гони по приватној тужби овлашћени тужилац је приватни тужилац.

Ако јавни тужилац нађе да нема основа за покретање или продужење кривичног поступка, на његово место може ступити оштећени као тужилац под условима одређеним овим закоником.

Члан 13

Јавни тужилац је дужан да предузме кривично гоњење кад постоје докази да је учињено дело за које се гони по службеној дужности.

Члан 14

У кривичном поступку сви судови суде у већу, а врховни судови одлучују и у општим седницама.

У среском суду за лакша кривична дела суди судија појединац.

Члан 15

Кад је прописано да покретање кривичног поступка има за последицу ограничење или губитак одређених права из службеничког, радног или другог односа, ове последице наступају отварањем истраге, или ако истрага није отворена, подизањем оптужнице.

У поступку пред среским судом последице из претходног става наступају од дана кад је донета осуђујућа пресуда, без обзира да ли је она стала на правну снагу.

Члан 16

Ако примена кривичног закона зависи од претходног решења каквог правног питања за чије решење је надлежан суд у грађанском поступку или неки други државни орган, суд који суди у кривичном предмету може сам решити и то питање по одредбама које важе за доказивање у кривичном поступку. Решење овог правног питања од стране кривичног суда има дејство само за кривични предмет који овај суд расправља.

Ако је о таквом претходном питању већ донео одлуку суд у грађанском поступку или други државни орган, таква одлука не важи за кривични суд у погледу оцене да ли је учињено одређено кривично дело.

ГЛАВА II

СУДОВИ И ЊИХОВА НАДЛЕЖНОСТ

1. Стварна надлежност

Члан 17

У кривичним предметима суде: срески судови, окружни судови, Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине, врховни судови народних република и Савезни врховни суд.

Ови судови суде у границама своје стварне и месне надлежности за сва кривична дела и свим лицима, ако законом није друкчије одређено.

Члан 18

Срески судови надлежни су:

1) да у првом степену суде за кривична дела за која је законом прописана као главна казна новчана казна или казна затвора до две године, као и за кривична дела предвиђена у члану 143, 183, 232, 235, 236 став 2, 246 став 1, 249, 254 став 1 и 2, 258 став 1, 259 став 2, 265 став 1 и 3, 281, 282 став 1, 289 став 2, 290 став 2, 291 став 1, 295, 305 став 3 и 4, 322 став 1, 323 став 1 и 326 став 1 Кривичног законика;

2) да по одредбама овог законика суделују у поступку извиђаја и истраге;

3) да у кривичном поступку врше и друге послове који су овим закоником одређени.

Члан 19

Срески судови суде у већима која су састављена од једног судије и двојице судија-поротника.

За кривична дела предвиђена у члану 144, 153, 169, 170, 171, 172, 184, 189, 231, 246 став 2, 257 став 1, 259, 274, 282 став 2, 292, 293, 297, 303 став 1, 304, 305 став 1 и 2 и 310 Кривичног законика, суди судија среског суда као појединац.

Радње у извиђају и истрази врши одређени судија среског суда.

Члан 20

Окружни судови надлежни су:

1) да у првом степену суде за кривична дела за која је законом прописана као главна казна затвор преко две године или нека тежа казна, ако за поједина од тих кривичних дела није предвиђена надлежност среског суда;

2) да по одредбама овог законика суделују у поступку извиђаја и да спроводе истрагу;

- 3) да решавају о жалбама против решења истражног судије;
- 4) да решавају о приговору против оптужнице;
- 5) да у другом степену одлучују о жалбама против одлука среских судова;
- 6) да у кривичном поступку врше и друге послове који су овим закоником одређени.

Члан 21

Окружни судови суде у првом степену у већима која су састављена од једног судије и двојице судија-поротника, а кад суде за кривична дела за која се по закону може изрећи смртна казна или казна строгог затвора до двадесет година, у већима састављеним од двојице судија и тројице судија-поротника.

У свим случајевима кад веће одлучује ван главног претреса окружни судови решавају у већима која су састављена од тројице судија.

Радње у извиђају и у истрази врши судија окружног суда (истражни судија).

Члан 22

Врховни судови народних република и Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине надлежни су:

- 1) да у другом степену одлучују о жалбама против одлука окружних судова;
- 2) да у трећем степену одлучују о жалбама против пресуда окружних судова донесених у другом степену после одржаног претреса (члан 367 став 1 тач. 2);
- 3) да одлучују о захтеву за заштиту законитости у случајевима одређеним у овом закоником;
- 4) да решавају о захтеву за ванредно ублажавање казне (члан 388 став 4);
- 5) да у кривичном поступку врше и друге послове који су овим закоником одређени.

Члан 23

Врховни судови народних република и Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине одлучују у већима састављеним од три судије, а кад суде за кривична дела за која се по закону може изрећи смртна казна или казна строгог затвора до двадесет година, у већима састављеним од пет судија.

Врховни судови народних република и Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине одлучују у општим седницама кад решавају о захтеву за заштиту законитости против одлука њихових већа.

Члан 24

Савезни врховни суд надлежан је:

1) да у трећем степену одлучује о жалбама против пресуда врховних судова народних република односно Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине донесених у другом степену (члан 367 став 1);

2) да одлучује о захтеву за заштиту законитости у случајевима одређеним у овом законнику;

3) да решава о захтеву за ванредно ублажавање казни (члан 388 став 5);

4) да решава сукобе о надлежности између редовних и војних судова;

5) да у кривичном поступку врши и друге послове који су овим закоником одређени.

Члан 25

Савезни врховни суд одлучује у већу састављеном од пет судија.

Савезни врховни суд одлучује у општој седници кад решава сукобе о надлежности између редовних и војних судова као и кад решава о захтеву за заштиту законитости против одлуке већа Савезног врховног суда.

2. Месна надлежност

Члан 26

Месно је надлежан, по правилу, суд на чијем подручју је кривично дело извршено или покушано.

Ако је кривично дело извршено или покушано у разним подручјима или на граници разних подручја или је неизвесно у ком је подручју извршено или покушано, надлежан је суд који је први започео поступак.

Члан 27

Ако је кривично дело учињено на домаћем броду или домаћем ваздухоплову у нашим водама односно у ваздуху изнад нашег подручја или ван граница Федеративне Народне Републике Југославије, надлежан је суд на чијем подручју се налази матична лука брода или пристаниште у коме се брод или ваздухоплов први пут заустави после учињеног кривичног дела.

Члан 28

Ако је кривично дело учињено штампом надлежан је суд на чијем подручју је спис штампан. Ако то место није познато

или је спис штампан у иностранству, надлежан је суд на чијем подручју се штампани спис растура.

Ако по закону одговара састављач списка, надлежан је и суд места у коме састављач има пребивалиште или суд места где се одиграо догађај на који се спис односи.

Одредбе претходних ставова примениће се и у случају ако је спис објављен преко радија.

Члан 29

Ако није познато место извршења кривичног дела за поступак је надлежан суд на чијем подручју окривљени има пребивалиште или боравиште.

Ако је суд на чијем подручју окривљени има пребивалиште или боравиште већ започео поступак, он остаје надлежан иако се сазнало за место извршења кривичног дела.

Ако није познато ни место извршења кривичног дела ни пребивалиште или боравиште окривљеног, за поступак је надлежан суд на чијем се подручју окривљени ухвати или се сам пријави.

Члан 30

Ако је неко лице учинило кривична дела и у Федеративној Народној Републици Југославији и у иностранству надлежан је суд који је надлежан за кривична дела учињена у Федеративној Народној Републици Југославији.

Члан 31

Ако се према одредбама овог законика не може установити месно надлежан суд, Савезни врховни суд одредиће један од стварно надлежних судова пред којим ће се спровести поступак.

3. Спајање и раздвајање поступка

Члан 32

Ако је исто лице окривљено за више кривичних дела, па је за нека од тих дела надлежан нижи а за нека виши суд, надлежан је виши суд, а ако су надлежни судови исте врсте, надлежан је онај суд који је први започео поступак.

Према одредбама претходног става одређује се надлежност и у случају ако је оштећени истовремено учинио кривично дело према окривљеном.

За саизвршиоце је, по правилу, надлежан суд који је као надлежан за једног од њих први започео поступак.

Суд који је надлежан за извршиоца кривичног дела, по правилу, је надлежан и за саучеснике, прикриваче, лица која су помогла учиниоцу после извршења кривичног дела, као и за лица која нису пријавила припремање кривичног дела, извршење кривичног дела или учиниоца.

У свим случајевима из претходних ставова спровешће се, по правилу, јединствен поступак и донети једна пресуда.

Суд може на предлог јавног тужиоца наредити да се спроведе јединствени поступак и донесе једна пресуда и у случају кад је више лица окривљено за више кривичних дела, али само ако између извршених кривичних дела постоји међусобна веза и ако постоје исти докази. Ако је за нека од ових кривичних дела надлежан виши а за нека нижи суд, јединствени поступак може се спровести само пред вишим судом.

Против решења о спајању поступка није дозвољена жалба.

Члан 33

Суд који је по члану 32 став 2, 3, 4 и 6 овог законика надлежан може по саслушању јавног тужиоца из важних разлога или из обзира целисходности до довршетка главног претреса наредити раздвајање поступка, такс да се за поједина кривична дела или против појединих окривљених поступак одвоји и посебно доврши или преда другом надлежном суду.

Против решења о раздвајању поступка није дозвољена жалба.

4. Преношење месне надлежности

Члан 34

Кад је надлежни суд из правних или стварних разлога спречен да поступа, дужан је да о томе извести непосредно виши суд који ће по саслушању јавног тужиоца одредити други стварно надлежни суд свог подручја.

Против овог решења није дозвољена жалба.

Члан 35

Савезни врховни суд, врховни суд народне републике и Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине могу за вођење поступка одредити други стварно надлежни суд на свом подручју, ако је очигледно да ће се тако знатно лакше спровести поступак или кад постоје други важни разлози. Ово решење доноси се на предлог Савезног јавног тужиоца, јавног тужиоца народне републике односно Јавног тужиоца Аутономне Покрајине Војводине.

5. Последице ненадлежности и сукоб о надлежности

Члан 36

Суд је дужан да пази на своју стварну и месну надлежност и чим примети да није надлежан прогласиће се ненадлежним и упутиће предмет надлежном суду.

Ако у току главног претреса суд установи да је за суђење надлежан нижи суд, неће предмет доставити том суду него ће сам спровести поступак и донети одлуку.

Пошто оптужница стане на правну снагу суд се не може прогласити месно ненадлежним, нити странке могу истицати приговор месне ненадлежности.

Ненадлежан суд је дужан да предузме оне радње у поступку за које постоји опасност од одлагања.

Члан 37

Ако суд коме је предмет уступљен као надлежном сматра да је надлежан суд који му је предмет уступио или неки други суд, покренуће поступак за решавање сукоба о надлежности.

Кад је поводом жалбе против одлуке првостепеног суда којом се овај прогласио ненадлежним, одлуку донео другостепени суд, за ту одлуку везан је у питању надлежности и суд коме је предмет уступљен, ако је другостепени суд надлежан и за решавање сукоба о надлежности између тих судова.

Члан 38

Сукоб о надлежности између судова решава њихов заједнички непосредни виши суд.

Савезни врховни суд решава сукобе о надлежности између судова са подручја разних народних република као и сукобе о надлежности између суда са подручја Аутономне Покрајине Војводине и суда са осталог подручја Народне Републике Србије.

Пре него што донесе решење поводом сукоба о надлежности суд ће затражити мишљење јавног тужиоца који је надлежан да поступа пред тим судом. Против овог решења није дозвољена жалба.

Док се не реши сукоб о надлежности између судова сваки од њих је дужан да предузима оне радње у поступку за које постоји опасност због одлагања.

ГЛАВА III

ИЗУЗЕТЕ

Члан 39

Судија или судија-поротник не може вршити судске дужности:

- 1) ако је оштећен кривичним делом;
- 2) ако му је окривљени, његов бранилац, тужилац, оштећени, њихов законски заступник или пуномоћник брачни друг или сродник по крви у правој линији до било ког степена, у побочној линији до четвртог степена, а по тазбини до другог степена;
- 3) ако је са окривљеним, његовим браниоцем, тужиоцем или оштећеним у односу стараоца, стараника, усвојиоца, усвојеника, храниоца или храњеника;
- 4) ако је у истом кривичном предмету вршио извиђајне или истражне радње, или је учествовао у поступку као тужилац, бранилац, законски заступник или пуномоћник оштећеног односно тужиоца, или је саслушан као сведок или као вештак;
- 5) ако је у истом предмету суделовао у доношењу одлуке као члан већа нижег суда;
- 6) ако постоје околности које изазивају сумњу у његову непристрасност.

Члан 40

Судија или судија-поротник чим сазна да постоји који од разлога за изузеће из члана 39 тач. 1—5 овог законика дужан је да прекине сваки рад на том предмету и да о томе обавести претседника суда, који ће му одредити замену. Ако се ради о изузећу претседника суда, он ће одредити себи заменика између судија тога суда, а ако то није могућно, затражиће од претседника непосредно вишег суда да одреди замену.

Ако судија или судија-поротник сматра да постоје друге околности које оправдавају његово изузеће (члан 39 тач. 6), обавестиће о томе претседника суда.

Члан 41

Изузеће могу тражити и странке.

Странке могу поднети захтев за изузеће до почетка главног претреса, а ако су за разлог изузећа сазнале доцније, захтев подносе одмах по његовом сазнању. Захтев за изузеће из члана 39 тач. 6 овог законика странке могу поднети најдаље до почетка главног претреса.

Странка је дужна да у захтеву наведе околности због којих сматра да постоји неки од законских основа за изузеће.

Члан 42

О захтеву за изузеће из претходног члана одлучује претседник суда.

Ако странка тражи изузеће претседника суда, одлуку о изузећу доноси претседник непосредно вишег суда.

Пре доношења решења о изузећу саслушаће се судија, судија-поротник односно претседник суда чије се изузеће тражи, а по потреби извршиће се и други извиђаји.

Против решења којим се захтев за изузеће усваја није дозвољена жалба. Решење којим се захтев за изузеће одбија може се побијати посебном жалбом, а ако је такво решење донесено на главном претресу, онда само жалбом на пресуду.

Члан 43

Кад судија или судија-поротник сазна да је стављен захтев за његово изузеће дужан је обуставити одмах сваки рад на односном предмету, а ако се ради о изузећу из члана 39 тач. 6 овог законика, може до доношења решења о захтеву предузимати само оне радње за које постоји опасност због одлагања.

Члан 44

Одредбе о изузећу судија и судија-поротника примењиваће се сходно и на јавне тужиоце и лица која су по Закону о јавном тужиоштву овлашћена да учествују у поступку, на овлашћене органе унутрашњих послова, записничаре, као и на вештаке, уколико за њих није што друго одређено (члан 230).

Јавни тужилац одлучује о изузећу лица која су по Закону о јавном тужиоштву овлашћена за учествовање у поступку, а о изузећу јавног тужиоца одлучује непосредно виши јавни тужилац.

О изузећу овлашћених органа унутрашњих послова одлучује у извиђају јавни тужилац, а у истрази истражни судија.

О изузећу записничара и вештака одлучује веће или претседник већа или судија или овлашћени орган унутрашњих послова.

ГЛАВА IV

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

Члан 45

Основно право и основна дужност јавног тужиоца је гоњење учинилаца кривичних дела.

За кривична дела за која се гони по службеној дужности јавни тужилац је надлежан:

1) да покреће извиђај, њиме руководи и предлаже отварање истраге;

2) да подиже и заступа оптужницу односно оптужни предлог пред надлежним судом;

3) да изјављује жалбу против неправоснажних судских одлука и подноси ванредне правне лекове против правоснажних судских одлука.

Јавни тужилац врши и друге радње одређене овим законом.

Члан 46

Срески јавни тужилац надлежан је да поступа кад се ради о кривичним делима за која је надлежан срески суд.

Окружни јавни тужилац надлежан је да поступа кад се ради о кривичним делима за која је надлежан окружни суд.

Јавни тужилац Аутономне Покрајине Војводине надлежан је да поступа пред Врховним судом Аутономне Покрајине Војводине.

Јавни тужилац народне републике надлежан је да поступа пред врховним судом народне републике.

Савезни јавни тужилац надлежан је да поступа пред Савезним врховним судом.

Члан 47

Ако законом није друкчије прописано, виши јавни тужилац може непосредно вршити сва права која по овом законнику припадају нижем јавном тужиоцу.

Виши јавни тужилац може поједини предмет или поједину радњу из надлежности нижег јавног тужиоца поверити другом подређеном јавном тужиоцу.

Члан 48

Месна надлежност јавног тужиоца одређује се према одредбама које важе за надлежност суда оног подручја за које је тужилац постављен.

Члан 49

Кад постоји опасност због одлагања, радње у поступку предузеће и ненадлежни јавни тужилац, али о томе мора обавестити надлежног јавног тужиоца.

Члан 50

Све радње у поступку на које је по закону овлашћен, јавни тужилац предузима сам или преко лица која су по Закону о јавном тужиоштву овлашћена да учествују у поступку.

Члан 51

Сукоб о надлежности између јавних тужилаца решава њихов заједнички виши јавни тужилац.

ГЛАВА V

ОШТЕЋЕНИ И ПРИВАТНИ ТУЖИЛАЦ

Члан 52

За кривична дела за која се гони по предлогу или по приватној тужби, предлог или тужба мора се поднети у року од три месеца од дана када је овлашћено лице сазнало за кривично дело и учиниоца.

Ако је подигнута приватна тужба због кривичног дела увреде, окривљени може до завршетка главног претреса и после протека рока из става 1 овог члана подићи тужбу против тужиоца који му је увреду повратио (противтужба). У оваквом случају суд доноси једну пресуду.

Члан 53

Предлог се подноси државном органу који је овлашћен за пријем кривичне пријаве (члан 136). Ако је сам оштећени поднео кривичну пријаву или ако је дао изјаву да се придружује кривичном поступку ради остваривања грађанско-правних потраживања, сматра се да је тиме ставио и предлог за гоњење.

Приватна тужба подноси се надлежном суду у довољном броју примерака за суд и окривљене.

Члан 54

За малолетнике и лица која су потпуно лишена пословне способности предлог или приватну тужбу подноси њихов законски заступник.

Малолетник који је навршио 16 година може и сам поднети предлог или приватну тужбу.

Члан 55

Ако оштећени или приватни тужилац умре у току рока за подношење предлога или приватне тужбе или у току поступка, његов брачни друг, деца, родитељи, браћа и сестре могу у року од три месеца од његове смрти поднети предлог или тужбу односно дати изјаву да поступак продужују.

Члан 56

За кривично дело којим је оштећено више лица гоњење ће се отпочети ако предлог или приватну тужбу поднесе ма који оштећени.

Ако од предлога или приватне тужбе одустане било који оштећени, поступак ће се покренути односно продужити по предлогу или тужби ма којег другог оштећеног.

Члан 57

Ако се предлог или приватна тужба поднесе против једног учиниоца, гоњење ће се отпочети против свих саизвршилаца и саучесника.

Одустанком од предлога или приватне тужбе према једном од окривљених обуставља се поступак према свима.

Члан 58

Оштећени и приватни тужилац могу својом изјавом органу пред којим се води поступак одустати од предлога односно од приватне тужбе до завршетка главног претреса. У том случају они губе право да поново поднесу предлог односно приватну тужбу.

Члан 59

Ако приватни тужилац по завршеном извиђају не подигне приватну тужбу (члан 145), или не дође на главни претрес иако је уредно позван, сматраће се да је од тужбе одустао, уколико овим законом није што друго одређено (члан 412).

Претседник већа дозволиће повраћај у пређашње стање приватном тужиоцу који из оправданог разлога није могао доћи на главни претрес, ако у року од три дана по престанку сметње поднесе молбу за повраћај у пређашње стање.

После протека три месеца од дана пропуштања не може се тражити повраћај у пређашње стање.

Против решења којим се дозвољава повраћај у пређашње стање није дозвољена жалба.

Члан 60

Оштећени и приватни тужилац имају право да јавном тужиоцу, извиђајном или истражном органу укажу на све чињенице и доказе који су од важности за утврђивање кривичног дела, проналажење учиниоца кривичног дела и утврђивање њихових грађанско-правних потраживања.

На главном претресу они имају право да предлажу доказе, постављају питања оптуженом, сведоцима и вештацима и износе примедбе и објашњења у погледу њихових исказа, као и да дају друге изјаве и стављају друге предлоге.

Оштећени и приватни тужилац имају право да разгледају списе, али оштећеном ће се дозволити разгледање списка у току извиђаја и истраге само ако то не би било од штете за интересе поступка.

Члан 61

Ако јавни тужилац не предузме гоњење за кривично дело за које се гони по службеној дужности, оштећени има право да

сам покрене поступак пред надлежним судом у року од осам дана од дана пријема обавештења јавног тужиоца.

Ако јавни тужилац у току поступка одустане од гоњења или од оптужнице, оштећени може сам пред надлежним судом продужити гоњење односно остати при подигнутој оптужници или подићи нову оптужницу у року од осам дана од дана кад је о одустанку од гоњења примио обавештење од јавног тужиоца односно суда, према томе који је од њих обуставио поступак. Ако јавни тужилац одустане од гоњења на главном претресу на коме је оштећени био присутан, овај је дужан да се одмах изјасни да ли хоће да продужи гоњење.

У случајевима из претходних ставова јавни тужилац односно суд дужан је да о обустави поступка одмах обавести оштећеног и да га упути да у року одређеном овим закоником може преузети гоњење.

Оштећени који није обавештен да јавни тужилац није предузео гоњење или да је одустао од гоњења или оптужнице, може своју изјаву да продужије поступак дати пред надлежним судом у року од три месеца од када је јавни тужилац одбацио пријаву односно од када је донесено решење о обустави поступка.

Члан 62

Ако оштећени у законском року не покрене или не продужи гоњење, или по завршеном извиђају односно истрази не подигне оптужницу (члан 145), сматраће се да нема захтева овлашћеног тужиоца за гоњење.

Ако оштећени који је уредно позван не дође на главни претрес, а јавни тужилац на претресу одустане од оптужбе, сматраће се да неће да продужи гоњење.

Ако оштећени није био уредно позван, а суд донесе пресуду којом се оптужба одбија због одустанка јавног тужиоца од оптужбе, оштећени има право да у року од три дана од пријема пресуде поднесе молбу за повраћај у пређашње стање. У овој молби оштећени је дужан да изјави да продужије гоњење. Првостепени суд, ако дозволи повраћај у пређашње стање, заказаће поновно главни претрес и пресудом, донесеном на основу новог претреса, укинуће ранију пресуду. Ако уредно позвани оштећени не дође на нови главни претрес, остаје ранија пресуда на снази. Одредбе члана 59 став 3 и 4 овог законика примениће се у овом случају.

Ако оштећени као тужилац не дође на главни претрес иако је уредно позван, сматраће се да је одустао од оптужбе. Одредбе члана 59 став 2—4 овог законика примениће се и у овом случају.

Члан 63

Оштећени као тужилац има иста права која има јавни тужилац, осим оних која припадају јавном тужиоцу као државном органу.

У поступку који се води по захтеву оштећеног као тужиоца, јавни тужилац има право да до завршетка главног претреса сам преузме гоњење и заступање оптужбе.

Члан 64

Ако је оштећени малолетник или лице које је потпуно лишено пословне способности, његов законски заступник је овлашћен да даје све изјаве и да предузима све радње на које је по овом закону овлашћен оштећени.

Оштећени који је навршио шеснаест година, овлашћен је да сам даје изјаве и предузима радње у поступку.

Члан 65

Приватни тужилац, оштећени и оштећени као тужилац, као и њихови законски заступници, могу своја права у поступку вршити и преко пуномоћника.

Члан 66

За кривична дела за која се гоњење предузима по одобрењу Савезног извршног већа надлежни јавни тужилац затражиће ово одобрење преко Савезног јавног тужиоца.

Одобрење за гоњење може се опозвати до почетка главног претреса.

ГЛАВА VI

БРАНИЛАЦ

Члан 67

Окривљени може имати браниоца у току целог кривичног поступка.

Приликом првог испитивања или приликом саопштења решења којим се наређује притвор окривљени ће се поучити о његовом праву да може узети браниоца.

Браниоца окривљеном могу узети и његов законски заступник, брачни друг, сродник по крви у правој линији, усвојилац, усвојеник, брат, сестра и хранилац.

За браниоца се може узети само адвокат кога може заменити адвокатски приправник. У поступку пред окружним судом адвоката може заменити само адвокатски приправник који има положени адвокатски испит. Пред врховним судом бранилац може бити само адвокат.

Бранилац је дужан да поднесе пуномоћје органу пред којим се води поступак. Окривљени може браниоцу издати усмено пуномоћје на записник код органа пред којим се води поступак.

Члан 68

Више окривљених могу имати заједничког браниоца само ако то није у супротности са интересима њихове одбране.

Један окривљени може имати више бранилаца.

Члан 69

Бранилац не може бити оштећени, брачни друг оштећеног или тужиоца ни њихов сродник по крви у правој линији до било ког степена, у побочној линији до четвртог степена или по тазбини до другог степена.

Бранилац не може бити ни лице које је као сведок позвано на главни претрес, осим ако је по овом законик у ослобођено дужности сведочења и изјавило је да неће сведочити.

Члан 70

Окривљени мора обавезно имати браниоца чим је отворена истрага или је непосредно после извиђаја подигнута оптужница, ако је малолетан, нем, глув или неспособан да се сам успешно брани.

После подигнуте оптужнице окривљени мора обавезно имати браниоца, ако се поступак води због кривичног дела за које се по закону може изрећи смртна казна или казна строгог затвора преко десет година или ако се окривљеном суди у отсуству (члан 279).

Ако окривљени у случајевима обавезне одбране из претходних ставова не узме сам браниоца, претседник суда поставиће му браниоца по службеној дужности.

За браниоца ће се поставити адвокат, али ако у седишту суда нема довољно адвоката, за браниоца се може поставити и друго лице са правничком спремом способно да окривљеном пружи помоћ у одбрани.

Члан 71

Кад не постоје услови за обавезну одбрану, а поступак се води пред окружним судом, окривљеном се може на његов захтев поставити бранилац, ако према свом имовном стању не може сносити трошкове одбране.

Захтев за постављење браниоца по претходном ставу може се ставити само после подигнуте оптужнице. О захтеву одлучује претседник већа, а браниоца поставља претседник суда. У погледу одређивања браниоца примениће се одредба члана 70 став 4 овог законика.

Члан 72

Уместо постављеног браниоца (члан 70 и 71) окривљени може сам узети другог браниоца. У том случају разрешеће се постављени бранилац.

Постављени бранилац може само из оправданих разлога тражити да буде разрешен. О овоме одлучује пре главног претреса истражни судија односно претседник већа, а на главном претресу веће. Против овог решења није дозвољена жалба.

Члан 73

Бранилац има право да у току извиђаја и истраге разматра списе и да разгледа прибављене предмете који служе као доказ.

Браниоцу ће се ускратити разматрање свих или појединих списа извиђаја и истраге или разгледање предмета, ако за то постоје оправдани разлози, али се браниоцу не може ускратити да разматра записнике и списе који се односе на извиђајне односно истражне радње којима је могао присуствовати (члан 147).

Кад се заврши истрага или кад се непосредно после извиђаја поднесе оптужница, браниоцу се не може ускратити да разматра списе и да разгледа предмете који служе као доказ.

Члан 74

Ако се окривљени налази у притвору или истражном затвору, а саслушан је, бранилац се може с њим дописивати и разговарати.

Истражни односно извиђајни орган може наредити да се писма која окривљени упућује браниоцу или овај окривљеном, предају тек пошто их он претходно прегледа, или да окривљени само у његовом присуству или у присуству одређеног службеника може разговарати са браниоцем.

Истражни односно извиђајни орган може за одређено време забранити дописивање и разговоре браниоца са окривљеним само ако је то у интересу успешног вођења извиђаја или истраге.

Кад се заврши истрага или кад се непосредно после извиђаја подигне оптужница, окривљеном се не може забранити да се слободно и без надзора дописује и разговара са својим браниоцем.

Члан 75

Бранилац је овлашћен да у корист окривљеног предузима све радње које може предузети окривљени.

Права и дужности браниоца престају кад окривљени опозове пуномоћје .

ГЛАВА VII

ПОДНЕСЦИ И ЗАПИСНИЦИ

Члан 76

Предлози, пријаве, приватне тужбе, правни лекови и друге изјаве и саопштења у кривичном поступку подносе се писмено или се дају усмено на записник.

Поднесци из претходног става морају бити разумљиви и садржавати све што је потребно да би се по њима могло поступати.

Ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступати, суд ће позвати подносиоца да га исправи односно допуни.

Члан 77

Поднесци који се по овом закону достављају противној странци предају се суду у довољном броју примерака за суд и другу странку.

Ако овакви поднесци нису предани суду у довољном броју примерака, позваће суд подносиоца да у одређеном року преда довољан број примерака. Не поступи ли подносилац по наређењу суда, преписаће суд потребне примерке о трошку подносиоца.

Члан 78

О свакој радњи предузетој у току кривичног поступка саставиће се записник истовремено кад се радња врши, а ако то није могућно, онда непосредно после тога.

Записник пише записничар. Само кад се врши претресање стана и лица записник може писати и лице које врши претресање.

Кад записник пише записничар, записник се саставља на тај начин што лице које предузима радњу казује гласно записничару шта ће унети у записник.

Лицу које се испитује дозволиће се да само казује одговоре у записник. У случају злоупотребе ово право му се може ускратити.

Члан 79

У записник се уноси назив државног органа пред којим се врши радња, место где се врши радња, дан и час кад се врши радња, имена присутних лица и у ком својству присуствују, као и назначење кривичног предмета по ком се предузима радња.

Записник треба да садржи битне податке о току и садржини предузете радње. У записник се убележавају у облику

приповедања само битне садржине датих исказа и изјава. Питања се уносе у записник само ако је потребно да се разуме одговор. Ако је потребно, у записник ће се дословно унети питање које је постављено и одговор који је дат.

Код предузимања радњи, као што су увиђај или претресање стана или лица, у записник ће се унети и подаци који су важни с обзиром на природу такве радње (описи, мере и величина предмета или трагова и др.), а ако су направљене скице, цртежи, планови, фотографије и сл., прикључиће се записнику.

Члан 80

Записник се мора водити уредно, у њему се не сме ништа избрисати, додати или мењати. Прецртана места морају остати читка.

Сва преиначења, исправке и додаци уносе се на крају записника и морају бити оверени од стране лица која потписују записник.

Члан 81

Испитано лице и лица која обавезно присуствују радњама у поступку имају право да прочитају записник или да захтевају да им се прочита. На ово је дужно да их упозори лице које предузима радњу, а у записнику ће се назначити да ли је упозорење учињено и да ли је записник прочитан. Записник ће се увек прочитати ако није било записничара и то ће се назначити у записнику.

Записник потписује испитано лице. Ако се записник састоји од више табака, испитано лице потписује сваки табак.

На крају записника потписаће се тумач, ако га је било, сведоци чије је присуство обавезно при предузимању извиђајних односно истражних радњи, а при претресању и лице које се претреса или чији се стан претреса.

Неписмено лице уместо потписа ставља отисак кажипрста десне руке, а записничар ће испод отиска уписати његово породично и рођено име. Ако се услед немогућности да се стави отисак десног кажипрста ставља отисак неког другог прста или отисак са леве руке, у записнику ће се назначити од којег је прста и са које руке узет отисак.

У случају одбијања да се потпише записник или да се стави отисак прста забележиће се то у записнику и навешће се разлог одбијања.

Ако се радња није могла обавити без прекида, у записнику ће се назначити дан и час кад је настао прекид, као и дан и час кад се радња наставља.

Ако је било приговора у погледу садржине записника, навешће се у записнику и ти приговори.

Записник на крају потписују лице које је предузело радњу и записничар.

Члан 82

За записник о главном претресу важе и одредбе члана 286—289 овог законика.

Члан 83

О већању и гласању саставиће се посебан записник.

Записник о већању и гласању садржи ток гласања и одлуку која је донета.

Овај записник потписују сви чланови већа и записничар. Одвојена мишљења прикључиће се записнику о већању и гласању, ако нису унесена у сам записник.

Записник се мора ставити у посебан омот који ће се затворити. Записник о већању и гласању може отворити само виши суд кад решава о правном леку. Виши суд је дужан да записник поново затвори у посебан омот и на њему означи да га је отворио.

ГЛАВА VIII

РОКОВИ

Члан 84

Рокови предвиђени овим закоником не могу се продужити осим кад то закон изрично дозвољава.

Кад је изјава везана за рок, сматра се да је дата у року, ако је пре него што рок истекне предата оном ко је овлашћен да је прими.

Кад је изјава упућена преко поште препорученом пошиљком или телеграфским путем, дан предаје пошти сматра се као дан предаје оном коме је упућена. Предаја војној пошти, у местима где не постоји редовна пошта, сматра се као предаја пошти препорученом пошиљком.

Окривљени који се налази у притвору или истражном затвору може изјаву, која је везана за рок, дати и на записник код органа који води поступак или је предати управи затвора, а лице које се налази на издржавању казне или васпитно-поправне мере може такву изјаву предати управи казнено-поправне установе односно васпитно-поправног дома. Дан кад је састављен такав записник односно кад је изјава предата управи затвора, казнено-поправне установе или васпитно-поправног дома сматра се као дан предаје органу који је овлашћен да је прими.

Члан 85

Рокови се рачунају на сате, дане, месеце и године.

Сат или дан кад је достава или саопштење извршено, односно у који пада догађај од када треба рачунати трајање рока, не урачунава се у рок, већ се за почетак рока узима први наредни сат односно дан. У један дан рачуна се двадесет и четири сата, а месец се рачуна по календарском времену.

Рокови одређени по месецима односно годинама свршавају се протеком оног дана последњег месеца односно године који по свом броју одговара дану кад је рок отпочео. Ако нема тог дана у последњем месецу, рок се завршава последњег дана тог месеца.

Ако последњи дан рока пада на државни празник или недељу или у неки други дан кад државни орган није радио, рок истиче протеком првог наредног радног дана.

Члан 86

Окривљеном који из оправданих разлога пропусти рок за изјаву жалбе на пресуду или на решење о примени васпитно-поправне мере суд ће дозволити повраћај у пређашње стање ради изјаве жалбе, ако у року од три дана после престанка узрока због кога је пропустио рок поднесе молбу за повраћај у пређашње стање и ако истовремено са молбом преда и жалбу.

После протеча три месеца од дана пропуштања не може се тражити повраћај у пређашње стање.

Члан 87

О повраћају у пређашње стање одлучује претседник већа које је донело пресуду или решење које се побија жалбом.

Против решења којим се дозвољава повраћај у пређашње стање није дозвољена жалба.

Кад је окривљени изјавио жалбу на решење суда којим се не дозвољава повраћај у пређашње стање, суд је дужан да ову жалбу заједно са жалбом на пресуду или на решење о примени васпитно-поправне мере, као и са одговором на жалбу и свим списима достави вишем суду на решавање.

Члан 88

Молба за повраћај у пређашње стање, по правилу, не задржава извршење пресуде односно решења о примени васпитно-поправне мере, али суд надлежан за решавање молбе може одлучити да се са извршењем застане до доношења одлуке по молби.

ГЛАВА IX

ТРОШКОВИ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Члан 89

Трошкови кривичног поступка су издаци учињени поводом кривичног поступка од његовог покретања до његовог завршетка.

Трошкови кривичног поступка обухватају:

- 1) трошкове за сведоке, вештаке и тумаче, као и трошкове увиђаја;
- 2) подвозне трошкове окривљеног;
- 3) издатке за довођење окривљеног;
- 4) подвозне и путне трошкове службених лица;
- 5) трошкове лечења окривљеног за време док се налази у притвору или у истражном затвору, као и трошкове порођаја;
- 6) паушални износ;
- 7) награду и нужне издатке браниоца, а у поступку који се води по приватној тужби нужне издатке приватног тужиоца и његовог законског заступника као и награду и нужне издатке његовог пуномоћника;
- 8) нужне издатке оштећеног и његовог законског заступника, као и награду и нужне издатке његовог пуномоћника ако је такво заступање било потребно.

Паушални износ утврђује се у висини од 300 до 10.000 динара с обзиром на трајање и сложеност поступка и имовно стање лица обавезног да плати овај износ.

Трошкови из става 2 тач. 1—5 овог члана у поступку због кривичних дела за која се гони по службеној дужности исплаћују се из буџетских средстава унапред, а наплаћују се доцније од лица која су дужна да их накнаде по одредбама овог законика. Орган који води кривични поступак дужан је да све трошкове који су унапред исплаћени унесе у попис који ће се приложити списима.

Члан 90

У свакој пресуди и решењу којим се обуставља кривични поступак, одлучиће се ко ће сносити трошкове поступка и колико они износе.

Ако недостају подаци о висини трошкова, решење о трошковима донеће се кад се ти подаци прибаве.

Кад у пресуди или решењу којим се обуставља кривични поступак није одлучено о трошковима поступка, одлучиће се о томе накнадно посебним решењем.

Ако се поступак водио пред већем, решење из става 2 и 3 овог члана доноси претседник већа.

Посебно решење о трошковима донеће се увек кад се трошкови не исплаћују из буџетских средстава или кад их не сноси окривљени, приватни тужилац, оштећени као тужилац или оштећени.

Члан 91

Кад суд оптуженог пресудом огласи кривим, изрећи ће у пресуди да је дужан да накнади трошкове кривичног поступка.

Лице које је оптужено за више кривичних дела неће се осудити на накнаду трошкова у погледу дела за која је ослобођено од оптужбе, уколико је те трошкове могућно издвојити од укупних трошкова.

У пресуди којом је више оптужених оглашено кривим, суд ће одредити колики ће део трошкова сносити сваки од њих, а ако то није могућно, осудиће све оптужене да солидарно носе трошкове. Плаћање паушалног износа одредиће се за сваког оптуженог посебно.

У одлуци којом решава о трошковима суд може ослободити окривљеног од дужности накнаде трошкова кривичног поступка из члана 89 став 1 тач. 1—6 овог законика, ако би њиховим плаћањем било доведено у питање издржавање окривљеног или лица која је он дужан да издржава. Ако се ове околности утврде после доношења одлуке о трошковима, суд може посебним решењем ослободити окривљеног од дужности накнаде трошкова кривичног поступка.

Члан 92

Кад се обустави кривични поступак или кад се донесе пресуда којом се оптужени ослобођава од оптужбе или којом се оптужба одбија, изрећи ће се у решењу односно пресуди да трошкови кривичног поступка из члана 89 став 1 тач. 1—5 овог законика падају на терет буџетских средстава, осим у случајевима одређеним у следећим ставовима.

Окривљени, оштећени као тужилац и приватни тужилац носе оне трошкове кривичног поступка које су сами проузроковали.

Лице које је свесно поднело лажну кривичну пријаву сносиће трошкове кривичног поступка.

Приватни тужилац дужан је да накнади трошкове кривичног поступка из члана 89 став 1 тач. 1—5 овог законика, нужне издатке окривљеног, као и нужне издатке и награду његовог браниоца, ако је поступак завршен пресудом којом се оптужени ослобођава од оптужбе или пресудом којом се оптужба одбија или решењем о обустави поступка, изузев кад се поступак обустави услед смрти окривљеног или због тога што је окривљени оболео од какве трајне душевне болести. Ако је поступак обустављен

услед одустанка од тужбе, окривљени и приватни тужилац могу се поравнати у погледу њихових међусобних трошкова, али не и у погледу трошкова из члана 89 став 1 тач. 1—6 овог законика. Ако има више приватних тужилаца сносиће сви трошкове солидарно, ако се према околностима не одреди друкчије.

Оштећени који је одустао од предлога за гоњење, па услед тога буде обустављен поступак, сносиће трошкове кривичног поступка, уколико окривљени није изјавио да ће их платити.

Кад суд одбије оптужбу због ненадлежности, одлуку о трошковима донеће надлежни суд.

Члан 93

Награду и трошкове браниоца и пуномоћника приватног тужиоца и оштећеног дужно је платити заступано лице без обзира ко је по одлуци суда дужан да сноси трошкове кривичног поступка. За окривљеног ова дужност постоји и кад му је бранилац био постављен, али ако би тиме било доведено у питање његово издржавање или лица које је он обавезан да издржава, награда и трошкови браниоца исплатиће се из буџетских средстава.

Бранилац и пуномоћник који нису адвокати немају право на награду. Они имају право на нужне издатке, а бранилац и на изгубљену зараду.

Члан 94

О дужности плаћања трошкова који настану код суда другог степена одлучује коначно другостепени суд сходно одредбама члана 89—93 овог законика.

Члан 95

Кад је о трошковима кривичног поступка одлучено решењем, о жалби против тог решења одлучује веће надлежног окружног суда (члан 21 став 2).

Члан 96

Ближе прописе о висини и накнади трошкова кривичног поступка доноси Савезно извршно веће.

ГЛАВА X

ГРАЂАНСКО-ПРАВНА ПОТРАЖИВАЊА

Члан 97

У кривичном поступку може оштећени остваривати грађанско-правна потраживања која су настала услед извршења кривичног дела, ако их најдаље до почетка главног претреса пријави суду или органу пред којим се води поступак.

После смрти оштећеног грађанско-правна потраживања могу у кривичном поступку остваривати његови наследници. Ако је оштећени већ пријавио грађанско-правна потраживања његови наследници су дужни да се изјасне да ли остају при захтеву у пријави.

Оштећени може до завршетка главног претреса одустати да у кривичном поступку остварује своје грађанско-правно потраживање и остваривати га у грађанској парници.

Члан 98

Ако кривични поступак није покренут по пријави оштећеног, обавестиће се оштећени о покренутом поступку и упутиће се да своје грађанско-правно потраживање може остваривати у кривичном поступку.

У кривичном поступку ће се и пре пријаве грађанско-правног потраживања прикупљати докази и утврђивати околности важне за одлуку о том потраживању, ако се тиме не би знатно одуговлачио поступак.

Члан 99

Грађанско-правно потраживање се може односити на накнаду штете, на повраћај ствари и на поништај одређеног правног посла .

Оштећени је дужан да тачно назначи своје грађанско-правно потраживање и да о томе поднесе доказе.

На захтев оштећеног који је пријавио своје грађанско-правно потраживање може суд пред којим се води поступак одредити привремену меру обезбеђења ако постоји основана бојазан да ће окривљени осујетити или знатно отежати остварење грађанско-правног потраживања. Привремене мере одређују се по одредбама које вреде за извршни поступак.

Члан 100

У пресуди којом оптуженог оглашава кривим суд може оштећеном досудити грађанско-правно потраживање у целости, или му може досудити грађанско-правно потраживање делимично и за вишак упутити на грађанску парницу, или га може упутити да у целости своје грађанско-правно потраживање остварује у грађанској парници.

Суд ће оштећеног упутити да у целости своје грађанско-правно потраживање остварује у грађанској парници, само ако подаци кривичног поступка не пружају поуздан основ ни за потпуно ни за делимично пресуђење.

Кад суд донесе пресуду којом се оптужени ослобођава од оптужбе или којом се оптужба одбија или кад решењем обустави кривични поступак, упутиће оштећеног да своје грађанско-

правно потраживање може остваривати у грађанској парници. Кад се суд огласи ненадлежним за кривични поступак, упутиће оштећеног да своје грађанско-правно потраживање може пријавити у кривичном поступку који ће отпочети или продужити надлежни суд.

Члан 101

Ако се грађанско-правно потраживање односи на повраћај ствари, а суд установи да ствар припада оштећеном и да се налази код окривљеног или код којег од учесника у кривичном делу или код лица коме су је они дали на чување, одредиће у пресуди да се ствар преда оштећеном.

Ствар која не служи као доказ у кривичном поступку предаће се оштећеном и у току поступка ако не постоји спор о својини.

У сваком случају ствар се може вратити оштећеном, ако му је неопходно потребна, ако је подложна квару или је њено чување скопчано са трошковима. Пре него што се преда оштећеном ствар ће се у записнику тачно описати.

Члан 102

Ако је ствар која је одузета оштећеном доспела по каквом законском основу у руке трећег лица које није учествовало у кривичном делу, или ако се више оштећених споре о својини те ствари, упутиће се оштећени на грађанску парницу.

Члан 103

Кад суд нађе да се због кривице окривљеног мора сасвим или делимично поништити неки правни посао, изрећи ће у пресуди поништај тог правног посла са последицама које отуда проистичу не дирајући у права трећих лица.

Члан 104

Правоснажну пресуду којом је одлучено о грађанско-правном потраживању може суд у кривичном поступку изменити само поводом понављања кривичног поступка или поводом захтева за заштиту законитости.

Ван овог случаја осуђени или његови наследници могу само у грађанској парници захтевати да се правоснажна одлука којом је досуђено грађанско-правно потраживање измени због нових доказа или да се укине њено извршење због чињеница које су се појавиле после те одлуке.

ГЛАВА XI

ДОНОШЕЊЕ И САОПШТАВАЊЕ ОДЛУКА

Члан 105

У кривичном поступку одлуке се доносе у облику пресуде, решења и наредбе.

Пресуду доноси само суд, а решења и наредбе доносе и други органи који учествују у кривичном поступку.

Члан 106

Одлуке већа доносе се после усменог већања и гласања. Одлука је донесена кад је за њу гласала већина чланова већа.

Претседник већа руководи већањем и гласањем и гласа последњи. Он је дужан да се стара да се сва питања свестрано и потпуно размотре.

Ако се у погледу појединих питања о којима се гласа гласови поделе на више различитих мишљења, тако да ниједно од њих нема већину, раздвојиће се питања, и гласање ће се понављати док се не постигне већина. Ако се на овај начин не постигне већина одлука ће се донети тако што ће се гласови који су најнеповољнији за окривљеног прибројити гласовима који су од ових мање неповољни, све док се не постигне потребна већина.

Чланови већа не могу одбити да гласају о питањима која постави претседник већа, али члан већа који је гласао да се оптужени ослободи и остао у мањини, није дужан да гласа о казни. Ако не гласа, узеће се као да је пристао на глас који је за оптуженог најповољнији.

Члан 107

При одлучивању прво се гласа да ли је суд надлежан, да ли је потребно допунити поступак, као и о другим претходним питањима. Кад се донесе одлука о претходним питањима, прелази се на решавање о главној ствари.

При одлучивању о главној ствари прво ће се гласати да ли је оптужени учинио кривично дело и да ли је кривично одговоран, а затим ће се гласати о казни, мерама безбедности, васпитно-поправним мерама, трошковима кривичног поступка, грађанско-правним потраживањима и осталим питањима о којима треба донети одлуку.

Ако је исто лице оптужено за више кривичних дела, гласаће се о кривичној одговорности и казни за свако од тих дела, а затим о једној казни за сва дела према одредбама члана 46 Кривичног законика.

Члан 108

Већање и гласање врши се у тајном заседању.

У просторији у којој се врши већање и гласање могу бити присутни само чланови већа и записничар.

Члан 109

Ако овим закоником није друкчије одређено, одлуке се саопштавају заинтересованим лицима усменим објављивањем ако су присутна, а достављањем овереног преписа ако су отсутна.

Кад је одлука усмено саопштена, то ће се назначити у записнику или на спису, а лице коме је саопштење учињено потврдиће то својим потписом. Уколико овим закоником није шта друго одређено, издаће се заинтересованом лицу на његов захтев оверен препис усмено саопштене одлуке само у случају кад против те одлуке може изјавити жалбу.

Преписи одлука против којих је дозвољена жалба достављају се са упутством о праву на жалбу.

ГЛАВА XII

ДОСТАВЉАЊЕ ПИСМЕНА И РАЗМАТРАЊЕ СПИСА

Члан 110

Писмена се достављају по правилу преко поште. Достављање се може вршити и преко народног одбора општине (града), преко службеника оног органа који је одлуку донео или непосредно код тог органа.

Члан 111

Оптужница, оптужни предлог, приватна тужба и позив на главни претрес доставиће се окривљеном лично.

Окривљеном лично доставиће се и све одлуке од чијег достављања тече рок за жалбу, а само по његовом захтеву доставиће се браниоцу или лицу које он одреди.

Позив за подношење оптужнице и позив за главни претрес доставиће се приватном тужиоцу и оштећеном као тужиоцу лично или њиховим законским заступницима или пуномоћницима. На исти начин достављају им се и одлуке код којих од дана доставе тече рок за жалбу.

Ако се лице коме се писмено мора лично извршити не затече тамо где се достављање има извршити, достављач ће се обавестити кад и на ком месту би могао то лице да затече и оставиће му, код једног од лица наведених у члану 112 овог законика,

писмену обавест да ради примања писмена буде у одређени дан и сат у свом стану или на свом радном месту. Ако и после овог достављач не затече лице коме се достава има извршити, поступиће по одредби члана 112 став 1 овог законика, и тиме се сматра да је достављање извршено.

Члан 112

Писмена која нису поменута у претходном члану достављају се такође лично, али таква писмена, у случају да се прималац не затече у стану или на радном месту, могу се предати коме од његових одраслих укућана или одраслом лицу које је запослено на истом радном месту или настојнику куће, или суседу ако овај на то пристане. У таквом случају на доставници ће се назначити коме је писмено предато и однос тога лица према лицу коме је писмено требало доставити.

Ако се утврди да је лице коме се писмено има доставити отсутно и да му због тог лица из претходног става не могу писмено на време предати, вратиће се писмено уз назначење где се ступити налази.

Члан 113

Кад се писмено има извршити браниоцу окривљеног, а он има више бранилаца, довољно је да се достављање изврши једном од њих.

Ако оштећени, оштећени као тужилац или приватни тужилац има законског заступника или пуномоћника, достављање ће се извршити овоме, а ако их има више онда само једном од њих.

Члан 114

Потврду о извршеном достављању (доставницу) потписују прималац и достављач. Прималац ће на доставници сам назначити дан пријема.

Ако је прималац неписмен или није у стању да се потпише, достављач ће га потписати, назначити дан пријема и ставити напомену зашто је потписао примаоца.

Ако прималац одбије да потпише доставницу, достављач ће то забележити на доставници и назначити дан предаје и тиме је достава извршена.

Члан 115

Кад лице коме се врши достављање одбије да прими писмено, достављач ће забележити на доставници дан, час и разлог одбијања пријема, а писмено ће оставити у стану или у просторији где је односно лице запослено, и тиме је достављање извршено.

Члан 116

Војним лицима, припадницима Народне милиције и саобраћајним службеницима сувоземног, речног, поморског и ваздухопловног саобраћаја достављање позива врши се преко њихове команде односно непосредног старешине, а по потреби може им се на тај начин вршити и достављање осталих писмена.

Лицима лишеним слободе достављање се врши преко управе затвора, казнено-поправне установе или васпитно-поправног дома.

Лицима која уживају екстериторијалност у земљи, ако међународни уговори што друго не одређују, достављање се врши преко Државног секретаријата за иностране послове.

Члан 117

Јавном тужиоцу одлуке и друга писмена саопштавају се достављањем у изворнику на ком ће он назначити да га је видео и прочитао. На захтев издаће се тужиоцу оверен препис изворника.

Кад се врши достављање одлука код којих од дана достављања тече рок, као дан достављања сматра се дан предаје писмена писарници јавног тужиоца.

Члан 118

У случајевима који нису овим закоником предвиђени достављање се врши по правилима грађанског судског поступка.

Члан 119

Јавни тужилац може затражити од суда кривичне списе ради разматрања.

Сваком ко има оправдани интерес може се дозволити разматрање и преписивање појединих кривичних списа.

Кад је поступак у току, разматрање и преписивање списа дозвољава орган пред којим се води поступак, а кад је поступак завршен онда разматрање и преписивање списа дозвољава претседник суда. Ако се списи налазе код јавног тужиоца, дозволу за разматрање даје он.

ГЛАВА XIII

ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА

Члан 120

Пресуда се извршује кад постане правоснажна и кад извршењу не стоје на путу законске сметње.

Пресуда постаје правоснажна кад се више не може побијати жалбом или кад жалба није дозвољена.

Ако суд који је донео пресуду у првом степену није надлежан за извршење казне, доставиће оверени препис пресуде са потврдом о извршности органу који је надлежан за њено извршење.

Члан 121

Надлежност за извршење и начин извршења казни, мера безбедности и васпитно-поправних мера одређује се посебним законом.

Члан 122

Извршење пресуде у погледу трошкова кривичног поступка и грађанско-правних потраживања врши надлежни срески суд по одредбама извршног поступка.

Принудна наплата трошкова кривичног поступка у корист буџетских средстава врши се по службеној дужности. Трошкови принудне наплате претходно се исплаћују из буџетских средстава.

Ако је у пресуди изречена мера безбедности одузимања предмета, суд који је изрекао пресуду у првом степену одлучиће да ли ће се такви предмети продати по одредбама извршног поступка или ће се предати криминалистичком музеју или другој установи или ће се уништити. Новац добијен продајом предмета уноси се у буџет.

Одредба претходног става сходно ће се применити и у случају кад се донесе одлука о одузимању предмета на основу члана 443 овог законика.

Правоснажна одлука о одузимању предмета може се, ван случаја понављања кривичног поступка односно захтева за заштиту законитости, изменити у грађанској парници, ако се појави спор о својини одузетих предмета.

Члан 123

Решења се извршују кад постану правоснажна ако закон не одређује друкчије. Наредбе се извршују одмах ако орган који је наредбу издао не нареди друкчије.

Правоснажност решења наступа кад се оно не може побити жалбом или кад жалба није дозвољена.

Решења и наредбе, ако није друкчије одређено, извршују органи који су те одлуке донели. Ако је суд решењем изрекао новчану казну или је решењем одлучио о трошковима кривичног поступка, примениће се у погледу извршења новчане казне одредбе посебног закона (члан 121), а ради наплате трошкова кривичног поступка поступиће се по одредбама члана 122 став 1 и 2 овог законика.

Члан 124

Ако се појави сумња о дозвољености извршења судске одлуке, о рачунању казне, или о урачунавању притвора и истражног затвора или раније издржане казне, одлучује о томе посебним решењем суд који је судио у првом степену. Жалба не задржава извршење решења, осим ако суд друкчије не одреди.

Ако се појави сумња о тумачењу судске одлуке, одлучује о томе суд који је донео правоснажну одлуку.

Члан 125

Кад је пресуда којом је одлучено о грађанско-правном потраживању постала правоснажна, може оштећени захтевати од суда који је судио у првом степену да му изда оверени препис пресуде са назначењем да је пресуда извршена, да би на основу пресуде могао тражити извршење код грађанског суда.

Члан 126

Првостепени суд доставиће извод из сваке правоснажне осуђујуће пресуде овлашћеном органу унутрашњих послова среског (градског) народног одбора надлежном по месту пребивалишта и места рођења осуђеног лица ради уписа у казнену евиденцију.

Извод из правоснажне осуђујуће пресуде првостепени суд доставиће Државном секретаријату за унутрашње послове ФНРЈ за лица рођена у иностранству, за лица без држављанства и за стране држављане, а за ове последње и Државном секретаријату за иностране послове.

Орган надлежан за извршење поједине казне обавестиће о свакој извршеној пресуди органе из претходних ставова надлежне за вођење казнене евиденције. Ове органе обавестиће суд и у случајевима брисања осуде на основу судске рехабилитације или на основу амнестије или помиловања.

ГЛАВА XIV

ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ И ЗНАЧЕЊЕ ЗАКОНСКИХ ИЗРАЗА

Члан 127

Кад гоњење за кривично дело зависи од предлога оштећеног, јавни тужилац не може покренути кривични поступак док оштећени не стави предлог.

Кад гоњење зависи од одобрења надлежног државног органа, јавни тужилац не може предложити отварање истраге нити може поднети оптужницу односно оптужни предлог ако не поднесе доказ да је одобрење дато.

Члан 128

Јавни тужилац, приватни тужилац и оштећени као тужилац могу одустати од захтева за гоњење до завршетка главног претреса пред првостепеним судом.

Члан 129

Кад се у току кривичног поступка утврди да је окривљени умро или да је по учињеном кривичном делу оболео од каквог трајног душевног обољења, обуставиће се решењем кривични поступак.

Члан 130

У погледу искључења кривичног гоњења за лица која уживају право екстериторијалности у Федеративној Народној Републици Југославији важе правила међународног права.

У случају сумње да ли се ради о овим лицима суд ће се за објашњење обратити Државном секретаријату за иностране послове.

Члан 131

Сви државни органи дужни су да судовима и другим органима који учествују у кривичном поступку пруже потребну помоћ, а нарочито ако се ради о откривању кривичних дела или о проналажењу учинилаца.

Члан 132

Поједини изрази употребљени у овом закону имају ово значење:

Окривљени је лице против кога се води извиђај или истрага или против кога је подигнута оптужница, оптужни предлог или приватна тужба.

Оптужени је лице против кога је оптужница стала на правну снагу.

Израз окривљени употребљава се у овом закону и као општи назив за окривљеног и оптуженог.

Осуђени је лице за које је правоснажном пресудом утврђено да је кривично одговорно за одређено кривично дело.

Оштећени је лице чије је какво лично или имовинско право кривичним делом повређено или угрожено.

Тужилац је јавни тужилац, приватни тужилац и оштећени као тужилац.

Странка је тужилац и окривљени.

ДЕО ДРУГИ

ТОК ПОСТУПКА

А. ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

ГЛАВА XV

ИЗВИЂАЈ

Члан 133

Извиђај се покреће кад постоје основи сумње да је учињено кривично дело.

Члан 134

Сви државни органи су дужни да пријаве кривична дела за која се гони по службеној дужности која им буду пријављена или за која сазнају на који други начин.

Подносећи пријаву државни органи ће навести доказе који су им познати и предузеће мере да би се сачували трагови кривичног дела, предмети на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело и други докази.

Члан 135

Сваки грађанин може пријавити кривично дело за које се гони по службеној дужности.

У којим случајевима непријављивање кривичног дела претставља кривично дело одређује закон.

Члан 136

Пријава се подноси надлежном јавном тужиоцу писмено или усмено. О усменој пријави саставиће се записник.

Ако је пријава поднесена истражном судији, среском суду, органу унутрашњих послова или ненадлежном јавном тужиоцу, они ће пријаву примити и без одлагања доставити надлежном јавном тужиоцу.

Члан 137

Јавни тужилац ће одбацити пријаву ако из саме пријаве проистиче да пријављено дело није кривично дело за које се гони по службеној дужности, ако је наступила застарелост или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем, или ако постоје друге околности које искључују гоњење. Кад јавни тужилац одбаци пријаву назначиће на својим списима разлоге за то и о одбацивању пријаве обавестиће у року од осам дана оштећеног (члан 61).

Ако јавни тужилац из саме пријаве не може оценити да ли су вероватни наводи пријаве, или ако је до јавног тужиоца само допро глас да је извршено кривично дело, наредиће да се претходно прикупе обавештења на основу којих би могао одлучити да ли ће покренути кривични поступак.

Ако не одбаци пријаву, јавни тужилац ће ставити захтев да се спроведе извиђај или ће предложити да се отвори истрага.

Члан 138

Извиђај спроводе истражни судија, судија среског суда и овлашћени органи унутрашњих послова (извиђајни органи).

Извиђај спроводи по захтеву јавног тужиоца онај извиђајни орган коме је такав захтев упућен.

Члан 139

У захтеву за спровођење извиђаја јавни тужилац означава у ком правцу треба вршити извиђај и при томе може поближе одредити које околности треба извидети, које радње треба предузети и о којим питањима треба саслушати одређена лица.

Извиђајни органи нису овлашћени да цене да ли је потребно да се изврше радње које захтева јавни тужилац.

Члан 140

У хитним случајевима извиђајни органи могу и не чекајући захтев јавног тужиоца предузети поједине извиђајне радње, али о свему што су предузели морају обавестити јавног тужиоца.

Кад спроводе извиђај по захтеву јавног тужиоца или кад поступају по одредби става 1 овог члана, овлашћени органи унутрашњих послова не могу предузимати извиђајне радње које се доцније не би могле поновити. У таквом случају они ће се обратити надлежном истражном судији или судији среског суда да ове радње изврши, и да им достави записник о томе, као и одузете предмете који су потребни за даље вођење извиђаја. Ако постоји опасност због одлагања, овлашћени органи унутрашњих послова могу сами предузети и ове радње, осим обдукције и ексхумације леша.

Члан 141

Кад постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, органи унутрашњих послова дужни су предузети потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка. О свему учињеном обавестиће јавног тужиоца.

Члан 142

По завршеном извиђају достављају се сви извиђајни списи јавном тужиоцу.

Јавни тужилац може на основу резултата извиђаја захтевати да се извиђај допуни, ставити предлог да се отвори истрага, подићи оптужницу односно оптужни предлог, предмет упутити надлежном јавном тужиоцу или војном тужиоцу, или донети решење о обустави или прекиду извиђаја.

Члан 143

Јавни тужилац ће решењем обуставити извиђај:

- 1) ако дело које се ставља на терет окривљеном није кривично дело за које се гони по службеној дужности;
- 2) ако постоје околности које искључују кривичну одговорност окривљеног;
- 3) ако нема доказа да је окривљени учинио кривично дело;
- 4) ако је наступила застарелост кривичног гоњења или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем или ако постоје друге околности које искључују гоњење.

Ако јавни тужилац нађе да постоје околности из тачке 2 претходног става, али да долази у обзир примена мера безбедности или васпитно-поправних мера, покренуће поступак за примену ових мера.

О обустављању извиђаја јавни тужилац обавестиће извиђајног органа који ће окривљеног који се налази у притвору одмах пустити на слободу.

О обустављању извиђаја јавни тужилац је дужан да у року од осам дана писмено обавести оштећеног (члан 61) као и окривљеног ако је овај био у извиђају саслушан.

Члан 144

Јавни тужилац ће решењем прекинути извиђај:

- 1) ако је учинилац кривичног дела остао непознат иако су предузете све мере за његово проналажење;
- 2) ако је код окривљеног наступило привремено душевно обољење или привремена душевна поремећеност.

Ако се не зна боравиште окривљеног или овај није достижан државним органима, извиђај се може прекинути, али ако има више окривљених, поступак ће се наставити према осталим окривљеним.

Пре него што се извиђај прекине, прикупиће се сви докази о кривичном делу и кривичној одговорности окривљеног до којих се може доћи.

Прекинути извиђај наставиће се кад престану сметње које су изазвале прекид.

Члан 145

Оштећени као тужилац и приватни тужилац могу, кад су у питању кривична дела за која је надлежан окружни суд, предложити да истражни судија спроведе потребне извиђаје. Ако се истражни судија не сложи са овим предлогом, затражиће да о томе одлучи веће окружног суда.

Ако је извиђај вођен по предлогу оштећеног као тужиоца или по предлогу приватног тужиоца, истражни судија ће их обавестити о завршеном извиђају и позвати да у року од осам дана поднесу оптужницу односно приватну тужбу или да ставе свој предлог, а ако то не учине сматраће се да су одустали од гоњења, па ће поступак решењем обуставити.

Ако оштећени као тужилац или приватни тужилац ставе истражном судији предлог за допуну извиђаја, а истражни судија се не сложи с тим предлогом, о том предлогу одлучује веће окружног суда. Ако веће одбије предлог за допуну извиђаја, обавестиће истражни судија оштећеног као тужиоца односно приватног тужиоца да може у року од осам дана поднети оптужницу односно приватну тужбу, а ако то не учини сматраће се да је одустао од гоњења и поступак ће се решењем обуставити.

Ако се извиђај води по предлогу оштећеног као тужиоца или по предлогу приватног тужиоца, решење о прекиду извиђаја (члан 144) доноси истражни судија.

Члан 146

Решавајући о предлозима оштећеног као тужиоца са којима се није сложио истражни судија веће окружног суда може донети решење којим се извиђај обуставља, ако нађе да постоје разлози из члана 143 став 1 тач. 1—4 овог законика а нема услова за примену мера безбедности или васпитно-поправних мера.

Одредба из претходног става примениће се сходно и кад веће решава о предлозима приватног тужиоца са којима се није сложио истражни судија.

Против решења из претходних ставова оштећени као тужилац односно приватни тужилац има право жалбе.

Члан 147

Тужилац и бранилац не могу присуствовати испитивању окривљеног у извиђају.

Тужилац, окривљени и бранилац не могу присуствовати саслушању сведока у извиђају. Само у случају кад је вероватно да сведок неће доћи на главни претрес они могу присуствовати његовом саслушању и том приликом могу стављати предлоге и упућивати питања сведоку.

Тужилац, окривљени и бранилац имају право да присуствују увиђају и саслушању вештака и том приликом могу постављати питања вештацима.

Тужилац и бранилац могу присуствовати и претресању стана ако то не би било од штете за кривични поступак.

Извиђајни орган је дужан да странке и браниоца обавести о времену и месту извршења радњи којима они могу присуствовати, осим кад постоји опасност због одлагања. Ако је окривљени у притвору, извиђајни орган ће одлучити да ли је потребно присуство окривљеног.

Члан 148

Ако је истражном судији или судији средског суда потребна помоћ органа унутрашњих послова или других државних органа ради успешног извршења појединих извиђајних радњи, они су дужни да му је на његов захтев пруже.

Члан 149

Кад то захтевају интереси кривичног поступка или интерес чувања државне тајне или интереси јавног реда или разлози морала, извиђајни орган наредиће лицима која саслушава да чувају као тајну оно што су у поступку сазнала и указаће им на последице одавања тајне (члан 285 Кривичног законика).

Члан 150

Извиђајни орган може казнити новчаном казном до 5.000 динара свако лице које се за време вршења какве извиђајне радње и после опомене неуљудно понаша или нарушава ред. Уколико учешће таквог лица није неопходно, извиђајни орган га може удаљити са места где се врши радња у извиђају.

О жалби против решења којим је изречена новчана казна одлучује увек веће окружног суда (члан 21 став 2).

Члан 151

У току извиђаја странке могу поднети притужбу због одуговлачења поступка и других неправилности у поступку.

Ако извиђај спроводи истражни судија, притужба се подноси претседнику окружног суда, а ако извиђај спроводи судија средског суда, притужба се подноси претседнику средског суда односно претседнику окружног суда ако претседник средског суда спроводи извиђај.

Ако извиђај спроводи овлашћени орган унутрашњих послова, притужба се подноси јавном тужиоцу.

ГЛАВА XVI

ИСТРАГА

Члан 152

Истрагом руководи окружни суд преко већа или истражног судије.

Члан 153

Истрага ће се отворити кад је потребно да се основи сумње који постоје против одређеног лица тако рашчисте да се може одлучити да ли ће се против тог лица кривични поступак обуставити или ће се подићи оптужница.

Истрага ће се увек отворити против одређеног лица ако се оно гони због кривичног дела за које се по закону може изрећи смртна казна или казна строгог затвора до двадесет година или ако је потребно да се пре подизања оптужнице нареди истражни затвор.

Члан 154

Предлог да се отвори истрага може поднети јавни тужилац и оштећени као тужилац.

Предлог за отварање истраге подноси се истражном судији.

У предлогу се мора назначити лице против кога се предлаже отварање истраге, опис дела из ког произлазе законска обележја кривичног дела, законски назив кривичног дела, основи сумње који стоје против окривљеног и постојећи докази.

Кад предлог подноси јавни тужилац, доставиће истражном судији пријаву и списе извиђаја ако је извиђај вођен. Истовремено јавни тужилац доставиће истражном судији предмете који могу послужити као доказ или ће назначити где се они налазе.

Члан 155

Кад истражни судија прими предлог да се отвори истрага, размотриће списе и, ако се сложи са предлогом, донеће решење о отварању истраге, које ће доставити тужиоцу и окривљеном. Пре него што донесе ово решење истражни судија ће увек саслушати окривљеног, ако овај није био испитан у извиђају, а ако је био испитан, одлучиће да ли ће га поново испитати.

Ако се истражни судија не сложи са предлогом тужиоца да се отвори истрага, затражиће да о томе одлучи веће.

Члан 156

Истрагу спроводи истражни судија.

Истражни судија врши истражне радње, по правилу, само на подручју свог окружног суда. Ако интерес истраге захтева, он

може поједине истражне радње извршити и ван подручја свог окружног суда, али је дужан да о томе обавести надлежни окружни суд.

Члан 157

После отварања истраге истражни судија може наредбом поверити спровођење истраге или извршење појединих истражних радњи судији среског суда или овлашћеном истражном органу унутрашњих послова, који су дужни да поступе по овом захтеву.

Судија среског суда и овлашћени истражни орган унутрашњих послова којима је поверено спровођење истраге имају сва права и дужности истражног судије у истрази, али не могу обуставити или прекинути истрагу, наредити или укинути истражни затвор, нити могу спровођење истраге поверити другом органу.

Истражни судија може у свако доба сам преузети вођење истраге коју је поверио среском судији или овлашћеном истражном органу унутрашњих послова.

Спровођење истраге истражни судија може поверити само среском судији на подручју свог окружног суда али ван седишта тог окружног суда, а извршење појединих истражних радњи може поверити судији сваког среског суда ван седишта свог окружног суда.

Члан 158

Срески судија или овлашћени истражни орган унутрашњих послова коме је поверено извршење појединих истражних радњи извршиће по потреби и друге истражне радње које са овима стоје у вези или из њих проистичу.

Ако срески судија или овлашћени истражни орган унутрашњих послова коме је поверено извршење појединих истражних радњи није надлежан, послаће предмет надлежном суду односно органу и о томе ће обавестити истражног судију.

Члан 159

О жалби против решења које доноси судија среског суда и овлашћени истражни орган унутрашњих послова којима је поверено спровођење истраге или извршење појединих истражних радњи решава веће окружног суда, али истражни судија може и сам укинути такво решење.

Члан 160

Истрага се води само у погледу оног кривичног дела и против оног окривљеног на које се односи решење о отварању истраге.

Ако се у току истраге покаже да поступак треба проширити и на које друго кривично дело или против другог лица, истражни

судија ће о томе обавестити јавног тужиоца. У оваквом случају могу се предузети истражне радње које не трпе одлагање, али о свему што је предузето мора се обавестити јавни тужилац.

Члан 161

Кад је истрага отворена истражни судија и без предлога странака предузима све радње које сматра да су потребне за утврђивање кривичног дела и кривичне одговорности учиниоца као и за прикупљање и обезбеђење доказа.

Истражни судија ће одлучити да ли ће се радње извршене у извиђају поновити у истрази.

Члан 162

Странке могу у току истраге стављати предлоге истражном судији да се изврше поједине истражне радње.

Ако је такав предлог ставио тужилац, а истражни судија се с предлогом не сложи, затражиће да о томе одлучи веће окружног суда.

Странке могу овакве предлоге стављати и судији среског суда односно овлашћеном истражном органу унутрашњих послова кад је овима поверено спровођење истраге или извршење појединих истражних радњи. Ако се судија среског суда односно овлашћени истражни орган унутрашњих послова не сложи са предлозима странака, могу странке ове предлоге поново ставити истражном судији.

Члан 163

Истражни судија обуставља решењем истрагу кад тужилац у току истраге одустане од захтева за гоњење или кад по завршеној истрази изјави да не налази основа за даље гоњење.

Решење о обустави истраге доставља се окривљеном који ће се одмах пустити на слободу ако је у истражном затвору. Ако је од гоњења одустао јавни тужилац, истражни судија ће у року од осам дана обавестити оштећеног о обустави истраге (члан 61).

Истрагу може обуставити решењем и веће окружног суда кад по овом законнику одлучује о било којем питању у току истраге ако нађе да постоје разлози из члана 143 став 1 тач. 1—4 овог законика, а нема услова за примену мера безбедности или васпитно-поправних мера. Против овог решења јавни тужилац има право жалбе.

Члан 164

Истражни судија завршава истрагу кад нађе да је стање ствари у истрази довољно разјашњено да се може подићи оптужница или обуставити поступак.

Ако је спровођење истраге било поверено судији среског суда или овлашћеном истражном органу унутрашњих послова,

они су дужни да по завршеној истрази доставе истражном судији све списе који се односе на кривични предмет. Истражни судија размотриће истражни материјал и одлучити да ли ће допунити истрагу испитивањем окривљеног односно извршењем других истражних радњи.

По завршеној истрази истражни судија доставља списе јавном тужиоцу, који ће ставити предлог да се истрага допуни или подићи оптужницу или дати изјаву да не налази основа за даље гоњење.

Ако истражни судија не прихвати предлог јавног тужиоца о допуни истраге, затражиће да о томе одлучи веће окружног суда.

Ако је истрага вођена по захтеву оштећеног као тужиоца, истражни судија поступиће по члану 145 овог законика.

Члан 165

За прекид истраге примењиваће се сходно одредбе члана 144 овог законика. Решење о прекиду истраге доноси истражни судија.

Ако се против окривљеног који је у бекству или који није достижан државним органима води истрага по предлогу јавног тужиоца, решење о прекиду истраге истражни судија доноси само на његов предлог.

Члан 166

Кад веће окружног суда одлучује у току истраге, истражни судија и јавни тужилац могу већу писмено изложити своје становиште, а веће их може позвати да се и усмено изјасне.

Члан 167

Одредбе члана 146 став 1 и 3 и члана 147—150 овог законика примењиваће се сходно и у истрази.

Члан 168

Странке се могу увек притужбом обратити претседнику окружног суда због одуговлачења поступка и других неправилности у току истраге.

ГЛАВА XVII

МЕРЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ И УСПЕШНО ВОЂЕЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

1. Заједничка одредба

Члан 169

Мере које се могу предузети према окривљеном за обезбеђење његовог присуства и за успешно вођење кривичног поступка

јесу: позив, довођење, обећање окривљеног да неће напустити боравиште, јемство, притвор и истражни затвор.

Приликом одлучивања коју ће од наведених мера применити надлежни орган ће се придржавати услова одређених за примену појединих мера, водећи рачуна да се не примењује тежа мера, ако се иста сврха може постићи блажом мером.

Ове мере ће се укинути и по службеној дужности кад престану разлози који су их изазвали односно замениће се другом блажом мером кад за то наступе услови.

2. Позив

Члан 170

Присуство окривљеног при извршењу радњи у кривичном поступку обезбеђује се његовим позивањем. Позив окривљеном упућује суд или овлашћени орган унутрашњих послова.

Позивање се врши достављањем затвореног писменог позива који садржи: назив органа који позива, породично и рођено име окривљеног, кривично дело које му се ставља на терет, место где окривљени има доћи, дан и час кад треба да дође, назначење да се позива у својству окривљеног и упозорење да ће у случају недоласка бити принудно доведен, службени печат и потпис овлашћеног службеног лица које позива.

Ако окривљени није у стању да се одазове позиву услед болести или друге неотклоњиве сметње, испитаће се у месту где се налази.

3. Довођење

Члан 171

Наредбу да се окривљени доведе може издати суд или овлашћени орган унутрашњих послова ако је донето решење о притвору или ако уредно позвани окривљени не дође а свој изостанак не оправда.

Наредбу за довођење извршују органи унутрашњих послова.

Наредба за довођење издаје се писмено. Наредба треба да садржи породично и рођено име окривљеног који се има довести, кривично дело које му се ставља на терет и разлог због кога се наређује довођење, службени печат и потпис овлашћеног службеног лица које наређује довођење.

Лице коме је поверено извршење наредбе предаје наредбу окривљеном и позива га да са њим пође. Ако окривљени то одбије довешће га принудно.

Против војних лица или припадника Народне милиције неће се издавати наредба за довођење већ ће се затражити од њихове команде односно установе да их спроведе.

Време потребно за довођење окривљеног не рачуна се у рок из члана 182 овог законика али се урачунава у изречену казну.

4. Обећање окривљеног да неће напустити боравиште

Члан 172

Ако постоји бојазан да би се окривљени у току поступка могао сакрити или отићи у непознато место, суд или овлашћени орган унутрашњих послова могу тражити од окривљеног обавезу да се неће крити и да без њиховог одобрења неће напустити своје боравиште. Дато обећање уноси се у записник.

Окривљени ће се приликом давања обећања упозорити да се против њега може одредити притвор односно истражни затвор ако ову обавезу прекрши.

5. Јемство

Члан 173

Окривљени који се има ставити или је већ стављен у притвор или истражни затвор само због бојазни да ће побећи може се оставити у слободи односно може се пустити на слободу, ако он лично или ко други за њега пружи јемство да до краја кривичног поступка неће побећи, а сам окривљени обећа да се неће крити и да без одобрења неће напустити своје боравиште.

Члан 174

Јемство увек гласи на новчани износ који се одређује с обзиром на тежину кривичног дела, личне и породичне прилике окривљеног и имовно стање лица које даје јемство.

Јемство се састоји у полагању готовог новца, хартија од вредности или драгоцености, или у стављању хипотеке за износ јемства на непокретна добра лица које даје јемство, или у личној обавези једног или више грађана да ће у случају бекства окривљеног платити утврђени износ јемства.

Ако се утврди да је окривљени побегао донеће се решење да вредност дата као јемство постаје општенародна имовина.

Члан 175

Окривљени ће се и поред датог јемства ставити у притвор или истражни затвор ако на уредан позив не дође а изостанак не оправда, ако се спрема за бекство, или ако се против њега пошто је остављен у слободи појави који други законски основ за притвор или истражни затвор.

У случају из претходног става јемство се укида. Положени новчани износ, драгоцености или хартије од вредности враћају се, а хипотека се скида. На исти начин ће се поступити и кад се

кривични поступак правоснажно доврши решењем о обустави поступка или пресудом.

Ако је пресудом изречена казна строгог затвора или безусловна казна затвора, јемство се укида тек кад осуђени започне издржавање казне.

Члан 176

Сва решења о јемству доноси у току извиђаја извиђајни орган пред којим се води поступак, а у току истраге истражни судија. После подигнуте оптужнице решења о јемству доноси веће окружног суда.

О жалбама против решења о јемству које је донео овлашћени орган унутрашњих послова решава веће окружног суда.

6. Притвор и истражни затвор

Члан 177

Притвор и истражни затвор могу се наредити само под условима одређеним у овом законику.

Дужност је свих органа који учествују у кривичном поступку да настоје да се притвор и истражни затвор сведе на најкраће време.

У току целог поступка притвор и истражни затвор укинуће се чим престану разлози на основу којих су били наређени.

О притварању обавестиће се државни орган, установа или привредна организација код којих је притворено лице запослено. Они ће се одмах обавестити и о решењу којим се укида притвор односно истражни затвор.

Члан 178

Притвор ће се увек наредити против лица за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело за које се по закону може изрећи смртна казна.

Ако постоје основи сумње да је одређено лице учинило које друго кривично дело, притвор се може наредити:

1) ако се оно крије или нема сталног боравишта или му је боравиште непознато, или се не може утврдити његова истовестност зато што нема потребних исправа или што су исправе сумњиве, или ако постоје други важни разлози због којих се сумња да ће побећи;

2) ако постоји основана бојазан да ће оно извиђај осујетити или отежати утицањем на сведоке, вештаке, саучеснике или прикриваче или уништењем трагова кривичног дела;

3) ако особите околности оправдавају бојазан да ће поновити кривично дело или да ће довршити покушано кривично дело или да ће учинити кривично дело којим прети.

Лица затечена на извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности може свако лишити слободе. Лице лишено слободе мора се одмах предати истражном судији, судији среског суда или органу унутрашњих послова, а ако се то не може учинити мора се одмах обавестити један од ових органа.

Члан 179

Притвор може наредити истражни судија, судија среског суда или овлашћени орган унутрашњих послова.

Притвор се наређује писменим решењем које садржи рођено и породично име окривљеног, кривично дело за које је осумњичен, законски основ за притвор, кратко образложење, службени печат и потпис овлашћеног службеног лица које наређује притвор.

Решење о притвору саопштиће се лицу које се притвара у часу лишавања слободе, а најдоцније у року од 24 сата од часа притварања.

Против решења о притвору притворено лице може се жалити већу окружног суда најдоцније при првом саслушању у извиђају. Жалба са преписом записника о испитивању окривљеног и решењем о притвору доставља се одмах већу окружног суда које је дужно да донесе одлуку у року од 48 сати. Жалба не задржава извршење решења.

Члан 180

Истражни судија дужан је да притворено лице које му је спроведено или које је по његовом налогу притворено саслуша у року од 24 сата од кад му је предато односно од кад је притворено.

Одмах после испитивања окривљеног истражни судија одлучиће да ли ће окривљеног пустити на слободу.

Ако истражни судија сматра да окривљеног треба задржати, затражиће предлог јавног тужиоца о отварању истраге, ако такав предлог не постоји.

Ако јавни тужилац у року од три дана не стави такав предлог, истражни судија ће окривљеног пустити на слободу.

Члан 181

Судија среског суда и овлашћени орган унутрашњих послова по чијем је решењу неко лице притворено дужни су да то лице испитају у року од 24 сата од часа притварања.

Одмах после испитивања окривљеног судија среског суда односно овлашћени орган унутрашњих послова одлучиће да ли ће окривљеног пустити на слободу или ће га задржати у притвору или ће га спровести истражном судији.

Члан 182

На основу решења о притвору које је донео судија среског суда или овлашћени орган унутрашњих послова окривљени се

може задржати у притвору највише три дана, рачунајући од часа притварања. После тога рока окривљени се може задржати у притвору само на основу решења о продужењу притвора.

Члан 183

О продужењу притвора одлучује решењем истражни судија или судија среског суда.

Решење о продужењу притвора доноси се на образложени предлог јавног тужиоца. Уз предлог о продужењу притвора јавни тужилац је дужан да поднесе препис записника о испитивању окривљеног.

Решење о продужењу притвора саопштиће се окривљеном у року од три дана од часа притварања.

Против решења о продужењу притвора дозвољена је жалба, осим ако је продужење наређено због разлога из члана 184 став 2 овог законика. О жалби одлучује веће окружног суда које је дужно да донесе одлуку у року од 48 сати. Жалба не задржава извршење решења.

Члан 184

Решење о продужењу притвора може се донети кад према стању ствари произлази да је прикупљање извиђајног материјала везано за радње на различитим подручјима или ако се ради о откривању групе учинилаца кривичних дела или у другим нарочито сложеним случајевима. Притвор се може продужити једанпут или више пута, али тако да његово укупно трајање не може бити дуже од двадесет и један дан, рачунајући од часа притварања. По истеку рока за који је притвор продужен притворено лице пустиће се на слободу или ће се спровести истражном судији. Ако је пре истека рока за који је притвор продужен наређен истражни затвор, окривљени ће се спровести истражном судији само ако овај то анреди.

Притвор се може продужити и у случају ако постоји потреба да се окривљени задржи у притвору пуна три дана и да се тек четврти дан спроведе истражном судији. У таквом случају притвор ће се продужити само за време које је потребно да се окривљени спроведе истражном судији и да га овај испита.

Члан 185

Ако постоји опасност због одлагања може и ненадлежни извиђајни орган наредити да се окривљени лиши слободе ради његовог спровођења надлежном извиђајном органу. У том случају окривљени се мора одмах саслушати ради установљења истовестности и одмах после тога упутити надлежном извиђајном органу.

Члан 186

Истражни затвор увек ће се наредити против окривљеног ако је отворена истрага због кривичног дела за које се по закону може изрећи смртна казна.

Истражни затвор може се наредити ако је против окривљеног отворена истрага због другог дела, а постоји који од основа из члана 178 став 2 тач. 1—3 овог законика.

Решење о истражном затвору може донети само истражни судија.

Решење треба да садржи податке о личности окривљеног и о кривичном делу, основ за наређење истражног затвора као и кратко образложење. Ово решење одмах ће се саопштити окривљеном.

Ако тужилац предложи да се окривљени стави у истражни затвор, а истражни судија се не сложи са овим предлогом, или ако окривљени изјави жалбу против решења о истражном затвору, веће окружног суда дужно је да донесе одлуку у року од 48 сати. Жалба не задржава извршење решења.

Члан 187

На основу решења истражног судије окривљени се може за време истраге задржати у истражном затвору највише два месеца рачунајући ту и време проведено у притвору. После тога рока окривљени се може задржати у истражном затвору само на основу решења о продужењу истражног затвора.

Истражни затвор може се по одлуци већа окружног суда продужити највише још за месец дана. Ако се ни у овом року због озбиљних сметњи не заврши истрага, веће врховног суда народне републике или Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине може продужити трајање истражног затвора највише још за три месеца. Из особито важних разлога трајање истражног затвора може даље продужити веће Савезног врховног суда, али највише још за три месеца.

Решење о продужењу истражног затвора доноси се на образложени предлог истражног судије или јавног тужиоца.

Жалба против решења окружног суда о продужењу истражног затвора не задржава извршење решења.

Члан 188

У току истраге истражни судија може укинути истражни затвор само с пристанком јавног тужиоца, а ако између истражног судије и јавног тужиоца не постоји сагласност истражни судија ће затражити да о томе одлучи веће окружног суда. Пристанак јавног тужиоца није потребан ако се истражни затвор укида због протекла рока његовог трајања.

Члан 189

Пошто је завршена истрага, а ако истраге није било, пошто је оптужница предата суду, па до завршетка главног претреса истражни затвор може се по саслушању јавног тужиоца наредити или укинути само решењем већа окружног суда.

Против решења из претходног става није дозвољена жалба.

7. Поступак са притвореницима и истражним затвореницима

Члан 190

Притвор се издржава у затвору органа који га је наредио, а истражни затвор код органа који води истрагу или коме је поверено спровођење истраге. Кад извиђај или истрагу спроводи сам суд, притвор и истражни затвор се издржавају у посебним судским одељењима затвора органа унутрашњих послова. У овим одељењима издржавају се притвор и истражни затвор увек после подигнуте оптужбе.

При издржавању притвора и истражног затвора не сме се вређати личност и достојанство окривљеног.

Према притворенику и истражном затворенику могу се примењивати само она ограничења која су потребна да се спречи бекство и договор који би могао бити штетан за поступак.

У истој просторији не могу бити затворена лица која нису истог пола нити малолетници са пунолетним лицима. По правилу у исту просторију не могу се смештати лица која су учествовала у извршењу истог кривичног дела нити лица која су на издржавању казне са лицима у притвору и истражном затвору.

Члан 191

Притвореници и истражни затвореници имају право на осмочасовни непрекидни одмор у времену од 24 сата. Поред тога њима ће се обезбедити кретање по слободном ваздуху најмање два часа дневно, ако затвор располаже подесним ограђеним простором.

Притвореници и истражни затвореници имају право да се о свом трошку хране, да носе своје одело и да се служе својим постељним стварима, да о свом трошку набављају књиге, новине и друге ствари које одговарају њиховим редовним потребама, уколико то не би било од штете за вођење поступка. О томе одлучује орган који спроводи извиђај односно истрагу.

Притвореник и истражни затвореник не могу се употребити ни за какве радове, осим за радове нужне за одржавање чистоће у просторији у којој бораве.

Члан 192

По одобрењу органа код ког се окривљени налази у истражном затвору, и под његовим надзором или надзором лица које он одреди, могу у границама кућног реда истражног затвореника посећивати блиски сродници, а по његовом захтеву лекар и друга лица. Поједине посете могу се забранити ако би услед тога могла настати штета за истрагу.

Истражни затвореник може се дописивати са лицима ван затвора са знањем и под надзором органа код ког се окривљени налази у истражном затвору. Овај орган може забранити одашиљање и примање писама и других пошиљки штетних за истрагу. Одашиљање молбе или жалбе не може се никад забранити.

Притвореници који се налазе у притвору дуже од три дана имају права наведена у ставу 1 и 2 овог члана. Одобрење даје и за надзор се стара орган који спроводи извиђај.

Члан 193

За дисциплинске преступе притвореника и истражног затвореника истражни судија или орган који је наредио притвор или који спроводи истрагу може изрећи дисциплинску казну ограничења посета, преписке и ограничења права да о свом трошку набавља храну.

Против решења о казни изреченој по претходном ставу дозвољена је жалба у року од 24 сата од саопштења решења. Ако је решење о казни донео истражни судија или судија среског суда, о жалби решава веће окружног суда, а ако је овакво решење донео овлашћени орган унутрашњих послова о жалби решава у току извиђаја његов виши орган, а у току истраге веће окружног суда. Жалба не задржава извршење решења.

Члан 194

Претседник окружног суда или судија кога он одреди дужан је најмање једанпут недељно да обилази притворенике и истражне затворенике који се налазе у судским одељењима затвора и да се, ако нађе за потребно, и у отсуности надзорника и стражара обавештава како се притвореници и истражни затвореници хране, како се снабдевају другим потребама и како се с њима поступа.

Надзор из претходног става над притвореницима и истражним затвореницима у судским одељењима затвора органа унутрашњих послова у среским местима врши претседник среског суда.

Обиласцима из претходних ставова може присуствовати и јавни тужилац.

Истражни судија може у свако доба да обилази све истражне затворенике, да с њима разговара и да од њих прима притужбе.

Члан 195

Посебним прописима одредиће се правила о кућном реду у затворима за издржавање притвора односно истражног затвора.

ГЛАВА XVIII

РАДЊЕ У ИЗВИЂАЈУ И ИСТРАЗИ

1. Претресање стана и лица

Члан 196

Претресање стана и осталих просторија окривљеног или других лица може се предузети ако је вероватно да ће се претресањем окривљени ухватити или да ће се пронаћи трагови кривичног дела или предмети важни за кривични поступак.

Претресање лица може се предузети кад је вероватно да ће се претресањем пронаћи трагови и предмети важни за кривични поступак.

Члан 197

Претресање наређује суд или овлашћени орган унутрашњих послова писменом образложеном наредбом.

Наредба о претресању предаје се пре почетка претресања лицу код ког ће се или на ком ће се претресање извршити. Пре претресања позваће се лице на које се односи наредба о претресању да добровољно изда лице односно предмете који се траже.

Претресању се може приступити и без претходне предаје наредбе као и без претходног позива за предају лица или ствари, ако се претпоставља оружани отпор, или ако је потребно да се претресање изврши одмах и изненада, или ако се претресање има извршити у јавним просторијама.

Претресање се врши дању. Претресање се може вршити и ноћу ако је дању започето па није довршено или ако постоје разлози из члана 200 овог законика.

Члан 198

Држалац стана и других просторија позваће се да присуствује претресању, а ако је он отсутан позваће се његов заступник или неко од одраслих укућана или суседа.

Закључане просторије, намештај или друге ствари, отвориће се силом само ако њихов држалац није присутан или неће добровољно да их отвори. Приликом присилног отварања избегаваће се непотребно оштећење.

Претресању стана или лица присуствују два пунолетна грађанина као сведоци. Претресање женског лица врши само женско лице, а за сведоке узимаће се само женска лица.

Кад се претресање врши у државним надлештвима, уставима или у привредним организацијама позваће се њихов руководилац да присуствује претресању.

Претресање у војној згради обавиће се по одобрењу надлежног војног старешина.

Претресање стана и лица треба вршити обазриво не ремећећи кућни мир.

О сваком претресању стана или лица саставиће се записник који потписују лице код кога се или на коме се врши претресање и лица чије је присуство обавезно. Приликом вршења претресања одузеће се привремено само они предмети и документи који стоје у вези са сврхом претресања у поједином случају. У записник ће се унети и тачно назначени предмети који се одузимају, а то ће се унети и у потврду која ће се одмах издати лицу коме су предмети одузети.

Члан 199

Ако се приликом претресања стана или лица нађу предмети који немају везе са кривичним делом због кога је претресање наређено, али који указују на друго кривично дело за које се гони по службеној дужности, они ће се описати у записнику и привремено одузети, а о одузимању издаће се одмах потврда. О овоме ће се одмах обавестити јавни тужилац ради покретања кривичног поступка. Ови ће се предмети одмах вратити ако јавни тужилац нађе да нема основа за покретање кривичног поступка, а не постоји неки други законски основ по коме би се ови предмети имали одузети.

Члан 200

Овлашћени орган унутрашњих послова и припадници Народне милиције могу и без наредбе да уђу у туђ стан и друге просторије и да по потреби изврше претресање, ако држалац стана то жели, ако неко зове у помоћ, ако је потребно да се ухвати учинилац кривичног дела који је на делу затечен, ако се у стану или другој просторији налази лице које се по наредби надлежног државног органа има притворити или принудно довести или које се ту услед гоњења склонило, или ако је очигледно да се друкчије не би могли обезбедити докази.

У случају из претходног става неће се састављати записник већ ће се држаоцу стана одмах издати потврда у којој ће се назначити разлог улажења у стан односно друге просторије, али ако је извршено и претресање поступиће се по одредби члана 198 став 3 и 7 овог законика.

Кад припадници Народне милиције поступе по ставу 1 овог члана, дужни су да о том одмах поднесу извештај извиђајном односно истражном органу, а ако се поступак још не води онда савету за унутрашње послове народног одбора среза односно града.

2. Привремено одузимање предмета

Члан 201

Предмети који се по кривичном закону имају одузети или који могу послужити као доказ у кривичном поступку привремено ће се одузети и предати на чување суду или овлашћеном органу унутрашњих послова, или ће се на други начин обезбедити њихово чување.

Ко држи овакве предмете дужан је да их преда на захтев суда и овлашћеног органа унутрашњих послова.

За одузете предмете издаће се потврда приликом њиховог одузимања.

Члан 202

Државна надлештва, установе или привредне организације могу ускратити показивање или издавање својих списа и других исправа ако сматрају да би објављивање њихове садржине било од штете за опште интересе. Ако је ускраћено показивање или издавање списа и других исправа, коначну одлуку доноси веће окружног суда.

Члан 203

Ако се врши привремено одузимање списа који могу послужити као доказ, извршиће се њихов попис. Ако то није могућно, списи ће се ставити у омот и запечатити. Власник списа може на омот ставити и свој печат.

Лице од кога су списи одузети позваће се да присуствује отварању омота. Ако се оно не одазове позиву или је отсутно, омот ће се отворити и списи прегледати у његовом отсуству.

При прегледању списа мора се водити рачуна да њихов садржај не сазнају неовлашћена лица.

Члан 204

Истражни судија односно судија среског суда може захтевати да поштанске, телеграфске и друге саобраћајне установе задрже и њему, уз потврду пријема, предају писма, телеграме и друге пошиљке које су упућене окривљеном или које он одашиље, ако постоје околности због којих се са основом може очекивати да ће ове пошиљке послужити као доказ у поступку.

Овлашћени органи унутрашњих послова и јавни тужилац могу само захтевати задржавање пошиљки, али су установе наведене у претходном ставу дужне да обуставе задржавање ако у року од три дана по пријему захтева не приме решење истражног судије или судије среског суда.

Издате пошиљке отвара истражни судија односно судија среског суда у присуству два сведока. При отварању ће се пазити

да се не повреде печати, а омоти и адресе ће се сачувати. О отварању саставиће се записник.

Ако интереси поступка дозвољавају, може се садржај пошиљке саопштити окривљеном односно лицу коме је упућена, а може му се пошиљка и предати. Ако је окривљени отсутан, пошиљка ће се саопштити или предати коме од његових рођака, а ако ових нема, вратиће се пошиљаоцу, ако се то не противи интересима поступка.

Члан 205

Предмети који су у току кривичног поступка привремено одузети вратиће се власнику односно држаоцу ако поступак буде обустављен, а не постоје разлози за њихово одузимање (члан 443).

3. Поступање са сумњивим стварима

Члан 206

Нађе ли се код окривљеног туђа ствар, а не зна се чија је, орган који води поступак описаће ту ствар и опис објавити на табли народног одбора општине (града) на чијем подручју окривљени живи и на чијем је подручју кривично дело учињено. У огласу позваће се власник да се јави у року од године дана од дана објављивања огласа, јер ће се иначе ствар продати. Новац добијен продајом постаје општенародна имовина.

Ако се ради о стварима веће вредности, објављивање се може извршити и путем дневних листова.

Ако је ствар подложна квару или је њено чување везано са знатним трошковима, она ће се продати по одредбама извршног поступка, а новац предати на чување надлежном новчаном заводу.

По одредби претходног става поступиће се и кад ствар припада одбеглом или непознатом учиниоцу кривичног дела.

Члан 207

Ако се у року од године дана нико не јави за ствар или за новац добијен од продаје ствари, донеће се решење да ствар или новац постаје општенародна имовина.

Власник ствари има право да у грађанској парници тражи повраћај ствари или новца добијеног од продаје ствари. Застаревање овог права почиње тећи од дана објављивања огласа.

4. Испитивање окривљеног

Члан 208

Кад се окривљени први пут испитује, питаће се за породично и рођено име, надимак ако га има, породично и рођено име родитеља, девојачко породично име мајке, где је рођен, где живи, дан,

месец и годину рођења, које је народности и чији је држављанин, чиме се занима, какве су му породичне прилике, да ли је писмен, какве је школе свршио, да ли је, где и кад служио војску, да ли се води у војној евиденцији и при ком војном отсеку, да ли је одликован, каквог је имовног стања, да ли је, кад и зашто осуђиван и да ли је и кад је изречену казну издржао, да ли се против њега води поступак за које друго кривично дело, а ако је малолетан ко му је законски заступник.

Затим ће се окривљеном саопштити зашто се окривљује и питаће се шта има да наведе у своју одбрану. Окривљени није дужан да изнесе своју одбрану нити да одговара на постављена питања. Ако окривљени неће никако да одговара или неће да одговара на постављена питања, упозориће се да тиме може отежати прикупљање доказа за своју одбрану.

Окривљени се испитује усмено. При испитивању окривљеном се може дозволити да се користи својим забелешкама.

Приликом испитивања треба окривљеном омогућити да се у неометаном излагању изјасни о свим околностима које га терете и да изнесе све чињенице које му служе за одбрану.

Кад окривљени заврши свој исказ, поставиће му се питања уколико је потребно да се попуне празнине или отклоне противречности и нејасности у његовом излагању.

Испитивање треба вршити тако да се у пуној мери поштује личност окривљеног.

Према окривљеном се не сме употребити сила, претња, обмана и слична средства да би се дошло до његове изјаве или признања.

Члан 209

Окривљеном треба постављати питања јасно, разговетно и одређено, тако да их може потпуно разумети. У испитивању не сме се полазити од претпоставке да је окривљени признао нешто што није признао, нити се смеју постављати питања у којима је већ садржано како на њих треба одговорити.

Ако се доцнији искази окривљеног разликују од ранијих, а нарочито ако окривљени опозове своје признање, позваће се да изнесе разлоге зашто је дао различите исказе односно зашто је опозвао признање.

Члан 210

Окривљени може бити суочен са сведоком или другим окривљеним, ако се њихови искази не слажу у погледу важних чињеница.

Суочени ће се понаособ испитати о свакој околности о којој се њихови искази међусобно не слажу и њихов одговор унеће се у записник.

Члан 211

Предмети који стоје у вези са кривичним делом или који служе као доказ показале се окривљеном ради препознавања, пошто их претходно опише. Ако се ови предмети не могу донети, окривљени се може одвести на место где се они налазе.

Члан 212

Исказ окривљеног уноси се у записник у облику приповедања, а постављена питања и одговори на њих унеће се у записник само кад је то потребно.

Окривљеном се може дозволити да свој исказ сам казује у записник.

Члан 213

И поред признања окривљеног орган који води поступак дужан је да прикупља и друге доказе. Ако је признање јасно и потпуно и ако је поткрепљено и другим доказима, предузимаће се даље прикупљање доказа само на тужиочев предлог.

Члан 214

Ако окривљени не зна језик на коме се води поступак, његово ће се испитивање обављати преко тумача.

Ако је окривљени глув постављаће му се питања писмено, а ако је нем позваће се да писмено одговара. Ако се испитивање не може обавити на овај начин, позваће се као тумач лице које се са окривљеним може споразумети.

Ако тумач није раније заклет, положиће заклетву да ће верно пренети питања која се окривљеном упућују и изјаве које он буде давао.

5. Саслушање сведока

Члан 215

Као сведоци позивају се лица за која је вероватно да ће моћи дати обавештења о кривичном делу и учиниоцу и о другим важним околностима.

Свако лице које се као сведок позива дужно је да се одазове позиву, а ако овим закоником није друкчије одређено дужно је и да сведочи.

Члан 216

Не може се саслушати као сведок:

1) лице које би својим исказом повредило дужност чувања службене или војне тајне, док га надлежни орган не ослободи те дужности;

2) бранилац окривљеног о ономе што му је окривљени као свом браниоцу поверио.

Ако су ова лица саслушана, на њиховим исказима суд не може заснивати своју одлуку.

Члан 217

Ослобођени су од дужности сведочења:

- 1) брачни друг окривљеног;
- 2) сродници окривљеног по крви у правој линији, сродници у побочној линији до трећег степена закључно, као и сродници по тазбини до другог степена закључно;
- 3) усвојеник и усвојилац окривљеног;
- 4) верски исповедник о ономе што му је окривљени исповедио.

Орган који води кривични поступак дужан је да лица поминута у претходном ставу, пре њиховог саслушања или чим сазна за њихов однос према окривљеном, упозори да не морају сведочити. Упозорење и одговор се уносе у записник.

Ако сведок није био упозорен да не мора сведочити или ако се није изрично одрекао тог права, или ако упозорење и одрицање није убележено у записник, на његовом исказу не може се заснивати судска одлука.

Лице које има основа да ускрати сведочење према једном од окривљених ослобођено је од дужности сведочења и према осталим окривљеним, ако се његов исказ према природи ствари не може ограничити само на остале окривљене.

Члан 218

Сведок није дужан да одговара на поједина питања ако је вероватно да би тиме изложио себе или свог блиског сродника (члан 217 став 1 тач. 1—3) тешкој срамоти, знатној материјалној штети или кривичном гоњењу.

Члан 219

Позивање сведока врши се достављањем писменог позива у коме ће се навести породично и рођено име и занимање позваног, време и место доласка, кривични предмет по коме се позива, назначење да се позива као сведок и упозорење о последицама неоправданог изостанка (члан 226).

Сведоци који се због старости, болести или тешких телесних мана не могу одазвати позиву могу се саслушати у свом стану.

Члан 220

Сведоци се саслушавају понаособ и без присуства осталих сведока. Сведок је дужан да одговоре даје усмено.

Сведок ће се претходно опоменути да је дужан да говори истину и да не сме ништа прећутати, а затим ће се упозорити на последице давања лажног исказа.

После тога сведок ће се питати за породично и рођено име, име оца, занимање, боравиште, место рођења, године старости и његов однос са окривљеним и оштећеним.

Члан 221

После општих питања сведок се позива да изнесе све што му је о предмету познато, а затим ће му се постављати питања ради проверавања, допуне и разјашњења. Није дозвољено постављати таква питања у којима је већ садржано како би требало одговорити.

Сведок ће се увек питати откуд му је познато оно о чему сведочи.

Сведоци се могу суочити ако се њихови искази не слажу у погледу важних чињеница. Суочени ће се о свакој околности, због које се међусобно не слажу, понаособ саслушати и њихов одговор унети у записник. Истовремено се могу суочити само два сведока.

За саслушање оштећеног као сведока вреде опште одредбе о саслушању сведока. Оштећени који се саслушава као сведок питаће се да ли жели да у кривичном поступку остварује своје грађанско-правно потраживање.

Члан 222

Ако је потребно да се утврди да ли сведок познаје лице или предмете, тражиће се од њега прво да их опише и да наведе знакове по којима се разликују, па ће му се тек после показати ради познавања, и то заједно са другим њему непознатим лицима, односно заједно са предметима исте врсте ако је то могућно.

Члан 223

Ако сведок не зна језик на коме се води поступак, или је глув или нем, саслушање се врши на начин одређен у члану 214 овог законика.

Члан 224

Од сведока се може захтевати да положи заклетву. Пре главног претреса сведок може положити заклетву само пред судом, и то ако постоји бојазан да због болести или из других разлога неће моћи да дође на главни претрес. Разлог због кога је извршена заклетва навешће се у записнику. Заклетва се полаже на начин одређен у члану 302 овог законика.

Члан 225

Не смеју се заклињати лица:

- 1) која нису пунолетна у часу саслушања;
- 2) која су осуђена на казну ограничења грађанских права, док та казна траје;
- 3) која су осуђена због кривичног дела давања лажног исказа;
- 4) за која је доказано или за која постоји основана сумња да су извршила или учествовала у кривичном делу због ког се саслушавају.

Пре заклињања сведок се може упитати да ли је и кад осуђен на казну ограничења грађанских права и да ли је осуђен због кривичног дела давања лажног исказа.

Члан 226

Ако сведок који је уредно позван не дође, а изостанак не оправда, или се без одобрења или оправданог разлога удаљи са места где треба да буде саслушан, може се наредити да се принудно доведе и да сноси трошкове довођења, а може се и казнити новчано до 5.000 динара. Осим тога сведоку се може наложити да накнади трошкове проузроковане његовим изостанком.

Ако сведок дође, па пошто је упозорен на последице неће без законског разлога да сведочи, може се казнити новчано до 5.000 динара, а ако и после тога одбије да сведочи може се затворити. Затвор траје док сведок не пристане да сведочи, или док његово саслушање не постане непотребно, или док се кривични поступак не заврши, али најдуже месец дана.

О жалби против решења којим је изречена новчана казна или је наређен затвор одлучује увек веће окружног суда (члан 21 став 2). Жалба против решења о затвору не задржава извршење решења.

Војна лица и припадници Народне милиције не могу се затворити, али ће се о њиховом одбијању да сведоче известити њихова надлежна команда ради кажњавања.

6. Увиђај и вештаци

Члан 227

Увиђај се предузима кад је за утврђивање или разјашњење какве важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање.

Увиђај се може обавити и уз суделовање вештака.

Члан 228

Вештака одређује орган пред којим се води поступак писменим наредбом.

По правилу ће се позвати један вештак, а два или више кад је вештачење тешко и сложено.

Вештачење се може поверити и стручној установи (болници, хемиској лабораторији, факултету и сл.).

Ако постоје посебне установе за одређене врсте вештачења (вештачење лажног новца, рукописа, дактилоскопско вештачење и сл.), таква вештачења, а нарочито сложенија повераваће се у првом реду овим установама.

Ако за коју врсту вештачења постоје код суда стално одређени вештаци, други се вештаци могу одредити само ако постоји опасност због одлагања, или ако су стални вештаци спречени, или кад то захтевају особите околности.

Члан 229

Лице које се позива као вештак дужно је одазвати се позиву и дати свој налаз и мишљење.

Ако вештак који је уредно позван не дође, а изостанак не оправда, или ако одбије да вештачи, може му се наложити да накнади на тај начин проузроковане трошкове, а може се и казнити новчано до 5.000 динара.

О жалби против решења којим је изречена новчана казна одлучује увек веће окружног суда (члан 21 став 2).

Члан 230

За вештака се не може узети лице које не може бити саслушано као сведок (члан 216) или лице које је ослобођено од дужности сведочења (члан 217), као ни лице према коме је кривично дело учињено, а ако је узето, на његовом налазу и мишљењу не може се заснивати судска одлука.

За вештака се може узети лице које је било саслушано као сведок.

Странкама и њиховим пуномоћницима саопштиће се имена вештака по правилу пре предузетог вештачења.

Жалба на решење којим се одбија захтев за изузеће вештака одлаже извршење вештачења, уколико не постоји опасност због одлагања.

Члан 231

Пре почетка вештачења позваће се вештак да предмет вештачења брижљиво размотри, да тачно наведе све шта опази и нађе и да своје мишљење изнесе непристрасно и у складу са правилима науке и вештине. Он ће се посебно упозорити на последице давања лажног исказа.

Од вештака се може захтевати да пре вештачења положи заклетву, ако не постоје околности због којих се не би могао заклету (члан 225). Пре главног претреса вештак може положити

заклетву само пред судом, и то ако постоји бојазан да ће бити спречен да дође на главни претрес. Разлог због ког је извршена заклетва навешће се у записнику. Стално постављени заклетви вештак опоменуће се само пре вештачења на положену заклетву. Заклетва се полаже на начин одређен у члану 303 овог законика.

Орган пред којим се води поступак руководи вештачењем, показује вештаку предмете које ће размотрити, поставља му питања и по потреби тражи објашњења у погледу датог налаза и мишљења. По његовој дозволи могу и странке вештаку постављати питања.

Вештаку се могу давати разјашњења а може му се дозволити и разматрање списка. На захтев вештака могу се изводити и нови докази да би се утврдиле околности које су од важности за стварање мишљења вештака.

Члан 232

Вештак прегледа предмете вештачења у присуству органа који води поступак и записничара, осим ако су за вештачење потребна дуготрајна испитивања или ако се испитивања врше у установама (члан 228) или ако то траже обзири морала.

Члан 233

Налаз и мишљење вештака уноси се по правилу одмах у записник. Изузетно вештаку се може одобрити да накнадно поднесе писмено мишљење у року који му одреди орган пред којим се води поступак.

Члан 234

Ако се подаци вештака о њиховом налазу битно разилазе или ако је њихов налаз нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са извиђеним околностима, а ти се недостаци не могу отклонити поновним саслушањем вештака, обновиће се вештачење са истим или другим вештацима.

Члан 235

Ако у мишљењу вештака има противречности или недостака или се појави основана сумња у тачност датог мишљења, а ти се недостаци или сумња не могу отклонити поновним саслушањем вештака, затражиће се мишљење других вештака.

Члан 236

Преглед и обдукције леша предузеће се увек када у неком смртном случају постоји сумња или је очигледно да је смрт проузрокована кривичним делом или је у вези са извршењем кривичног дела. Ако је леш већ закопан одредиће се ексхумација у циљу његовог прегледа и обдукције.

При обдукцији леша предузеће се потребне мере да се установи идентитет леша, и у том циљу посебно ће се описати подаци о спољним и унутрашњим телесним особинама леша.

Члан 237

Преглед и обдукцију леша врши један, а према потреби и два лекара, који по могућности треба да буду судско-медицинске струке.

За вештака се, по правилу, не може узети лекар који је умрлог лечио пре његове смрти. Овај ће се ипак позвати да присуствује прегледу и обдукцији леша, кад је то потребно ради давања разјашњења о току и околностима болести, ако са одлагањем није скопчана опасност.

Члан 238

У свом мишљењу вештаци ће нарочито навести који је непосредни узрок смрти, шта је тај узрок изазвало и када је смрт наступила.

Ако је на лешу нађена каква повреда има се утврдити да ли је ту повреду нанео ко други, и ако јесте, онда чиме, на који начин, колико времена пре наступеле смрти и да ли је она проузроковала смрт. Ако је на лешу нађено више повреда има се утврдити да ли је свака повреда извршена истим средством и која је повреда проузроковала смрт, а ако је више повреда смртоносних, која је од њих или које су својим скупним деловањем биле узрок смрти.

У овом случају има се нарочито утврдити да ли је смрт проузрокована самом врстом и општом природом повреде или због личног својства или нарочитог стања организма повређениковог или због случајности околности или околности под којима је повреда извршена.

Поред тога утврдиће се да ли би благовремено потребна помоћ могла отклонити смрт.

Члан 239

При прегледу и обдукцији леша човечјег зачетка треба посебно утврдити његову старост, способност за ванматерични живот, узрок изумирања плода и шта је тај узрок изазвало.

При прегледу и обдукцији леша новорођенчета утврдиће се посебно да ли је рођено живо или мртво, је ли било сазрело и за живот способно, колико је дуго живело, време и узрок смрти и шта је тај узрок изазвало.

Члан 240

Ако постоји сумња тровања упутиће се сумњиве материје које су нађене у лешу или на другом месту на вештачење државној установи која врши токсиколошка испитивања.

При прегледу сумњивих материја вештак ће посебно утврдити врсту, количину и дејство нађеног отрова, а ако се ради о прегледу материја узетих из леша по могућности и количину употребљеног отрова.

Члан 241

Код телесних повреда позваће се, по потреби, један или два вештака да изврше преглед повређеног.

Пошто тачно опишу повреду вештаци ће дати своје мишљење нарочито о томе које се од нађених повреда саме по себи или по свом скупном деловању имају сматрати по својој природи или због посебних околности случаја као лаке односно тешке, какво дејство те повреде обично производе, а какво су у конкретном случају произвеле, као и чиме је и на који начин повреда извршена.

Члан 242

Ако се појави сумња да окривљени болује од душевне болести која искључује или смањује његову урачунљивост, наредиће се да га прегледају један или два лекара психијатра.

Ако је према мишљењу вештака потребно дуже посматрање, окривљени ће се послати на посматрање у неку здравствену установу за душевно болесна лица. Решење о томе доноси истражни судија или судија среског суда. Посматрање се може продужити преко два месеца само на образложени предлог управника здравствене установе по претходно прибављеном мишљењу вештака, али не може ни у ком случају трајати дуже од рока за истражни затвор.

Ако вештаци установе да је душевно стање окривљеног поремећено, одредиће природу, врсту, степен и трајност болести и дати своје мишљење о томе какав је утицај такво душевно стање имало и какав још има на схватање и поступке окривљеног, као и да ли је и у којој мери поремећај душевног стања постојао у време извршења кривичног дела.

Члан 243

Телесни преглед окривљеног предузеће се и без његовог пристанка ако је потребно да се утврде чињенице важне за кривични поступак. Телесни преглед других лица може се без њиховог пристанка предузети само онда ако се мора утврдити да ли се на њиховом телу налази одређен траг или последица кривичног дела.

Узимање крви и друге лекарске радње које се по правилима медицинске науке предузимају ради анализе и утврђивања других важних чињеница за кривични поступак, могу се предузети

и без пристанка лица које се прегледа, ако због тога не би наступила каква штета по њихово здравље.

Није дозвољено да се према окривљеном или сведоку примене медицинске интервенције или да им се дају таква средства којима би се утицало на њихову вољу при давању исказа.

ГЛАВА XIX

ОПТУЖНИЦА И ПРИГОВОР ПРОТИВ ОПТУЖНИЦЕ

Члан 244

Кад је завршен извиђај односно истрага, поступак се може наставити само на основу оптужнице јавног тужиоца или оштећеног као тужиоца.

Одредбе о оптужници и о приговору против оптужнице примењиваће се сходно и на приватну тужбу кад се ова подиже пред окружним судом.

Члан 245

Оптужница садржи:

1) породично и рођено име окривљеног са личним подацима (члан 208) и подацима о томе да ли се и од када налази у притвору или истражном затвору или се налази на слободи, а ако је пре подизања оптужнице пуштен на слободу онда колико је провео у притвору или истражном затвору;

2) опис дела из ког произлазе законска обележја кривичног дела, време и место извршења кривичног дела, предмет на коме је и средство којим је извршено кривично дело, као и остале околности потребне да се кривично дело што тачније одреди;

3) законски назив кривичног дела заједно са навођењем одредаба кривичног закона које се по предлогу тужиоца имају применити;

4) означавање суда пред којим ће се одржати главни претрес;

5) предлог о доказима које треба извести на главном претресу, уз назначење имена сведока и вештака, списка које треба прочитати и предмета који служе за доказ;

6) образложење у коме ће се према списима извиђаја или истраге описати стање ствари, навести докази којима се одлучне чињенице утврђују, изнети одбрана окривљеног и становиште тужиоца о наводима одбране.

Ако се окривљени налази на слободи или у притвору, у оптужници се може предложити да се нареди истражни затвор, а ако се окривљени налази у притвору или истражном затвору може се ставити предлог да се пусти на слободу.

Једном оптужницом може се обухватити више кривичних дела или више окривљених само кад се по одредбама члана 32 овог законика може спровести јединствени поступак и донети једна пресуда.

Члан 246

Оптужница се доставља надлежном окружном суду у онолико примерака колико има окривљених и један примерак за суд.

Одмах по пријему оптужнице претседник већа пред којим ће се одржати главни претрес испитаће да ли је оптужница прописно састављена (члан 245), па ако нађе да није вратиће је тужиоцу да у року од три дана исправи недостатке.

Члан 247

Кад оптужницу подиже оштећени као тужилац, а по његовом предлогу није вођен извиђај односно истрага, таква оптужница предаће се истражном судији. Ако истражни судија сматра да нема места гоњењу, затражиће одлуку већа окружног суда (члан 146). Ако се истражни судија или веће сложе са оптужницом, предаће се она претседнику већа пред којим се има одржати главни претрес.

Члан 248

Кад је у оптужници стављен предлог да се против окривљеног нареди истражни затвор или да се пусти на слободу, о томе решава одмах, а најдаље у року од 48 сати, веће окружног суда (члан 21 став 2).

Члан 249

Оптужница се доставља окривљеном који је у слободи без одлагања, а ако се налази у притвору или истражном затвору најдаље у року од 24 сата по пријему.

Ако је против окривљеног наређен истражни затвор решењем већа окружног суда (члан 248), оптужница се предаје окривљеном приликом његовог затварања заједно са решењем којим се наређује истражни затвор.

Ако се окривљени који је лишен слободе не налази у судском одељењу затвора органа унутрашњих послова у седишту окружног суда код кога ће се одржати главни претрес, претседник већа наредиће да се окривљени одмах спроведе у то одељење затвора, где ће му се предати оптужница.

Члан 250

Окривљени има право да поднесе приговор против оптужнице у року од три дана од пријема. Приликом уручења оптужнице упутиће суд окривљеног о овом његовом праву.

Приговор против оптужнице може поднети и бранилац без нарочитог овлашћења окривљеног, али не и против његове воље.

Приговор се подноси писмено надлежном окружном суду или на записник код тог суда или најближег среског суда.

Члан 251

Неблаговремени приговор и приговор изјављен од неовлашћеног лица одбаћиће решењем претседник већа пред којим се има одржати главни претрес.

Ако претседник већа по одредби претходног става не одбади приговор, доставиће га са списима већу које о приговору решава у седници. Ако је у питању кривично дело за које се гони по службеној дужности, о приговору се решава по саслушању јавног тужиоца.

Члан 252

Ако веће окружног суда не одбади приговор као неблаговремен или као недопуштен, приступиће испитивању оптужнице.

Кад веће окружног суда поводом приговора нађе да постоје погрешке или недостаци у изради оптужнице или у самом поступку, или да је потребно боље разјашњење стања ствари да би се испитала основаност оптужнице, вратиће оптужницу да се запажени недостаци отклоне односно да се извиђај или истрага допуни. Тужилац је дужан да у року од три дана од дана кад му је саопштена одлука већа поднесе исправљену оптужницу или стави предлог за допуну извиђаја или за допуну односно отварање истраге. Из оправданих разлога на захтев тужиоца веће може продужити овај рок. Ако оштећени као тужилац или приватни тужилац пропусте споменути рок, сматраће се да су одустали од гоњења, па ће се поступак обуставити.

Ако веће нађе да је за кривично дело које је предмет оптужбе надлежан који други суд, огласиће ненадлежним суд коме је поднесена оптужница и упутиће предмет надлежном суду.

Члан 253

Решавајући о приговору на оптужницу веће окружног суда ће одлучити да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља, ако установи:

- 1) да дело које је предмет оптужбе није кривично дело;
- 2) да постоје околности које искључују кривичну одговорност, а не долази у обзир примена мера безбедности ни васпитно-поправних мера;
- 3) да нема захтева овлашћеног тужиоца или предлога односно одобрења овлашћеног лица, уколико је то по закону потребно, или да постоје околности које искључују гоњење;
- 4) да нема довољно доказа да би окривљени био сумњив за дело које је предмет оптужбе.

Члан 254

Ако не донесе ниједно од решења из члана 252 и 253 овог законика, веће окружног суда одбиће приговор као неоснован.

У истом решењу веће ће одлучити и о предлозима за спајање или раздвајање предмета.

Члан 255

Ако су само неки од више окривљених поднели приговор на оптужницу, а разлози због којих је суд нашао да нема места оптужби користе и неким од окривљених који нису поднели приговор, веће ће поступити као да су и они поднели приговор.

Члан 256

Све одлуке већа окружног суда донесене поводом приговора против оптужнице морају бити образложене, али тако да се унапред не утиче на решавање оних питања која ће тек бити предмет расправљања пред надлежним судом.

Члан 257

Против одлуке већа окружног суда из члана 253 овог законика тужилац може изјавити жалбу. Против осталих одлука већа донесених поводом приговора против оптужнице није дозвољена жалба.

Б. ГЛАВНИ ПРЕТРЕС И ПРЕСУДА

ГЛАВА XX

ПРИПРЕМЕ ЗА ГЛАВНИ ПРЕТРЕС

Члан 258

Кад оптужница стане на правну снагу, било зато што се окривљени изрично одрекао права на приговор против оптужнице или што је протекао рок за приговор, било зато што је приговор одбачен или одбијен, претседник већа предузима припреме за одржавање главног претреса.

Члан 259

Главни претрес се држи у седишту суда и у судској згради. Ако су у појединим случајевима просторије у судској згради неподесне за одржавање претреса, претседник суда може одредити да се претрес држи у другој згради.

Главни претрес може се одржати и у другом месту на подручју надлежног суда, ако то на образложени споразумни предлог претседника суда и јавног тужиоца дозволи претседник вишег суда.

Члан 260

Претседник већа наредбом одређује дан, час и место главног претреса.

На главни претрес позваће се оптужени и његов бранилац, тужилац, оштећени и њихови законски заступници и пуномоћници као и тумач. Исто тако на главни претрес позваће се сведоци и вештаци које је тужилац предложио у оптужници, а могу се позвати и сведоци и вештаци које је окривљени предложио у приговору против оптужнице.

У погледу садржине позива за оптуженог и сведоке примениће се одредбе члана 170 и члана 219 овог законика.

Позив оптуженом мора се доставити тако да између достављања позива и дана претреса остане довољно времена за припремање одбране, а најмање осам дана.

Оштећеног који се не позива као сведок суд ће обавестити у позиву да ће се претрес одржати и без њега, а да ће се његова изјава о грађанско-правном потраживању прочитати. Исто тако оштећени ће се упозорити да ће се у случају његовог недоласка узети да није вољан продужити гоњење ако јавни тужилац одустане од оптужбе.

Оштећени као тужилац и приватни тужилац упозориће се у позиву да ће се у случају ако на претрес не дођу, нити пошаљу пуномоћника, сматрати да су одустали од оптужбе.

Оптужени, сведок и вештак упозориће се у позиву на последице недоласка на главни претрес (члан 279 и 281).

Члан 261

Странке могу и после заказивања главног претреса захтевати да се предложени докази допуне и да се на главни претрес позову нови сведоци или вештаци или прибаве нови докази. У свом образложеном захтеву странке морају означити које би се чињенице имале доказати и којим од предложених доказа.

Ако претседник већа одбије предлог за прибављање нових доказа, тај предлог може се поновити у току главног претреса.

Претседник већа може и без предлога странака наредити прибављање нових доказа за главни претрес.

О одлуци којом се наређује прибављање нових доказа обавестиће се странке пре почетка главног претреса.

Члан 262

Ако је у изгледу да ће главни претрес дуже трајати претседник већа може затражити од претседника суда да одреди једног или двојицу судија односно судија-поротника да присуствују претресу како би заменили чланове већа у случају њихове спречености.

Члан 263

Ако се сазна да неки од сведока или вештака који су позвани на главни претрес, а још нису испитани, неће моћи да дођу на претрес због дуготрајне болести или због других сметњи, може се сведок односно вештак саслушати у месту где се налази.

Сведока односно вештака саслушаће, а по потреби и заклету, председник већа или судија члан већа или ће се његово саслушање обавити преко среског суда или истражног судије на чијем се подручју сведок односно вештак налази.

О времену и месту испитивања обавестиће се странке, ако је с обзиром на хитност поступка то могућно. Странке могу присуствовати овом саслушању и постављати питања сведоку односно вештаку.

Члан 264

Председник већа може наредбом из важних разлога на предлог странака или по службеној дужности одложити дан претреса.

Члан 265

Ако тужилац одустане од оптужнице у току припрема за главни претрес, председник већа обуставиће решењем кривични поступак и обавестиће о томе лица која су позвана на главни претрес, а оштећеног ће посебно упозорити на његово право да може наставити гоњење (члан 61 и 62).

ГЛАВА XXI

ГЛАВНИ ПРЕТРЕС

1. Јавност главног претреса

Члан 266

Главни претрес је јаван.

Главном претресу могу присуствовати пунолетна лица.

Лица која присуствују главном претресу не смеју носити оружје или опасно оруђе, изузев чувара окривљеног, који може бити наоружан.

Ако малолетно лице треба да присуствује претресу као сведок или оштећени, уклониће се из суднице чим његово присуство није више потребно.

Члан 267

Од отварања заседања па до завршетка главног претреса веће може у свако доба по службеној дужности или по пред-

Логу странака, али увек по њиховом саслушању, искључити јавност за цео главни претрес или један његов део, ако то захтевају интереси чувања тајне, интереси јавног реда или разлози морала.

Члан 268

Искључење јавности не односи се на странке, оштећеног, њихове заступнике и браниоца.

Веће може дозволити да главном претресу на коме је јавност искључена, присуствују поједина службена лица, научни и јавни радници, а на захтев оптуженог може то дозволити и његовом брачном другу и његовим блиским сродницима.

Претседник већа ће упозорити лица која присуствују претресу на коме је јавност искључена да су дужна да као тајну чувају све оно што су на претресу сазнала и указаће им на последице одавања те тајне (члан 285 Кривичног законика).

Члан 269

Одлуку о искључењу јавности доноси веће решењем које мора бити образложено и јавно објављено.

Решење о искључењу јавности може се побијати само у жалби на пресуду.

2. Руковођење главним претресом

Члан 270

Претседник, чланови већа, записничар као и допунске судије и судије-поротници (члан 262), морају непрекидно бити на претресу.

Дужност је претседника већа да утврди да ли је веће састављено по одредбама овог законика и да ли постоје разлози због којих се чланови већа и записничар морају изузети (члан 39 тач. 1—5).

Члан 271

Претседник већа руководи претресом, испитује оптуженог, сведоке и вештаке и даје реч члановима већа, странкама, оштећеном, законским заступницима, пуномоћницима, браниоцу и вештацима.

Дужност је претседника већа да се стара за свестрано претресање предмета, проналажење истине и отклањање свега што одуговлачи поступак, а не служи разјашњењу ствари.

Претседник већа одлучује о предлозима странака уколико о њима не одлучује веће.

О предлогу о коме не постоји сагласност странака и о сагласним предлозима странака које претседник не усвоји одлу-

чује веће. Веће такође одлучује о приговору против мера претседника већа, које се односе на руковођење претресом.

Решења већа се увек објављују и с кратким образложењем уносе у записник о главном претресу.

Члан 272

Главни претрес тече редом који је одређен у овом законнику, али веће може одредити да се отступи од редовног тока расправљања због посебних околности, а нарочито због броја оптужених, броја кривичних дела и обима доказног материјала.

Члан 273

Дужност је претседника већа да се стара о одржавању реда у судници и достојанству суда. Он може одмах после отварања заседања упозорити лица која присуствују главном претресу да се пристојно понашају и не ометају рад суда.

Веће може наредити да се уклоне из заседања сва лица која као слушаоци присуствују главном претресу, ако се мерама за одржавање реда предвиђеним у овом законнику не би могло обезбедити неометано одржавање главног претреса.

Члан 274

Ако оптужени, бранилац, оштећени, законски заступник, пуномоћник, сведок, вештак, тумач или друго лице које присуствује главном претресу омета ред или се не покорава наређењима претседника већа за одржавање реда, претседник већа ће га опоменути. Ако опомена буде безуспешна, веће може наредити да се оптужени удаљи из суднице, а остала лица може не само удаљити него и казнити новчаном казном до 5000 динара.

По одлуци већа оптужени може бити удаљен из суднице за одређено време, а ако је већ испитан на главном претресу, онда и за све време док траје доказни поступак. Пре завршетка доказног поступка позваће претседник већа оптуженог и обавестиће га о току претреса. Ако би оптужени наставио да нарушава ред или да вређа достојанство суда, веће га може поново удаљити из заседања. У том случају претрес ће се довршити без присуства оптуженог, а пресуду ће му саопштити претседник или судија члан већа у присуству записничара.

Браниоцу или пуномоћнику који и после казне продужи да нарушава ред може веће ускратити даљу одбрану односно заступање на претресу, и у том случају странка ће се позвати да узме другог браниоца односно пуномоћника. Ако је немогућно да се то учини одмах без штете по интересе оптуженог или заступаног, или ако се у случају обавезне одбране не може одмах поставити

други бранилац, претрес ће се прекинути или одложити, а бранилац односно пуномоћник ће се осудити на плаћање трошкова који су настали због прекидања односно одлагања претреса.

Ако суд удаљи из суднице оштећеног као тужиоца или приватног тужиоца или њиховог законског заступника, претрес ће се наставити и у њиховој отсуности, али ће их суд упозорити да могу узети пуномоћника.

Ако јавни тужилац или лице које га замењује нарушава ред, претседник већа ће о томе обавестити надлежног јавног тужиоца, а може прекинути претрес и од надлежног јавног тужиоца затражити да одреди друго лице за заступање оптужнице.

Кад адвоката или адвокатског приправника који нарушава ред суд казни, обавестиће о томе адвокатску комору.

Члан 275

Против решења о казни и дужности плаћања трошкова насталих због прекидања односно одлагања главног претреса дозвољена је жалба, али веће може решење о казни опозвати.

Против других одлука које се односе на одржавање реда и управљање претресом није дозвољена жалба.

Члан 276

Ако оптужени на главном претресу учини привично дело поступиће се по одредби члана 313 овог законика.

Ако неко други у току главног претреса у заседању учини кривично дело, веће може прекинути главни претрес и по усменој оптужби тужиоца, судити о учињеном кривичном делу одмах, а може о том делу судити по завршетку отпочетог претреса.

Ако постоје основи сумње да је сведок или вештак на главном претресу дао лажан исказ, не може се за то кривично дело одмах судити. У таквом случају претседник већа може наредити да се о исказу сведока односно вештака састави посебан записник, који ће доставити јавном тужиоцу. Овај ће записник потписати саслушани сведоци, односно вештаци.

У случају да није могуће да се учиниоцу кривичног дела за које се гони по службеној дужности одмах суди, или ако је за суђење надлежан виши суд, обавестиће се о томе надлежни јавни тужилац ради даљег поступка.

3. Претпоставке за одржавање главног претреса

Члан 277

Претседник већа отвара заседање и објављује предмет главног претреса. Затим утврђује да ли су дошла сва позвана лица, па ако нису, проверава да ли су им позиви предани и да ли су свој изостанак оправдали.

Члан 278

Ако на главни претрес који је заказан на основу оптужнице јавног тужиоца не дође јавни тужилац или лице које га замењује, претрес ће се одложити.

Ако на главни претрес не дође оштећени као тужилац или приватни тужилац, иако су уредно позвани, нити њихов пуномоћник, веће ће решењем обуставити поступак.

Члан 279

Ако је оптужени уредно позван, а не дође на главни претрес нити свој изостанак оправда, веће ће наредити да се принудно доведе. Ако се довођење не би могло одмах извршити, веће ће претрес одложити и наредити да се оптужени на идући претрес принудно доведе. У овом случају веће може наредити да оптужени сноси трошкове који су настали одлагањем претреса као и трошкове довођења.

Оптуженом се може, по предлогу јавног тужиоца, судити у отсуству само ако је у бекству или иначе није достижан државним органима.

Против решења већа којим се одбија предлог да се оптуженом суди у отсуству јавни тужилац има право жалбе.

Члан 280

Ако на главни претрес не дође бранилац који је уредно позван, или ако бранилац напусти претрес, а не постоји могућност да се одмах узме односно постави други бранилац без штете за одбрану, претрес ће се одложити. У оваквом случају веће ће решењем одлучити да бранилац сноси трошкове који су настали због одлагања ако се оно може приписати његовој кривици.

Члан 281

Ако који од сведока или вештака и поред уредног позива неоправдано изостане, веће може наредити да се одмах принудно доведе.

Главни претрес се може започети и без присуства позваног сведока или вештака, и у том случају веће ће у току претреса одлучити да ли услед отсуства сведока или вештака претрес треба одложити.

Сведока или вештака, који је уредно позван а изостанак није оправдао, веће може казнити новчаном казном до 5.000 динара и осудити да сноси трошкове проузроковане његовим изостанком, а може наредити да се на нови претрес принудно доведе. Веће може у оправданом случају опозвати одлуку о казни.

4. Одлагање и прекидање започетог главног претреса

Члан 282

Ван случајева посебно предвиђених у овом закону, главни претрес одложиће се решењем већа ако се у току претреса стање ствари тако измени да је одлагање потребно ради припремања оптужбе или одбране, или ако је потребно прибавити нове доказе, или ако се у току претреса утврди да је код оптуженог после учињеног кривичног дела наступило привремено душевно обољење или привремена душевна поремећеност, или ако постоје друге сметње да се главни претрес успешно спроведе до краја.

У решењу којим се одлаже претрес одредиће се, кад је то могућно, дан и час кад ће се главни претрес наставити. Истим решењем веће може наредити да се прикупе они докази који би се временом могли изгубити.

Против решења из претходног става овог члана није дозвољена жалба.

Члан 283

Главни претрес који је одложен мора изнова почети ако се изменио састав већа, али по саслушању странака веће може одлучити да се у оваквом случају сведоци и вештаци не испитују поново и да се не врши нов увиђај, већ да се прочитају искази сведока и вештака дати на ранијем главном претресу односно да се прочита записник о увиђају.

Ако се главни претрес који је био одложен држи пред истим већем, он ће се наставити, а претседник већа ће укратко изнети ток ранијег претреса, али и у овом случају веће може одредити да претрес почне изнова.

Ако је одлагање трајало дуже од месец дана, или ако се претрес држи пред другим претседником већа, претрес мора изнова почети и сви докази се морају поново извести.

Члан 284

Ван случајева посебно предвиђених у овом закону, претседник већа може прекинути главни претрес ради одмора, или ради протекла радног времена, или ради прибављања доказа.

Прекинути претрес наставља се увек пред истим већем. Ако се претрес не може наставити пред истим већем, или ако је прекид претреса трајао дуже од месец дана, поступиће се по одредбама члана 283 овог законика.

Члан 285

Ако се у току главног претреса пред већем састављеним од једног судије и двојице судија-поротника покаже да чињенице

на којима се оснива оптужба саме, или у вези са новим чињеницама које су изнесене на главном претресу, указују на кривично дело за чије је суђење надлежно веће састављено од двојице судија и тројице судија-поротника, допуниће се веће и претрес ће почети изнова. Ако није било истраге ново веће може одлучити да се отвори истрага и предмет уступи истражном судији.

Против овог решења није дозвољена жалба.

5. Записник о главном претресу

Члан 286

О раду на главном претресу мора се водити записник у који се мора унети у битном цео ток претреса.

Претседник већа може наредити да се цео ток главног претреса или поједини његови делови бележе стенографски. Стенографске белешке ће се у року од 48 сати превести, прегледати и прикључити записнику.

Претседник већа може, по предлогу странке или по службеној дужности, наредити да се у записник дословно упишу изјаве које сматра нарочито важним.

Ако је потребно, а нарочито ако се у записник дословно уносе изјаве неког лица, претседник већа може наредити да се односни део записника одмах прочита, а прочитаће се увек кад то захтева странка, бранилац, или лице чија се изјава уноси у записник.

Члан 287

Записник мора бити завршен са закључењем заседања. Записник потписују претседник већа и записничар.

Странке имају право да прегледају завршени записник и његове прилоге, да учине примедбе у погледу садржине и да траже исправку записника.

Исправке погрешно уписаних имена, бројева и других очигледних погрешака у писању може наредити претседник већа по предлогу странака или испитаног лица или по службеној дужности. Друге исправке и допуне записника може наредити само веће. Предлози странака у погледу записника, као и извршене исправке и допуне, морају се забележити у наставку завршеног записника, па ће претседник већа и записничар потписати и овај наставак записника.

Члан 288

У уводу записника мора се назначити суд пред којим се одржао главни претрес, место и време заседања, породично и рођено име претседника већа, чланова већа и записничара, тужиоца, оптуженог и браниоца, оштећеног и његовог законског заступ-

ника или пуномоћника, тумача, кривично дело које је предмет претресања, као и да ли је претрес јаван или је јавност искључена.

Записник мора нарочито да садржи податке о томе која је оптужница на претресу прочитана и да ли је тужилац изменио или проширио оптужбу, какве су предлоге подносиле странке и какве је одлуке доносио претседник већа или веће, који су докази изведени, да ли су прочитани какви записници и друга писмена и какве су примедбе учиниле странке у погледу прочитаних записника или писмена. Ако је искључена јавност на главном претресу, у записнику се мора означити да ли је претседник већа упозорио присутне на последице ако неовлашћено открију оно што су на томе претресу сазнали као тајну.

Искази оптуженог, сведока и вештака уносе се у записник кратко али исцрпно тако да се прикаже њихова битна садржина. Ако су ова лица раније у поступку испитана, њихов исказ уноси се у записник само уколико садржи отступање или допуну ранијег исказа. На захтев странке наредиће претседник већа да се делимитично или у целини прочита ранији записник о саслушању.

На захтев странке у записник ће се унети и питање односно одговор који је веће одбило као недозвољен.

Члан 289

У записник о главном претресу мора се унети и битни садржај изреке пресуде и назначити да ли је пресуда објављена јавно. У битни садржај пресуде улази породично и рођено име оптуженог, назначење да ли се пресудом оптужба одбија, или се оптужени од оптужбе ослобађа или се оглашава кривим, а у овом последњем случају и подаци из члана 328 тач. 2—7 овог законика. Ако је донето решење о истражном затвору (члан 330), мора се и оно унети у записник о главном претресу.

6. Почетак главног претреса и испитивање оптуженог

Члан 290

Кад је претседник већа утврдио да су на главни претрес дошла сва позвана лица, или кад је веће одлучило да се претрео одржи и у отсуству неког од позваних лица, или је оставило да о тим питањима доцније реши, позваће претседник већа оптуженог и од њега узети личне податке (члан 208) да би се уверио о његовој истоветности.

Члан 291

Пошто истоветност оптуженог буде утврђена, претседник већа опоменуће сведоке на дужност да изнесу суду све што им је о предмету познато и указаће им на последице лажног све-

дочења. После тога сведоци одлазе на место које је за њих одређено и чекају да буду позвани ради саслушања.

Вештаке ће претседник већа опоменути на дужност да свој налаз и мишљење дају по најбољем знању и скренуће им пажњу на последице давања лажног налаза и мишљења, па ће их према околностима задржати да прате ток претреса или ће их упутити да на одређеном месту сачекају док не буду позвани.

Ако је оштећени присутан, а још није пријавио своје грађанско-правно потраживање, упутиће га претседник већа да може до почетка главног претреса пријавити своје грађанско-правно потраживање и остваривати га у кривичном поступку.

Ако се оштећени, оштећени као тужилац или приватни тужилац имају испитати као сведоци уклониће се из заседања пре испитивања оптуженог. У том случају претседник већа ће их упозорити да могу у заседању оставити свог пуномоћника.

Претседник већа може предузети потребне мере да спречи договарање између сведока, вештака и странака.

Члан 292

Оптуженог ће претседник већа упозорити да пази због чега га тужилац оптужује и да пажљиво прати ток претреса и упутиће га да може износити чињенице и предлагати доказе у своју одбрану, да може постављати питања саоптуженим, сведоцима и вештацима, стављати примедбе и давати објашњења у погледу њихових исказа.

Члан 293

Главни претрес почиње читањем оптужнице или приватне тужбе.

Оптужницу и приватну тужбу чита по правилу тужилац, али претседник већа може уместо тога, ако се ради о оптужници оштећеног као тужиоца или о приватној тужби, усмено изложити њихов садржај.

Ако је оштећени присутан, изнеће захтев о грађанско-правном потраживању, а ако није присутан, његов захтев ће прочитати претседник већа.

Члан 294

Пошто је оптужница или приватна тужба прочитана или је усмено изложен њихов садржај, претседник већа приступа испитивању оптуженог.

Испитивању оптуженог не могу присуствовати саоптужени који још нису испитани.

Претседник већа упитаће оптуженог да ли је разумео оптужбу. Ако се претседник већа увери да оптужени није разумео

оптужбу, поново ће му изложити њену садржину на начин како је оптужени може најлакше разумети.

После тога претседник већа позваће оптуженог да се изјасни о свакој тачки оптужбе и да изнесе своју одбрану.

Оптужени није дужан да се изјасни о оптужби нити да износи своју одбрану.

Члан 295

При испитивању оптуженог на главном претресу сходно ће се примењивати одредбе које вреде за испитивање окривљеног у извијају односно истрази.

Ако оптужени уопште неће да одговара или неће да одговара на поједино питање, прочитаће се његов ранији исказ или део тог исказа.

Кад оптужени приликом испитивања на главном претресу отступи од свог ранијег исказа, претседник већа ће му указати на отступање и упитаће га зашто сада исказује друкчије, а по потреби прочитаће се његов ранији исказ или део тог исказа.

По завршеном испитивању претседник је дужан упитати оптуженог да ли има још шта да наведе у своју одбрану.

Члан 296

Кад претседник већа заврши испитивање оптуженог, чланови већа могу оптуженом непосредно постављати питања. Тужилац, бранилац, оштећени, законски заступник, пуномоћник, саоптужени и вештаци могу непосредно поставити питање оптуженом само по одобрењу претседника већа.

Претседник ће забранити питање или одговор на већ постављено питање ако је оно недозвољено (члан 209) или се не односи на предмет. Ако претседник већа забрани постављање одређеног питања или давање одговора, странке могу захтевати да о томе одлучи веће.

Члан 297

Кад се заврши испитивање првог оптуженог, приступиће се редом испитивању осталих оптужених, ако их има. При томе им претседник већа може предочити исказе раније испитаних саоптужених, а већ испитане оптужене може позвати да се изјасне о исказима сваког доцније испитаног саоптуженог.

Ако се искази појединих саоптужених о истој околности разликују, претседник већа може суочити саоптужене.

Члан 298

Оптужени се може у току главног претреса договарати са својим браниоцем, али о томе како ће одговорити на постављено питање не може се саветовати ни са својим браниоцем нити са неким другим.

7. Доказни поступак

Члан 299

Пошто је оптужени испитан поступак се наставља извођењем доказа.

Доказивање обухвата све чињенице које су по нахођењу суда важне за правилно пресуђење.

Докази се изводе оним редом који утврди претседник већа.

Странке могу до завршетка главног претреса предложити да се извиде нове чињенице и прибаве нови докази а могу поновити и оне предлоге које је претседник већа или веће раније одбило.

Веће може одлучити да се изведу и они докази које странке нису предложиле или од којих су одустале.

Члан 300

Признаље оптуженог на главном претресу, ма како било потпуно, не ослобађа суд од дужности да изводи и друге доказе.

Члан 301

При саслушању сведока и вештака на главном претресу сходно ће се примењивати одредбе које вреде за њихово саслушање у извиђају односно истрази.

Сведок који није саслушан, по правилу, неће присуствовати извођењу доказа, а вештак који још није дао свој налаз и мишљење неће присуствовати претресу док други вештак даје свој исказ о истом предмету.

Члан 302

Веће може одлучити да сведок, који није заклет у извиђају или у истрази, положи заклетву на свој исказ.

Заклетва се полаже усмено изговарањем ових речи: „Заклињем се својом чашћу да сам о свему што ме је суд питао истину говорио и да ништа шта сам о овој ствари знао нисам прећутао“.

Веће може одлучити да сведок положи заклетву пре него што буде саслушан.

Неми сведоци, који знају читати и писати, заклињу се на тај начин што потписују текст заклетве, а глуви сведоци ће прочитати текст заклетве. Ако глуви или неми сведоци не знају ни читати ни писати заклетве се преко тумача.

Ако је сведок положио заклетву у извиђају или у истрази, опоменуће се на већ положену заклетву.

Члан 303

Веће може одлучити да вештак пре вештачења положи заклетву.

Заклетва се полаже усмено изговарањем ових речи: „Заклињем се својом чашћу да ћу вештачење извршити савесно и по свом најбољем знању и да ћу верно и тачно изнети свој налаз и мишљење“.

Стално постављени заклети вештак уместо заклетве опоменуће се на већ положену заклетву.

Вештак излаже усмено на главном претресу свој налаз и мишљење. Ако је вештак пре главног претреса припремио писмено свој налаз и мишљење, може му се дозволити да га прочита, у ком случају ће се његов писмени састав приложити записнику.

Члан 304

Кад претседник већа заврши саслушање појединог сведока или вештака, чланови већа могу сведоку односно вештаку непосредно постављати питања. Тужилац, оптужени, бранилац, оштећени, законски заступник, пуномоћник и вештаци могу само по одобрењу претседника већа непосредно постављати питања сведоцима и вештацима.

Претседник ће забранити питање или одбити одговор на већ постављено питање ако је оно недозвољено (члан 209) или се не односи на предмет. Ако претседник већа забрани постављање одређеног питања или давање одговора, странке могу захтевати да о томе одлучи веће.

Члан 305

Ако је сведок или вештак при ранијем саслушању навео чињенице којих се више не сећа или ако отступи од свог исказа, предочиће му се ранији исказ односно указаће му се на отступање и упитаће се зашто сада исказује друкчије, а по потреби прочитаће се његов ранији исказ или део тог исказа.

Члан 306

Саслушани сведоци и вештаци остају у судници ако их претседник већа по саслушању странака сасвим не отпусти или не нареди да се привремено удаље из суднице.

По предлогу странака или по службеној дужности може претседник наредити да се саслушани сведоци и вештаци удаље из суднице и да се доцније поново позову и још једном саслушају у присуству или отсуству других сведока и вештака.

Члан 307

Ако се на главном претресу сазна да позвани сведок или вештак, који није раније саслушан, не може доћи пред суд или му је долазак знатно отежан, може веће ако сматра да је његов

исказ важан наредити да га ван заседања саслуша претседник већа или судија члан већа или да се саслушање обави преко среског суда или истражног судије на чијем се подручју сведок односно вештак налази.

Ако је потребно да се изврши увиђај ван главног претреса, извршиће га претседник већа или судија члан већа.

Странке ће се увек обавестити када ће се и на ком месту саслушати сведок односно извршити увиђај, с напоменом да могу присуствовати овим радњама. Ако је оптужени у истражном затвору, веће ће одлучити да ли ће присуствовати увиђају.

Члан 308

Записници о увиђају ван главног претреса, о претресању стана и лица и о одузимању ствари, као и исправе, књиге, списи и друга писмена која служе као доказ прочитаће се на главном претресу ради утврђивања њихове садржине, а по оцени већа може се њихова садржина укратко усмено изнети. Писмена која имају значај доказа по могућности се подносе у изворнику.

Предмети који могу служити разјашњењу ствари могу се у току главног претреса показати оптуженом, а по потреби сведоцима и вештацима.

Члан 309

Ван случајева који су посебно предвиђени у овом законнику, записници о испитивању сведока, саокривљених или већ осуђених саоптужених, као и записници о налазу и мишљењу вештака, могу се по одлуци већа прочитати само у овим случајевима:

1) ако су испитана лица умрла, душевно оболела или се не могу пронаћи или је њихов долазак пред суд немогућ или знатно отежан због старости, болести или других важних узрока;

2) ако сведоци или вештаци без законских разлога неће да даду свој исказ на главном претресу;

3) ако су странке сагласне да се уместо непосредног саслушања сведока односно вештака који није присутан, без обзира да ли је био позван или не, прочита записник о његовом ранијем саслушању.

Записници о ранијем саслушању лица која су ослобођена од дужности сведочења (члан 217) не смеју се прочитати ако та лица нису уопште позвана на претрес или су на претресу изјавила да неће да сведоче. Не смеју се прочитати ни записници о ранијем саслушању лица која се по овом законнику не могу саслушати као сведоци (члан 216).

Разлози зашто се чита који записник навешће се у записнику о главном претресу, а приликом читања саопштиће се да ли је сведок или вештак заклет.

Члан 310

После довршеног саслушања сваког сведока или вештака и после читања сваког записника или другог писмена запитаће претседник већа странке да ли имају шта да примете.

Члан 311

По завршеном доказном поступку претседник већа упитаће странке имају ли какве предлоге за допуну доказног поступка.

Ако нико не стави предлог за допуну доказног поступка или предлог буде одбијен, а веће нађе да је стање ствари извиђено, претседник ће објавити да је доказни поступак завршен.

8. Измена и проширење оптужбе

Члан 312

Ако тужилац у току главног претреса нађе да изведени докази указују да се изменило чињенично стање изнесено у оптужници, он може на главном претресу усмено изменити оптужницу, а може предложити да се главни претрес одложи ради припремања нове оптужнице.

На захтев оптуженог или његовог браниоца главни претрес ће се одложити ако је оптужница измењена а потребно је одлагање претреса ради припремања одбране.

Ако веће дозволи одлагање главног претреса због припремања нове оптужнице, одредиће рок у коме тужилац мора поднети оптужницу. Примерак нове оптужнице доставиће се оптуженом, али приговор против ове оптужнице није дозвољен. Ако тужилац у остављеном року не поднесе оптужницу веће ће наставити главни претрес на основу раније оптужнице.

Члан 313

Ако оптужени у току главног претреса у заседању учини кривично дело или ако се у току главног претреса открије које раније учињено кривично дело оптуженог, веће ће, по правилу, по оптужби овлашћеног тужиоца, која може бити и усмено изнесена, проширити претрес и на то дело.

Ако је за дело из претходног става потребно потпуније извиђање или припрема одбране, веће може по саслушању тужиоца и оптуженог одлучити или да претрес одложи или да се за ово дело посебно суди.

Ако је за пресуђење дела из става 1 овог члана надлежан виши суд, веће ће по саслушању тужиоца одлучити да ли ће и предмет по коме води претрес уступити надлежном вишем суду ради пресуђења.

Члан 314

Претседник већа је дужан да упозори оптуженог на измену односно проширење оптужбе, коју је на главном претресу учинио тужилац, и да му пружи могућност да се брани.

Ради припремања одбране суд може у таквом случају одложити главни претрес.

9. Реч странака

Члан 315

По завршеном доказном поступку претседник већа даје реч странкама, оштећеном и браниоцу. Прво говори тужилац, затим оштећени, бранилац, па оптужени.

Члан 316

Тужилац ће у својој речи изнети своју оцену доказа изведених на главном претресу, затим ће изложити своје закључке о чињеницама важним за одлуку и ставиће и образложити свој предлог о кривичној одговорности оптуженог, о одредбама кривичног закона које би се имале применити, као и о олакшавајућим и отежавајућим околностима које би требало узети у обзир приликом одмеравања казне. Али тужилац не може стављати одређени предлог о врсти и висини казне.

Члан 317

Оштећени или његов пуномоћник може у својој речи образложити своје грађанско-правно потраживање и указати на доказе о кривичној одговорности оптуженог.

Члан 318

Бранилац или сам оптужени, ако нема браниоца, изложиће у својој речи одбрану и може се осврнути на наводе тужиоца и оштећеног.

После свог браниоца оптужени има право да сам говори, да се изјасни да ли усваја одбрану браниоца и да је допуни.

Тужилац и оштећени имају право да одговоре на одбрану, а бранилац односно оптужени да се осврне на те одговоре.

Последња реч увек припада оптуженом.

Члан 319

Реч странака не може се ограничити на одређено време.

Претседник већа може, по претходној опомени, прекинути лице које у својој речи вређа јавни ред и морал или вређа другог или се упушта у понављања или излагања која очигледно немају везе са предметом. У записнику о главном претресу мора се навести да је реч била прекинута и зашто је била прекинута.

Кад оптужбу заступа више лица или одбрану више бранилаца, излагања се не могу понављати. Заступници оптужбе односно одбране у међусобном споразуму одабраће питања о којима ће говорити.

После свих завршних говора претседник већа је дужан да упита жели ли још ко шта да изјави.

Члан 320

Ако веће по завршеним излагањима странака не нађе да треба извести још неке доказе, претседник већа ће објавити да је главни претрес завршен.

После тога веће ће се повући на већање и гласање ради доношења пресуде.

ГЛАВА XXII

ПРЕСУДА

1. Изрицање пресуде

Члан 321

Ако суд у току већања не нађе да треба поново отворити главни претрес ради допуне поступка или разјашњења појединих питања, изрећи ће пресуду.

Пресуда се изриче и објављује у име народа.

Члан 322

Пресуда се може односити само на лице које је обухваћено оптужбом.

Предмет пресуде може бити само дело које је обухваћено оптужбом.

Ако из чињеница на којима се заснива оптужба и нових чињеница које су изнесене на главном претресу, а које стоје у вези са чињеницама из оптужбе, произилази други опис истог дела обухваћеног оптужбом, суд може изрећи пресуду за тако утврђено кривично дело, уколико се не ради о кривичном делу из надлежности вишег суда.

Суд није никад везан за предлоге тужиоца у погледу правне оцене дела.

Члан 323

Ако суд на основу чињеница изнесених у оптужби или тих чињеница и нових чињеница изнесених на главном претресу, нађе да постоји друга правна оцена дела, а не она која је дата у оптужби, упозориће на то оптуженог и пружиће му могућност да се брани.

Ради припремања одбране суд може у таквом случају одложити главни претрес.

Члан 324

Суд заснива пресуду само на чињеницама и доказима који су изнесени на главном претресу.

Суд је дужан да савесно оцени сваки доказ појединачно и у вези са осталим доказима и да на основу такве оцене изведе закључак да ли је нека чињеница доказана.

2. Врсте пресуда

Члан 325

Пресудом се оптужба одбија или се оптужени ослобађа од оптужбе или се оглашава кривим.

Ако оптужба обухвата више кривичних дела, у пресуди ће се изрећи да ли се и за које дело оптужба одбија или се оптужени ослобађа од оптужбе или се оглашава кривим.

Члан 326

Пресуду којом се оптужба одбија суд ће изрећи:

- 1) ако за пресуђење суд није стварно надлежан;
- 2) ако је поступак вођен без захтева овлашћеног тужиоца;
- 3) ако је тужилац од започињања па до завршетка главног претреса одустао од оптужбе;
- 4) ако није било потребног предлога или одобрења или ако је овлашћено лице односно државни орган одустао од предлога односно одобрења;
- 5) ако је оптужени за исто дело већ правоснажно осуђен, ослобођен од оптужбе или је поступак против њега решењем правоснажно обустављен, а не ради се о решењу о обустављању поступка из члана 376 овог законика;
- 6) ако је оптужени актом амнестије или помиловања ослобођен од гоњења или се кривично гоњење не може предузети због застарелости, или ако постоје друге околности које искључују кривично гоњење.

Члан 327

Пресуду којом се оптужени ослобађа од оптужбе суд ће изрећи:

- 1) ако дело за које се оптужује по закону није кривично дело;
- 2) ако има околности које искључују кривичну одговорност;
- 3) ако није доказано да је оптужени учинио дело за које се оптужује.

Члан 328

У пресуди у којој се оптужени оглашава кривим суд ће изрећи:

- 1) за које дело се оглашава кривим, уз назначење чињеница и околности које чине обележја кривичног дела као и оних од којих зависи примена одређене одредбе кривичног закона;
- 2) законски назив кривичног дела и које су одредбе кривичног закона примењене на оптуженог и његово дело;
- 3) на какву се казну осуђује оптужени или се по одредбама кривичног закона ослобађа казне;
- 4) одлуку о условној осуди;
- 5) одлуку о мерама безбедности;
- 6) одлуку о урачунавању притвора, истражног затвора или већ издржане казне;
- 7) одлуку о трошковима кривичног поступка и о грађанско-правним потраживањима, као и о томе да се правоснажна пресуда има објавити путем штампе односно радија.

Ако је оптужени осуђен на новчану казну, у пресуди ће се назначити рок у коме се новчана казна има платити и начин замене новчане казне у случају да се новчана казна ни принудним путем не може наплатити.

3. Објављивање пресуде

Члан 329

Пошто је суд изрекао пресуду претседник већа ће је одмах објавити. Ако суд није у могућности да по завршетку претреса истог дана изрекне пресуду, одложиће објављивање пресуде највише за три дана и одредиће време и место објављивања.

Претседник већа ће у присуству странака, њихових законских заступника, пуномоћника и браниоца јавно прочитати изреку и саопштити укратко разлоге пресуде.

Објављивање ће се извршити и кад неко од странака, њихових законских заступника, пуномоћника и бранилаца није присутан. Веће може наредити да оптуженом, који је отсутан, пре-

суду усмено саопшти претседник већа или да му се пресуда само достави.

Ако је јавност на главном претресу била искључена, изрека пресуде ће се увек прочитати у јавном заседању. Веће ће одлучити да ли ће и уколико искључити јавност приликом објављивања разлога пресуде.

Сви присутни саслушаће читање изреке пресуде стојећи.

Члан 330

Кад изрекне пресуду којом се оптужени осуђује на казну строгог затвора преко пет година или кад изрекне безусловно и мању казну строгог затвора или затвора али се с обзиром на околности може са разлогом очекивати да ће оптужени који је у слободи побећи, може веће, по саслушању јавног тужиоца, посебним решењем наредити истражни затвор.

Веће ће посебним решењем укинути истражни затвор и наредити да се оптужени пусти на слободу, ако је ослобођен од оптужбе или је оглашен кривим а ослобођен од казне, или је осуђен само на новчану казну, или је условно осуђен, или је због урачунавања притвора и истражног затвора казну већ издржао, или ако је оптужба одбијена изузевши случај кад је одбијена због ненадлежности суда.

Жалба против решења већа којим се наређује или укида истражни затвор не задржава извршење решења.

Члан 331

По објављивању пресуде претседник већа ће упутити странке о праву на жалбу.

Ако је оптужени условно осуђен, упозориће га претседник на значај условне осуде и на услове којих се мора придржавати.

4. Писмена израда и достављање пресуде

Члан 332

Пресуда која је објављена мора се писмено израдити у року од три дана по објављивању, а у сложеним стварима изузетно у року од осам дана.

Пресуду потписују претседник већа и записничар.

Оверени препис пресуде доставиће се тужиоцу, оптуженом лично или на захтев оптуженог његовом браниоцу.

Оптуженом, приватном тужиоцу и оштећеном као тужиоцу доставиће се и упутство о праву на жалбу.

Оштећеном ће се доставити оверени препис пресуде кад има право жалбе (члан 337 став 4).

Члан 333

Писмено израђена пресуда мора имати увод, изреку и образложење.

Увод пресуде садржи: назначење да се пресуда изриче у име народа, назив суда, породично и рођено име претседника и чланова већа и записничара, породично и рођено име оптуженог, кривично дело за које је оптужен и да ли је био присутан на главном претресу, податке о дану главног претреса и да ли је претрес био јаван, породично и рођено име тужиоца, браниоца, законског заступника и пуномоћника који су били присутни на главном претресу и дан објављивања изречене пресуде.

Изрека пресуде садржи: личне податке о оптуженом (породично и рођено име, надимак ако га има, породично и рођено име родитеља и девојачко породично име мајке, где је рођен и где живи, дан, месец и година рођења, народност, држављанство и занимање) и одлуку којом се оптужени оглашава кривим за дело за које је оптужен или којом се ослобађа од оптужбе за то дело или којом се оптужба одбија.

Ако је оптужени оглашен кривим, изрека пресуде мора обухватити све потребне податке наведене у члану 328 овог законика.

У случају стицаја кривичних дела, суд ће у изреку пресуде унети казне утврђене за свако поједино кривично дело а затим казну која је изречена за сва дела у стицају.

У образложењу пресуде суд ће изнети разлоге за сваку тачку пресуде.

Суд ће одређено и потпуно изнети које чињенице и из којих разлога узима као доказане или недоказане дајући при томе нарочито оцену веродостојности противречних доказа, из којих разлога није уважио поједине предлоге странака, којим разлозима се руководио при решавању правних питања, а нарочито при утврђивању да ли постоји кривично дело и кривична одговорност оптуженог и при примењивању одређених одредаба кривичног закона на оптуженог и његово дело.

Ако је оптужени осуђен на казну, у образложењу ће се навести које је околности суд узео у обзир при одмеравању казне. Посебно ће суд образложити којим се разлозима руководио кад је нашао да постоји особито тежак случај или кад је нашао да казну треба ублажити или оптуженог ослободити од казне или изрећи условну осуду или да треба применити мере безбедности.

Ако се оптужени ослобађа од оптужбе, у образложењу ће се нарочито навести из којих се разлога наведених у члану 327 овог законика то чини.

У образложењу пресуде којом се оптужба одбија суд се неће упуштати у оцену главне ствари већ ће се ограничити само на разлоге за одбијање оптужбе.

Члан 334

Пресуда која не садржи име оптуженог, или осуђујућа или ослобађајућа пресуда која не садржи за које се дело оптужени оглашава кривим односно ослобађа од оптужбе или не садржи казну на коју се оптужени осуђује односно да се ослобађа од казне, без вредности је.

Члан 335

Погрешке о именима и бројевима као и друге очигледне погрешке у писању и рачунању, недостатке у облику и несагласности преписа пресуде са изворником исправиће претседник већа у свако доба на захтев странака или по службеној дужности. Исправке ће се извршити у посебном решењу и додати у изворнику.

Ако постоји несагласност између изворника и преписа у погледу тач. 1—3 став 1 члана 328 овог законика, исправљени преписи пресуде доставиће се лицима наведеним у члану 332 овог законика. У овом случају рок за жалбу тече од дана достављања исправљеног преписа пресуде.

В. ПОСТУПАК ПО ПРАВНИМ ЛЕКОВИМА

ГЛАВА XXIII

РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Жалба на пресуду првостепеног суда

а) Право на изјављивање жалбе

Члан 336

Против пресуде донесене у првом степену овлашћена лица могу изјавити жалбу у року од осам дана од дана достављања преписа пресуде.

Благовремено изјављена жалба овлашћеног лица одлаже извршење пресуде.

Члан 337

Жалбу могу изјавити странке, бранилац, законски заступник оптуженог и оштећени.

У корист оптуженог жалбу могу изјавити и његов брачни друг, сродник по крви у правој линији, усвојилац, усвојеник,

брат, сестра и хранилац. Рок за жалбу и у том случају тече од дана кад је оптуженом достављен препис пресуде.

Јавни тужилац може изјавити жалбу како на штету тако и у корист оптуженог.

Оштећени може побијати пресуду само због одлуке суда о трошковима кривичног поступка.

Бранилац и лица из става 2 овог члана могу изјавити жалбу и без нарочитог овлашћења оптуженог, али не и против његове воље.

Члан 338

Оптужени се може одрећи права на жалбу само пошто му је пресуда достављена. До доношења одлуке другостепеног суда оптужени може одустати од већ изјављене жалбе. Оптужени може одустати и од жалбе коју су изјавили његов бранилац или лица наведена у члану 337 став 2 овог законика.

Тужилац и оштећени могу се одрећи права на жалбу од часа објављивања пресуде па до истека рока за изјаву жалбе, а могу до доношења одлуке другостепеног суда одустати од већ изјављене жалбе.

Одрицање и одустајање од жалбе не може се опозвати.

б) Садржај жалбе

Члан 339

Жалба треба да садржи;

- 1) означење пресуде против које се изјављује жалба;
- 2) разлог жалбе;
- 3) предлог да се побијена пресуда потпуно или делимично укине или преиначи.

Кад жалба не садржи податке из претходног става, првостепени суд ће позвати жалиоца да у одређеном року допуни жалбу писменим поднеском или на записник тог суда. Ако се жалилац овом позиву не одазове суд ће жалбу одбацити, али ако је жалба изјављена у корист оптуженог суд ће је ипак доставити другостепеном суду уколико се може утврдити на коју се пресуду односи.

У жалби се могу износити нове чињенице и нови докази, али је жалилац дужан да наведе разлоге зашто их раније није изнео. Позивајући се на нове чињенице жалилац је дужан да наведе доказе којима би се те чињенице имале доказати, а позивајући се на нове доказе дужан је да наведе чињенице које помоћу тих доказа жели да докаже.

в) Разлози због којих се пресуда може побијати

Члан 340

Пресуда се може побијати:

- 1) због битне повреде одредаба кривичног поступка;
- 2) због повреде кривичног закона;
- 3) због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања;
- 4) због одлуке о казни, о мерама безбедности, о трошковима кривичног поступка, о грађанско-правним потраживањима као и због одлуке о објављивању пресуде путем штампе или радија.

Члан 341

Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји:

- 1) ако је суд био непрописно састављен или ако је у изрицању пресуде учествовао члан већа који није суделовао на главном претресу;
- 2) ако је на претресу суделовао члан већа који се морао изузети (члан 39 тач. 1—5);
- 3) ако је главни претрес одржан без лица чије је присуство на претресу по закону обавезно;
- 4) ако је противно закону била искључена јавност на главном претресу;
- 5) ако је суд повредио прописе кривичног поступка по питању да ли постоји оптужба овлашћеног тужиоца или предлог оштећеног односно одобрење надлежног органа;
- 6) ако је пресуду донео суд који због стварне ненадлежности није могао судити у тој ствари или ако је суд неправилно одбио оптужбу због стварне ненадлежности;
- 7) ако суд својом пресудом није потпуно решио предмет оптужбе;
- 8) ако је оптужба противно овом законнику прекорачена (члан 322 став 2) или ако је пресудом повређена одредба члана 354 овог законика;
- 9) ако је повређена одредба члана 314 и 323 овог законика;
- 10) ако је изрека пресуде неразумљива, противречна сама себи или разлозима пресуде, или ако пресуда нема уопште разлога или у њој нису наведени разлози о одлучним чињеницама или су ти разлози потпуно нејасни или у знатној мери противречни, или ако о одлучним чињеницама постоји знатна противречност између оног што се наводи у разлозима пресуде о садржини исправа или записника о исказима даним у поступку и самих тих исправа или записника.

Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји и ако суд за време припремања главног претреса или у току претреса или приликом доношења пресуде није применио или је неправилно применио коју одредбу овог законика, а то је било или је могло бити од утицаја на законито и правилно доношење пресуде.

Члан 342

Поведа кривичног закона постоји ако је кривични закон повређен у питању:

1. да ли је дело за које се оптужени гони кривично дело;
2. да ли има околности које искључују кривичну одговорност;
3. да ли има околности које искључују кривично гоњење, а нарочито да ли је наступила застарелост кривичног гоњења или је гоњење искључено услед амнестије или помиловања или је ствар већ правоснажно пресуђена;
4. да ли је у погледу кривичног дела које је предмет оптужбе примењен закон који се не може применити;
5. да ли је одлуком о казни односно одлуком о мери безбедности прекорачено овлашћење које суд има по закону;
6. да ли су повређене одредбе о урачунавању притвора, истражног затвора и издржане казне.

Члан 343

Пресуда се може побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања кад је суд неку одлучну чињеницу погрешно утврдио или је није утврдио.

Непотпуно утврђено чињенично стање постоји и кад на то указују нове чињенице или нови докази.

Члан 344

Пресуда се може побијати због одлуке о казни кад овом одлуком није прекорачено законско овлашћење (члан 342 тач. 5), али суд није правилно одмерио казну с обзиром на околности које утичу да казна буде већа или мања. Одлука о казни може се побијати и због тога што је суд применио или није применио одредбе о ублажавању казне, о ослобођењу од казне или о условној осуди.

Одлука о мери безбедности може се побијати, ако не постоји повреда закона из члана 342 тачке 5 овог законика, али је суд неправилно применио ову меру.

Одлука о трошковима кривичног поступка, о грађанско-правним потраживањима, као и одлука о објављивању пресуде путем штампе или радија може се побијати кад је суд о овим питањима донео одлуку противно законским одредбама.

г) Поступак по жалби

Члан 345

Жалба се подноси суду који је изрекао првостепену пресуду у довољном броју примерака за суд и противну странку.

Неблаговремену (члан 358) и недозвољену (члан 359) жалбу одбациће решењем претседник већа првостепеног суда.

Члан 346

Примерак жалбе доставиће првостепени суд противној странци која може у року од осам дана од пријема поднети суду одговор на жалбу. Жалбу и одговор на жалбу са свим списима првостепени суд ће доставити другостепеном суду.

Члан 347

Кад списи по жалби стигну другостепеном суду претседник жалбеног већа одређује судију известиоца. Ако се ради о кривичном делу за које се гони по службеној дужности, судија известилац ће списе доставити надлежном јавном тужиоцу који је дужан да их размотри и без одлагања врати суду.

Јавни тужилац може враћајући списе ставити свој предлог или изјавити да ће предлог ставити на седници већа.

Кад јавни тужилац врати списе претседник већа ће заказати седницу већа. О седници већа обавестиће се јавни тужилац, ако из његове изјаве произлази да жели присуствовати седници.

Судија известилац може по потреби од првостепеног суда прибавити извештај о повредама одредаба кривичног поступка, а може преко истог суда проверити наводе жалбе у погледу нових доказа и нових чињеница.

Члан 348

Другостепени суд доноси одлуку или у седници већа или на основу одржаног претреса.

Да ли ће одржати претрес одлучује другостепени суд у седници већа.

Члан 349

Другостепени суд ће одредити да се нов претрес одржи пред њим само у случају ако је потребно да се због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања изведу нови докази или понове већ раније изведени докази и ако постоје оправдани разлози да се предмет не врати првостепеном суду на поновни главни претрес.

На претрес пред другостепеним судом позивају се оптужени и његов бранилац, тужилац, законски заступници и пуномоћ-

ници оштећеног као тужиоца односно приватног тужиоца, као и они сведоци и вештаци за које је суд закључио да се саслушају.

Ако је окривљени у притвору или истражном затвору, предузеће претседник већа другостепеног суда што је потребно да се окривљени доведе на претрес.

Ако оштећени као тужилац или приватни тужилац не дођу на претрес пред другостепеним судом неће се применити одредба члана 278 став 2 овог законика.

Члан 350

Претрес пред другостепеним судом почиње извештајем известиоца, који излаже стање ствари не дајући своје мишљење о основаности жалбе.

По предлогу или службеној дужности прочитаће се пресуда или део пресуде на који се односи жалба, а по потреби и записник о главном претресу.

После тога позваће се жалилац да образложи жалбу па онда противник да му одговори. Окривљени и његов бранилац имају увек последњу реч.

Странке могу на претресу износити нове доказе и чињенице.

По одржаном претресу суд доноси и објављује своју одлуку, ако не нађе за потребно да одложи претрес ради прибављања нових доказа.

Члан 351

Уколико у претходним члановима није што друго одређено одредбе о главном претресу пред првостепеним судом сходно ће се примењивати и у поступку пред другостепеним судом.

д) Границе испитивања првостепене пресуде

Члан 352

Другостепени суд испитује пресуду у оном делу у којем се побија жалбом, али мора увек по службеној дужности испитати:

1) да ли постоји повреда одредаба кривичног поступка из члана 341 тачке 1, 5, 6, 8 и 10 овог законика и да ли је главни претрес противно одредбама овог законика одржан у отсуству оптуженог;

2) да ли је на штету оптуженог повређен кривични закон (члан 342).

Ако жалба изјављена у корист оптуженог не садржи податке из члана 339 став 1 овог законика, ограничиће се другостепени суд на испитивање повреда из тачке 1 и 2 претходног става као и на испитивање одлуке о казни (члан 344).

Члан 353

На повреду закона из члана 341 став 1 тач. 2 овог законика жалилац се може позивати у жалби само ако ту повреду није могао изнети у току главног претреса или ју је изнео, али је првостепени суд није узео у обзир.

Члан 354

Ако је жалба изјављена само у корист оптуженог, пресуда се не сме изменити на његову штету. У таквом случају суд не сме оптуженог осудити по строжем кривичном закону нити на строжу казну него што је био осуђен првостепеном пресудом.

Члан 355

Жалба због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања изјављена у корист оптуженог садржи у себи и жалбу због одлуке о казни и мерама безбедности (члан 344 став 1 и 2).

Члан 356

Ако другостепени суд поводом ма чије жалбе утврди да су разлози због којих је донео одлуку у корист оптуженог од користи и за којег од саоптужених који није изјавио жалбу или је није изјавио у том правцу, поступиће по службеној дужности као да таква жалба постоји.

ђ) Одлуке другостепеног суда по жалби

Члан 357

Другостепени суд може у седници већа или на основу одржаног претреса одбацити жалбу као неблаговремену или као недозвољену, или одбити жалбу као неосновану и потврдити пресуду суда првог степена, или укинути ову пресуду и упутити предмет првостепеном суду на поновни претрес и одлуку, или преиначити првостепену пресуду.

Члан 358

Жалба ће се одбацити решењем као неблаговремена ако се утврди да је поднета после законског рока.

Члан 359

Жалба ће се решењем одбацити као недозвољена ако се утврди да је жалбу изјавило лице које није овлашћено на подношење жалбе или лице које се одрекло или одустало од жалбе или ако жалба по закону није дозвољена.

Члан 360

Другостепени суд ће пресудом одбити жалбу као неосновану и потврдити пресуду суда првог степена кад утврди да не постоје разлози због којих се пресуда побија нити повреде закона из члана 352 став 1 овог законика.

Члан 361

Другостепени суд ће уважавајући жалбу или по службеној дужности решењем укинути првостепену пресуду и вратити предмет на поновно суђење ако утврди да постоји битна повреда одредаба кривичног поступка или ако сматра да због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања треба наредити нов главни претрес пред првостепеним судом.

Другостепени суд може наредити да се нови главни претрес пред првостепеним судом одржи пред потпуно измењеним већем.

Другостепени суд може и само делимично укинути првостепену пресуду, ако се поједини делови пресуде могу издвојити без штете за правилно пресуђење.

Члан 362

Ако другостепени суд приликом разматрања жалбе установи да је за суђење у првом степену он био стварно надлежан, укинуће првостепену пресуду и предмет упутити већу истог суда.

Али ако је жалба изјављена само у корист оптуженог, а утврди се да је за суђење у првом степену надлежан виши суд, не може се само из тог разлога укинути првостепена пресуда.

Члан 363

Другостепени суд ће уважавајући жалбу или по службеној дужности пресудом преиначити првостепену пресуду, ако утврди да су одлучне чињенице у првостепеној пресуди правилно утврђене и да се с обзиром на утврђено чињенично стање ствари по правилној примени закона има донети друкчија пресуда.

Члан 364

У образложењу пресуде односно решења другостепени суд треба да оцени жалбене наводе и да изнесе повреде закона које је узео у обзир по службеној дужности.

Кад се првостепена пресуда укида због битних повреда одредаба кривичног поступка, треба у образложењу навести које су одредбе повређене и у чему се повреда састоји (члан 341).

Кад се првостепена пресуда укида због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, навешће се у чему се састоје недостаци у утврђивању чињеничног стања, односно зашто су нови докази и чињенице важни и од утицаја за доношење правилне одлуке.

Члан 365

Другостепени суд вратиће све списе суду првог степена са довољним бројем оверених преписа своје одлуке ради предаје странкама и другим заинтересованим лицима.

Члан 366

Првостепени суд коме је предмет упућен на суђење узеће за основицу ранију оптужницу. Ако је пресуда првостепеног суда делимично укинута, првостепени суд ће за основу узети само онај део оптужбе који се односи на укинута део пресуде.

На новом претресу странке могу истицати и нове чињенице и износити нове доказе.

Првостепени суд је дужан да изведе све процесне радње и расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд у својој одлуци.

При изрицању нове пресуде првостепени суд је везан забраном прописаном у члану 354 овог законика.

2. Жалба на пресуду другостепеног суда

Члан 367

Против пресуде другостепеног суда дозвољена је жалба вишем суду само у следећим случајевима:

1) ако је врховни суд народне републике или Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине као другостепени суд изрекао смртну казну или казну строгог затвора у доживотном трајању или ако је потврдио пресуду првостепеног суда којом је изречена таква казна;

2) ако је другостепени суд на основу одржаног претреса утврдио чињенично стање друкчије него првостепени суд и на тако утврђеном чињеничном стању засновао своју пресуду.

О жалби против другостепене пресуде у случају из претходног става решава надлежни суд трећег степена у седници већа сходно одредбама које вреде за поступак у другом степену. Пред овим судом не може се одржати претрес.

3. Жалба на решење

Члан 368

Против решења истражног судије, као и против решења средског и окружног суда донесеног у првом степену, странке и лица чија су права повређена могу изјавити жалбу увек кад у овом законика није изрично одређено да жалба није дозвољена.

Против решења већа окружног суда донесеног у току извиђаја и истраге није дозвољена жалба, ако овим закоником није друкчије одређено.

Решења која се доносе у циљу припремања главног претреса и пресуде могу се побијати само у жалби на пресуду.

Члан 369

Жалба на решење подноси се суду који је донео решење у року од три дана од дана усменог саопштења, а ако усменог саопштења није било, од пријема решења.

Члан 370

Ако у овом законнику није друкчије одређено, подношењем жалбе на решење одлаже се извршење решења против кога је изјављена жалба.

Члан 371

О жалби против решења среског или окружног суда донесеног у првом степену одлучује другостепени суд у седници већа.

О жалби против решења истражног судије одлучује веће надлежног суда.

Решавајући о жалби суд може решењем одбацити жалбу као неблаговремену или као недозвољену, одбити жалбу као неосновану, или уважити жалбу и решење преиначити или укинути и по потреби предмет упутити на поновно одлучивање.

Испитујући жалбу суд ће по службеној дужности пазити да ли је за доношење решења првостепени суд био стварно надлежан односно да ли је решење донео овлашћени орган.

Члан 372

На поступак по жалби на решење сходно ће се примењивати чланови 337, 339, 345, 347, 354 и 356 овог законика.

Члан 373

Ако овим закоником није што друго одређено, одредбе чланова 368—372 овог законика примениће се сходно и на сва остала решења која се доносе по овом законнику.

ГЛАВА XXIV

ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Понављање кривичног поступка

Члан 374

Кривични поступак који је довршен правоснажним решењем или правоснажном пресудом може се на захтев овлашћеног лица поновити само у случајевима и под условима предвиђеним у овом законнику.

Члан 365

Другостепени суд вратиће све списе суду првог степена са довољним бројем оверених преписа своје одлуке ради предаје странкама и другим заинтересованим лицима.

Члан 366

Првостепени суд коме је предмет упућен на суђење узео је за основицу ранију оптужницу. Ако је пресуда првостепеног суда делимично укинута, првостепени суд ће за основу узети само онај део оптужбе који се односи на укинута део пресуде.

На новом претресу странке могу истицати и нове чињенице и износити нове доказе.

Првостепени суд је дужан да изведе све процесне радње и расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд у својој одлуци.

При изрицању нове пресуде првостепени суд је везан забраном прописаном у члану 354 овог законика.

2. Жалба на пресуду другостепеног суда

Члан 367

Против пресуде другостепеног суда дозвољена је жалба вишем суду само у следећим случајевима:

1) ако је врховни суд народне републике или Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине као другостепени суд изрекао смртну казну или казну строгог затвора у доживотном трајању или ако је потврдио пресуду првостепеног суда којом је изречена таква казна;

2) ако је другостепени суд на основу одржаног претреса утврдио чињенично стање друкчије него првостепени суд и на тако утврђеном чињеничном стању засновао своју пресуду.

О жалби против другостепене пресуде у случају из претходног става решава надлежни суд трећег степена у седници већа сходно одредбама које вреде за поступак у другом степену. Пред овим судом не може се одржати претрес.

3. Жалба на решење

Члан 368

Против решења истражног судије, као и против решења среског и окружног суда донесеног у првом степену, странке и лица чија су права повређена могу изјавити жалбу увек кад у овом законнику није изрично одређено да жалба није дозвољена.

Против решења већа окружног суда донесеног у току извиђаја и истраге није дозвољена жалба, ако овим закоником није друкчије одређено.

Решења која се доносе у циљу припремања главног претреса и пресуде могу се побијати само у жалби на пресуду.

Члан 369

Жалба на решење подноси се суду који је донео решење у року од три дана од дана усменог саопштења, а ако усменог саопштења није било, од пријема решења.

Члан 370

Ако у овом закоником није друкчије одређено, подношењем жалбе на решење одлаже се извршење решења против кога је изјављена жалба.

Члан 371

О жалби против решења среског или окружног суда донесеног у првом степену одлучује другостепени суд у седници већа.

О жалби против решења истражног судије одлучује веће надлежног суда.

Решавајући о жалби суд може решењем одбацити жалбу као неблаговремену или као недозвољену, одбити жалбу као неосновану, или уважити жалбу и решење преиначити или укинути и по потреби предмет упутити на поновно одлучивање.

Испитујући жалбу суд ће по службеној дужности пазити да ли је за доношење решења првостепени суд био стварно надлежан односно да ли је решење донео овлашћени орган.

Члан 372

На поступак по жалби на решење сходно ће се примењивати чланови 337, 339, 345, 347, 354 и 356 овог законика.

Члан 373

Ако овим закоником није што друго одређено, одредбе чланова 368—372 овог законика примениће се сходно и на сва остала решења која се доносе по овом закоником.

ГЛАВА XXIV

ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Понављање кривичног поступка

Члан 374

Кривични поступак који је довршен правоснажним решењем или правоснажном пресудом може се на захтев овлашћеног лица поновити само у случајевима и под условима предвиђеним у овом закоником.

Члан 375

Правоснажна пресуда може се преиначити и без понављања кривичног поступка:

1) ако је у две или више пресуда против истог осуђеног правоснажно изречено више казни а нису примењене одредбе о одмеравању једне казне за дела у стицају;

2) ако се правоснажна пресуда којом је за више кривичних дела изречена једна казна не би могла у једном делу извршити због амнестије, помиловања или из других разлога.

У случају из тач. 1 става 1 овог члана суд ће новом пресудом преиначити раније пресуде у погледу одлука о казни и изрећи једну казну. За доношење нове пресуде надлежан је првостепени суд који је судио у ствари у којој је изречена најстрожа врста казне, а код истоврсних казни онај који је изрекао највећу казну, а ако су казне једнаке, суд који је последњи изрекао казну.

У случају из тач. 2 става 1 овог члана суд који је судио у првом степену преиначиће ранију пресуду у погледу казне и изрећи нову казну или ће утврдити колико се од казне изречене ранијом пресудом има извршити.

Нову пресуду доноси суд у седници већа, на предлог јавног тужиоца или осуђеног а по саслушању противне странке.

Члан 376

Ако је кривични поступак био решењем правоснажно обустављен зато што није било захтева овлашћеног тужиоца или што није било потребног предлога или одобрења или је из истих разлога пресудом оптужба одбијена, или ако је поступак био решењем правоснажно обустављен због тога што је учинилац по учињеном кривичном делу оболео од каквог трајног душевног обољења, поступак ће се на захтев овлашћеног тужиоца поново покренути чим престану узроци због којих је био обустављен односно због којих је оптужба одбијена.

Члан 377

Ако је ван случајева наведених у претходном члану кривични поступак правоснажно обустављен у извијају или у истрази, или поводом приговора против оптужнице, или због одустанка од оптужбе пре почетка главног претреса, на захтев овлашћеног тужиоца може се дозволити понављање кривичног поступка (члан 382 став 3) ако се поднесу нови докази на основу којих се суд може уверити да су се стекли услови за поновно покретање кривичног поступка.

Ако је поступак обустављен због тога што је оштећени као тужилац одустао од гоњења или што се по закону сматра да је одустао, оштећени као тужилац не може тражити понављање поступка.

Члан 378

Кривични поступак завршен правоснажном пресудом може се поновити:

1) ако се докаже да је пресуда заснована на лажној исправи или на лажном исказу сведока или вештака;

2) ако се докаже да је до пресуде дошло услед кривичног дела судије, судије-поротника или лица које је вршило извиђање или истражне радње;

3) ако се изнесу нове чињенице или се поднесу нови докази који су сами за себе или у вези са ранијим доказима подобни да проузрокују ослобођење лица које је било осуђено или његову осуду по блажем или строжем кривичном закону или осуду лица које је било ослобођено од оптужбе односно против кога је ван случаја из члана 376 овог законика оптужба одбијена;

4) ако је неко лице за исто дело више пута суђено или ако је више лице осуђено због истог дела које је могло учинити само једно или нека од њих.

У случајевима из тач. 1 и 2 мора се правоснажном пресудом доказати да су наведена лица оглашена кривим за односна кривична дела. Ако се поступак против ових лица не може спровести због тога што су умрла или што постоје околности које искључују кривично гоњење, чињенице из тач. 1 и 2 могу се утврдити и другим доказима.

Члан 379

Захтев за понављање кривичног поступка могу поднети странке и бранилац, а после смрти осуђеног захтев могу поднети у корист осуђеног јавни тужилац и лица наведена у члану 337 став 2 овог законика.

У случају из члана 378 став 1 тач. 3 овог законика понављање кривичног поступка на штету осуђеног није дозвољено, ако је протекло више од једне године од када је тужилац сазнао за нове чињенице или нове доказе.

Захтев за понављање кривичног поступка у корист осуђеног може се поднети и пошто је осуђени издржао казну, и без обзира на застарелост, амнестију или помиловање.

Члан 380

Захтев за понављање кривичног поступка подноси се писмено или усмено на записник код суда који је у ранијем поступку судио у првом степену.

У захтеву се мора навести по којем се законском основу тражи понављање и којим се доказима поткрепљују чињенице на којима се захтев оснива. Ако захтев не садржи ове податке, суд ће позвати подносиоца да у одређном року захтев допуни, а ако то не учини суд ће решењем захтев одбацити.

Члан 381

О захтеву за понављање кривичног поступка одлучује суд који је у ранијем поступку судио у првом степену. У одлучивању неће по могућности учествовати лице које је као члан већа суделовало у доншењу раније пресуде.

Члан 382

Суд ће решењем захтев одбацити ако на основу самог захтева и списка ранијег поступка утврди да је захтев поднело неовлашћено лице, или да нема законских услова за понављање поступка, или да су чињенице и докази на којима се захтев оснива већ били изнесени у ранијем захтеву за понављање поступка који је одбијен правоснажним решењем суда, или да чињенице и докази очигледно нису подобни да се на основу њих дозволи понављање, или да подносилац захтева није поступио по члану 380 став 2 овог законика.

Ако суд не одбаци захтев доставиће се препис захтева противној странци која има право да у року од осам дана одговори на захтев. Кад суду стигне одговор на захтев или кад протекне рок за давање одговора, претседник већа одредиће да се извиде чињенице и прибаве докази на које се позива у захтеву и у одговору на захтев.

Пошто ови извиђаји буду спроведени, суд ће решењем одмах одлучити о захтеву за понављање поступка по члану 377 овог законика. У осталим случајевима претседник већа ће одредити да се списи пошаљу јавном тужиоцу, који ће без одлагања вратити списе са својим мишљењем.

Члан 383

Кад јавни тужилац врати списе, суд ће, уколико не одреди да се извиђај допуни, на основу резултата извиђаја захтев уважити и дозволити понављање кривичног поступка или ће захтев одбити.

Ако суд нађе да разлози због којих је дозволио понављање поступка у корист оптуженог постоје и за којег од саоптужених који није поднео захтев за понављање поступка, поступиће по службеној дужности као да такав захтев постоји.

У решењу којим се дозвољава понављање кривичног поступка суд ће одлучити да се одмах одреди нов главни претрес

или да се ствар врати у стање истраге односно да се отвара истрага, ако ове није било.

Ако је захтев за понављање кривичног поступка поднесен у корист осуђеног, а суд сматра да ће овај у поновљеном поступку бити осуђен на такву казну да би се урачунавањем већ издржане казне имао пустити на слободу, или да ће бити ослобођен од оптужбе, или да ће оптужба бити одбијена, може одредити да се извршење пресуде одложи односно прекине.

Кад решење којим се дозвољава понављање кривичног поступка постане правоснажно, обуставиће се извршење казне, али суд ће, по предлогу јавног тужиоца, наредити истражни затвор ако постоје услови из члана 186 овог законика.

Члан 384

За нови поступак који се води на основу решења којим је дозвољено понављање кривичног поступка вреде исте одредбе као и за први поступак. У новом поступку суд није везан за решења донесена у ранијем поступку.

Ако се нови поступак обустави до почетка главног претреса, суд ће решењем о обустављању поступка укинути и ранију пресуду.

Кад суд у новом поступку донесе пресуду, изрећи ће да се ранија пресуда делимично или у целости ставља ван снаге или да се оставља на снази. У казну коју одреди новом пресудом суд ће оптуженом урачунати издржану казну, а ако је понављање одређено само за неко од дела за које је оптужени био осуђен, суд ће изрећи нову јединствену казну по одредбама Кривичног законика.

Ако је захтев за понављање поступка поднесен у корист осуђеног, суд је у новом поступку везан забраном прописаном у члану 354 овог законика.

Члан 385

Кривични поступак поновиће се увек кад је неко лице осуђено у отсуству (члан 279) чим наступи могућност да му се поновно суди у његовом присуству.

У таквом случају јавни тужилац ће према околностима покренути извиђај односно предложити отварање истраге или ће затражити да суд достави раније подигнуту оптужницу окривљеном.

Кад суд у новом поступку донесе пресуду, обавезно ће изрећи да се ранија пресуда ставља ван снаге.

2. Ванредно ублажавање казне

Члан 386

Ублажавање правоснажно изречене казне дозвољено је кад се по правоснажности пресуде појаве околности којих није било кад се изрицала пресуда или се онда за њих није знало иако су постојале, а оне би очигледно проузроковале блаже одмеравање казне.

Члан 387

Захтев за ванредно ублажавање казне могу поднети јавни тужилац и осуђени као и лица која су овлашћена да изјаве жалбу против пресуде у корист оптуженог (члан 337 став 2).

Захтев за ванредно ублажавање казне не задржава извршење казне.

Члан 388

Захтев за ванредно ублажавање казне подноси се суду који је донео пресуду у првом степену.

Претседник већа првостепеног суда одбациће захтев који је поднесен од лица које није овлашћено на подношење захтева.

Првостепени суд ће по саслушању јавног тужиоца извидети да ли постоје разлози за ублажавање, па ће затим захтев са списима и својим образложеним предлогом доставити врховном суду народне републике односно Врховном суду Аутономне Покрајине Војводине.

Врховни суд народне републике односно Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине доноси решење о захтеву за ванредно ублажавање казне у седници већа састављеног од тројице судија, односно од петорице судија ако се ради о кривичном делу за које се може изрећи смртна казна или казна строгог затвора до двадесет година. Пре доношења решења саслушаће се јавни тужилац народне републике односно Јавни тужилац Аутономне Покрајине Војводине.

Кад је пресуду изрекао Савезни врховни суд, о захтеву за ванредно ублажавање казне решава тај суд по саслушању Савезног јавног тужиоца.

Суд ће захтев одбити ако нађе да нису испуњени законски услови за ванредно ублажавање казне. Ако захтев усвоји, суд ће решењем преиначити правоснажну пресуду у погледу одлуке о казни.

Члан 389

Врховни суд опозваће решење којим је усвојио захтев за ванредно ублажење казне ако се докаже (члан 378 став 2) да се решење заснива на лажној исправи или на лажном исказу сведока или вештака.

3. Захтев за заштиту законитости

Члан 390

Против правоснажне судске одлуке и против судског поступка који је претходио тим правоснажним одлукама надлежни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости, ако је повређен закон.

Члан 391

Ако је повређен савезни закон, о захтеву за заштиту законитости решава Савезни врховни суд.

Савезни врховни суд може врховном суду народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине поверити да решава о захтеву за заштиту законитости у случају кад је у првом степену судио срески суд.

Ако је повређен закон републике, о захтеву за заштиту законитости решава врховни суд народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине.

Члан 392

Захтев за заштиту законитости о којем решава Савезни врховни суд подиже Савезни јавни тужилац.

Захтев за заштиту законитости о којем решава врховни суд народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине подиже јавни тужилац народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине.

Члан 393

Врховни суд решава о захтеву за заштиту законитости у седници већа. У општој седници одлучује врховни суд кад решава о захтеву за заштиту законитости против одлука које је донело веће истог суда.

Пре него што предмет буде изнесен на решавање судија одређен за известиоца може по потреби прибавити обавештење о истакнутим повредама закона.

О седници ће се увек обавестити јавни тужилац.

Члан 394

Захтев за заштиту законитости на штету осуђеног не може се подићи после шест месеци од правоснажности одлуке.

Неблаговремено поднети захтев одбациће врховни суд решењем.

Члан 395

При решавању о захтеву за заштиту законитости врховни суд ће се ограничити само на испитивање повреда закона на које се јавни тужилац позива у свом захтеву.

Ако врховни суд нађе да разлочи због којих је донео одлуку у корист осуђеног постоје и за којег од саопштених у погледу којег није подигнут захтев за заштиту законитости, поступиће по службеној дужности као да такав захтев постоји.

Кад је захтев за заштиту законитости подигнут у корист осуђеног врховни суд је при доношењу одлуке везан забраном прописаном у члану 354 овог законика.

Члан 396

Врховни суд ће пресудом одбити захтев за заштиту законитости као неоснован ако утврди да не постоји повреда закона на коју се јавни тужилац позива у свом захтеву.

Члан 397

Кад врховни суд утврди да је захтев за заштиту законитости основан донеће пресуду којом ће, према природи повреде, или преиначити правоснажну одлуку, или укинути у целини или делимично одлуке првостепеног и вишег суда или само одлуку вишег суда и предмет вратити на поновну одлуку првостепеном или вишем суду, или ће се ограничити само на то да утврди повреду закона.

Ако је захтев за заштиту законитости подигнут на штету осуђеног, а врховни суд нађе да је основан, он може или само утврдити да постоји повреда закона или укинути правоснажну пресуду и предмет вратити на поновну одлуку.

Члан 398

Ако се приликом решавања о захтеву за заштиту законитости појави знатна сумња о истинитости одлучних чињеница утврђених у одлуци против које је захтев подигнут, врховни суд ће пресудом којом решава о захтеву за заштиту законитости укинути ту одлуку и наредити да се одржи нов главни претрес пред истим или другим стварно надлежним првостепеним судом.

Члан 399

Ако је правоснажна пресуда укинута или предмет враћен на поновно суђење, за основицу ће се узети ранија оптужница или онај њен део који се односи на укинути део пресуде.

Суд је дужан да изведе све процесне радње и да расправи питања на која му је указао врховни суд.

Пред првостепеним односно другостепеним судом странке могу истицати нове чињенице и подносити нове доказе.

Ако је захтев за заштиту законитости био подигнут у корист осуђеног, суд је при доношењу нове одлуке везан забраном прописаном у члану 354 овог законика.

Ако је поред одлуке нижег суда укинута и одлука вишег суда, предмет се доставља нижем суду преко вишег суда.

Г. ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПОСТУПАК ПРЕД СРЕСКИМ СУДОВИМА И ПОСТУПАК ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

ГЛАВА XXV

ПОСТУПАК ПРЕД СРЕСКИМ СУДОМ

Члан 400

Одредбе овог законика о отварању истраге, истражном затвору, о оптужници и о приговору против оптужнице неће се примењивати у поступку пред среским судом.

Извиђај се спроводи што је могуће брже и краће. Извиђај спроводи судија среског суда или овлашћени органи унутрашњих послова.

Члан 401

За кривична дела за која закон као главну казну прописује казну затвора до две године или блажу казну, притвор се у извиђају може наредити само ако постоји оправдана бојазан да ће окривљени побећи. У таквом случају судија среског суда може продужити трајање притвора, али тако да траје најдуже осам дана од часа притварања окривљеног. Ово решење судија среског суда мора да донесе пре истека рока од три дана од часа притварања.

За остала кривична дела из надлежности среског суда притвор се у извиђају може наредити на основу свих разлога наведених у члану 178 став 2 тач. 1—3 овог законика. Трајање притвора преко три дана може судија среског суда, под условима из члана 184 овога законика, продужавати, тако да укупно траје највише петнаест дана од часа притварања.

Од предаје оптужног предлога па до закључења главног претреса притвор се може наредити само ако је окривљени скитница или ако постоји очигледна опасност да ће побећи.

Члан 402

Кривични поступак пред среским судом покреће се на основу оптужног предлога јавног тужиоца односно оштећеног као тужиоца или на основу приватне тужбе.

Јавни тужилац може поднети оптужни предлог и на основу саме кривичне пријаве.

Оптужни предлог и приватна тужба подносе се у потребном броју примерака за суд и окривљеног.

Члан 403

Ако је кривичну пријаву поднео оштећени, а јавни тужилац у року од месец дана по пријему пријаве не поднесе оптужни

предлог нити обавести оштећеног да је одбацио пријаву односно одустао од гоњења, оштећени има право да као тужилац покрене кривични поступак пред среским судом подношењем оптужног предлога.

Ако у случају из претходног става оштећени одустане од гоњења или се по закону сматра да је од гоњења одустао, јавни тужилац може, без обзира на услове прописане за понављање поступка, поново покренути поступак, ако није одбацио пријаву оштећеног или обуставио поступак.

Члан 404

Оптужни предлог односно приватна тужба треба да садржи: породично и рођено име окривљеног са личним подацима уколико су познати, кратак опис кривичног дела, означање суда пред којим се има одржати главни претрес, предлог које доказе треба извести на главном претресу и предлог да се окривљени огласи кривим и осуди по закону.

У оптужном предлогу може се предложити да се окривљени стави у притвор. Ако се окривљени налази у притвору или се у току извиђаја налазио у притвору, назначиће се у оптужном предлогу колико је времена притворен.

Члан 405

Кад срески суд прими оптужни предлог или приватну тужбу, судија среског суда ће претходно испитати да ли је суд надлежан, да ли је потребно да се спроведе или допуни извиђај и да ли постоје услови за одбацивање оптужног предлога односно приватне тужбе.

Ако судија среског суда не донесе ни једно од решења из претходног става заказаће одмах главни претрес.

Ако се окривљени налази у притвору, судија среског суда је дужан да у заказивању и одржавању главног претреса поступа са нарочитом хитношћу.

Члан 406

Ако судија среског суда нађе да је за суђење надлежан други срески суд уступиће предмет томе суду, а ако нађе да је за суђење надлежан окружни суд уступиће предмет на даљи поступак надлежном јавном тужиоцу. Ако јавни тужилац сматра да је за суђење надлежан срески суд, затражиће одлуку већа окружног суда.

Члан 407

Ако судија среског суда нађе да треба спровести или допунити извиђај, може то учинити сам, а може спровођење или допуну извиђаја поверити овлашћеном органу унутрашњих полова.

Члан 408

Судија среског суда ће одбацити оптужни предлог или приватну тужбу, ако нађе да постоје разлози за обустављање поступка предвиђени у члану 253 тач. 1—3 овог законика.

Решење са кратким образложењем доставља се јавном тужиоцу, оштећеном као тужиоцу или приватном тужиоцу, као и окривљеном ако је био заслушан.

Члан 409

Судија среског суда позива на главни претрес окривљеног и његовог браниоца, тужиоца, оштећеног и њихове законске заступнике и пуномоћнике, сведоке, вештаке и тумаче, а по потреби прибавиће и предмете који треба да служе као доказ на главном претресу.

Окривљеном ће се у позиву назначити да на главни претрес може доћи са доказима за своју одбрану или да доказе благовремено саопшти суду како би се могли прибавити за главни претрес. У позиву ће се окривљени упозорити да ће се главни претрес одржати и у његовом отсуству, ако за то постоје законски услови (члан 412 став 3). Окривљеном ће се уз позив доставити и препис оптужног предлога односно приватне тужбе.

Позив окривљеном мора се доставити тако да између доставе позива и дана главног претреса остане довољно времена за припремање одбране, а најмање три дана. По престанку окривљеног овај рок се може скратити.

Члан 410

Главни претрес се држи у месту суда. У хитним случајевима, нарочито кад је потребно извршити увиђај или кад је то у интересу лакшег спровођења доказног поступка, може се по одобрењу претседника суда главни претрес одредити и у месту где је кривично дело учињено или где се има предузети увиђај, уколико су та места на подручју среског суда.

Члан 411

Приговор месне ненадлежности може се ставити најдаље до почетка главног претреса.

Окривљеном се никад не одређује бранилац по службеној дужности.

Судија који је спроводио извиђај није изузет да на главном претресу суделује као члан већа.

Члан 412

Главни претрес пред среским судом одржаће се и ако не дође јавни тужилац који је уредно позван. У том случају оште-

ћени има право да на главном претресу заступа оптужбу у границама оптужног предлога.

Главни претрес се може одржати и ако не дође приватни тужилац који има пребивалиште ван подручја среског суда коме је поднесена приватна тужба, ако је суду ставио предлог да се главни претрес одржи у његовом отсуству.

Ако окривљени не дође на главни претрес, а уредно је позван, суд може одлучити да се главни претрес одржи и у његовом отсуству под условом да његово присуство није нужно. Али ако се ради о кривичном делу за које је у закону прописана казна затвора преко две године, може се главни претрес одржати у отсуству окривљеног само ако је пре тога био саслушан.

Члан 413

Главни претрес почиње објављивањем главне садржине оптужног предлога или приватне тужбе. Започети претрес довршиће се по могућности без прекидања.

Ако судија среског суда у току главног претреса нађе да чињенице на којима се заснива оптужба, саме по себи или у вези са новим чињеницама изнесеним на главном претресу, указују на кривично дело за чије је суђење надлежно веће, образоваће се веће и претрес ће почети изнова.

По закључењу претреса суд ће одмах изрећи пресуду и објавити је с битним разлозима.

Странке се могу одрећи права на жалбу одмах по објављивању пресуде. У таквом случају оверени препис пресуде доставиће се странци само ако то захтева.

Одредбе члана 330 овога законика сходно ће се примењивати и у поступку пред среским судом кад се ради о укидању притвора после изрицања пресуде.

Кад суд изрекне у пресуди казну затвора или строгог затвора, може наредити да се окривљени стави у притвор односно да остане у притвору, ако је скитница или постоји очигледна опасност да ће побећи. Притвор у таквом случају може трајати до правоснажности пресуде, али највише док окривљеном не истекне казна коју је изрекао срески суд.

Члан 414

Уколико у овој глави не постоје посебне одредбе за кривични поступак пред среским судом, примењиваће се у том поступку сходно остале одредбе овог законика.

ГЛАВА XXVI

ПОСТУПАК ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Члан 415

У поступку против окривљених малолетника суди увек веће.

Члан 416

На предлог претседника окружног суда, претседник врховног суда народне републике односно Врховног суда Аутономне Покрајине Војводине одредиће у сваком окружном суду као и у већим среским судовима сталног претседника већа и његовог заменика, који ће судити малолетницима.

У градовима у којима има више среских судова, одредиће се код једног среског суда стални претседник већа и његов заменик, који ће судити малолетницима са целог подручја града.

Судије-поротници у кривичним предметима малолетника одређиваће се из редова професора, учитеља, васпитача или других лица која имају искуства у васпитању малолетника.

Члан 417

За поступак против малолетника надлежан је, по правилу, суд његовог пребивалишта односно боравишта. Поступак се може спровести и пред судом места извршења кривичног дела, ако је код суда места пребивалишта односно боравишта малолетника знатно отежано провођење доказа о кривичном делу и учиниоцу.

Члан 418

Ако јавни тужилац не покрене кривично гоњење против малолетника или од гоњења одустане, оштећени не може ступити као тужилац на место јавног тужиоца.

Члан 419

Кад је млађи малолетник заједно са пунолетним лицима учествовао у извршењу кривичног дела, поступак против њега ће се одвојити и посебно довршити, ако у време главног претреса није навршио шеснаест година.

Кад се суди старијем малолетнику који је заједно са пунолетним лицима учествовао у извршењу кривичног дела, јединствен поступак може се спровести само ако то на предлог јавног тужиоца одлучи веће окружног суда (члан 21 став 2).

Члан 420

Поступак против малолетника је хитан.

Члан 421

У поступку против малолетника утврдиће се нарочито године старости малолетника, околности потребне за оцену његове душевне развијености, прилике у којима живи и околности које су потребне ради упознавања његове личности.

Ради утврђивања ових околности саслушаће се родитељи малолетника или његов старалац и друга лица која могу пружити потребне податке, а прибавиће се и извештај од органа старатељства, васпитне установе, васпитно-поправног дома или друге установе.

Нико не може бити ослобођен дужности да сведочи о овим околностима (члан 217).

Члан 422

При предузимању радњи у поступку којима присуствује малолетник, суд, извиђајни и истражни органи дужни су поступити са посебном обазривошћу, како вођење поступка против њега не би било штетно за његов даљи развој.

При испитивању малолетника треба нарочито водити рачуна о његовој развијености, осетљивости, приликама под којима је живео и о другим околностима које указују на потребу изузетног поступања.

Ако се у току поступка покаже да је за малолетника опасно да и даље остане у својој досадашњој средини, могу се у споразуму са органима старатељства предузети подесне привремене мере за његову заштиту, старање и смештај. Ове мере могу се предузети и онда кад постоје услови да се против малолетника нареди притвор или истражни затвор.

Члан 423

Ако из резултата извиђаја или истраге произилази да малолетник због душевне неразвијености у време извршења кривичног дела није могао схватити значај свог дела или управљати својим поступцима, јавни тужилац ће ставити надлежном суду предлог за примену васпитно-поправне мере.

Ако из резултата извиђаја или истраге произилази да је малолетник кривично одговоран, јавни тужилац ће или ставити предлог за примену васпитно-поправне мере или ће поднети оптужницу односно оптужни предлог.

Јавни тужилац ће предложити васпитно-поправну меру кад се она по закону обавезно изриче, или кад се по закону може изрећи казна или васпитно-поправна мера, а јавни тужилац сматра да малолетника не треба казнити.

Члан 424

Предлог јавног тужиоца за примену васпитно-поправне мере према малолетнику, поред личних података и описа учињеног дела, треба да садржи доказе да је малолетник учинилац дела, и разлоге због којих се предлаже примена васпитно-поправне мере, а ако се ради о малолетнику који није кривично одговоран (члан 5 став 2 Кривичног законика) у предлогу треба назначити и доказе да је малолетник душевно неразвијен.

Члан 425

Кад је јавни тужилац подигао оптужницу против малолетника, приговор против те оптужнице може бранилац поднети и против воље малолетника.

Малолетнику се никад не може судити у отсуству.

Поред лица која се позивају на главни претрес (члан 260) позваће се и родитељи малолетника или његов старалац. О претресу обавестиће се и орган старатељства.

Члан 426

Јавност ће се увек искључити кад се суди малолетнику. Ако се на истом главном претресу суди малолетном и пунолетном лицу, веће може искључити јавност, ако нађе да би јавно суђење могло штетно утицати на малолетника.

Главном претресу могу увек присуствовати малолетникови родитељи и старалац, а присуство се може дозволити и лицима која се баве заштитом и васпитањем малолетника.

Члан 427

Суд није везан за предлог јавног тужиоца при одлучивању да ли ће према малолетнику изрећи казну или применити васпитно-поправну меру.

Члан 428

Кад суд на основу резултата главног претреса нађе да према малолетнику треба применити васпитно-поправну меру, донеће, не оглашавајући малолетника кривим, решење у чијој ће изреци навести само која се васпитно-поправна мера има применити према малолетнику и у којем трајању.

У образложењу решења навешће се опис дела које је учињено малолетник, околности из којих се види степен његове душевне развијености, чињенице и разлози којима се оправдава примена одређене васпитно-поправне мере. Ако се ради о кривично одговорном малолетнику, према коме се, по одредбама Кривичног законика, може изрећи казна, посебно ће се навести разлози због којих је суд одлучио да се малолетник не казни већ да се према њему примени васпитно-поправна мера.

Члан 429

Суд не може малолетника осудити на плаћање трошкова кривичног поступка и грађанско-правног потраживања, ако је према њему применио васпитно-поправну меру. У таквом случају трошкови кривичног поступка се исплаћују из буџетских средстава, а оштећени се са својим захтевом упућује на грађанску парницу.

Члан 430

Против решења суда о примени васпитно-поправне мере могу у року од осам дана по пријему решења изјавити жалбу сва лица која имају право да се жале против пресуде (члан 337).

Малолетник који је пресудом осуђен или против кога је суд решењем применио васпитно-поправну меру не може се одрећи жалбе против одлуке суда, нити може одустати од већ изјављене жалбе. Бранилац и остала лица која су овлашћена да изјаве жалбу само у корист малолетника (члан 337 став 2) могу изјавити жалбу и против његове воље.

У свему осталом за поступак по жалби против пресуде којом је малолетник осуђен, или против решења којим се према њему примењује васпитно-поправна мера, вреди одредбе главе XXIII овог законика.

Члан 431

Другостепени суд може поводом жалбе против решења о примени васпитно-поправне мере или против пресуде којом се малолетник кажњава преиначити решење односно пресуду првостепеног суда у погледу кривичне одговорности и примене одређене врсте кривичне санкције само ако је одржао претрес.

Члан 432

Ако је малолетник смештен у васпитну установу или васпитно-поправни дом, предлог за скраћивање времена на које је малолетник упућен у установу или дом или предлог за отпуштање малолетника из установе или дома може поднети управник установе односно дома, јавни тужилац или орган старатељства, после годину дана од дана смештаја малолетника у установу или дом. Суд ће овај предлог усвојити ако утврди да се малолетник тако поправио да треба васпитно-поправну меру скратити или одредити отпуштање из установе или дома. Приликом одлучивања суд ће узети у обзир владање малолетника за време трајања примењене мере.

Решење о опозиву одлуке о отпуштању малолетника из установе или дома (члан 74 став 2 Кривичног законика) суд доноси на предлог јавног тужиоца.

Решење из претходних ставова доноси по саслушању јавног тужиоца веће оног суда који је судио у првом степену. Ако је потребно, веће може саслушати малолетника, управника васпитне установе односно васпитно-поправног дома и друга лица. Став овог већа одређује се по одредби члана 402 овог законика.

Члан 433

Ако се у току поступка установи да малолетник у време извршења кривичног дела није навршио четрнаест година, обуставиће се кривични поступак и поступиће се по одредби члана 64 Кривичног законика.

Члан 434

Одредбе о понављању кривичног поступка завршеног правоснажном пресудом сходно ће се примењивати и на понављање кривичног поступка завршеног правоснажним решењем о примени васпитно-поправне мере према малолетнику (члан 428).

Члан 435

Без дозволе извиђајног органа, истражног судије или претседника већа не сме се у штампи објавити ток кривичног поступка ни пресуда против малолетника. Кад је дозвољено објављивање тока поступка односно пресуде, у штампи се не сме назначити име малолетника нити други подаци на основу којих би се могло закључити о ком се малолетнику ради.

Због повреде одредбе претходног става лице одговорно по Закону о штампи казниће се по члану 285 Кривичног законика.

Члан 436

Уколико у овој глави не постоје одредбе за поступак против лица која у време подизања оптужбе нису навршила осамнаест година живота, примењиваће се у том поступку сходно остале одредбе овог законика.

ДЕ О ТРЕ Ћ И

ПОСЕБНИ ПОСТУПЦИ И ПОМИЛОВАЊЕ

ГЛАВА XXVII

ПОСТУПАК ЗА ПРИМЕНУ МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ

Члан 437

Ако је окривљени учинио кривично дело у неурачунљивом стању (члан 6 став 1 Кривичног законика) јавни тужилац ће, ако сматра да је учинилац дела опасан за своју околину, ставити суду

предлог о упућивању учиниоца у завод за душевно болесна лица или други завод за чување и лечење.

У овом случају окривљени, који се налази у притвору или истражном затвору, неће се пустити на слободу, него ће се до завршетка поступка за примену мере безбедности привремено сместити у неки завод за чување и лечење или у неку подесну просторију.

Члан 438

О примени мере безбедности упућивања у завод за душевно болесна лица или други завод за чување и лечење решава после одржаног претреса суд који је надлежан за суђење у првом степену.

Поред лица која се морају позвати на претрес, позваће се и лекари као вештаци и то по могућности психијатри. Окривљени ће се позвати ако је његово стање такво да може присуствовати претресу. О претресу ће се обавестити брачни друг окривљеног и његови родитељи односно старалац, а према околностима и други блиски сродници.

Ако суд на основу спроведених доказа утврди да је окривљени учинио одређено кривично дело и да је у време извршења кривичног дела био неурачунљив, одлучиће на основу саслушања позваних лица и налаза и мишљења вештака да ли ће окривљеног упутити у завод за душевно болесна лица или у други завод за чување и лечење.

Ако суд нађе да окривљени није био неурачунљив обуставиће поступак за примену мера безбедности.

Против решења суда могу у року од осам дана по пријему решења изјавити жалбу сва лица која имају право да се жале против пресуде (члан 337).

Члан 439

Поступак за примену мере безбедности упућивања у завод за душевно болесна лица или други завод за чување и лечење спровешће се и кад се на главном претресу установи да је окривљени у време извршења кривичног дела био неурачунљив.

Члан 440

Кад суд у пресуди смањено урачунљивом лицу изрекне казну, одлучиће и о његовом упућивању у завод за душевно болесна лица или други завод за чување и лечење, ако нађе да је опасно за своју околину.

Члан 441

Правоснажна одлука о упућивању у завод за душевно болесна лица или у други завод за чување и лечење (члан 438 и

440) доставиће се суду који је надлежан да одлучи о лишењу пословне способности. О одлуци ће се обавестити и орган старатељства.

Члан 442

На предлог управе завода или органа старатељства, а по са слушању јавног тужиоца, суд који је у првом степену донео решење о упућивању у завод донеће решење о отпуштању из завода, кад на основу мишљења лекара нађе да је даље лечење и чување непотребно.

Кад донесе решење о отпуштању из завода лица са смањеном урачунљивошћу, суд ће у истом решењу одлучити да се време проведено у заводу урачунава у време издржавања казне затвора или строгог затвора (члан 61 став 3 Кривичног законика), а ако је смањено урачунљиво лице осуђено на казну затвора до две године, одлучиће и о издржавању казне затвора (члан 61 став 4 Кривичног законика).

Члан 443

Предмети који се по кривичном закону могу или морају одузети, одузеће се и кад се кривични поступак не заврши пресудом којом се оптужени оглашава кривим, ако то захтевају интереси опште безбедности или разлози морала.

Посебно решење о томе доноси орган пред којим се водио поступак у часу кад је завршен односно кад је обустављен поступак.

О жалби против овог решења одлучује веће окружног суда.

Члан 444

Уколико у овој глави не постоје посебне одредбе за поступак за примену мера безбедности, примењиваће се сходно остале одредбе овог законика.

ГЛАВА XXVIII

ПОСТУПАК ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

Члан 445

Молба за судску рехабилитацију (члан 89 Кривичног законика) подноси се увек окружном суду на чијем подручју осуђени има пребивалиште.

Судија који за то буде одређен претходно ће испитати да ли је истекло потребно време по закону, па ако нађе да није одбаћиће молбу решењем.

Ако је законом одређено време протекло, судија ће извршити потребне извиђаје и утврдити чињенице на које се позива

молилац, па ће прикупити доказе о свим околностима које су важне за одлуку.

Суд може затражити извештај о понашању осуђеног од органа унутрашњих послова у чијем је подручју осуђени у току законом одређеног времена боравио, као и од управе затвора или казнено-поправне установе где је осуђени казну издржавао.

Члан 446

По извршеним извиђајима списи се достављају јавном тужиоцу на мишљење.

Пошто јавни тужилац врати списе са својим мишљењем, предмет се упућује на решавање већу окружног суда.

Ако веће нађе да су се стекле све законске претпоставке, донеће решење о рехабилитацији и спровођењу брисања у казненој евиденцији. У противном одбиће молбу решењем. Решење се доставља осуђеном и јавном тужиоцу.

Ако суд одбије молбу зато што сматра да осуђено лице својим понашањем није заслужио рехабилитацију, осуђено лице може молбу поновити по истеку две године од дана правоснажности решења.

Члан 447

Решење о законској рехабилитацији (члан 88 Кривичног законика) доноси по службеној дужности овлашћени орган унутрашњих послова среског (градског) народног одбора надлежан по месту пребивалишта осуђеног лица и о томе обавештава остале органе из члана 126 овог законика надлежне за вођење казнене евиденције, ради брисања осуде у тој евиденцији.

Пре доношења решења о законској рехабилитацији извршиће се потребна проверавања, а нарочито ће се прикупити подаци о томе да ли је против осуђеног у току кривични поступак за неко ново кривично дело, учињено пре истека рока потребног за рехабилитацију.

Члан 448

Ако надлежни орган унутрашњих послова не донесе решење о рехабилитацији, осуђено лице може тражити да се утврди да је рехабилитација по закону наступила.

Ако орган унутрашњих послова не поступи по захтеву осуђеног, осуђени може тражити да суд који је изрекао пресуду у првом степену донесе решење о законској рехабилитацији.

О овом тражењу одлучује суд по саслушању јавног тужиоца.

Члан 449

Ако условна осуда не буде опозвана суд који је судио у првом степену донеће решење којим се утврђује брисање условне осуде. Ово решење доставиће се осуђеном и јавном тужиоцу.

Члан 450

При давању сведоџбе на основу казнене евиденције не сме се брисана осуда помињати.

Рехабилитовано лице није дужно да на питања суда или другог органа о ранијим казнама изјави да је било осуђено за дело за које је рехабилитовано.

ГЛАВА XXIX

ПОСТУПАК ЗА ПРУЖАЊЕ МЕЂУНАРОДНЕ КРИВИЧНО-ПРАВНЕ ПОМОЋИ

Члан 451

Међународна кривично-правна помоћ врши се по одредбама овог законика уколико међународним уговорима није што друго одређено.

Члан 452

Молбе домаћих судова за правну помоћ у кривичним предметима достављају се иностраним судовима дипломатским путем. На исти начин достављају се домаћим судовима молбе иностраних судова за правну помоћ.

Члан 453

Државни секретаријат за иностране послове упутиће молбу иностраног суда за правну помоћ државном секретаријату за правосудну управу народне републике, који ће је доставити на поступак окружном суду у чијем подручју борави лице коме се има уручити какав спис или које се има испитати или суочити или у чијем подручју треба извршити какву другу истражну радњу.

О допуштености и начину извршења радње која је предмет молбе иностраног суда одлучује домаћи суд, по прописима Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 454

Домаћи судови неће поступити по молби иностраног суда којом се тражи извршење кривичне пресуде иностраног суда.

Кад се молба односи на кривично дело за које по домаћим прописима није дозвољена екстрадиција, затражиће суд преко државног секретаријата за правосудну управу народне републике упутство од Савезног извршног већа да ли ће се поступити по молби.

Члан 455

По кривичним делима прављења и стављања у оптицај фалсификованог новца, неовлашћене производње, прерађивања и продаје опојних дрога и отрова, трговине белим робљем, производње и растурања порнографских списа, као и по другим кривичним делима у погледу којих се међународним уговорима предвиђа централизација података, орган пред којим се води кривични поступак дужан је да без одлагања достави Државном секретаријату за унутрашње послове ФНРЈ податке о кривичном делу и учиниоцу, а првостепени суд и правоснажну пресуду.

ГЛАВА XXX

ПОСТУПАК ЗА ИЗДАВАЊЕ ОКРИВЉЕНИХ И ОСУЂЕНИХ ЛИЦА

Члан 456

Издавање окривљених или осуђених лица тражиће се и вршити по одредбама овог законика уколико међународним уговорима није што друго одређено.

Члан 457

Претпоставке за издавање јесу:

1. да лице чије се издавање тражи није држављанин Федеративне Народне Републике Југославије;
2. да дело због кога се тражи издавање није извршено на територији Федеративне Народне Републике Југославије;
3. да је дело због кога се тражи издавање, кривично дело и по домаћем закону и по закону државе где је извршено;
4. да дело по домаћем закону није амнестирано односно да није наступила застарелост кривичног гоњења или застарелост извршења казне, пре него што је странац притворен или као окривљени испитан;
5. да странац чије се издавање тражи није због истог дела од домаћег суда већ осуђен, или да за исто дело није од домаћег суда правоснажно ослобођен, изузевши да се стичу услови за понављање кривичног поступка предвиђени овим закоником, или да против странца није у Федеративној Народној Републици Југославији због истог дела учињеног према нашој држави или нашем држављанину покренут кривични поступак;
6. да је утврђена истоветност лица чије се издавање тражи;
7. да има довољно доказа за основану сумњу да је странац чије се издавање тражи учинио одређено кривично дело.

Члан 458

Поступак за издавање окривљених или осуђених страних држављана покреће се по молби иностране државе.

Молба за издавање подноси се дипломатским путем.

Уз молбу за издавање морају се приложити:

1. средства за утврђивање истоветности окривљеног односно осуђеног (тачан опис, фотографије, отисци прстију);

2. уверење о држављанству страног држављанина;

3. оптужница или пресуда или одлука о притвору или који акт раван овој одлуци, у изворнику или овереном препису, у којима треба бити назначено породично и рођено име лица чије се издавање тражи и остали подаци потребни за утврђивање његове истоветности, опис дела, законски назив кривичног дела и докази за основану сумњу;

4. извод из текста кривичног закона иностране државе који се има применити или је примењен према окривљеном због дела поводом кога се тражи издавање, а ако је дело извршено на територији треће државе, онда и извод из текста кривичног закона те државе.

Ако су поменути прилози састављени на језику стране државе, треба да је приложен и оверен превод на једном од језика народа Федеративне Народне Републике Југославије.

Члан 459

Државни секретаријат за иностране послове доставља молбу за издавање странца преко државног секретаријата за правосудну управу народне републике истражном судији оног окружног суда на чијем подручју странац борави или на чијем подручју се затече.

Ако се не зна пребивалиште или боравиште странца чије се издавање тражи, установиће се ово претходно преко органа унутрашњих послова.

Ако молба одговара условима из члана 458 овог законика истражни судија издаће налог да се странац притвори, ако постоје услови за притвор по члану 178 овог законика, односно предузеће друге мере за обезбеђење његовог присуства, осим ако је већ из саме молбе очигледно да нема места издавању.

Истражни судија ће, пошто установи истоветност странца, овом без одлагања саопштити због чега се и на основу којих доказа тражи његово издавање и позваће га да наведе шта има у своју одбрану.

О испитивању и одбрани начиниће се записник. Истражни судија упутиће странца да може узети браниоца или ће му га поставити по службеној дужности, кад је у питању кривично дело за које је одбрана по овом законикау обавезна.

Члан 460

У хитним случајевима, кад постоји опасност да ће странац побећи или да ће се сакрити, домаћи орган надлежан за одређивање притвора, може наредити притвор ради спровођења истражном судији на основу молбе надлежног иностраног органа, без обзира на који је начин упућена. У молби треба да буду наведени подаци за утврђивање истоветности странца, природа и назив кривичног дела, број одлуке, датум, место и назив иностраног органа који је наредио притвор и изјава да ће издавање бити тражено редовним путем.

Кад се нареди притвор у смислу претходног става и странац буде спроведен истражном судији, истражни судија ће после његовог саслушања извести о притвору Државни секретаријат за иностране послове преко државног секретаријата за правосудну управу народне републике.

Истражни судија ће пустити на слободу странца кад престану разлози за притвор или ако молба за издавање не буде поднесена у року који је он одредио, водећи рачуна о удаљености државе која тражи издавање, а који рок не може бити дужи од три месеца од дана притварања странца. О овом року обавестиће се страна држава. На молбу стране државе веће окружног суда може продужити овај рок у оправданим случајевима највише још за два месеца.

Кад прописана молба буде поднесена у одређеном року поступиће истражни судија по члану 459 став 3 и 4 овог законика.

Члан 461

По саслушању јавног тужиоца и браниоца, истражни судија ће, по потреби, спровести и друге извиђајне радње у циљу утврђивања да ли постоје претпоставке за издавање странца односно за предају предмета на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело, ако су ти предмети одузети од странца.

По спроведеним извиђањима истражни судија ће списе извиђања са својим мишљењем доставити већу окружног суда.

Ако је против страног држављанина, чије се издавање тражи, код домаћег суда у току кривични поступак због истог или другог кривичног дела назначиће то истражни судија у списима.

Члан 462

Ако веће окружног суда нађе да нису испуњене законске претпоставке за издавање, донеће решење да се молба за издавање одбија. Ово решење доставиће окружни суд по службеној дужности врховном суду народне републике односно

Врховном суду Аутономне Покрајине Војводине, који ће по са-слушању јавног тужиоца потврдити или укинути или преина-чити решење окружног суда.

Ако је странац у притвору, веће окружног суда може одлучити да он остане у притвору до правоснажности решења о одбијању издавања.

О правоснажном решењу којим се издавање одбија оба-вестиће се страна држава преко Државног секретаријата за ино-страни послове.

Члан 463

Ако веће окружног суда нађе да су испуњене законске претпоставке за издавање странца (члан 457), утврдиће то решењем. Против овог решења странац има право жалбе врховном суду народне републике односно Врховном суду Аутономне По-крајине Војводине.

Члан 464

Ако се врховни суд народне републике односно Врховни суд Аутономне Покрајине Војводине сагласи са решењем окру-жног суда да су испуњене законске претпоставке за издавање странца односно ако против таквог решења окружног суда не буде уложена жалба, предмет се доставља Савезном јавном тужиоцу, који ће одлучити о издавању.

Члан 465

Савезни јавни тужилац доноси решење којим издавање дозвољава или не дозвољава. Савезни јавни тужилац може до-нети решење да се издавање одложи због тога што је због другог кривичног дела код домаћег суда у току кривични поступак против странца чије се издавање тражи или што се странац налази на издржавању казне у Федеративној Народној Репу-блици Југославији.

Савезни јавни тужилац неће дозволити издавање странца ако се ради о политичком или војном кривичном делу. Он може одбити издавање ако су у питању лакша кривична дела за која закон државе која тражи издавање прописује казну лишења слободе до пет година, или за које је изречена казна лишења слободе до једне године.

Члан 466

У решењу којим дозвољава издавање странца, Савезни јавни тужилац ће навести:

1. да се он не може гонити за друго, пре издавања, учи-њено кривично дело;

2. да се према њему не може извршити казна за друго, пре издавања, учињено кривично дело;

3. да се према њему не може применити тежа казна од оне на коју је осуђен;

4. да се он не сме издати трећој држави ради гоњења за кривично дело учињено пре дозвољеног издавања.

Осим наведених услова Савезни јавни тужилац може поставити и друге услове за издавање.

Члан 467

О решењу којим се дозвољава издавање обавестиће се страна држава. Решење се доставља Државном секретаријату за унутрашње послове ФНРЈ, који наређује да се странац спроведе до границе, где ће се на уговореном месту предати органима стране државе која је тражила издавање.

Члан 468

Ако издавање истог лица тражи више страних држава због истог кривичног дела, даће се првенство молби државе чији је држављанин то лице, а ако ова држава не тражи издавање, молби државе на чијем подручју је кривично дело извршено, а ако је дело извршено на подручјима више држава или се не зна где је извршено, онда молби државе која је прва тражила издавање.

Ако издавање истог лица тражи више страних држава због различитих кривичних дела, даће се првенство молби оне државе чији је држављанин то лице, а ако ова држава не тражи издавање, молби државе на чијем подручју је учињено најтеже кривично дело, а ако су дела исте тежине, молби државе која је прва затражила издавање.

Члан 469

Ако се против лица које се налази у иностраној држави води у Федеративној Народној Републици Југославији кривични поступак или ако је лице које се налази у иностраној држави домаћи суд казнио, Савезни јавни тужилац може поднети молбу за издавање.

Молба се подноси иностраној држави дипломатским путем и њој се прилажу исправе и подаци из члана 458 овог законика.

Члан 470

Кад постоји опасност да ће лице, за које се тражи издавање, побећи или ће се сакрити, Савезни јавни тужилац може, и пре него што се поступи по члану 469 овог законика, тражити

да се против овог лица предузму потребне мере ради његовог притварања.

У молби за привремено притварање посебно ће се назначити подаци о истоветности траженог лица, природа и назив кривичног дела, број одлуке, датум, место и назив органа који је наредио притвор односно податке о правоснажности пресуде, као и изјава да ће се издавање тражити редовним путем.

Члан 471

Ако тражено лице буде издато, моћи ће се кривично гонити односно према њему ће се моћи извршити казна само за кривично дело за које је издавање одобрено.

Ако је такво лице правоснажно осуђено од домаћег суда и за друга пре издавања учињена кривична дела за која издавање није одобрено, примениће се сходно одредбе члана 375 овог законика.

Ако је издавање одобрено под одређеним условима у погледу врсте или висине казне која се може изрећи односно извршити и под тим условима буде прихваћено, суд је при изрицању казне везан тим условима, а ако се ради о извршењу већ изречене казне, суд који је судио у последњем степену преиначиће пресуду и саобразиће изречену казну условима издавања.

Члан 472

Ако издавање тражи страна држава од друге стране државе, а издано лице би се имало спровести преко територије Федеративне Народне Републике Југославије, спровођење може на молбу заинтересоване стране државе дозволити Савезни јавни тужилац, под условом да се не ради о домаћем држављанину и да се издавање не врши за политичко или војно кривично дело.

Молба за спровођење лица преко територије Федеративне Народне Републике Југославије мора садржавати све податке из члана 458 овог законика.

Члан 473

Трошкове спровођења и издржавања лица чије издавање или спровођење тражи страна држава, сноси Федеративна Народна Република Југославија, ако су ти трошкови настали на њеној територији.

ГЛАВА XXXI

ПОСТУПАК ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ НЕОПРАВДАНО ОСУЂЕНИМ ЛИЦИМА

Члан 474

Лице које је у кривичном поступку неоправдано осуђено због кривичног дела може захтевати да му држава накнади имовинску штету претрпљену услед осуде.

Сматра се да је лице неоправдано осуђено:

1. ако је правоснажном пресудом било осуђено, па је доцније, поводом понављања кривичног поступка допуштеног у његову корист, нови поступак правоснажно обустављен;

2. у свим случајевима када је правоснажно осуђено лице доцније правоснажном пресудом ослобођено од оптужбе, или је правоснажном пресудом оптужба одбијена, изузев случај кад је оптужба одбијена због тога што није било предлога или одобрења за гоњење, или што је приватни тужилац одустао од гоњења, или што суд није био надлежан.

Осуђени не може захтевати накнаду штете ако је својим лажним признањем или на други начин намерно проузроковао своју осуду, као ни онда ако против првостепене пресуде којом је осуђен, није изјавио жалбу. Лажно признање односно намерно проузроковање осуде не сме бити изнуђено силом, претњом, обманом или сличним средствима којим се утиче на вољу и поступак осуђеног лица.

Право осуђеног лица да тражи накнаду штете прелази после његове смрти на његовог брачног друга и његове сроднике у правој линији, али само ако је овлашћеник услед неоправдане осуде био спречен да им даје издржавање које им је по закону био дужан давати. Ова лица могу подржати захтев који је овлашћени за живота поставио, а могу и сама после његове смрти у одређеном року захтевати накнаду штете.

Члан 475

Право на накнаду штете престаје ако се захтев не постави недлежном суду у року од једне године од дана правоснажности пресуде којом је окривљени ослобођен од оптужбе или којом се оптужба одбија односно од дана правоснажности решења којим је поступак обустављен.

Овај рок вреди и за брачног друга овлашћеног лица и сроднике у правој линији, ако овлашћено лице за живота није поднело захтев нити је од њега одустало.

Члан 476

Овлашћено лице дужно је да се са својим захтевом обрати државном секретаријату за правосудну управу народне републике односно Покрајинском извршном већу Аутономне Покрајине Војводине ради постизања споразума о постојању штете, врсти и висини накнаде. Ако до тог споразума не дође, или ако по постигнутом споразуму државни секретаријат за правосудну управу односно Покрајинско извршно веће у року од месец дана од дана пријема захтева овлашћеном лицу не достави решење, оно има право да свој захтев за накнаду штете постави код суда првог степена, који је изрекао ранију првостепену пресуду.

Захтев се може поставити писмено или усмено на записник код суда и у њему се морају навести околности на којима се захтев оснива, као и врста и висина штете.

Члан 477

Судија кога одреди претседник надлежног првостепеног суда спровешће извиђаје ради прикупљања доказа који су потребни за одлуку о постојању или непостојању захтева и о висини штете.

По извршеном извиђају судија ће обавестити подносиоца захтева да има право да у року од осам дана од пријема обавештења прегледа списе и образложи свој захтев. Кад подносилац образложи захтев или кад прође рок за давање образложења, судија ће послати списе врховном суду народне републике односно Врховном суду Аутономне Покрајине Војводине, који су надлежни за решавање о захтеву.

Члан 478

Врховни суд ће према потреби одредити да се извиђај допуни, па ће о захтеву за накнаду штете одлучити после јавне расправе. О расправи ће се обавестити јавни правобранилац народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине, подносилац захтева и његов пуномоћник.

Члан 479

Јавна расправа започиње извештајем известиоца, кога за то одреди претседник већа. После извештаја известиоца добија реч подносилац захтева или његов пуномоћник ради образложења захтева. Ако на расправу није дошао ни један од њих, прочитаће се изјава подносиоца захтева, ако је дата код првостепеног суда. Затим ће јавни правобранилац народне републике односно Аутономне Покрајине Војводине ставити свој предлог.

Ако врховни суд сматра да је стање ствари довољно разјашњено, донеће и јавно објавити решење којим ће одлучити о оправданости захтева, врсти и висини накнаде штете.

Подносилац захтева осудиће се да сноси трошкове проузроковане поступком за накнаду штете само онда, ако је очигледно да је захтев учинио из обести.

Члан 480

Решење о одређивању накнаде доставиће врховни суд странкама преко првостепеног суда.

Против решења врховног суда дозвољена је жалба Савезном врховном суду у року од осам дана од дана пријема решења.

Правоснажно решење којим се одређује накнада штете врховни суд ће са свим списима послати државном секретаријату за правосудну управу народне републике односно Покрајинском извршном већу Аутономне Покрајине Војводине ради исплате досуђене накнаде.

ГЛАВА XXXII

ПОСТУПАК ЗА ИЗДАВАЊЕ ПОТЕРНИЦЕ И ОБЈАВЕ

Члан 481

Ако се не зна пребивалиште или боравиште окривљеног, суд ће затражити од органа унутрашњих послова да окривљеног потраже и да суд обавесте о његовој адреси.

Члан 482

Кад се лице, које је основано сумњиво да је извршило кривично дело за које се гони по службеној дужности, налази у бекству, а постоји наредба за његово довођење или решење о притвору односно истражном затвору, орган који води поступак може наредити издавање потернице у циљу његовог проналаска и довођења односно притварања.

Издавање потернице може се наредити и за лице које побегне из притвора или истражног затвора или са издржавања казне.

Члан 483

Ако су потребни подаци о појединим предметима који стоје у вези са кривичним делом, или ове предмете треба пронаћи, а нарочито ако је то потребно ради установљења истоветности пронађеног непознатог леша, наредиће се издавање објаве којом ће се затражити да се подаци или обавештења доставе органу који води поступак.

Члан 484

Орган који је наредио издавање потернице или објаве дужан је да је одмах повуче кад се пронађе тражено лице или предмет, кад наступи застарелост кривичног гоњења или извршења казне или други разлози због којих потерница или објава није више потребна.

Члан 485

Потерницу и објаву расписује овлашћени орган унутрашњих послова надлежан по месту оног државног органа пред којим се води кривични поступак.

ГЛАВА XXXIII

ОДРЕДБЕ О ПОМИЛОВАЊУ

Члан 486

Помиловање даје Савезно извршно веће ако је у питању осуда за кривично дело предвиђено у савезном закону.

Помиловање даје извршно веће народне републике ако је у питању осуда за кривично дело предвиђено у закону народне републике.

Код осуда за кривична дела за која је изречена казна строгог затвора до пет година или блажа казна, Савезно извршно веће може право помиловања пренети на извршна већа народних република.

О помиловању којим се даје ослобођење од кривичног гоњења одлучује Савезно извршно веће кад је у питању кривично дело које је предвиђено у савезном закону, а републичко извршно веће ако је у питању кривично дело које је предвиђено у закону народне републике.

Члан 487

Поступак за помиловање осуђеног лица покреће се по службеној дужности или по молби.

Поступак за помиловање по службеној дужности покреће орган који даје помиловање.

Молбу за помиловање може поднети осуђено лице, његов законски заступник као и лица наведена у члану 337 став 2 овог законика.

Поступак за помиловање којим се даје ослобођење од кривичног гоњења може се покренути само по службеној дужности.

Члан 488

Молба за помиловање лица осуђеног на смртну казну подноси се у року од 48 сати од када је правоснажна пресуда саопштена осуђеном лицу. Ако молба не буде поднесена у овом року, поступиће се као да је поднесена.

Поступак за помиловање лица осуђеног на смртну казну је хитан.

Пре одлуке Савезног извршног већа којом се одбија помиловање смртна казна се не може извршити.

Члан 489

Кад осуда гласи на казну затвора или строгог затвора у трајању до две године, молба за помиловање може се поднети пошто је осуђено лице издржало половину казне.

Кад осуда гласи на казну затвора преко две године или строгог затвора од две до десет година, молба за помиловање може се поднети пошто је осуђено лице издржало четвртину казне, али најмање једну годину.

Кад осуда гласи на казну строгог затвора преко десет година молба за помиловање може се поднети тек пошто је осуђено лице издржало петину казне, али најмање три године.

Кад осуда гласи на казну строгог затвора у доживотном трајању молба за помиловање може се поднети тек пошто је осуђено лице издржало пет година од извршене казне.

Ако је о помиловању већ решавано по молби или по службеној дужности, нова молба за помиловање може се поднети тек по истеку рокова из претходних ставова, рачунајући од дана кад је донето раније решење о помиловању.

Члан 490

Кад се тражи помиловање од споредне казне временаограничења грађанских права или од споредне казне времене забране бављења одређеним занимањем, молба се може поднети тек по истеку једне године од кад је главна казна издржана, застарела или опроштена. Нова молба за помиловање не може се поднети.

Кад се тражи помиловање од споредне казне трајне забране бављења одређеним занимањем, молба се може поднети тек по истеку три године од кад је главна казна издржана, застарела или опроштена. Нова молба за помиловање може се поднети по истеку три године од кад је донето решење по ранијој молби.

Члан 491

Молба за помиловање од новчане казне или казне конфискации имовине, може се поднети само пре него што су ове казне извршене.

Ако је молба за помиловање поднесена, суд ће обуставити извршење ових казни док се не одлучи о молби.

Поступак по овим молбама је хитан.

Члан 492

Молба за помиловање којом се тражи поништај правних последица осуде може се поднети и после извршења казне као и после смрти осуђеног лица.

Нова молба за помиловање може се поднети по истеку три године од кад је донето решење по ранијој молби.

Члан 493

Осуђено лице које се налази на издржавању казне затвора или строгог затвора подноси молбу за помиловање управи затвора односно казнено-поправне установе која је дужна да молбу одмах достави надлежном суду са подацима о владању осуђеног за време издржавања казне.

Осуђено лице које се не налази на издржавању казне, као и друга лица која су овлашћена да подносе молбе за помиловање, подносе молбе суду који је изрекао пресуду у првом степену. Ако је више судова судило у првом степену, суд коме се подноси молба за помиловање одредиће се по одредби члана 375 став 2 овог законика.

Суду из претходног става послаће се и молбе упућене другим државним органима.

Члан 494

Кад првостепени суд прими молбу за помиловање, прибавиће од управе затвора односно казнено-поправне установе у којој осуђени издржава казну податке о његовом владању, ако подаци већ нису приложени молби.

Члан 495

Ако је у време подношења молбе за помиловање у току поступак по ванредним правним лековима, сачекаће суд док се не донесе одлука о ванредном правном леку, а затим ће позвати подносиоца молбе да се изјасни да ли и даље остаје код своје молбе за помиловање.

Члан 496

Првостепени суд ће молбу за помиловање са свим списима доставити државном секретаријату за правосудну управу народне републике.

Ако државни секретар за правосудну управу народне републике утврди да је молба поднесена противно одредбама члана 489 до 492 овог законика, обавестиће молиоца да се молба није могла узети у разматрање, а списе ће вратити суду.

Ако молба није у противности са одредбама члана 489 до 492 овог законика, државни секретар за правосудну управу народне републике доставиће молбу са списима и својим мишљењем надлежном извршном већу на одлуку. Пре тога он може преко првостепеног суда или на други начин извидети околности које се наводе у молби.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU ZAKONIKA O KRIVIČNOM POSTUPKU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

VEĆE NARODA

Zakonodavni odbor

Br. 260

4 septembra 1953 god.

Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ, na svojim sednicama od 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25 i 31 avgusta 1953 godine, pretresao je Predlog zakonika o krivičnom postupku, dostavljen mu od Pretsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Savezno izvršno veće dostavilo je sredinom jula o. g. Veću naroda Nacrt zakonika o krivičnom postupku koji su na osnovu principa utvrđenih od Saveznog izvršnog veća sastavile stručne komisije, čemu su prethodile pripreme, kojim se pristupilo već odmah po donošenju Krivičnog zakonika, krajem februara 1951 godine. Savezno izvršno veće je izradilo prednacrt, koji je bio dostavljen na mišljenje i primedbe vrhovnim sudovima, javnim tužioštvima, mini-

starstvima pravosuđa, ministarstvima unutrašnjih poslova i inostranih poslova, pa se na osnovu njihovih mišljenja i primedaba nastavilo proučavanje i pretresanje u komisijama, dok nije početkom jula 1953 izrađen definitivni tekst nacarta, tako da je Predlog zakonika o krivičnom postupku upućen zakonodavnim odborima Narodne skupštine posle brižljivog i temeljitog proučavanja sa obrazloženjem štampanim u posebnoj brošuri.

Zakonodavni odbor Veća naroda poklonio je ovom zakonskom predlogu svu pažnju koju po svojoj važnosti zaslužuje i nastojao je da svojim pretresanjem, dopunama i izmenama doprinese tome, da bude što savršeniји.

Posle kratke načelne debate Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je zakonski predlog u načelu jednoglasno bez odvojenih mišljenja ma u kom pogledu.

Time je Zakonodavni odbor Veća naroda izrazio svoje jedno-dušno slaganje s tim da krupne promene u našem društvenom sistemu, novi odnosi u privredi i društvu, koji su stvorili radničko samoupravljanje privrednim preduzećima i učvršćenje zakonitosti, ustavne promene i opšti razvitak demokratije zahtevaju reformu krivične procedure u našoj zemlji, da bi odgovarala stepenu razvitka našeg pravnog sistema a time i stepenu razvitka izgradnje socijalizma i demokratije u našoj državi kao instrument u borbi za odbranu društva od društveno opasnih delatnosti i za učvršćenje prava građana i zakonitosti, da obezbedi zaštitu lica koja su oštećena krivičnim delom i da onemoguću da nevini građani budu osuđeni ili ograničeni u svojim pravima.

Usvajanjem zakonskog predloga u načelu Zakonodavni odbor Veća naroda odobrava izmene i dopune u odnosu na Zakon o krivičnom postupku od 1948 godine u pogledu nadležnosti sudova, strukture prethodnog postupka (izviđaj i istraga), u pogledu konstrukcije pravnih lekova i položaja javnog tužioca u krivičnom postupku u skladu sa naučno priznatim principima krivičnog procesnog prava: principom zakonitosti u vođenju krivičnog postupka, principom akuzatornosti, legaliteta u pokretanju krivičnog postupka, zbornosti u suđenju, materijalne istine i slobodne ocene dokaza, neposrednosti, usmenosti, kontradiktornosti i javnosti kao i principom garantovanja materijalne i formalne odbrane, da se time otstrane nedostaci u našoj krivičnoj proceduri, koji postoje u tome što nije došla do izražaja u dovoljnoj meri odlučujuća uloga suda u krivičnom postupku, već je na više mesta delatnost suda ograničena inicijativom javnog tužioca i njegovim predlozima, da ima oštećeni u krivičnom postupku relativno ograničenje garancija i prava i da je zaštita prava okrivljenog u izviđaju i u istrazi nepotpuna.

Zakonodavni odbor Veća naroda svojim načelnim stavom izražava uverenje, da će izmene i dopune pozitivnog zakona o krivičnom

postupku biti od velikog značaja za učvršćenje zakonitosti i pravosuđa kao važnih činioca daljeg demokratskog razvitka naše zemlje.

U toku pretresa u pojedinostima učinjene su izmene delimično sadržajne — materijalne prirode a uglavnom formalne — stilske prirode u pojedinim članovima. Kao najznačajniju promenu materijalne i pravno-tehničke prirode treba istaći, da se glava XXXIII, koja sadrži odredbe o pomilovanju izdvoji kao sastavni deo ovog Predloga zakonika o krivičnom postupku, pošto će se postupak o pomilovanju regulisati posebno. Ta promena je učinjena posle diskusije u Zakonodavnom odboru Veća naroda po pitanju celishodnosti posebnog regulisanja postupka o pomilovanju na predlog Saveznog izvršnog veća.

Izmene odnosno dopune materijalne prirode odnose se na sadržaj pojedinih članova. U čl. 61, gl. V. pod naslovom »Oštećeni i privatni tužilac«, izmenjen je rok molbe za povraćaj u predašnje stanje od tri na osam dana. Čl. 215, gl. XVIII pod naslovom »Radnje u izviđaju i istrazi«, dopunjuje se tako da oštećeni, oštećeni kao tužilac i privatni tužilac mogu biti saslušani kao svedoci. U čl. 225 iste glave učinjena je izmena brisanjem tač. 2 i 3, koje određuju da se lica osuđena na kaznu ograničenja građanskih prava dok kazna traje i lica osuđena zbog lažnog iskaza ne smeju zaklinjati, i dalje brisanjem stava 2, koji određuje da se svedok pre zaklinjanja može upitati da li je i kad osuđen na kaznu ograničenja građanskih prava i da li je osuđen zbog krivičnih dela davanja lažnog iskaza. U čl. 284 st. 2, gl. XXI pod naslovom »Glavni pretres«, izmenjen je rok od mesec dana na osam dana za trajanje prekida glavnog pretresa. Prema izmenjenom čl. 291 st. 4 iste glave oštećeni kao tužilac ili privatni tužilac neće se ukloniti iz zasedanja ako se imaju saslušati kao svedoci na glavnom pretresu. U čl. 322, gl. XXII. pod naslovom »Izricanje presude«, učinjena je izmena u tom smislu, da se presuda može odnositi samo na lice koje je optuženo i samo na delo koje je predmet optužbe sadržane u podnesenoj odnosno na glavnom pretresu izmenjenoj ili proširenoj optužnici. U čl. 379, gl. XXIV pod naslovom »Pravni lekovi«, učinjena je izmena roka od jedne godine na šest meseci za ponavljanje postupka na štetu okrivljenog. Nov stav čl. 397 iste glave određuje da vrhovni sud može samo utvrditi da postoji povreda zakona, ne dirajući u pravosnažnu presudu, ako je zahtev za zaštitu zakonitosti podignut na štetu osuđenog posle šest meseci od pravosnažnosti odluke. U čl. 411, gl. XX pod naslovom »Postupak pred sreskim sudom«, po izmeni dozvoljava se da sud posle zakazanog pretresa može okrivljenom koji je maloletan, nem, gluv ili nesposoban da se sam uspešno brani, postaviti branioca po službenoj dužnosti. Prema izmenjenom čl. 412 iste glave glavni pretres može se održati u odsutstvu uredno pozvanog okrivljenog samo ako je pre toga bio saslušan. Čl. 465 u gl. XXX, pod naslovom »Postupak za izdavanje

okrivljenih i osuđenih lica«, dopunjuje se time da Savezni javni tužilac neće dozvoliti izdavanje i u slučaju ako stranac uživa pravo azila u FNRJ. U čl. 474, gl. XXXI pod naslovom »Postupak za naknadu štete neopravdano osuđenim licima«, dodaje se da osuđeni ne može zahtevati naknadu štete i iz razloga ako nije koristio pravo žalbe. Čl. 497 iste glave određuje da će se odredbe o naknadi štete neopravdano osuđenim licima primenjivati i u postupku za naknadu štete licu koje je nezakonito zadržano u pritvoru ili istražnom zatvoru. Čl. 482, gl. XXXII pod naslovom »Postupak za izdavanje poternice«, dopunjava se time da se poternica može izdavati ako je za krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti u zakonu predviđena kazna preko dve godine zatvora.

Krupnije formalne izmene učinjene su u glavi V pod naslovom »Oštećeni i privatni tužilac« u pogledu čl. 61 i 62, tako da se ta materija potpunije i preciznije reguliše u tri člana umesto u dva.

Isto važi za čitavu X glavu pod naslovom »Imovinskopravni zahtevi«, u kojoj je po prvobitnom tekstu regulisana materija u 8 članova, a po izmenjenom tekstu, predloženom u toku pretresanja od strane Saveznog izvršnog veća, u 12 članova — od 96—107, po kome je Zakonodavni odbor vršio pretres. Iste prirode je izmena čl. 157, koji postaje čl. 160 i 161 u konačnoj redakciji, da bi formulacija bila preciznija i potpunija.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga zakonika o krivičnom postupku, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

Član 1

Menja se i glasi:

Ovaj zakonik utvrđuje pravila kojima se osigurava da niko nevin ne bude osuđen a da se krivcu izrekne zaslužena kazna pod uslovima koje predviđa krivični zakon i na osnovu zakonito sprovedenog postupka.

Pre donošenja pravosnažne presude okrivljeni može biti ograničen u svojoj slobodi i drugim pravima samo pod uslovima koje određuje ovaj zakonik.

Član 2

Menja se i glasi:

Kazne, mere bezbednosti i vaspitno-popravne mere može učiniocu krivičnog dela izreći samo nadležan sud u postupku koji je pokrenut i sproveden po ovom zakoniku.

Član 3

Primljen bez izmene.

Član 4

Briše se.

Član 5 postaje član 4

U prvom stavu prvi red mesto reči: »saslušanju«, staviti reč: »ispitivanju«.

Član 6 postaje član 5

Član 7 postaje član 6

U drugom redu posle reči »kakvu« dodati reč: »drugu«.

Član 8 postaje član 7

U prvom i drugom redu mesto reči: »saradnju« staviti reč »pomoć«.

Drugi stav menja se i glasi:

Ako okrivljeni sam ne uzme branioca sud će radi osiguranja odbrane postaviti okrivljenom branioca kad je to određeno ovim zakonom.

Član 9 postaje član 8

koji se menja i glasi:

Licu koje je neopravdano osuđeno ili koje je nezakonito lišeno slobode zadržavanjem u pritvoru ili istražnom zatvoru pripada pravo na naknadu imovinske štete.

Član 10 postaje član 9

Primljen bez izmene.

Član 11 postaje član 10

U drugom redu iza reči »postupku« i reči »činjenica« brišu se zapete.

Član 12 postaje član 11

Primljen bez izmene.

Član 13 postaje član 12

U drugom redu mesto reči »kad« staviti reč »ako« a iza reči »učinjeno« dodati reč »krivično«.

Član 14 postaje član 13

U prvom redu brisati reč »svi«.

Član 15 postaje član 14

Prvi stav menja se i glasi:

Kad je propisano da pokretanje krivičnog postupka ima za posledicu ograničenje ili gubitak određenih prava, ove posledice

nastupaju otvaranjem istrage ili podizanjem optužnice ako istraga nije otvorena.

Član 16 postaje član 15

U prvom stavu treći red mesto reči »građanskom« staviti reči »kom drugom«.

U stavu drugom red dva mesto reči »građanskom« staviti reči »kom drugom,« a u trećem redu mesto reči »važi za« staviti reč »veže«.

Član 17 postaje član 16

U prvom stavu red prvi iza reči »sude« brisati dve tačke, a u drugom stavu red dva iza reči »licima« brisati zapeću.

Član 18 postaje član 17

Prvi red menja se i glasi: »Sreski sudovi su nadležni:«. U tački 1) red dva istog stava mesto reči »propisana« staviti reč »predviđena«, a ispred broja »281« staviti broj »271 stav 3,«. Tačka 3) menja se i glasi: da vrše i druge poslove koji su određeni ovim zakonikom.

Član 19 postaje član 18

U drugom stavu red prvi iza reči »članu« staviti »142 stav 1«. U istom stavu u četvrtom redu ispred reči »sudi« brisati zapeću. U trećem stavu red prvi brisati reč »određeni«.

Član 20 postaje član 19

Prvi red menja se i glasi: »Okružni sudovi su nadležni:«. U tački 1) red dva mesto reči »propisana« staviti reč »predviđena«, a u redu četvrtom mesto reči »predviđena« staviti reč »određena«. Tačka 6) menja se i glasi: da vrše i druge poslove koji su određeni ovim zakonikom.

Član 21 postaje član 20

Stav prvi menja se i glasi:

Okružni sudovi sude u prvom stepenu u većima koja su sastavljena od jednog sudije i dvojice sudija-porotnika, a u većima sastavljenim od dvojice sudija i trojice sudija-porotnika kad sude za krivična dela za koja je u zakonu predviđena smrtna kazna ili kazna strogog zatvora dvadeset godina.

Stav drugi menja se i glasi:

Veće okružnog suda sastavljeno je od trojice sudija kad odlučuje u drugom stepenu ili kad odlučuje u prvom stepenu van glavnog pretresa, ako ovim zakonikom nije što drugo određeno (član 431 stav 3).

Član 22 postaje član 21

U prvom stavu red drugi reči »nadležni su« menjaju red i glase »su nadležni«. U tački 2) red drugi mesto reči »posle« staviti

reči »na osnovu«, a mesto »367« staviti »368«. Tačka 4) menja se i glasi: da odlučuju o zahtevu za vanredno ublažavanje kazne u slučajevima određenim u ovom zakoniku. U tački petoj reči »ovim zakonikom određeni« menjaju red tako da glase: »određeni ovim zakonikom« a brišu se reči: »u krivičnom postupku«.

Član 23 postaje član 22

Stav prvi menja se i glasi:

Vrhovni sudovi narodnih republika i Vrhovni sud Autonomne Pokrajine Vojvodine odlučuju u većima sastavljenim od tri sudije, a u većima sastavljenim od pet sudija kad sude za krivična dela za koja je u zakonu predviđena smrtna kazna ili kazna strogog zatvora dvadeset godina.

U stavu dva poslednji red mesto reči »njihovih« staviti reč »svojih«.

Član 24 postaje član 23

U prvom stavu red prvi reči »nadležan je« menjaju red tako da glase »je nadležan«. U tački 1) mesto »367« staviti »368«. Tačka 3) menja se i glasi: da odlučuje o zahtevu za vanredno ublažavanje kazne u slučajevima određenim u ovom zakoniku. Tačka 5) menja se i glasi: da vrši i druge poslove koji su određeni ovim zakonikom.

Član 25 postaje član 24

U stavu dva red treći mesto reči »rešava« staviti reč »odlučuje«. U redu četvrtom posle reči »odluke« dodati reč »svog«, a posle reči »veća« brisati reči »Saveznog vrhovnog suda«.

Član 26 postaje član 25

U prvom stavu red prvi reči »je nadležan« menjaju red tako da glase »nadležan je«. Iza reči »nadležan« i reči »pravilu« brisati zapete. U drugom stavu red prvi mesto reči »u« staviti reč »na«, a u trećem redu mesto reči »u« staviti reč »na«.

Član 27 postaje član 26

U petom redu posle reči »broda« dodati reči »odnosno vazduhoplova«, a ispred reči »pristanište« dodati reč »domaće«. U šestom redu posle reči »zaustaviti« staviti tačku a brisati reči »posle učinjenog krivičnog dela«.

Član 28 postaje član 27

U stavu prvom red treći posle reči »čijem« dodati reč »se«, a u redu četvrtom reči »štampani spis rastura« menjaju red tako da glase »rastura štampani spis«.

U stavu dva red treći reči »se spis odnosi« menjaju red tako da glase »se odnosi spis«.

Treći stav menja se i glasi:

Odredbe prethodnih stavova shodno će se primeniti i u slučaju ako je spis ili izjava objavljena preko radija.

Član 29 postaje član 28

U prvom stavu red prvi i drugi brišu se reči »za postupak«. U drugom redu reči »je nadležan« menjaju red tako da glase »nadležan je«.

U stavu drugom red drugi reč »on« briše se.

U stavu trećem red drugi brišu se reči »za postupak«, a u redu drugom i trećem reči »je nadležan« menjaju red tako da glase »nadležan je«.

Član 30 postaje član 29

U prvom redu briše se reč »i«, a u trećem redu mesto reči »krivična dela učinjena« staviti reči »krivično delo učinjeno«.

Član 31 postaje član 30

U drugom redu iza reči »ustanoviti« dodati reči »koji je sud«, a iza reči »nadležan« brisati reč »sud«.

Član 32 postaje član 31

U stavu trećem iza reči »je« i reči »pravilu« brisati zapete, a reči »je po pravilu nadležan« menjaju red tako da glase »nadležan je po pravilu«.

U stavu četvrtom red prvi i drugi reči »po pravilu je nadležan« menjaju red tako da glase »nadležan je po pravilu«, a iza reči »dela« i reči »pravilu« brisati zapete.

U stavu pet red prvi iza reči »se« brisati zapetu, a u redu drugom posle reči »pravilu« takođe brisati zapetu.

U stavu šestom red prvi mesto reči »narediti« staviti reč »odlučiti«.

Član 33 postaje član 32

Prvi stav menja se i glasi:

Sud koji je po prethodnom članu nadležan može iz važnih razloga ili iz obzira celishodnosti do završetka glavnog pretresa odlučiti da se postupak za pojedina krivična dela ili protiv pojedinih okrivljenih razdvoji i posebno dovrši ili preda drugom nadležnom sudu.

Posle prvog stava dodati nov drugi stav koji glasi:

Rešenje o razdvajanju postupka donosi nadležan sud po saslušanju javnog tužioca kad se radi o krivičnim delima za koja se goni po službenoj dužnosti.

Stav dva postaje stav tri.

Član 34 postaje član 33

U prvom stavu prvi red mesto reči »nadležni« staviti reč »nadležan«. U četvrtom redu mesto reči »nadležni« staviti reč »nadležan«, a mesto reči »svog područja« staviti reči »na svom području«.

Član 35 postaje član 34

Ovaj član menja se i glasi:

Vrhovni sud narodne republike i Vrhovni sud Autonomne Pokrajine Vojvodine mogu za vođenje postupka odrediti drugi stvarno nadležan sud na svom području ako je očigledno da će se tako lakše sprovesti postupak ili ako postoje drugi važni razlozi.

Savezni vrhovni sud može pod uslovima iz prethodnog stava za vođenje postupka odrediti drugi stvarno nadležan sud na području drugog vrhovnog suda.

Rešenje iz prethodnih stavova ovog člana vrhovni sudovi mogu doneti na predlog javnog tužioca koji pred njim postupa ili na predlog sudije sreskog suda, istražnog sudije ili predsednika veća.

Član 36 postaje član 35

U stavu prvom red drugi mesto reči »proglasiće« staviti reč »oglasiće«.

U stavu trećem red drugi mesto reči »proglasiti« staviti reč »oglasiti«, a iza reči »nenadležnim« brisati zapeću.

U četvrtom stavu drugi red mesto reči »od« staviti reč »zbog«.

Član 37 postaje član 36

U drugom stavu red drugi mesto reči »proglasio« staviti reč »oglasio«, a iza reči »nenadležnim« brisati zapeću.

U redu četvrtom posle reči »ustupljen« brisati zapeću, a posle reči »nadležan« brisati »i«.

Član 38 postaje član 37

U prvom stavu red prvi brisati reč »njihov«, a u drugom redu mesto reči »neposredni« staviti reč »neposredno«.

Član 39 postaje član 38

U stavu prvom tačka 2) red drugi posle reči »punomoćnik« brisati zapeću.

U tački 5) drugi red brisati reči »kao član veća«.

Član 40 postaje član 39

U prvom stavu red drugi mesto »39« staviti »38«, a u redu šestom mesto reči »toga« staviti reč »tog«.

U stavu drugom red drugi mesto »39« staviti »38«.

Član 41 postaje član 40

U stavu drugom red četvrti mesto »39« staviti »38«, a mesto reči »početka« staviti reč »završetka.

Posle drugog stava dodati nov treći stav koji glasi:

Zahtev za izuzeće sudija višeg suda stranka može staviti u žalbi ili u odgovoru na žalbu.

Stav treći postaje stav četvrti.

Član 42 postaje član 41

U stavu četvrtom red četvrti mesto reči »na glavnom pretresu« staviti reči »posle podignute optužbe«.

Član 43 postaje član 42

U trećem redu mesto »39« staviti »38«.

Član 44 postaje član 43

U prvom stavu red peti mesto »230« staviti »234«.

Član 45 postaje član 44

Primljen bez izmene.

Član 46 postaje član 45

Primljen bez izmene.

Član 47 postaje član 46

U stavu prvom red prvi mesto reči »propisano« staviti reč »određeno«.

Član 48 postaje član 47

Primljen bez izmene.

Član 49 postaje član 48

U drugom redu mesto reči »nenadležni« staviti reč »nenadležan«, a iza reči »mora« dodati reč »odmah«.

Član 50 postaje član 49

Ovaj član menja se i glasi:

Javni tužilac preduzima sve radnje u postupku na koje je po zakonu ovlašćen sam ili preko lica koja su po Zakonu o javnom tužioštvu ovlašćena da učestvuju u postupku.

Član 51 postaje član 50

U prvom i drugom redu brisati reč »njihov«, a u drugom redu iza reči »zajednički« staviti reč »neposredno«.

Dodaje se nov član 51

koji glasi:

Javni tužilac može odustati od zahteva za gonjenje do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom.

Član 52

U stavu prvom red treći mesto reči »kada« staviti reč »kad«.

Član 53

Prva rečenica prvog stava postaje prvi stav koji izmenjen glasi:

Predlog se podnosi državnom organu koji je ovlašćen za prijem krivične prijave (član 139), a privatna tužba nadležnom sudu.

Druga rečenica prvog stava postaje drugi stav koji izmenjen glasi:

Ako je sam oštećeni podneo krivičnu prijavu ili je stavio predlog za ostvarivanje imovinskopravnih zahteva u krivičnom postupku, smatra se da je time stavio i predlog za gonjenje.

Stav drugi se briše.

Član 54

U stavu drugom red prvi mesto »16«, staviti »šesnaest«.

Član 55

U četvrtom redu mesto reči »od« staviti reč »posle«.

Član 56

Menja se i glasi:

Ako je krivičnim delom oštećeno više lica, gonjenje će se preduzeti odnosno produžiti po predlogu ili privatnoj tužbi svakog oštećenog.

Član 57

Briše se.

Član 58 postaje član 57

Primljen bez izmene.

Član 59 postaje član 58

U prvom stavu red prvi i drugi brisati reči »po završenom izviđaju ne podigne privatnu tužbu (član 145), ili«. U trećem redu reči »od tužbe odustao« treba da promene red tako da glase »odustao od tužbe«. U redu četvrtom mesto »412« staviti »411«.

U stavu drugom red treći mesto reči »tri« staviti reč »osam«.

Član 60 postaje član 59

U stavu prvom red prvi i drugi brisati reči »javnom tužiocu, izviđajnom ili istražnom organu«, a mesto ovih reči staviti »u toku izviđaja ili istrage«. U petom redu mesto »građansko-pravnih potraživanja« staviti »imovinskopravnih zahteva«.

U trećem stavu red treći mesto reči »interese« staviti reči »uspešno vođenje«.

Član 61 postaje član 60

koji se menja i glasi:

Kad javni tužilac nađe da nema osnova da pokrene postupak ili da produži gonjenje za krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, dužan je da u roku od osam dana o tome obavesti oštećenog i da ga uputi da može sam preuzeti gonjenje. Ovako će postupiti i sud ako je doneo rešenje o obustavi postupka usled odustanja javnog tužioca od gonjenja.

Oštećeni ima pravo da preduzme odnosno nastavi gonjenje u roku od osam dana od kad je primio obaveštenje iz prethodnog stava.

Ako je javni tužilac odustao od optužnice, oštećeni može preuzimajući gonjenje ostati pri podignutoj optužnici ili podići novu.

Oštećeni koji nije obavešten da javni tužilac nije preuzeo gonjenje ili da je odustao od gonjenja može svoju izjavu da produžuje postupak dati pred nadležnim sudom u roku od tri meseca od kad je javni tužilac odbacio prijavu odnosno od kad je doneseno rešenje o obustavi postupka.

Član 62 postaje član 61

koji se menja i glasi:

Kad javni tužilac odustane od optužnice na glavnom pretresu oštećeni je dužan da se odmah izjasni da li hoće da produži gonjenje. Ako oštećeni nije prisutan na glavnom pretresu, a uredno je pozvan, smatraće se da neće da produži gonjenje.

Pretsednik veća prvostepenog suda dozvoliće povraćaj u pređašnje stanje oštećenom koji nije uredno pozvan na glavni pretres na kome je donesena presuda kojom se optužba odbija zbog odustanja javnog tužioca od optužnice, ako oštećeni u roku od osam dana od prijema presude podnese molbu za povraćaj u pređašnje stanje i ako u toj molbi izjavi da produžuje gonjenje. U ovom slučaju zakazaće se ponovo glavni pretres i presudom donesenom na osnovu novog pretresa ukinuće se ranija presuda. Ako uredno pozvani oštećeni ne dođe na novi glavni pretres, ostaje ranija presuda na snazi. Odredbe člana 58 stav 3 i 4 ovog zakonika primeniće se i u ovom slučaju.

Dodaje se nov član 62

koji glasi:

Ako oštećeni u zakonskom roku ne pokrene ili ne produži gonjenje, ili ako oštećeni kao tužilac ne dođe na glavni pretres iako je uredno pozvan, smatraće se da je odustao od gonjenja.

U slučaju nedolaska oštećenog kao tužioca na glavni pretres na koji je bio uredno pozvan primeniće se odredbe člana 58 stav 2—4 ovog zakonika.

Član 63

U stavu prvom red drugi posle reči »tužilac« brisati zapetu.

U stavu drugom red drugi iza reči »tužioca« brisati zapetu.

Član 64

U drugom stavu prvi red iza reči »godina« brisati zapetu.

Član 65

U drugom redu iza reči »zastupnici« briše se zapeta.

Član 66

Briše se.

Član 67 postaje član 66

U stavu četvrtom red prvi mesto reči »koga« staviti reči »a ovoga«.

U stavu petom red drugi iza reči »izdati« dodati reč »i«.

Član 68 postaje član 67

Primljen bez izmene.

Član 69 postaje član 68

Primljen bez izmene.

Član 70 postaje član 69

Stav prvi menja se i glasi:

Ako je okrivljeni maloletan, nem, gluv ili nesposoban da se sam uspešno brani mora imati branioca čim je otvorena istraga ili je neposredno posle izviđaja podignuta optužnica.

U stavu drugom red prvi brisati reč »obavezno«. U redu drugom iza reči »branioca« brisati zapetu. U redu trećem mesto reči »se po zakonu može izreći«, staviti reči »je u zakonu predviđena«. U redu petom mesto »279« staviti »283«.

Na kraju stava trećeg dodati novu rečenicu koja glasi: Kad se okrivljenom po službenoj dužnosti postavi branilac posle podignute optužnice, obavestiće se o tome okrivljeni zajedno sa dostavljanjem optužnice.

Član 71 postaje član 70

U drugom stavu red četvrti mesto »70« staviti »69«.

Član 72 postaje član 71

U prvom stavu prvi red mesto »70 i 71« staviti »69 i 70«.

Član 73 postaje član 72

Na kraju drugog stava mesto »147« staviti »150«.

U trećem stavu red drugi mesto reči »podnese« staviti reč »podigne«.

Član 74 postaje član 73

U stavu prvom red drugi mesto reči »saslušan« staviti reč »ispitan«.

Član 75 postaje član 74

Primljen bez izmene.

Član 76 postaje član 75

Prvi stav menja se i glasi:

Privatne tužbe, optužnice i optužni predlozi oštećenog kao tužioca, predlozi, pravni lekovi i druge izjave i saopštenja podnose se pismeno ili se daju usmeno na zapisnik.

U stavu trećem red drugi mesto reči »sud će pozvati« staviti reči »pozvaće se«, a u redu trećem mesto reči »podnosioca« staviti reč »podnosilac«.

Član 77 postaje član 76

Primljen bez izmene.

Član 78 postaje član 77

Primljen bez izmene.

Član 79 postaje član 78

U stavu drugom red drugi mesto reči »ubeležavaju« staviti reč »ubeležava«, a u redu trećem mesto reči »bitne sadržine« staviti reči »bitna sadržina«.

Član 80 postaje član 79

Primljen bez izmene.

Član 81 postaje član 80

Primljen bez izmene.

Član 82 postaje član 81

U drugom redu mesto »286—289« staviti »290—293«.

Član 83 postaje član 82

U drugom stavu mesto poslednje reči »doneta« staviti reč »donesena«.

Stav četvrti menja se i glasi:

Zapisnik o većanju i glasanju zatvoriće se u poseban omot. Ovaj zapisnik može razgledati samo viši sud kad rešava o pravnom leku i u tom slučaju dužan je da zapisnik ponovo zatvori u poseban omot i da na omotu naznači da je razgledao zapisnik.

Član 84 postaje član 83

U stavu drugom red drugi posle reči »rok« i reči »roku« brišati zapete.

U stavu trećem red treći posle reči »pošti« i u redu četvrtom posle reči »pošta« brisati zapete.

U stavu četvrtom red drugi posle reči »izjavu« i reči »rok« brisati zapete.

Član 85 postaje član 84

U stavu drugom red prvi mesto reči »dostava« staviti reč »dostavljanje«.

Član 86 postaje član 85

U stavu prvom red četvrti mesto reči »tri« staviti reč »osam«.

Član 87 postaje član 86

U stavu trećem red prvi brisati reč »suda«, a u redu četvrtom iza reči »mere« brisati zapetu.

Član 88 postaje član 87

U prvom redu iza reči »stanje« i reči »pravilu« brisati zapete, a u prvom i drugom redu rečima »po pravilu ne zadržava« izmeniti red tako da glase »ne zadržava po pravilu«.

Član 89 postaje član 88

U stavu drugom tačka 1) red prvi iza reči »tumače« brisati zapetu. U tački 5) red drugi iza reči »zatvoru« brisati zapetu. Tačka 7) menja se i glasi: »nagradu i nužne izdatke branioca, nužne izdatke privatnog tužioca i oštećenog kao tužioca i njihovih zakonskih zastupnika kao i nagradu i nužne izdatke njihovih punomoćnika;«. U tački 8) red drugi iza reči »zastupnika« brisati zapetu.

Član 90 postaje član 89

Stav peti menja se i glasi:

Posebno rešenje o troškovima doneće se uvek kad se na plaćanje troškova osuđuje svedok, veštak, branilac ili punomoćnik.

Član 91 postaje član 90

U stavu prvom red prvi mesto reči »optuženog presudom« staviti reč »okrivljenog«.

U stavu drugom red prvi mesto reči »optuženo« staviti reč »okrivljeno«.

U stavu trećem red prvi mesto reči »optuženih« staviti reč »okrivljenih«, u trećem redu mesto reči »optužene« staviti reč »okrivljene« a u petom redu mesto reči »optuženog« staviti »okrivljenog«.

U stavu četvrtom red treći mesto »89 stav 1« staviti »88 stav 2«, a u redu šestom mesto reči »sud« staviti reči »pretsednik veća«.

Član 92 postaje član 91

U stavu prvom red drugi mesto reči »optuženi oslobodava« staviti reči »okrivljeni osloboda«, a u redu četvrtom mesto »89 stav 1« staviti »88 stav 2«.

U stavu drugom red drugi brisati reč »sami«, a na kraju ovog stava dodati reči »svojom krivicom«.

U stavu četvrtom red drugi mesto »89 stav 1« staviti »88 stav 2«. U redu četvrtom i petom mesto reči »optuženi oslobodava« staviti reči »okrivljeni osloboda«. U redu desetom posle reči »troškova« staviti tačku a brisati reči »ali ne i u pogledu troškova iz člana 89 stav 1 tač. 1—6 ovog zakonika«. U redu trinaestom posle reči »solidarno« staviti tačku i brisati reči »ako se prema okolnostima ne odredi drukčije«. U petom stavu treći red iza reči »postupka« brisati zapetu, a mesto reči »ukoliko« staviti reč »ako«.

U šestom stavu red prvi iza reči »nenadležnosti« brisati zapetu.

Član 93 postaje član 92

U stavu prvom red šesti iza reči »ili« dodati reč »izdržavanje«, i u istom redu brisati reč »on«.

Član 94 postaje član 93

koji se menja i glasi:

O dužnosti plaćanja troškova koji nastanu kod višeg suda odlučuje konačno taj sud shodno odredbama člana 88—92 ovog zakonika.

Član 95 postaje član 94

U prvom redu iza reči »odlučeno« dodati reč »posebnim«, u drugom redu brisati reč »nadležnog«, a u trećem redu mesto »21« staviti »20«.

Član 96 postaje član 95

Primljen je bez izmene.

Naslov: »Građansko-pravna potraživanja« iznad člana 97 menja se i glasi: »Imovinskopravni zahtevi«.

Član 97 postaje član 96

koji se menja i glasi:

Imovinskopravni zahtev koji je nastao usled izvršenja krivičnog dela raspraviće se na predlog ovlašćenih lica u krivičnom postupku ako se time ne bi znatno odugovlačio ovaj postupak.

Imovinskopravni zahtev može se odnositi na naknadu štete, povraćaj stvari ili poništaj određenog pravnog posla.

Član 98 postaje član 97

koji se menja i glasi:

Predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u krivičnom postupku može podneti lice koje je ovlašćeno da takav zahtev ostvari u parnici.

Ako je na podnošenje predloga ovlašćena privredna organizacija, a ona takav predlog ne podnese ili u predlogu ne obuhvati imovinskopravni zahtev u celini ili od predloga odustane, predlog može podneti nadležan narodni odbor odnosno organ koji je na to ovlašćen posebnim propisima.

Ako je usled krivičnog dela oštećena opštenarodna imovina, lice ovlašćeno na podnošenje predloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u krivičnom postupku može ovlastiti javnog tužioca da ga zastupa.

Član 99 postaje član 98

koji se menja i glasi:

Predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u krivičnom postupku podnosi se sudu ili organu pred kojim se vodi krivični postupak.

Predlog se može podneti najdalje do završetka glavnog pretresa pred prvostepenim sudom.

Lice ovlašćeno na podnošenje predloga dužno je da određeno označi svoj zahtev i da podnese dokaze.

Ako ovlašćeno lice nije stavilo predlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u krivičnom postupku do podizanja optužbe, obavestiće se da može taj predlog staviti do završetka glavnog pretresa. Nadležan narodni odbor odnosno organ ovlašćen na stavljanje predloga posebnim propisima obavestiće se uvek kad je oštećena opštenarodna imovina.

Član 100 postaje član 99

koji se menja i glasi:

Ovlašćena lica (član 97) mogu do završetka glavnog pretresa odustati od predloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva u krivičnom postupku i ostvarivati ga u parnici. U slučaju odustanka od predloga ne može se više takav predlog ponovo staviti ako ovim zakonom nije što drugo određeno (član 97 stav 2).

Ako je imovinskopravni zahtev posle stavljenog predloga a pre završetka glavnog pretresa prešao po pravilima imovinskog prava na drugo lice, pozvaće se to lice da se izjasni da li ostaje kod predloga. Ako se uredno pozvani ne odazove smatra se da je odustao od stavljenog predloga.

Član 101 postaje član 100

koji se menja i glasi:

Sud i drugi organi pred kojima se vodi postupak ispitaće okrivljenog o činjenicama navedenim u predlogu i izvidiće okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinskopravnog zahteva. Ali i pre nego što je stavljen takav predlog oni su dužni da prikupe dokaze i izvide što je potrebno za odlučivanje o zahtevu.

Ako bi se izviđanjem o imovinskopravnom zahtevu znatno odugovlačio krivični postupak, sud i drugi organi ograničiće se na prikupljanje onih podataka čije utvrđivanje docnije ne bi bilo moguće ili bi bilo znatno otežano.

Član 102 postaje član 101

koji se menja i glasi:

O imovinskopravnim zahtevima odlučuje sud.

U presudi kojom okrivljenog oglašava krivim sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtev u celosti ili mu može imovinskopravni zahtev dosuditi delimično a za višak uputiti na parnicu ili ga može uputiti da u celosti imovinskopravni zahtev ostvaruje u parnici.

Ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za delimično presuđenje, sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtev u celosti ostvaruje u parnici.

Kad sud donese presudu kojom se okrivljeni oslobađa od optužbe ili kojom se optužba odbija ili kad rešenjem obustavi krivični postupak, uputiće oštećenog da imovinskopravni zahtev može ostvarivati u parnici. Kad se sud oglasi nenadležnim za krivični postupak, uputiće oštećenog da imovinskopravni zahtev može prijaviti u krivičnom postupku koji će otpočeti ili produžiti nadležan sud.

Član 103 postaje član 102

koji se menja i glasi:

Ako se imovinskopravni zahtev odnosi na povraćaj stvari, a sud ustanovi da stvar pripada oštećenom i da se nalazi kod okrivljenog ili kod kog od učesnika u krivičnom delu ili kod lica kome su je oni dali na čuvanje, odrediće u presudi da se stvar preda oštećenom.

Član 104 postaje član 103

koji se menja i glasi:

Ako se imovinskopravni zahtev odnosi na poništaj određenog pravnog posla, a sud nađe da je zahtev osnovan, izreći će u presudi potpuni ili delimični poništaj tog pravnog posla sa posledicama koje otuda proističu, ne dirajući u prava trećih lica.

Dodaje se nov član 104

koji glasi:

Pravosnažnu presudu kojom je odlučeno o imovinskopravnom zahtevu može sud u krivičnom postupku izmeniti samo povodom ponavljanja krivičnog postupka ili povodom zahteva za zaštitu zakonitosti.

Van ovog slučaja osuđeni odnosno njegovi naslednici mogu samo u parnici zahtevati da se pravosnažna presuda krivičnog suda kojom je odlučeno o imovinskopravnom zahtevu izmeni, i to ako postoje uslovi za ponavljanje po odredbama koje važe za parnični postupak.

Dodaje se nov član 105

koji glasi:

Na predlog ovlašćenih lica (član 97) mogu se u krivičnom postupku po odredbama koje važe za izvršni postupak odrediti privremene mere obezbeđenja imovinskopravnog zahteva nastalog usled izvršenja krivičnog dela.

Rešenje iz prethodnog stava donosi u izviđaju i istrazi istražni sudija ili sudija sreskog suda. Posle podignute optužnice rešenje donosi van glavnog pretresa predsednik veća a na glavnom pretresu veće.

Žalba protiv rešenja veća o privremenim merama obezbeđenja nije dozvoljena. U ostalim slučajevima o žalbi rešava veće okružnog suda. Žalba ne zadržava izvršenje rešenja.

Dodaje se nov član 106

koji glasi:

Ako se radi o stvarima koje nesumnjivo pripadaju oštećenom, a ne služe kao dokaz u krivičnom postupku, predaće se te stvari oštećenom i pre završetka postupka.

Ako se više oštećenih spore o svojini stvari uputiće se na parnicu, a sud će u krivičnom postupku odrediti samo čuvanje stvari kao privremenu meru obezbeđenja.

Stvari koje služe kao dokaz oduzeće se privremeno i po završetku postupka vratiti vlasniku. Ako je ovakva stvar neophodno potrebna vlasniku, ona mu se može vratiti i pre završetka postupka uz obavezu da je na zahtev donese.

Dodaje se nov član 107

koji glasi:

Ako po pravilima imovinskog prava oštećeni ima zahtev prema trećem licu zbog toga što se kod njega nalaze stvari pribavljene krivičnim delom ili zbog toga što je ono usled krivičnog dela došlo do imovinske koristi, može sud u krivičnom postupku na predlog ovlašćenih lica (član 97) odrediti po odredbama koje važe za izvršni

postupak privremene mere obezbeđenja i prema tom trećem licu. Od edbe stava 2 i 3 člana 105 ovog zakonika važe i u ovom slučaju.

U presudi kojom se okrivljeni oglašava krivim sud će ili ukinuti mere iz prethodnog stava, ako već ranije nisu ukinute, ili će oštećenog uputiti na parnicu s tim da će se ove mere ukinuti ako parnica ne bude pokrenuta u roku koji odredi sud.

Član 105 postaje član 108

Primljen bez izmene.

Član 106 postaje član 109

U stavu trećem red treći iza reči »pitanja« brisati zapetu.

U stavu četvrtom red treći iza reči »manjini« brisati zapetu.

Član 107 postaje član 110

U stavu prvom red treći iza reči »pitanjima« brisati zapetu.

U stavu drugom red četvrti i peti mesto reči »građansko-pravnim potraživanjima« staviti reči »imovinsko-pravnim zahtevima«.

Član 108 postaje član 111

Primljen bez izmene.

Član 109 postaje član 112

U stavu drugom red treći mesto reči »Ukoliko« staviti »Ako«, zatim u istom redu mesto reči »šta« staviti reč »što«, a u redu šestom iza reči »izjaviti« dodati reč »posebnu«.

Član 110 postaje član 113

Primljen je bez izmene.

Član 111 postaje član 114

U stavu trećem red prvi iza reči »podnošenje« dodati reči »privatne tužbe i«, a iza reči »optužnice« dodati reč »kao«. U drugom redu iza reči »dostaviće se« dodati reč »lično«. U trećem redu brisati reč »lično«, a u poslednjem redu mesto reči »dostave« staviti reč »dostavljanja«.

U stavu četvrtom red prvi mesto reči »izvršiti« staviti reč »dostaviti«. U redu četvrtom iza reči »mu« i reči »zakonika« brisati zapetu, a mesto »112« staviti »115«. U redu petom mesto reči »obavešt« staviti reč »obaveštenje« a mesto reči »pismenu« staviti reč »pismo«. U redu sedmom mesto reči »dostava« staviti reč »dostavljanje«, a u osmom redu mesto »112« staviti »115« i brisati zapetu iza reči »zakonika«.

Član 112 postaje član 115

U stavu drugom red drugi reči »zbog toga lica iz prethodnog stava«, promeniti tako da glase: »lica iz prethodnog stava zbog toga«.

Član 113 postaje član 116

U prvom stavu red prvi mesto reči »izvršiti« staviti reč »dostaviti«.

Član 114 postaje član 117

U stavu trećem na kraju mesto reči »dostava izvršena« staviti reči »dostavljanje izvršeno«.

Član 115 postaje član 118

U redu četvrtom iza reči »zaposleno« brisati zapetu.

Član 116 postaje član 119

Primljen je bez izmene.

Član 117 postaje član 120

Stav prvi menja se i glasi:

Javnom tužiocu odluke i druga pismena dostavljaju se predajom pisarnici javnog tužništva.

U stavu drugom red treći mesto reči »tužioca« staviti reč »tužništva«.

Posle drugog stava dodati nov treći stav koji glasi:

Sud će javnom tužiocu na njegov zahtev dostaviti krivični spis radi razmatranja. Ako je takav zahtev stavljen u toku roka za izjavu redovnog pravnog leka sud može odrediti u kom roku javni tužilac treba da vrati spise sudu.

Član 118 postaje član 121

U drugom redu mesto reči »pravilima građanskog sudskog postupka« staviti reči »odredbama koje važe za parnični postupak«.

Član 119 postaje član 122

Stav prvi se briše.

Stav drugi postaje stav prvi, a stav treći postaje stav drugi.

U novom stavu drugom red četvrti iza reči »suda« dodati reči »ili službenik koga on odredi«. U redu petom iza reči »razmatranje« dodati reči »i prepisivanje«, a mesto reči »on« staviti reči »javni tužilac«.

Član 120 postaje član 123

U stavu trećem red drugi iza reči »za« dodati reč »njeno«, a u redu trećem brisati reč »njeno«. U drugom redu brisati reč »kazne«.

Član 121 postaje član 124

Primljen je bez izmene.

Član 122 postaje član 125

Stav prvi menja se i glasi:

Izvršenje presude u pogledu troškova krivičnog postupka i imovinskopravnih zahteva vrši nadležan sreski sud po odredbama koje važe za izvršni postupak.

U stavu drugom red drugi mesto reči »budžetskih sredstava« staviti reč »budžeta«.

U stavu trećem red treći iza reči »odredbama« dodati reči »koje važe za«, a mesto reči izvršnog postupka« staviti reči »izvršni postupak«.

U stavu četvrtom red treći mesto »443« staviti »442«.

U stavu petom red treći brisati reč »građanskoj« kao i zapetu iza reči »parnici«.

Član 123 postaje član 126

Stav prvi menja se i glasi:

Ako ovim zakonikom nije drukčije određeno rešenja se izvršuju kad postanu pravosnažna. Naredbe se izvršuju odmah ako organ koji je naredbu izdao ne naredi drukčije.

U stavu trećem red peti mesto »121« staviti »124«, a u redu šestom mesto »122« staviti »125«.

Član 124 postaje član 127

Primljen je bez izmene.

Član 125 postaje član 128

U prvom i drugom redu mesto »građansko-pravnom potraživanju« staviti reči »imovinskopravnom zahtevu«. U redu četvrtom posle reči »izvršna« staviti tačku i brisati reči »da bi na osnovu presude mogao tražiti izvršenje kod građanskog suda«.

Član 126 postaje član 129

koji se menja i glasi:

Propise o kaznenoj evidenciji donosi Savezno izvršno veće.

U naslovu iznad člana 127 mesto reči »Posebne« staviti reč »Ostale«.

Član 127 postaje član 130

U stavu drugom red prvi mesto reči »Kad gonjenje zavisi od odobrenja« staviti reči »Kad je u Krivičnom zakoniku određeno da je za gonjenje pojedinih krivičnih dela potrebno prethodno odobrenje«. U trećem redu mesto reči »podneti« staviti reč »podići«.

Član 128 postaje član 131

koji se menja i glasi:

O otvaranju istrage, stavljanju u pritvor ili istražni zatvor, podizanju optužnice kad istraga nije bila otvorena i o osuđujućoj

presudi sreskog suda zbog krivičnog dela za koje se goni po službenoj dužnosti, obavestiće se državni organ, privredna organizacija ili ustanova kod koje je okrivljeni zaposlen.

Član 129 postaje član 132

Primljen je bez izmene.

Član 130 postaje član 133

U stavu drugom na kraju dodaju se reči »preko državnog sekretarijata za pravosudnu upravu«.

Član 131 postaje član 134

Primljen je bez izmene.

Član 132 postaje član 135

Primljen je bez izmene.

Član 133 postaje član 136

Primljen je bez izmene.

Član 134 postaje član 137

U drugom stavu, u prvom redu umesto reči »će navesti« staviti »navešće«.

Član 135 postaje član 138

Primljen je bez izmene.

Član 136 postaje član 139

U prvom stavu na kraju druge rečenice brisati tačku i dodati »ili službena beleška«.

Član 137 postaje član 140

U prvom stavu, u poslednjem redu umesto »(član 61)« staviti »(član 60)«.

U drugom stavu, u drugom redu iza reči »prijave« brisati zapetu.

Član 138 postaje član 141

Primljen je bez izmene.

Član 139 postaje član 142

U prvom stavu, u drugom redu umesto »pobliže« staviti »bliže«.

Član 140 postaje član 143

U drugom stavu, u petom redu brisati »nadležnom«.

Član 141 postaje član 144

Primljen je bez izmene.

Član 142 postaje član 145

Primljen je bez izmene.

Član 143 postaje član 146

U poslednjem stavu umesto »(član 61)« staviti »(član 60)«.

Član 144 postaje član 147

Primljen je bez izmene.

Član 145 postaje član 148

U poslednjem stavu umesto »(član 144)« staviti »(član 147)«.

Član 146 postaje član 149

U prvom stavu, u četvrtom redu umesto »143« staviti »146«.

Član 147 postaje član 150

Primljen je bez izmene.

Član 148 postaje član 151

U poslednjem redu umesto reči »je« staviti »tu pomoć«.

Član 149 postaje član 152

i glasi:

Kad zahtevaju interesi krivičnog postupka, interesi čuvanja državne tajne, interesi javnog reda ili razlozi morala, izviđajni organ narediće licima koja saslušava da čuvaju kao tajnu ono što su u postupku saznala i ukazaće im na posledice odavanja tajne (član 285 Krivičnog zakonika).

Član 150 postaje član 153

U prvom stavu, u drugom redu brisati reč »se«, a u trećem redu brisati »neuljudno ponaša ili«. U istom stavu na kraju druge rečenice dodati novu rečenicu, koja glasi: Izviđajni organ ne može okrivljenog kazniti novčanom kaznom.

U drugom stavu u zagradi umesto »21« staviti »20«.

Član 151 postaje član 154

Primljen je bez izmene.

Član 152 postaje član 155

Primljen je bez izmene.

Član 153 postaje član 156

Menja se i glasi:

Istraga se može otvoriti protiv određenog lica kad postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti.

Kad postoje uslovi iz prethodnog stava istraga će se uvek otvoriti ako je u pitanju krivično delo za koje je u zakonu predviđena smrtna kazna ili kazna strogog zatvora dvadeset godina ili ako je potrebno da se pre podizanja optužnice naredi istražni zatvor.

Član 154 postaje član 157

U trećem stavu, u trećem i četvrtom redu brisati »osnovi sumnje koji stoje protiv okrivljenog« i umesto toga staviti »okolnosti iz kojih proizlazi osnovanost sumnje«.

Član 155 postaje član 158

U prvom stavu drugom redu iza reči »i« brisati zapetu, a u četvrtom i petom redu umesto »saslušati« staviti »ispitati«.

Član 156 postaje član 159

U drugom stavu ispred i iza reči »po pravilu« brisati zapete.

Član 157 postaje član 160

čiji tekst glasi:

Član 160

Posle otvaranja istrage istražni sudija može naredbom poveriti sprovođenje istrage sudiji sreskog suda ili ovlašćenom istražnom organu unutrašnjih poslova.

Sprovođenje istrage istražni sudija može poveriti sudiji sreskog suda na području svog okružnog suda ali van sedišta tog okružnog suda.

Sudija sreskog suda i ovlašćeni istražni organ unutrašnjih poslova kojima je povereno sprovođenje istrage imaju sva prava i dužnosti istražnog sudije u istrazi, ali ne mogu obustaviti ili prekinuti istragu, odrediti ili ukinuti istražni zatvor, niti mogu sprovođenje istrage poveriti drugom organu.

Istražni sudija može u svako doba sam preuzeti vođenje istrage koju je poverio sudiji sreskog suda ili ovlašćenom istražnom organu unutrašnjih poslova.

Dodaje se nov član 161:

U toku istrage istražni sudija može poveriti izvršenje pojedinih istražnih radnji istražnom sudiji drugog okružnog suda, sudiji sreskog suda ili ovlašćenom istražnom organu unutrašnjih poslova.

Izvršenje pojedinih istražnih radnji istražni sudija može poveriti sudiji svakog sreskog suda van sedišta svog okružnog suda. Ali ako istražnu radnju treba izvršiti na području sreskog suda koji se nalazi u sedištu drugog okružnog suda poveriće se njeno izvršenje istražnom sudiji tog okružnog suda.

Član 158 postaje član 162

U prvom stavu, u prvom redu brisati »Sreski sudija« i umesto toga staviti »Istražni sudija, sudija sreskog suda«.

U drugom stavu, u prvom redu, brisati »Ako sreski sudija« i umesto toga dodati »Ako istražni sudija, sudija sreskog suda«.

Član 159 postaje član 163

U prvom redu umesto reči »i« staviti »ili«. U drugom redu umesto »kojima« staviti »kome«, u trećem i četvrtom redu brisati »ili izvršenje pojedinih istražnih radnji«.

Član 160 postaje član 164

Primljen je bez izmene.

Član 161 postaje član 165

Primljen je bez izmene.

Član 162 postaje član 166

U drugom stavu, u drugom redu umesto »s predlogom ne složi« staviti »ne složi s predlogom«.

Član 163 postaje član 167

U drugom stavu, u zagradi umesto »61« staviti »60«.

U trećem stavu, u trećem redu umesto »143« staviti »146«.

Član 164 postaje član 168

U drugom stavu, u petom redu umesto »odlučiti« staviti »odlučiće«.

U poslednjem stavu umesto »145« staviti »148«.

Član 165 postaje član 169

U prvom stavu umesto »144« staviti »147«.

Član 166 postaje član 170

Primljen je bez izmene.

Član 167 postaje član 171

i glasi:

Odredbe člana 149 stav 1 i 3 i člana 150—153 ovog zakonika primenjivaće se shodno i u istrazi.

Član 168 postaje član 172

Primljen je bez izmene.

Član 169 postaje član 173

U prvom stavu, u trećem redu brisati dve tačke.

U drugom stavu, u drugom redu umesto »nadležni organ će se pridržavati« staviti »nadležan organ pridržavaće se«.

U trećem stavu, u prvom redu umesto »će se ukinuti« staviti »ukinuće se«.

Član 170 postaje član 174

U drugom stavu, u trećem redu umesto »krivično delo« staviti »naziv krivičnog dela«.

Član 171 postaje član 175

U trećem stavu u drugom redu iza reči »sadrži« staviti dve tačke, u trećem redu istog stava umesto »krivično delo« staviti »naziv krivičnog dela«.

U poslednjem stavu umesto »182« staviti »186«.

Član 172 postaje član 176

U prvom stavu u trećem redu umesto »mogu« staviti »može«.

Član 173 postaje član 177

Primljen je bez izmene.

Član 174 postaje član 178

Treći stav menja se i glasi:

Ako okrivljeni pobegne rešenjem će se odrediti da se vrednost data kao jemstvo unese u budžet.

Član 175 postaje član 179

Primljen je bez izmene.

Član 176 postaje član 180

Sadašnji stav drugi postaje stav treći, a iza prvog stava dodaje se novi drugi stav koji glasi:

Rešenje kojim se određuje jemstvo i rešenje kojim se jemstvo ukida donosi se po saslušanju javnog tužioca.

Član 177 postaje član 181

Prvi stav menja se i glasi: Pritvor i istražni zatvor mogu se odrediti samo pod uslovima iz ovog zakonika.

Četvrti stav se briše, a u trećem stavu, u drugom redu, umesto »naređeni« staviti »određeni«.

Član 178 postaje član 182

Prvi stav menja se i glasi:

Pritvor će se uvek odrediti protiv lica za koje postoje osnovi sumnje da je izvršilo krivično delo za koje je u zakonu predviđena smrtna kazna.

U drugom stavu, u drugom redu umesto »narediti« staviti »odrediti«. U istom stavu, u tački 1, u prvom redu brisati »ono«; u tač. 2 istog stava, u prvom redu brisati »ono«.

U poslednjem stavu, u prvom redu, umesto »Lica zatečena« staviti »Lice zatečeno«.

Član 179 postaje član 183

U prvom stavu u prvom redu umesto »narediti« staviti »odrediti«.

U drugom stavu, u prvom redu umesto »naređuje« staviti »određuje«; u istom redu iza reči »sadrži« staviti dve tačke; u trećem redu istog stava ispred reči »kratko« staviti »uputstvo o pravu na žalbu,« a u četvrtom redu mesto »naređuje« staviti »određuje«.

U poslednjem stavu prva rečenica menja se i glasi: Protiv rešenja o pritvoru pritvoreno lice može se žaliti veću okružnog suda u roku od 24 sata od časa pritvaranja ili prilikom prvog ispitivanja u izvidaju.

Član 180 postaje član 184

U prvom stavu, u drugom redu umesto »saslušaj« staviti »ispitaj«.

Član 181 postaje član 185

Stav dva menja se i glasi:

Odmah posle ispitivanja pritvorenog lica sudija sreskog suda odnosno ovlašćeni organ unutrašnjih poslova odlučice da li će ga pustiti na slobodu ili zadržati u pritvoru ili sprovesti istražnom sudiji.

Član 182 postaje član 186

Primljen je bez izmene.

Član 183 postaje član 187

U drugom stavu, u drugoj rečenici iza reči »prepis« dodati »rešenja o pritvoru i«.

U poslednjem stavu, u drugom redu umesto »184« staviti »188« a umesto reči »naređeno« staviti »određeno«.

Član 184 postaje član 188

U prvom stavu, u desetom redu umesto »naređen« staviti »određen«.

Član 185 postaje član 189

U prvom redu umesto »nenadležni« staviti »nenadležan«.

Član 186 postaje član 190

Prvi stav menja se i glasi:

Istražni zatvor uvek će se odrediti protiv okrivljenog ako je otvorena istraga zbog krivičnog dela za koje je u zakonu predviđena smrtna kazna.

U drugom stavu u prvom redu umesto »narediti« staviti »odrediti«, a u trećem redu umesto »178« staviti »182«.

U četvrtom stavu u drugom redu umesto »naređenje« staviti »određivanje«.

Član 187 postaje član 191

Poslednji stav menja se i glasi:

Protiv rešenja okružnog suda o produženju istražnog zatvora dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje rešenja.

Član 188 postaje član 192

Primljen bez izmene.

Član 189 postaje član 193

U prvom stavu, u trećem redu umesto »narediti« staviti »odrediti«.

Član 190 postaje član 194

U prvom stavu u prvom redu umesto »naredio« staviti »odredio«, a u šestom redu umesto »izdržavaju« staviti »izdržava«.

U trećem stavu, u trećem redu umesto »postupak« staviti »uspešno vođenje postupka«.

Član 191 postaje član 195

U drugom stavu, u petom redu iza reči »za« staviti »uspešno«.

Član 192 postaje član 196

U prvom stavu, u prvom i drugom redu umesto »kod kog se okrivljeni nalazi u istražnom zatvoru, staviti »koji sprovodi istragu«,.

U drugom stavu, u drugom i trećem redu umesto »kod kog se okrivljeni nalazi u istražnom zatvoru, staviti »koji sprovodi istragu«,.

U petom redu istog stava iza reči »molbe« staviti zapetu i dodati »pritužbe«.

Član 193 postaje član 197

U prvom stavu, u drugom redu umesto »naredio« staviti »odredio«.

Član 194 postaje član 198

U prvom stavu u četvrtom redu umesto »u odsutnosti« staviti »bez prisustva«.

Poslednji stav menja se i glasi:

Pretsednik okružnog suda i istražni sudija mogu u svako doba da obilaze sve istražne zatvorenike, da s njima razgovaraju i da od njih primaju pritužbe.

Član 195 postaje član 199

Primljen je bez izmene.

Član 196 postaje član 200

Primljen je bez izmene.

Član 197 postaje član 201

U poslednjem stavu umesto »200« staviti »204«.

Član 198 postaje član 202

U drugom stavu, u trećem redu brisati »prisilnog«.

U petom stavu umesto »starešina« staviti »starešine«.

U poslednjem stavu u četvrtom redu umesto »stoje« staviti »su«, a u šestom redu umesto »naznačeni« staviti »naznačiti«.

Član 199 postaje član 203

Primljen je bez izmene.

Član 200 postaje član 204

U drugom stavu, u četvrtom redu umesto »198« staviti »202«.

Član 201 postaje član 205

Primljen je bez izmene.

Član 202 postaje član 206

Prvi red menja se i glasi: »Državna nadležstva i ustanove, osim privrednih ustanova,«.

Dodaje se novi drugi stav koji glasi:

Privredne organizacije mogu zahtevati da se ne objave podaci koji se odnose na njihovo poslovanje.

Član 203 postaje član 207

U drugom stavu druga rečenica menja se i glasi: Ako se one ne odazove pozivu ili je odsutno, omot će se otvoriti, spisi pregledati i popisati u njegovom odsustvu.

Član 204 postaje član 208

U prvom stavu, u prvom i drugom redu umesto »zahtevati« staviti »narediti«.

U drugom stavu, u drugom redu umesto »samo zahtevati« staviti »narediti samo«, a u četvrtom redu umesto »zahteva« staviti »naredbe« i umesto »rešenje« staviti »odluku«.

U poslednjem stavu u četvrtom redu mesto »rođaka« staviti »srodnika«, a u petom redu iza reči »pošiljaocu« brisati zapetu.

Član 205 postaje član 209

U trećem redu u zagradi umesto »443« staviti »442«.

Član 206 postaje član 210

U prvom stavu poslednja rečenica menja se i glasi: Novac do-
bijen prodajom unosi se u budžet.

Treći stav menja se i glasi:

Ako je stvar podložna kvaru ili je njeno čuvanje vezano sa znatnim troškovima, ona će se prodati po odredbama koje važe za izvršni postupak, a novac predati na čuvanje novčanom zavodu.

Član 207 postaje član 211

Stav prvi menja se i glasi:

Ako se u roku od godine dana niko ne javi za stvar ili za novac dobijen od prodaje stvari, doneće se rešenje da stvar postaje opštenarodna imovina odnosno da se novac unese u budžet.

U drugom stavu, u prvom redu brisati »građanskoj«.

Član 208 postaje član 212

Primljen je bez izmene.

Članovi 209 do zaključno 214 postaju članovi
213 do 218

Primljeni bez izmene.

Član 215 postaje član 219

Iza stava prvog dodaje se nov drugi stav koji glasi:

Oštećeni, oštećeni kao tužilac i privatni tužilac mogu se saslušati kao svedoci.

Dosadašnji stav dva postaje stav tri.

Član 216 postaje član 220

Primljen je bez izmene.

Član 217 postaje član 221

U stavu prvom tačka 2 na kraju umesto »:« staviti »;«.

Član 218 postaje član 222

U trećem redu u zagradi umesto »217« staviti »221«.

Član 219 postaje član 223

U prvom stavu, u zagradi umesto »226« staviti »230«.

Član 220 postaje član 224

Primljen je bez izmene.

Član 221 postaje član 225

Poslednji stav menja se i glasi:

Oštećeni koji se saslušava kao svedok pitaće se da li želi da u krivičnom postupku ostvaruje imovinskopravni zahtev.

Član 222 postaje član 226

Poslednji red menja se i glasi: »odnosno ako je to moguće zajedno sa predmetima iste vrste«.

Član 223 postaje član 227
Umesto »214« staviti »218«.

Član 224 postaje član 228
U poslednjem redu umesto »302« staviti »306«.

Član 225 postaje član 229
Menja se i glasi:
Ne smeju se zaklinjati lica:
1) koja nisu punoletna u času saslušanja;
2) za koja je dokazano ili za koja postoji osnovana sumnja da su izvršila ili učestvovala u krivičnom delu zbog kog se saslušavaju.

Član 226 postaje član 230
U trećem stavu u zagradi umesto »21« staviti »20«.

Član 227 postaje član 231
Primljen je bez izmene.

Član 228 postaje član 232
Prvi stav menja se i glasi:
Veštaka određuje pismenom naredbom organ pred kojim se vodi postupak.
U četvrtom stavu, u trećem redu iza reči »složenija« staviti zapeću.

Član 229 postaje član 233
U drugom stavu, u trećem redu brisati »na taj način«.
U poslednjem stavu u zagradi umesto »21« staviti »20«.

Član 230 postaje član 234
U prvom stavu, u drugom redu u zagradi umesto »216« staviti »220«, a u trećem redu u zagradi umesto »217« staviti »221«.

Član 231 postaje član 235
U prvom stavu u četvrtom redu umesto »i« staviti »ili«.
U drugom stavu, u prvoj rečenici iza reči »zakletvu« staviti tačku i brisati tekst do kraja ove rečenice. U poslednjoj rečenici ovog stava umesto »303« staviti »307«.

Član 232 postaje član 236
U četvrtom redu u zagradi umesto »228« staviti »232«.

Članovi 233 do 235 postaju članovi
237 do 239.

Primljeni bez izmene.

Član 236 postaje član 240

U prvom stavu, u prvom redu umesto »obdukcije« staviti »obdukcija«, a umesto »kada« staviti »kad«.

Član 237 postaje član 241

U drugom stavu prva rečenica menja se i glasi: »Za veštaka se po pravilu ne može uzeti lekar koji je lečio umrlog«.

Član 238 postaje član 242

U trećem stavu, u trećem redu umesto »povređenikovog« staviti »povređenog«, a u četvrtom redu umesto »slučajnosti« staviti »slučajnih«.

U poslednjem stavu u prvom redu umesto »potrebna« staviti »pružena«.

Član 239 postaje član 243

Menja se i glasi:

Pri pregledu i obdukciji začetka treba posebno utvrditi njegovu starost, sposobnost za vanmaterični život i uzrok izumiranja.

Pri pregledu i obdukciji leša novorođenčeta utvrdiće se posebno da li je rođeno živo ili mrtvo, da li je bilo sposobno za život, koliko je dugo živelo, kao i vreme i uzrok smrti.

Članovi 240 do 242 postaju članovi
244 do 246

Primljeni bez izmena.

Član 243 postaje član 247

U drugom stavu u poslednjem redu umesto »njihovo« staviti »njegovo«.

Član 244 postaje član 248

Primljen je bez izmene.

Član 245 postaje član 249

U stavu 1, u tač. 1 u zagradi umesto »208« staviti »212«, a u tač. 6 u prvom redu umesto »spisima« staviti »rezultatu«.

U drugom stavu, u drugom redu umesto »naredi«, staviti »odredi«.

U poslednjem stavu umesto »32« staviti »31«.

Član 246 postaje član 250

U drugom stavu, u zagradama umesto »245« staviti »249«.

Član 247 postaje član 251

U petom redu u zagradama umesto »146« staviti »149«.

Član 248 postaje član 252

U drugom redu umesto »naredi« staviti »odredi«, a u četvrtom redu u zagradama umesto »21« staviti »20«.

Član 249 postaje član 253

U prvom stavu, u trećem redu brisati »najdalje«.

U drugom stavu u prvom redu umesto »naređen« staviti »određen«, a u drugom redu u zagradama umesto »248« staviti »252«.

U četvrtom redu istog stava umesto »naređuje« staviti »određuje«.

U poslednjem stavu, u drugom redu brisati »organa unutrašnjih poslova«.

Član 250 postaje član 254

U prvom stavu, u drugom redu umesto »prijema« staviti »dostavljanja«.

Član 251 postaje član 255

Na kraju prvog stava dodaje se nova rečenica koja glasi: »O žalbi protiv ovog rešenja odlučuje veće okružnog suda (član 20 stav 2)«.

Član 252 postaje član 256

U drugom stavu, u drugom redu umesto »izradi optužnice« staviti »optužnici (član 249)«. U jedanaestom redu istog stava umesto »spomenuti« staviti »pomenuti«.

Član 253 postaje član 257

U prvom redu umesto »na optužnicu« staviti »protiv optužnice«. Tač. 4 menja se i glasi: »da nema dovoljno dokaza da je okrivljeni osnovano sumnjiv za delo koje je predmet optužbe«.

Član 254 postaje član 258

U prvom stavu umesto »252 i 253« staviti »256 i 257«.

Član 255 postaje član 259

U prvom i drugom redu umesto »na optužnicu« staviti »protiv optužnice«.

Član 256 postaje član 260

U trećem redu brisati »tek«, a u četvrtom redu brisati »pred nadležnim sudom« i staviti »na glavnom pretresu«.

Član 257 postaje član 261

U prvom redu umesto »253« staviti »257«.

Član 258 postaje član 262

Primljen je bez izmene.

Član 259 postaje član 263

U trećem stavu, u drugom redu brisati »sporazumni«, a u trećem redu brisati »i javnog tužioca«.

Član 260 postaje član 264

U trećem stavu u drugom redu umesto »170« staviti »174«, a umesto »219« staviti »223«.

U petom stavu, u trećem redu umesto »građansko-pravnom potraživanju« staviti »imovinskopravnom zahtevu«. U petom redu istog stava umesto »uzeti« staviti »smatrati«.

U poslednjem stavu u zgradama umesto »279 i 281« staviti »283 i 285«.

Član 261 postaje član 265

U prvom stavu, u prvom redu iza reči »Stranke« dodati »i oštećeni«. U drugom redu istog stava brisati »predloženi dokazi dopune i da se«, a u trećem redu iza reči »pribave« dodati »drugi«.

Član 262 postaje član 266

U prvom redu iza reči »trajati« staviti zapetu.

Član 263 postaje član 267

U prvom stavu u drugom redu umesto »ispitani« staviti »saslušani«.

U poslednjem stavu u prvom redu umesto »ispitivanja« staviti »saslušanja«.

Član 264 postaje član 268

Primljen je bez izmene.

Član 265 postaje član 269

U poslednjem redu u zgradama umesto »61« staviti »60«.

Član 266 postaje član 270

U trećem stavu, u drugom redu iza »okrivljenog« brisati zapetu.

Član 267 postaje član 271

Primljen je bez izmene.

Član 268 postaje član 272

U poslednjem stavu, u poslednjem redu brisati »te«.

Član 269 postaje član 273

Primljen je bez izmene.

Član 270 postaje član 274

U prvom stavu u zgradama umesto »262« staviti »266«.

U drugom stavu u zgradama umesto »39« staviti »38«.

Član 271 postaje član 275

U prvom stavu, u drugom redu ispred »svedoke« dodati »saslušava«.

U drugom stavu, u trećem redu iza »postupak« brisati zapetu.
U četvrtom stavu, u drugoj rečenici iza reči »veća« brisati zapetu.

Članovi 272 do 275 postaju članovi
276 do 279

Primljeni bez izmene.

Član 276 postaje član 280

U prvom stavu umesto »313« staviti »317«.

U trećem stavu, u poslednjem redu umesto »svedoci, odnosno veštaci« staviti »svedok odnosno veštak«.

Član 277 postaje član 281

U poslednjem redu umesto »opravdali« staviti »opravdala«.

Članovi 278 do 280 postaju članovi
282 do 284

Primljeni bez izmene.

Član 281 postaje član 285

U drugom stavu u prvom redu brisati »se«.

Član 282 postaje član 286

U drugom stavu u trećem redu umesto »narediti« staviti »odrediti«.

Član 283 postaje član 287

U prvom stavu, u trećem redu umesto »ispituju« staviti »sa-
slušavaju«.

Član 284 postaje član 288

U prvom stavu, u trećem redu umesto »radi pribavljanja do-
kaza« staviti »radi toga da se u kratkom vremenu pribave određeni
dokazi«.

U drugom stavu, druga rečenica izdvaja se kao novi treći stav
i glasi:

Ako se pretres ne može nastaviti pred istim većem ili ako je
prekid pretresa trajao duže od osam dana, postupiće se po odred-
bama člana 287 ovog zakonika.

Član 285 postaje član 289

U prvom stavu, u trećem i četvrtom redu brisati »same, ili u
vezi sa novim činjenicama koje su iznesene na glavnom pretresu,«.

Član 286 postaje član 290

Primljen je bez izmene.

Član 287 postaje član 291

U trećem stavu, u prvom i drugom redu umesto »očiglednik« staviti »očiglednih«, a u sedmom redu brisati »ovaj«.

Član 288 postaje član 292

U prvom stavu, u drugom redu umesto »održao« staviti »održava«.

U drugom stavu, u drugom redu iza »pročitana« dodati »odno-
sno usmeno izložena«, a u osmom redu brisati »li«.

U trećem stavu u drugom redu brisati »kratko ali iscrpno«. U istom stavu druga rečenica menja se i glasi: Ovi iskazi unose se u zapisnik samo ukoliko sadrže oštupanje ili dopunu njihovih ranijih iskaza. U istom trećem stavu u poslednjem redu umesto »raniji zapisnik o saslušanju« staviti »zapisnik o ranijem iskazu«.

Član 289 postaje član 293

U drugom redu brisati »izreke«; u šestom redu umesto »328« staviti »330«, a u sedmom redu u zagradama umesto »330« staviti »332«.

Član 290 postaje član 294

U petom redu u zagradama umesto »208« staviti »212«.

Član 291 postaje član 295

Stav tri menja se i glasi:

Ako je oštećeni prisutan, a još nije prijavio imovinskopравни zahtev, uputiće ga predsednik veća da može staviti predlog za ostvarivanje tog zahteva u krivičnom postupku.

Stav četiri menja se i glasi:

Ako se oštećeni kao tužilac ili privatni tužilac imaju saslušati kao svedoci neće se ukloniti iz zasedanja.

Član 292 postaje član 296

U prvom i drugom redu brisati »da pazi zbog čega ga tužilac optužuje i«.

Član 293 postaje član 297

Na kraju drugog stava dodaje se nova rečenica koja glasi: Tužiocu će se dozvoliti da dopuni izlaganje predsednika veća.

Stav tri menja se i glasi:

Ako je oštećeni prisutan može obrazložiti imovinskopравни zahtev, a ako nije prisutan njegov predlog će pročitati predsednik veća.

Član 294 postaje član 298

Primljen bez izmene.

Član 295 postaje član 299

Primljen bez izmene.

Član 296 postaje član 300

U prvom stavu u četvrtom redu umesto »postaviti pitanje« staviti »postavljati pitanja«, a u petom redu brisati »samo«.

U drugom stavu u zagradama umesto »209« staviti »213«.

Član 297 postaje član 301

Primljen bez izmene.

Član 298 postaje član 302

Primljen bez izmene.

Član 299 postaje član 303

Stav dva menja se i glasi:

Dokazivanje obuhvata sve činjenice za koje sud smatra da su važne za pravilno presuđenje.

Član 300 postaje član 304

Primljen bez izmene.

Član 301 postaje član 305

U stavu dva ispred i iza »po pravilu« brisati zapete.

Član 302 postaje član 306

Stav dva menja se i glasi:

Zakletva se polaže usmeno.

Dodaje se novi stav tri koji glasi:

Test zakletve glasi: »Zaklinjem se svojom čašću da sam o svemu što me je sud pitao istinu govorio i da ništa što sam o ovoj stvari znao nisam prečutao«.

Dosadašnji stavovi 3, 4 i 5 postaju stavovi 4, 5 i 6.

Član 303 postaje član 307

Stav dva menja se i glasi:

Zakletva se polaže usmeno.

Dodaje se novi stav tri koji glasi:

Tekst zakletve glasi: »Zaklinjem se svojom čašću da ću veštačenje izvršiti savesno i po svom najboljem znanju i da ću tačno i potpuno izneti svoj nalaz i mišljenje«.

Dosadašnji stavovi 3 i 4 postaju stavovi 4 i 5.

Član 304 postaje član 308

U prvom stavu, u četvrtom redu brisati »samo«.

U drugom stavu, u drugom redu u zagradama umesto »209« staviti »213«.

Član 305 postaje član 309

Primljen bez izmene.

Član 306 postaje član 310

Primljen bez izmene.

Član 307 postaje član 311

U prvom stavu, u četvrtom redu umesto »zasedanja« staviti »glavnog pretresa«. U trećem stavu, u prvom redu umesto »kada« staviti »kad«, a u poslednjem redu iza reči »zatvoru« brisati zapetu.

Član 308 postaje član 312

Primljen bez izmene.

Član 309 postaje član 313

U prvom stavu u drugom redu umesto »ispitivanju« staviti »iskazima«, a u trećem redu umesto »saoptuženih« staviti »učesnika u krivičnom delu«.

U drugom stavu, u drugom redu u zagradama umesto »217« staviti »221«, a u poslednjem redu u zagradama umesto »216« staviti »220«.

Članovi 310 i 311 postaju članovi 314 i 315.

Primljeni bez izmene.

Član 312 postaje član 316

Stav dva menja se i glasi:

Radi pripremanja odbrane sud može u takvom slučaju odložiti glavni pretres.

Član 313 postaje član 317

Stav dva menja se i glasi:

Radi pripremanja odbrane sud može u takvom slučaju odložiti glavni pretres, a može po saslušanju stranaka odlučiti da se za delo iz prethodnog stava posebno sudi.

Član 314 briše se

Član 315 postaje član 318

Primljen bez izmene.

Član 316 postaje član 319

U poslednjem redu brisati »vrsti i«.

Član 317 postaje član 320

U drugom redu umesto »svoje građansko-pravno potraživanje« staviti »imovinskopravni zahtev«.

Član 318 postaje član 321

U prvom stavu brisati u prvom redu », ako nema branioca,«.

Članovi 319 i 320 postaju članovi
322 i 323

Primljeni bez izmene.

Član 321 postaje član 324

Primljen je bez izmene.

Član 322 postaje član 325

Menja se i glasi

Presuda se može donositi samo na lice koje je optuženo i samo na delo koje je predmet optužbe sadržane u podnesenoj odnosno na glavnom pretresu izmenjenoj ili proširenoj optužnici.

Sud nije vezan za predloge tužioca u pogledu pravne ocene dela.

Član 323 briše se

Članovi 324 i 325 postaju članovi
326 i 327

Primljeni bez izmene.

Član 326 postaje član 328

U tač. 5 u četvrtom redu umesto »376« staviti »377«.

Član 327 postaje član 329

Primljen bez izmene.

Član 328 postaje član 330

U stavu 1, u tač. 2 iza reči »primenjene« staviti tačku i zapetu, a ostali deo teksta brisati. U tač. 7 istog stava, u prvom i drugom redu umesto »građansko-pravnim potraživanjima« staviti »imovinskopravnom zahtevu«.

Član 329 postaje član 331

U stavu 3 prva rečenica menja se i glasi: Objavljivanje će se izvršiti i kad stranka, zakonski zastupnik, punomoćnik ili branilac nije prisutan.

Član 330 postaje član 332

U prvom stavu, u petom redu ispred i iza reči »po saslušanju javnog tužioca« brisati zapete.

U poslednjem stavu umesto »naređuje« staviti »određuje«.

Član 331 postaje član 333

Primljen bez izmene.

Član 332 postaje član 334

U poslednjem stavu u zagradama umesto »337« staviti »338«.

Član 333 postaje član 335

U drugom stavu, u petom redu umesto »podatke o danu« staviti »dan«.

U četvrtom stavu u drugom redu brisati »sve«, a umesto »328« staviti »330«.

U devetom stavu umesto »327« staviti »329«.

Član 334 briše se

Član 335 postaje član 336

U prvom stavu, u petom i šestom redu umesto »dodati u izvorniku« staviti »uneti u izvornik«.

U drugom stavu u drugom redu umesto »328« staviti »330«, a u trećem redu istog stava umesto »332« staviti »334«.

Član 336 postaje član 337

Primljen je bez izmene.

Član 337 postaje član 338

U drugom stavu, u četvrtom redu iza reči »optuženom« dodati reči »odnosno njegovom braniocu«.

Član 338 postaje član 339

U prvom stavu u petom redu umesto broja »337« staviti »338«.

Član 339 postaje član 340

Primljen je bez izmena.

Član 340 postaje član 341

U tač. 4) u prvom redu ispred reči »merama« i reči »troškovima« brisati rečcu »o«, a u drugom redu umesto reči »o građansko-pravnim potraživanjima« staviti reči »imovinsko-pravnim zahtevima«.

Član 341 postaje član 342

U stavu prvom tač. 1) u drugom redu umesto reči »član veća« staviti reči »sudija ili sudija-porotnik«.

U tač. 2) u prvom redu umesto reči »član veća« staviti reči »sudija ili sudija-porotnik«, a u drugom redu ove tačke umesto broja »39« staviti »38«.

Tač. 8) menja se i glasi: »ako je optužba prekoračena (član 325 stav 1);«.

Tač. 9) menja se i glasi: »ako je presudom povređena odredba člana 355 ovog zakonika;«.

U stavu drugom u četvrtom redu iza reči »zakonika« brisati zapetu i dodati reči »ili je na glavnom pretresu povredio pravo odbrane,«.

Član 342 postaje član 343

U ovom članu iza svakog broja umesto tačke staviti zagradu.

Član 343 postaje član 344

Primljen je bez izmena.

Član 344 postaje član 345

U prvom stavu u drugom redu umesto broja »342« pisati »343«.

U drugom stavu umesto »342 tačke« pisati »343 tač.«.

U trećem stavu u prvom i drugom redu umesto reči »građansko-pravnim potraživanjima« staviti »imovinsko-pravnim zahtevima«.

Član 345 postaje član 346

U drugom stavu u prvom redu umesto broja »358« i broja »359« staviti »359« i »360«.

Član 346 postaje član 347

Primljen je bez izmene.

Član 347 postaje član 348

U trećem stavu u drugom redu iza reči »tužilac« umesto zapete staviti tačku a ostatak rečenice brisati.

Član 348 postaje član 349

U prvom stavu u prvom redu umesto reči »odluku ili« staviti »odluku«.

Član 349 postaje član 350

U prvom stavu u prvom i drugom redu umesto reči »Drugostepeni sud će odrediti da se nov pretres održi pred njim« staviti reči »Pretres pred drugostepenim sudom održaće se«.

U drugom stavu u četvrtom redu umesto reči »je sud zaključio« staviti reči »sud odluči«.

U četvrtom stavu u trećem redu umesto broja »278« staviti »282«.

Član 350 postaje član 351

Peti stav briše se.

Član 351 postaje član 352

Primljen je bez izmene.

Član 352 postaje član 353

U stavu prvom tač. 1) umesto »341 tačke 1, 5, 6, 8 i 10« staviti »342 stav 1 tač. 1, 5, 6, 8, 9 i 10«. U istom stavu tač. 2 u drugom redu umesto broja »342« staviti »343«.

U drugom stavu u drugom redu umesto broja »339« staviti »340«, a u poslednjem redu umesto broja 344« staviti »345«.

Član 353 postaje član 354

U prvom redu umesto broja »341« staviti »342«, a u trećem redu brisati reč »ju«.

Član 354 postaje član 355

U prvom redu umesto reči »žalba izjavljena samo« staviti »izjavljena samo žalba«.

Član 355 postaje član 356

U poslednjem redu umesto broja »344« staviti »345«.

Član 356 postaje član 357

Primljen je bez izmena.

Član 357 postaje član 358

Primljen je bez izmena.

Član 358 postaje član 359

Primljen je bez izmena.

Član 359 postaje član 360

Primljen je bez izmene.

Član 360 postaje član 361

U poslednjem redu umesto broja »352« staviti »353«.

Član 361 postaje član 362

Primljen je bez izmena.

Član 362 postaje član 363

U prvom redu prvog stava umesto reči »drugostepeni sud« staviti »okružni sud kao drugostepeni«, u drugom redu istog stava brisati reči »on bio«, u trećem redu iza reči »presudu« staviti zapetu i brisati »i« a na kraju stava brisati tačku i dodati reči »i o tome obavestiti sreski sud«.

U drugom stavu u prvom redu umesto reči »žalba izjavljena samo« staviti »izjavljena samo žalba«.

Član 363 postaje član 364

U četvrtom redu brisati reč »stvari«.

Član 364 postaje član 365

U drugom stavu u poslednjem redu umesto broja »341« staviti »342«.

Član 365 postaje član 366

Primljen je bez izmena.

Član 366 postaje član 367

U prvom stavu u drugom redu umesto reči »osnovicu« staviti »osnovu«.

U četvrtom stavu u poslednjem redu umesto broja »354« staviti »355«.

Član 367 postaje član 368

U drugom stavu u trećem redu umesto reči »vrede« staviti »važe«.

Član 368 postaje član 369

Primljen je bez izmena.

Član 369 postaje član 370

Menja se i glasi:

1) Žalba se podnosi sudu koji je doneo rešenje.

2) Ako ovim zakonikom nije drukčije određeno, žalba na rešenje podnosi se u roku od tri dana od dana usmenog saopštenja, a ako usmenog saopštenja nije bilo, od dostavljanja rešenja.

Član 370 postaje član 371

Primljen je bez izmene.

Član 371 postaje član 372

Primljen je bez izmene.

Član 372 postaje član 373

U drugom redu umesto postojećih brojeva staviti: »338, 340, 346, 348, 355 i 357«.

Član 373 postaje član 374

U drugom redu umesto »368—372« staviti »369—373«.

Član 374 postaje član 375

Primljen je bez izmene.

Član 375 postaje član 376

Primljen je bez izmene.

Član 376 postaje član 377

U sedmom redu iza reči »oboljenja« brisati zapetu i staviti reči »ili je postupak obustavljen pre nego što je okrivljeni ispitan,« a u istom redu brisati reči »ponovo pokrenuti« i staviti »nastaviti«.

Član 377 postaje član 378

Primljen je bez izmene.

Član 378 postaje član 379

U prvom stavu u tač. 3) u šestom redu umesto broja »376« staviti »377«; u tač. 4) u drugom redu umesto »lice« staviti »lica«.

U drugom stavu u prvom redu iza broja »2« staviti »prethodnog stava«, a u petom redu iza broja »2« staviti takođe »prethodnog stava«.

Član 379 postaje član 380

U prvom stavu u trećem redu umesto broja »337« staviti »338«.

U drugom stavu u prvom redu umesto broja »378« staviti »379«, a u trećem redu istog stava umesto reči »jedne godine od kada« staviti »šest meseci od kad«.

Član 380 postaje član 381

Prvi stav menja se i glasi:

O zahtevu za ponavljanje krivičnog postupka odlučuje sud koji je u ranijem postupku sudio u prvom stepenu.

U drugom stavu u prvom redu umesto reči »kojem« staviti »kom«, a u četvrtom redu iza reči »dopuni« staviti tačku a ostatak rečenice brisati.

Član 381 briše se.

Član 382

U stavu prvom u poslednjem redu umesto broja »380« staviti »381«.

U trećem stavu u drugom redu umesto broja »377« staviti »378«.

Član 383

U četvrtom stavu u drugom redu iza reči »smatra« staviti »s obzirom na podnesene dokaze«.

U petom stavu u trećem redu umesto »narediti« staviti »odrediti« a u poslednjem redu umesto broja »186« staviti »190«.

Član 384

U prvom stavu u drugom redu umesto reči »vrede« staviti »važ«.

U četvrtom stavu u poslednjem redu umesto broja »354« staviti »355«.

Član 385

U prvom stavu u drugom redu umesto broja »279« staviti »283«.

Član 386

U trećem redu umesto reči »se onda za njih nije znalo« staviti »sud za njih nije znao«.

Član 387

U prvom stavu u trećem redu umesto broja »337« staviti »338«.

Član 388

U četvrtom stavu u petom redu umesto reči »se može izreći« staviti »je u zakonu predviđena«, a u istom redu brisati reč »do«.

Član 389

U drugom redu umesto reči »ublaženje« staviti »ublažavanje«, a umesto broja »378« staviti »379«.

Član 390

Primljen je bez izmena.

Član 391

Drugi stav se briše.

Član 392

U prvom stavu u prvom redu umesto reči »kojem« staviti »kom«.

U drugom stavu u prvom redu umesto reči »kojem« staviti »kom«, a u drugom i trećem redu umesto reči »podize« staviti »ovlašćen je da podize samo«.

Član 393

Primljen je bez izmena.

Član 394

Briše se.

Član 395 postaje član 394

U trećem stavu u poslednjem redu umesto broja »354« staviti »355«.

Član 396 postaje član 395

Primljen je bez izmena.

Član 397 postaje član 396

Dodaje se nov treći stav koji glasi:

Ako je zahtev za zaštitu zakonitosti podignut na štetu okrivljenog posle šest meseci od pravosnažnosti odluke, vrhovni sud može samo utvrditi da postoji povreda zakona ne dirajući u pravosnažnu odluku.

Član 398 postaje član 397

Primljen je bez izmene.

Član 399 postaje član 398

U prvom stavu u prvom redu umesto reči »ili« staviti »i«, a u drugom redu umesto reči »osnovicu će se uzeti« staviti »osnovu uzeće se«.

U četvrtom stavu u poslednjem redu umesto broja »354« staviti »355«.

Član 400 postaje član 399

Primljen je bez izmene.

Član 401 postaje član 400

U stavu prvom u sedmom redu umesto reči »da donese« staviti »doneti«.

U stavu drugom u trećem redu umesto broja »178« staviti »182«, a u petom redu umesto broja »184« staviti »188«.

U trećem stavu u drugom i trećem redu brisati reči »je okrivljeni skitnica ili ako«, a u poslednjem redu ispred reči »pobeći« staviti »okrivljeni«.

Član 402 postaje član 401

Primljen je bez izmene.

Član 403 postaje član 402

Primljen je bez izmene.

Član 404 postaje član 403

Primljen je bez izmene.

Član 405 postaje član 404

U trećem stavu u drugom redu brisati reči »u zakazivanju i održavanju glavnog pretresa«.

Član 406 postaje član 405

Primljen je bez izmene.

Član 407 postaje član 406

U trećem redu ispravlja se štamparska greška u pogledu reči »unutrašnjih«.

Član 408 postaje član 407

U prvom stavu umesto broja »253« staviti »257«.

U drugom stavu u trećem redu umesto reči »zaslušan« staviti »ispitan«.

Član 409 postaje član 408

U drugom stavu u šestom redu umesto broja »412« staviti »411«.

U trećem stavu u prvom i drugom redu umesto reči »dostaje« staviti »dostavljanja«.

Član 410 postaje član 409

Primljen je bez izmena.

Član 411 postaje član 410

Drugi stav menja se i glasi:

Posle zakazanog glavnog pretresa okrivljenom koji je maloletan, nem, gluv ili nesposoban da se sam uspešno brani može sud po službenoj dužnosti postaviti branioca.

U trećem stavu u drugom redu umesto reči »član veća« staviti »pretsednik veća ili kao sudija pojedinac«.

Član 412 postaje član 411

U trećem stavu u trećem redu iza reči »nužno« staviti »i da je pre toga bio ispitan«. Druga rečenica ovog stava briše se.

Član 413 postaje član 412

U četvrtom stavu u drugom redu briše se reč »overeni«.

U petom stavu u prvom redu umesto broja »330« staviti »332«.

U šestom stavu u trećem redu brisati reči »je skitnica ili«.

Član 414 postaje član 413

Primljen je bez izmene.

Član 415 postaje član 414

Primljen je bez izmene.

Član 416 postaje član 415

U drugom stavu u prvom redu iza reči »sudova« briše se zapeta.

Član 417 postaje član 416

U prvom redu posle reči »je« i reči »pravilu« brisati zapetu.

Član 418 postaje član 417

Primljen je bez izmene.

Član 419 postaje član 418

Stav drugi menja se i glasi:

Ako je maloletnik koji je u vreme glavnog pretresa stariji od šesnaest godina učestvovao u izvršenju krivičnog dela zajedno sa punoletnim licima, jedinstven postupak protiv svih okrivljenih može se sprovesti samo ako to na predlog javnog tužioca odluči veće okružnog suda (član 20 stav 2).

Član 420 postaje član 419

Primljen je bez izmene.

Član 421 postaje član 420

U trećem stavu u drugom redu umesto broja »217« staviti »221«.

Član 422 postaje član 421

U trećem stavu u poslednjem redu umesto reči »naredi« staviti »odredi«.

Član 423 postaje član 422
Primljen je bez izmene.

Član 424 postaje član 423
U četvrtom redu iza reči »dela« brisati zapeću.

Član 425 postaje član 424
U trećem stavu u prvom redu umesto broja »260« staviti »264«.

Član 426 postaje član 425
U prvom stavu u prvom redu prva rečenica menja se i glasi:
»Kad se sudi maloletniku javnost će se uvek isključiti«.

Član 427 postaje član 426
Primljen je bez izmene.

Član 428 postaje član 427
U prvom stavu u petom redu umesto reči »kojem« staviti »kom«.

U drugom stavu u petom redu iza reči »maloletniku« i reči »se« brisati zapeću, a isto tako brisati zapeću u šestom redu iza reči »zakonika«.

Član 429 postaje član 428
U drugom redu umesto reči »građansko-pravnog potraživanja,« staviti »ispunjenje imovinskopravnih zahteva«, a u petom redu brisati reč »građansku«.

Član 430 postaje član 429
U prvom stavu u trećem redu umesto broja »337« staviti »338«.
U drugom stavu umesto broja »337« staviti »338«.
U trećem stavu u drugom redu iza reči »osuđen« brisati zapeću, a u trećem redu umesto reči »vrede« staviti »važ«.

Član 431 postaje član 430
U trećem redu iza reči »preinačiti« dodati »na štetu maloletnika«.

Član 432 postaje član 431
U trećem stavu u poslednjem redu umesto broja »402« staviti »415«.

Član 433 postaje član 432
Primljen je bez izmene.

Član 434 postaje član 433
U poslednjem redu umesto broja »428« staviti »427«.

Član 435 postaje član 434
Primljen je bez izmena.

Član 436 postaje član 435

Primljen je bez izmene.

U naslovu »Posebni postupci i pomilovanje« brisati reči »i pomilovanje«.

Član 437 postaje član 436

Primljen je bez izmene.

Član 438 postaje član 437

U petom stavu u poslednjem redu umesto broja »337« staviti »338«.

Član 439 postaje član 438

Primljen je bez izmene.

Član 440 postaje član 439

Primljen je bez izmene.

Član 441 postaje član 440

U drugom redu umesto »438 i 440« staviti »437 i 439«

Član 442 postaje član 441

Primljen je bez izmene.

Član 443 postaje član 442

Primljen je bez izmene.

Član 444 postaje član 443

Primljen je bez izmene.

Član 445 postaje član 444

U četvrtom stavu u drugom redu umesto reči »u čijem« staviti »na čijem«.

Član 446 postaje član 445

Primljen je bez izmene.

Član 447 postaje član 446

U prvom stavu u trećem redu brisati reči »sreskog (gradskog)«, a iza reči »odbora« dodati reči »sreza (grada)«; u četvrtom redu brisati reč »ostale«; u petom redu brisati reči »iz člana 126 ovog zakona«, a u šestom redu iza reči »evidencije« brisati zapetu.

U drugom stavu u četvrtom redu iza reči »delo« brisati zapetu.

Član 448 postaje član 447

Primljen je bez izmene.

Član 449 postaje član 448

Primljen je bez izmene.

Član 450 postaje član 449

Primljen je bez izmene.

Član 451 postaje član 450

U prvom redu reč »krivično-pravna« pisati »krivičnopravna«.

Član 452 postaje član 451

U drugom redu umesto reči »sudovima« staviti »organima«, a u četvrtom redu umesto reči »sudova« staviti »organa«.

Član 453 postaje član 452

U prvom stavu u drugom redu umesto reči »suda« staviti »organa«, a u četvrtom redu umesto reči »u« staviti »na«, kao i u šestom redu umesto reči »u« staviti »na«.

U drugom stavu u drugom redu umesto reči »suda« staviti »organa«, a iza reči »sud« brisati zapeću.

Član 454 postaje član 453

U stavu prvom u prvom redu umesto reči »suda« staviti »organa«

Član 455 postaje član 454

U osmom redu ispisati reč »FNRJ«.

Član 456 postaje član 455

Primljen je bez izmene.

Član 457 postaje član 456

U ovom članu iza svakog broja umesto tačke staviti zagradu.

U tač. 3) u prvom redu iza reči »izdavanje« brisati zapeću;

U tač. 4) u prvom redu brisati reč »delo« kao i reči »amnestirano odnosno da nije«.

Član 458 postaje član 457

U stavu trećem iza brojeva brisati tačku i staviti zagradu. U tač. 1) u drugom redu iza reči »prstiju« staviti »i sl.«. U tač. 2) iza reči »uverenje« dodati »ili drugi podaci«. U tač. 3) u trećem redu umesto reči »biti« staviti »da je«.

U četvrtom stavu u prvom i drugom redu umesto reči »jeziku strane države«, staviti »stranom jeziku«.

Član 459 postaje član 458

U prvom stavu u četvrtom i petom redu umesto reči »području se« staviti »se području«.

U trećem stavu u prvom redu umesto broja »458« staviti broj »457«, a u trećem redu umesto broja »178« staviti »182«.

U petom stavu u prvom redu umesto reči »načiniče« staviti »sastaviče«.

Član 460 postaje član 459

U prvom stavu u trećem redu umesto reči »narediti« staviti »odrediti«, a u osmom redu umesto reči »naredio« staviti »odredio«.

U drugom stavu u prvom redu umesto reči »naredi« staviti »odredi«, a u trećem redu umesto reči »saslušanja« staviti »ispitivanja«.

U četvrtom stavu u drugom redu umesto broja »459« staviti »458«.

Član 461 postaje član 460

Primljen je bez izmene.

Član 462 postaje član 461

Treći stav menja se i glasi:

Pravosnažno rešenje kojim se izdavanje odbija dostaviće se preko državnog sekretarijata za pravosudnu upravu narodne republike Državnom sekretarijatu za inostrane poslove koji će o tome obavestiti stranu državu.

Član 463 postaje član 462

U drugom redu umesto broja »457« staviti »456«.

Član 464 postaje član 463

U prvom redu brisati reč »se«, a u drugom i trećem redu brisati reči »saglasni sa rešenjem okružnog suda« i staviti reč »nađe«.

Član 465 postaje član 464

U stavu prvom u trećem redu umesto reči »zbog toga« staviti »zato«.

Stav drugi menja se i glasi:

Savezni javni tužilac neće dozvoliti izdavanje stranca koji u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji uživa pravo azila (član 97 stav 4 Krivičnog zakonika) ili ako se radi o političkom ili vojnom krivičnom delu. On može odbiti izdavanje ako su u pitanju krivična dela za koja je u domaćem zakonu predviđena kazna zatvora do pet godina ili ako je strani sud izrekao kaznu lišenja slobode do jedne godine.

Član 466 postaje član 465

U prvom stavu iza brojeva brisati tačku a staviti zgradu.

U stavu prvom u prvom redu iza reči »stranca« brisati zapetu.

U tač. 1) u prvom redu iza reči »drugo« i reči »izdavanja« brisati zapete.

U tač. 2) iza reči »drugo« i reči »izdavanja« brisati zapete.

Član 467 postaje član 466

Menja se i glasi:

O rešenju kojim je odlučeno o izdavanju obavestiće se strana država diplomatskim putem.

Rešenje kojim se dozvoljava izdavanje dostaviće se Državnom sekretarijatu za unutrašnje poslove Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji naređuje da se stranac sprovede do granice, gde će se na ugovorenom mestu predati organima strane države koja je tražila izdavanje.

Član 468 postaje član 467

Primljen je bez izmene.

Član 469 postaje član 468

U drugom stavu u drugom redu umesto broja »458« staviti »457«.

Član 470 postaje član 469

U stavu prvom u prvom redu iza reči »lice«, drugom redu iza reči »izdavanje« i iza reči »može«, kao i u trećem redu iza reči »zakonika« brisati zapeću, a u trećem redu umesto broja »469« staviti »468«.

U drugom stavu u četvrtom redu umesto reči »naredio« staviti »odredio«.

Član 471 postaje član 470

U drugom stavu u trećem redu umesto broja »375« staviti »376«.

Član 472 postaje član 471

U prvom stavu u drugom redu umesto reči »izdano« staviti »traženo«, u drugom stavu u trećem redu umesto broja »458« staviti »457«.

Član 473 briše se

Član 474 postaje član 472

U drugom stavu iza brojeva umesto tačke staviti zagradu.

U tač. 1) u drugom redu iza reči »docnije« brisati zapeću, a umesto reči »dopuštenog« staviti »dozvoljenog«.

U trećem stavu u četvrtom redu iza reči »žalbu« brisati tačku a dodati reči »ili se odrekao ili je odustao od žalbe«. Druga rečenica ovog stava menja se i glasi: »Lažno priznanje, namerno prouzrokovanje osude i nekorišćenje prava na žalbu ne sme biti iznuđeno silom, pretnjom, obmanom ili sličnim sredstvima kojim se utiče na volju i postupak osuđenog lica.«

Četvrti stav menja se i glasi:

Posle smrti neopravdano osuđenog lica naknadu štete mogu tražiti njegov bračni drug i njegovi srodnici koje je on po zakonu

bio dužan da izdržava, ali samo ukoliko im je usled neopravdane osude bilo uskraćeno izdržavanje.

Član 475 postaje član 473

Menja se i glasi:

Pravo neopravdano osuđenog lica i lica koja je ono po zakonu bilo dužno da izdržava da traži naknadu štete zastareva za godinu dana od pravosnažnosti presude kojom je okrivljeni oslobođen od optužbe ili kojom se optužba odbija odnosno od dana pravosnažnosti rešenja kojim je postupak obustavljen.

Zastarelost se prekida podnošenjem zahteva nadležnom organu uprave (član 474).

Ako je zahtev za naknadu štete stavilo neopravdano osuđeno lice, posle njegove smrti lica iz člana 472 stav 4 ovog zakonika mogu produžiti postupak za ostvarenje zahteva u roku od tri meseca od dana smrti neopravdano osuđenog lica i to samo u granicama ranije postavljenog zahteva.

Ako se neopravdano osuđeno lice odreklo zahteva za naknadu štete, posle njegove smrti zahtev se ne može postaviti.

Član 476 postaje član 474

U prvom stavu u četvrtom redu briše se reč »postizanja« a u devetom i desetom redu umesto reči »kod suda prvog stepena«, staviti »sudu«.

Član 477 postaje član 475

U prvom stavu u trećem redu umesto reči »postojanju ili nepostojanju« staviti »opravdanosti«.

U drugom stavu u petom redu ispraviti štamparsku grešku u reči »republike« a u šestom redu iza reči »Vojvodine« staviti tačku i ostatak rečenice brisati.

Član 478 postaje član 476

Primljen je bez izmene.

Član 479 postaje član 477

U prvom stavu u četvrtom redu reč »ni jedan« pisati »nijedan«.

U drugom stavu u drugom redu brisati reči »i javno objaviti«.

Treći stav menja se i glasi:

Podnosilac zahteva može se osuditi da snosi troškove prouzrokovane postupkom za naknadu štete samo onda ako je zahtev bio očigledno neosnovan.

Član 480 postaje član 478

U prvom stavu u drugom redu umesto reči »strankama« staviti »javnom pravobraniocu i podnosiocu zahteva«.

U drugom stavu u drugom redu umesto reči »prijema« staviti »dostavljanja«.

Dodaje se nov član 479

Ovaj član glasi:

Odredbe ove glave primenjivaće se shodno i u postupku za naknadu štete licu koje je nezakonito zadržano u pritvoru ili istražnom zatvoru.

Član 481 postaje član 480

Primljen je bez izmene.

Član 482 postaje član 481

Menja se i glasi:

Izdavanje poternice može se narediti kad se okrivljeni protiv kog je pokrenut krivični postupak zbog krivičnog dela za koje se goni po službenoj dužnosti i za koje je u zakonu predviđena kazna preko dve godine zatvora nalazi u bekstvu, a postoji naredba za njegovu dovođenje ili rešenje za stavljanje u pritvor odnosno istražni zatvor.

Izdavanje poternice naređuje sud ili po predlogu javnog tužioca organ unutrašnjih poslova pred kojim se vodi krivični postupak.

Izdavanje poternice narediće se i u slučaju ako osuđeni pobegne sa izdržavanja kazne. Naredbu u takvom slučaju izdaje upravnik kazneno-popravne ustanove.

Naredba za izdavanje poternice koju donese sud ili upravnik kazneno-popravne ustanove dostavlja se organima unutrašnjih poslova na izvršenje.

Član 483 postaje član 482

Primljen je bez izmene.

Član 484 postaje član 483

Primljen je bez izmene.

Član 485 postaje član 484

Primljen je bez izmene.

Glava XXXIII nije razmatrana s obzirom na predloge da se ova glava izostavi.

III

Podnoseći ovaj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda da ga u celini usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Josipa Rusa.

Sekretar

Gojko Garčević, s. r.

Potpretsednik

Ninko Petrović, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., Grga Jankez, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., dr Miloš Moskovljević, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Aleksandar Šević, s. r., Josip Jeras, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU ZAKONIKA O KRIVIČNOM POSTUPKU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

Zakonodavni odbor

Br. 253

3 septembra 1953 godine

Beograd

SAVEZKOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Savezno izvršno veće, saglasno čl. 79 stav 1 tač. 2 Ustavnog zakona, podnelo je preko Pretsednika Saveznog veća Narodnoj skupštini FNRJ na pretres i rešavanje Predlog zakonika o krivičnom postupku.

Pretres ovog značajnog zakonskog predloga, kojim se bitno menjaju ustanove i odredbe pozitivnog Zakona o krivičnom postupku od 12 oktobra 1948 godine, otpočeo je uvodnom reči koju je na zajedničkom sastanku zakonodavnih odbora oba veća na dan 15 avgusta tekuće godine dao potpretsednik Saveznog izvršnog veća drug Moša Pijade. Pretres u načelu i u pojedinostima, kao i glasanje u načelu, u pojedinostima i za zakonski predlog u celini obavljani su u Zakonodavnom odboru Saveznog veća u vremenu od 15 do 31 avgusta tekuće godine. Glasanje u celini izvršeno je na osnovu teksta koji je Odboru predložila redakciona komisija, u kojoj su od strane Zakonodavnog odbora Saveznog veća bili narodni poslanici dr Maks Šnuderl, dr Jerko Radmilović i dr Ivo Sunarić. Zakonodavni odbor

Saveznog veća jednoglasno je usvojio taj tekst i time je konačno odlučio i o svima amandmanima koje je u toku rada podnelo Savezno izvršno veće preko svojih pretstavnika, ili koji su bili podnošeni u toku pretresa u pojedinostima od strane članova Odbora. U toku rada Odbor je imao stručnu i veoma korisnu saradnju pretstavnika Saveznog izvršnog veća, drugova Nikole Srzentića i dr Bogdana Zlatarića.

Na osnovu obavljenog pretresa Predloga zakonika o krivičnom postupku, saglasno Poslovniku Saveznog veća, Zakonodavni odbor podnosi Saveznom veću ovaj svoj izveštaj.

I

Posle donošenja Krivičnog zakonika početkom 1951 godine, kojim je bila izvršena kodifikacija krivično-pravnih propisa i na osnovici jedinstvenih načela izgrađen sistem materijalnog krivičnog prava, čime su sudovi i drugi organi narodne vlasti dobili sigurno oruđe za borbu protiv kriminaliteta, a građani punu zaštitu lične slobode i zakonom zajemčenih prava i interesa, nametala se potreba za reformu krivične procedure u našoj zemlji. Ova potreba nametala se ne samo iz razloga što su odredbe Zakona o krivičnom postupku od 12 oktobra 1948 godine u odnosu na naše kodifikovano materijalno krivično pravo postale nepotpune i neprecizne, već i zbog izmenjenih ekonomsko-političkih prilika i dubokih promena u našem društvenom sistemu. Ustavne promene i opšti razvitak demokratije, učvršćenje zakonitosti, radničko samoupravljanje privrednim preduzećima stvorili su nove odnose u društvu i privredi, koji više nisu odgovarali procesnim odnosima kako su oni uređeni postojećim pozitivnim Zakonom o krivičnom postupku. Stepem razvitka našeg pravnog i društvenog sistema nameće promene u materiji krivične procedure, jer je baš ona važan instrument u borbi za odbranu društva od društveno opasnih delatnosti i za učvršćenje prava građana.

U tom pogledu potrebno je naglasiti, da je Zakon o krivičnom postupku od 1948 godine takođe zasnovan na načelima usvojenim u nauci krivičnog procesnog prava. Ali je on uređivao procesne odnose učesnika u postupku na način koji više ne odgovara našem današnjem pravnom sistemu i opštem stepenu razvitka naše zemlje. U tom zakonu nije u dovoljnoj meri izražena odlučujuća uloga suda u krivičnom procesu, budući ograničena inicijativom i predlozima javnog tužioca, dok su garancije i prava oštećenog i zaštita prava okrivljenog u izviđaju i istrazi nepotpuno formulisani ili ograničeni. U Predlogu zakonika o krivičnom postupku uklonjene su te nepotpunosti i takva ograničenja. Delokrug rada okružnih sudova za važnije slučajeve proširen je do stepena da se oni pojavljuju kao osnovni prvostepeni sudski organ u krivičnom postupku. Obezbeđeno je neposrednije učešće vrhovnih sudova u krivičnom pravosuđu, a u značajnijim slu-

čajejima i Saveznog vrhovnog suda kako u istrazi (kad se radi o poslednja tri meseca produženja istražnog zatvora) tako i u suđenju. Isleđenje je preneto u delokrug rada sudova, a funkcije javnog tužioca su svedene na zastupanje javne tužbe u krivičnim stvarima. Proširena su i utvrđena prava oštećenog kao tužioca, koji se može pojaviti kao tužilac ako javni tužilac neće da goni ili odustane od već započetog gonjenja. Vremenski je ograničeno trajanje pritvora i istražnog zatvora na najmanje moguću meru, koja je, koliko je poznato, kraća nego u svim drugim zemljama. Široko je obezbeđeno pravo prigovora, žalbe, upotrebe redovnih i vanrednih pravnih lekova i u pogledu rokova i u pogledu lica ovlašćenih na njihovo podnošenje, a kod zahteva za zaštitu zakonitosti je priznato pravo ovlašćenim organima da ga ulože i protiv sudskog postupka koji je prethodio pravosnažnoj sudskoj odluci, a ne samo protiv pravosnažnih sudskih odluka. Obezbeđeno je pravo formalne odbrane već od početka izviđaja, okrivljeni je zaštićen od svih vrsta intelektualnih, faktičkih i drugih prinuda i slobodan je da govori ili da ćuti, da se brani ili ne brani, dok njegovo priznanje ne oslobađa sud od dužnosti izvođenja i drugih dokaza radi utvrđivanja materijalne istine, i tako dalje.

Samo nekoliko godina posle izvršene nacionalizacije svih proizvodnih sredstava, već u toku prethodnih revolucionarnih faza izgradnje novih socijalističkih odnosa na potpuno izmenjenim materijalnim osnovama, protivno svim proizvoljnim razmatranjima ili zaključcima, bili oni zlonamerni ili ne, pozitivnim odredbama ovog zakonskog predloga nedvosmisleno se utvrđuje da čovek i njegova ličnost, njegova sloboda i dostojanstvo nalaze u takvim našim uslovima punu zaštitu. Kao što je građanin subjekt u našem društvenom sistemu i kao radan čovek i trudbenik nosilac bitnih vrednosti koje su sadržane i postoje u socijalističkom društvu, tako je on subjekt i u krivičnom postupku i u svima pravnim odnosima koji nastaju u proceduri radi utvrđivanja materijalne istine da li je nedužan ili je kriv za antisocijalnu delatnost i delo koje mu se stavlja na teret.

Naša socijalistička zemlja prednjači u tom pogledu. U tome su objektivno izraženi bitni razlozi za vrednost i prednost socijalističke demokratije. U tome se dalje izražava i međunarodni aspekt ovog upotpunjavanja, produbljivanja i usavršavanja našeg socijalističkog pravnog sistema. Zato se njegove vrednosti prelivaju preko granica naše domovine i za radničku klasu i trudbenike u svetu pretstavljaju i znače potstrek za njihovu pravednu i istoriski opravdanu borbu.

II

U izveštaju Zakonodavnog odbora izložene su sve izmene i dopune koje su u toku pretresa Predloga zakonika o krivičnom postupku u pojedinostima saglasno unete u ovaj zakonski predlog. Upoređi-

vanjem Nacrta zakonika o krivičnom postupku, koji je takođe bio podeljen narodnim poslanicima, sa tekstom predloga ovog zakonika, koji Zakonodavni odbor podnosi Saveznom veću Narodne skupštine, lako se mogu ustanoviti sve izmene i dopune do kojih je došlo u toku pretresa ovog zakonskog predloga u Zakonodavnom odboru. Do ovako znatnih izmena i dopuna u toku toga pretresa došlo je poglavito zato, što je Narodnoj skupštini još 14 jula 1953 godine bio podnet nacrt ovog zakonika, izrađen od strane stručne komisije na osnovu principa koje je utvrdilo Savezno izvršno veće, i što je pre početka i u toku rada Zakonodavnog odbora dostavilo izmene i dopune koje je izvršilo prilikom konačnog ustanovljenja Predloga zakonika o krivičnom postupku. Otuda je najveći broj amandmana koji su pretresani u Zakonodavnom odboru poticao od Saveznog izvršnog veća, dok su oni ustvari predstavljali tekst zakonskog predloga, ali se u isto vreme tim objašnjava i znatan broj izmena i dopuna izloženih u ovom izveštaju Zakonodavnog odbora, jer je on, nemajući pred sobom prečišćen tekst zakonskog predloga, obavljao pretres i radio imajući pred sobom prvobitni nacrt ovog zakonika.

Zakonodavni odbor smatra da nije potrebno da u ovom svom izveštaju detaljno izlaže koje su izmene i dopune nastale u Predlogu zakonika o krivičnom postupku usled amandmana koje je preko svojih predstavnika podnosilo Savezno izvršno veće, kao i ukoliko su ti amandmani bili prihvaćeni, a koje su od njih usledile na osnovu predloga do kojih je došlo u toku pretresa u Zakonodavnom odboru. Dovoljno je ako se drugovima narodnim poslanicima pruži objašnjenje zašto je u ovom zakonskom predlogu došlo do veoma znatnih izmena i dopuna, koje zbog svoje potpunosti pri prvom upoređivanju prvobitnog nacrta i konačnog predloga koji se podnosi Saveznom veću odmah padaju u oči.

Do takve skoro potpune izmene i dopune u ovom zakonskom predlogu došlo je u njegovoj glavi X, koja je u prvobitnom nacrtu nosila naziv »Građansko-pravna potraživanja«. Na predlog predstavnika Saveznog izvršnog veća sve odredbe ove glave bile su rezervisane, pa je Zakonodavnom odboru docnije podnet nov predlog kojim je bila izmenjena čitava struktura ove glave. Dosledno Ustavnom zakonu promenjen je i naslov ove glave. Umesto termina »građansko-pravna potraživanja« upotrebljen je termin »imovinskopravni zahtevi«. Jedno od osnovnih pitanja u problematici ove glave je pitanje šta se u krivičnom postupku može raspravljati u pogledu imovinsko-pravnih zahteva. Zatim pitanje obezbeđenja posebne zaštite opštenarodne imovine, pošto u našoj praksi štete od krivičnih dela najviše pogađaju opštenarodnu imovinu. S tim u vezi je i pitanje ovlašćenja za podnošenje zahteva. Da li to pravo treba da pripada samo preduzeću, ili bi i neki drugi organ mogao biti ovlašćen da takav zahtev postavi? Najzad i pitanje kako regulisati imovinskopravne odnose koji nastaju između oštećenog i trećih lica. Pri tome je bilo bitno tako utvr-

diti odredbe ove glave da se imovinski zahtevi mogu ostvarivati u krivičnom postupku, ali samo ukoliko se time ne bi znatno odugovlačio krivični postupak. Prilikom pretresa odredaba ove glave uzeo je Zakonodavni odbor u razmatranje sva ta i mnoga druga pitanja i rezultat toga rada sadržan je u celosti u Predlogu zakonika o krivičnom postupku, koji se nalazi pred vama.

Druga znatna izmena u zakonskom predlogu je u tome što je glava XXXIII u kojoj su bile sadržane odredbe o pomilovanju u celosti izostavljena. Do toga je došlo zato, što je Savezno izvršno veće prihvatilo mišljenje i predlog Zakonodavnog odbora da ustanova pomilovanja ne spada u materiju koja se uređuje pravilima o krivičnom postupku. Po tom prihvaćenom mišljenju i predlogu ustavno ovlašćenje određenom organu da daje pomilovanje nema karakter vanrednog pravnog leka, niti pretstavlja pravo osuđenog ili dužnost ovlašćenog organa, već pretstavlja jednu mogućnost koja kao takva spada u domen opšte kazneno-pravne politike. Ukoliko je nužno da se ipak reguliše izvesna procedura oko podnošenja molbi, pribavljanja izveštaja, predloga i slično, Zakonodavni odbor je bio mišljenja da ustavno ovlašćenje određenom organu za davanje pomilovanja sadrži i ovlašćenje da ta pitanja reguliše svojim propisima.

III

U podnesenom Predlogu zakonika o krivičnom postupku, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije, odbori oba veća izvršili su sledeće izmene i dopune:

(Dalji tekst izveštaja identičan je sa tekstom izveštaja Zakonodavnog odbora Veća naroda na str. 581.)

IV

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Vladimira Simića.

Sekretar

dr Jerko Radmilović, s. r.

Pretsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., Dušan Kveder, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., Boško Šiljegović, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuč, s. r., dr Milorad Vlajković, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA
SAVEZNO IZVRŠNO VEĆE
B br. 202
29 avgusta 1953 god.
Beograd

PRETSEDNIKU SAVEZNOG VEĆA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
Beograd

Dostavljamo Vam Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku, s molbom da ga dostavite Zakonodavnom odboru toga Veća na dalji rad.

Razlozi za donošenje ovog zakona izneti su u obrazloženju priloženom predlogu.

Poverenici Saveznog izvršnog veća jesu: Mihailo Dordević, sudija Saveznog vrhovnog suda, u Veću naroda i Nikola Srzentić, načelnik u Sekretarijatu za zakonodavstvo i organizaciju Saveznog izvršnog veća, u Saveznom veću.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Savezno izvršno veće

Potpretsednik
Moša Pijade, s. r.

PREDLOG

UVODNOG ZAKONA ZA ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU

Član 1

Zakonik o krivičnom postupku stupa na snagu 1 januara 1954 godine.

Odredbe o izdavanju okrivljenih i osuđenih lica (Glava XXX) primenjivaće se od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 2

Stupanjem na snagu Zakonika o krivičnom postupku prestaju da važe Zakon o krivičnom postupku od 12 oktobra 1948 godine sa izmenama i dopunama i procesne odredbe drugih zakona koje su obuhvaćene s tim Zakonikom ili su s njim u suprotnosti.

Procesne odredbe sadržane u Zakonu o štampi od 8 jula 1946 godine i u Zakonu o vojnim sudovima od 2 decembra 1947 godine sa izmenama i dopunama ostaju i dalje u važnosti.

Član 3

Ako ovim zakonom nije drukčije određeno, krivični postupak započet pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku nastaviće se po odredbama tog zakonika.

Član 4

Ako je pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku prvostepeni sud izrekao presudu koja nije postala pravosnažna, dalji postupak će se sprovesti po dosadašnjim propisima. Ali ako viši sud ukine presudu prvostepenog suda i predmet uputi na ponovno suđenje, novi pretres i ceo dalji postupak sprovede se po odredbama Zakonika o krivičnom postupku.

Ako je pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku vrhovni sud narodne republike odnosno Vrhovni sud Autonomne Pokrajine Vojvodine izrekao smrtnu kaznu ili kaznu strogog zatvora u doživotnom trajanju, ili ako je potvrdio presudu prvostepenog suda

kojom je izrečena jedna od navedenih kazni, lica koja su ovlašćena da izjave žalbu (član 327 Zakonika o krivičnom postupku) mogu protiv takve presude izjaviti žalbu, ako do stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku nije protekao rok za njenu izjavu.

Član 5

Ako je pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku bio podnet zahtev za zaštitu zakonitosti, dalji postupak nastaviće se po dosadašnjim propisima.

Ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku protekao rok iz člana 394 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku, zahtev za zaštitu zakonitosti na štetu osuđenog može se podići najdocije u roku od tri meseca posle stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku.

Član 6

Odredbe Krivičnog zakonika o ponavljanju krivičnog postupka neće se primenjivati na krivični postupak koji je pravosnažno dovršen pre njegovog stupanja na snagu.

Za ponavljanje tog postupka važe odredbe Zakona o krivičnom postupku od 1948 godine.

Član 7

Odredbe Zakonika o krivičnom postupku o naknadi štete neopravdano osuđenim licima primenjivaće se na s'učajeve kad je neopravdana osuda donesena posle stupanja na snagu ovog zakonika.

Član 8

Sreski sudovi su dužni da najdocije u roku od osam dana od dana stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku ustupe okružnim sudovima sve krivične predmete za čije sudenje su po odredbama Zakonika o krivičnom postupku nadležni okružni sudovi, ako je po ovim predmetima podignuta optužnica.

Ako je po ovim predmetima sreskim sudovima predat optužni predlog, oni će u roku iz prethodnog stava krivični predmet predati nadležnom javnom tužiocu radi podnošenja optužnice okružnom sudu.

Optužnica predata sreskom sudu važiće i u postupku pred okružnim sudom.

Član 9

Javni tužioci su dužni najdocije u roku od osam dana po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku predati sa svojim predlogom okružnom sudu sve krivične predmete po kojima je u toku istraga.

Član 10

Lica koja se nalaze u pritvoru ili istražnom zatvoru po osnovu koji nije predviđen u Zakoniku o krivičnom postupku, moraju se danom stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku pustiti na slobodu.

Član 11

Ako je pritvor koji je naređen zbog krivičnog dela za koje je po Zakoniku o krivičnom postupku nadležan okružni sud na dan stupanja na snagu ovog zakonika trajao više od 14 dana, okrivljeni se mora u roku od osam dana po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku predati istražnom sudiji ili pustiti na slobodu. Ako je pritvor trajao manje od 14 dana za njegovo produženje primeniće se odredbe Zakonika o krivičnom postupku.

Za krivična dela iz nadležnosti sreskih sudova, pritvor u izvidaju, koji je do stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku trajao više od deset dana, mora se u roku od tri dana ukinuti ili produžiti po odredbama Zakonika o krivičnom postupku.

Član 12

Ako je posle predavanja krivičnog predmeta istražnom sudiji rok trajanja istražnog zatvora po odredbama Zakona o krivičnom postupku od 1948 godine istekao, istražni sudija će u roku od osam dana po prijemu krivičnog predmeta ispitati da li postoji potreba da se istražni zatvor produži. Ako istražni sudija nađe da takva potreba postoji zatražiće produženje istražnog zatvora po odredbama Zakonika o krivičnom postupku.

Ako je istražni zatvor trajao duže od devet meseci, istražni sudija će u roku od osam dana po prijemu krivičnog predmeta okrivljenog pustiti na slobodu, ako u tom roku protiv njega ne bude podignuta optužnica.

Član 13

Istražni zatvorenici koji se po odredbama Zakonika o krivičnom postupku moraju nalaziti u sudskim odeljenjima zatvora organa unutrašnjih poslova, moraju se u roku od osam dana po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku smestiti u ta odeljenja zatvora.

Član 14

Postojeće uredbe narodnih republika o naknadi troškova svedocima, veštacima i tumačima primenjivaće se i posle stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku, dok se o naknadi troškova ne donesu bliži propisi (član 96 Zakonika o krivičnom postupku).

Član 15

Uputstva za sprovođenje ovog zakona donosi Savezno izvršno veće.

Član 16

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana po objavljivanju u »Službenom listu FNRJ«.

OBRAZLOŽENJE

PREDLOGA UVODNOG ZAKONA ZA ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU

Svrha je ovog zakona da reši pitanje stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku odnosno pojedinih njegovih odredaba i da postavi pravila potrebna za uvođenje u život ovog zakonika. Zbog prelaznog karaktera odredaba koje rešavaju ova pitanja one su izdvojene u poseban zakon.

Uvodni zakon predviđa da Zakonik o krivičnom postupku stupa na snagu 1 januara 1954 godine. Relativno dug razmak vremena od donošenja Zakonika o krivičnom postupku i njegovog stupanja na snagu potreban je da bi se izvršile organizacione pripreme za prelaz istrage sa javnog tužioca na sudove, a s druge strane da bi se sudovi, javna tužilaštva i ostali državni organi upoznali sa odredbama zakonika.

Međutim, odredbe Zakonika o krivičnom postupku o izdavanju okrivljenih i osuđenih lica primenjivale bi se od dana stupanja na snagu uvodnog zakona. Ovaj izuzetak od opšteg pravila učinjen je zato što navedene odredbe nisu vezane za redovnu krivičnu proceduru, pa zbog toga nema razloga da se njihovo stupanje na snagu odlaže.

Kao opšte pravilo o primeni odredaba Zakonika o krivičnom postupku na krivične predmete po kojima je postupak u toku u momentu njegovog stupanja na snagu predlog predviđa da će se krivični postupak, koji je započet pre stupanja na snagu zakonika, nastaviti po odredbama tog zakonika. Međutim, kad je pre stupanja na snagu zakonika sud već izrekao presudu, postupak će se sprovesti po odredbama postojećeg Zakona o krivičnom postupku ako presuda još nije postala pravosnažna. Za ovo odstupanje od opšteg pravila razlog je taj što postupak vođen pred prvostepenim sudom čini jednu celinu sa drugostepenim postupkom. Ako bi se postupak po žalbi sproveo po odredbama novog Zakonika o krivičnom postupku, to bi izazvalo znatne teškoće s obzirom da bi u tom slučaju drugostepeni sud primenjivao donekle različita pravila postupka od onih koje je primenio prvostepeni sud.

Razlika između postupka o zahtevu za zaštitu zakonitosti u pozitivnom Zakonu o krivičnom postupku i Predlogu zakonika o krivičnom postupku značajne su i one se odnose na krug lica ovlašćenih na upotrebu ovog vanrednog pravnog leka i na proceduru. S obzirom na ove razlike trebalo je rešiti pitanje kako će se postupati sa zahtevom za zaštitu zakonitosti koji je podnet pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku. Predlog uvodnog zakona, s obzirom na prirodu ovog pravnog leka predviđa da postupak treba nastaviti po dosadašnjim odredbama, jer je zahtev podnet na osnovu ovlašćenja i pretpostavki predviđenih u pozitivnom zakonu o krivičnom postupku.

U vezi sa podnošenjem zahteva za zaštitu zakonitosti bilo je potrebno da se odredi i rok u kome se po ranijim predmetima može podneti zahtev na štetu osuđenog, ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku proteklo šest meseci od pravosnažnosti presude (član 394 stav 1 Predloga zakonika o krivičnom postupku). Predlog uvodnog zakona određuje taj rok na tri meseca.

Predlog uvodnog zakona predviđa da se odredbe novog zakona o ponavljanju postupka mogu primeniti samo na slučajeve u kojima je pravosnažna odluka doneta posle stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku (član 6). Za ovakvo rešenje osnovni je razlog što novi postupak pretpostavlja drugu proceduru koja se mora primeniti u celini, a ne i na pojedine faze postupka.

Isto tako, Predlog uvodnog zakona precizira da pravo na naknadu štete neopravdano osuđena lica mogu ostvarivati samo u pogledu osuda donetih posle stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku.

Predlog sadrži dalje odredbe o dužnosti ustupanja krivičnih predmeta koji su bili u nadležnosti sreskih sudova, a koji po Predlogu zakonika o krivičnom postupku prelaze u nadležnost okružnih sudova. S obzirom da se za stupanje na snagu Zakonika o krivičnom postupku predviđa relativno duži rok, Predlog uvodnog zakona predviđa da ustupanje predmeta okružnom sudu mora biti izvršeno u roku od osam dana po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku. Iz istih razloga je određen rok od osam dana u kome su javni tužioci dužni da po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku, ustupe istražnom sudiji sve krivične predmete po kojima je u toku istraga.

Predlog je imao da reši i pitanje zadržavanja pritvorenika i istražnih zatvorenika koji se na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku nadu u pritvoru ili istražnom zatvoru. Rešenje se nalazi u odredbi predloga po kojoj danom stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku mogu, u cilju vođenja krivičnog postupka, ostati u pritvoru ili istražnom zatvoru samo ona lica za čije lišenje slobode su se ispunile pretpostavke iz samog zakonika.

Da bi se omogućio pravilan nadzor nad pritvorenicima i istražnim zatvorenicima kao i pravilna primena odredaba Zakonika o krivičnom postupku o postupanju sa pritvorenicima i istražnim zatvorenicima

predviđeno je u predlogu da se najdocije osam dana po stupanju na snagu Zakonika o krivičnom postupku moraju organizovati sudska odeljenja u zatvorima organa unutrašnjih poslova a pritvorenici i istražni zatvorenici smestiti u njih.

U članu 96 Predloga zakonika o krivičnom postupku predviđeno je da će bliže propise o visini i naknadi troškova krivičnog postupka doneti Savezno izvršno veće. Po pozitivnom Zakonu o krivičnom postupku za donošenje ovih propisa bile su nadležne narodne republike i one su ove propise i donele. Član 14 Predloga uvodnog zakona predviđa da će dosadašnje uredbe narodnih republika o naknadi troškova svedocima, veštacima i tumačima ostati u važnosti i posle stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku, dok o naknadi ovih troškova Savezno izvršno veće ne bude donelo bliže propise.

U Predlogu uvodnog zakona rešena su osnovna pitanja koja se mogu pojaviti u vezi sa stupanjem na snagu novog Zakonika o krivičnom postupku. Ali to nisu i sva pitanja. Zbog toga će verovatno biti potrebno da se neka pitanja koja nisu neposredno rešena u Uvodnom zakonu reše naknadno uputstvima. To je razlog zbog koga je u predlog uneta odredba o ovlašćenju Saveznog izvršnog veća da takve propise donosi.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA VEĆA NARODA O PREDLOGU UVODNOG ZAKONA ZA ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ
VEĆE NARODA
Zakonodavni odbor
Br. 261
4 septembra 1953 god.
Beograd

VEĆU NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Veća naroda Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 31 avgusta i 2 septembra 1953 godine pretresao je Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku, dostavljen mu od Predsednika Veća naroda, a koji je Savezno izvršno veće podnelo Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

I

Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je stav Saveznog izvršnog veća da se odredbe za uvođenje u život Zakonika o krivičnom postupku

koji ima da stupi na snagu 1 januara 1954 godine zbog svog prelaznog karaktera izdvoje u poseban Uvodni zakon. Razmak vremena od donošenja Zakonika o krivičnom postupku do njegovog stupanja na snagu potreban je da bi se izvršile organizacione pripreme za prelaz istrage sa javnog tužioca na sudove i da bi se sudovi, javna tužilaštva i ostali državni organi upoznali sa odredbama zakonika.

Prema Predlogu uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku odredbe Zakonika o krivičnom postupku o izdavanju okrivljenih i osuđenih lica izuzetno bi se primenjivale od dana stupanja na snagu Uvodnog zakona pošto te odredbe nisu vezane za redovnu krivičnu proceduru i nema razloga da se njihovo stupanje na snagu odlaže. U ostalom odredbe Predloga uvodnog zakona odgovaraju svrsi, da može Zakonik o krivičnom postupku stupiti na snagu 1 januara 1954 godine.

Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku u načelu i pojedinostima jednoglasno sa nebitnim, stilističkim izmenama i dopunama u pojedinim članovima.

II

Na osnovu pretresa svakog člana Predloga uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku, a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda sledeće izmene i dopune u tekstu navedenog zakonskog predloga:

Član 1 primljen je bez izmene.

Član 2 menja se i glasi:

»Ako ovim zakonom nije drukčije određeno stupanjem na snagu Zakonika o krivičnom postupku prestaje da važi Zakon o krivičnom postupku od 12 oktobra 1948 godine sa izmenama i dopunama, kao i procesne odredbe drugih zakona koje su obuhvaćene Zakonikom o krivičnom postupku ili su s njim u suprotnosti.«.

Stav dva bez izmene.

Član 3 menja se i glasi:

»Krivični postupak započet pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku nastaviće se po odredbama tog zakonika ako ovim zakonom nije drukčije određeno.«.

Član 4. U stavu 1 u trećem redu umesto »dalji postupak će se sprovesti« staviti »dalji postupak sprovede se«. U stavu 2 mesto malo slovo »pokrajine Vojvodine« pisati veliko, zatim mesto »(člana 327)« staviti »(člana 338)« a na kraju istog stava brišu se reči »njenu izjavu« a na mesto toga stavlja se »žalbu.«.

Član 5. U 1 stavu 2 red mesto reči »bio podnet« staviti »bio podignut«. Stav dva menja se i glasi:

»Ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku protekao rok iz člana 396 stav 3 Zakonika o krivičnom postupku, ne može se povodom podignutog zahteva za zaštitu zakonitosti doneti odluka na štetu okrivljenog posle tri meseca od dana stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku.«.

Član 6. U 1 stavu 1 red menja se i glasi: »Odredbe krivičnog zakonika o krivičnom postupku koje se odnose na ponavljanje krivičnog postupka...«. U 2 stavu 2 red ispred reči »1948 godine« dodati »12 oktobra«.

Član 7. U 2 redu ispred reči »na slučajeve« dodati »samo«, u istom redu umesto reči »neopravdana« staviti »pravosnažna« i u 3 redu umesto reči »stupanja na snagu ovog zakonika.« staviti »1 januara 1954 godine.«.

Čl. 8. U 1 stavu 1 red brisati reč »najdocije«. U ovom stavu dodati novu drugu rečenicu koja glasi:

»Optužnica podignuta pred sreskim sudom važiće i u postupku pred okružnim sudom.«. U 2 stavu 1 red umesto »predat« staviti »podnesen«, u istom stavu 2 red iza reči »oni će« dodati »ih«, u istom redu brisati reči »krivični predmet« a u 3 redu umesto reči »podnošenja optužnice okružnom sudu.« staviti »podizanja optužnice.« Stav 3 briše se.

Član 9. U 1 redu briše se reč »najdocije«, u istom redu brisati reč »po« a mesto nje staviti reči »od dana«.

Član 10 primljen je bez izmene.

Član 11. U 2 redu prvog stava brišu se reči »stupanje na snagu ovog zakonika« a na mesto njih staviti »1 januara 1954 godine«. U 2 stavu istog člana u 2 redu brišu se reči »stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku« staviti »1 januara 1954 godine«.

Član 12. U 3 redu 1 stava iza reči »od« staviti ispred »1948« »12 oktobra«.

Član 13. U 3 redu mesto reči »po stupanju« staviti »od dana stupanja«.

Dodaje se novi član 14 koji glasi:

»Ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku u toku rok po dosadašnjim propisima, taj rok će se računati po Zakoniku o krivičnom postupku.«.

Član 14 postaje član 15 i na kraju rečenice bivšeg člana 14 umesto reči »(član 96)« staviti »(član 95)«.

Članovi 15 i 16 postaju članovi 16 i 17 i primljeni su bez izmene.

III

Podnoseći ovaj svoj izveštaj, Zakonodavni odbor predlaže Veću naroda da ga u celini usvoji.

Zakonodavni odbor odredio je za svog izvestioca Josipa Rusa.

Sekretar
Gojko Garčević, s. r.

Potpredsednik
Ninko Petrović, s. r.

Članovi:

Ladislav Ambrožič, s. r., Dimitrije Bajalica, s. r., Sulejman Filipović, s. r., Fadil Hodža, s. r., Grga Jankez, s. r., dr Hinko Krizman, s. r., Slobodan Marjanović, s. r., Radovan Mijušković, s. r., dr Miloš Moskovljević, s. r., Tode Nošpal, s. r., Josip Rus, s. r., Ida Sabo, s. r., Aleksandar Šević, s. r., Josip Jeras, s. r.

IZVEŠTAJ

ZAKONODAVNOG ODBORA SAVEZNOG VEĆA O PREDLOGU UVODNOG ZAKONA ZA ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

SAVEZNO VEĆE

Zakonodavni odbor

Br. 273

5 septembra 1953 god.

Beograd

SAVEZKOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Zakonodavni odbor Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ na svojim sednicama od 31 avgusta i 1 septembra 1953 godine pretresao je Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku, a koji je na osnovu čl. 79 st. 1 tač. 2 Ustavnog zakona, dostavilo Savezno izvršno veće Narodnoj skupštini FNRJ na rešavanje.

Zakonodavni odbor pretresajući Predlog uvodnog zakona za Zakonik o krivičnom postupku a po postignutoj saglasnosti redakcione komisije oba odbora učinio je sledeće izmene i dopune:

Član 1 primljen je bez izmene.

Član 2 menja se i glasi:

»Ako ovim zakonom nije drukčije određeno stupanjem na snagu Zakonika o krivičnom postupku prestaje da važi Zakon o krivičnom postupku od 12 oktobra 1948 godine sa izmenama i dopunama kao i

procesne odredbe drugih zakona koje su obuhvaćene Zakonikom o krivičnom postupku ili su s njim u suprotnosti.«

Stav 2 bez izmene.

Član 3 menja se i glasi:

»Krivični postupak započet pre stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku nastaviće se po odredbama tog Zakonika ako ovim zakonom nije drukčije određeno.«

Član 4. U stavu 1, u trećem redu umesto »dalji postupak će se sprovesti« staviti »dalji postupak sprovede se«. U stavu 2 umesto malo slovo »pokrajine Vojvodine« pisati veliko »P«, zatim umesto »(člana 327)« staviti »(člana 338)« a na kraju istog stava brišu se reči »njenu izjavu«, a na mesto toga stavlja se »žalbu«.

Član 5. U prvom stavu, drugi red umesto reči »bio podnet« staviti »bio podignut«. Stav 2 menja se i glasi:

»Ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku protekao rok člana 396 stav 3 Zakonika o krivičnom postupku, ne može se povodom podignutog zahteva za zaštitu zakonitosti doneti odluka na štetu okrivljenog posle tri meseca od dana stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku.

Član 6. U prvom stavu, prvi red menja se i glasi: »Odredbe Zakonika o krivičnom postupku koje se odnose na ponavljanje krivičnog postupka...«. U drugom stavu drugi red ispred reči »948 godine« dodati »12 oktobra«.

Član 7. U drugom redu ispred reči »na slučajeve« dodati »samo«. U istom redu mesto reči »neopravdana« staviti »pravosnažna«. U trećem redu umesto reči »stupanja na snagu ovog Zakonika« staviti »1 januara 1954 godine«.

Član 8. U prvom stavu, prvi red brisati reč »najdocije«. U ovom stavu dodati novu drugu rečenicu koja glasi: »Optužnica podignuta pred sreskim sudom važiće i u postupku pred okružnim sudom«. U drugom stavu prvi red umesto reči »predat« staviti »podnesen«. U istom stavu drugi red iza reči »oni će« dodati »ih«. U istom redu brisati reči »krivični predmet«. U trećem redu umesto reči »podnošenja optužnice okružnom sudu« staviti »podizanja optužnice«. Stav 3 briše se.

Član 9. U prvom redu briše se reč »najdocije«. U istom redu umesto reči »po« staviti reč »od dana«.

Član 10 primljen je bez izmena.

Član 11. U drugom redu prvog stava brišu se reči »stupanje na snagu ovog zakonika« a namesto njih stavljaју se reči »1 januara 1954 godine«. U drugom stavu istog člana u drugom redu brišu se reči »stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku« a umesto njih stavljaју se reči »1 januara 1954 godine«.

Član 12. U trećem redu prvog stava iza reči »od« staviti »12 oktobra«.

Član 13. U trećem redu umesto reči »po stupanju« staviti »od dana stupanja«.

Dodaje se novi član 14 koji glas:

»Ako je na dan stupanja na snagu Zakonika o krivičnom postupku u toku rok po dosadašnjim propisima, taj rok će se računati po Zakoniku o krivičnom postupku«.

Član 14 postaje član 15 i na kraju rečenice bivšeg člana 14 umesto reči »(član 96)« staviti »(član 95)«.

Članovi 15 i 16 postaju članovi 16 i 17 i primljeni su bez izmena.

Podnoseći ovaj svoj izveštaj Zakonodavni odbor predlaže Saveznom veću da ga u celosti usvoji.

Za izvestioca je određen Vladimir Simić.

Sekretar

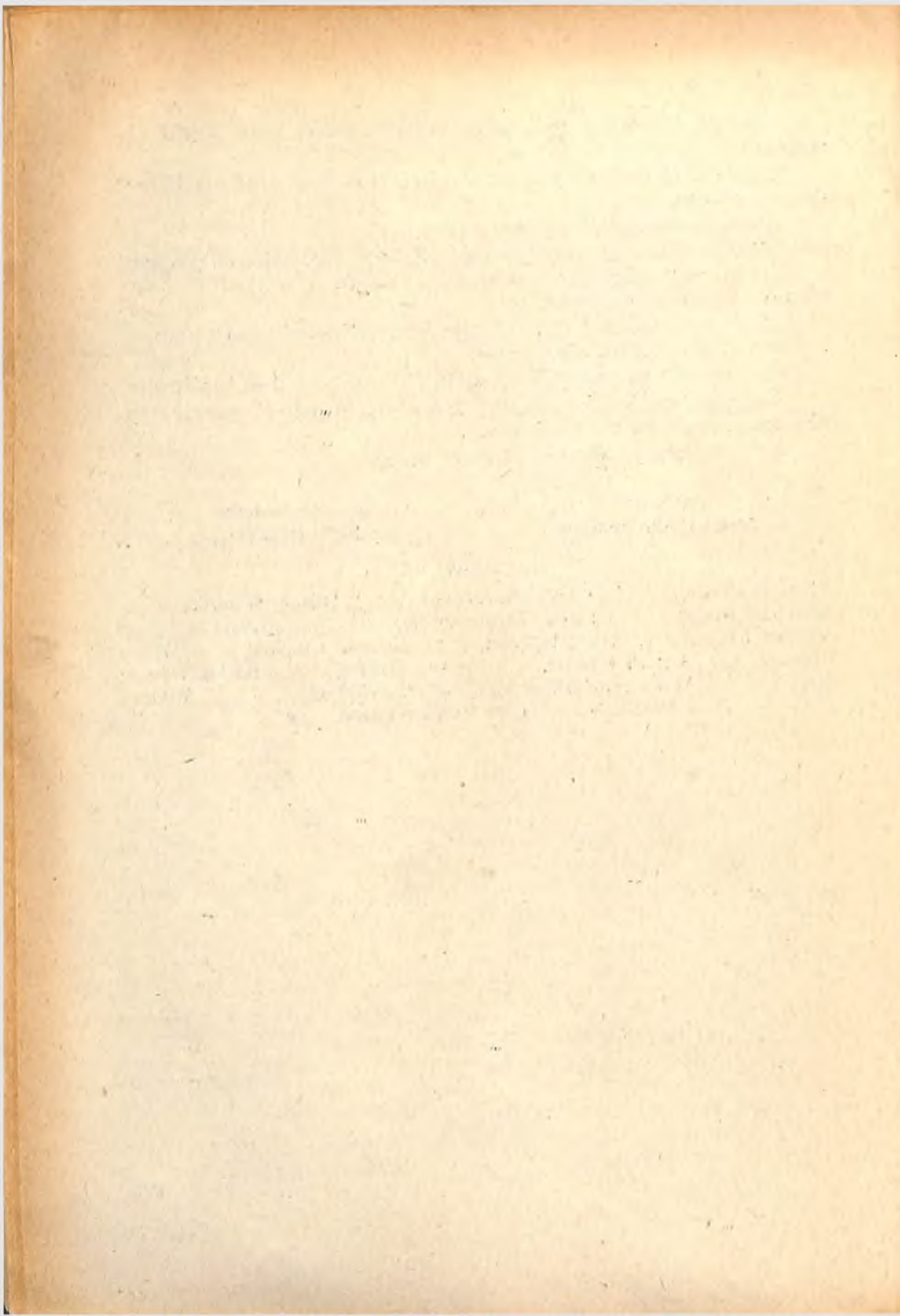
dr Jerko Radmilović, s. r.

Predsednik

dr Josip Hrnčević, s. r.

Članovi:

Vladimir Simić, s. r., Vančo Burzevski, s. r., Dušan Diminić, s. r., Mehmed Hodža, s. r., Lajčo Jaramazović, s. r., Isa Jovanović, s. r., Velibor Ljujić, s. r., Mara Naceva, s. r., Živorad Ljubičić, s. r., Milan Popović, s. r., Dušan Kveder, s. r., dr Ivo Sunarić, s. r., Boško Šiljegović, s. r., dr Maks Šnuderl, s. r., dr Metod Mikuž, s. r., dr Milorad Vljaković, s. r., dr Edhem Čamo, s. r.

ВЕЋЕ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(ДРУГОГ САЗИВА)

ПРЕТСЕДНИШТВО ВЕЋА НАРОДА

Претседник

Јосип Видмар

Потпретседници:

Митра Митровић

Грга Јанкез

Секретари:

Скендер Куленовић

Јожа Хорват

Крсте Марковски

СТАЛНИ ОДБОРИ ВЕЋА НАРОДА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г. и допуњен на XIV седници Петог редовног заседања 31 марта 1952 год.)

Потпретседник

Нинко Петровић

Секретар

Гојко Гарчевић

Чланови:

Ладислав Амброжич, Димитрије Бајалица, Милош Царевић, Сулејман Филиповић, Фадил Хоџа, Грга Јанкез, др Хинко Кризман, Лео Матес, Слободан Марјановић, Радован Мијушковић, др Милош Московљевић, Тоде Ношпал, др Раде Прибићевић, Јосип Рус, Ида Сабо, Лидија Шентјурц, Сретен Вукосављевић, Јоже Лампрет

Заменици:

Александар Шевић, Седат Вели, Анте Вркљан, Јосип Јерас, Јован Ђетковић

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г. и допуњен на XIV седници Петог редовног заседања 31 марта 1952 год.)

Претседник
Иван Гошњак

Потпретседник
Влајко Беговић

Чланови:

Нисим Албахари, Анка Берус, Васил Гјоргов, Раде Хамовић, Радивој Давидовић, Јосип Јерас, Бено Котник, Владимир Кривиц, Милосав Милосављевић, Кирил Миљовски, Милија Ковачевић, Радисав Недељковић, Миле Перунички, Драгутин Саили, Косан Павловић, Алекса Томић, Александар Шевић, Јосип Шестан, Јевто Шћепановић

Заменици:

Радивоје Јовановић, Тоне Долиншек, др Фран Тућан, Јашар Аљиљи, Илија Матерић

МАНДАТНО-ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г.)

Претседник
Алекса Томић

Потпретседник
Антон Шуштершич

Секретар
Вуко Радовић

Чланови:

Драгутин Саили, Никола Мартиноски, Катарина Патрвогић, Радивој Давидовић

Заменици:

Душан Поповић, Боро Чаушев, Исрахим Шатор

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г. и допуњен
на XIV седници Петог редовног заседања 31 марта 1952 год.)

Претседник

Милан Смиљанић

Потпретседник

Пуниша Перовић

Секретар

Крсто Филиповић

Чланови:

Иван Рукавина, Никола Котле, Франц Ракеф, Муча Керима

Заменици:

др Светозар Ритиг, Блаже Конески, Владо Вујовић

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г.)

Претседник

Марко Вујачић

Потпретседник

Лука Мркшић

Секретар

Радисав Недељковић

Чланови:

Грга Јанкез, др Павел Луначек, Ристо Мијатовић, Никола Пешев

Заменици:

Антун Аугустинчић, Ристо Џунов, Флоријан Сучић

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ
ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(ДРУГОГ САЗИВА)

Ацева Вера	Дика Ирфан	Илић Драгољуб
Албахари Нисим	Долиншек Тоне	Ивековић др Младен
Аљиљи Јашар	Драгашевић Вуко	
Амброжич Ладислав	Драгић Кристина	Јакац Божидар
Андрић Иво	Дракић Спасо	Јакопич Алберт
Ангелковски Благоје		Јаковљевић др Стеван
Атанасовски Душко	Ђаковић Спасоје	Јанкез Грга
Аугустинчић Антун	Ђерђа Јосип	Јелчић Јозо
	Ђермановић Живота	Јерас Јосип
Бабић Радомир	Ђилас Милован	Јевремовић Бранко
Бачлија Марко	Ђурић Гоја	Јовановић Радивоје
Бајалица Димитрије		
Бакић Митар	Џамбаз Даре	Капор Чедо
Балан Жива	Џунов Ристо	Кардељ Едвард
Барјактари Мурат		Кавчич Стане
Бемлер др Алеш	Филиповић Крсто	Киш Вилмош
Беговић Влајко	Филиповић Сулејман	Коцбек Едвард
Берус Анка	Фрол Фране	Конески Блаже
Бевк Франце		Косановић Сава
Билановић Данило	Галамбош Иштван	Котле Никола
Боричић Мило	Гарчевић Гојко	Котник Бено
Братић др Душан	Гершковић др Леон	Ковачевић Адем
Бринић Јованка	Ѓиноски Лазар	Ковачевић Милија
Брковић Саво	Ѓјоргов Васил	Ковачевић Никола
Будимир Фрањо	Гошњак Иван	Креачић Отмар
	Грбић Чедо	Кривиц Владимир
Царевић Милош	Грујоски Ташко	Кризман др Хинко
	Груловић Никола	Куленовић Скендер
Ђетковић Јован		Купрешанин Милан
Ђопић Бранко	Хајрулаи Кемал	Курт Хуснија
	Хамовић Раде	
Чапко Ђура	Хамза Џевдет	Лампрет Јоже
Чаушев Боро	Херљевић Фрањо	Лендваи Клара
Чубриловић др Васо	Хочевар Јанез	Лубеј Франце
Чурић Ахмед	Хоџа Фадил	Луначек др Павел
	Хорват Јожа	
Дапчевић Пеко	Хоти Шабан	Љатић Асим
Давидовић Радивој		
Дедијер Владимир	Ицев Александар	Мачек Иван

Мамут Рамадан
Манчев Секула
Мандић Глигорије
Манојловић Радмила
Марјановић Слободан
Марковски Крсте
Мартиноски Никола
Масларић Божидар
Матерић Илија
Матес Лео
Матић Петар
Медан Саво
Мелвингер др Иван
Мићуновић Вељко
Мијатовић Ристо
Мијушковић Радован
Миливојевић Јоза
Милосављевић Љубинка
Милосављевић Милосав
Миљковић Мито
Миљовски Кирил
Минић Милка
Митровић Гргур
Митровић Митра
Мојсов Лазар
Московљевић др Милош
Мркшић Лука
Муча Керима
Мугоша Андрија
Мустафа Садик

Настић Лазар
Назим Фируз
Недељковић Радисав
Николиш др Гојко
Ношпал Тоде

Ојданић Добрила
Олајош Михаљ
Орешчанин Богдан

Патрногић Катарина

Павловић Косан
Павловски Васил
Пехачек Радо
Пејновић Ката
Перовић Пуниша
Перуничкић Миле
Пешев Никола
Петровић Мато
Петровић Нинко
Пијаде Моша
Пилавчић Сенија
Полак Бојан
Поповић Душан
Поповић Горољуб
Поповић Миљентије
Поповић Владимир
Прибићевић др Раде
Пуцар Ђуро

Радовић Вуко
Радуловић Милорад
Ракеф Франц
Раутер Марија
Реџепагић Мустафа
Рехак Ласло
Рибникар Владислав
Ритиг др Светозар
Рукавина Иван
Рус Јосип

Сабо Ида
Саили Драгутин
Савић Павле
Симић Станоје
Симоновић Лакнић
Смиљанић Милан
Спевак Јурај
Станковић др Синиша
Стилиновић Маријан
Стојнић Велимир
Сучић Флоријан
Сулејмани Хивзија

Сулејмани Шемси
Светек Франце

Шарки Ђамил
Шатор Ибрахим
Шћепановић Јевто
Шентјурц Лидија
Шестан Јосип
Шевић Александар
Шопов Ацо
Шукри Али
Шуштершич Антон

Тадич Ружа
Танасијевић Милош
Тавчар др Игор
Томић Алекса
Тућан др Фран

Улага Франц

Вели Седат
Веслиевски Наум
Видмар Јосип
Вилфан др Јоже
Влахов Димитар
Влаховић Вељко
Војводић Тодор
Врева Суљо
Врќљан Анте
Вујачић Марко
Вујовић Лука
Вујовић Владо
Вукмановић Светозар
Вукосављевић Сретен

Закић Светозар
Зихерл Борис

Жанко др Милош
Жижкић Живко

САВЕЗНО ВЕЋЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(ДРУГОГ САЗИВА)

ПРЕТСЕДНИШТВО САВЕЗНОГ ВЕЋА

Претседник

Владимир Св. Симић

Потпретседници:

Фрањо Гажи

Вељко Зековић

Секретари:

Момчило Марковић

Вида Томшич

Наум Наумовски

СТАЛНИ ОДБОРИ САВЕЗНОГ ВЕЋА

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г.)

Претседник

др Јосип Хрччевић

Потпретседник

Владимир Симић

Секретар

др Јерко Радмиловић

Чланови:

Ванчо Бурзевски, др Едхем Чамо, Душан Диминић, Мехмед Хоџа, Лајчо Јарамазовић, Иса Јовановић, Велибор Љујић, Мара Нацева, Живорад Љубичић, Милан Поповић, Ђуро Салај, Душан Кведер, др Иво Сунарић, Бошко Шилеговић, др Макс Шнудерл, др Метод Микуж, др Милорад Влајковић, Вељко Зековић

Заменици:

Милош Мивић, Марин Цетињић, Круме Наумовски, Мишко Крањец, Душан Грк

ОДБОР ЗА ПРИВРЕДНИ ПЛАН И ФИНАНСИЈЕ

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г. и допуњен на XV седници Петог редовног заседања 31 марта 1952 год.)

Претседник

Јован Веселинов

Потпретседник

Марко Белинић

Секретар

Благоја Талески

Чланови:

Ристо Антуновић, Љубо Бабић, Душан Бркић, Хасан Бркић, Комнен Церовић, Душан Чалић, Љубодраг Ђурић, Тоне Фајфар, Јанез Хрибар, Авдо Хумо, Сергеј Крајгер, Филип Лакуш, Воја Лековић, Милош Минић, Никола Минчев, Бока Пајковић, Анте Раос, Добривоје Радосављевић, Пашко Ромац, Добросав Томашевић

Заменици:

Зоран Полич, Пашага Манџић, Страшо Христов, Томо Чиковић, Бранислав Стојановић

МАНДАТНО-ИМУНИТЕТСКИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г. и допуњен на XV седници Петог редовног заседања 31 марта 1952 год.)

Претседник

Петар Комадина

Секретар

Грујо Новаковић

Чланови:

Божидар Томић, Радомир Медојевић, Франц Симонич, Саит Затрић, Димитар Алексијевић

Заменици:

Вид Радиковић, Илија Тепавац, Борис Алексоски

АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г.)

Претседник

Станка Веселинов

Потпретседник

Шефкет Маглајић

Секретар

Живорад Љубичић

Чланови:

Ивица Гретић, Јоже Борштнар, Спасоје Шарац, Борис Алексоски

Заменици:

Јосип Змаић, Славољуб Петровић, Живко Брајковски

ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

(Изабран на I седници Првог редовног заседања 26-IV-1950 г.)

Претседник

Павле Јовићевић

Потпретседник

Анте Роје

Секретар

Велибор Љујић

Чланови:

Антон Загоришек, Кемал Сејфула, Светолик Госпић, Јожеф Нађ

Заменици:

Иван Шибл, Мара Нацева, Божидарка Дамњановић

НАРОДНИ ПОСЛАНИЦИ
САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ
(ДРУГОГ САЗИВА)

Абрамовић Анто	Брајковски Живко	Дамњановић
Агбаба Милка	Брецељ др Маријан	Бождарка
Ајтић Предраг	Бркић Хасан	Даниловић Угљеша
Алауф Аугуст	Бркић Звонко	Дебељак Стјепан
Алексиевски Димитар	Брнчић Јосип	Деведић Душан
Алексоски Борис	Бројић Раденко	Дикић Бора
Антолковић Фрањо	Бровч Андреј	Диминић Душан
Антуновић Ристо	Броз Јосип Тито	Дороњски Стеван
Апостолски Михаило	Будовалчев Арса	Дошен Илија
Арсов Љубчо	Буљан Вице	Драушник Јурица
Авбељ Виктор	Бурић Хасо	Дудић Зорка
	Бурзевски Ванчо	Дугоњић Рато
Бабић Антун	Бутозан др Васо	Дукић Милан
Бабић Љубо		Дулкан Станислав
Бабовић Спасенија		
Баће Макс	Џази Јосип	Ђаконовић Никола
Бајалски Ристо	Џегледи Маћаш	Ђорђевић Александар
Бакарић др Владимир	Џеровић Комнен	Ђукић Панае
Бакрач Јозо	Џетинић Марин	Ђурашковић Милутин
Банана Анте	Џрнобрња Богдан	Ђурђић Душан
Батановић Милован	Џрвенковски Крсте	Ђурић Љубодраг
Бегић Драго	Џвејић Живорад	
Бегић Мухидин	Џветић Боса	Фајфар Тоне
Белинић Марко	Џвјетић Никола	Фаркаш Нандор
Беловуковић Милан		Фијан Јакоб
Бељански Јован	Ђосић Добрица	Фрнтић Елизабета
Бенчич Драгомир	Ђурчић Живојин	
Бибер Антун	Ђурувија Тоде	
Биједић Џемал		Гаши Аљуш
Бјелица Рако	Чакић Бошко	Гажи Фрањо
Блашковић Славко	Чалић Душан	Гигов Страхил
Блажевић Јаков	Чамо др Едхем	Гиздић Драго
Бојанић Владан	Чавушевић Иван	Голуб Мијо
Борић Душан	Ченгић Есад	Госпић Светолик
Борчић Чедо	Черкез Ибрахим	Грегорић др Павле
Борштнар Јоже	Чиковић Томо	Гретић Ивица
Бошковић Добривоје	Чолак Петар	Грѓић Иван
Бошковић Ђорђе	Чолаковић Родољуб	Гргурић др Јаков
Бошковић Радомир	Чомић Младен	Грк Душан
Божичевић Иван	Чворовић Витомир	Грујић Радован

Хасанагић Хилмија	Капетановић Хајро	Лозо Павао
Хасани Синан	Капор Момир	Лукић Милисав
Херцеговац Адем	Карабеговић Осман	Лукић Војин
Хоџа Мехмед	Караиванов Иван	
Хољевац Већеслав	Карапанџин Станко	Љубичић Живорад
Хорват Иван	Кекић Данило	Љујић Велибор
Хотић Месуд	Кирџански Драгољуб	
Хрибар Јанез	Кидрич Борис	Маглајлић Шефкет
Христов Страшо	Киш Јан	Малески Владо
Хричевић др Јосип	Клаусбергер Петар	Малежич Матија
Хукић Мехмедалија	Кнежевић Ђура	Манџић Пашага
Хумо Авдо	Коџо Димчо	Маринко Миха
	Кочевар Франц	Мариновић Јован
Илић Павле	Кодра Џафер	Марковић Милорад
Илић Радојко	Кохаровић др Александар	Марковић Момчило
Илић Сава	Колак Руди	Марковић Стјепан
Илијевић Владо	Колишевски Лазар	Мартиновић Милан
Ивић Стјепан	Комадина Петар	Масарото Ђусто
Ивковић Љубомир	Комар Славко	Мастиловић Новак
	Комленић Симо	Матић Ђорђе
	Косорић Перо	Медојевић Радомир
Јадрешин Богде	Ковачевић Душанка	Међо Томо
Јаковљевић Данило	Ковачевић Вељко	Међугорац Миле
Јакшић Никола	Крајачић Иван	Месић Милан
Јакшић Раде	Крајачић Сока	Михаиловић Риста
Јанић Владо	Крајгер Борис	Михајловски Кирил
Јанићијевић Милован	Крајгер Сергеј	Мијатовић Џвијетин
Јанковић Драгољуб	Крањец Мишко	Микуж др Метод
Јарамазовић Лајчо	Крце Павао	Миладиновић Тимотије
Јеленковић Војислав	Крстић Бошко	Милаковић Милош
Јеркић Иво	Крстић Ратко	Милатовић Милорад
Јојкић Ђурица	Крстуловић Вицко	Милојевић Јанко
Јоксимовић Саво	Куфрин Милка	Милојевић Милоје
Јосиповић Србољуб	Кундација Душан	Минчев Никола
Јовановић Блажо	Кузмановски Боге	Миндеровић Чедомир
Јовановић Драгољуб	Кведер Душан	Минић Милош
Јовановић Ђура		Мирковић Ико
Јовановић Иса	Лакуш Филип	Митевски Методи
Јовановић Петар	Лалић Ђуро	Митић Владимир
Јовановић Радош	Лекић Ђока	Митровић Милорад
Јовићевић Павле	Лековић Воја	Морача Милутин
Јововић Десимир	Лескошек Франц	Мразовић Карло
Јуричић Нико	Лошић Асим	Мркоци Марко

Мугоша Душан
Мундрић Петар
Мустафа Ашим

Нацева Мара
Нађ Јожеф
Нађ Коста
Наранчић Душан
Наумовски Круме
Наумовски Наум
Недељковић Радисав
Нефат Фрањо
Неорчић Милијан
Нешковић др Благоје
Никезић Марко
Никодијевић Тихомир
Николић Драгомир
Николић Живојин
Никшић Ђорђе
Нимани Ђавит
Новак Франц
Новак Иван
Новаковић Грујо

Обад Томо
Олбина Дане
Остовић Адам

Пахић Лука
Пајковић Ђока
Пантић Милан
Папић Радован
Пауновић Светомир
Павелић Маријан
Павлачић Мика
Павлековић Мирко
Пенезић Слободан
Перичин Марко
Перкушић Иван
Петковић Чедомир
Петровић Душан
Петровић Славољуб
Петровски Станко

Почуча Миле
Подгорац Стојан
Полич Зоран
Половић Марко
Попит Франц
Попивоца Крсто
Поповић Коча
Поповић Милан
Поповић Стево
Потрч др Жоже
Поздерац Хакија
Працаић Драгутин
Продановић Милан
Првчић Стјепан
Пувалић Стево

Рачки Никола
Радић Војислав
Радичевић Жарко
Радиковић Вид
Радосављевић Добривоје
Радмиловић др Јерко
Радојковић Живорад
Радовановић Милија
Ракицић Радослав
Ранковић Александар
Раос Анте
Рецовић Абдула
Регент Иван
Релић Петар
Рибар др Иван
Рикановић Илија
Ристић Душан
Роје Анте
Ромац Пашко
Ропрет Виктор
Рудолф Јанко
Румбак Иван

Салај Ђуро
Сејфула Кемал
Секулић Никола

Симеоновић Јанко
Симић Владимир
Симонич Франц
Сиротановић Алија
Скендер Максут
Скерловник Иво
Смилевски Видоје
Софијанић Ратко
Сремец др Златан
Стаколич Жоже
Стамболић Петар
Стаменковић Драги
Станић Миле
Станиловић Антон
Станковић Миодраг
Станојевић Светислав
Станте Петар
Стефановић Светислав
Стојанов Сима
Стојанов Божа
Стојановић Бранислав
Стојановић Лука
Стојановић Сретен
Стојковић Миодраг
Стојковић Стојадин
Суџуковић Милан
Сунарић др Иво

Шачири Исмет
Шакић Јован
Шакири Реис
Шарац Спасоје
Шарац др Заим
Шегрт Владо
Шеховић Ахмет
Шибл Иван
Шиљеговић Бошко
Шимунов Јосип
Шнудерл др Макс
Шоти Пал
Шпиљак Мика
Шпрљан Гуште

Штруцл Петер
Штурм Антон

Туцман Јосип
Тујић Матија
Турковић Иван

Букадиновић Буро
Букасовић Милан

Талески Благоја
Темелкоски Борко
Тепавец Илија
Тиквицки Геза
Тодоровић Мијалко
Тодоровић Симо
Томашевић Добросав
Томић Божидар
Томшич Вида
Трајковић Јосип
Тренески Љубе
Трифун Аурел
Трифуновић Светислав
Трнавци Брахим

Узуновски Цветко
Васиљевић Живан
Веселинов Јован
Веселинов Станка
Видић Добривоје
Випотник Јанез
Влајковић др Милорад
Влатковић Немања
Војиновић Петар
Врбанац Јосип
Врховац Милан
Вујасиновић Тодор

Загоришек Антон
Зарић Аљуш
Затрић Саит
Зећири Адем
Зечевић Славко
Зечевић Владо
Зекић Милош
Зековић Вељко
Златић Дина
Змаић Јосип
Зорић Милорад
Жаки Јожеф
Жежељ Милан
Живановић Милосав

НАПОМЕНА: У току Шестог редовног заседања умрли су следећи народни посланици: **Влахов Димитар** и **Прибићевић др Раде** (из Већа народа) и **Кидрич Борис**, **Гранђа Иван** и **Шкипић Милорад** (из Савезног већа). На место умрлих **Гранђе Ивана** и **Шкипића Милорада** позвани су за народне посланике њихови заменици **Антолкивић Фрањо** и **Лукић Милисав**.

СТАЛНИ ОДБОРИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

(ДРУГОГ САЗИВА)

ОДБОР ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ

(Изабран на другој заједничкој седници I редовног заседања 27 априла 1950 године а допуњен на петој заједничкој седници I ванредног заседања 27 јуна 1950 године)

Претседник

Петар Стамболић

Секретар

Владимир Дедијер

Чланови:

Из Савезног већа:

Макс Баће, др Владимир Бакарић, Богдан Црнобрња, др Јосип Хрнчевић, Мехмед Хоџа, Блажо Јовановић, Лазар Колишевски, Миха Маринко, Ђусто Масарато, Милијан Неоричић, Слободан Пенезић, Иван Регент, Ђуро Салај, Владимир Симић, Видос Смилевски, Добросав Томашевић, Вида Томшич, Авдо Хумо, Иван Караиванов, Стеван Дороњски, Марко Никезић, Славко Комар, Бошко Шиљековић, Кемал Сејфула, Владо Малески

Из Већа народа:

Иво Андрић, Митар Бакић, Франце Бевк, Милан Купрешанин, Отмар Креачић, Лео Матес, Љубинка Милосављевић, Лазар Мојсов, Ђуро Пуцар, Јосип Рус, Павле Савић, др Синиша Станковић, Лидија Шентјурц, Илија Матерић, Ацо Шопов, др Фран Тућан, Јосип Видмар, Вељко Влаховић, Милош Царевић, Бранко Јевремовић, Владислав Рибникар, др Гојко Николиш, Борис Зихерл, Велимир Стојнић

ОДБОР ЗА НАРОДНУ ОДБРАНУ

(Изабран на другој заједничкој седници Првог редовног заседања
27 априла 1950 године)

Претседник

Иван Гошњак

Потпретседник

Ристо Антуновић

Секретар

Радо Пехачек

Чланови:

Из Савезног већа:

**Михаило Апостолски, Бошко Шиљеговић, Угљеша Даниловић,
Фрањо Гажи, Мехмед Хоџа, Борко Темелкоски, Матија Малевич,
Коста Нађ, Душан Петровић, Коча Поповић, Анте Раос, Владо
Шегрт, Пал Шоти**

Из Већа народа:

**Пеко Дапчевић, Лазар Гиноски, Никола Груловић, Даре Џамбаз,
Раде Хамовић, Фадил Хоџа, Стане Кавчич, Чедо Капор, Иван
Мачек, Ристо Мијатовић, Љубинка Милосављевић, др Раде При-
бићевић, Алекса Томић**

ОДБОР ЗА НАРОДНУ ВЛАСТ

(Изабран на другој заједничкој седници Првог редовног заседања
27 априла 1950 године)

Претседник

Велимир Стојнић

Потпретседник

Марко Никезић

Секретар

др Леон Гершковић

Чланови:

Из Савезног већа:

**Виктор Авбељ, Драгомир Бенчич, др Маријан Брецељ, Звонко
Бркић, Илија Дошен, Ђура Јовановић, Хајро Капетановић, Боге**

Кузмановски, Јован Веселинов, Радомир Медојевић, Ико Мирковић, Методи Митевски, Миле Почуча, Милан Вукасовић, Исмет Ша-
чири, Добривоје Видић, Џафер Кодра, др Милорад Влајковић,
Дина Златић, Цвијетин Мијатовић

Из Већа народа:

Вера Ацева, Мило Боричић, Ристо Џунов, Крсто Филиповић, Јанез
Хочевар, Мамут Рамадан, Бранко Јевремовић, Адем Ковачевић,
Франце Лубеј, др Иван Мелвингер, Слободан Марјановић, Јоза
Миливојевић, Радивоје Јовановић, Андрија Мугоша, Миле Перу-
ничић, Ласло Рехак, др Синиша Станковић, Алберт Јакопич,
др Милош Жанко

КОМИСИЈЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ АУТЕНТИЧНИХ ТЕКСТОВА ЗАКОНА

(Изабране на другој заједничкој седници Савезног већа и Већа народа
од 27 априла 1950 године)

Из Савезног већа:

Из Већа народа:

за српски језик

Владимир Симић
др Милорад Влајковић
Милош Минић

Моша Пијаде
др Синиша Станковић
Милош Царевић

за хрватски језик

др Јосип Хрччевић
др Јерко Радмиловић
Ђуро Салај

др Леон Гершковић
Грга Јанкез
Лео Матес

за словеначки језик

др Макс Шнудерл
др Метод Микуж
Мишко Крањец

Франце Бевк
Јосип Јерас
Јоже Лампрет

за македонски језик

Никола Минчев
Ванчо Бурзевски
Владо Малески

Лазар Мојсов
Ацо Шопов
Кирил Миљовски

КОМИСИЈА ЗА ТУМАЧЕЊЕ ЗАКОНА

(Изабрана на XXIV заједничкој седници 14 јануара 1953 год.)

Претседник

др Макс Шнудерл

Секретар

Риста Антуновић

Чланови:

др Маријан Брецељ, Фране Фрол, Гојко Гарчевић, Лазар Мојсов,
Грујо Новаковић, Милија Радовановић, Никола Секулић

САВЕЗНО ИЗВРШНО ВЕЋЕ

Претседник Републике
Претседник Савезног извршног већа

Јосип Броз Тито

Потпретседници:

Едвард Кардељ
Моша Пијаде

Александар Ранковић
Милован Ђилас

Секретар

Вељко Зековић

Чланови:

Изборни чланови:

Љубчо Арсов, Спасенија Бабовић, Јаков Блажевић, Родољуб Чолаковић, Угљеша Даниловић, Франђо Гаџи, Страхил Гигов, Иван Гошњак, Авдо Хумо, Осман Карабеговић, Борис Кидрич, Сава Косановић, Иван Крајачић, Борис Крајгер, Вицко Крстуловић, Франц Лескошек, Иван Мачек, Момчило Марковић, Божидар Масларић, Милош Минић, Слободан Пенезић, Крсто Попивоца, Коча Поповић, Милентије Поповић, Добривоје Радосављевић, Ђуро Салај, Видоје Смилевски, Мијалко Тодоровић, Цветко Узуновски, Јован Веселинов, Светозар Вукмановић, Влада Зечевић.

На основу чл. 82, став 5, Уставног закона:

Петар Стамболић, др Владимир Бакарић, Миха Маринко, Лазар Колишевски, Ђуро Пуцар, Блажо Јовановић

*Врховни командант
Југословенске народне армије
Маршал Југославије*

Јосип Броз Тито

САВЕЗНИ ВРХОВНИ СУД

Претседник

др Јосип Хрнчевић

Чланови:

Витомир Петровић, Михајло Ђорђевић, Димче Ацев-Јанески, др Влади-
мир Калембер, др Лудвиг Груден, Недељка Радосављевић, Јосиф Ма-
ловић, др Дражен Сесардић, др Федор Базала, Никола Перовић, др Јерко
Радмиловић, Јован Ђурић

САВЕЗНО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО

Савезни јавни тужилац

Бранко Јевремовић

Заменик:

Марјан Вивода

1875
No. 1000
The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the membership of the Society since the last meeting of the Council.

Admitted to membership
on the 1st day of January
1875

С а д р ж а ј

ДВАДЕСЕТРЕЋА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 20 МАЈА 1953

Страна

Пре дневног реда:

1 — Одавање поште преминулом народном посланику Борису Кидричу — — — — —	3
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	3
3 — Саопштење о поднесеним законским предлозима и одборским извештајима — — — — —	3—4
4 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело на потврду уредбе које је донела Влада ФНРЈ и Савезно извршно веће — — — — —	4
5 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело предлог за доношење резолуције о формирању Комисије за реформу школа општег образовања — — — — —	4
6 — Саопштење да је Комисија за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ поднела на потврду обавезна тумачења закона — — — — —	4

Дневни ред:

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	4
Усвајање предлога да се одборски извештаји и образложење претставника Савезног извршног већа о првој и другој тачки дневног реда саслушају на заједничкој седници — — —	4
Саопштење да ће се претрес четврте и пете тачке дневног реда обавити на заједничкој седници — — — — —	5

ДВАДЕСЕТРЕЋА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 20 МАЈА 1953

Пре дневног реда:

1 — Одавање поште преминулим народним посланицима Борису Кидричу, Ивану Гранђи и Милораду Шкипићу — — —	6—7
2 — Отсуства народних посланика — — — — —	7

	Страна
3 — Саопштење о поднесеним законским предлозима и одборским извештајима — — — — —	7
4 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело на потврду уредбе које је донела Влада ФНРЈ и Савезно извршно веће — — — — —	7
5 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело предлог за доношење резолуције о формирању Комисије за реформу школа општег образовања — — — — —	7
6 — Саопштење да је народни посланик Ђурица Јојкић поднео предлог за доношење резолуције о обезбеђењу услова за проширење станбеног фонда у градовима и градским општинама	7
7 — Саопштење о предлогу народног посланика Мехмеда Хоџе да се позове Државни секретар за послове народне привреде ради давања објашњења и обавештења о појавама непоштовања прописа о грађевинарству — — — — —	7—8

Дневни ред :

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	8
Утврђивање дневног реда за заједничку седницу — — —	8—9

ДВАДЕСЕТШЕСТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 21—23 МАЈА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	11—12

Дневни ред :

1 — Подношење извештаја законодавних одбора и образложење претставника Савезног извршног већа о Предлогу закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама — — — — —	12—24
Говорници: извештач Законодавног одбора Већа народа Димитрије Бајалица — — — — —	12
извештач Законодавног одбора Савезног већа Ванчо Бурзевски — — — — —	12
члан Савезног извршног већа Јован Веселинов	12
Исправка саопштења о дневном реду — — — — —	24—25
2 — Претрес и усвајање предлога за доношење резолуције о формирању Комисије за реформу школа општег образовања	25—29
Говорници: члан Савезног извршног већа Родољуб Чолаковић — — — — —	25
3 — Претрес и усвајање Предлога одлуке о потврди обавезних тумачења Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	29—30
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	29
4 — Претрес и усвајање Предлога резолуције о обезбеђењу услова за проширење станбеног фонда по градовима и градским општинама — — — — —	30—33
Говорници: Ђурица Јојкић — — — — —	30
5 — Објашњење Државног секретара за послове народне привреде поводом питања народног посланика Мехмеда Хоџе —	33—37

Говорници: државни секретар за послове народне привреде	
Душан Чалић — — — — —	33
Мехмед Хоџа — — — — —	36
др Иван Рибар — — — — —	36
др Леон Гершковић — — — — —	36
Јосип Шестан — — — — —	37

6 — Подношење извештаја законодавних одбора и образложење претставника Савезног извршног већа о Предлогу закона о правном положају верских заједница — — — — —	37—50

Говорници: извештач Законодавног одбора Већа народа	
Александар Шевић — — — — —	37
извештач Законодавног одбора Савезног већа	
др Метод Микуж — — — — —	37
потпретседник Савезног извршног већа Александар Ранковић — — — — —	38

ДВАДЕСЕТЧЕТВРТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 21 и 22 МАЈА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXIII седнице од 20 маја 1953 године — — — — —	51

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о пољопривредном земљишном фонду општенородне имовине и о додељивању земље пољопривредним организацијама — — — — —	51—86

Говорници: Јоза Миливојевић — — — — —	51
др Милош Московљевић — — — — —	53, 74
члан Савезног извршног већа Светозар Вукмановић — — — — —	58
Александар Шевић — — — — —	65, 75
др Васо Чубриловић — — — — —	70
Косан Павловић — — — — —	75
Милија Ковачевић — — — — —	77
Ташко Грујоски — — — — —	80
Тоде Ношпал — — — — —	81
Радисав Недељковић — — — — —	83
Чедо Капор — — — — —	85

Одавање поште преминулим народним посланицима Димитру Влахову и др Раду Прибићевићу — — — — —	65

2 — Претрес и усвајање Предлога закона о правном положају верских заједница — — — — —	86—103

Говорници: Јоже Лампрет — — — — —	86
Милан Смиљанић — — — — —	92
Јоза Миливојевић — — — — —	96, 100
извештач Александар Шевић — — — — —	100, 102
Јосип Шестан — — — — —	101, 102

3 — Потврда уредаба Владе ФНРЈ и Савезног извршног већа — — — — —	103—104

Говорници: секретар Скендер Куленовић — — — — —	103

ДВАДЕСЕТЧЕТВРТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 21 и 22 МАЈА 1953

Пре дневног реда:

	Страна
1 — Читање и усвајање записника XXIII седнице од 20 маја 1953 године — — — — —	105
2 — Читање и усвајање извештаја Мандатно-имунитетског одбора о доласку за народне посланике Лукића Милисави и Антолковића Фрање на место умрлих Шкипића Милорада и Гранђе Ивана — — — — —	105—107
Говорници: известилац Божидар Томић — — — — —	105

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама — — — — —	107—139
Говорници: Хајро Капетановић — — — — —	107
Милован Батановић — — — — —	109
Франц Симонич — — — — —	113
Милан Поповић — — — — —	117
Илија Рикановић — — — — —	122
Стеван Дороњски — — — — —	124
Добросав Томашевић — — — — —	127
Јосип Змаић — — — — —	128, 138
Јожеф Нађ — — — — —	133
известилац Ванчо Бурзевски — — — — —	137
члан Савезног извршног већа Јован Веселинов	137
2 — Претрес и усвајање Предлога закона о правном положају верских заједница — — — — —	139—158
Говорници: др Златан Сремец — — — — —	139, 148
Џемал Биједић — — — — —	149
др Метод Микуж — — — — —	151
3 — Потврда уредаба Владе ФНРЈ и Савезног извршног већа — — — — —	158—159
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	158

ДВАДЕСЕТПЕТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 7 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Саопштење о поднесеним законским предлозима и одборским извештајима — — — — —	160
2 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело на потврду Указ бившег Президијума Народне скупштине ФНРЈ о недопустивости вођења управних спорова против решења о превођењу државних службеника на нове плате као и уредбе донесене у времену од 20 маја до 7 августа 1953 године — — — — —	160
3 — Саопштење да је Комисија за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ поднела на потврду обавезна тумачења закона — — — — —	161
4 — Саопштење о предлогу за разрешење и избор судије Савезног врховног суда — — — — —	161
5 — Отсуства народних посланика — — — — —	161

6 — Одлучивање о томе да се може приступити претресању Предлога закона о измени чл. 29 Уставног закона и Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима — —	161

Дневни ред :

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	161—162
Говорници: Нинко Петровић — — — — —	161
Сулејман Филиповић — — — — —	161
2 — Утврђивање дневног реда за заједничку седницу —	162—163
Говорници: Моша Пијаде — — — — —	162, 163
др Милош Московљевић — — — — —	163

ДВАДЕСЕТПЕТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 7 СЕПТЕМБРА 1953**Пре дневног реда:**

1 — Саопштење о поднесеним законским предлозима и одборским извештајима — — — — —	164
2 — Саопштење да је Савезно извршно веће поднело на потврду Указ бившег Президијума Народне скупштине ФНРЈ о недопустивости вођења управних спорова против решења о превођењу државних службеника на нове плате као и уредбе донесене у времену од 20 маја до 7 августа 1953 године — — —	164—165
3 — Саопштење да је Комисија за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ поднела на потврду обавезна тумачења закона — — — — —	165
4 — Саопштење о предлогу за разрешење и избор судије Савезног врховног суда — — — — —	165
5 — Саопштење о захтеву Јавног тужиоца ФНРЈ да се одобри покретање кривичног поступка против народног посланика Трнавци Брахима и усвајање предлога да се овај предмет упуту на решавање Мандатно-имунитетском одбору — — —	165
6 — Отсуства народних посланика — — — — —	165—166
7 — Одлучивање о томе да се може приступити претресању Предлога закона о измени чл. 29 Уставног закона и Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима — —	166

Дневни ред :

1 — Утврђивање дневног реда — — — — —	166—167
2 — Утврђивање дневног реда за заједничку седницу —	167—168

ДВАДЕСЕТСЕДМА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 7 СЕПТЕМБРА 1953**Дневни ред :**

1 — Претрес Предлога закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика — — — —	169—212
Говорници: извештач Законодавног одбора Савезног већа др Милорад Влајковић — — — — —	169, 190
извештач Законодавног одбора Већа народа Нинко Петровић — — — — —	170, 190

	Страна
члан Савезног извршног већа Милош Минић	170
др Златан Сремец — — — — — — — — — —	191
Јоза Миливојевић — — — — — — — — — —	192
др Макс Шнудерл — — — — — — — — — —	201
Драго Гиздић — — — — — — — — — —	203
Јосип Цази — — — — — — — — — —	206
др Маријан Брецељ — — — — — — — — — —	209

ДВАДЕСЕТШЕСТА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 8 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXV седнице од 7 септембра 1953 године — — — — — — — — — —	213

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о измени члана 29 Уставног закона — — — — — — — — — —	213—214
Говорници: известилац Нинко Петровић — — — — —	213
2 — Претрес и усвајање Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима — — — — — — — — — —	214
Говорници: известилац Димитрије Бајалица — — — — —	214
3 — Потврда уредаба Савезног извршног већа — — — — —	214—215
Говорници: секретар Јожа Хорват — — — — —	215

ДВАДЕСЕТШЕСТА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 8 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXV седнице од 7 септембра 1953 године — — — — — — — — — —	216
2 — Отсуства народних посланика — — — — — — — — — —	216

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о измени члана 29 Уставног закона — — — — — — — — — —	216—217
Говорници: известилац др Макс Шнудерл — — — — —	216
2 — Претрес и усвајање Предлога закона о изменама Општег закона о народним одборима — — — — — — — — — —	217—218
Говорници: известилац др Макс Шнудерл — — — — —	217
3 — Потврда уредаба Савезног извршног већа — — — — —	218
Говорници: секретар Вида Томшич — — — — —	218

ДВАДЕСЕТОСМА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 8 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXVII заједничке седнице од 7 септембра 1953 године — — — — — — — — — —	220
2 — Допуна дневног реда — — — — — — — — — —	220

Дневни ред:

	Страна
1 — Проглашење закона о измени члана 29 Уставног закона	221
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	221
2 — Проглашење Закона о изменама Општег закона о народним одборима — — — — —	221—222
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	221
3 — Разрешење и избор судије Савезног врховног суда —	222—223
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	222
4 — Потврда Указа бившег Президијума Народне скупштине ФНРЈ о недопустивости вођења управних спорова против решења о превођењу државних службеника на нове плате —	223—224
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	223
5 — Потврда обавезних тумачења Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	224—225
Говорници: секретар Наум Наумовски — — — — —	224

ДВАДЕСЕТСЕДМА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 9 СЕПТЕМБРА 1953**Пре дневног реда:**

1 — Читање и усвајање записника XXVI седнице од 8 септембра 1953 године — — — — —	226
2 — Читање и усвајање извештаја Административног одбора о прегледу рачунско-благајничког пословања по буџету Већа народа — — — — —	226—227
Говорници: извештач Крсто Филиповић — — — — —	226

Дневни ред:

1 — Гласање о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика — — — — —	227
2 — Претрес и усвајање Предлога закона о застарелости потраживања — — — — —	227—228
Говорници: извештач Александар Шевић — — — — —	227

ДВАДЕСЕТСЕДМА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 9 СЕПТЕМБРА 1953**Пре дневног реда:**

1 — Читање и усвајање записника XXVI седнице од 8 септембра 1953 године — — — — —	229
2 — Читање и усвајање извештаја Административног одбора о прегледу рачунско-благајничког пословања по буџету Савезног већа — — — — —	229—230
Говорници: заменик извештача Ивица Гретић — — — — —	230

Дневни ред:

1 — Гласање о Предлогу закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика — — — — —	230—231

	Страна
2 — Претрес и усвајање Предлога закона о застарелости потраживања — — — — — — — — — —	231
Говорници: известилац Душан Диминић — — — — —	231
3 — Читање и усвајање извештаја Мандатно-имунитетског одбора о одобрењу покретања кривичног поступка против народ- ног посланика Трнавци Брахима — — — — — — — — — —	231—233
Говорници: известилац Франц Симонич — — — — —	231

ДВАДЕСЕТДЕВЕТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 9 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXVIII заједничке сед- нице од 8 септембра 1953 године — — — — — — — — — —	234
2 — Допуна дневног реда — — — — — — — — — —	234

Дневни ред:

1 — Претрес Предлога законика о кривичном поступку —	234—263
Говорници: известилац Законодавног одбора Савезног већа Владимир Симић — — — — — — — — — —	234
известилац Законодавног одбора Већа народа Јосип Рус — — — — — — — — — —	235
потпретседник Савезног извршног већа Моша Пијаде — — — — — — — — — —	235
др Јосип Хрнчевић — — — — — — — — — —	250
Нинко Петровић — — — — — — — — — —	260
2 — Претрес и усвајање Предлога препоруке о давању имена местима, улицама, привредним организацијама, установама и друштвеним организацијама — — — — — — — — — —	263—268
Говорници: секретар Скендер Куленовић — — — — —	263
потпретседник Савезног извршног већа Едвард Кардељ — — — — — — — — — —	264

ДВАДЕСЕТОСМА СЕДНИЦА ВЕЋА НАРОДА — 10 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXVII седнице од 9 сеп- тембра 1953 године — — — — — — — — — —	269

Дневни ред:

1 — Гласање о Предлогу законика о кривичном поступку	269
2 — Претрес и усвајање Предлога уводног закона за За- коник о кривичном поступку — — — — — — — — — —	269—270
Говорници: известилац Јосип Рус — — — — — — — — — —	269

ДВАДЕСЕТОСМА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА — 10 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXVII седнице од 9 сеп- тембра 1953 године — — — — — — — — — —	271

Дневни ред:

	Страна
1 — Гласање о Предлогу законика о кривичном поступку	271
2 — Претрес и усвајање Предлога уводног закона за Законик о кривичном поступку — — — — — — — — — —	271—272
Говорници: заменик известиоца др Иво Сунарић — — —	271

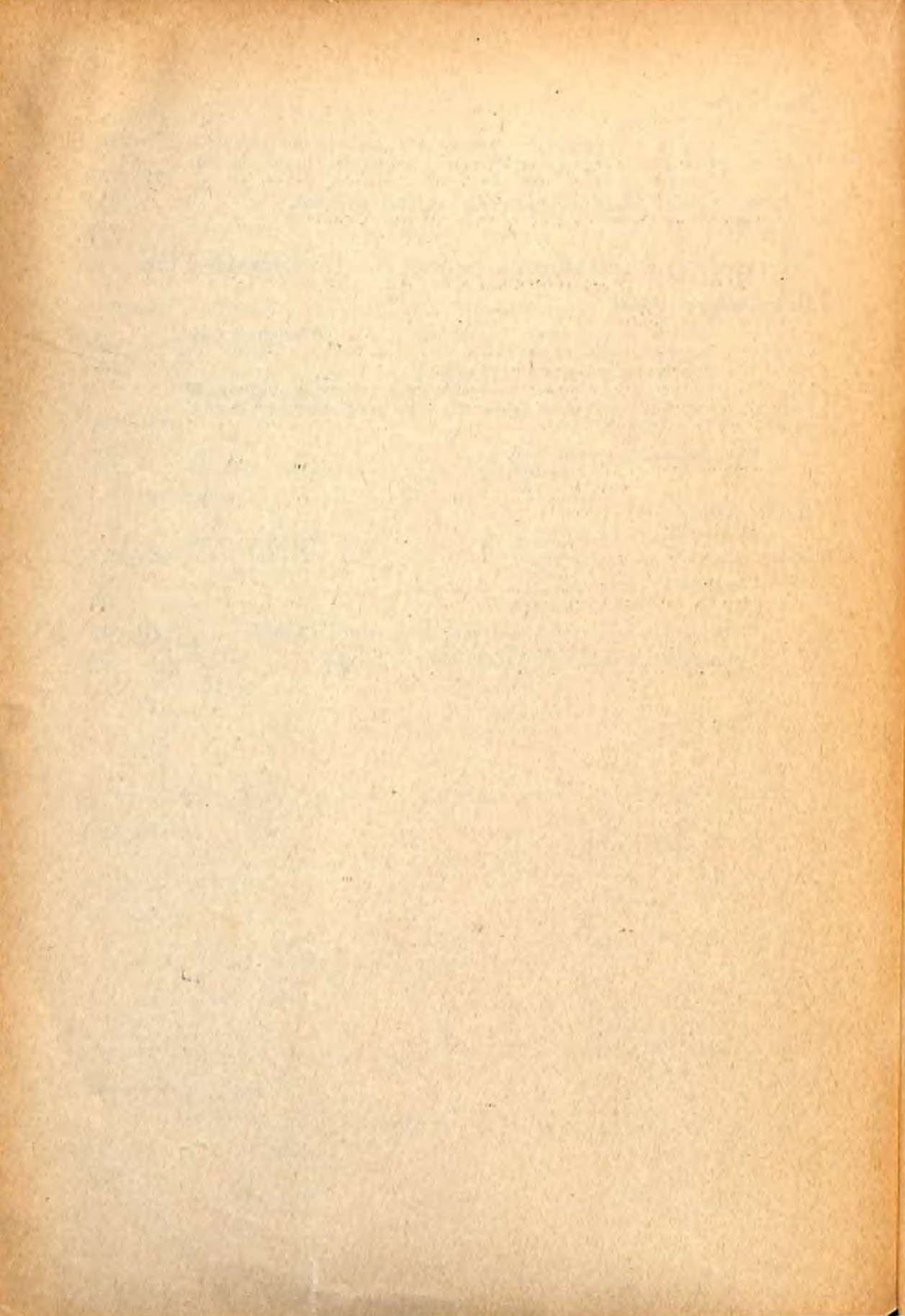
ТРИДЕСЕТА ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА — 10 СЕПТЕМБРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Читање и усвајање записника XXIX заједничке седнице од 9 септембра 1953 године — — — — — — — — — —	273
2 — Утврђивање дневног реда — — — — — — — — — —	273
3 — Одговор државног потсекретара у Секретаријату за иностране послове др Алеша Беблера на питање народног посланика Јосипа Шестана — — — — — — — — — —	273—274
Говорници: др Алеш Беблер — — — — — — — — — —	274
Јосип Шестан — — — — — — — — — —	274

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога одлуке Народне скупштине ФНРЈ о распуштању — — — — — — — — — —	274—277
Говорници: секретар Вида Томшич — — — — — — — — — —	274
Моша Пијаде — — — — — — — — — —	275
Закључни говор председавајућег Владимира Симића — — — — —	277—280
Говорници: председавајући Владимир Симић — — — — —	277

СПИСАК ПРИЛОГА

	Страна
— Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама — — — —	281
Предлог закона о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и додељивању земље пољопривредним организацијама — — — — — — — — — —	282
Образложење — — — — — — — — — —	291
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	295
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	302
— Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о правном положају верских заједница — — — — — — — — — —	306
Предлог закона о правном положају верских заједница — — — — —	307
Образложење — — — — — — — — — —	311
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	314
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	316
— Списак уредаба донесених на основу чл. 1 Закона о овлашћењу Влади ФНРЈ за доношење уредаба ради усклађивања односа у привреди с новим привредним системом и чл. 20 тач. 1 и 2 Закона о спровођењу Уставног закона — — — —	318
— Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика — — — — —	320
Предлог закона о правима и дужностима, избору и опозиву савезних народних посланика — — — — — — — — — —	321
Образложење — — — — — — — — — —	383
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	385
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	406
— Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти — — — — — — — — — —	409
Предлог закона о измени члана 29 Уставног закона о основама друштвеног и политичког уређења Федеративне Народне Републике Југославије и савезним органима власти — — — — —	410

	Страна
Образложење — — — — —	410
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	411
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	413
6 — Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима — — — — —	414
Предлог закона о изменама Општег закона о народним одборима — — — — —	415
Образложење — — — — —	419
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	422
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	425
7 — Списак уредаба које је донело Савезно извршно веће у времену од 20 маја до 7 августа 1953 год. на основу чл. 20 тач. 1 и 2 Закона о спровођењу Уставног закона — — — — —	427
8 — Обавезна тумачења Комисије за тумачење закона Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	428
9 — Писмо Савезног извршног већа уз Предлог закона о застарелости потраживања — — — — —	432
Предлог закона о застарелости потраживања — — — — —	433
Образложење — — — — —	440
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	441
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	445
10 — Писмо Савезног извршног већа уз Нацрт законика о кривичном поступку — — — — —	446
Нацрт законика о кривичном поступку — — — — —	447
Део први	
Опште напомене	
Глава I: Основна начела — — — — —	447
Глава II: Судови и њихова надлежност — — — — —	450
1. Стварна надлежност — — — — —	450
2. Месна надлежност — — — — —	452
3. Спајање и раздвајање поступка — — — — —	453
4. Преношење месне надлежности — — — — —	454
5. Последице ненадлежности и сукоб о надлежности — — — — —	455
Глава III: Изузеће — — — — —	455
Глава IV: Јавни тужилац — — — — —	457
Глава V: Оштећени и приватни тужилац — — — — —	459
Глава VI: Бранилац — — — — —	462
Глава VII: Поднесци и записници — — — — —	465
Глава VIII: Рокови — — — — —	467
Глава IX: Трошкови кривичног поступка — — — — —	469
Глава X: Грађанско-правна потраживања — — — — —	471
Глава XI: Доношење и саопштење одлука — — — — —	474
Глава XII: Достављање писмена и разматрање списа — — — — —	475
Глава XIII: Извршење одлука — — — — —	477
Глава XIV: Посебне одредбе и значење законских израза — — — — —	479

Део други
Ток поступка
А. Претходни поступак

		Страна
Глава	XV: Извиђај — — — — —	481
Глава	XVI: Истрага — — — — —	486
Глава	XVII: Мере за обезбеђење присуства окривљеног и за успешно вођење кривичног поступка	489
	1. Заједничка одредба — — — — —	489
	2. Позив — — — — —	490
	3. Довођење — — — — —	490
	4. Обећање окривљеног да неће напустити боравиште — — — — —	491
	5. Јемство — — — — —	491
	6. Притвор и истражни затвор — — — — —	492
	7. Поступак са притвореницима и истражним затвореницима — — — — —	496
Глава	XVIII: Радње у извиђању и истрази — — — — —	498
	1. Претресање стана и лица — — — — —	498
	2. Привремено одузимање предмета — — — — —	500
	3. Поступање са сумњивим стварима — — — — —	501
	4. Испитивање окривљеног — — — — —	501
	5. Саслушање сведока — — — — —	503
	6. Увиђај и вештаци — — — — —	506
Глава	XIX: Оптужница и приговор против оптужнице	511
	Б. Главни претрес и пресуда	
Глава	XX: Припреме за главни претрес — — — — —	514
Глава	XXI: Главни претрес — — — — —	516
	1. Јавност главног претреса — — — — —	516
	2. Руковођење главним претресом — — — — —	517
	3. Претпоставке за одржавање главног претреса — — — — —	519
	4. Одлагање и прекидање започетог главног претреса — — — — —	521
	5. Записник о главном претресу — — — — —	522
	6. Почетак главног претреса и испитивање оптуженог — — — — —	523
	7. Доказни поступак — — — — —	526
	8. Измена и проширење оптужбе — — — — —	529
	9. Реч странака — — — — —	530
Глава	XXII: Пресуда — — — — —	531
	1. Изрицање пресуде — — — — —	531
	2. Врсте пресуда — — — — —	532
	3. Објављивање пресуде — — — — —	533
	4. Писмена израда и достављање пресуде — — — — —	534
	В. Поступак по правним лековима	
Глава	XXIII: Редовни правни лекови — — — — —	536
	1. Жалба на пресуду првостепеног суда — — — — —	536
	а) Право на изјављивање жалбе — — — — —	536
	б) Садржај жалбе — — — — —	537
	в) Разлози због којих се пресуда може побијати — — — — —	538

	Страна
г) Поступак по жалби — — — — —	540
д) Границе испитивања првостепене пре- суде — — — — —	541
ђ) Одлуке другостепеног суда по жалби	542
2. Жалба на пресуду другостепеног суда —	544
3. Жалба на решење — — — — —	544
Глава XXIV: Ванредни правни лекови — — — — —	545
1. Понављање кривичног поступка — —	545
2. Ванредно ублажавање казне — — —	550
3. Захтев за заштиту законитости — — —	551
Г. Посебне одредбе за поступак пред среским судовима и поступак према малолетницима	
Глава XXV: Поступак пред среским судом — — — —	553
Глава XXVI: Поступак према малолетницима — — —	557
Део трећи	
Посебни поступци и помиловање	
Глава XXVII: Поступак за примену мера безбедности —	561
Глава XXVIII: Поступак за рехабилитацију — — — —	563
Глава XXIX: Поступак за пружање међународно-правне помоћи — — — — —	565
Глава XXX: Поступак за издавање окривљених и осуђе- них лица — — — — —	566
Глава XXXI: Поступак за накнаду штете неоправдано осуђеним лицима — — — — —	572
Глава XXXII: Поступак за издавање потернице и објаве	574
Глава XXXIII: Одредбе о помиловању — — — — —	575
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	578
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	633
11 — Писмо Савезног извршног већа уз Предлог уводног закона за Законик о кривичном поступку — — — — —	638
Предлог уводног закона за Законик о кривичном поступку —	639
Образложење — — — — —	642
Извештај Законодавног одбора Већа народа — — — — —	644
Извештај Законодавног одбора Савезног већа — — — — —	647
12 — Претседништво Већа народа — — — — —	651
Стални одбори Већа народа — — — — —	651
Народни посланици Већа народа — — — — —	654
13 — Претседништво Савезног већа — — — — —	656
Стални одбори Савезног већа — — — — —	656
Народни посланици Савезног већа — — — — —	659
14 — Стални одбори Народне скупштине ФНРЈ — — — — —	663
15 — Комисије за утврђивање аутентичних текстова закона — —	665
16 — Комисија за тумачење закона — — — — —	666
17 — Савезно извршно веће — — — — —	667
18 — Врховни командант Југословенске народне армије — — —	668
19 — Савезни врховни суд — — — — —	669
20 — Савезно јавно тужилаштво — — — — —	669

РЕГИСТАР ГОВОРНИКА

Бајалица Димитрије	12, 214
Батановић Милован	109—113
Библер др Алеш	274
Биједић Цемал	149—151
Брецељ др Маријан	209—212
Бурзевски Ванчо	12, 137
Веселинов Јован	12—24, 137—138
Видмар Јосип	160—163, 169, 170, 190, 192, 201, 203, 206, 209, 212—215, 226—228, 234, 235, 249, 250, 260, 263, 264, 268—270
Влајковић др Милорад	169, 190
Вукмановић Светозар	56—65
Гершковић др Леон	36—37
Гиздић Драго	203—206
Гретић Ивица	229, 230
Грујоски Ташко	80—81
Диминић Душан	231
Дороњски Стеван	124—127
Билас Милован	102, 103
Змаић Јосип	128—133, 138
Јојкић Ђурица	30—33
Капетановић Хајро	107—109
Капор Чедо	85—86
Кардељ Едвард	264—268
Ковачевић Милија	77—80
Куленовић Скендер	103—104, 226, 234, 263—264, 269
Лампрет Јоже	86—92
Микуж др Метод	37, 151—158
Миливојевић Јоза	51—53, 96—100, 192—201
Минић Милош	170—190
Митровић Митра	3—5, 51, 53, 58, 65, 70, 74, 75, 80, 81, 83, 85, 86, 92, 96, 100—104

Московљевић др Милош	53—64, 74, 75, 83, 84, 86, 163
Нађ Јожеф	133—136
Наумовски Наум	29, 105, 158, 220—225
Недельковић Радисав	83—85
Ношпал Тоде	81—82
Павловић Косан	75—77
Петровић Нинко	161, 170, 190, 213, 260—263
Пијаде Моша	162, 163, 235—249, 275—276
Поповић Милан	117—122
Ранковић Александар	38—50
Рибар др Иван	36
Рикановић Илија	122—124
Рус Јосип	235, 269
Симић Владимир	6—12, 24—25, 27—30, 33, 36, 37, 50, 105, 107, 109, 113, 117, 122, 124, 127, 128, 133, 137—139, 148, 151, 158, 159, 164—168, 216—225, 229—231, 233—235, 271—280
Симонич Франц	113—117, 231—233
Смиљанић Милан	92—96, 99
Сремец др Златан	139—148, 191—192
Сунарић др Иво	271—272
Тодоровић Мијалко	54
Томашевић Добросав	127—128
Томић Божидар	105—106
Томшич Вида	216, 218, 229, 271, 273—275
Филиповић Крсто	226—227
Филиповић Сулејман	103, 161
Хорват Јожа	51, 213, 215
Хоџа Мехмед	36
Хрнчевић др Јосип	250—260
Џази Јосип	206—209
Чалић Душан	33—36
Чолаковић Родољуб	25—27
Чубриловић др Васо	70—74
Шевић Александар	37, 65—70, 75, 100—102, 227
Шестан Јосип	37, 101—103, 274
Шнудерл др Макс	201—203, 216, 217

